

Liturgika

o posvátných dobách svaté katolické
Církve,
čili
Slavnostní kruh v roce církevním.

Sestavil a vyložil

Bohumil Fr. Hakl,

pap. kom., ryt. Bož. hr., maj. zl. zasl. kř. s kor., bisk.
kons. rada, b. vikář a notář, děkan v Hořicích.

Podíl údů na rok 1895. — Číslo 82.

V PRAZE.

NÁKLADEM SVATOJANSKÉHO DĚDICTVÍ.
1895.

Předmluva.

Katolický křesťan, živ jsa v Církvi, má znáti život Církve, kterýž obráží se v roce církevním; má tedy znáti též rok církevní, aby, konaje spolu s Církví slavnosti obvyklé a ustanovené, posvěcoval života svého; nebo má sám na sobě a životem svým osvědčovati život Církve, jsa sám též částí Církve.

K tomu tedy cíli, aby katolický křesťan, zvláště duchovní, anebo vůbec vzdělaný, obeznámil se s veškerým rokem církevním a životem Církve v něm, kterak ona, jako pečlivá matka, odchovává děti své a svou bohoslužbou života jejich posvěcuje, sestaven jest spis tento.

Měl spisovatel na zřeteli jak pp. spolu-bratry duchovní, tak též obecnstvo širší, jmenovitě vzdělanější, kteréž začasťe, jak i za dnů našich viděti jest, služeb Božích katolických, ač katolíky se zovou, proto si neváží, že jejich krásy a významu nezná.

V příčině mluvy, snažil se spisovatel takového slohu všudež užiti, kterýžby jasný, předmětu důstojný a vzdělanému obecenstvu rovněž přiměřený byl. Touto-li prací svou něčím přispěje ku rozmnožení cti a slávy Boží, k utvrzení víry a duchovního blaha svých bližních, dosti jest.

V Hořicích v oktávu Všech Svatých Božích, léta Páně 1894.

Boh. Fr. Hakl.

Liturgika*)

čili

výklad svatých dob a slavností svaté katolické Církve.

Přístup.

§ 1.

Jak daleko dějepis sahá, není znám národ, jemuž by bylo scházelo to, co *náboženstvím* v nejširším slova smyslu se nazývá. Proto napsal již starý dějepisec *Plutarch*: „Šel-li bys kterýmkoli krajinami, naskytnou se ti města bez hradeb, bez králů, bez domů, bez bohatství (nádhery), bez peněz, beze škol, bez divadel; ale nikde neuvidíš města bez chrámů“. A *Cicero*, pohanský mudřec římský: „Není národa tak nevzdělaného, tak surového, který, byť nevěděl, jakého boha míti sluší, přece ví, že nějakého míti jest třeba.“

Všeliký národ měl a má svého boha anebo své bohy a též nějaké *učení* o *poměru*, jímž

*) *Liturgika*, od řeckého *lité*, prosba (pokorná prosba) a *ergon*, skutek (ergomai, konati).

oba, národ i jeho bůh, k sobě se mají. Pravdať ovšem, že lidé ve svém bohu anebo svých bozích, jakož i v poměru k němu anebo k nim začasť velice se mýlili; pravda též, že rozumy o těchto věcech u rozličných národů velice od sebe se lišily a až dosud liší; pravda též, že v těchto rozličných a nestejných náhledech převeliké množství nesmyslův a bludův lidských nám se objevuje; a rovněž pravda jest, že právě tyto rozličné náhledy velmi bohatým pramenem skutečných bláznovství a často i nelidských ukrutností bývaly, čehož patrných důkazův dějiny každého národa s dostatek nám podávají: avšak rovněž pravda jest a navždy pravdou zůstane, že *náboženství* jest něco, co v přirozenosti člověka samého spočívá a co jej nutí, aby vyšších bytostí nad sebou uznával; že náboženství, ať co do podstaty u rozličných národův rozličné jest, přece, co do stránky dobré, u všech jedno a též býti musí a tedy že náboženství něco vrozeného, něco do podstaty lidského ducha a lidské přirozenosti Stvořitelem samým vloženého a tudy i *nezbytnou potřebou* člověka jest.

§ 2.

Vědomí této všeobecné a nezbytné potřeby náboženství neslo se přirozeným způsobem k tomu, že lidé i u této věci sobě se blížili, náhledy a

pomysly své vyměňovali a ponenáhlu v jistý pořádek uváděli. Tak povstala *náboženství*, kteráž ve svých počátcích ovšem byla prostá a jednoduchá, avšak postupem let se měnila a jinými názory doplňovala a obohacovala.

Tak společná a nezbytná potřeba náboženství stávala se společnou a nezbytnou věcí všech a a proto záhy utvořily se, když různé náhledy sestaveny, spořádány a rozšířeny byly, *náboženské spolky* neb *společnosti*, v nichž jednotlivec, týmiž názory jsa veden, jako jiní, týmž způsobem bohu svému se klaněti a úctu i oddanost jemu prokazovati a osvědčovati chtěl.

První a nejstarší příklad veřejné bohoslužby uvádí písmo svaté 1. Mojž. 4, 26.: „Ale i Sethovi narodil se syn, kteréhož nazval Enosem; *ten počal vzývat jméno Hospodinovo*“ t. j. počal Hospodinu veřejnou službu konat a jméno jeho i ostatním oznamovat. Též 1. Mojž. 5, 22.

§ 3.

Tato společná a všem rovná potřeba byla příčinou, že záhy povstaly *náboženské slavnosti* a *bohoslužebné úkony*, jimiž city úcty, oddanosti a poslušenství vyšším bytostem na jevo dávány jsou. Tyto zpočátku asi sotva vázány byly na určité doby a dni, ale konány jsou, jak pravdě podobno, v dobách neurčitých, jak buď

potřeba je konati kázala, anebo vnitřní cit k nim nesl a vedl. Též zevnější události bývaly původem jejich. Ponenáhlu však, když vešly ve zvyk a obyčej, vyvinuly se z nich *pravé slavnosti*, s nimiž u všech národů vůbec, jak ve starobylosti, tak i v pozdějších dobách se setkáváme. *Výsledky*, jež dějiny lidstva u věci této nám zaznamenaly, jsou:

A) Nejstarší jisté a určité *svátky* národův byly: den narození, nový měsíc a úplněk, pak slavnost jarní (radost, že zima přestala), *saturnalie* u Římanův (na památku blažených dob, zlatého věku, svátky veselé).

B) Pozdějšího původu jsou pak slavnosti, jež se konaly na památku šťastných dob a radostných událostí, při nichž ovšem dovolena byla a druhdy i převládala rozpustilost, poněvadž se myslo, že bohům tak je vděk a se líbí.

C) S těmito zároveň povstávaly slavnosti *smíření* a *tryzny*, to jest slavnosti úmrtní; též truchlivé upomínky dnův nešťastných, slavnosti kajicné, postní a očistné.

D) Mnozí národové rozeznávali *vlastní slavnosti* ode dnův pouhého odpočinku, ku kterýmžto poslednějším i *občanské* svátky čítány býti mohou. O pravých čili vlastních slavnostech bývala obyčejná práce u všech národů zakázána; avšak vyjmuty bývaly práce, každého dne ku

živobytí potřebné. U všech téměř národův shledáváme, že, konajíce svátky, nejen od práce odpočívali, ale též radovánky, hody, veselosti, ano druhdy i nejrozvázanější rozpustilost a prostopášnost za věc dovolenou, podstatnou, ano o svěcení svátkův i nezbytnou pokládali.

E) U všech téměř národův bývaly *hry* a *slavnostní průvody* věci hlavní o svátcích a slavnostech. Průvody konány buď pro upomínku na jisté události, anebo k oslavě bohův, anebo též z toho úmyslu, aby buď neštěstí odvráceno, anebo dobrodiní vyproseno bylo. Ku některým z těchto slavností nebývali připuštěni žádní mužští, k jiným žádné ženy; otroci však nikdy.

F) Též o tom ujišťuje nás dějepis, že u všech velikých národů slavností buď přibývalo anebo ubývalo a že buď více nebo méně nádherně se konávaly, dle toho, jak ten který národ v mravnosti buď pokračoval anebo klesal; a že bohužel všecky tyto slavnosti nic nepřispívaly k tomu, aby, ačť bylo hojně kněží, ano celé *třídy* bohům zasvěceného lidstva, jen dost málo byly národy ušlechťovaly a ze stavu svereposti a ukrutnosti ku pravé vzdělanosti a poznání důstojnosti lidské povznášely; až teprv *Ježíš Kristus*, Bůh člověk, Pán a Spasitel náš, vyšed z lůna nebeského Otce a přišed v plno-

sti času na tento svět, *pravé náboženství* nám přinesl a zvláštní stav, *kněžský* a zároveň *učitelský* ustanovil.

§ 4.

Jest tedy *náboženství* nepodminěná v samé přirozenosti lidské původ svůj mající, nezbytně potřebná věc čili podstata života lidského, kteráž veškerého člověka, jak vnitřního tak vnějšího, na zřeteli má a neodolatelně k tomu vede, aby člověk vnitřní zbožné své smýšlení a své city a náboženské přesvědčení na jevo dával. Kde tedy víra ve vyšší bytost se nalézá anebo kde *náboženství* jest: tuť musejí ovšem i náboženské *obřady a slavnosti* býti. Tak toho žádá přirozený řád člověka; tak učí a dosvědčuje *zkušenost a dějepis*.

§ 5.

Co jsme až dosud pravili, neplatí pouze o všech *nepravých* věrách, vyznáních a náboženstvích, jež jsme ovšem na zřeteli měli; ale musí touž měrou platiti rovněž o náboženství *pravém*; proto nalézáme slavnosti, posvátné doby a náboženské obřady již u národa židovského a víme, že Hospodin Bůh sám je nařídil a rozkázal, aby konány byly; proto obřady, slavnosti a posvátné úkony, slovem *bohoslužbu*, nalézti musíme a

nalezneme rovněž i v náboženství jedině pravém a božském: v náboženství *křesťansko-katolickém*, jež Pán a Spasitel náš, *Ježíš Kristus*, s nebe nám přinesl a kteréž jedině *pravé, dokonalé a úplné zjevení Boží* jest.

Má tedy spis tento ten účel, abychom církevní *slavnosti a svátky*, jakož i svaté obřady s nimi spojené, jak v katolické Církvi obvykly jsou a v kruhu ročním se konají, nejprve všechny zejména uvedli, k dějepisnému původu jejich poukázali a posléze i hluboký význam, jakož i *působivost* jejich a mocný vliv, jež v praktickém a společenském životě vyvírají, vylíčili a objasnili.

Liturgika.

Výklad svatých dob a slavnostního kruhu svaté katolické Církve.

Díl první.

O svatých dobách vůbec.

A)

§ 1.

O původu křesťanských svátků a
slavností.

Jako v každém náboženství vůbec povstaly svátky a slavnosti: tak i v *křesťanském*; to patrně jednak z přirozenosti člověka, jednak z věci samé. V křesťanství nalézáme slavnosti hned na počátku; jenže, jak dějiny dosvědčují, nebylo jich všudež a vždycky v téměř počtu. *Neděle*, čili *první* den v týdnu, byla hned na počátku Církve ustanovena *svátkem*, všeobecně uznaným a přijatým. Nazývána *dnem Páně* (dies Domini seu Dominica). Po této pohenáhu i jiné svátky a slavnosti ustanovovány jsou.

a) V prvních stoletích křesťanských po některý čas mimo neděli též *sobota* za svátek

slavívána jest, jmenovitě u židokřesťanů; bylatě *svatvečerem* nedělním, *vigilií*; bdění to a příprava ke dni Páně, k neděli. To, jak jsme pravili, zvláště u křesťanů, ze židů obrácených, u nichž *sabbat* (což se vykládá *klid*, odpočinek) byl *dnem Hospodinovým*. A poněvadž dle zákona a zvyku židovského den začínal *večerem* (prvními třemi hvězdami na nebi): tudy i u *křesťanů*, zvláště za prvních dob, den Páně počínal *večerem sobotním*, kterýž slul tudy také *svatvečerem nedělním*. Proto až dosud u zbožných křesťanů v sobotu večer se skládá všeliká práce, vše se myje a čistí a dává do pořádku, neboť jest druhého dne *den Páně*. Též vroucněji a hojněji modlitby se konají, zvláště *růženec* společně modlíván bývá v rodinách.

K neděli řadili se brzy pamětní dnové *utrpení a smrti Pána našeho Ježíše Krista*, památka jeho vkříšení, nanebevstoupení, seslání Ducha svatého; slavnost zjevení Páně a hod Boží vánoční. Záhy již v prvních dobách konána též v jednotlivých církvích výroční památka toho, kterého svatého mučedníka, zvláště toho, který v téže církvi (osadě křesťanské) smrt mučednickou podstoupil a korunu slávy dosáhl, což se nazývalo *dnem narození*, totiž pro slávu věčnou (*natalitia*); na místě, kde byl umučen, anebo kde smrt podstoupil, stavěny

chrámy, kaple, oltáře, kteréž nazývány *stationes* (štace, zastavení), protože křesťané k nim putovali a u nich se zastavovali, pobožnost svou konajíce; *kosti* jejich (*reliquiae*, ostatky) kladený do *oltářů*, jež odtud nabývaly podoby *rakve*; odtud slove spodek oltáře *tumba*, *rakev*, *hrob*; a na nich, jakožto důstojném podkladu, konána svatá *oběť*.

Též slavnosti *posvěcení chrámu* (*dedicatio ecclesiae*), jakož i zasvěcení téhož chrámu památce toho neb onoho svatého (*patrocinium*) nalézají se stopy v šedé dávnověkosti; a „ustanovení apoštolská“ (*constitutiones apostolicae*) zmiňují se již o slavnostech a památných dnech svatých apoštolův a prvního mučedníka, svatého Štěpána.

b) Ve středověku množil se téměř každým stoletím počet svátků tak velice, že ujma, jež tím v občanském a pospolitém životě věřícím na hmotném blahobytu vzcházela, nenepatrná byla a tudy se vidělo, že třeba některé svátky pouze v *církvi* t. j. službami Božími v chrámu Páně a přiměřenými modlitbami (církevními hodinkami) světiti, věřících pak od nepracování a návštěvy chrámu Páně oprostiti. Též ve dvanáctém a třináctém století svěcení některých svátků tak pozměněno jest, že se dovolilo všecky práce konati, jen když věřící ráno v chrámu

Páně mši svatou byli slyšeli (svátky poloviční, polodenní). Synoda Oxford. r. 1222.

c) Od času náboženských *bouří* v 16. století, jež se obyčejně nazývají jménem *reformace* (přetvoření, oprava) počet svátků, najmě těch, jež ve středověku zavedeny byly, znamenitě zmírněn jest a již papež Urban VIII. vydal r. 1642. zvláštní ustanovení (*constitutio*), v němž sice ještě značný počet svátků v Církvi se předpisuje, avšak zároveň i *prání* vyslovuje, aby biskupové žádných nových slavností více nezaváděli.

d) Během druhé polovice předešlého století, ano i v tomto století ještě počet svátků v katolické Církvi téměř na původní počet prvních století zpět uveden jest. Tak nařídil papež Klement XIV. ve svém *breve* (tak slove kratší papežský dopis) ze dne 16. května 1772: „*Ať se slavi svátky: Vzkříšení s následujícím (druhým ještě dnem) a Letnic, rovněž s následujícím (dnem) a jiné po celý rok dni Páně; též Narození Pána našeho Ježíše Krista, Obřezání, Zjevení, Nanebevstoupení Páně a Božího Těla; pak pět dní Marii Panně zasvěcených, totiž: Očištění, Zvěstování, Nanebevzetí, Narození a Početí; mimo to sv. Josefa, sv. Jana Křtitele, sv. Petra a Pavla, Všech Svatých a sv. Štěpána prvomučedníka a jednoho jen hlavnějšího patrona (země).*“

Ano, ještě více; roku 1829. dne 7. srpna vydal papež Pius VIII. breve arcibiskupu Kolínskému n. Rýnem, v kterémž všem katolickým věřícím, kteří buď v městech anebo po vesnicích s jinověrci pospolu žijí a prací rukou svých se živí, se dovolovalo, o všech svátcích, když byli slyšeli mši svatou, všecky možné práce konati. Vyjmuty byly pouze všecky neděle po celý rok, slavnost Narození Páně, Nanebevstoupení Páně a slavnost Všech Svatých.

e) Svátky, o nichž věřící chrám Páně navštívit a službám Božím obcovati nemusejí, slovou *svátky v kůru* (festa chori), v kostele, jež se svěťí službami Božími a hodinkami, molením ve sboru č. v chóru, ku rozeznání od svátků *přikázaných*, jež *svátky veřejnými* čili z *rozkazu* (festa fori, festa ex praecepto) slovou. Semotam slavíval lid ještě některé svátky, jež buď nikdy od Církve ani nařízeny nebyly (ze slibu nějakého, ex voto), anebo které v Církvi již více nejsou a se neslaví; svátky zrušené. To stávalo se zhusta ve středověku a jest tu a tam až podnes; tak slaví se od lidu svátky poloviční: sv. Josefa, sv. Anny, sv. Jana Křtitele a t. d.

§ 2.

Který čas a jak dlouho se slaví ten
který svátek?

a) Co do počátku a trvání, kdy totiž některý svátek a jmenovitě neděle začíná a kdy končí, nebyl obyčej v Církvi všude jeden a týž.

1. V prvních stoletích čítal se po příkladu církve židovské čili synagogy (3. Mojž. 23, 32.) slavnostní den od západu slunce dne předcházejícího až do západu dne následujícího na základě slov: „Od večera až do večera světiti budete soboty své.“

2. Ve středověku drženo se buď téhož zvyku, anebo čítáno od půlnoci až do půlnoci, neb též od rána do večera.

3. Za novější doby čítá se ovšem též den od půlnoci do půlnoci; avšak obyčej, v církevních hodinkách (breviáři) počínati slavnost *nešporami* čili večerní modlitbou den před tím, jakož i slavně sezváněti na večer všemi zvony, jako se v sobotu stává (lid říká, že se slaví), poukazuje patrně ku starému obyčeji Církve za prvnějších dob.

Tajemný (mystický) důvod, proč svátek od večera k večeru se slaví, snad i v tom se nalézá, že každá slavnost jednak připomínkou na naši nynější dobu zkušebnou, jednak obrazem

slávy nebeské jest. Jakož pak po tmavé noci světlý den počíná: rovněž tak počíná svátek (dle tohoto způsobu) večerem; neboť temnota tohoto života předchází světlo a jasnou záři života věčného.

b) Co do *trvání časového* byly a jsou svátky rozličné; některé trvají aspoň připomínkami (kommemorace) při mši a v hodinkách *osm* dní. Nazývá se tento způsob v církvi „slaviti svátek s oktávou“ t. j. po *osm* dní (festum cum octava); poslední den slove *den osmý* (dies octava); a dni uprostřed slovou „dni mezi oktávou“ (dies infra octavam).

Důvod tohoto způsobu třeba rovněž hledati v židovství čili v Zákoně starém; tak čteme v knize Levitikus 23, 34—36.: „Mluv synům israelským: Od patnáctého dne měsíce tohoto sedmého budou svátkové stánků za sedm dní Hospodinu. Den první slouti bude nejslavnější a nejsvětější; žádného díla služebného nebudete dělati v něm. A za sedm dní obětovati budete zápalné oběti Hospodinu: den také osmý bude nejslavnější a nejsvětější a obětovati budete zápalnou oběť Hospodinu“ atd. — Ale též v křesťanství jest velice starý; neboť již v ustanoveních apoštolských (lib. V. constit. 19.) se praví: Když slaviti budete letnice, slavte jeden týden t. j. po 8 dní. „Post-

quam celebraveritis Pentecosten, celebrate hebdomadam unam.“

Dle nynějšího řádu v Církvi mají tyto slavnosti oktávu :

1. Hod Boží vánoční ;
2. svátek sv. Štěpána ;
3. „ sv. Jana Evangelisty ;
4. „ nemluvnátek čili Mladětek ;
5. Slavnost Zjevení Páně ;
6. Hod Boží velikonoční ;
7. slavnost Nanebevstoupení Páně ;
8. Hod Boží Svatodušní ;
9. Slavnost Božího Těla ;
10. Památka sv. Jana Křtitele ;
11. Slavnost sv. apoštolů Petra a Pavla ;
12. Památka sv. Vavřince ;
13. Slavnost Nanebevzetí blah. Rodičky Boží ;
14. „ Narození nejsvět. Panny Marie ;
15. „ Všech Svatých ;
16. „ Neposkvrněného (Početí blah. Rodičky Boží ;
17. „ Navštivení blah. Rod. Boží ;
18. „ svatých Andělů strážných ;
19. „ Posvěcení chrámu Páně.

V Čechách pak ještě :

20. Svátek sv. Jana Nepomuckého ;
21. Sv. Václava, vojvody a muč. ;
22. Sv. Vojtěcha, bisk. a muč. ;
23. Sv. Víta, muč.

3. Náboženská bratrstva (kongregace) anebo řehole mohou mimo tyto jmenované míti ještě některé zvláštní; avšak nesmějí připadati do doby od 17. prosince až do 6. ledna; též ne do času postního, ani do velikonoční neb svato-dušní oktávy, kterýžto čas slove *časem zasvěceným* (tempus sacratum), v němž žádná oktáva slaviti se nesmí.

Poznámka. Řecká církev má ještě více svátkův, než latinská. Hlavní slavnosti jsou tytéž. Protestanté mají rovněž ty svátky, jako katolíci, aspoň ty hlavní, jenže mnohé zrušili a tak počet jejich zmenžili, zvláště svátky Rodičky Boží a svátky svatých.

§ 3.

Jak svátky po sobě jdou a kterak více neb méně jsou slavný neb důstojny.

Svátky a slavnosti, pokud pořadí a důstojnosti jejich se týče, jsou od sebe rozdílny.

a) Člověk rád věci a předměty od sebe rozeznává, je sestavuje a pořádá; toť přirozenosti jeho přiměřeno jest; proto také již záhy v Církvi slavnosti rozeznávány a pokud důstojnosti jejich se týče, více neb méně slavně konány jsou. Ovšem zprvu v Církvi týž pořádek býti nemohl, jaký nyní jest; avšak že slavnosti od sebe rozeznávány byly, doklad toho

podávají *křestní dnové*, již v prvních stoletích v Církvi určeni, jako: bílá sobota, sobota před sv. Duchem a t. p.

b) Za dnů našich platí toto pravidlo: některé slavnosti jsou 1. slavnosti *dvojně* (festa duplicia); a jiné 2. slavnosti *polodvojně* (festa semiduplicia).

1. Slavnosti dvojně jsou opět:

- a) *první třídy* (primae classis), jako na příklad hody Boží, slavnost Božího Těla a jiné;
- β) *druhé třídy* (secundae classis), jako svátky sv. apoštolův; anebo:
- γ) *svátky dvojně v roce* (festum duplex per annum); a tyto jsou opět:
 - aa) *dvojně větší* (duplicia majora); anebo
 - bb) *dvojně menší* (duplicia minora) a do této třídy spadá většina svátků svatých.

2. Slavnosti *polodvojně* (festa semiduplicia) jsou z pravidla všechny neděle, když žádný jiný svátek v nich nepřipadá; některé z nich jsou opět:

a) *polodvojně první třídy* (semiduplicia primae classis); jiné:

b) *polodvojně druhé třídy* (semiduplicia secundae classis); a většina z nich:

c) pouze *polodvojně* (semiduplicia).

c) Všeliký svátek, jen málo případů vyjímaje, má jak mší svatou, tak církevními ho-

dinkami pouze tím způsobem slaven býti, jak v Římě předeepsáno a obyčejem jest. Vyjmuta jest:

1. Slavnost svatého patrona země anebo chrámu Páně, což slove „patrocinium“; avšak tato smí býti jen jedna a to sv. patrona *přednějšího*; pak se stává pro ten chrám Páně slavností *dvojnou prvé třídy s oktávou* (festum duplex primae classis cum octava).

2. Slavnost jednoho neb více svatých, jehož anebo jejichž „*značný a biskupem stvrzený ostatek*“ (insignis et ab episcopo approbata reliquia) ve chrámě tom se nalézá, musí však též svatý, anebo musejí též svatí v římském seznamu svatých a mučedníků Božích (martyrologium) zaznamenáni býti. Slavnost stává se pak *slavností dvojnásobnou v roce* (festum duplex per annum); avšak jenom pro ten chrám, v němž ostatky ty se chovají. Tak ustanovila Congregace sv. obřadů dne 23. listop. 1602; a rovněž 3. června 1617 a 8. dubna 1628.

D) Stává se o některých dnech, že při mši svaté a v hodinkách činí se *připomínka* jednoho neb více svatých (commemorationes neb memoriae) a proto nazývány též tyto připomínky *slavnosti prosté, jednoduché* (festa simplicia), ačkoli v pravém slova smyslu žádnými slavnostmi nejsou. Takováto festa simplicia čili

slavnosti prosté (jednoduché) již od 4. století v Církvi známy jsou.

§ 4.

Podstata a význam svátečních slavností.

Podstatou slavností a svátků v katolické Církvi jest vždycky ta která pravda náboženská, některý *článek víry*, který právě tou slavností se pronáší a jež věřící více neb méně slavně svatým úkonem tím vyznávají. Základem slavností bývají obyčejně *články víry nejvýš důležité, hlavní*. Tak :

a) některé připomínají nám *tajemství* sv. naší víry, jiné před oči nám staví přesvatý život nejsvětější Rodičky Boží, Marie Panny; ještě jiné na paměť nám uvádějí blahé působení, svatý život, jakož i slavnou smrt některého z našich bližních buď z toho neb onoho národa. Všecky ty a takové svátky a slavnosti připomínají nám některou buď *věroučnou* (dogmatickou) anebo *mravní* (morální) pravdu naší sv. víry, kteráž jimi se označuje čili znázorňuje.

b) Hledíce ku *předmětu* dní slavnostních, rozeznáváme *neděle a svátky*. *Neděle* jest den *Páně*, zasvěcený nejsvětější Trojici Boží čili Bohu Trojjedinému; vrací se pravidelně každý *sedmý* den a jest ustanovena na památku

z mrtvých vstání čili vzkříšení Páně, též sestoupení Ducha svatého na apoštoly; ostatní jsou dnové slavnostní, mimo neděli každého roku v kruhu církevním se vracející; a ty dělí se zase ve *tři* třídy:

1. svátky Páně;
2. svátky Rodičky Boží; a
3. svátky andělův a svatých, dle toho, jak buď některá božská osoba, aneb Rodička Boží, anebo ten který anděl anebo svatý předmětem slavnosti jest.

c) V novější době odporoučeno se strany protestantův, aby místo obvyklých dosavadních a zavedených svátků *křesťanských* zavedeny byly prý raději svátky *jednotlivých pravd a ctností* anebo připomínky důležitých událostí přírodních; na př.: slavnost dobročinnosti, lásky mateřské, čtvera ročních počasí, lítosti a polepšení atd. atd. (Augusti Denkwürdigk. B. I. str. 69). Avšak patrno, že tímto by se *veškeré křesťanství* ocitlo na půdě čirého *rozumění* čili rationalismu a pozbylo všeho jistého a bezpečného základu (positivnosti): kam by se však takovým plachým a planým rozumařením došlo, o tom s dostatek nás poučuje bídny stav protestantismu za dnů našich, který ze všeliké *kladné víry* křesťanské téměř úplně se vyzul a kde i professoři bohosloví čirý rationalism

hlásají a s Písmem svatým dělají co chtějí. O tom svědčí i dějepis. A i tu protestantism si odporuje, jakoby dobročinnost, lítost, pokání a t. p. bez Boha a kladné víry udržeti se mohly.

d) Avšak podivnou zvláštností *dějepisnou* jest a zůstane navždy, že národní shromáždění (konvent) v Paříži roku 1793., když k návrhu Robespierrovu ono pověstné prohlášení byl učinil, že národ francouzský „jsoucnost Nejvyšší Bytosti (Boha) a nesmrtelnost duše uznává“, hned nařídil, aby ne více *sedmý*, ale každý *desátý* den teprv *svátkem* a odpočinkem byl (dekády, desetidenní), aby prý tolik [času ku práci určeného se nezmařilo.

Jména těch dekád čili desetidenní byla:

1. Slavnost nejvyšší bytosti a přírody; 2. pokolení lidského; 3. francouzského národa; 4. dobrodincův člověčenstva; 5. svobody a rovnosti; 6. mučedníkův za svobodu; 7. republiky; 8. svobody světa; 9. lásky k vlasti; 10. nenávisti tyranův a zrádcův; 11. pravdy; 12. spravedlnosti; 13. stydlivosti; 14. slávy a nesmrtelnosti; 15. přátelství; 16. střídmosti; 17. hrdinosti; 18. věrnosti; 19. nezisknosti; 20. chladnokrevnosti (stoické mysli); 21. lásky; 22. manželské věrnosti; 23. dětinné lásky; 24. dětství; 25. mladosti; 26. mužného věku; 27. stáří (staroby); 28. neštěstí; 29. rolnictví; 30. prů-

myslu; 31. předků (otcův); 32. života po smrti a blaženosti.

Jaktě pojmenování ta hledaná a titěrná! Napoleon I. odstranil kalendář tento senátním dekretem ze dne 9. září 1805 a zavedl opět kalendář *křesťanský* (Gregorianský).

§ 5.

Kdo má právo, svátky v Církvi ustanovovati?

Nehledíce k rozkazu Božímu, dle něhož v témdni *jeden den* Bohu zasvěceným býti má, *právo*, svátky a slavnosti v Církvi ustanovovati, mají *papež a biskupové*.

a) Z počátku, jak pravdě se podobá, slavívaly se svátky v Církvi z vlastního náboženského popudu. Židokřesťané slavívali dlouho ještě po starém zvyku a rozkazu starozákonném *sobotu*, křesťané na památku vzkříšení Páně *neděli*; avšak jisto jest, že neděle již za časův apoštolských i od Židů slavena jest, právě též na upomínku z mrtvých vstání Spasitelova. K neděli přidružili se brzy dni *jiné*; tak za dny svátkům zvláště přiměřené pokládaly se ty, v nichž věřící ku stolu Páně přistupovali anebo modlitbám a nábožným rozjímáním se oddávali. Bylyť to zvláště výroční upomínky *utrpení, vzkříšení a nanebevstoupení Páně*; později pak též památka *narození a křestu Páně v Jor-*

dáně. Kněžstvo i lid měli dojísta u věci té přání *totožné* a úlohou kněžstva bylo, aby svátky, jež dle všeobecného přání slaveny býti měly, pořádalo a slavení jejich řídilo; tak zajiště dělo se v šedé dávnověkosti a na počátku Církve. (Sokrates, církv. děj. kn. V. kap. 52.)

b) To, co za prvních dob Církve beze všeho zvláštního rozkazu, jako samo sebou se stávalo: brzy potom, jak vzhledem ku slavnostem jednotlivým, tak i ke dni týdenního odpočinku biskupům ponecháno jest, aby vše nepořádky se předešly a přítrž jim učinila. A to mělo místa již záhy; neboť již spisovatel „apoštolských ustanovení“ praví, že svátky, jež v jeho církvi se slaví, již od sv. apoštolů Petra a Pavla ustanoveny jsou byly; a ze známého sporu o slavení velikonoci (ku konci druhého století) jasně vysvítá, kterak závažný hlas papež měl, kdykoli o to šlo, „by ten který svátek se ustanovil, kterýž u veškeré Církvi slaven býti měl.“

c) Ve středověku nařizoval a za dnů našich nařizuje až dosud papež, které svátky v Církvi konány býti mají; biskup pak (ovšem ne bez omezení) ve svém biskupství. Dle toho nesmí nikdež, kde římský breviář zaveden a přijat jest, ani v breviáři, ani v missále slavnost nařízena býti, kterážby buď v římském

kalendáři zaznamenána, anebo ze Říma zvláště povolena nebyla. Vyjmuta *jediná* jest titulární slavnost chrámu Páně a kde jsou *ostatky* (reliquiae) toho kterého světce neb světice. (Srovn. §. 3. lit. c. n. 1. a 2.)

Některý-li svatý do *seznamu* svatých čili do *kánonu* jest přijat a za svatého prohlášen čili kanonisován byl: může jeho slavnostní den teprv tehdaž do „církevních hodinek“ (officia) a „mešní knihy“ (missalu) vřaděn býti, jestli dovolení anebo rozkaz k tomu papežským dekretem ze Říma dán byl; vymíněn jest jenom ten chrám Páně, kterýž jej za patrona má a ctí. (Kongreg. sv. obřadů 9. pros. 1628.)

Poznámka. U protestantův, svátky ustanovovati anebo zrušovati, jest věci moci *státní*; ostatně nedá se popřítí, že i v katolické Církvi zrušení mnohých svátků v nejnovější době světskými úřady jednak zapřičiněno, jednak uskutečněno bylo.

§ 6.

Kterak svátky se slaví?

1. Slavně se slouží mše svatá.

Nejdůležitější Církvi ustanovené *svaté služby* a *slavnostní obřady*, aby svátky důstojným způsobem jimi se oslavily, jsou tyto:

1. koná se *oběť Nového zákona* čili slouží se mše svatá;

2. ukládá se povinnost, modliti se církevní hodinky čili breviář;

3. děje se povzbuzení, aby jistý den radostným způsobem se slavil; a

4. velí se, zdržeti se všeho, coby toto tré (tuto uvedené) rušiti anebo jemu překážeti mohlo.

a) Konati svatou oběť Nového zákona čili sloužiti mši svatou, bylo již za časův apoštolských hlavním předmětem, jímž den - Páně (neděle) se slavil. Tak čteme již ve Skutcích apošt. 20, 7.: „První den po sobotě, když jsme se byli sešli k lámání chleba (tedy v neděli), mluvil k nim Pavel“. Též 1. Kor. 16, 2.: „Prvního dne po sobotě (tedy v neděli) vezmi jedenkaždý z vás k sobě a vlož do pokladnice, co se mu dobře líbiti bude, aby ne teprv, když přijdu, sbírky se dály“.

Že po smrti sv. apoštolův věc v Církvi rovněž tak se zachovávala, jako za jejich života, toho dokladem jsou nám (mezi jinými) slova sv. Justina, mučedníka, který ve své první obraně čili apologii, kap. 67. takto dí: „V neděli všickni, i ti, kdož v městě, i ti, kdož na venkově bydlejí, na témž místě se scházejí a paměti (skutky) apoštolské, anebo

spisy prorokův se čítají, pokud čas stačí. Pak, když čtenář přestal, ten, kdož představeným jest, slovy lid napomíná a k následování příkladů tak vznešených vzbuzuje. Pak všickni vstaneme a konáme modlitby; a, jak jsem již pravil, když jsme přestali se modlit, přináší se (v oběť) chléb a víno a voda; a představený modlitby a díkučinění ze všech sil svých vysílá a lid volá (odpovídá): Amen! a dary, za něž díky činěny byly, se rozdělují a jednomu každému z přítomných se udílí (svatá příčast) a nepřítomným skrze jáhny se posílá. Kdož mají hojnost (statků) a chtějí, dobrovolně, co kdo chce, darují; a co se sebere, u představeného se uloží a ten sirotky a vdovy (z toho) podporuje“ atd. atd.

Totéž platilo i o ostatních svátcích. Pozdější svědectví jsou zde zbytečná, neboť vždy v Církvi tak zachováváno jest. Ještě teď odpovídá ministrant aneb sbor zpěváků (kůr) ve jménu lidu vroucí: Amen; ano, i za dnů našich scházejí se křesťané do chrámu, aby Nejvyšší oběti a svatých svátostí se účastnili; i za dnů našich, zvláště na venkově, dějí se sbírky, hlavně o velikých svátcích, na chudé a chodí se buď ofěrou kolem hlavního oltáře anebo po kostele od jednotlivců do váčku při obětování se sbírá, aby, kdo chce, dárkem tímto svaté oběti se účastnil.

b) Za dnů našich, když při některém chrámu Páně více kněží ustanoveno jest, bývá po každé, kdykoliv služby Boží, zvláště slavná neb zpívaná mše svatá, pro lid se konají, také *duchovní řeč*; i při ranních službách Božích mají částky svatých epištol a evangelií, jež k téže neděli neb témuž svátku určeny jsou, lidu čteny, vykládány a přiměřená naučení a napomenutí lidu udělována býti. Dle poměrův a případností přiřaďují se ku hlavním čili veřejným službám Božím ještě jiné obřady a nábožné úkony, jak tu a tam ve zvyku a obyčeji jest.

c) Druhým církevním přikázáním jest každý katolický křesťan, který k užívání svého rozumu dospěl, povinen, v neděli a ve svátek chrám Páně navštívití a oběti mše svaté přítomen býti. Toto přikázání není snad teprve z novějších dob, ale jest velice staré; tak již roku 313. na synodě *Elvirské* (Illiberis ve Španělsku) can. 21. se připomíná, aby věřící v neděli a ve svátek službám Božím obcovali; a zdá se, že přikázání to jen tehdáž a za tou příčinou povstalo, že mnozí křesťané tak zevlažněli, že ani v neděli a ve svátek do chrámu Páně nechodili a službám Božím přítomni nebývali. Aby kdo přikázání toho sprostěn a z něho rozvázán byl: k tomu dle jednosvorného

mínění všech učitelů mravovědy čili moralistův jest třeba:

1. aby *tělesně* povinnosti té dostáti nemohl, buď nemocí, neb uvězněním, neb zdržováním se na místě, kde katolického kněze a tudy ani žádných katolických služeb Božích není;

2. aby *duchovně* (morálně) nemohl; a to bývá α) buď setkáním se s vyšší povinností, což slove *kollisí*; aneb povinnou péčí o čest, život a časné statky; β) důležitou a povinnou službou křesťanské lásky, na př. obsluhou nemocných; anebo γ) nějakou povinností, plynoucí z práva a spravedlnosti, na př. službou ve spravedlivé válce.

d) O povinnosti věřících, v neděli a ve svátek obcovati předepsaným službám Božím ve svém farním chrámu, ob čas i velmi přísné zákony Církví vydány jsou, jak toho ustanovení synody Elvirské roku 313., Sardické r. 347., Remešské r. 625. a jiných dosvědčují. Ano, za dřívějších časův žádáno i toho, aby aspoň přední t. j. šlechticové země a vznešení o hlavních svátcích službám Božím v kathedrálním čili biskupském chrámu Páně přítomni byli. Mírnější ovšem jest kázeň církevní novějších dob, ačkoliv i tu přísných napomenutí se nenedostává, aby každý v tom chrámu Páně svaté oběti se účastnil a křesťanské povin-

nosti své zadost učinil, k němuž náleží. „Napomínejtež biskupové lid, aby často ku svým farám (farním chrámům) aspoň v neděli a o slavnějších svátcích přicházel“ praví sněm Tridentský v sezení 22. v ustanoveních o mši. Někteří papežové novější doby, jako Klement VIII., Leo X. (breve od 13. listop. r. 1517.), Pius V. (breve ze dne 16. května 1567) zřejmě praví, že i ti církevnímu rozkazu zadost činí, kdož v neděli neb ve svátek v klášterním kostele mši sv. slyší a jí přítomni jsou; z čehož patrně, že, byť schvalovati se musilo, navštěvovati svůj farní chrám Páně: přece věřící volnost mají do kteréhokoli chrámu Páně jíti, ku kterémuž buď větší důvěrnost mají, aneb kterýž jim příležitější jest; jakož i, že předpisy shromážděných otců Tridentských za pouhou radu pokládati se musejí, jak sám i papež Benedikt XIV. o sněmu biskupském (de synodo dioecesisana) zřejmě o tom podotýká.

e) Klade-li se dále otázka: „zda-li věřící povinen jest aspoň *kázání* ve svém farním chrámu Páně poslouchati, čili nic“: třeba i tu záporně odpověditi, ačkoli se zdá, že *sněm Tridentský* i to poroučí; nebo v sezení 24. (de reform. kap. 4.) takto se praví: „Napomínejž biskup lid pilně, že každý vázán jest, aby, když s pohodlím se to státi může, slovo Boží

ve svém farním chrámu slyšel“, neboť, ježto kázání ke mši svaté náleží a věřící, přísně vzato, povinni nejsou, aby mši svaté ve svém farním chrámu obcovali: tedy nemohou rovněž vázání býti, aby kázání tam poslouchali, jak sám papež Benedikt XIV. na uvedeném místě dí. Ovšem že též popříti se nedá a přisvědčiti se musí, že, kdokoli pouze tiché mši sv. a kde-koli přítomen jest (důležité příčiny vyjímaje,) neděli nebo svátek *ne dobře a patřičně* světi. Třeba dojista slyšeti též slovo Boží, a to z důvodů nejedněch a jistě rozumných:

1. Málo kdo z obecného lidu o svatých věcech, svých povinnostech a pravdách svaté víry přemýšlí, čehož přece nezbytně třeba, poněvadž přemýšlení o svatých věcech nás na povinnosti naše a svrchovaný cíl náš pamatuje a znalost svatých pravd blahodárný vliv na veškerý život náš vyvírá;

2. že v kázání slovo Boží se hlásá a svaté pravdy, jak víry, tak mravů se vysvětlují;

3. že málo kdo pravdy svaté víry důkladně a dokonale zná a přece jest věda náboženská *věda všech věd; úhrn a poslední cíl všeho vědění.* Věčně pravdivé zůstane slovo Páně: „*Co platno člověku, byť světa pozískal, jestli na své duši škodu trpí; co dá jednou za duši svou?*“ Lidé obyčejně zapomínají, čemu z mládí ze svatého

náboženství se byli naučili. Ničeho nechtou, sotva tu modlitební knížku, již mají; natož aby o sv. pravdách přemýšleli a duchovní cvičení konali; neznají, leč obyčejné modlitby.

4. Třeba slovo Boží poslouchati i proto, že začasťe, ač víme, co činiti máme, přece nečiníme, lečby nás kdo napomínal a pobádal — a to činí kazatel.

5. Zvláště za dnů našich jest třeba zhusta slyšeti slovo Boží, poněvadž kolují zásady podvrtné *a proti víře* a tu třeba, aby každý ve víře byl utvrzen a na špatnou cestu veden nebyl. Též *svoboda tisku*, která šíří *špatné listy a knihy*, jest *nebezpečná* a mnohého na špatné cesty uvádí.

6. A byť i kazatel nebyl výborný a se nám nelíbil: přec máme ve slovích jeho slyšeti slovo Boží; neboť je od svého biskupa a tudy od Pána Ježíše Krista poslán; a máme vzpomnouti slov, jež zbožný jeden sluha Boží pravil: „By každý jen tak byl živ, jak ten nejšpatnější kazatel káže, dobře by bylo.“

7. Máme hledati nejprv království Božího *a spravedlnosti jeho*; — a to království ukazuje nám právě slovo Boží.

By pak kdo z kázání užitek měl, musí α) *pozorně* poslouchati, by rozuměl a celek, i pravý smysl v paměti měl; β) to, co se káže, na

sebe obracet i život svůj se slovem Božím srovnávati; a γ) nejensl ovo Boží slyšeti ale dle něho v životě se i řídit, jak apoštol Páně sv. *Jakub* 1, 22. napomíná, řka: „Budtež činitelé, slova a ne posluchači slova . . ! nebo jest-li kdo posluchač slova a ne činitel, ten přirovnán bude muži, spatřujícímu obličej narození svého v zrcadle: i vzhlédl se a odešel a hned zapomenul, jaký byl“.

f) Záhy počali křesťané úctu ku svátkům a slavnostem na jevo dávati i tím, že nejen sami v nejlepších (svátečních) šatech při službách Božích se objevovali, ale též chrámy své všemožně zdobili, ano i kněžstvu, svatou oběť a svaté obřady konajícímu dražší a vzácnější bohoslužebná roucha zjednávali a pořizovali; věc, kteráž přirozenosti lidské zcela přiměřena jest; neboť v pravdě snaží se člověk, aby tomu, co mu milé a drahé jest, i zevním, smyslným způsobem náklonnost svou na jevo dal. Svatý otec papež *Lev I. Veliký*, v páté své řeči postní (in serm. 5. quadrages.) takto o věci se vyslovuje: „*Rozumné a jaksi ku nábožnosti příslušné býti se vidí, o dni svátečním v lepším rouchu vycházeti a zevním těla zjevem radost mysli projevovati . . . ano i dům modlitby (bohoslužby) samý úsilovnější péčí a větší úpravou, pokud můžeme, okrašlovati atd.*“

§ 7.

Povinnost, říkati čili modliti se církevní hodinky.

Druhá věc, jižto Církev ku slavnému svěcení svátků nařizuje, jest: říkati čili modliti se *církevní hodinky* zvané *breviář* (*breviarium romanum*).

a) Pobožnost tato, kteráž za starých časů byla delší, sluje vlastně *denní povinnost* (*officium diurnum*); byla však později zkrácena, odtud „*breviarium*“, jako by řekl „zkrácená pobožnost“. Konávala se za nejstarších dob v podstatě své o všelikých dnech, zvláště však o slavnostech a svátcích; a nepodléhá žádné pochybnosti, že i věřící o slavnostech této veřejné pobožnosti církevních hodinek *dnem i nocí* přítomni bývali a jí se účastnili. Odtud povinnost *kanovníkův a řeholníkův*, modliti se breviář veřejně v kostele; a odtud i *vigilie* (bdění) před hody Božími a jinými svátky; doklady toho uváděti, byloby zbytečno, ještoť věc z dějin církevních dostatečně známa jest.

b) Za dnů našich bývá jen *večerní čili odpolední pobožnost*, zvaná *vesperae* čili, jak v češtině slovo to zobecnělo, *nešpory*, a to jen v hlavnějších (biskupských) chrámech (srovn. § 2. a 3.); ale i po venkově zhusta též v ná-

rodním jazyku. Latinských lid málo se účastní, proto zvláštní odpolední a večerní pobožnosti v mateřských jazycích sestaveny a zavedeny jscu; sem náleží: křížová cesta, růženec, litanie, nábožné písně nebo nešpory v mateřském jazyku.

c) Za starých časů křesťané obyčejně před každým slavnějším svátkem v noci v chrámu Páně se shromažďovali, aby modlitbami, bděním a postem ku nastávající slavnosti se připravili, což se nazývalo *vigilia* (bdění); za dnů našich jenom slabé zbytky té staré horlivosti zůstaly jen jako na upomínku. Vigilie, jak jest za dnů našich, není jiného, leč upomínka na slavení toho dne před svátkem a záleží v tom, že se slouží mše svatá (o vigilií) a říkají se církevní hodinky a to dle jistých přiměřených vzorců (formulářů); avšak tato vigilie nemá místa, leč jen u některých hlavnějších svátků, a není, leč svátek *kostelní* (festum chori) a ne *lidový* (festum fori).

1. *Vigilie* jsou obyčejně také dni postní, k tomu ustanovené, aby věřící k následující slavnosti důstojně se připravili. O vigiliích bez postu, jichž římský breviář jen *dvě* uvádí a to: *před Zjevením Páně* (vigilia Epiphaniae) a *před Nanebevstoupením Páně* (vig. Ascensionis Domini) slouží se mše v *bílé* barvě s radostným chvalo-

zpěvem Gloria, bez „Věřím“ (Credo); avšak o vigiliích, jež s postem spojeny jsou, v barvě *fialové* bez „Gloria“ a bez „Credo“. Má-li vigilie připadnouti na neděli, koná se den před tím, v *sobotu*. V době 40tídenního postu, v adventě a o suchých dnech vigilie nebývají.

2. Že od starého způsobu, vigilie slaviti, upuštěno a nynější způsob zaveden jest: důvodem toho byly mnohé *nepořádky*, jež následkem nočních schůzí v chrámu Páně se sbíhávaly. Již sv. *Hieronym* na to touží a později ozývají se tyto žaloby ještě častěji a hustěji. Z těchto nočních pobožností možno odvoditi snad ty mnohé a rozmanité *pověry*, jež až dosud mezi lidem se naskytají a v nocích, zvláště o štědrém večeru, před novým rokem, před sv. třemi krály, před sv. Filipem a Jakubem, sv. Janem Křtitelem a jindy se provozují.

3. *Kdy* staré vigilie odstraněny jsou byly, nesnadno říci, neboť odstraňování jich nedělo se všudež jednou a touž dobou. Poslední zákaz jejich naskytá se na sněmu Toletanském roku 1565, v odstavci (kánonu) 20tém a zní takto „*Ustanovuje svatý sněm, že pro uvarování oněch neřestí, jež při nočních schůzích se stávají, nočních bdění nikterak se nedovoluje.*“ Přece však až dosud úplně nepominuly; neboť před hodem

Božím vánočním až dosud u nás zde bývá mše svatá, zvaná *půlnoční* čili *jitřní*, jak církevní předpisy (rubriky) káží; ačkoli v některých zemích, jako i v samé Italii, ani ta o půlnoci nebývá, nébrž časně z rána. Záleží pak v tom, že se před půlnocí (od 10 nebo 11 hod.) slavně zpívají církevní hodinky a slouží se zpívaná mše svatá. Ve Francouzích památka Nalezení sv. kříže, sv. Juliana a sv. Martina semotam až dosud podobným způsobem se slaví.

4. O *původu postu* o vigiliích nejsou křesťanští starožitníci téhož mínění; jedni myslí, že jest to anebo má býti jakási náhrada za bývalé noční bdění; jiní však, jako *Maternus*, praví, že půst již za starých časů s vigilií spojen býval, kteréžto mínění zdá se dojista pravdě podobnějším býti onoho. O takovýchto dnech teprv večer pokrmů požíváno a pak vigilie slavena.

§ 8.

3. Povzbuzení k radosti.

Jiná věc, která směřovala k tomu, aby křesťanské svátky důstojným a přiměřeným způsobem se slavily, bylo povzbuzení od Církve samé vycházející, aby svátky nejen ve chrámu Páně byly *dny radosti*, ale aby i mimo chrám radost se jevila, zvláště modlitbou, zbožnými

zpěvy, rozjímáním o svatých věcech a konáním dobrých skutků. Neboť i to jest *radost*, totiž pravá, čistá, duchovní radost, kteráž plyne z obcování s Bohem; radost ~~z~~ nade vše radosti, kterouž chápe a kteréž pocituje jenom ten, kdo Boha *miluje* a to upřímně, svatě, nade všecko. Poněvadž pak Bůh jest dobro nejvyšší, svrchované, naprosté: tedy kdo Boha má, *všecko má*. Toť ta *radost*, o níž pověděl apoštol: že „*ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani kdys na srdce lidské vstoupilo, co Bůh připravil těm, kteříž jej milují*“ (1. Kor. 2, 9. Is. 64, 4.); předtucha radosti nebeské. Toť ta radost, vnitřní, pravá, duchovní, o níž řekl *Spasitel* k apoštolům: „*a radosti vaší žádný neodejme od vás.*“ (Jan 16, 22.

Dokladů k tomu poskytuje veškerá starobylost s dodatek; tak napsal již *Tertullian* ve své obraně č. apologii (com. 16.): *V neděli radosti se oddáváme*, ne tělesné, ale *duchovní*, poněvadž všedního dne pro práci a jiné starosti není k tomu kdy; jak i *apoštol* vyzývá řka: *Radujte se v Pánu vždycky, opět pravím, radujte se!* (Filip. 4, 4.) a *Theodulphus Aurelius* r. 797 píše: „*V neděli jedině Bohu sloužiti se má, totiž konáním svatých povinností (služeb Božích) a udílením almužny a ve chvalách Božích s přátely, příbuznými a cizinci (hostmi, přichozími) duchovně hodovati.*“ Proto neděle a svátky

nejsou nikdy *dnové smutku*, nébrž *radosti*, a proto Církev o těchto dnech postu nikdy neukládá.

§ 9.

4. Z á k a z a z a m e z e n í v š e l i k ý c h v ý t r ž n o s t í.

Vždycky a záhy v Církvi k tomu hleděno jest, aby vše odstraněno bylo, co by zbytečně rušilo, důstojně slaviti svátky a dny Páně, aneb co by tomu překáželo. Sem náleží:

a) *nařízení*, jímž se zapovídalo, konati noční anebo takové práce, které buď osobami služebními, anebo osobami nejnižšího stavu, anebo vůbec za mzdu se konaly.

1. Nařízení toto zakládá se nejen na rozkazu Božím (2. Mojž. 20, 9—11)*), ale plyne i ze samého zákona přirozeného a bylo záhy od křesťanů nejen o neděli, ale i o zůstatních svátcích rozuměno a na ně porozšířeno; avšak tak, že pro znění zákona Mojžíšova duch křesťanské lásky nikterak se zřetele puštěn nebyl; proto praví již sv. *Ignatius*, biskup a mučedník, žák apoštolský: „*Každý pak z nás duchovním způsobem sobotu svět, v přemýšlení o zákoně*

*) „Šest dní budeš pracovati a dělati všecka díla svá. Sedmého pak dne sobota Hospodina Boha tvého jest. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty, i syn tvůj, i dcera tvá, služebník tvůj, i děvka tvá, hovado tvé i příchozí, kterýž jest v branách tvých. Nebo v šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, i moře, i všecko, což v nich jest a odpočinul v den sedmý; protož požehnal Hospodin dne sobotního a posvětil ho.

(Božím) *útěchy nalézaje a ne v nasycování těla a hovění jemu; skutkům Božím se divě a ne den před tím (po židovsku) upravených jídel pojídaje a vlašné (nápoje) pije a v předepsaných prostorách se procházejí a z tanců bláhových radovánek obveseleni bera*“ a t. d. Zcela totéž praví veškeren starý věk; tak *Ireneus* (lib. IV. cap. 19. contr. haer.); *Tertullian* contr. Marcionem lib. 2. cap. 21. etc.

2. Když Církev nabyla svobody a pokojněji rozvíjeti se počala: mnoho rozkazů a nařízení vydáno jest od duchovních i světských vrchností, týkajících se svěcení neděl a svátků. Tak již *Konstantin Veliký* r. 321 (Codex Justinian. lib. III. tit. 12. lect. 1. comm. 3.): *Všickni soudové a lid městský, jakož i dílny všech umění (a řemesel, průmyslnické) o ctíhodném dni nedělním odpočivejtež. Avšak kdož na venkově žijí, nechť role své svobodně a s dovolením vzdělávají, poněvadž začasť se stává, že ne jiného dne úrodu srpu aneb vinohradu pohodlněji v záso- bárny uložiti mohou, aby zanedbáním nepro- meškala se pohodlnost okamžiku, nebeskou pro- zřetelností propůjčená.*

Nařízení toto nejen že se v Církvi vždycky zachovávalo, ale později novými zákony a de- krety zostřeno jest; tak čteme v kapitulariích císaře *Karla Velikého*; tu v kapitulari od r. 797

praví se: „*V neděli mimo modlitby a slavnou mši svatou a to, čeho k jídlu třeba, nic jiného se neděj; nebo, byť třeba bylo, po moři se plaviti, anebo cestovati, dáno buď* (t. j. vyžádáno buď) *dovolení; avšak tak, aby pro tuto věc mše a modlitby se neopomíjely.*“ Ačkoli tímto svoboda věřících velice omezena byla, přece pro doslovný smysl zákona nezapomnělo se na ducha jeho, jakož ze spisů sv. otce Řehoře I. Velikého, jmenovitě z první knihy jeho spisu, zvaného „*Moralia*“ jasně vysvítá.

3. Ve středověku o některých svátcích, aspoň několik hodin pracovati, beze vší podmínky dovoleno bylo. K nařízením, kterak svátky a dni Páně v Církvi slaviti se mají, náleží též v době středověké *omezení práva pěstního*. Bylo pak právo pěstné (*jus manuarium*) ve středověku *násilím a libovůlí*, šlechtou si присvojené oprávnění, mečem si vydobývati *zadostučinění*. Poněvadž s obojí strany domnělá křivda splácena, nebylo hádkám, svárům a bojům konce, což bylo na záhubu nejen jednotlivých rodin, ale i majetku a lidstva. Tomu učiněna přítrž poněkud zavedením *míru*, zvaného *mír Boží* (Trevia, též Treva, také Treuga zvaným, Treuga Dei, Treue, věrnost). Záležel pak tento *mír Boží* v tom, že každý vázán byl *ode středy večer až do pondělka ráno*, pak o slav-

ných svátcích a jejich vigiliích a o některých svatých dobách, všelikého nepřátelství, všelikých potyček a i války se zdržeti. Tak papež *Kalixt II.* v dekretě z roku 1119. Též po delší čas v tomto míru Božím zakázáno bylo zámky, hradby a pevnosti vůbec stavěti. Kdo míru Božího porušil, propadl trestům církevním. Svobodní musili se státi mnichy anebo táhnouti do boje proti nevěřícím, najmě proti Mohamedánům (Turkům) k osvobození Jerusalema; ženatým však jiné, druhdy velmi citelné církevní tresty ukládány jsou. Toť zákon byl velice moudrý a prospěšný, kterýž za oné barbarské doby hašteřivého a bojechtivého rytířstva velmi blahodárný byl a velice dobře působil, což i mnozí rozumní protestanté uznali a uznávají.

Pěstné právo nebylo však odstraněno hned a najednou; děsilo a hubilo říši (hlavně německou) po plných šest století. Teprv *Rudolf Habsburský* zlomil moc jeho; pozdvihlo se však ještě jednou (proti zlaté bulle, 1356); avšak úplný konec mu byl učiněn zavedením *věčného míru země* (ewiger Landfriede) a zvláště řádem *komorních* soudů, zavedených císařem Maximilianem I.

4. Vzhledem novější doby (srovn. § 1. lit. d, a § 1. lit. c) třeba poznamenati, že vůbec uznáno jest, že příkázání Církve, svátky neb neděli sla-

viti, přestává, kdykoli důležitější důvod k tomu se naskytá a ten jest: nezbytná potřeba, chudoba, zameziti svou nebo cizí velikou škodu, skutky pobožnosti neb útrpné lásky k bližnímu; nějaký, biskupem dovolený a s jeho dovolením trvající obyčej anebo od biskupa neb papeže obdržené oprostění pro případ ten a t. p. Zvláště co se obyčeje týče, říděno se dle výroku papežského kancléře *Gersona*, kterýž zní: „O pracích služebných, jež v neděli a ve svátek konati se nemají, více a hustěji ustanovuje obyčej místa a osob, představenými trpěný, než jiný zákon psaný“ — a „obyčej, konati služebné práce tyto těmi, ony oněmi o dnech svátečních, musilby vším způsobem nazván býti zkázou mravní, kdyby od služeb Božích a od slavení svátkův a zvláště od slyšení mše svaté zdržoval.“ Benedikt XIV. Institut. 43.

b) Nařízení, kterýmž veleno, aby o svátcích a zvláště v neděli všeliké soudní řízení, zábavy příliš smyslné, výroční trhy a vůbec všeliký obchod buď úplně anebo z části zakázán byl.

1. Podobných nařízení objevilo se brzy více, jakmile totiž králové a knížata sami do Církve vstupovali a víru křesťanskou přijavše o zachování její pečovali. Nalézají se ve sbírkách zákonů, jako: ve sbírce zákonů císaře *Justiniana* (in *Codice Justiniano*), za Konstan-

tina I. Velikého z roku 321, za času císařův Leona a Anthemia z roku 469 a v zákonníku Theodosiovu (in Codice Theodosiano) atd. atd.

2. Ve středověku nalézáme táž nařízení v dekretch některých církevních sněmů, jako Mohučského (Concilium Moguntinum) z r. 813, can. 27.; Arelatského z r. 815, can. 16.; Turonského z r. 818, can. 40.; a sněmu v Cáchách (Conc. Aquisgranense) z r. 856, can. 18. — Za novějších časů vydal *Karel Borromejský* r. 1575. synodální usnesení (dekret), ve kterémž stará přísnost znamenitě zmírněna byla. Ještě mírněji u věci té vyjadřuje se papež Benedikt XIV. v breve, jež zaslal dne 5. listopadu r. 1745 biskupům státu papežského. Žeť pak za novějších dob právě v neděli a ve svátek po městech nejvíce se kramaři a obchod vede: zapověděl „mercatus“, t. j. kupovati a prodávati o nedělích a svátcích, dovolil však, *ne bez bolesti* (non sine dolore) *trhův výročních* (nundinas); ale tak, aby při dopoledních i odpoledních službách Božích krámy zavřeny a všeliké prodávání zastaveno bylo; rovněž neměl v těch hodinách žádný host ve vinárnách a hostincích přijat a obsloužen býti, cestující vyjímaje. Tak sněm Kolínský nad Rýnem (Conc. Coloniense ab a. 1662) a Paderbornský od r. 1668. Tak toho zákony ty žádaly.

3. Kterak nyní u nás neděle a svátky se světi, s dostatek známo jest. Ještě do nedávna byl zákon, že aspoň při službách Božích musily býti hostince a krámy zavřeny; avšak nešťastná svobodomyslnost (liberalismus) i ten zbytek svěcení neděle a svátků odstranila a nyní každému volno, kdy chce a jak chce a komu a od koho kupovati a prodávati, jakož i v hostincích hostem nalévati a je obsluhovati, jak si kdo poručí a jak komu libo. A najmě jsou to svatí dnové, neděle a svátky, o kterých Bůh nejvíce urážen bývá, totiž divadly, tanci, hrou, nestřídmostí, opilstvím, nemravnými skutky a žerty a t. pod.

Výroční trhy v neděli a ve svátek ovšem u nás nebývají; také do nedávna ještě musili zachovávaní býti dnové, zvaní *noremní* (norma, předpis), o kterých žádná veřejná zábava býti nesměla, jakož i krámy po veškerý den zavřeny býti musily; ale to vše novými zákony přerušeno jest. Nechána každému úplná *volnost*. V oboru průmyslu bylo sice částečné svěcení neděle (nikoli svátků) nakázáno, avšak obyčejně pouze na několik hodin v neděli a to hodin odpoledních a ještě i od toho se dispense přechoasto udílí. — Kterak zahanbuje nás protestantská, anglikánská společnost náboženská, kteráž i v samém *Londýně*, největším to městě

na světě, den Páně tak přísně světí, že všeho obchodu se zdržuje, svaté ticho zachovává a s pondělka ráno teprv zase v obchodech a pracích pokračuje. O neděli a svátku každý doma se drží, na služby Boží jde a na duši svou pamatuje. Ano v *severoamerickém soustátí*, té zemi nejsvobodnější, mnohé dráhy v neděli ani nejezdí, aby služebnictvo mělo aspoň v neděli pokoj a chrám Páně navštívit mohlo.

Poznámka. Někteří svatí otcové, jako *Theophilus Alexandrinský, Řehoř Turonský, Theodor Kantuarienský* a j. projevíli přání, aby i manželé, chtěje den Páně anebo svátek náležitě světiti, od sebe se zdrželi (a debito conjugali).

c) Že vše, co o slavení neděl a svátků tuto jsme pověděli, svátků, zvaných *veřejných*, se týče (*festa fori*), rozumí se samo sebou; církevní památka toho kterého svatého neb církevní události pouze v chrámu Páně se slaví mší svatou a církevními hodinkami (recitováním breviáře).

Co se nejnovějšího rakouského zákona ohledně svěcení neděl a svátků týče (interkonf. zák. ze dne 25 května 1868), praví takto:

Článek 13.: Nikdo nemůže nucen býti, aby o svátcích a slavnostech Církve, nebo náboženské společnosti, jemu cizí, práce se zdr-

žel. — Avšak o nedělích má všelika, ne právě nezbytná práce za *doby služeb Božích přestat*.

Dále má o svátcích kterékoli církve anebo náboženské společnosti na blízku domu Božího vše opomenuto býti, co by slavnost buď rušiti anebo jí překážeti mohlo. Téhož budiž šetřeno i při obvyklých slavných průvodech na náměstí anebo v ulicích, jimiž průvod se ubírá.

Článek 14. Žádná osada náboženská nemůže nucena býti, aby zdržela se zvonění o dnech, v nichž dle ustanovení jiné církve, anebo náboženské společnosti zvoniti se nemá.

§ 10.

Kterak ustanovení Církve důstojná a přiměřená jsou.

Zavedení a ustanovení křesťanských svátkův, jakož i nařízení a způsob, kterakým slaviti se mají, objevuje se nám, s pravého-li stanoviska na věc hledíme, býti velice důstojným, otihodným a přiměřeným; neboť, zavésti a ustanoviti svátky, jest:

a) *přirozenosti a rozumu člověka docela přiměřeno*. Nejprv *přirozenosti*; proč? že, když šest dní byl pracoval a sil svých upotřebil, je napínal a snad i vyčerpal, potřebuje, aby si

odpočinul, se občerstvil, zotavil. A nejen ustanovení Boží, ale i zkušenost sama učí, že *sedmý* den k tomu nejpriměřenější jest.

Dále *rozumu*; neboť člověk, ačkoli k vyšším věcem stvořen jest, než k prostému tělesnému živobytí, jako snad nerozumná tvář: musí přece k vyššímu životu povzbuzován, naň často pamatován býti; kdo zbožný jest, slaví téměř ustavičný svátek v duchovním smyslu, ne však *lid*; ten musí stále zevnějšími zařízeními a rozkazy na službu Bohu povinnou a na svůj vyšší cíl pamatován býti; jemu musejí vznešené pravdy, základ to víry, naděje a láský, smyslným způsobem znázorňovány a před oči stavěny býti; slovem, musí zevnějšími znameními jemu dokazováno býti, že není stvořen pouze pro tuto zemi, ale že zárodek života věčného v sobě nosí. A toho se dosahuje *svátky a slavnostmi*. Bez těchto zařízení by člověk ku tvoru prostě smyslnému sestoupil, kterýby, nízkým a smyslným pudem veden jsa, jako nerozumná tvář rovněž jen smyslných (tělesných) požitků vyhledával a v ukájení jich radost a blaženost nalézal. Avšak zavedením svátkův a službami Božími na vyšší věci pamatován, k nim povzbuzován, k boji s nízkými vášněmi a chtiči rozněcován a tak ku pravému povolání svému a sebe zdokonalování, ku pravé

a jediné vlasti své nad hvězdami veden bývá. Všeliký svátek na zemi jest mu obrazem velkého svátku v nebesích,

b) Všecka zařízení ta jsou velmi *důstojna* a přiměřena, zvláště hledíme-li ke *způsobu*, jakým Církev svatá, aby svátky slaveny byly, žádá; neboť nikdy nezapomněla, že *ne člověk pro neděli, ale neděle pro člověka učiněna jest* a proto používá všeho, čímby svátky lidu užitečnými a prospěšnými se staly a i v té věci zasluhuje dojista díků a uznání. Všickni spěchají o jitru těchto dní ku chrámu Páně, aby slyšeli slovo *života věčného* a aby ve společné pobožnosti a bratrské lásce přítomni byli nejvyšší oběti novozákonné a přistupující ke stolu Páně, nové síly a statečnosti nabývali, nésti *břímě dne i horka*. Ano i *odpoledne nedělní* anebo *sváteční* zasvěcuje nábožný křesťan Bohu svému a i tu rád navštěvuje dům Boží, aby Spasiteli svému v nejvyšší Svátosti se poklonil, křesťanské cvičení poslechl, v modlitební knize četl, s knězem u společnosti jiných se modlil, anebo nábožné písně ke cti a chvále Boží zpíval.

Některé svátky předchází *den přípravy*, aby věřící modlitbou, postem a bděním ku nastávající slavnosti se přizpůsobili a přichystali; jiné svátky opět po *osm* dní se konají (mají

svou oktávu), aby dobré úmysly a zbožná předsevzetí, jež předchozí slavnost v srdci jejich vzbudila, se udržely a do mysli věřících tím hlouběji se vtiskly a v nich utkvěly. Toť rozumné a duchu lidskému přiměřené!

c) Všecka zařízení Církve ohledně neděl a svátků jsou *důstojná, přiměřená a moudrá* i proto, že jednotlivé svátky nám nejdůležitější pravdy našeho svatého náboženství na mysl uvádějí a takřka živě před oči staví. Tak postupem roku církevního křesťan *všecky hlavní články víry* ku mysli zpět si uvádí, aby nikdy nezapomínal, co Trojjediný Bůh pro nás učinil a dosavad činí. Brzy vtělení a narození Páně, brzy jeho přehořké utrpení a smrt, brzy zase seslání Ducha svatého; tu zase obřezání Páně a nejsvětější Jméno *Ježíš*, jeho zjevení se pohanům a obětování ve chrámě, tu jeho vzkříšení a nanebevstoupení; tu opět tajemství nejsvětější Trojice Boží a Božího Těla. A což dím o životě blahoslavené Rodičky Boží, nejsvětější Panny? co o životě tak mnohotvárném a rozmanitém svatých a světic Božích, z nichž každý tou neb onou ctností vynikal? Jak bohatý to pramen k úvahám a zbožnému rozjímání! Tu v pravdě jeví se náboženská síla a život; všeliká věroučná pravda více méně se objasňuje a zvelebují a základní věta křesťan-

ského mravoučení: *abychom ctnostným a bohabojným životem oslavovali a milovali Toho, kterýž prve miloval nás*, takto stále nám se připomíná a hlásá; zároveň pak životem, působením a smrtí svatých nejpatrněji a nejdůrazněji důkaz se vede, že jest věcí možnou, dle hlavní pravdy té živu býti a životem ji uskutečňovati.

d) Co se počtu, t. j. *mnohosti* svátků týče, nedá se nyní v pravdě nic podstatného namítnuti. Velmi nízké a člověka zneuctivající jest *mínění*, že každého dne, kterýž *svátkem* určen jest, prý jest škoda, že se odjímá práci a žeby prý něco užitečnějšího mohlo konáno býti, než jíti do kostela a modliti se a t. p.

Avšak proti tomu *snadná* jest odpověď: Člověk není žádný tvor nerozumný (zvíře), kterýžby Pána a Tvůrce svého nepoznával a povinností k němu neměl; *duše* lidská jest obraz Boží a tudy nemůže zůstávati při této hroudě země, ale výše se nese; víť *duše* člověka a dobře jest si toho vědoma, že *nemáme zde místa zůstávajícího, ale že budoucího hledáme* (Zid. 13, 14.); že jsme zde jen na chvíli, jako *přichozí a pohostinní* (1. Pet. 2, 11.) a že *obcování naše v nebesích býti má* (Filip. 3, 20.); tu že není pravá naše vlast, tu jsme v cizině; pravá naše *vlast jest u Boha*, jižto Ježíš Kristus dobyl krví svou a nám uchystal; řekl: *Jdu, abych vám připravil místo*. Toť ta touha, která

vždy a všudež nás naplňovati a všelikému smýšlení a jednání našemu pravý směr dáti má. Kde té touhy není, tam není pravého života; člověk zahrabán jest do hroudy země, s níž i také hyne. A byť dle výroku Boha Hospodina chléb svůj v potu tváři své jisti musil: má přece *vyšší polovice* sebe, t. j. *duše své* pamětliv býti a jí posvěcovati; a proto má *neděl a svátků světiti*.

Ve *středověku* bylo ovšem svátků skoro až příliš; ale i to mělo svou dobrou stránku; tak napsal již jeden učený bohoslovec (Pergiers, „o pravém náboženství“ sv. 10. str. 334.): „Církev dovolila, aby v časích středověku bylo více svátků, aby jimi lenní služebnost (robota) mírněna byla. Získáno těmi svátky (také rovněž tolik dní pokoje a bezpečnosti ve všeobecném loupežení za oněch nešťastných časův (srovn. § 9. lit. a. č. 3.); poněvadž nedostatek umění, průmyslu a jiného užitečného zaměstnání počet rukou na venkově téměř zdvojnásoboval: nepotřebovali rolníci tolik času ku vykonávání svých prací . . .“

e) Církev koná každého dne památku *jednoho neb i více svatých*, kteříž rovněž jako my byli lidmi, v týchž poměrech žili a s týmiž obtížemi, strastmi a pokušeními zápasiti musili jako my. Tím skýtá věřícím příležitost, aby svého vznešeného cíle pamětlivi byli a že jest

věcí možnou ho dosíci. Proto volá k nim slovy velikého učitele Církve, sv. *Augustina*, který sám jsa již muž od bludné cesty své se odvrátil, řkouc: „*Mohli-liž ti neb oni, proč i ty ne?*“ On ve svých vyznáních (VIII. 10.) dí: „*Povstávají neučení a uchvacují nebe a my s našimi naukami bez srdce ejhle kde se potácíme?*“

f) Toť jest svátek *dle vůle Církve*; kéž by vše se odstranilo, co dobrému jejímu úmyslu překáží, a všeho se použilo, co jej podporuje. Duchovní i světské vrchnosti měly by ku dílu tak velice důležitému a svatému přátelsky rukou si podati a k tomu hleděti, aby aspoň následující věci o nedělích a svátcích všudež se zachovávaly:

1. aby na venkově ve všech chrámech v neděli a ve svátek se mší svatou také *řeč duchovní*, zvláště *výklad* těch částí písma svatého (epištol a evangelií) spojen byl, jež na tu kterou neděli určeny jsou (perikopy), jak to Církev svatá dle sněmu *Tridentského* (sez. XXII. hl. 8.) předpisuje a toho žádá. (Viz: O mši svaté“ č. de sacrificio missae). V městech bývá ráno *výklad* a při velkých službách Božích „*kázání*“.

2. Aby všudež i *odpolední* služby Boží se konaly, zvláště *křesťanská cvičení* se držela, kteráž druhdy prospěšnější jsou než kázání, poněvadž o *katechism* se opírají a důvěrnějším

tónem se nesou a kterých zvláště za dnů našich třeba jest, poněvadž *nevědomost* věcí svatých u mnohých jest veliká a ta bývá, jak známo, pramenem mnohého zlého. Mimo to nechť se konají modlitby, pobožnosti a nechť se pěstuje *zbožný zpěv*, jak kostelní, tak domácí; neboť zpěv mocně srdce ušlechťuje a je nad pozemskost povznáší, ale třeba též, aby:

3. i *světská vrchnost* u věci svaté a dobré Církvi nápomocna byla a všechno odstraniti se snažila, co by dobrý úmysl Církve rušilo a jemu překáželo a čím by snaha Církve na zmar vycházela. Velmi zhusta, bohužel, stává se, že den Páně schválně ku zábavám a veselostem ustanoven bývá, jako nyní *svatvečer* nedělní, *sobota*, kdežto potom v neděli každý v loži sobě hoví, vyspává a do chrámu Páně nejde. Kterak ale má jinak býti, ještoť i světský zákon věci nadržuje a i ve svatých dobách, jako v adventě a postě plesův a zábav dovoluje? Kterak má lid neděli za den Páně považovati, kdyžtě hrabivému duchu mamonářskému všecky cesty otevřeny jsou, aby lidi, zvláště mládež, sváděl, a hýřením, hrou a zábavami všeho druhu o týdenní mzdu lid olupoval, ale též, což horší jest, všecken dobrý dojem, ježž slovo Boží, bohoslužba a den Páně naň byly učinily, stíral a na zmar uváděl? Kteraké to svěcení neděle a

svátků? Kde zůstává prospěch v dobrém a zdokonalování, ušlechťování pokolení lidského?

B.

O postu.

§ 11.

O postu vůbec.

a) Co jest *postiti se*? Zdržeti se pokrmův a nápojů, buďtež kterékoli; aneb, učiniti sobě ujmu v jídle a piti. Bez jídla a pití člověk býti nemůže; záleží na tom, *jak mnoho, kdy a co* člověk jí a pije. Zde hlavně o *pokrmech* řeč jest.

b) Dle toho možno rozeznávati *trojí* způsob postu: 1. buď zdržeti se jistých pokrmů, jako na př. masa, nebo věcí od dobytka pochodících (lakticiuí) i vajec, anebo 2. požívati masa i jiných pokrmů, ale učiniti sobě ujmu; anebo 3. učiniti sobě ujmu a k tomu zdržeti se i jistých pokrmů, hlavně *masa*. Tento *trojí* způsob postu i v Církvi katolické se rozeznává (zachovává).

c) Jak *starý* jest půst? Můžeme říci: tak starý jako *pokolení lidské*; začalť býti již v *ráji*; nebo co bylo první přikázání jiného, jež dal Hospodin prvorodičům v ráji, než přiká-

zaním o postu? Řekl: „*Ze všelikého dřeva rajského jez, ze dřeva pak vědění dobrého a zlého ať nejíš.*“ (Gen. 2, 16. 17.) A k Noemovi řekl Hospodin (Gen. 9, 3. 4.): „*A všechno, což se hýbe a živo jest, bude vám za pokrm; jako byliny zelené, dal jsem vám všechno; kromě, že masa s krví jísti nebudete.*“ (Srovn. Sk. 15, 29.)

Dále víme, že Bůh zapověděl *Israelským*, požívatí některých pokrmův a uložil jim v roce *jeden* postní den. Rovněž i Mojžíš postil se, prve než přijal *zákon* (desatero) z ruky Hospodinovy. I proroci a všickni zbožní muži *Starého zákona* postívali se; *Daniel* a *tři mládenci* u dvora krále Nabuchodonosora. *Eleazar* stařec a sedm synů, zvaných *Makchabejských*; a přísný postitel, sv. *Jan Křtitel*, o němž *Lukáš* 1, 15. dí: *Budeť zajisté veliký před Pánem a vína a nápoje opojného píti nebude.* A *Mat.* 3, 4: *Měl pak Jan roucho ze srsti velbloudí a pas kožený okolo beder svých; a pokrm jeho byl: kobylinky a med lesní.*

d) Avšak nejen u židů, národa vyvoleného, nalézáme půst, ale i u *pohanů*. Jaké trýzně tělesné ukládají sobě *bramáni* a *fakirové indiští*! Nemají-liž i *Mohamedáné* půst a to celý měsíc (*Ramadan* či *Ramazan*), nepožívajíce po celý den ničehož, až po západu slunce? Toť důkazem, že všickni cítí v sobě, co veliký apoštol národů

sv. Pavel, napsal (Řím. 7, 23.): „Vidím jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu myslí mé“; ku Galatským pak píše a napomíná (5, 16.), „abychom duchem chodili a žádosti těla nevykonávali; nebo“, tak i vece dále, „tělo žádá proti duchu, duch pak proti tělu; nebo ty se sobě vespolek protiví, abyste ne, což byste chtěli (žádosti tělesnou), činili.“ A to cítí v sobě dojista všickni, kdož v těle živi jsou, že nesmí tělu pouštěti se uzda a jemu povolovati, co by mu lahodilo, ale že jest třeba, je krotiti a na uzdě držeti; čím? odpovídáme: *postem!* Proto apoštol 1. Kor. 9, 27. píše: *Proto tresci tělo své a v službu je podrobuju*; čím? Sv. Ambrož vykládá: *postem*; a dále dí týž apoštol: *abych snad, an jiným kážu, sám nebyl zavržen.* A jinde povzbuzuje: *Ve všem prokazujeme se jako služebníci Boží . . . v pracech, bděních a postech.* (2. Kor. 6. 5.); a rovněž 2. Kor. 12, 27.: *V práci a bídě, v bděních mnohých; v hladu a žízni, v postech mnohých.* Tudíž dobře pěje Církev v praefaci postní: *že Bůh postem nepravosti udusuje, ducha pozdvihuje a ctnosti síly i odplaty propůjčuje.* A sv. Ambrož, když jej chtěli zdržovati od postu, aby záhy neumřel, pravil: *V jídle a pití nalezli smrt již mnozí, v postu však nikdo.* I sám Spasitel Pán Ježíš Kristus zasvětil půst, bydle na

pouští a postív se 40 dní a nocí, ne že by byl musil, ale nám pro *příklad*.

§ 13.

O původu postu v Církvi katolické.

Ku svatým dobám, v Církvi ustanoveným, náleží též *půst*, kterýž obyčejně svátky a slavnosti církevní předchází a *přípravou* k nim jest.

a) Již v Starém zákoně, jak svrchu jsme pravili, nalézáme jeden postní den, jejž Bůh sám ustanovil a to o *velikém dni smíření*. Tak 3. Mojž. 16, 29.: *I bude vám to za ustanovení věčné: „Měsíce sedmého, desátého dne téhož měsíce, trápití budete duše své (totiž postem) a žádného díla nebudete dělati.“* . . . Též tak 3. Mojž. 23, 27. Též 4. Mojž. 29, 7.: *„Den také desátý toho měsíce sedmého bude vám svatý a slavný a trápití budete duše své“* (t. j. život svůj postem).

I v Církvi hned ze začátku postní dnové ustanovení jsou, jenže nebyl počet jejich všude jeden a týž. Pán a Spasitel náš, *Ježíš Kristus*, schválil *půst slovem i příkladem*. Tak u sv. Mat. 4, 2.: *„A postív se čtyřiceti dnův a čtyřiceti nocí, potom zlačněl.“* Mar. 6, 16.: *„Když pak se postíte, nebývejtež jako pokrytci smutni; neboť pošmuřují tváře svých, aby vědomo bylo lidem, že*

se postí. Amen, pravím vám, vzalť odplatu svou. Ty pak, když se postíš, pomaž hlavy své a tvář svou umyj, aby nebylo zjevné lidem, že se postíš, ale Otcí tvému, kterýž jest v skrytě: a Otec tvůj, kterýž vidí v skrytě, odplatí tobě“ (zjevně).

Totéž činili i sv. apoštolé; tak 2. Kor. 6, 4.: *Ve všem se prokazujeme jako služebníci Boží . . . v bdění, v postech . . . též Skut. ap. 13, 2.: A když oni sloužili Pánu a postili se.*

b) Avšak ani Kristus Pán, ani sv. apoštolé neustanovili určitých dnův postních. Po době sv. apoštolů uvádí nám církevní dějepis doklady dosti, že křesťanům nařízeno bylo, postiti se. Tak již *Tertullian* (2. stol.) praví (de jejun. c. 13.): *Biskupové veškerému lidu někdy postův ukládají. A Origenes v 10. své homilii (in Leviticum) vzmiňuje se již o 40denním postu před velikonocí a dvou postních dnech týdně; tak dí: Máme čtyřicet dní postem před velikonocí zasvěcených; máme též čtvrtý a šestý den téhodne, o nichž slavně se postíme.*

c) Když pak Církev nabyla svobody (ve 4. stol.), *posty*, které již dříve za doby pronásledování ustanoveny byly, nejen že podrženy, ale časem svým i rozmnoženy jsou. Tak svatý Otec *Leo I. Veliký* (440—461) mluví ve své řeči o *postu* (de jejunio, řeč 9.) o předpisu *čtverého* postu do roka (Quatember) a v šestém století

několik sněmů církevních se vzmiňnje o *postu v adventě*, na př. sněm Turonský z r. 567, can. 17. o postu v *prosebných* dnech (in litanis majoribus), o 'slavnosti Nanebevstoupení Páně a těm pod.

Pamětihodno jest, že ve středověku v některých krajinách do roka *tříkráte* čtyřicetidenní půst se konal; k tomu ještě čtvero *suchých dnů*, vigilie a posty o některých dnech v témdni; připomenouti však třeba, že kázeň církevní nebyla všude jednotejná; též mnohé dni postní ponenáhlu v pouhé dni zdržení se masových pokrmů (dni abstinenční) přeměněny jsou.

d) Za novějších dob 40denní půst, čtvero suchých dní a vigilie vůbec přikázány jsou; někde, jako u nás a v sousedních Bavořích, zase nařízeno jest, aby místo vigilií zrušených svátků ve středu a v pátek v adventě lid se postil. Katolickým pak Indiánům v Americe od papeže Pavla III. (1534—1549) dovoleno jest, pouze na bílou sobotu, o štědrém dnu a o postních pátcích před velikonocí se postiti.

e) *Řekové*, t. j. východní církev, jak *Leo Allatius* vypisuje, postí se nyní před velikonocí 40 dní, od pondělka po první svatodušní neděli až ku slavnosti sv. Petra a Pavla, od 1. srpna až do nanebevzetí Rodičky Boží, šest neděl před vánocemi, o všech středách a pátcích ve-

škerého roku, o slavnosti povýšení sv. kříže a o vigílii tříkrálové (vigilia Epiphaniae). Jak viděti, mají mnohem více postův a delších než my, v Církvi západní.

f) *Protestanté* všeliké, katolickou Církví ustanovené posty, ovšem z odporu proti katolické Církví, zrušili; shledávají však (dle svých zásad o evangelické svobodě) býti přiměřeným, když jim buď zeměpán (tedy světský člověk) anebo duchovní jejich správcové v jistých případech posty uloží. (Augusti, Denkwürdigkeiten der Kirche. B. 10. S. 118.).

Poznámka. Řeholníci zachovávají mimo posty, Církví ustanovené, ještě jiné, jak jejich řád čili řehole, papežskou Stolicí schválená, jim ukládá. V nejstarší době (ve 4. a 5. stol.) bylo u mnichů zvykem, každého dne až do *tří hodin odpoledne* se postiti; poustevníci pak ukládali si a zachovávali posty ještě přísnější; a co se kajicníků týče, u těch řídil se půst dle velikosti přestupku. Zevrubnějších určení o věci té obsahují *předpisy kající* (canones poenitentiales) ze starých dob. —

§ 13.

O obyčejích postních dnů.

Církev předepsala i jisté obyčeje o postních dnech, jichž musilo šetřeno býti. Sem náleží:

1. Pravidlo, denně jenom *jednou* do *sytosti* se najísti;

2. masa nepožívatí;

3. mši svatou slyšeti a církevní hodinky se modliti;

4. almužnu dávati a jiné dobré skutky konati;

5. všeliké práce a všeho zaměstnání, ježby těmto věcem na ujmu bylo, se zdržeti a t. p. Nyní o těchto věcech zvláště.

§ 14.

1. Povoleno, v den postní jenom *jednou* do *sytosti* se najísti.

Již dávno Církví ustanoveno jest, že v den postní se dovoluje, jenom *jednou* do *sytosti* se najísti (jedno nasycení (refectio); panoval toliko rozdíl, co se *hodiny* týče, t. j. ustanovení chvíle, v kterou by toto *jedno* nasycení státi se mělo.

a) V prvních stoletích stávalo se toto jedno nasycení buď o třech hodinách odpoledne (se-mijejunium, polopůst), anebo teprv po západě

slunce (jejunium, úplný půst). Dříve nesmělo naprosto nic požíváno býti. V apoštolských ustanoveních (konstitucích) takto se praví: „*Napomínáme vás, abyste o těchto dnech lačni zůstali až k večeru, jakož jsme my lačni zůstali, když odňat byl nám (Ježíš Kristus); v ostatní dni před pátkem jezte o hodině deváté (t. j. třetí odpoledně)*“. Lib. V. const. 18.

O postu téhož způsobu zmiňují se také jiní Otcové, jmenovitě sv. Ambrož v koment. na žalm 118.; a církevní dějepis podává dokladů, že mnozí věřící, zvláště v pašijovém témdni, tak přísně se postili, že celé dni, ano několik dní po sobě ani nejmenšího pokrmu ani nápoje nepožívali, což i ve vlasti naší mnozí horliví katolíci až do nedávna činili. Nazýván tento způsob postu *hyperthesis* (superpositio), jakoby řekl, *uložení nad míru, nad povinnost* (pouhá rada, bonum melius, superplus); avšak již v pátém století započali semotam mnozí křesťané i v *přísných* dnech jen do *tří* hodin odpoledne se postiti.

b) V 8. a 9. století zachovávána ještě poněkud stará církevní kázeň, ale již ne tak přísně; a ve století 10tém vešlo vůbec ve zvyk, i přísnější posty o *třech* hodinách společně skončiti. Tou dobou též obyčejné týdenní posty v *pouhé dny zdržlivosti* (abstinenční) přeměněny

jsou. Ve stol. 13. již i *důvody* se uvádějí, proč vůbec všeliké posty *hodinou třetí* končiti se mají.

c) Za dnů našich toto jednodenní nasycení stává se, jako o jiných dnech, obyčejně v *polodní*; též se jedním nasycením nespokojují už mnozí, ale požívají též na večer skrovné večeře, zvané svačina (*collatio*, *coenula* neb *refectiuncula*); ano mnozí mimo to ráno i snídají. Večeře (*collatio*) mnohými menšími (partikulárními) synodami, jako Kostnickou r. 1567, tit. 18. can. 4.; Pražskou r. 1605. can. 10.; Augsburskou r. 1615, parte I. can. 10. etc. ovšem dovolena jest; avšak nemají, leč chléb, zeleniny a jiná lehčí jídla požívána býti; patrno, že má býti večeře skrovná, jako poloviční půst. Co se pak *snídaní* tkne, má spíše za lék považována býti, než za jídlo, pokud by totiž pro slabost někomu nebylo možno, ráno bez nějakého posílnění tělesného býti.

§ 15.

Úmysl Církve.

Církev ustanovujíc, že o dnech postních jenom *jedno* nasycení býti má, nemá jiného úmyslu, než aby věřicím moudrý návod dala, kterak by s prospěchem se postili, totiž, aby

půst jednak silám jejich byl přiměřený, jednak, aby jim byl k duchovnímu prospěchu a užitku. Velmi krásně někteří svatí Otcové tento duchovní prospěch pojali a slovy vylíčili; tak sv. *Basil Veliký* (hom. 1. de jejun.): „Půst plodí proroky, sílí statečné; půst zákonodárcům dodává moudrosti; půst jest dobrá stráž duše, bezpečný soudruh těla, zbroj statečně válčícím, hrdinům cvičení. Půst zahání pokušení, k nábožnosti uschopňuje; jest střízlivosti domácím průvodcem, působitelem čistoty; půst ve válkách (pokušeních) statečně si vede, v pokoji míru učí, Nasirejského (Bohu zasvěceného) posvěcuje, kněze zdokonaluje“ a t. d.

A sv. *Jan Zlatoústý* (hom. 2. in Gen.) praví: „Půst jest duší našich poklad, starcův okrasa, vůdce (vychovatel) mladíků, mistr zdrželivých a zdobí všeliký věk i rod jako nějakou korunou“ a t. d.

A sv. *Ambrož* (in libro de Elia et jejun. cap. 3.): „Půst jest občerstvení duše, pokrm mysli, život andělův, smrt viny, záhuba našich provinění, lék spasení, kořen milosti a základ čistoty. Postem rychleji k Bohu přicházíme“ atd.

Sv. Cyprian (de jejun. et tentat. Chsti...): „Posty bahno nepravostí se vysouší, rozpustilost umrtvuje, žádosti jimi ochabují, nestálé rozkoše odcházejí . . . Půst, rozvahou-li řízen, udusuje

všechna těla bouření, přemáhá a odzbraňuje tyranství, obžerství . . .“

Sv. Athanas (lib. 2. de virgin.): „Viz, co působí půst; neduby uléčuje, ďábly odhání, zlá myšlení rozplašuje, mysl sčvřelejší činí, srdce očistěnější a tělo zdravější, ano, staví člověka před trůn Boží.“ — A tak mnozí jiní svatí Otcové nevyčerpatelní jsou ve chválách postu.

§ 16.

Oproštění od postu.

a) Jakkoli Církev svatá si přeje, aby všickni věřící ustanovené posty zachovávali, poněvadž půst nezbytným jest prostředkem ku spasení na základě slov Spasitelových: *Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiž sama sebe*: přece u každého přísně nenaléhá na šetření povinnosti té, pouze u těch, kdož bez uškození svému zdraví a bez porušení jiné vyšší povinnosti půst zachovávají mohou. Kde však buď choroba tělesná, nebo povolání, nebo jiné vyšší povinnosti na překážku jsou: tuť od požadavků svých odstupuje a takových, by příkázání postní zachovávali, oprostuje.

b) Zvláště pak dle nynější kázně církevní jsou od příkázání postního osvobozeni:

1. všechny mladé osoby, jež 21. rok svého stáří dosud byly nepřekročily;

2. všechny staré osoby, které by příkázání to zachovávat nemohly, aby zdraví svému neuškodily; určité stáří se neudává; přece se bere obyčejně rok *šedesátý*; tak i katechismus;

3. všickni nemocní a z nemoci povstávající;

4. ženy těhotné, kojící a v šestinedělích se nalézající ;

5. všickni dělníci, kteří těžkou prací zaměstnání jsou a při nichž by *jedno nasycení denně* nepostačilo;

6. pak ti, kdož cestují pěšky, jakož i ti, kdož skutky křesťanské lásky konají, kteréž mnohem důležitější jsou, než jedno nasycení denně a které se s jedním pouze nasycením ani spojití nedají; a

7. konečně *chudí*, kteří ani tolik nemají, aby se denně v určitý čas aspoň jednou nasytití mohli, kteříž odkázáni jsou na almužnu.

c) Při všech těchto výminkách netřeba však zapomenouti slov apoštolových (2. Kor. 3, 6.): *Litera zabíjí, ale duch jest, jenž obživuje*. — Kdo má víru a nábožného ducha, svým svědomím poháněn bývá, aby i postního příkázání dle možnosti šetřil, ať již doslovný smysl jej k tomu zavazuje, čili nic; kdo však mdlý, liknavý a duchem chorobný jest a postu zachovávat ne-

chce, vždycky vytáček a omisev, ať pravých či nepravých, nalezne.

Poznámka. Na památku, že přísné druhy posty teprv po západu slunce se končily (vespere, večer), až dosud v době 40denního postu *nešpory* v chóru již před obědem se říkají.

§ 17.

Nynější řád postní v Čechách.

A) Řád postní, jak jej nejdůstojnější biskupové Čeští v lednu roku 1877 pro zemi (provincii) Českou byli vydali, jest tento:

1. Dnové *přísného postu*, o nichž platí záповěď, jak masových pokrmů požívat, tak několikrát za den do sytosti se najísti, tedy *dnové zdržlivosti a ujmy zároveň*, jsou: popeleční středa, pátky 40denního postu, středy a pátky čtvera suchých dnů, tři poslední dni svatého téhodne, svatvečer hodů Božího vánočního a svatodušního a pátky v čase adventním.

2. Dnové *pouhé ujmy*, o nichž věřícím, kteří 21. rok života svého byli ukončili, jen *jednou* za den dovoleno jest, do sytosti se najísti, při ostatním však jídle jen pro občerstvení nikoli k opětnému nasycení něčeho požívatí dovoleno jest, jsou *všecky ostatní*, dříve nejme-

nované dni čtyřicetidenního postu, vyjma neděle, soboty čtvera suchých dnů, svatvečery svátků sv. apoštolů Petra a Pavla, Nanebevzetí Panny Marie a Všech Svatých; dále středy času adventního vyjmutím středy kvatembrové, která je zároveň dnem zdržlivosti. V tyto dny, jež dnové pouhé ujmy jsou, jest dovoleno, pokrmů z masa požívati, ale pouze *jednou* za den k nasycení, při ostatním jídle (večer) pouze k občerstvení. Též se zapovídá v tyto dny ujmy, jakož i o nedělích 40denního postu při jednom a téměř stolu masových pokrmů a ryb zároveň požívati.

3. *Dnové pouhé zdržlivosti*, o nichž se zapovídá toliko masových pokrmů požívati, jsou všechny ostatní pátky v roce, dosud nejmenované. Přece však i o *pátcích*, když na ně ten který *zasvěcený svátek* připadne, jako na př. sv. Petra a Pavla, sv. Václava, Jana Nepom. a j., za příčinou vyšší slavnosti, požívati pokrmův z masa se dovoluje; rovněž, když v jednotlivých farních osadách slavnost sv. patrona chrámu na *pátek* připadne a ta slavnost téhož dne veřejně se koná. Nad to pro vysokou cenu mléka a másla se dovoluje, o všech dnech zdržlivosti, byť zároveň i dny přísného postu byly, zvířecím tukem kterýmkoli mastiti a jídla upravovati.

B) Jakkoli tento řád postní již sám sebou velice mírný jest: přece mnohým, jimž by ne-
snadno bylo, i toto zachovati, ještě většího
zmírnění se poskytuje, totiž: nemocní, chudí a
ti, kdož těžkou práci konají, příkázáním, by
jen jednou za den do sytosti se najedli, ani o
dnech ujmy, ani přísného postu, vázání nejsou.

Požívati masových pokrmů dovoluje se:

1. o všech dnech celého roku, vyjma po-
peleční středu, tři poslední dny svatého téhodne
a svatvečery hodů Božího vánočního a svato-
dušního: dělníkům v továrnách, v uhelních a
horních dolech, pocestným, kteří na hostince
odkázáni jsou a všem ostatním, kdož po hospo-
dách jísti musejí;

2. o všech dnech veškerého roku, vyjmouce
jen veliký pátek, průvodčím vozů železničných,
pocestným, když na stanicích železničních jim
jísti jest, a těm, kdož pro dosažení zdraví v lá-
zeňských místech pobývají, i jejich příbuzným
a služebným, s nimi tam meškajícím;

3. o všech dnech celého roku bez výminky
všem, kdož pro velikou chudobu jísti musí,
co se jim předloží a všem těm, kteří v rodinách
žijí, kde se žádných postních pokrmů na stůl
neklade. Mají však hleděti, aby aspoň o velikém
pátku pokrmů z masa se zdrželi.

Ještě většího ulevení jednotlivým osobám

a na kratší dobu poskytnouti, splnomocnění jsou všickni duchovní správcové a zpovědníci, s nimiž věřící nechť se poradí, kdykoli v pochybnostech jsou. *Oproštění* (dispens) na rok, neb na delší dobu, anebo několika osobám zároveň udělovati, sami sobě (my biskupové) zůstavujeme.

Tak zní nynější postní řád pro *církevní provincii českou*. Z něho jest patrno, že Církev svatá ničeho nežádá, co by držeti někomu snad možno nebylo, aneb co by někomu na zdraví snad škodilo. Svě-li však příkázání o postu dle poměrů jednotlivých míst, aneb dle potřeb jednotlivých osob ráda a ochotně zmírňuje: jistě k tomu důtklivé a opravdové napomenutí připojuje, by jedenkaždý, co bez veliké obtíže činiti a zachovávatí může, také skutečně se vši ochotností činil a zachovával.

Ať tedy všickni, jimž o dnech postních buď zcela anebo z části masitých pokrmů požívati se dovoluje, tím přísněji ujmy, Církvi nařízené, šetří a ji zachovávají; ať tedy, když již pokrmů z masa požívají, menší a skrovnější částkou se spokojí a uváží, že Bůh Všemohoucí, jenž v skrytu vidí, všelikou oběť poslušnosti a mrtvení sebe odmění; avšak že také všelikou smyslnou žádost pokrmu, ana se rozkazu Církve a zapírání sebe vyhýbá, po zásluze potresce.

Čím však kdo méně přikázání postního, ať již zdržlivosti od masa, anebo ujmy, zachovávatí může: nechť tím více v modlitbách a jiných kajících skutech dle poměrů a okolností a jak síly jeho připouštějí, se cvičí a pro úplný pokoj svého svědomí nechť se svým zpovědníkem se radí, aby opravdu v kříži Kristově podíl měl a svého Spasitele též v utrpení a zapírání sebe následoval.

Všecky, kdož dispense, v tomto postním řádě poskytnuté, užiti chtějí, zavazujeme zvláště, aby o nedělích 40denního postu *pětkrátě modlitbu Páně a pozdravení andělské a jednou apoštolské vyznání víry* se pomodlili a *tři božské ctnosti: víru, naději a lásku, žel a lítost nad hříchy svými vzbudili*. — Ten postní řád trvá až dosud.

§ 18.

O z á k a z u, p o ž í v a t i m a s a o p o s t n í c h
d n e c h.

a) V prvních stoletích křesťanských nepa-
noval všudež co do jídel, která by v postní
dny požívána býti měla, jeden a týž obyčej;
zdržováno se nejen masa a drůbeže, ale i ryb
a lakticinií (potravin od dobytka) a vajec.
Záleželo na přísnosti dne postního. V apoštol-

ských ustanoveních (lib. V. const. 17.) se dí: „*Postěte se o dnech velikonočních, počínajíce pondělkem, až k velikému pátku a sobotě po šest dní, požívajíce pouze chleba, soli, zeleniny a k nápoji vody. Zdržtež se pak i také vína a masa; jsoutě to dnové smutku a ne radosti.*“ Rovněž tak nalézáme i v církevní historii *Sokratově* (lib. 5. c. 22.); a u *Tertulliana* (de jej. cap. 13.); též tak o věci mluví shromáždění Otcové v *Laodicaei* r. 372. Obyčej, o postních dnech masitých pokrmů nepožívati, stával se čím dále obecnějším a ve 4. a 5. století mluví církevní Otcové o obyčeji tom jako o věci vůbec známé, na př. sv. *Basilus* (hom. 1. de jej.), *Cyrillus Jerusalemský* (catech. 4.); *Augustinus* (proti Faustovi kn. 30. at. p.).

b) Ve středověku již vůbec a přísně zakázáno bylo, v postní dny masa požívati, na př. sněm Toletánský r. 653, can. 9. — Ano i vejce a pokrmy, zvané *lakticie*, t. j. všecko, co od mléka (dobytka) pochází, jako: máslo, mléko, tuk, sýr, tvaroh, sádlo a t. p. na synodě Trullanské r. 706, can. 56. ve shodě se sněmem Laodicejským zřejmě pro čas postní před velikonočí zakázány jsou. Tak stalo se též, ale o něco později, i na západě; avšak věc ta neobecněla.

c) Za našich časů trvá ono přikázání o

postních dnech až dosavad; v ostatních kusech jest praxis rozdílná. V některých diecésích vejce a lakticie nejsou dokonce zapovězeny, jinde jenom v jisté postní dny a ještě jinde po veškerý postní čas. Jsou i některé krajiny, kde věci tyto o všech postních dnech bez rozdílu zapovězeny jsou; a tu třeba se řídit dle onoho vůbec známého pravidla:

„V Římě-li dny trávíš, žij tam po způsobu římském; jinde-li však meškáš, žij tamo, jak v zvyku jest.“

d) V řecké církvi panuje u věci té přísnost mnohem větší. Patriarcha Cařihradský *Dionysius* praví (u Harduina tom. 11.): „*O postních dnech ani skrovného nepožíváme pokrmu, ale i od některých věcí, jmenovitě masa, ryb, sýra a těm podobných se zdržujeme.*“ Avšak tato přísná kázeň není o všech postech stejná; v postních dnech srpnových povoleno jim, požívatí ryb a oleje, ale žádných vajec a žádného sýra; přísnější jest půst velikonoční, t. j. před velikonočí a to docela dle pravidla (normy) svrchu uvedeného.

§ 19.

P ů v o d z á k a z u t o h o.

Církev-li o dnech postních věřícím, požívatí masa, vajec a lakticiinií zapovídala a dosud zapovídá, jest:

a) daleka toho, aby tím snad na jevo dávala, že věci ty jsou nečisty; nikoli, nebo proti tomu se nejednou ohradila. Sv. *Augustin* píše (ep. 119.): „*To, co jsi psal, že někteří bratři tak se mírní v požívání masa, že za nečisté pokládají (ty, kdož jedí), patrně proti víře a zdravému učení jest.*“ Ano, právě naopak; Církev činí to proto, aby:

b) účel postu tím snáze dosažen byl, když na stůl nesmějí přijíti jídla, kteráž jednak, jsouce pokrmy oblíbenými, smyslnosti příliš lahodí, jednak ji též příliš podporují a sílí, aby duchu se vzpírala. Máť také zdržení-se toho věřícím býti *cvičením-se* v životě křesťanském (askesi), aby, učíce se odepíratí si věcí v podstatě dovolených, tím statečnější a způsobilejší byli, odepíratí si věcí nedovolených a hříšných. Tak o věci soudil a ji dokazoval již sv. *Augustin* (proti Faustovi), sv. Cyrill Jerusalemský (katech. 4.) a mnozí jiní.

c) Nepravé tedy jest, ba dokonce bludné, tvrditi, že sv. Pavel tuto kázeň církevní zavr-

huje, an dí: „V posledních časech odstoupí někteří od víry, poslouchající duchů bludných a učení ďábelských, mluvících v pokrytství lež a majících svědomí své (jako zločinci) zname-nané; zbraňujících se ženiti (a vdávati), příka-zujících zdržovati se od pokrmů, ježto Bůh stvořil ku vděčnému užívání věřícím“ (1. Tim. 4, 1—3.); a rovněž tak i slova Páně: „Ne to, co vchází do úst, poskvřňuje člověka, ale co z úst vychází, to poskvřňuje člověka“ (Mat. 15, 11.) — neodporují dokonce tomuto příká-zaní; nebo křesťan, příkázaní tohoto nešetřící, neprohřešuje se (dle učení Církve) tím, co do úst klade, anebo *co do úst jeho vchází*, ovšem ale *neposlušností*, kteráž ze zlého srdce vychází. Konečně i příklad samých apoštolů, kteří (dle Skut. apošt. 15, 29.) *požívání krve, udáveného a modlám obětovaného zapovídali*, dokazuje zřejmě, že Církev katolická dobře učí a jedná, co postu se týče.

d) Že vejce a lakticie všudež zapovězeny nejsou, pochází odtud, že ve mnohých zemích by velice obtížno bylo a domácí živobytí by velice se znesnadnilo, kdyby i tyto věci] za-kázány býti měly.

§ 20.

O povinnosti, přikázání o postu zachovávatí.

a) Každý věřící, jež důležité důvody neomlouvají, jest svým svědomím zavázán, aby rozkazy, jež Církev dala, zachovával a tedy v určité dny buď se postil (ujmu v jídle si učinil), anebo pokrmů z masa (po případě i vajec a lakticinií) se zdržel; nebo, *býti poslušen Církve, jest všeobecná povinnost křesťanská*. „Kdo vás slyší, mne slyší,“ řekl Spasitel; „a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, kterýž mne poslal.“ (Luk. 10, 16.)

b) Důvody, jež v případě tom platny jsou a omlouvají, dle starobylých svědectví a obyčejů Církve, jsou tyto:

1. *nouze*, t. j. úplný nedostatek potravin, jichž požívati o dnu postním dovoleno jest. Tak svědčí *Sozomenus* (děj. círk. lib. 1. cap. 11.; *Corpus jur. can.*, tit. de obser. jej.);

2. *nemoc* (*Conc. Tolet. a. 653. c. 9.*);

3. *oproštění* (dispens) od příslušné duchovní vrchnosti; a

4. *omezuje se abstinence* (zdržení se) v krajinách, v nichž vajec a lakticinií požívati dovoleno jest, pouze *pokrmy masovými*.

c) V řecké církvi jest toho způsob (praxis)

mnohem přísnější; tak na př. čteme in *Thomasio de vet. et nova discipl. eccl.* (p. I. lib. 2. c. 83.), že *Balsamon* takto velmi přísně dí: „*Nedovoluje se nikomu, a byť v posledním byl tažení, ve velikém 40denním postu masa požívatí. Viděli jsme, že v rozličných dobách toho na synodách žádáno bylo, ačžk nebylo dovoleno.*“

§ 21.

Oproštění od příkazu, zdržeti se masových pokrmů.

Aby kdo pokrmů masových anebo vůbec masa zdržovati se nemusil, k tomu dovolení mu dáti může jedině a pouze příslušná duchovní vrchnost.

a) V prvních stoletích není znám ni jediný případ, že by takové dispense se bylo žádalo.

b) Ve středověku obraceno se o takovou dispens do Říma a dějepis svědčí, že ty a také žádosti ne vždycky vyslyšení docházely. Tak píše *Odoratus Raynaldus* (ann. eccl. ad a. 1297. num. 52), že král Václav II. Český o takovou dispens do Říma psal a papežem Bonifácem VIII. jenom potud dispensován byl, že po veškerý postní čas před velikonocí, pátky, soboty a vigilií před sv. Matějem vyjímaje, masa požívatí směl.

c) Za dnů našich udělují se taková *oprostění* (dispense) častěji a věřících (svých) oprostiti může buď biskup anebo jeho zástupce na základě *dovolení* od papežské Stolicе obdržených (facultatum quinquennialium). *Podmínky*, pod kterými takovéto oprostění se uděluje, jsou:

1. Ten, kdo oprostění obdržel, nemá mysliti, že, oprostěn byv, zároveň též od ujmy v jídle a jediného jen nasycení denně oprostěn jest ;

2. nemá zároveň postních a masových pokrmů při témž jídle požívati (by labužnosti nehověl);

3. má jiných bohomyslných skutků pílen býti; a

4. má o popeleční středě, v poslední tři dny pašijového téhodne a o suchých dnech přece pokrmů z masa se zdržeti.

Poznámka. Že v prvních stoletích křesťanských věřící i *vína* o postních dnech se zdržovali, dosvědčují dějepisci církevní: Hermas, Tertullian, Cyrill Jerusalemský a jiní; a že věřící, který sice rozdíl v jídlech šetří, ale jinými oblíbenými krměmi chuť svou upokojuje, proti duchu zákona církevního se prohřešuje, tomu nasvědčuje nejen rozum, ale i mnohá církevní svědectví, jako: sv. Augustina řeč 74. ;

sněm Kolínský (Conc. Colon. a. 1456.; Milánský (1560. c. 7.).

§ 22.

Mše svatá v postě a církevní hodinky.

K obyčejům, Církví ustanoveným, aby postní den v duchu křesťansko-katolickém se strávil, náleží též *mše svatá a církevní hodinky*; též *kázání*.

a) V prvních stoletích bývalo v městech, kde biskup byl, v postě před velikonocí každého dne kázání, k němuž věřící přicházeli, anebo aspoň vybízeni byli, aby přicházeli. (Tak sv. Jan Zlat. hom. 1. a 11.; sněm Caes. Augustan. r. 380, can. 8.). Po kázání bývaly hodinky a pak mše svatá.

Ve 4. stol. bylo aspoň v latinské Církvi již zvykem, i o přísných postech mši svatou sloužiti a ke stolu Páně přistupovati. (Sv. Ambrož řeč 8. na žalm 118.).

b) Ve středověku již o všech postních dnech, veliký pátek vyjímaje, mše svatá se sloužila, církevní hodinky (*officium divinum*) [se říkalo a u a tam i kázalo.

c) Za dnů našich u veškeré katolické Církvi *církevní hodinky* o postních dnech se říkají, též mše svatá, jediný veliký pátek vyjímaje, se

slouží a častěji, zvláště v městech, aspoň *jednou neb dvakrát* za týden v postním čase před velikonocí se káže (*postní kázání*). Sněm *Tridentský* (sez. 24. kap. 5. de reformatione) si přeje, aby se kázalo denně; anebo aspoň, když se nekáže, aby předepsané částky z písma svatého, na každý den v čase postním připadající, lidu se předčítaly a vykládaly.

Místo církevních hodinek, jichž se lid teď neúčastní, poněvadž jim nerozumí, jiné pobožnosti, jako: růženec, zvláště bolestný, litanie o umučení Páně, křížová cesta, postní modlitby (kající), rozjímání, písně, zvláště o umučení Páně . . . v čase postním zavedeny jsou.

§ 23.

Povzbuzení ke skutkům bohomyslným.

Aby dnové postu a zdržlivosti, mimo obřady a svaté obyčeje již uvedené, důstojně a spasitelně se slavili, neopomíjí Církev svatá horlivě povzbuzovati, aby těchto dní dáváním almužny, horlivější modlitbou a jinými dobrými skutky posvěcovali. *Přání* u věci té již v dávné starobylosti, jakož i v časech pozdějších, jak Církvi tak jednotlivými Otci pronesená, jsou tak mnohá a rozmanitá, že zbytečno jest, toho

neb onoho dokladu z církevních dějin uváděti.

Vůbec čas postní v Církvi takovým býti se praví, že křesťan povinen jest, postem, modlitbou a almužnami — to vše v nejširším smyslu — za slitování Boží prositi.

§ 24.

Zákaz, čas postní rušiti.

Církev, vždy pečlivá jsouc o blaho duší sobě svěřených, zapověděla vše, co by svatý čas postní kterýmkoli způsobem rušiti a jemu na závalu býti mohlo. Požadavky její u věci té byly veliké a nevztahovaly se pouze ku postu před velikonočí, ale i ke všem ostatním postům veškerého roku.

a) Tak byly za starých časů velmi přísně zapověděny:

1. všeliké *radostné slavnosti a svátky* v postě předvelikonočním, ani památných dní ku počtě svatých nevyjímaje. (Sněm Laodic. r. 372. c. 51.). Jediný svátek „Zvěstování Blahosl. Rodičky Boží“ činil výmínku. (Sněm Trullan. r. 706. c. 52.).

2. Bylo zapověděno věřícím, veřejných zábav a radovánek se účastniti. (Sv. Jan Zlatoústý, sv. Řehoř Nazianský, Codex Theodos.).

3. Nesměly v postním čase předvelikonočním

žádné soudy (přelíčení), ani pokuty vykonávány býti. (Codex Theodos. lib. 9.)

4. Bylo ve středověku zapověděno, o postních dnech (jakožto kajících) válku vésti. Papež Mikuláš I. dovolil Bulharům, že v případě potřeby (proti Turkům) jen se brániti směli. K tomu zaveden jest později ještě *pokoj Boží* (treuga Dei). Zdaliž nevedla Církev národy k míru a pokoji? Zdaliž jako pečlivá matka jich nevychovávala?

5. Zahrnováno do příkazu postního začasť také i to, co vyražením příliš smyslným býti se zdálo a svatosti postu odporovalo; na př. tělesné obcování manželů spolu a t. d.

b) Za dnů našich nemá sice postní den na soudní řízení žádného vlivu, též divadla provozují se o postních dnech jako jindy, vyjma nejvýše *pašijový* týden; avšak přece až dosud leccos jest a až dosud se zachovalo, co již ve starém věku v obyčeji bylo; sem náleží:

1. zákaz, že v adventě a postě žádné svatební veselosti býti nesmějí;

2. rovněž, že v postní dny *žádné plesy* (taneční zábavy) nebyvaly, což bohužel novými zákony zrušeno jest; a

3. že v postě až dosud méně *svátků svatých* se světí než jindy; poněvadž památka svatých

jest vždycky památka radostná, oslava jejich v nebi; a půst je doba vážná, kající.

§ 25.

Přikázání postní ctihodné jest.

Moudrá kázeň svaté katolické Církve, vedle kteréž každého roku v určité doby půst nařizuje a žádá, aby řádným způsobem, t. j. pro čest a chválu Boží a spásu duší konán byl, jest duchu sv. víry Kristovy zcela přiměřena, ctihodna a nade vše pohanění vyvýšena; neboť

a) zasluhuje Církev zajisté, když hledíme k duchovnímu prospěchu, jejž přiměřený půst zbožnému člověku přináší, aby jí díky činěny byly, že nejenom *vůbec* půst ukládá, ale že jej i v určité dny věřícím předpisuje. Jest dojista duchovním potřebám člověka, kterýž žádostí těla, očí a pýchou života zmítán bývá, docela přiměřeno, dobří-li skutkové: modlitba, půst a almužna za povinnost se mu kladou. Takto jeví se přikázání postní býti důkazem mateřské péče a lásky svaté naší Církve, kteráž nás na nepřátely duše naší upozorňuje a zároveň zbraň do ruky dává, abychom je přemáhali a nad nimi vítěziti mohli.

b) Nedá se proti postu a tudy rozkazům

Církve ohledně postu v pravdě nic podstatného namítati, neboť:

1. dovoluje Církev *jednou* a některým věřícím i *vícekráte* za den do sytosti se najísti a vyvrací takto *domněnku*, jakoby bez hladu a přílišného moření těla postem vůbec možná nebylo, nějakého stupně křesťanské dokonalosti se domoci a dosíci.

2. Odstraňuje v postní dny jistá jídla, jako: maso, vejce, mléko, máslo a tomu podobné se stolu věřících, ne že by ty věci byly špatné, anebo že by nebyly dary Boží, rovněž tak drahé, jako jiné; ale aby věřících na *první* a nejdůležitější příkázání svaté víry křesťanské pamatovala a to jest: „*zapři sama sebe*“, je v něm cvičila a jemu navykala. Kdo v málu jest věrný, snadno přiučí se, aby i v mnohém věrným byl.

3. Zapovídá světské zábavy a radovánky, jež ducha člověka příliš rozčilují; ano i *sňatky* manželské a svatební veselí, poněvadž obyčejně s hostinami a tudy nezřídka i s nestřídmostmi, pak i s veselostmi všeho druhu spojeny bývají, jež svatou dobu kající ruší a tím duchu Církve na závalu jsou; i jedná tedy Církev jistě docela moudře a dle nejlepších pravidel vychovatelství.

4. Mírní rozkaz svůj dle poměrů a potřeby,

buď *vůbec* jej zrušujíc anebo u jednotlivce umírňujíc a dokazuje takto právě svou moudrou lásku, kteráž moci své jedině k dobrému, nikoli však ku zlému dítek sobě svěřených užívá.

5. Zavazuje duchovenstvo, aby církevní hodinky se modlilo a mši svatou v barvě fialové (kající) sloužilo, by tím čas pokání a doba kajivosti se naznačily a vyplňuje takto, k čemuž již prorok *Joel* 2, 17. vyzývá a což Církev hned o popeleční středě lidu svému předčítati dává: „Mezi síní a oltářem ať pláčí kněží, služebníci Hospodinovi a řkou: Odpust, Hospodine, odpust lidu svému a nedej dědictví svého v pohanění, aby nad nimi panovali národové; proč říkají mezi národy (t. j. proč by měli pohané nám se posmívati a říkati): Kde jest Bůh jejich?“

c) Kéžby tento řád církevní lépe uznáván a svědomitě šetřen byl! Nejdeť o žádné nové obřady, žádné nové povinnosti, nýbrž o mravnost, zbožný život a spasitelnou kázeň, ano o to, na čem člověku nejvíce záležeti má, o *spasení duše*; chceť matka Církev, aby děti její o některých dnech zvláště v pokoře a skroušenosti hříchy své oplakávaly, lásky Spasitelovy vděčně si připomínaly a dobrovolnými skutky kajícími důkazův své lítosti a svého polepšení podávaly. Úmysl její jest dojista čistý a vznešený; prostředky bez úhony. „*Půst byl vždycky*

potravou ctnosti", praví sv. papež *Leo I. Veliký*. Sami protestanté, kteří v zanícenosti sporu velikou kázeň postní katolické Církve byli zavrhlí, *skutkem* dokazují, že Církev katolická moudře jedná, poněvadž v novější době dny kající, postní a modlitebné (t. j. prosebné) opět zavádějí.

§ 26.

Závěrka.

a) Tolik o svátcích a postech církevních *vůbec*. Co jednotlivých slavností církevních, svátkův a postů *zvláště* se týká, ve druhé části tohoto spisu řečeno bude, až postupem roku církevního o *jednotlivých dobách a slavnostech* budeme jednati.

b) Že Církev i *všední* den, kterýž ku práci určen jest, za milost od Pána Boha a dar Boží pokládá a si přeje, aby *svatě*, t. j. ke cti a chvále Boží a spasení duše stráven byl, jakož i sama každého dne mší svatou a církevními hodinkami (*festa chori*) posvěcuje a že tento způsob a obyčej Církve, všecky dny Bohu, svrchovanému Pánu času, obětovati a zasvěcovati, dojista velmi moudrý a chvalitebný jest, kdož jest, jenž by toho popíral, o tom pochyboval? —

Díl druhý.

O liturgii posvátných dob zvlášť.

§ 27.

Katolický rok církevní.

a) Katolický rok církevní počíná *první* nedělí *adventní* a končí *sobotou* po *poslední neděli* po *Sv. Duchu*; a zahrnuje rovněž, jako rok občanský, 365 dní čili 52 týdny. — První den téhodne, *neděle*, jest den Páně a Církvi ustanovený, pravidelně se vracející svátek, jako i *pátek*, den v témdni *šestý*, stálý a pravidelný *postní* den jest. Tyto dva dny a povinnosti ohledně jich opakují se každým týdnem bez přestání.

b) Ostatní svátky a slavnosti pouze *jednou* v roce se vracejí a tvoří krásný, pravidelný a sám v sobě uzavřený *celek*, kterýž všecka tajemství svaté naší víry znázorňuje a v sobě zavírá a v jehož středu *slunce*, vše ozařující a světlem svým naplňující, *Ježíše Krista*, spatřujeme, ještoť svátky Rodičky Boží a ostatních svatých tolikým *hvězdám* se podobají, jež v nej-

krásnějším souladě a pořádku na duchovním obzoru neskonale lásky a milosti Boží se třpytí. Ve spořádání roku církevního a urovnání svátkův a slavností tak hluboký důmysl a tak vznešená moudrost svaté katolické Církve se jeví, že i tu vyššího řízení a vnuknutí popíráti nelze jest.

c) Všecky svátky a slavnosti katolické Církve rozpadají se i s vigiliemi a posty k nim příslušnými ve třídy tři:

1. svátky Páně;
2. svátky blahoslavené Rodičky Boží, Marie Panny; a
3. svátky andělův a svatých.

O nich nyní zvlášť v rozdílech následujících.

Rozdíl první.

O svátcích Páně.

§ 28.

O svátcích Páně vůbec.

a) Svátky Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista zahrnují dle zařízení svaté Církve, jižto pevně držeti se chceme, *tři hlavní doby*, v nichžto veliké dílo vykoupení našeho dle rozličných jeho vztahů a poměrů živě před oči nám se staví a znázorňuje.

b) Tyto *tři hlavní doby* čili momenty jsou:

1. příchod (advent), vtělení, zrození a zjevení se Páně;

2. jeho umučení, smrt a vzkříšení jeho; a

3. seslání Ducha svatého na apoštoly a sestoupení jeho na Církev a působení v ní.

c) Každá z těchto zde uvedených dob zahrnuje v sobě opět *několik* jednotlivých *svátků*, kteréž hlavní děj objasňují a vysvětlují; pročež veškerý kruh svátkův Páně ve *třech částích* se vyloží, z nichž každá opět na několik článkův rozdělena bude.

d) Prve však, než k tomuto kruhu (svátkův Páně) přikročíme, pojednáme o *dni Páně* čili

o *neděli*, kterouž všechna křesťanská vyznání uznávají a světí a kteráž každým týdnem pravidelně se vrací; při čemž promluvíme o *postu*, rovněž pravidelně každý týden se vracejícím čili o *pátku*, jakožto postním dnu.

§ 29.

Způsob, kterým o předmětu vytyčeném pojednáme.

Žeť spis tento přede vším pro *katolický lid*, pak i pro vzdělance duchovní i světské vůbec určen jest: vhodno a prospěšno u věci šetřiti těchto kusů a tohoto pořádku:

1. ukážeme u každé slavnosti ku dějepisnému čili historickému původu jejímu;
2. objasníme smysl a význam její;
3. udáme zvláštnosti, jmenovitě *obřadní*;
4. ukážeme, že každá slavnost duchu křesťanskému a svaté katolické Církve přiměřena jest;
5. upozorníme na praktický užitek (t. j. pro život) katechety a kazatele;
6. proneseme přání, jež vzhledem k té které slavnosti vyslovena a slyšána byla; a konečně
7. dotkneme i toho, co nepěkného v lidu jest, bludů, pověr, jistých zvykův atd., neboť

i k tomu hleděti třeba, má-li Církev uskutečňovati úkol svůj, kterýž jest, posvěcovati pokolení lidského.

Neděle, den Páně.

§ 30.

Sobota ve Starém zákoně.

a) Bůh dal člověku *síly* ducha i těla; člověk jich potřebuje; máť pracovati, vezdejšího chleba sobě dobývati. „V pracech budeš jísti z ní (země) po všechny dny života svého“ řekl Hospodin. (Gen. 3, 17.)

b) Avšak člověk nemůže ustavičně pracovati; potřebujeť odpočinku, aby se zotavil a duše své posvětil. „Tať jest vůle Boží, posvěcení vaše.“ (1. Thess. 4, 3.) A slovo Páně: „Co platno člověku, byť všecken svět získal a na své duši škodu trpěl?“ (Mat. 16, 26.)

c) Proto Bůh v *šesti* dnech stvořil svět, avšak *sedmého* dne přestal tvořit; pravíť písmo: „A dokonal Bůh dne sedmého dílo své, kteréž byl učinil; a odpočinul dne sedmého ode všeho díla, kteréž byl dělal. I požehnal dni sedmému a posvětil ho.“ (Gen. 2, 2. 3.) Proto slavena v Starém zákoně *sobota* (sabbat) t. j. odpoči-

nek; dokonání díla Božího, dokončení, dovršení stvoření.

d) Že Bůh dne sedmého posvětil, svědčí všickni jiní národové, kteří rovněž dělí rok v týdny a týden rovněž mají o sedmi dnech; toť patrný zbytek z *prazjevení*, od počátku světa; jen že nesvětili po našem čítání všude jednoho a téhož dne: Židé sobotu, Mohamedáni pátek, Parsové úterý a t. p.

e) Jest zvolen den *sedmý* za svátek, poněvadž, kdyby častěji byl odpočinek a lhůta byla *kratší*, bylby příliš často svátek a mnoho času ztratilo by se práci; a kdyby zase obdenní bylo *delší*, nevydrželi by lidé tak dlouho nepřetržitě pracovati, ba ani ta *němá tvář*, jak toho dokladem jsou *dekady* (desetidenní), zavedené v dobách francouzské revoluce. I v tom je viděti svrchovanou moudrost Boží.

f) I my křesťané-katolíci máme týden *sedm* dní; a každý sedmý den světíme; jest *neděle* — od nedělati, nepracovati; jen že v Starém zákoně byla sobota *ukončením* téhodne, u nás je *počátkem*; tam dokonáním *starého*, prvotného stvoření skrze Boha Otce, u nás počátkem *nového*, *duchovního* stvoření čili vykoupení skrze Boha Syna, *Ježíše Krista*; ve Starém zákoně byl sabbat dnem *sedmým*, u nás neděle dnem *prvním*.

§ 31.

Původ svěcení neděle.

a) Mezi všemi svátky a slavnostmi křesťanskými a zvláště svaté katolické Církve zaujímá *neděle*, která po přednosti *dnem Páně* (*dies Dominica*) se nazývá, *první* místo; jestiž *prvním* dnem téhodne.

Jakkoli na počátku Církve nejen svatí apoštolé, ale i ostatní křesťané, kteří nejvíce ze židovstva pocházeli, *židovské* slavnosti a *soboty* světili, jimž *judaizantes* čili *sabbatizantes*, t. j. kdož po židovsku žili, aneb sobotu světili, říkali: přece již velmi záhy, ano za časů samých sv. apoštolů, nalézají se stopy, že *první* den téhodne u křesťanů zvláštní úcty požíval a tak i konán a slaven byl; tak ve Skutcích 20, 7. se čte: „*Tedy první den po sobotě* (t. j. v neděli), *když jsme se byli sešli k lámání chleba* (t. j. k večeři Páně), *mluvil k nim Pavel*“ . . . Tu zřejmě se praví, že křesťané v Troadě *první den po sobotě*, tedy v neděli se shromažďovali ke službám Božím. — A ve svém Zjevení píše sv. Jan 1, 10: „*Byl jsem u vytržení ducha v den Páně*“ (t. j. v neděli), kdež *neděli* již *dnem Páně* nazývá. A I. Kor. 16, 2. dí sv. Pavel: „*Prvního dne po sobotě vezmi jedenkaždý z vás k sobě a vlož do pokladnice, co se mu dobře líbiti bude,*

aby ne teprv, když přijdu, sbírky se daly.“ Důkaz, že v neděli křesťané se scházivali a to ke službě Boží.

b) Ještě jasněji, než písmo svaté, mluví o svěcení neděle u křesťanů veškerá ctihodná starobylost. Tak napomíná sv. *Ignác*, biskup a mučedník, žák apoštolský, *Magnesských* (list ku Magnes. comm. 9.), aby nežili po židovsku, čili aby nejudaizovali, t. j. nesvětili soboty se Židy, ale aby světili *den Páně* (neděli): „Ne více sobotujíce, nýbrž žijíce podle dne vzkříšení Páně, kdežto i náš život vzešel skrze něho a smrt jeho.“ *Klement* pak *Alexandrijský*, vykládaje toto místo, píše: „Konaje rozkaz evangelia, pokoji onen den Páně (zasvěcuji), aby zlý ducha úmysl odložil a ten přijal, který z poznání jest; ono, kteréž v samém Pánu jest, oslavuje z mrtvých vstání.“ A sv. *Justin* mučedník ve své II. obraně čili apologii dí: „V neděli všickni společně prozpěvujeme, poněvadž to první den jest, v němž Bůh z temnoty a hmoty, kterouž dříve byl stvořil..., svět učinil a Ježíš Kristus, Spasitel náš, téhož dne z mrtvých vstal.“ Totéž praví i jiní Otcové dávné starověkosti, jako *Tertullian* (in apol. comm. 16.). A sám pohan *Plinius II.* píše císaři *Trajanovi*, že křesťané *prvního* dne v témdni se scházívají, aby Kristu, jako Bohu, chvalozpěvy spo-

lečně prozpěvovali (*carmenque Christo, tanquam Deo, dicere secum invicem...*). Ep. I. X. c. 97.

c) Když církev nabyla svobody, neděle veřejně a ještě slavněji konána jest a nalézáme, že i v zákonech římských císařů neděle za den sváteční stanovena a *dies Dominica*, t. j. *den Páně* nazývána jest; tak v zákoně 13. zákoníka Theodosiova a Valentiniana Mladšího (Cod. Theod. et Valentiniani Junioris), kdež takto čteme: „*V neděli, již dnem Páně nazývali předkové*“ (*Solis die, quem Dominicum dixere majores*). Totéž vysvítá ze souvěkých svatých otců a církevních spisovatelů, tak, žeby v pravdě bylo zbytečno, ještě více dokladův tuto uváděti. Neděle není tedy přeložení židovské soboty na den následující, nýbrž slavnost původně a ryze křesťanská, která v Církvi povstala a z Církve (sama sebou) vzešla na základě největšího děje v životě Spasitelově, jeho *slavného vzkříšení* a která zároveň i rozeznávací známkou mezi křesťany a Židy jest; odtud „*iudaizantes*“ „*hebraizantes*“ t. j. ti, kdož po židovsku žili, židovské mravy a zvyky zachovávalíce, a „*sabbatizantes*“, kdož sobotu světili; což i z toho vysvítá, že po mnohá léta od *židokřesťanů* mimo neděli také sobota slavena jest. Tak *apoštolská ustanovení* (Constit. apost. lib. II. const. 59.) a *Eusebius* ve svém

církevním dějepise (kniha III. kap. 27.) dle: „*Sobotu a jiná židovská ustanovení zachovávají s oněmi prvními* (t. j. jinými Ebjonity, bludaři), *ale i s námi den neděle Páně na památku z mrtvých vstání našeho Spasitele bedlivě světí a slaví.*“

§ 32.

Smysl a význam neděle čili dne Páně.

a) Hlavním důvodem, že světíme neděli, jest *památka*, že téhož dne, t. j. toho dne po sobotě Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus z mrtvých vstal (Mat. 28, 1.; Mar. 16, 1.) a z *mrtvých vstání Páně* základem naší víry a naděje jest. Píšeť sv. Ignác, biskup a mučedník: „Milovník Kristův svět den Páně, jeho vzkříšení zasvěcený, krále to a den přední ze všech dní, v němž i život náš počal a Kristem smrt přemožena jest.“ A spisovatel *Apoštolských ustanovení* učí a napomíná: „V den vzkříšení Páně snažte se, bez opomenutí schůze, abyste Bohu díky vzdávali a dobrodiní vyznávali, jimiž nás Bůh skrze Krista obdařil, když nás od nevědomosti a bludu a pout osvobodil, aby takto oběť vaše beze vší úhony byla.“ Podobná místa

naskytují se ve spisech všech starších spisovatelů církevních.

b) Někteří sv. otcové církevní uvádějí mimo hlavní důvod, proč u křesťanů *neděle* se světi, ještě některé důvody jiné, vedlejší; tak:

1. sv. *Justin* mučedník (apol. 1.) a sv. *Leo I. Veliký* (v listu k Dioskorovi), že toho dne Bůh svět tvořit počal, že Duch svatý na apoštoly sestoupil a konečně, že toho dne i sv. apoštolé moc *svazovací a rozvazovací* od Ježíše Krista byli obdrželi.

2. *Origenes* (hom. 2. in Exod.), že téhož dne *manna* na poušti poprvé padala (2. Mojž. 15, 4. 5.); a

3. že neděle i nám má býti zvláštní *vzpomínkou*, že i my jedenkrát z hrobu vstaneme. (Tak sv. Augustin in epist. 119. ad episc. Januar.).

c) *Důvody* pro svěcení *soboty* byly: 1. *Neděle* byla *ukončením* stvoření; 2. *památkou* vysvobození z otroctví Egyptského (5. Mojž. 5, 15.) a *obrazem* duchovního oproštění od hříchu; 3. *vyznáním* víry v *jediného* všemohoucího Boha, Stvořitele nebes i země.

§ 33.

Kterak neděle světiti se má.

Svěcení neděle má do sebe stránku *dvojí*; nejprv tu, kteráž ukazuje, co se v neděli *zapo- vídá*; a pak tu, kteráž praví, *co se velí*.

a) Zakázáno bylo a to od pradávných časů, i samými dekrety prvních křesťanských císařů:

1. vésti *soudní pře*, vyšetřovati, na soud poháněti a jiná úřední řízení konati; tak císař *Konstantin Veliký* v zákonníku Theodosianském (sv. 2. tit. 8.). Vyjmuto od tohoto zákona bylo propustiti otroka na svobodu (*emancipatio* čili *manumissio servi*), a konati jiné skutky lásky jež zákon *skutky zbožnými* čili skutky ze slibu (*opera votiva*) nazývá.

Dále zapověděno bylo zákonem císaře *Honorio* v zákonníku Theodosiovu (kn. 9. tit. 35.), vésti *při* proti námořním loupežníkům a podloudným obilním obchodníkům.

2. Všeliké čistě světské zaměstnání a noční práce; vyjmuty byly ty, jež nezbytná potřeba konati kázala. Tak dovoleno bylo rolníkům, aby v případě potřeby obilí žali, svázeli a na vinicích pracovali; dále takové skutky, jež láska křesťanská konati kázala, na př. vězně navštěvovati, což i světskému soudci za povinnost ukládáno jest. Měliť totiž v neděli choditi

po vězeních a vězňů se tázati, zdaž strážníci vlídně s nimi nakládají čili nic a zdaž vše jim tak se poskytuje, jak se poskytovatí má (Cod. Justin. lib. 6. tit. 4.). V tomto Justinianovu zákonníku tyto soudcovské povinnosti s neděle na středu a na pátek se přenášejí.

3. Všecky *frašky* (komedie), *divadla* a *štvanice*. Některými zákony císaře Theodosia Staršího, Anthemia, Theodosia Mladšího atd. tento zákaz i na ostatní svátky Páně, jako : Narození, Zjevení, velikonoc atd. rozšířen jest. Též napomínávali Otcové věřících velmi důkladně, aby způsobem Židův a pohanův, kteří svátky své v nestřídmosti trávili, rovněž takovými nestřídmostmi v jídle a pití dne Páně neznescověovali. Tak sv. Augustin, Chrysostom, Prudentius, sněm Karthaginský IV. a j.

4. Též bylo zakázáno v Církvi, *postiti se v neděli*; nebo neděle měla býti vždycky dnem radostným; proto nebyval v Církvi v neděli nikdy *půst* a to proto, aby radostná památka vzkříšení Páně postem jednak kalena nebyla, jednak proto, že někteří kacíři, jako Cerdo, Karpokrates, Marcion, Manes a jiní, na doklad, že Kristus Pán ne v pravé, lidské přirozenosti se narodil, v neděli se postili. Již ustanovení apoštolská (can. 64.) praví: „*Když by která osoba duchovní (klerik) v neděli nalezena byla anebo*

v sobotu se postící, vyjímaje jedinou (sobotu), složen budiž (s úřadu); byl-li by laik (nekněz), odstraněn budiž.“ Podobně vyjadřují se později sněm Karthaginský IV. a j. — Zákon ten vztahoval se i k samým poustevníkům (anachoretům) a *Cassianus* ujišťuje (instit. lib. 9. c. 9.), že ani východní (orientální) anachoreti v neděli nikdy se nepostili (srov. § 9.).

b) Aby věřící den Páně důstojně slavili, velelo se:

1. aby v neděli při modlitbě *stáli*; to znamenalo radost a díky Bohu za vzkřísení Páně a za vykoupení naše. Vyjmuti byli dle téhož sněmu Karthaginského (IV. can. 82.) *veřejní kajicníci*, o kterých ustanoveno bylo: „*kajicníci i o dnech odpočinku ať klečí.*“

2. Aby se *vigiliemi* t. j. bděním, předchozím postem, k důstojnému slavení neděle připravovali; památka toho zachovala se ještě jen v *sezvánění* v sobotu večer všemi zvony, čemuž lid, že se slaví, říká.

§ 34.

Zvláštnosti, jež ku svěcení neděle náležejí.

Zvláštnosti u svěcení svátku nedělního jsou:

a) Zpívá anebo říká se při mši vždycky *Credo* (Věřím v Boha), kteréž i tenkrátě přede-

psáno bývá, když mimo neděli (den Páně) i některý jiný svátek se slaví, který na neděli připadá.

b) Od doby, kdy zavedeny jsou rozličné *barvy* při službách Božích, což asi ve 12. století počátek vzalo, ustanovena jest na neděli barva *zelená*, jiný-li totiž svátek téhož dne se nekoná. *Neděle je vždy zasvěcena Nejsvětější Trojici Boží*. Barva zelená znamená na východě *vládu a panovnictví*; proto určena na neděli, že to den, zasvěcený svrchovanému pánu a vladaři nebes i země. Nám znamená *naději*; i ten význam dobrý jest; neboť na Bohu Trojjediném zakládá se veškerá naše naděje, i očekávání života věčného (zelená barva jest na východě u dvorů vladařů). Vyjmuty jsou neděle *adventní a postní*, počínající *devítníkem*, o nichž *fialové* barvy se užívá, barvy to skroušenosti a kajicnosti; svátky Páně a Panny Marie, o nichž *bílá* barva se bere, kteráž znamená slávu, čistotu, velebnost a světlo věčné i nevinnost; pak hod Boží svatodušní a svátky svatých mučedníkův, o nichž v barvu *červenou* se obléká kněz, na označení jednak ohně, v němž Duch svatý na apoštoly sestoupil, jednak krve, od mučedníkův za víru prolité; konečně neděle v oktávě některé veliké slavnosti připadající, kdež se bere barva této slavnosti.

c) Kropí se lid před službami Božími, jmenovitě před *zpívanou* mší svatou svěcenou vodou (asperges, vidi aquam), na připomenutí, že ke službám Božím čist přicházeti má; anebo, jestliže nevinnosti na křtu svatém obdržené pozbyl, že má skvrny duše kajícími slzami omývati. To vyjadřuje Církev předepsanými zpěvy a modlitbami „Asperges me“ a „Miserere mei,“ zvláště pak následující modlitbou: „Vyslyš nás, Pane svatý, Otče Všemohoucí, věčný Bože, a sešli anděla svého s nebe, aby nás střehl, opatroval, chránil, navštívil a všech nás v tomto příbytku přebývajících bránil. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.“ Pro obyčejné dny jsou u dveří umístěny *kropenice* se svěcenou vodou pro lid vcházející neb vycházející.

§ 35.

Kterak, světiti neděli, s duchem katolické Církve se snáší.

Že neděle čili den Páně člověku a věčnému cíli jeho zcela přiměřeně ustanovena jest a s duchem svaté katolické Církve a její učením úplně se snáší, vysvítá zvláště z toho, že:

a) vzhledem k *učení víry*, jest neděle

1. dnem slavnostním a památným *stvoření světa a člověka*. Má tedy neděle věřícím tu

vznešenou pravdu, že jenom *jeden* jest Bůh a tento jeden Bůh že jest Stvořitelem a Zachovatelem světa a laskavým Otcem všech lidí, vždy hlouběji vstěpovati a připomínati. A tak jest ke cti a chvále *Boha Otce* ustanovena.

2. Jest neděle dnem slavnostním a památným radostného z mrtvých vstání Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Má nám tedy onen článek víry, že Ježíš Kristus z mrtvých vstal, smrt přemohl, nás vykoupil a tak svou smrtí a svým vzkříšením pravdivost a božský původ svého učení zpečetil, vždy živěji na mysl uváděti; má nám neustále pravdu připomínati, že *duší* jsme nesmrtelní, ale i *tělem* že jedenkrát z mrtvých vstaneme. Tak tedy tento den i ke cti a chvále *Syna Božího* ustanoven jest.

3. Má nám připomínati též *seslání Ducha svatého*; tébož Ducha, [jež Ježíš Kristus apoštolům několikrát [byl přislíbil, kteréhož jim i seslal a který v nich onu zázračnou, podivuhodnou změnu způsobil, který jich posvětil a kterýž i nás posvěcuje; má nám tu svatou pravdu hlásati, že Duch svatý jest *třetí* božská osoba a týž, kterýž všeho dobrého, jehož schopni jsme, v nás původem jest a nás posvěcuje; a tak tento den i *třetí* božské osobě, *Duchu svatému*, zasvěcen jest. — Neděle připomíná tedy

křesťanu nejdůležitější pravdy jeho *svaté víry* a povzbuzuje ho:

b) hledíce ku *mravovědě a po spolitému životu*, aby:

1. povinnosti svrchované úcty, lásky, dětinné oddanosti, jakož i důvěry k nebeskému Otci, svému Stvořiteli a Zachovavateli plnil;

2. převeliké dobrodiní vykoupení svého s vděčností uznával, Pána a Spasitele svého s vroucností miloval a se vynasnažil, aby v tichosti, lásce a pokoře jemu podobnějším se stával; aby říši jeho v sobě a jiných rozšiřoval a tak všem povinnostem ku Pánu a Vykupiteli svému všemožně zadost činil;

3. aby milostivého působení Ducha svatého následoval a oněch svatých prostředků, jimiž Duch svatý na nás působí a milosti své nám rozdává (sv. svátostí), pilně a svědomitě užíval a tak aby povinnostem svým, jež ku *třetí* nejsvětější Osobě má, věrně dostál a jim zadost činil; a tak neděle i *Duchu svatému* zasvěcoval.

Takto jest neděle *dnem Páně*, ustanovena ku blahu našemu duchovnímu a ku posvěcení našemu a tudy zasvěcena *Nejsvětější Trojici Boží*.

§ 36.

Jak lid neděli světití má?

Aby lid křesťanský den Páně důstojně a ku spasení duše světil, třeba jest aby:

a) původ neděle, jakožto *dne Páně*, i důvody jeho svěcení lidu byl řádně vyložen a k tomu aby povzbuzen byl, by den Páně důstojně a v duchu Kristovu světil a z něho prospěch co možná největší, pro duši a její spasení měl;

b) aby povinnost mu připomínána a co nejhorlivěji na srdce kladena byla, by o témž dni s pravou pobožností službám Božím obcoval;

c) i způsob se mu ukazoval, jakby nedělní čas mimo služby Boží co nejlépe a nejprospěšněji trávil a čímby v neděli zaměstnávat se měl. — Sem náleží:

1. aby vzdělávající a jiné užitečné *knihy* četl. Jaktě bývalo krásné, prospěšné a užitečné, když otec aneb hospodář dítky a všecky své domácí v neděli neb ve svátek večer kolem sebe shromažďoval a jim buď z písma svatého, nebo ze svatých otcův anebo o životě Krista Pána a svatých předčítal! Co tu bylo látky ku rozpravám zbožným, cudným a moudrým. Kterak čtení takové ušlechťovalo mysl a srdce

všech, již k rodině náleželi! — Ale za dnů našich? Jde se do hospody, tam se tančí, hejří, hraje se v karty, vše se utratí, ať druhého dne je nouze a bída, pak ovšem nezbude na to, aby se koupila dobrá kniha a byť i v domě byla, koho těší? Kdo k ní má lásku? — A tak zůstane pohozena někde v prachu ležeti. A přece se říká, že jest pokrok a vzdělanost! Tak-li má vzejíti blahobyť? Tak-li má býti v domě, v hospodářství *požehnání Boží*? Proto mnozí hynou, nejen duší, ale i tělem a majetkem. — V adventě a postě měly by jen *knihy náboženské*, v jiné doby i jiné dobré, poučné, zábavné, třeba i nevinně žertovné knihy čítány býti, zvláště *dějepis*.

2. Konati *dobré skutky* (exercitatio bonorum operum), zvané *skutky lásky* čili *křesťanského milosrdenství*, jako: nemocné navštěvovati, zarmoucené těšiti, rozhněvané smiřovati, neumělé učiti, pochybujícím a nevědoucím raditi a t. p. Takovéto skutky jsou rovněž pěkná stránka služby Boží a jistě Pánu Bohu milá, a kdo je koná, jistě dobře a důstojně světi neděli, jak apoštol Páně sv. *Jakub* 1, 27. píše: „Náboženství čisté a neposkvrněné u Boha a Otce toto jest: Navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich a neposkvrněného sebe ostříhati od tohoto světa.“

3. Můžeť lidu pověděno býti i to, že *část neděle i vyražení a zábavě* smí obětována býti; budiž pak poučen dobře, že vyražení a zábava nesmějí hříšné býti, nýbrž cudné, čisté, mravné a dovolené, aby den Páně jimi zneuctíván nebyl; aby nebyly na překážku službám Božím a služby Boží aby jimi rušeny nebyly. Majít zábavy ty tak zařízeny býti, aby tělo mělo klid a od prací těžkých si odpočinulo, duch pak v dobrém se sílil a ušlechťoval; pročez dobře bude, když věřící vyhledávati budou zábavy jen s lidmi dobrými a zbožnými, anebo což snad bude ještě lépe, když zamilují sobě přírodu a v neděli a ve svátek odpoledne, když počasí jest příznivé, vyjdou si do polí, toho velkolepého chrámu Božího a tu, podivující se skutkům Božím, rozjímati a rozprávěti budou o všemohoucnosti, dobrotě, moudrosti a lásce Boží. Tím poznají i přírodu, tím i více povzbudí se ku vděčnosti a lásce k Bohu, tím naučí se, aby i sami doma pořádali vše moudře a hospodářství své řídili v moudrosti, pořádku a ve vzájemné se všemi lásce, což zvláště rolníkům a lidu venkovskému, i těm, kdož po celý týden doma při práci sedí, schvalovati jest.

d) Třeba lidu vyložiti a jej obeznámiti s tím, *proč* Církev všelikou těžkou a služebnou práci v neděli a ve svátek zapovídá, kterak to

moudré a blahodatiné! Proto však nemá neděle býti dnem ničemné zahálky a lenosti, nikoli; neděle má býti dnem duchovního zotavení a duchovní zábavy, dnem *péče o duši svou*, o zotavení její. Křesťan-li po veškerý týden těžce a hmotně pracoval a takoruka pokdy neměl, aby duše své vzpomněl a c ni se staral: má v neděli od hmotné práce odpočívati a duchem se zaměstnávat. Ano, *neděle jest dnem radosti a života duchovního*, v němž křesťan zvláště Bohu sloužiti má. Avšak slova i příklad Páně dovolují v neděli i některých obyčejnějších prací a i vážnějšího zaměstnání:

1. *když toho potřeba žádá*, t. j. když se bližnímu pomoci aneb nějaké neštěstí od nás aneb od bližního odvrátiti má; na př. v případě požáru, povodně, vichřice, nastávající bouře a t. p. Mat. 12, 10—12.: „A aj, (byl tu) člověk, maje uschlou ruku; i tázali se ho řkouce: Sluší-li v sobotu uzdravovati? aby jej obžalovali (že ruší sobotu). On pak řekl jim: který bude z vás člověk, jenž by měl jednu ovci a ta kdyby upadla do jámy v sobotu, zdaliž nedosáhne a nevytáhne jí? Zdaliž není člověk mnohem lepší, nežli ovce? Protož sluší v sobotu dobře činiti.“ Srovnej též Mar. 2, 27. a 28.: „I pravil jim: Sobota pro člověka učiněna jest a ne člověk pro sobotu. Pročež Syn člověka jest pánem také

i soboty.“ — Avšak zneuctěním dne svátečního a ovšem i hřichem by bylo, kdyby ze špinavé a hříšné ziskuchtivosti kdo pracoval.

2. Když toho *lásky ku bližnímu* žádá a práce z toho čistého pramene *lásky ku bližnímu* vychází a jindy konána býti nemůže; na př. kdyby služka v neděli *odpoledne* na staříčkou matku svou šila, poněvadž pro službu všedního dne nemůže. *Láska* jest nejvyšší ctnost, *svazek dokonalosti* a nejkrásnější a jistě Bohu též nejmilější bohoslužba; a proto (i dle učení Církve) *skutky milosrdenství předcházejí* vždy zevnější služby Boží. Řím. 13, 10.: „*Milování bližního nečiní zlého; a protož plnost zákona jest milování.*“ Třeba však i zde, pokud možno, spojití obé: *jedno činiti a druhého neopomíjetí.*

§ 37.

Některá přání.

Co se svěcení neděle a svátků za dnů našich týče a jmenovitě u nás, nejen v Čechách, ale u veškerém Rakousku vůbec, jest si přát, aby neděle a svátky *lépe* svěceny byly, než se *světí*, aby se *dávalo Bohu, což Božího jest*. Neboť každý ví, že podle našich nových svobodomyšlných zákonů všecko v neděli jest dovoleno, i v postě a jiných svatých dobách a dnech, že se pražádného rozdílu nečiní mezi nedělí a oby-

čejným dnem; ano, ani těch chvil, co trvají služby Boží, se nešetří. Všelickou provozuje živnost svou, kdo chce a jak chce. I řízení na úřadech a k tomu dopoledne, při službách Božích se koná a lidé i na úřad voláni bývají. Zdali lid tím se stává lepším anebo horším, zdali ctíti bude vrchnost, nebude-li ctíti Boha každý nahlédne. Kam věci povedou? Toť *svoboda falešná*, která v podstatě nic jiného není, než *nevázanost* a plodí *nemravnost*. Proto jest si přát:

1. aby všelike zábavy a veselosti, jež posvátnost dne svátečního ruší, anebo smyslným vášním a náruživostem hoví, buď zúplna anebo aspoň z části zapověděny byly;

2. aby všelike úřední a soudní řízení přestalo a úředníci a státní služebníci osvobozeni byli úřadovati; ale aby jim rovněž nařízeno bylo, v neděli a ve svátek na služby Boží jíti a podřízené dobrým příkladem předcházeti;

3. všelike *trhy*, jež až dosud v neděli anebo ve svátek semotam se držely, aby zakázány byly; a konečně aby

4. vůbec k tomu se působilo, by lid nezdivočel, ale aby den Páně a dni sváteční po příkladu prvních století křesťanských slušně a důstojně slavil.

Co do věci té, může nám protestantské

Anglicko býti vzorem, i *Amerika*, kde nejenom žádné obchody v neděli a ve svátek se nekonají, ani se neúřaduje, ale ani dráhy nejezdí aspoň mnohé; zdaž není nám hanba — *kato-
líkům?* —

Pátek. O postu pátečním.

§ 38.

O původu postu pátečního.

Jako neděle jest v katolické Církvi pravidelným, ustáleným svátkem, týdně se vracejícím: tak jest i *pátek* pravidelným, každý týden se vracejícím *dnem postním*.

a) Počátek pátečního postu (*feria sexta*) jest hledati v nejdávnější křesťanské starobylosti. V prvních stoletích postívali se křesťané ve středu a v pátek, jak již *ustanovení apoštolská* (*constitutiones apostolicæ*) udávají a *Origenes* (hom. 1. in Lev.) slovy: „Máme čtvrtý a šestý den téhodne, o nichž slavnostně se postíme“ — uvádí. Poněkud později, ve 4. století, středa za sobotu vyměněna a řádným dnem postním ustanovena jest. (Hieron. in epist. ad Lucian.)

b) Ve středověku nebyla v západní Církvi kázeň u věci té všude jedna a táž; v některých zemích postili se věřící ve středu a v pátek, jako v Anglii; jinde v pátek a v sobotu, jako

v Němcích. Papež Řehoř VII. (1073—1085) chtěl sice půst *sobotní* u veškeré západní Církvi zavést, ale nedosáhl všude úmyslu svého; a konečně nařízeno jest, že v sobotu pouze duchovní postiti se mají.

c) Za novějších dob stanovena jest i *sobota* postním dnem jako pátek a tak jest místem až dosud; avšak u nás s dovolením svaté Stolice přenesen jest za nejnovějších dob půst se soboty na středu, poněvadž mnohým, kteříž byli uvykli *denně* masa požívat, *příliš obtížným* býti se zdálo, po *dva dny* masových pokrmů se zdržovati.

Ano za posledních let papežská Stolica i v tom povolná byla, že i v postě před velikonočí, tedy ve 40denním postě a jiné postní dny místo *lakticiuí* (pokrmův od dobytka: mléka, másla, sýra a t. p.) i kteréhokoli jiného *tuku zvířecího* k omastění jídel užiti se může, poněvadž máslo drahé a ne vždy po ruce jest.

§ 39.

Smysl a význam pátečního postu.

a) Hlavní důvod pátečního postu jest smutková památka *utrpení a smrti* Pána našeho, *Ježíše Krista*.

Křesťané za prvních dob chodívali v pátek ráno na služby Boží a vraceli se po třetí hodině odpoledne. Zároveň tak dlouho se také postili

a teprv po třetí hodině pokrmů požívali. Důvod toho udává veškerá starobylost všude jeden a týž.

Sobota pak dnem postním ustanovena jest, že téhož dne Kristus Pán v hrobě ležel a přátelé jeho truchlili. Papež *Innocenc I.* praví v listu ku Decentianovi (ad Decent.): „Soboty opomenouti nesmíme, poněvadž mezi smutkem a radostí téhož času uzavřena býti se zdá...“

b) *Cassianus* udává ještě ten zvláštní důvod postu sobotního, že téhož dne sv. Petr dle prastaré pověsti čaroděje *Šimona* (Simon Magus, Sk. ap. 8, 9.) se vzduchu svrhl; i sv. *Augustin* znal tu pověst. Jistějším však jest mínění, že ve středověku věřící *častěji ke cti a chvále Rodičky Boží se postili*. Též by zamítnuto býti nesmělo, kdybychom se sv. Augustinem tvrdili, že se téhož dne postíme pro *poniženost smrti Páně* (propter humilitatem mortis Domini).

c) Za dnů našich jsou postní dni, v týdnu obyčejně se vracející, *dnové pouhé zdrželivosti* (abstinentiae), t. j. ne ujmy v jídle, nýbrž pouhé zdržení se masových pokrmů. Zmírnění této kázně odvozuje se od papeže Řehoře VII., za jehož panování skutečně vydán zákon (canon), který žádal, by věřící v sobotu *pouze masa* se zdrželi, ujmy v jídle sobě činiti nemusíce: „Spasitelně napomínáme, aby, kdožkoli křesťanského

náboženství účastným býti si žádá, buď od požívání masa téhož dne, ač by větší slavnost nadešla anebo nemoc překážela, se zdržel.“ (Conc. Rom. ab a. 1078. can. 7.)

d) Případne-li hod Boží vánoční na den takový, v němž předepsáno jest, zdržeti se masových pokrmů (pátek), tedy pro ten případ přestává půst abstinence čili zdržení se: „Odpovídáme, že ti, kdož ani slibem, ani zvláštní řeholí (observantia) vázání nejsou, v pátek (sexta feria), slavnost-li Narození Páně by téhož dne připadla, pro výtečnost svátku masa požívati mohou, dle zvyku obecné Církve.“ (Cap. ex Lic.).

Ve středověku mělo několik dní po delší dobu toto *výhradní právo* (privilegium); v prvních však stoletích křesťanských hlavně doba velikonoční a slavnější svátky Páně. — Řekové zůstali věrni starému zvyku církevnímu (staré praxi); u nás byl výminkou jediný hod Boží vánoční; nyní pak všeliký *svátek veřejný* čili *zasvěcený*, aby radost a sláva téhož dne rozkazem zdržlivosti rušena nebyla.

§ 40.

Způsob, jakým pátečního postu šetřeno bylo.

a) Za starých časů byl všeliký postní den, i ten, jenž pravidelně v témdnu se vracel (pátek), jaksi den *sváteční*. Nazývali je *stationes*, štace, zastávky, zastavení. Zda-li tímto pojmenováním také jiné postní dny (mimo určené týdenní posty) se naznačovaly, nesnadno říci. Za časů Řehoře I. Velikého (590—604) nazývali se prosební dnové také *stationes*, že věřící zastavovali se u hrobů sv. mučedníkův, tu modlitby konajíce; jinak *litanie menší* (*litaniae minores*) a v den sv. Marka *litanie větší* (*litaniae majores*). Ostatně i tito postní dnové čili „*stationes*“ rovněž tak přísně zachovávání jsou jako posty jiné; později teprve staly se *posty polovičními* (*semijeiunia*).

b) Za dnů našich jsou týdenní posty rovněž tak *všedními* dny, jako dny jiné, toliko že zakázáno jest, masitých pokrmů požívat. Není pro ně ani v mešní knize, ani v (kněžských) církevních hodinkách zvláštních modliteb (formuláře) a označují se, kde ještě poněkud křesťanský duch se udržel a vládne, nanejvýše tím, že se v ty dny netančí, anebo jiné zábavy a veselosti se nepořádají. Nové *svobodomyslné* zákony nehledí k tomu.

§ 41.

Jak půst páteční duchu křesťanskému úplně jest přiměřen. Účel jeho.

Že půst páteční duchu křesťanskému úplně jest přiměřen a s ním souhlasí, vychází zřejmě z důvodu, pro který, jakož i z úmyslu, ve kterém Církev půst ten zavedla a ustanovila. *Základem* jeho jsou dojista pravdy věro- i mravoučné (dogmatické i morální); neboť:

a) vzhledem k *učení víry*, má:

1. páteční půst anebo aspoň zdržení se pokrmů z masa věřící upomínati na *umučení a smrt Páně*;

2. má lidu vždy hlouběji vštěpovati pravdu, že pouze a jedině *smrt Pána a Spasitele Ježíše Krista* nás s Bohem smířila a bránu života věčného nám otevřela;

3. má jej pamatovati, že Ježíš Kristus naším *nejvyšším knězem*, prostředníkem, vykupitelem a rukojmím u Boha Otce jest;

4. má mu připomínati, že se vším a úplně Ježíši Kristu náležíme, neboť nás krví svou i životem vykoupil.

b) Co se pak *učení mravů* týče, mají všechny ty právě připomenuté pravdy katolického křesťana povzbuzovati:

1. *ku lásce a vděčnosti ku Spasiteli svému*, aby toho i skutkem dokazoval a v životě ho

následoval. Hlavní věci v následování Krista Pána jest, *zapíratí sebe*, vedle slov Paně: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiž se sám, vezmi kříž svůj, pojď a následuj mne“; proto žádá Církev téhož dne a nařizuje věřícím:

2. blahodárný a tělu i duši velice prospěšný půst; odjímá jim oblíbená jídla, mlčky takto učíc, jak velice by příslušelo nám o takových dnech tělo své v zdrželivosti cvičiti, ujmu v jídle sobě činiti a dvojnásob horlivě se modliti. Jest pak pátek jako všelicí dnové postní:

3. *prostředkem k duchovnímu cvičení* (askési); cvičí nás totiž v zdrželivosti a přemáhání sebe. Zdržujeme se od věcí dovolených, abychom tím statečnější byli, nedovolených a hříšných sobě odepříti a zapověditi. Čím obtížnějším nám býti se zdá, ujmu sobě učiniti, anebo se zapříti: tím větší zásluha před Bohem a tím spasitelnější duši naší oběť taková.

§ 42.

Jak by postu toho šetřeno býti mělo.

Aby věřící lid dle přání katolické Církve páteční půst a jiné posty, Církví ustanovené, zachovával, třeba, aby dle toho, co tuto jsme pravili, *mnohonásobný užitek a najmě duchovní prospěch*, jež půst přináší, vyložen a objasněn byl. Jsouť pak *duchovní prospěchy*, z

postu plynoucí, mnohonásobné a duši nejvyšší *blahodárné*. Tak:

a) půst jest (v podstatě své) výraz *vnitřní truchlivosti*; má s nás snímati všelikou světskou mysl a připravit k tomu, abychom *vážně a chladně* mysli t. j. mysl svou ku věcem vyšším, vážnějším a světějším, t. j. ku *věcem duchovním* obraceli. Tak mluví i sám Spasitel (Mat. 9, 25.): „I řekl jim (učedníkům) Ježíš: Zdaliž mohou tovaryši ženichovi rmoutiti se, dokud s nimi jest ženich? Ale přijdou dnové, když bude od nich odňat ženich, tehdyť se budou postiti (a rmoutiti).“ Hodovati naopak jest známkou *radosti*; tak Luk. 15, 23.: „A přiveďte tele tučné a zabijte a jezme a hodujme: nebo tento můj syn byl mrtev a zase ožil, byl ztracen a nalezen jest.“ *Hřích* má býti stálým předmětem naší truchlivosti; pročez půst známkou naší lítosti, naší kajicnosti býti má. Že za dnů našich přemnozí tohoto církevního přikázání si neváží a málo anebo docela nic ho nešetří, jest důkazem, kterak velice duch víry, pokory a pravé kajicnosti mezi křesťany poklesl, ba u mnohých docela vymizel, t. j. u těch, kdož vyššího cíle svého úplně zapomínají a po způsobu němé tváři živi jsou.

b) *Půst* od počátku pokládán jest za pravý *skutek kající*. Hřích záleží (po zevní přirozenosti

své) v nemírném a nezřízeném užívání statku pozemského. Půst má účel právě opačný; tresce hříšnou naši žádost, ji krotí a umrtvuje a hřích, smyslnou naši stránkou spáchaný, povolením totiž hříšné žádosti, opět ničí a ruší. Všickni praví kajicníci se postili a postí.

c) Půst *mirní a potlačuje v nás přílišnou lásku ku věcem pozemským a obrací mysl ku věcem nebeským a věčným*; neboť, kdo se postí, musí se něčeho, co mu příjemno jest, odříci, musí smyslnou žádost svou na uzdě držeti a v případě potřeby ji i potlačiti; musí pozemského statku se vzdáti, neb tělesnou rozkoš sobě odepřiti; musí se učit, bez něho živ, ale *šťasten a spokojen* býti. A kdo tomu se naučil, přemnoho na veškeren život vyzískal; neboť nalézá se na cestě *pravé moudrosti* a to moudrosti *křesťanské, nebeské*, a ta jediná pravá a bezpečná moudrost jest, kterou praktikovali přísní poustevníci, asketové, všickni svatí a světice Boží, pamětlivi jsouce slov: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřiž se sám.“

d) Půst učí nás nezbytné povinnosti každého katolického křesťana, *přemáhati sama sebe*; jsou vášně, jež jinak skroceny býti nemohou, než postem a modlitbou. Kdo nedovede ani trošek jídla sobě odepřiti anebo toho jistého jídla: kterak dovede odpírati vášni a pokušení?

Sluha-li náruživostí svých ve případě se ocitne, že veškeré jeho blaho visí na zapření sebe: nemá ni síly, ni statečnosti, aby odolal smyslnosti své; požíváť s nápojem neřesti pokrmu záhuby.

e) Půst *duchu polehčuje a jej k nebeským věcem vyzdvihuje*, kdežto obžerství a nestřídmost v jídle a pití všeliká jej obtěžuje, utlačuje, udukuje. Církev pěkně pěje v *postním předzpěvu* (praefací): „Bože, kterýž tělesným postem chyby (neřesti, hříchy) potlačuješ, mysl pozdvihuješ, ctnost (statečnost) a odměnu propůjčuješ.“ Tělo se utápí ve vodě, duch v horkých nápojích. Duch podobá se ptáku, kterýž neustále k nebi povznést se chce; statky a věci tohoto světa, rozkoše a radovánky pozemské dolů strhují jej.

f) Půst rozněcuje *chuť a lásku k modlitbě* a jest podporou *křesťanské bdělosti*, abychom v pokušení neupadli. Půst a modlitba jsou *nejlepší zbraně*, jimiž všelikého nepřítele našeho spasení přemoci můžeme. (Luk. 21, 36): „Protož bděte, každého času se modlíce, abyste hodni jmíni byli, ujíti všech těch věcí, kteréž se díti budou a státi před Synem člověka.“ a Mat. 26, 41.: „*Bdětež a modlete se, abyste nevešli v pokušení.*“ Modlitba jest povznesení mysli k Bohu; a abychom bděli, třeba ducha volného; duch-li však marnými starostmi o věci pozemské, mysl hříš-

nými vášněmi naplněna jest: nemůže ovšem ani mysl se modliti, ani duch bdíti.

g) Půst připomíná nám i nezbytnou povinnost, činiti pokání za hříchy své: nebo bez pokání není přístupu do nebe a kdo by chtěl o sobě tvrditi, že jest bez hříchu? Apoštol píše: „Kdo dí, že hříchu nemá, sám sebe svodí a spravedlnosti není v něm.“ (Jan 1, 8.) Kteraktě tedy dobré a prospěšné, míti po ruce prostředek, který nás na pokání pamatuje!

h) Konečně *půst utužuje zdraví a prodlužuje život*. Svatí poustevníci, kteří v největší chudobě a o ustavičném postu, při pokrmech nejjednodušších a nejprostějších trávili život, dosahovali nejvyššího stáří a takořka nikdy nestonali. Sv. *Pavel*, první křesťanský poustevník, dosáhl stáří 113, sv. *Antonín* 105 let a jiní ještě více. Dobře proto a pěkně pověděl sv. *Ambrož* těm, kdož jej zdržovati chtěli od postu, aby záhy neumřel: „V jídle a pití našli smrt už mnozí, v postu však nikdo.“ A sv. *Jarolim* pěkně dí: „Zdrželivost jest matka zdraví, rozkoš ploditelka churavosti.“ A přemnoho jiných jest výroků výborných u sv. otců církevních na chválu zdrželivosti a postu.

i) Postiti se tedy v duchu Církve, jest více než odepřítí si pouze masových pokrmů; žádáť

ono, konati též *dobré skutky*, bditi, modliti se, svého polepšení a zdokonalení pamětliv býti. Nejlepší a Pánu Bohu nejmilejší půst jest ovšem chrániti se hříchu; neboť co by bylo platno, masa nejísti a skutky tělesné hříšnosti konati? Co by bylo platno, pokrmu si odepírati, ale hříchu povolovati?

k) Půst tedy v širším smyslu jest *všeliký dobrý skutek*, jímž v zapírání sebe se cvičíme; přemáháme-li sebe v pokrmech a nápojích, máme se učit, jak bychom se ve všem jiném přemáhali, zvláště *hříšné žádosti* odpírali a ji v sobě krotili. Když Židé se postili, trhali roucha svá, ale Hospodin řekl jim ústy Joele proroka (2, 13. 14.): „Roztrhněte srdce vaše, a ne roucha vaše a obraťte se k Hospodinu Bohu svému, nebo dobrotivý a milosrdný jest, trpělivý a mnohého milosrdenství a ukojitelný nad zlostí. Kdož ví, neobráť-li se a neodpustí-li a nezůstaví po sobě požehnání?“ A dokládáme: Jistě se obrátí a odpustí a zůstaví po sobě požehnání; neboť praví ústy Ezechiele proroka 33, 11.: „Živť jsem já; nechci smrti bezbožného, ale aby se obrátil od cesty své a živ byl.“

§ 43.

Přechod.

Mluvili jsme až dosud o *neděli* čili *dnu Páně*. Neděle jest svátek, všem křesťanským vyznáním společný. U všech jest zasvěceným dnem Páně, který všudež v téže lhůtě, každý *sedmý* den se vrací. Rovněž jsme mluvili o *pátku*, pravidelném to dnu postním v katolické Církvi, a to se stanoviska jak dějepisného, tak náboženského. Chceme jednati nyní o *svátcích Páně*; vedeni duchem svaté katolické Církve, chceme projíti *veškerý kruh* (cyklus) dle hlavních jeho *tří dob: vánoční, velikonoční a svatodušní*; i pojednáme nejprv o svátcích Páně *vůbec* a pak o každém *zvlášť*.

Část první.

Vtělení, Narození a Zjevení Páně.

§ 44.

Předmět zevrubněji se vytyčuje.

První hlavní děj slavnostního kruhu církevního jest *Narození Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista*. Aby Církev svatá tuto vznešenou a přeradostnou slavnost důstojným způsobem konala, ustanovila některé menší slavnosti ji předcházející a zakončující, kteréž jsou příslušnou přípravou a důstojným zakončením slavnosti *Narození Páně*. Dle této přípravy a toho ukončení rozpadá se veškerá doba vánoční v pět částí, kteréž jsou:

1. *Advent*, čili posvátný čas adventní, příprava;
2. hod Boží vánoční;
3. Obřezání Páně (občanský nový rok);
4. Zjevení Páně; a
5. slavnost nejsvětějšího Jména Ježíš.

O svátcích Marianských do vánočního kruhu připadajících jednáno bude v slavnostním kruhu Marianském.

Tři poslední z těchto slavností jsou dokonáním hodu Božího a veškerého slavnostního kruhu vánočního. V následujících *pěti hlavách* bude se o těchto pěti slavnostech Páně jednati.

Hlava první.

Svatý čas adventní.

§ 45.

Původ času adventního.

Dvojí jest rok: církevní a občanský. Křesťan *dvojí* život vede, tělesný a duchovní; onen má společný se všemi tvory a živočichy zde; tento s anděly a duchy nebeskými. V roce občanském pořádá své věci *časné*, v roce církevním své věci *duchovní, nebeské*. Onen počíná *prvním lednem* každého roku, tento *první nedělí adventní*. — Jako pak duch vyšší jest těla a rok církevní dříve počíná roku občanského: tak má i přednost před rokem občanským. I to pamatuje nás na slova Páně: „*Hledejte nejprv království Božího a spravedlnosti jeho, ostatní vše bude vám přidáno.*“ (Mat. 6, 33.) A: „*Co platno člověku, byť světa pozískal, jestli na duši své škodu trpí? co dá za duši svou?*“ (Mat. 16, 26.) — Poněvadž křesťan má znáti rok církevní, neboť v něm žije a dle něho si pořádati má své věci duchovní: proto pro-

mluvíme o všech dobách roku církevního a o všech slavnostech a tudý nejprv o svatém času adventním.

a) Slovo *advent*, od latinského *adventus*, t. j. příchod, příští a toto od časoslova *advenire*, přijíti, přicházeti, — znamená *dobu* v roce církevním, v níž se věřící ku slavnosti příchodu Páně v *těle*, čili ku jeho *narození* připravují; rovněž pak také i *druhého* příchodu jeho, mnohem vážnějšího a přísnějšího, totiž k poslednímu soudu, si připomínají.

b) Kdy advent v Církvi zaveden a přípravou ku slavnosti Narození Páně ustanoven byl, nedá se určit; tolik je jisto, že začal konán býti velice záhy. Bychomť i mínění *Viléma Duranda* (ration. lib. VI. cap. 2.), kterýž tvrdí, že již sv. Petr advent zavedl, přisvědčiti nemohli: nicméně připustiti musíme, že velice starý jest. Církevní sněm *Saragosský* ve Španělech z r. 380. zná již všeobecnou a zvláštní slavnost před hodem Božím vánočním a nařizuje, aby všickni věřící, od 16. dne před 1. lednem (ante calendas Januarii), tedy od 15. prosince počínaje, až do slavnosti Zjevení Páně denně chrám Páně navštěvovali (can. 4.). A o něco později rozkázal *Perpetuus*, biskup Turonský v Gallii (nyní Francii), aby věřící v týdnech před vánocemi *tříkráte* týdně se

postili. V šestém století tato nařízení biskupa Perpetua některými synodami obnovena jsou, na př. sněmem Turonským r. 567. can. 17.

§ 46.

Jak dlouho čas adventní trvá?

Doba adventní, co se jejího *trvání* a její *délky* týče, nebyla a není až dosavad v Církvi všude jedna a táž.

a) Za starších dob počínal advent dle nařízení biskupa *Perpetua* a *Chrodeganga* (Conc. *Matisconense* r. 581. can. 35.) na den sv. *Martina*. Biskup *Amalarius Trevirský*, *Petrus Damiani* a *Beda Ctihodný* mluví o 40denním postu (*quadragesima*) před vánocemi. Sněm církevní *Turonský* r. 567. ustanovuje počátek adventu počátkem prosince. Opat *Abbo* (dle *Baroniových* letopisů k roku 1001) praví, že trvá čtyři neděle. Dle *Radulfa z Dugern* počínal advent v Římě nedělí po sv. Kateřině; v Miláně nedělí po sv. Martině. Ano, někteří i pět neděl přípravy před vánocemi uvádějí, jako na př. biskup *Amalarius* dosvědčuje, že v některých missálech tak nalezl. Nebývalo, jak vidíme, všude stejně; nebyla věc srovnána a ustálena.

b) Za dnů našich počíná dle svědectví *Leona Allatia* advent u Řekův 40 dní před vánocemi; v Miláně tu nedělí po sv. Martině

(dle liturgie sv. Ambrože) a v ostatních krajinách na západě *čtvrtou* nedělí před vánocemi, t. j. tu nedělí, kteráž památce sv. Ondřeje (30. listop.) nejbližší jest. Jenom v některých řádech a náboženských bratrstvech (kongregacích) advent o něco dříve začíná, aby údové řádů a řeholí, kteříž přísnější života způsob sobě byli zvolili, též důstojněji k hoďu Božímu vánočnímu se připravili*).

§ 47.

Smysl a význam času adventního.

Svatý čas adventní má nejen sám sebou, ale i dle mínění a přání Církve věřících povzbuzovati a je k tomu míti, aby :

a) o *veliké duševní bídě*, v níž člověčenstvo před příchodem Pána Ježíše Krista vězelo, přemýšleli a si rozjímalí; *sedělit ve tmě a ve stínu smrti*, jak písmo dí (Luk. 1, 79.) a dějepis do-
svědčuje;

*) Dle mínění Křišťana Bedřicha Augustiho, protestantského spisovatele (Denkwürdigkeiten) zdá se, že i zvyk, nazývati čas mezi sv. Martinem a adventem malým karnevalem čili masopustem, jakož i obyčej, o Martině jisté hody odbývati (svatomartinská husa), jest zbytek dřívějšího zařízení, dle něhož advent dříve začínal. Dotýká dále, že husa martinská nejen v Němcích, ale i Anglicku, Francii, Holandsku a jinde známa jest. Z Němce se nepochybně obyčej ten dostal i k nám, neboť i u nás známa jest na podzim husa svatomartinská a panuje mezi lidem obyčej, ne-li o sv. Martině, tady aspoň tu nedělí po něm upravití si k obědu martinskou husu.

b) aby si připomínali *převelikou lásku Boží*, kteráž v Ježíši Kristu, jenž z věčné bídy a smrti nás vykoupil, *všecko* nám darovala a aby jí z vroucnosti srdce děkovali; jak apoštol Páně píše (Řím. 8, 32.): „*Kterýž (Bůh) ani vlastního Syna neušetřil, ale za nás za všechny jej vydal, kterakž nám také s ním všecko nedá?*“

c) Má tímto rozjímáním v nás uzrání úmysl, abychom hříchu zemřeli a Kristu duchovním způsobem v sobě zroditi se dali; nebo tento způsob, světiti vánoce, v pravdě jest nejdůstojnějším a nejprospěšnějším. Advent tedy jest:

d) památka a slavnost skutečného, viditelného příchodu Ježíše Krista na zemi; v lásce, kteráž duchovní se zrození Ježíše Krista způsobuje a činí, že věřící i budoucího, slavného a hrozného příchodu jeho při smrti a o posledním soudu bez bázně, ano s útěchou a radostnou nadějí očekávají mohou, v neskonalejší lásku a milosrdnost jeho doufajíce.

§ 48.

Zvláštní obřady v čase adventním.

Dle vznešeného významu, jež advent sám sebou má, ustanovila Církev také zvláštní obřady ve svatém čase tom, jednak, aby význam

ten naznačila, jednak věřících k důstojnému slavení hodů Božího vánočního připravila.

Jsou pak tyto:

1. ustanovuje častější posty;
 2. má v mešní knize zvláštní mše svaté;
 3. snímá okrasy v chrámu Páně a vyvěsuje znaky smutku a kajicnosti;
 4. zapovídá všelike veselí, i svatební;
 5. povzbuzuje věřících, aby dvojnásob horlivě se modlili;
 6. slaví vigilií před hodem Božím vánočním.
- Nyní o tom všem jednotlivě.

§ 49.

1. Adventní půst.

a) Jako trvání času adventního v rozličných krajinách rozličné bylo: tak i způsob adventního postu byl rozdílný. Biskup *Perpetuus* nařídil: „aby ode dne úmrtí sv. Martina až k narození Páně trojí v témdni půst se zachovával.“ Týmž způsobem vyjadřuje se i sněm církevní Matiskonský (Maçon ve Francii) r. 581 a udává pondělí, středu a pátek postními dny. Dle ustanovení biskupa *Chrodeganga* mají kanovníci*) v čase adventním stále se postiti;

*) t. j. duchovní, dle kanonu, t. j. jistého pravidla společně žijící; on byl původcem jejich; nyní tvoří kapitola kanovníků chrámu stoličného radu biskupovu.

rovněž nařídil sněm Turonský r. 567, aby mniši (řeholníci), prosincem počínaje, po všecky dny se postili; proto advent od mnohých sv. Otců 40denním postem (quadragesima) čili *malým postem* se nazývá. Papež Mikuláš I. a Leo IV. nazývají advent přímo časem, v němž věřící postiti se mají.

b) Avšak ponenáhlu adventní půst mimo kláštery přestával a papež Innocenc III. (1198 až 1216) měl na tom dosti, že arcibiskupu z Bragy (ve Španělich) pouze oznámil, že v *Římě toliko* v adventě půst jest. Papež Urban V. (1362—1370) věc ještě více rozvolnil a pouze duchovním svého dvoru požívatí masa v adventě zakázal, aby věřící na nich příklad měli.

c) Za novějších dob nazývají sice Řekové adventní půst „*Quadragesima*le,“ *čtyřicetidenním*; avšak postí se toliko posledních sedm dní před vánocemi. Na západě jen v klášterích ještě adventní půst se zachovává; pro ostatní kněžstvo a lid nařízena jest vigilie před hodem Božím; mimo to má býti ve středu a v pátek ujma v jídle; avšak ve středu a v sobotu masových pokrmů požívatí se dovoluje; mezi třetí a čtvrtou nedělí adventní připadají *suché dny*. Jest však přáním Církve, aby věřící v čase adventním častěji dobrovolně se postili. Sněm Milánský r. 1012.

§ 50.

2. Mše svatá v adventě.

Mše svatá v adventě rovněž zcela přiměřeně sestavena jest, jak na svatou dobu přípravy se sluší, aby hod Boží vánoční důstojným způsobem slaven byl. Tu zvláště poznamenati jest, že :

a) kněz denně ve *fialové* (modré) barvě u oltáře se objevuje, jestli totiž některý jiný svátek se nekoná anebo památka toho kterého svatého *jiné* barvy nevyžaduje. (Srovn. § 3 lit. b).

b) Že při mši adventní (de tempore) se nezpívá anebo neříká „Gloria,“ poněvadž Vykupitel se teprv očekává a srdce radovati se nemůže. Již biskup Amalarius znal tento obyčej v Církvi, neboť dí: *Shledal jsem již dříve, že „Sláva na výsostech Bohu“ o dnech příchodu Páně, t. j. v adventě se vynechává.* I otcové sněmu Matiskonského r. 581. can. 9. jaksí ke způsobu tomu poukazují.

c) I svatá čtení *epištolní* a *evangelická* (perikopy) pro čas adventní tak sestavena jsou, že věřící jimi povzbuzeni bývají, aby čas adventní svatě strávili a pamětlivi jsouce brzkého příchodu Páně, k němu důstojně se připravovali.

d) Že *levité* (přísluhující osoby duchovní) vyjma *třetí* neděli adventní po veškerý

ten čas při mších adventních (de tempore adventus Domini) žádných dalmatik a tunicel nenosí, nýbrž mešní roucha, jež vyhrnuta jsou (casulae plicatae) a při některých obřadech je i svlékají. Již biskup *Amalarius* znal tento obyčej. Snad se tím naznačuje, že sluhové oltářní, duchem kajicnosti proniknuti jsouce, roucha, svěcení svému přiměřená, pokorně odkládati mají, ještoť jsou roucha cti a vyznamenání a tedy neslušno, aby hříšníky nosena byla. Též *varhany* mají o všech oněch dnech a při všech mších mlčeti, v nichž ona shrnutá roucha (planetae plicatae) předeepsána jsou.

e) V našich krajinách stalo se zvykem, že v adventě buď denně, anebo aspoň o některých dnech v témdni časně z rána za tmy záslibná (votivní) mše ke cti a chvále Rodičky Boží buď způsobem *záslibné mše slavné* (missae votivae sollemnis), anebo *záslibné mše soukromé* (missae votivae privatae) se slouží. Tato mše sluje v ústech lidu „*Rorate*“ anebo *andělská*, od začátku té mše, kteráž začíná (vstup, introit) známými slovy z *Isaiáše* proroka 45, 8.: „*Rosu dejte nebesa a oblaky deštěte spravedlivého; otevři se země a vypuč (vydej) nám Spasitele;*“ anebo „*andělská*,“ že evangelium té mše vypravuje o *andělu*, jak Nejsvětější Panně poselství přinesl. (Luk. 1. 26—38.)

Lid rád chodí na „Rorate“; to pochodí jednak odtud, že je svatý čas adventní a příprava k vánocím, jednak že doba ta, záhy za tmy, kdy ta mše svatá se slouží, dobře připomíná a znázorňuje místo, kde svatí otcové, po Vykupiteli toužíce a po něm vzdychající, v tichosti a trpělivě příchod Messiašův očekávali; a ještě lépe, že doba čtyř neděl adventních znázorňuje dobu čtyř tisíc let před Kristem Pánem; dobu neznalosti Boha, bludu a modlářství, když národové, vyjma židovský, v bludu a ve stínu smrti seděli.

§. 51.

3. Úprava chrámu a oltářů v adventě.

Advent jest doba přípravy a kajicnosti, tedy doba klidu, tichosti a spíše smutku než radosti, doba přísná a vážná; a přiměřeně té myšlénce i chrámy a oltáře, anebo aspoň značnější části jejich, se uzpůsobují a upravují.

Přede vším odstraňuje se vše *radostné*, jako na př. prapory, květiny a jiné ozdoby oltářů, tak jako v postě, a vyvěsují se odznaky smutku a kajicnosti. Tak u příkladu pokrývají se stěny kolem hlavního oltáře (v presbyterium), anebo i svrchní část oltářů modrými tkaninami, vyvěsují se obrazy, anebo vystavují sošky, jež tak

neb onak k času adventnímu, jeho významu a svatým upomínkám se vztahují a t. p. To se dělo ve středověku a u nás až dosavad někde se udrželo. Na př. sošky Rodičky Boží a archanděla Gabriela, jak jí přináší poselství a ona odpovídá: „Aj já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého“.

§ 52.

4. Z á k a z, s l a v i t i s ň a t k y v a d v e n t ě.

Týmž duchem vedena jsouc, zapověděla Církev v adventě též *svatební veselí* a všeliké jiné hlučné zábavy a světská vyražení, jež se svatostí doby té se nesrovnávají, anebo jí překážejí. Světských zábav zapovídá Církev proto, že advent jest čas kající a svatý; sňatků manželských pak proto, že tento čas vždy za dobu zapření sebe v Církvi pokládán byl a tedy vše zakázáno bylo, co by smyslnosti lidské lahodilo a jí hovělo; avšak, poněvadž i ve svatém čase lépe jest, aby křesťané v spořádaném manželství než ve hříchu živi byli a poněvadž manželství jest svátost, Bůh sám je ustanovil v ráji a zákonem učinil ku řádnému rozplozování člověčenstva, jakož i zákonným a dovoleným prostředkem proti smilství a výstřednostem chtiče tělesného, proto mohou křesťané, řádného dovolení sobě k tomu vymohše, i v zapověze-

ném čase (adventě nebo postě) v stav manžel-
ský vstoupiti; avšak musí býti časně z rána,
při zavřených dveřích chrámových, bez zvláštní
mše za ženicha a nevěstu (votiva pro sponso et
sponsa) a beze všeho hluku; nesmí tedy býti
žádné svatební veselí, tedy žádná hostina, hudba,
tanec, nestřídmosti a t. p., poněvadž vše to
přímo proti svaté povaze doby jest a ji ruší.

§ 53.

5. V adventě věřící ku větší nábož- nosti se povzbuzují.

Ku zvláštnostem času adventního náleží
i ta, že Církev svatá věřících povzbuzuje, aby
horlivost svou v modlení a nábožnosti, zvláště
v posledních dnech zvýšili, ano zdvojnásobili.

Přání to vyjadřuje již sněm Saragosský
roku 389, can. 4. — Otcové tu shromáždění
zřejmě dí, že věřící v poslední dny před vá-
nocemi denně chrám Páně navštěvovati mají.
A totéž vyjadřují vzorce (formuláře) církevních
hodinek v breviáři, kdež v modlitbách patrně
přání Církve vyřčeno jest, aby věřící horlivěji
se modlili, by k hodu Božímu vánočnímu dů-
stojně se připravili.

Sem náleží i *písně* adventní, domácí i ko-
stelní; sem i *epištoly* a *evangelia*, jak v adventě

se čítají a vykládají, ano i celé řady *souvislých řeči adventních* (cyklus), jež do sebe mají, jako v postě, ráz kající.

§. 54.

6. Půst před hodem Božím vánočním čili vigilie (štědrý den).

a) *Půst* před hodem Božím vánočním čili *vigilie* ta jediná jest, kteráž po způsobu starých *vigilií* v Církvi až dosud se slaví. Jest tedy tato *vigilie přísný půst*, leč by připadla na neděli; tu však se koná v *sobotu*.

Lid obyčejně celý den se postí; ale na večer bývá hojnější večeře, ze samých však jídel postních se skládající, na památku štědrosti Otce nebeského, kterýž to nejdražší a nejmilejší, co měl, svého jediného Syna nám daroval; odtud *štědrý den* neb *štědrý večer*; proto napodobují křesťané tuto neskonanou štědrost Boží, že rádi a více udělují almužny chudým, rodiče dárkův dětem, hospodáři čeledi, koledníkům (zpěváčkům pod okny); ano dobrota srdce i tím se jeví, že i dobytku se dává od večeře štědrého dne, drůbeži, ano i studánce a t. p.

b) Pamětihodno jest, že téhož dne v národních kalendářích zaznamenána jest památka prvorodičův našich *Adama a Evy*. Účel toho

dojista není žádný jiný, než, aby *první Adam*, kterýž původem byl hříchu a všeho zlého na světě, stál vedle druhého Adama, *Ježíše Krista*, a před ním, kterýž od hříchu nás vykoupil a původem jest všelikého požehnání Božího, jak apoštol (Řím. 5, 10.) píše: „*Jako skrze jednoho člověka (prvního Adama) hřích na všechny lidi (přišel) k odsouzení: tak i skrze jednoho (druhého Adama) spravedlnost (milost) na všechny lidi přišla k ospravedlnění života.*“

c) Co se služeb Božích týče, tedy v noci o 11. hodinách církevní hodinky (jitřní) v chrámu Páně slavně se říkají anebo zpívají, o půl noci slavná mše svatá se slouží, při kteréžto druhdy císař v Římě, jestliže právě přítomen byl *evangelium* slavně četl. Tyto církevní hodinky i ta mše svatá, zvaná *půlnoční*, náleží již ku slavnosti vánoční.

d) Aby prostý a v náboženství ne dosti vycvičený lid narození Páně tím snáze si představit mohl, zavedl sv. *František z Assisi* (též pro andělský život svůj *Serafický* zvaný) r. 1208. *jesličky*, t. j. vyobrazení a znázornění narození Páně obrazy a figurami, soškami. Věc došla všeobecné obliby a od těch dob stalo se v katolických zemích zvykem, narození Páně nejen ve chrámech, ale i po domích (v rodinách) tímto způsobem představovati, což u lidu vůbec

velmi milým a oblíbeným se stalo, tak že i sv. Stolica v Římě, vidouc z toho nemalý prospěch k oživení ducha náboženského u věřících, zbožný mrav ten schválila a i sama rozšiřovala. Východní Církev (Řekové) toho nezná.

e) O štědrém dnu světí papež každého roku také *kord* (meč) se *zlatým jablkem* u držadla, ve způsobu holubice zhotoveným a drahými kameny na rukojeti posázeným, i s pochvou a závěskem (pásem), což vše stkvostně a nádherně upraveno jest. S tímto kordem světí zároveň i *vévodský klobouk*, který na hrot kordu se zavěsí. Klobouk zhotoven jest z fialovo-hnědého hedvábí, hranostajem (hermelínem) uvnitř vyložený a portou (lemovkou) po způsobu koruny, drahými kameny vykládané, otočený. Tento kord a klobouk papež potom vzneseným osobám posílá darem. Kdy tento obřad vznikl, neví se; zdá se však dosti starým býti.

f) V mnohých krajinách vešlo u zvyk, *dítkám a domácím* o štědrém večeru stavěti *stromek*, zvaný vánoční. Jest to obyčejně *smrček* (strom lesní, jehličnatý, poněvadž ty jediny v zimě *zeleny* jsou), který ovocem, lahůdkami, hračkami a jinými věcmi, dárky štědrého večera, ověsen, světélky ozářen a pozlátkem a rozličným stkvělým a se třpytícím třepením všemožně ozdoben jest; bohatí bohatě,

chudí chudě. Věci a dárky na něm rozvěšené se potom dítkám a domácím rozdávají a slovou *dárky vánoční*.

g) Stromek vánoční má svůj *význam*. Má pamatovati věřících na *strom v ráji*, s něhož první rodičové ovoce požívajíce proti záповědi Hospodinově kletbu na sebe a veškeré potomstvo své byli uvalili; od kteréžto kletby, t. j. viny a hříchu zrozeným na svět Vykupitelem, zvláště jeho utrpením a smrtí kříže oprostění jsou; anebo jinými slovy: Vánoční stromek nám představuje *Ježíše Krista*, kterýž na svět se zrodil a mezi námi obcovav, v těle lidském, na dřevě kříže přebolestnou smrt za nás podstoupil a tak přístup ku *stromu života* a ne-smrtelnosti věčné nám zjednal.

h) Stromek vánoční jest obrazem a to velmi přiměřeným a vhodným *Pána našeho Ježíše Krista*; nebo, jak stromek vánoční uprostřed zimy sám jediný jest zelený a ozdobený: tak i Pán Ježíš, přišed na tento svět, sám jediný ze všeho pokolení lidského *čistý* byl a *nevinný*, ověšen dary a milostmi, s nebe nám přinesenými, ještoť pokolení lidské v zimě a stuhlosti hříchu, a v duchovní smrti vězelo, ano i nerozumná příroda sama kletbou hříchu prvotného stížena byla. A jako stromek vánoční ozdoben jest a okrášlen: tak i Syn Boží sestoupil na

svět, nejen nejkrásnější děťátko dle těla, ale ozdoben vnadami nebeskými a obohacen milostí, jižto od Otce nebeského lidu byl přinesl. A jako stromek vánoční ověšen jest dary: tak i Syn Boží všemi milostmi a dary, jimiž nás obohacuje, jak apoštol (Řím. 8, 32.) praví: „Kterakž nám také s ním všecko nedá?“ *Svíce* pak, kteréž na stromku se rozžehují, znamenají světlo *svaté pravdy a učení Kristova*, kteréž skrze něho a s ním lidu bylo vzešlo. A tak stromek vánoční velmi vhodným a pěkným jest *obrazem Ježíše Krista*. I mezi evandělíky pěkný zvyk ten zobeceňl.

i) Mluvíce o štědrém večeru, připomenouti musíme ještě mnohých pověr, předsudkův a starodávých pověrečných zvyků, jež až dosud zhusta mezi lidem jsou a jimiž ten svatý večer a radost a slavnost Narození Páně nezřídka se zneuctívá. Mnohé z těchto pověr jsou docela nesmyslny a mají základ svůj zhola jen v bujné, neladné, výstředivé obraznosti. Pověr takových bylo a jest až dosud mezi naším lidem *českým* mnoho; zde jen některé.

1. *Slejvati olovo*. Z rozličných útvarů, jež náhlým uvržením rozpuštěného olova do studené vody povstanou, předpovídati budoucí povolání, stav, štěstí, neštěstí a t. p.

2. Lítí kulky ku střelbě, které prý nikdy nechybí.

3. Hleděti do studně v noci mezi 11. a 12. hodinou, pro svobodné; uzří prý ve studni budoucího manžela neb manželku.

4. Hleděti do kamnovce (měděnce) k témuž účelu.

5. O štědrém večeru mají po celou noc *dvě svíce* na stole hořeti; jedna-li zhasne, zemře prý otec neb matka.

6. Praskne-li obruč na nádobě, někdo toho roku v témž domě zemře.

7. Házeti střevíce ke dveřím s odvrácenou tváří; je-li střevíc špičkou obrácen ke dveřím, ta osoba se vdá, anebo ji vynesou (umře).

8. Volati (citovati) ďábla a hledati poklady těžce noci.

9. Trásti ovocnými stromy, aby měly hojně ovoce.

10. Dávati o štědrém večeru ode všeho též *dobytku*, aby hojně dožil; hoditi do studánky kousek štedrovky, aby dávala po celý rok dobrou vodu.

11. Pověra, že ten, jehož hlava netvoří stínu na zdi, téhož roku umře; anebo, též kdo první prázdný ořech rozloupne, rovněž kdo v jablku, rozkrojiv je na příč, místo hvězdy má kříž a mnoho a mnoho jiných.

§ 55.

O tom, že advent s duchem křesťanstv
úplně se srovnává.

Svatý adventní čas, jak jej katolická Církev světiti a držeti přikázala, úplně k tomu se hodí, aby spasitelné myšlenky a zbožná předsevzetí ve věřících budila je ku zbožnému slavení hodů Božího vánočního připravoval.

a) Tak objevuje se především kněz u oltáře v rouše kajícím a na kazatelně se slovy *pokání* hlásajícími. Mocně zavznívají slova Církve: „*Čiňtež pokání, přiblížilo se království Boží.*“

b) Vše, co téhož času v Církvi se děje, k tomu směřuje, aby věřících přimělo, by o převelike bidě, v níž člověčenstvo před Kristem se nalézalo a ve kteréž by až dosud vězelo, kdyby Kristus byl nepřišel, přemýšleli a rozjímal.

c) Služby Boží záhy z rána, za tmy (*rorate*) připomínají věřícím onu dobu bludů a hříchů, v níž přemnozí nábožní po Spasiteli toužili a vzdychali.

d) Prikazuje se věřícím, aby častěji se postili a horlivěji se modlili, než jindy; aby klaněli se lásce Syna Božího, který k nám, do tohoto plačtivého údolí sestoupiti ráčil, aby nás od hříchu a věčné smrti vykoupil, za nás se obětoval.

e) Též *štědrý den* (vigilie) před hodem Božím vánočním má dojista mnoho do sebe, co na mysl působí a ducha ku zbožným citům povznáší. Tu, kde kdo, k rodičům, do kruhu *rodinného* pospíchá, aby uprostřed svých milých a drahých štědrý večer strávil, čímž svazky vzájemné upřímnosti a lásky stávají se tužšími, a pevnějšími.

f) Štědrost pak Otce nebeského vybízí nás, abychom ji napodobili a téhož due zvláště k chudým tím štědřejšími byli.

§ 56.

Poučky a spasitelná napomenutí.

Dobře bude, když duchovní správce svěřený sobě lid ku bohabojnému životu ve svatém čase adventním povede a jej, jak mu možno bude, k nastávajícímu hodu Božímu vánočnímu dobře připraví; a to učiní, když:

a) ovečkám svým vše, co k času adventnímu náleží, dobře vyloží a je na vznešený smysl a hluboký význam doby té, jakož i na dobrý a zbožný úmysl Církve upozorní;

b) neopomine, pokynutí, jež mu sv. Církev v adventních epištolách a evangeliích (perikopách) dává, svědomitě ve skutek uváděti; neboť všechny ty pro advent obrané částky písma

svatého směřují k tomu, aby lidu připomínaly, že má čas adventní svatě trávit a tím i ku blízkému hodu Božímu důstojně se připravovat. Tak staví nám před oči:

1. částka sv. evangelia na 1. neděli adventní (Luk. 21, 25—33.) příchod Ježíše Krista k poslednímu soudu; aby věřící stále na paměti měli, že týž Ježíš, který z lásky k nám člověkem se stal, na svět přišel a podobu služebníka na se vzal, nás soudit přijde a proto že třeba, nábožně a svatě živ býti, jak Církev v epištole téhož dne (Řím. 13, 11—13.) k nám volá: „Vězte, že hodina jest, abychom ze sna povstali. Odvrzmež tedy skutky temnosti a oblecme odění světla.“

2. Částky na 2. neděli adventní připomínají nám, že Ježíš Kristus, kterýž téměř před devatenácti sty let na svět naroditi se ráčil, v pravdě od Boha poslán byl; že „On jest, kterýž přijíti měl a že netřeba jiného čekati nám“. (Řím. 15, 1—13.; Mat. 11, 2—10.) Evangelium mimo to živě na mysl uvádí nám, že u Boha jedině svatosť života (Jan Křtitel), nikoli však bohatství a nádhera světská rozhodují a platí.

3. O *třetí* neděli adventní dosvědčuje rovněž zase evangelické čtení, že Ježíš Kristus od Boha poslán jest (Jan 1, 19—28.); kdežto část epi-

štolní jedná o *duchovní* radosti, jižto křesťan, vědom si jsa víry své, v očekávání Spasitele a tedy i ve svatém čase adventním oddati se může a má. Tak radovati se může a má křesťan vždycky; toť jest, co praví apoštol: „Radujte se v Pánu vždycky; opět pravím, radujte se!“ (Filip. 5, 4—7.) — Mimo to předkládá sv. evangelium téhož dne důležitou každému otázku: *Ty kdo jsi?* aby poznávaje sebe, své chyby a slabosti, zvláště adventního času ku polepšení svému použil a příchod Kristův na sobě marným nečinil.

4. Částka evangelická *čtvrté* neděle adventní vypravuje o poslání Janovu, předchůdce Páně, aby mocné jeho slovo: „Hlas volajícího na poušti; připravujte cestu Páně“..., i v uších věřících mocně zavznívalo. (Luk. 3, 1—6.) — Epištola pak (1. Kor. 4, 1—5.) bezmála z té příčiny na 4. neděli adventní položena jest, aby věřící tím spíše ku pokání a skroušenosti srdce pohnuti byli, ještož i veliký apoštol sám, ta vyvolená nádoba Boží, o sobě dí: „Ničehož sobě povědom nejsem, ale tím ještě nejsem ospravedlněn“ a že dále praví, „že přijde Pán, kterýž i skryté věci temnosti osvíti a zjeví rady srdcí“, vztahem k evangelium *první* neděle, že to narozené děťátko v Betlémě bude naším soudcem, že nic zraku jeho neujde, že i to, co {v skrytě

se stalo, osvití, na světlo přivede a přísně souditi bude. Ó kteraká to spasitelná připomínka v poslední chvíli, přímo před hodem Božím vánočním!

c) Dobře učiní duchovní správce, když, co pověr se týče, věřících poučí a jim ukáže, jak pověry nesmyslny jsou a kterak každý, kdo jim věří a je provozuje, svatých dní zneuctívá. Ukáže, že zatemňují rozum a směřují přímo proti svaté, osvícené víře Kristově a že těžce hřeší, kdo těm a takým nesmyslnostem víry příkládá, sám je koná, aneb i konati dává.

Hlava druhá.

O hodu Božím vánočním.

§ 57.

Jméno a původ hodu Božího vánočního.

a) Slavnost, o kteréž nyní jednati nám jest pod rozličnými jmény v církevních dějinách jest známa. Tak sluje přede vším „*den Narození Páně*“ (natahis Domini, scilicet dies). — K tomu řadí se pojmenování řecké *theofania* (θεοφάνια) t. j. „*Zjevení Boží*“, poněvadž téhož dne Bůh viditelně mezi lidmi se objevil a to v podobě lidské. (Řehoř Nazianský, řeč 38.)

V češtině slove „*vánoc*“, což pochodí prý z německého *Weihnacht, geweihte Nacht*, což by bylo tolik, jako *svatá, posvěcená noc*, narozením Páně; také proto prý, že lidé té noci zvláště nábožnosti se oddávali. Ještě jiní vykládají — tolik, co *vel-noc, velenoc, veliká, slavná noc*. (Slovn. nauč., Kott.)

b) Počátek slavnosti té sahá jistě až do *čtvrtého století*. Svědkem u věci té nevyvratným jest sv. Jan Zlatoústý, kterýž r. 386 nejen řeč

o této slavnosti měl, ale v řeči té i velmi jasné vysvětlivky o původu a stáří jejím podává. Praviť v této řeči své zajisté takto: „Není ještě desátý rok, co tento den zřejmě známým nám se stal..., kdyžtě již od počátku těm, kteří na západě bydlí, známý byl; nyní k nám teprv, ne před mnohými léty, přenesen (poslán) jest.“ Mnoháť o dni tom řeč; jednak obviňujících, jakoby nový byl a nově teprv zavedený; jednak jej obhajujících, jako dávný a starý; kdyžtě i druhdy narození onoho proroci předpovídali, a již od počátku od samé milosti (Boží) obyvatelům až po Cades (ve Španělich, nejzazší západ) bydlícím známý a znamenitý (ten den) byl;... od oněch, kteříž zevrubnou té věci mají známost a kteříž ono město — Řím — obývají, ten den jsme obdrželi; neboť oni sami, kteříž tuto se připomínají, o mnoho dříve a ze starého podání jej slavíce, až k nám známost o něm nyní nám poslali“ atd.

Z toho patrno, že některé Církve slavnost tu dávno již před sv. Janem Zlatoústým znaly; některé však teprv za jeho doby že ji konat začaly, poněvadž o dni narození Páně teprv skrze Římany vědomost obdržely.

Jiná svědectví o stáří této slavnosti podávají *ustanovení apoštolská* (kn. 8., ust. 33.); *sv. Řehoř Nyssenský* v řeči na den Narození

Páně; *sv. Hieronym* v poznámkách na Ezechiele proroka (hl. 1.); *sv. Augustin* v řeči 369. a 372. a mn. j. — A svatý otec *Lev I. Veliký* v první své řeči o Narození Páně takto dí: „Dnes, Nejmilejší, dnes se narodil Spasitel náš; veselme se! Neníť zajisté slušno rmoutiti se v den, v němž se zrodil život; kterýž odstraní bázeň smrtelnosti, působí nám radost věčností slíbenou. Z účastenství v tomto veselí nikdo se nevyklučuje. Všechněm jest jedna a táž ku radosti příčina; neboť Pán náš, hříchu a smrti zničitel, jakož nikoho nenalézá viny prostého, rovněž přichází, aby vysvobodil člověka všelikého. Nechať již plesá svatý (ctnostný, spravedlivý), vždyť se blíží ku vítězství; nechať jásá hříšný, vždyť se vybízí, aby přijal odpuštění; nechať oživne pohan, vždyť se k životu povolává“. (Patrist. encyklop. str. 749. — Breviář o slavnosti Naroz. Páně, čtení IV.)

§ 58.

Hod Bůží vánoční.

a) Den, o kterémž tato slavnost již od IV. století vůbec v Církvi se koná, jest 25. *prosince*, poněvadž Kristus Pán dle starého podání téhož dne se narodil. *Sv. Augustin* (v řeči 380.) praví: „Den narození Páně osmého dne

před kalendami Januariovými souhlas Církve býti praví“; a ustanovení apoštolská (kn. 5. ustanov. 12.) svědčí, že *podání toto pravdivé* jest, na tom se zakládá, že Ježíš Kristus v době, kdy císař Augustus sčítání lidu byl nařídil, v Betlémě se narodil, a tabule, census (sčítání lidu) vykazující ještě ve IV. století v římských archivech (listovnách) nalezeny býti mohly. *Sv. Jan Zlatoústý* velmi jasně ve slovích svrchu uvedených ku věci této poukazuje. Byly-li tyto censovní tabule (soupis obyvatelstva), v nichž každý Israelita zapsán byl, v archivech římských uchovány: mohl velmi snadno den narození Páně nalezen býti, když státní listovny ty křesťanům přístupnými se staly, ještoť i den, kdy svatá rodina zapsána jest byla, zaznamenán býti musil.

b) Ostatně o věci té panovalo v prvních stoletích *mínění různé*; *Epiphanius* jmenuje 6. leden (Januar) dnem narození Páně (haer. 51.); *Klement Alexandrijský* svědčí, že za jeho času někteří tvrdili, že Ježíš Kristus dne 23. měsíce *Pachom*, t. j. máje, se narodil; jiní uvádějí 15. máje, jiní zase 11. ledna a ještě jiní 24. neb 25. den měsíce *Pharmud*, t. j. dubna (Aprilis) praví býti tímto šťastným a blaženým dnem. (Lib. I. Strom.); ano, co více? *Klément Alexandrijský* téměř za hříšnou *všetečnost* pokládal, po tomto

dnu příliš pátrati. „Jsou“, praví, udáváje rozličná u věci té mínění, „kdož nejen rok, ale i den narození Páně pečlivěji předpisují“.

c) Že den narození Páně šťastně odkryt jest byl, jakož i *radost*, jež dojista věřicím z toho vzešla, byla původem, že slavnost Narození Páně v Církvi zavedena jest; a pravověrní katolíci s radostí tím větší památku tu a slavnost uvítali, poněvadž bludaři, zvaní *Manichejští*, popírali, že by Kristus ze ženy (panny) se byl narodil.

§. 59.

•

Vznešenost hodu Božího vánočního.

Slavnost Narození Páně jest a byla hned od svého počátku jednou ze slavností hlavních v katolické Církvi. *Sv. Jan Zlatoústý* dí: „Přichází slavnost všech slavností, nejvyšší ctihodná a svatě bázně plná, kterouž kdyby kdo metropoli (hlavou) všech slavností nazval, sotva by pochybil. Avšak kteráž jest? Kristovo v těle narození. Neboť od této slavnost Zjevení Páně, i svaté Pascha (velikonoc), nanebevstoupení i letnice (sv. Duch) původ a základ berou. Nebo kdyby dle těla Kristus se byl nenarodil, nebylby pokřtěn býval, neboť slavnost zjevení Páně to značí; nebylby ukřižován býval, neboť

to jest slavnost Paschy (velikonoc); nebylby Ducha svatého seslal, neboť to jest slavnost letnic. Tedy od slavnosti této, jako od pramene rozličné řeky, povstaly nám slavnosti tyto.“ A rovněž *sv. Augustin* (řeč 13. de temp.): „Pán náš, Ježíš Kristus, bratří nejmilejší, jenž jest věčný všech Stvořitel, narodiv se dnes z Matky, stal se naším Spasitelem... Dnes se ono splnilo proroctví, kteréž praví: Dštěte nebesa s hůry a oblakové vyprýštěte Spravedlivého, otevři se země a vpuč Spasitele.“ *Cassiodorus* (sup. illud ps.: Haec dies est): „Ačkoliv Bůh všecky dny stvořil, přece praví se, že obzvlášť učinil den tento, jenž narozením Pána Ježíše Krista jest posvěcen. V tento den radovati a veseliti se sluší, poněvadž v něm i ďábel právo ztratil i svět spasení obdržel.“ A tak i mnozí jiní. Též dekrety mnohých sněmů církevních, jako Epaon. r. 517. can. 25.; Orlean. r. 511. can. 25. a mn. j.

§ 60.

Některé zvláštnosti hodů Božího vánočního.

Zvláštnosti hodů Božího vánočního jsou:

1. že o půl noci mše svatá se slouží; a
2. že každý kněz oprávněn jest, téhož dne tři mše svaté sloužiti.

§ 61.

1. Mše svatá, zvaná půlnoční.

Čas, kdy v katolické Církvi zvykem se stalo anebo kdy zavedeno bylo, že o hodů Božím vánočním o půl noci mše svatá se slouží, nedá se najisto ustanoviti. Knihovník (bibliothekář) *Anastasius* sice tvrdí, že již papež *Telesphorus* (od r. 127—139) tak byl nařídil. Avšak tvrzení tomu sotva víry přiložiti lze; neboť *Anastasius* byl živ v 9. století, jemu přičítány jsou *životo-pisy* papežův (*Liber Pontificalis*); avšak soudní dějepisci dokázali, že falešny jsou, vyjma Mikuláše I.; přece však možno právem za to míti, že obyčej, o půlnoci před hodem Božím vánočním mši svatou sloužiti, velice starý jest.

§ 62.

2. Tři mše svaté o hodů Božím vánočním.

Rovněž i obyčej v Církvi, že o hodů Božím vánočním každý kněz *tři* mše svaté sloužiti smí, velice starý jest. Tak již papež *Řehoř I. Veliký* (590—604) v řeči 8. dí: „Tak-li Bůh chtíti bude, třikráte dnes slavnost mše svaté konati budeme.“

Ze slov těchto sice nevysvítá, zdali sv. Řehoř o třech mších téhož kněze, anebo o trojím sloužení mše svaté rozličnými kněžími mluví;

některým starožitníkům zdá se tato věc *druhá* pravdě podobnější býti. Avšak připomeneme-li si prastarý obyčej, dle něhož papežové o některých svátcích *více* mší svatých sloužili, než jednu, jako na př. o svátku sv. *Petra a Pavla*, kdež papežové *druhdy* jednu mši ve Vatikáně (u sv. Petra) a druhou v chrámě sv. Pavla sloužili: stává se mínění *prvé* pravdě podobnějším. Ostatně stvrzeno a dějinně pravdivo jest, jak následuje :

a) Za času svatého otce Řehoře I. Velikého bylo v Římě obyčejem, že papež o velikém hodu Božím vánočním na *třech rozličných místech* mši svatou sloužil; první o půlnoci v chrámě *Matky Boží Větší* (Santa Maria Maggiore), kterýžto chrám slul též *Panny Marie u jesliček*; druhou z rána v chrámě sv. mučednice *Anastasie*, bohaté to *druhdy* šlechtické vdovy římské, kteráž r. 300. po narození Páně právě o *hodu Božím vánočním* v Římě pro víru smrtí mučednickou byla podstoupila, upálena byvši; a posléze *třetí* za dne ve chrámě sv. Petra. Na památku toho nalézá se až dosud v římské mešní knize (Missale romanum) u první mše nadpis: *Zastavení u Matky Boží Větší* (Statio ad sanctam Mariam Majorem); u druhé: *Zastavení u sv. Anastasie mučednice* (Statio ad sanctam Anastasiam mar-

tyrem); a třetí: *Zastavení u sv. Petra* (Statio ad sanctum Petrum).

b) Ve *Francii* zaveden jest obyčej, o hodů Božím vánočním *tři* mše svaté sloužiti, za časů *Karla Velikého*; v dřívějších dobách, od 6. století počínaje, byly zde jen *dvě* mše dovoleny. Od této doby však stalo se všeobecným zvykem u veškeré Církvi, že o hodů Božím vánočním každý kněz *tři* mše svaté sloužiti může. Ve Španělských církevní obyčej ten teprv ve 14. a v Milánském biskupství teprv v 15. století zaveden jest; a tak tento řád ponenáhlu u veškeré západní Církvi zevšeobecněl, ačť o něm žádného zřejmého rozkazu vydáno nebylo. Proto není to také žádný přísný rozkaz Církve, že by kněz *tři* mše svaté sloužiti *musil*, ani že by věřící *třem* mším svatým obcovati musili; ale i kněží i lid obyčejně z horlivosti tak činí; kde však jest kněz ve správě duchovní *sám*, tak činiti *musí*; a tu má sloužiti *první* o půlnoci, druhou k ránu (ranní) a třetí za bílého dne (velkou č. zpívanou).

c) *Důvodem* těchto *tří* mší svatých o hodů Božím vánočním udávají vykladači obřadův (liturgisté) *trojí narození* Páně, jak v Církvi se rozeznává; a to *první* z *Boha Otce od věčnosti*, nepochopitelné, nevyzpytatelné (zplozen);

druhé časné a tělesné na tento svět v Betlémě; a *třetí* duchovní (vírou) v srdcích věřících.

Z těchto činí se památka: tělesného o půlnoci, právě ve chvíli, kdy se narodil; duchovního k ránu (věřící pastýři); a věčného k poledni: za bílého dne, jak již *evangelia* těchto tři mši obsahem svým k tomu se nesou.

d) Jsou pak i *epištoly* a *evangelia* obrány dle toho; tak v *epištole první* (Tit. 2, 11—15.) nám hlásá Církev, že „ukázala se milost Boha, Spasitele našeho, všechněm lidem, že očekáváme příští slávy velikého Boha a Spasitele našeho, Ježíše Krista.“ a povzbuzuje ku střízlivému, spravedlivému a pobožnému životu na světě; ve *druhé*, že „Bůh ne ze skutků spravedlnosti, které jsme my (snad) učinili, ale podle svého milosrdenství spasený nás učinil skrze obmytí druhého narození a obnovení Ducha svatého, kteréhož vylil na nás hojně skrze Ježíše Krista“ (Tit. 3, 5. 6. duchovní se zrození Kristovo, v srdci věřícím); a v *třetí* *epištole* (Žid. 1, 1—12.) poukazuje ku *věčnému* zplození Syna z Otce; kdež stojí i slova žalmu 2, 7.: „Syn můj jsi ty já dnes (od věčnosti) zplodil jsem tebe;“ a dále: „Klanějte se jemu všickni andělé Boží.“ (Ž. 96, 7.).

Evangelické úryvky jsou pak téhož dne tyto ku 1. mši ze sv. Luk. 2, 1—14.; vypravuje o

tělesném zrození Krista Pána v Betlémě (půlnoční); ke 2. mši Luk. 2, 15—20. o pastýřích, jak spěchali k Betlému (duchovní se zrození Krista *vírou* v srdci člověka); ku 3. mši Jan 1. 1—14., o věčném zplození Syna z Otce, „Boha z Boha, světlo ze světla, skrze nějž všechny věci učiněny jsou a bez něhož nic není učiněno ze všeho, což učiněno jest.“

e) Že by téhož dne, jak svrchu jsme pravili, každý kněz *tři* mše svaté sloužiti musil, aneb že by věřící *třem* mšem svatým téhož dne obcovati měli, o tom není žádného církevního zákona. Na otázku: *kdy* se sloužiti mohou anebo mají, odpovídáme: mohou se sloužiti každá zvlášť, anebo i po sobě; může býti mezi nimi jistá doba časová (přestávka) anebo nemusí, jak toho ve správě duchovní třeba anebo jak prospěšno; není-li kněz ničím vázán, dle své libosti. Při každé mši, i druhé i třetí, musí vše tak zachováno býti, jak Církev káže. Kněz musí zůstatí stále lačným a ohledně kalicha šetřiti jest přísně předpisů Církve. Co se však úmyslu týče, jest povinen farář, jen *jednu* obětovati za lid, ostatní dvě má svobodné.

f) Ostatně jest hod Boží vánoční slavnost *veřejná* (festum fori), *dvojná* (duplex), *první třídy* (primae classis) a má *svou oktávu* t. j. koná se jí připomínka po *osm* dní (oktáva vyhrazená,

privilegiata); má při mši i svůj zvláštní *předzpěv* (před Sanctus praefací) o Narození Páně a některou změnu před pozdvihováním v modlitbě „Communicantes.“

Poznámka. Že o hodu Božím vánočním připadne-li na pátek, postní zákon o zdržení se masitých pokrmů platnosti pozbývá, jakož i když štědrý den na neděli padne, již svrchu řečeno jest. Ostatně, co *pátku* se týče, platí dovolení, masa v pátek požívati, nyní o *každém* zasvěceném svátku.

§ 63.

Hod Boží vánoční úplně se snáší s duchem učení Kristova.

Hod Boží vánoční duchu učení Kristova úplně přiměřen jest a s duchem sv. víry naší, jakož i se řádem a soustavou Církve úplně se snáší; neboť:

a) *rodina* těší se, když den narození otcova společně konati může a raduje se; *země* plesá, když památku narození svého knížete a zeměpána slaví; a *křestan* nemělby se radovati o tom dnu, kterýž připomíná mu:

1. neskonalou lásku *Boha Otce*, kterýž „tak miloval svět, že Syna svého Jednorozeného

dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný?“ (Jan 3. 16.)

2. neskonalou lásku *Boha Syna*, „kterýž z pouhé lásky k nám, padlému pokolení lidskému, člověkem se stal, způsobu služebníka na se vzal, sebe ponížil, učiněn jsa poslušným až ku smrti a to smrti kříže?“ (Filipp. 2, 7. 8.)

3. neskonalou lásku *Boha Ducha svatého*, kterýž vykupitelské dílo Syna Božího dále vede, milost Kristem dobytou, mu přivlastňuje a tak (skrže svaté svátosti) je posvěcuje?

4. Nemělby rozjímaje o těch věcech, ku lásce, vděčnosti, důvěře a pokoře povzbuzen býti?

5. Nemělby plesati a se radovati o tom dnu, v němž sami andělé plesali a se radovali slávu na vysostech Bohu a pokoj lidem dobré vůle na zemi“ prozpěvujícíe?

b) Půlnoční služby Boží zcela přiměřeny jsou vznešenému tajemství, na něž patřiti, jedině ona přeblažená noc udůstojena byla. Bůh sám sestoupil v ní na zemi se svou neskonalou milostí a láskou a přijal podobu milostného, nevinného děťátka. Jako tichá rosa nebeská za klidné noci májové sestupuje na zemi a vyprahlou občerstvuje, osvěžuje: tak i Syn Boží za oné přešťastné noci se všemi poklady milosti své, zcela dle toužebných slov

prorokových: „Rosu dejte nebesa a oblaka deštěte spravedlivého.“

Nebe sklonilo se ku zemi, u lásce a slito-
vání setkala se, nebesa smířila se s bídným
tímto, plačtivým údolím — a tato blažená, ze
všech nejšťastnější noc, co jich kdy sklánělo
se na zemi, ta *přezhnaná*, neměla by oslavena
býti? Patrně, že slušno a důstojno jest, a by
ta noc i zvláštní a slavnější, přiměřenou boho-
službou vyznamenána byla.

c) Trojí mše svatá téhož dne, jak jsme
viděli, má podklad *věroučný* a zakládá se na
rozumném důvodu; i poskytuje věřícím příle-
žitosti, že téhož dne *tříkráte* službám Božím
obcovati mohou.

§ 64.

Kterak i příroda souhlasí s hodem
Božím vánočním.

a) I příroda v podobě své, kterou na se
bere, jakkoli v zimě, *shoduje se s radostnou
slavností vánoční*, jakoby ji chtěla spolu s Církví
konati. Krátce před vánocemi jest den nejkratší
a slunce stojí nejnižší. Avšak od vánoc počíná
výše a výše vystupovat, světla přibývá, den se
šíří, noc se krátí a veškerá příroda, jako pro-
bouzejíc se ze spánku zimního, k novému pílí
životu.

Tak vstoupil druhdy Kristus, *slunce spravedlnosti*, v temnost, ve kteréž před ním národové trvali. Narozením jeho skončila se dlouhá noc nevědomosti, bludu a nepravosti, jež spočívala na národech a je tísnila. Od té doby však, co přišel Vykupitel na svět, proměnil se stav člověčenstva. Noc, v kteréžto se zrodil Vykupitel, stala se zoří a svítáním nového dne a počátkem nového, lepšího, osvíceného věku.

b) A podobný radostný a blahodárný účinek působí narození Krista Pána i v *srdcích věřících*, kdež se *uhostil zrozený Vykupitel milostí svou*. I tu počíná nový, utěšenější život. Světlo víry nebeské počíná osvěcovat rozum, vášněmi zatemnělý a zaslepený; paprslek milosti počíná zahřívát studené, Bohu a ctnosti odcizené srdce, ledová kůra zatvrzelého citu a nitra počíná tátí, hříšné vášně a náklonnosti prchají a Duch svatý vchází v duši, a s ním radost, pokoj a požehnání; *tak v duši rodí se Kristus!*

Hlava třetí.

O slavnosti Obřezání Páně.

§ 65.

Původ slavnosti té.

a) Staří Římané slavívali v měsíci prosinci zvláštní slavnost, zvanou *Saturnalie*, nejprv po 3, pak po 5, a posléze, za času Césarův čili císařův po 7 dní, na p mátku šťastných časů čili doby, zvané *zlaté* (*aurea aetas*) za panování prý bohův *Jana* a *Saturna*. Tu prý byla mezi lidem rovnost a bratrství; tu spojovala prý všechny věrnost a láska, vzájemná důvěra a poctivost, a tu nevědělo se prý nic o tom, co jest potlačování a co vzpoura. Za těchto dnů pohané oddávali se radovánkám a rozpustilostem, prováděli žerty nevinné i hříšné; zastavil se obchod a průmysl, žádná práce se nekonala, sluhové (otroci) a páni zaměňovali úlohu svou a své zaměstnání, slovem, veselostem a žertům nebylo konce.

b) Tyto pohanské slavnosti, rozpustilé zvyky a obyčeje vplížily se i do života křesťanův a porušovali namnoze i mrav a obcování jejich;

a byl to zvláště *první leden* (Januarius), začátek roku, jakož i večer před ním (nyní Sylvestrový zvaný), a několik dní potom, že radovánkám, hříšným veselostem a pověrečným zvykům věnovány jsou. Avšak Církev nikdy toho neschvalovala, nébrž, aby lišila se od pohanů, vedla své věřící k tomu, aby den *prvního ledna* prožili způsobem *kajícím*, na zadostučinění Pánu Bohu za ty mnohé urážky, jež se mu ty dny se strany pohanův daly. Proto trávili křesťané týž den v *postu* a na *modlitbách*. Až pak v 6. století, když již pohanství přestalo a od něho žádného nebezpečení více báti se nebylo, zasvětila jej *památce Obřezání Páně* (dle písma), čímž posvětila i to, co z pohanstva zůstalo, *počátek nového roku*.

c) Svatí otcové církevní horlivali velice proti těmto pohanským neřestem a rozpustilostem; a aby biskupové věřící lid od nich zdržovali, mívali 1. ledna *mravokárnou řeč* a sloužili k tomu cíli též mši svatou (missam votivam), pod názvem: *ku zabránění modlářství* (de prohibendo ab idolis). Řeči toho způsobu nalézáme u sv. Chrysostoma, Ambrože, Augustina, Petra Chrysologa, které až na naše časy se dochovaly.

A nad to co *více*? Když neblahé ty zvyky a obyčeje nepřestávaly: *svaté průvody* k těmž

účelu od Církve a *posty* zaváděny jsou, jak sněm *Turonský* r. 567 c. 17. dí: „Aby zvyk pohanův se potlačil, stanovili otcové naši, aby prvního ledna každý pro sebe (*privatas*) *litanie* (prosby, modlitby, nábožný průvod nebo pouť) *konal*.“ A *římský řád obecný* (*Ordo romanus vulgaris*) praví: „Poněvadž nemoudří lidé dle nerozumu pohanův tento den 1. ledna, po knížeti svém Janusovi, jejž za boha ctili, tak nazvaný, mnohým ďábelským neřestem zasvěcovali, ustanovila všeobecná Církev, aby téhož dne veřejný půst se konal, by původce života těmto nešťastným věcem konec položil.“ Z toho patrno, že nynější svátek nového roku původně den *kající a postní* byl.

d) Čas, kdy první leden radostným církevním svátkem býti počal, jest *nejistý*. V dějinách mučedníkův (*acta martyrum* u Bollandistův) dočítáme se, že sv. *Almachius* prvního ledna umučen byl, protože řekl: „Dnes osmý den (oktáva) ode dne Páně jest; ustaňte od pověr modlářských a od obětí poskvrněných.“ Sv. *Zeno*, biskup *Veronský*, měl řeč o *Obřezání* (*de circumcissione*), jenže se neví, měl-li ji právě v týž den (1. ledna), čili jiný. Avšak dějepisně jisto jest, že ve Svátostníku Řehořovu (*Sacramentarium Gregorianum*) a v některých kalendářích toho času slavnost „Obřezání Páně“

již zaznamenána jest, že *Beda Ctihodný* slavnostní řeč „o Obřezání“ (de circumcissione) měl a že otcové sněmu Mohučského r. 813 can. 36. den, zvaný „Oktáva Páně“ ku nařízeným t. j. veřejným slavnostem (festa fori) čítají.

§ 66.

Podklad, jméno a význam slavnosti té.

a) Slavnost Obřezání Páně má podklad skutečný, *dějinný*. Osmého dne po svém narození byl Ježíš Kristus, jak svaté dějiny (Mat. 1, 21. a Luk. 1, 31.) vypravují, po zákoně Mojžíšovu obřezán a *Ježíšem* (Spasitelem) nazván.

Obřadu tomu, kterýmž zrozený pacholík vešel do národa židovského a stal se účastným jeho práv a zaslíbení, podrobil se dítě Ježíš, aby nám příklad dal, jak i my zákonů platně stávajících šetřiti a jich poslušni býti máme. Při obřízce nazván býval pacholík jménem, jak v životě potom slouti měl; a tak i Syn Boží, Spasitel náš, nazván jest jménem, kterýmž, jak dí písmo, „nazván jest od anděla, prve než se v životě počal“ (Luk. 2, 21.); kteréžto jméno ráčil ustanoviti Bůh, jež anděl přinesl s nebe a kteréž dle významu svého jemu dokonce příslušelo, neboť *Ježíš*, čili hebrejsky *Ješuah*, jest

Spasitel a Spasitelem skutečně byl, nejen lidu israelského, ale veškerého pokolení lidského.

b) Slavnost tato má několikojmen :

1. V církevní mluvě nazývá se : „Slavnost Obřezání Pána našeho Ježíše Krista“ (Festum circumcisionis Domini nostri Jesu Christi), anebo „osmidenní Páně“ (Octava Domini);

2. v obecném životě slove obyčejně „den nového roku,“ poněvadž týmž dnem občanský rok počíná. Rok církevní počíná *první* nedělí adventní. Ze jmen těchto vysvítá i smysl i význam té slavnosti.

3. Spojujeť se v ní památka náboženské pravdy s počínáním právě nahodilým občanského nového roku.

§ 67.

Zvláštní obřady té slavnosti.

Hledíme-li ku zvláštnostem té slavnosti, věci nejpodivnější jest ta, že:

a) již před 12. stoletím téhož dne *dvě* rozdílné mše se sloužily; jedna o Obřezání Páně a druhá o Blahoslavené Rodičce Boží, Marii Panně; neboť Církev pokládala za potřebné, týž den zvláštní památkou Rodičky Boží zasvětit.

b) Za dnů našich sice jenom *jedna* mše

svatá se slouží; avšak její vzorec (formulář) jest složen ze tří mešních formulářů, totiž: z oktávy, o Obřezání Páně a o Blahosl. Rodičce Boží. Zdá se, že to pozůstalo ze dřívějšího obyčeje církevního.

c) Ostatně jest slavnost tato *slavností veřejnou* čili *svátkem zasvěceným* (festum fori) a proto vše to zde pomíjíme, co o slavení křesťanských svátků vůbec již řečeno bylo.

§ 68.

Jak slavnost ta s duchem křesťanství se srovnává.

Slavnost Obřezání Páně s duchem křesťanství úplně se srovnává, neboť:

a) má základem *dějinnou*, biblickou událost (Luk. 2, 21.), totiž obřezání Páně;

b) poskytuje dostatečné, ba hojné a vděčné látky ku křesťanským úvahám a zbožným rozjímáním; a

c) jest zároveň oktávou přeradostné památky narození Páně.

Hlava čtvrtá.

Slavnost Zjevení Páně.

§ 69.

Původ slavnosti té.

Kdy vlastně slavnost Zjevení Páně, kteráž nyní 6. ledna se slaví, v Církvi vůbec počátek vzala, nesnadno jest udati. Již *Klement Alexandrinský* (191—202) v 1. knize svých „*Koberců*“ (*Stromata*) zmiňuje se o této slavnosti a sv. otcové *Rehoř Nyssenský* a *Řehoř Nazianský* (4. stol.), sv. *Jan Zlatoústý* (*Crysostom* † 407), sv. *Ambrož* († 397) a jiní, měli o tomto svátku slavnostní řeči, jež až dosud se uchovaly. Platíť slavnost ta za doby, kdy slavnost vánoční zaváděna jest, za jedno se slavností *Narození Páně*. Sv. *Cassianus* (350—434) píše, že ještě za jeho času (žiltě sedm let mezi mnichy v Egyptě) slavnost *Narození* a *Zjevení Páně* jedna a táž slavnost byla, proto se nazývalo *Narození Páně* také *Zjevení Páně*; a dle *Leona Allatia* má se věc tak až dosavad u *Arménův*. Z toho patrno, že slavnost „*Zjevení Páně*“ jistě asi ve čtvrtém století, ne-li dříve povstala.

§ 70.

Smysl a význam té slavnosti.

Slavnost „Zjevení Páně“ má význam koliký. Neznámý řečník ve spisech sv. Augustina (řeč 29. de temp.) takto dí: „Dnes ono tajemství ctíme, kterýmž se v člověku Bůh mocnostmi objevil, za to, že tohoto dne, anebo, že na nebi hvězdě východu svého poselství propůjčil (že v řece Jordáně pokřtěn jest), anebo že v Káně Galilejské při svatební hostině vodu ve víno proměnil; anebo že pěti chleby pět tisíc lidí nasýtil. V každé z těchto věcí spasení našeho tajemství a radosti (radostné události) obsaženy jsou. Nám-těz Panny se narodil, což znamenala hvězda; nám ze křtu omytí popráno jest, jehož v řečišti Jordánském posvěcuje; nám též, že v lepší proměnití se máme, skutkem zázraku dokázal, když vodu ve víno proměnil.“

Totéž vyjadřují i jiní svatí otcové, jako sv. *Lev I. Veliký* (440—461), kterýž v 2. řeči o „Zjevení Páně“ takto praví: „Radujte se v Pánu, Nejmilejší, opět pravím, radujte se; neboť po krátké času přestávce, po slavnosti narození Krista Pána, zasvitla nám slavnost jeho zjevení; a kteréhož v den onen Panna porodila, toho v den tento svět poznal Budiž tedy od nás poctěn přeposvátný ten den,

v němž se původce našeho spasení objeviti ráčil a jemuž mudrcové, jsoucím v kolébce úctu vzdali, my se Všemohoucím v nebesích klaňme. A jakož oni Pánu přinesli tajemné darův způsoby: rovněž i my ze srdcí svých obětujeme, co Boha jest důstojno.“ Sv. Maximus (hom. 1. de Epiph.) pak takto mluví: V slavný den tento, Nejmilejší, jakož podáním Otcův jsme poučeni, jest se nám z mnohonásobné slavnosti radovati. Pravit se, že se dnes buď Kristu, Pánu našemu pohané, hvězdou vůdcem přivedeni jsouce, klaněli; buď že na svatbu pozván, vodu proměnil ve víno; buď že od Jana křest přijav, proudy Jordánu posvětití ráčil.“ Tak i jiní sv. otcové, jako sv. Augustin (serm. 2. de Epiph.), sv. Fulgens (serm. 5. de Epiph.), sv. Řehoř I. Veliký (hom. 10 in evang.) a t. d.

O slavnosti té *trojí památka* tedy se koná:

a) že v mudrcích od východu se zjevil *pohanům*;

b) křtem svým na Jordáně, jak Řehoř Nazianský podotýká, *židům*; a

c) zázračným proměněním vody ve víno v Káni Galilejské svým *učedníkům*, že jest *Bůh a Syn Boží*; jak sv. Jan 2, 11. dí: „*A zjevil slávu svou a uvěřili v něj učedníci jeho.*“

Jest tedy ve slavnosti té několik památek ze života Páně sneseno v *jednu* slavnost,

slavnost to *hromadnou* čili *kollektivní*, kterouž vznešená pravda: „*Kristus, Spasitel světa se objevil,*“ se oslavuje a proto nalézá místo mezi prvními svátky Páně a jest jedna z nejslavnějších. A tato hromadná slavnost jest tím důležitější, že Vykupitel světa, zjeviv se lidem v osobě Ježíše Krista, *křest a poslední večeři*, kterou zázračným nasycením na poušti naznačil, dvěma nejdůležitějšími svátostmi byti naznačil a lidstvu jich podává. *Sv. Maximus Turinský* (hom. 1. in Epiph.) dí: „Že jemu jasnější hvězdy paprsky povzbuzeni jsouce, Chaldeové se klaněli, tím dána jest pohanům naděje, pravému Bohu se klaněti; že vody novým řádem ve vína se proměnily, nového nám nápoje zasvěcena jest svátost (tajemství); že pak Beránek Boží pokřtěn jest, spasitelný dar znovazrozujiícího křtu nám věnován jest.“ (Totéž církevní hodinky o 5. dnu v oktávu Zjevení Páně.) A ku chvalozpěvu Rodičky Boží „Velebí duše má“ (Magnificat) o nešporách téže slavnosti (ad 2. *vesperas*) Církev pěje: „Třemi divy ozdobený den svatý slavnostně konáme: dnes hvězda mudrce (magy) vedla k jesličkám; dnes víno z vody učiněno jest o svatbě; dnes v Jordáně Janem Kristus pokřtěn býti chtěl, aby spasil nás.“

d) Církev *východní* čili *řecká* koná v tento

den památku všech *těchto tří zjevení*, pročez se také na památku křestu Páně před časy křest dospělým v tento den slavně uděloval, jakož i k témuž účelu křestní voda, a sůl se světívala. Proto se světívala v slovanských zemích, jako u nás v Čechách o vigílii slavnosti Zjevení Páně *voda, sůl a křída* po způsobu řecké Církve, kterýžto obyčej, jak se domýšlejí, bezpochyby od sv. Cyrilla a Methoděje pocházel a zaveden byl. Nyní se světí věci ty způsobem, Církví římskou předepsaným, kterýžto obřad mnohem *kratší* jest. Avšak vody této, již lid říká *tříkrálová*, neužívá se ke křtu, nébrž jakožto vody *svěcené* pouze ke kropení.

e) *Západní* Církev čili *latinská* obrací téhož dne téměř výhradně zřetel věřících ku zjevení, jež se stalo skrze *hvězdu mudrcům* na východě, v němž se Kristus Pán objevil Vykupitelem všeho světa, *židů i pohanů*; ještoť dříve skrze pastýře židův, skrze mudrce pohanův povolal do Církve své. Jest tedy *Zjevení Páně* slavnost povolání všech národů do Církve.

§ 71.

Jméno té slavnosti.

Jako tato slavnost rozličný má význam, rovněž má i rozličná jména; tak slove:

a) *Zjevením Páně* (řecky: Epiphania; latinsky: Apparitio Domini), že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, hvězdou, křtem v Jordáně, svatbou v Káně a nasycením 5000 lidí Spasitelem světa býti se objevil. Důvodem k témuž pojmenování „Zjevení“ byl hlas při křtu Páně s nebe přicházející: „Tentoť jest Syn můj milý, v němž se mi dobře zalíbilo.“ (Mat. 3. 17.) Tak i sv. Jan Zlatoústý, sv. Hieronym a j.

b) *Slavností tří králův*; tak slove v obecné mluvě lidu. Jakkoli toto pojmenování, od události tří mudrcův od východu odvozené, *vyšší ponětí* slavnosti té a hromadné pojmenování jaksi *do pozadí* staví: jest přece i u nás mezi lidem *nejobyčejnější*. Že pak tito mudrci *arabská knížata* (jak se myslí podle darů ze šťastné Arabie, Arabia Felix) čili *emirové*, anebo, jak lid říká, *králové* byli, není žádným *článkem víry*, nébrž pouhým míněním, ovšem velice *pravdě podobným* (opinio valde probabilis), jak papež *Benedikt XIV.* (Prosper Laurentius Lambertini, 1740—1758) sám praví. Písmo dí prostě

„mudrci“ (magi), t. j. muži učení, vzdělání i bohatí, kteří se i pozorováním hvězd zabývali. A že byli *tři*, učí papež *Leo I. Veliký, Caesarius Arelatský, Augustin a Maximus Turinský*; mimo to poukazují k číslu té také dary, počtem tři: zlato, kadidlo a myrrha. Že by však se byli nazývali *Kašpar, Melchior a Balthasar*, jakkoli vesměs zdají se býti východního původu, na pravdě se asi nezakládá, poněvadž dle svědectví velikých badatelů dějepisných, *Bollandistův*, těchto jmen žádný starší spisovatel až do času císaře *Bedřicha Rudovousa* (Barbarossy, † 1190) neuvádí, ani jich nezná. (Svaz. I. měsíce máje, str. 8. Bolland.).

Dle obyčejného výkladu představují *tři kmeny pokolení lidského a najmě starého světa: Semity, Chamity a Jafetity*, dle tří synů Noemových (Sem, Cham a Jafet); barvou jeden *bílý*, v Evropě a Západní Asii; jeden *žlutý*, v Asii východní, a jeden *černý* (černoši, čili mouřenínové č. negři), hlavně v Africe; čímž trefně povolání všech národů do Církve Boží naznačeno jest. Důmyslně připomíná se to v *Římě* tím, že se tam v ústavu, zvaném „*Collegium de propaganda fide*“, čili krátce „*Propaganda*“ téhož dne mše svatá v *rozličných* jazycích a od kněží rozličných národů, kteříž tam na študiích jsou a k úřadu missionářskému

se připravují, *slouží* a řeči, zpěvy, deklamace v rozličných (každý ve svém národním jazyku) jazycích se vedou a konají.

Jiná pojmenování té slavnosti jsou:

c) *Den světél* (dies luminum, sanctus luminum dies), anebo *svatý den světél*. V ohledu tom dí sv. Řehoř Nazianský (v řeči 39.): „Krista mého, t. j. pravého světla, kteréž osvěcuje každého člověka, přicházejícího na svět, křest má“; t. j. památku křtu jeho dnešní den chová.

d) *Zjevení Boží* (řecky *Theophania*, lat. *apparitio Dei*); tak sv. Childebert (v 3. řeči o Zjev P.): „Slove dnešní slavnost Theophanie, což se vykládá „Zjevení Boží,“ že ve všem tom zjevil se býti Bůh.“

§ 72.

Zvláštní obřady této slavnosti.

Zvláštní obřady této slavnosti jsou:

a) Světí se o vigilií *voda, sůl a křída*, kterážto voda slove *tříkrálová* a užívá se jí ke kropení jak v kostele, tak v domácnostech; křidou se píše začáteční litery sv. tří králův na dvěře a rok (nový) a dělají se *kříže*. Na východě voda ta s velikou slávou se světí a jest voda *křestní*.

b) Konáno jest ve středověku na některých místech *officium*, zvané *officium stella*, t. j. ho-

dínky hvězdy. Pobožnost tato záležela v tom, že *tři muži*, z nichž jeden *vyobrazení hvězdy* nesl, mudrce od východu představovali a zpívající, *zlato, kadidlo a myrrhu* na oltáři obětovali. (Martene de antiquit. eccl. discipl. č. 14.)

Zbytek středověkého obřadu toho jest, že až dosud v některých krajinách, i ve vlasti naší, tři chlapci, obyčejně chudí, za tři krále od východu se přestrojují a dům od domu pocházejíce, starodávnými zpěvy a národními popěvky onen posvátný děj opěvují.

c) Vzhledem mešního vzorce (formuláře) téhož dne, jakož i církevních hodinek praví *Quilielmus Durandus* právem takto: „O třech zjeveních tohoto dne slavnost se děje; avšak poněvadž Církev nemůže o všech úplně téhož dne slavnost konati; proto o hvězdě úplné obřady se konají a z ostatních něco se přiměsuje.“ (Ration. temp. l. VI. cap. 13.)

d) *Vigilii* (přípravu) k této slavnosti znal již sv. *Jan Zlatoústý*; dříve byla však *vigilii* s *postem* (cum jejunio); avšak za dnů našich jest *vigilii* bez *postu* (sine jejunio). Oktávu pak této slavnosti zná již *Amalarius*. (De off. eccl. lib. IV. cap. 34.).

e) *Jak* téhož dne *voda, křída a kadidlo* se světí, v příruční knize *obřadní* pro kněze (Manuale rituum v Praze 1873. str. 228. n.) ob-

saženo jest. Vodou se kropí, kadidlem vykuřují příbytky a křídou se píše začáteční litery: C.†M.†B.† a rok; obyčejně na dveře, buď u domu anebo u světnice. Že *rok* (nový) se píše, pochodí odtud, že druhdy občanský rok tím svátkem začínal. Jest semotam i zvykem, touž křídou znamenati i některá nářadí způsobem znamení *kříže* a svěcenou vodou vykropovati veškerý dům. Některé obřadní knihy obřad ten i předpisují a žádají, aby ono vykuřování a vykropování od kněží samých se dalo, když by za to požádáni byli. Chodit až dosud někde duchovní pastýř se zpěváky po domích, žehnajíce příbytky modlitbami a zpěvem, odkud *koleda* (calendae, 1. den měsíce) počátek vzala, kteráž, když později nový rok o vánocích počínal, o vánocích se konala.

Žeť pak dle týchž obřadních knih totéž vykuřování a vykropování o *štědrém dnu* (in vigilia Nativitatis Domini) také díti se může: nazývány jsou ty tři noci od lidu *nocmi* čili večery *vykuřovacími*. Někde se k nim čítal též večer před sv. *Tomášem*. O původu a času tohoto obřadu a obyčeje nelze nic jistého říci.

f) Význam tohoto obřadu jest snad tento: mají věřící tím jednak *pevný* úmysl svůj na jevo dávat, že chtějí Bohu za své vykoupení důstojným způsobem vděčni býti; jednak mají

za milost a pomoc Boží prositi, aby úmyslu svému nikdy více nevěrnými se nestali:

α) Vy kropování svěcenou vodou znamená *předsevzetí a prosbu*, všechno se sebe smýti, co by křesťanu nepřislušelo;

β) *dělati kříže* svěcenou křídou znamená, že stále před Kristem a v lásce k němu živi býti a trpěti chtějí, aby Otec nebeský, svrchovaný Pán nebes i země, se zalíbením na jejich příbytky pohleděti mohl (zapaluje se kadidlo);

γ) vykropí a okouří se všechny *důležitější částky* domu, aby se tím dalo na jevo, že u veškerém domě všickni *zbožný a křesťanský život* vésti chtějí. Pročež daleka jich má zůstatí všeliká neřeš a nepravost, kteráž jen kouty vyhledává a chlěvy, sejpky, půdy, stáje a jiná skrytá a osamělá místa ráda svědky svých hříchů činí.

g) Ostatně jest slavnost Zjevení Páně slavnost *veřejná* (festum fori), dvojná (duplex), první třídy se zvláštní, vyhrazenou oktávou (primae classis cum octava privilegiata); má při mši zvláštní praefací a před pozdvihováním zvláštní modlitbu (Communicantes).

§ 73.

Slavnost Zjevení Páně s duchem Kristovým úplně se srovnává.

Že slavnost Zjevení Páně s duchem Kristovým úplně se srovnává, vysvítá z toho, že:

a) slavnost sama o trojí biblický děj se opírá, jímž vyšší, božská důstojnost Kristova opravdově se zjevila;

b) že v tomto trojím ději několik pravd důležitých jak pro ušlechtění srdce, tak pro život se vyjadřuje, jichž všech duchovní správce ku poučení a vzdělání lidu dobře použiti může; a

c) i *domovní požehnání* má do jista svou velmi dobrou stránku, kteráž s duchem učení Kristova úplně se snáší, jen když věřícímu lidu dobře vysvětleno bývá. Připomínáť mu, že všudež s Bohem a jako před ním obcovati má, že na Božím požehnání všecko záleží, že všecko, co máme, od Boha máme, že všelikého zboží a statku svého jen k dobrému užívati, Bohu zaň děkovati, srdce svého naň nevěšeti a hotovi býti máme, z lásky k Bohu i všeho se vzdáti a poklady skládati v nebesích.

§ 74.

Svěcení vody tříkrálové.

Svěcení vody tříkrálové jindy konáváno velice obšírným způsobem dle staré obřadní knihy (Ritualu) Římsko-Pražské, jižto arcibiskup Ferdinand hrabě z Khünburku r. 1731. v Praze pro veškerou provincii Českou byl vydal; avšak dle obřadní knihy římské, vydané r. 1872. a určené též pro zemi a církevní provincii Českou, veškerý obřad velice skrácen jest a skládá se z následujících úkonů a modliteb (str. 53*)—56*) a Manuale č. Rukojeť str. 228—241. v Praze vydaná Cyr.-Method. tiskárnou r. 1873.:

1. Kněz, oblečen v roucho fialové (kající) barvy (pluviále) počíná obřad vzýváním pomoci Boží: „*Pomoc naše ve jménu Páně!*“ odpověď: „*Který stvořil nebe i zemi.*“ Pak říká hned *zažehnávání nad solí* — ve jménu Boha živého, Boha pravého a Boha svatého, děláje tři kříže nad ní a prose, aby byla ku spasení všem věřícím a sloužila jim ku zdraví těla a duše, aby s místa, kde jí sypáno bude, vzdálila se všeliká lešť ďábelská a všeliký duch nečistý. — Po *zažehnávání* (exorcismu) říká modlitbu, kterouž sůl světí znamením sv. kříže a též přání *pronáší*.

2. Když soli posvětil, říká exorcismus nad

vodou a rovněž žehná i zažehnává ji ve jménu Boha Trojjediného, se přáním, aby sloužila ku zahánění všeliké moci zlé skrze moc a sílu Ježíše Krista.

V modlitbě na to následující Boha prosí, aby svěcená tato voda zaháněla *zlé duchy i nemoci*, aby vzala na sebe účinek *milosti Boží*, aby, cokoli v příbytcích věřících jí pokropeno bude, všeliké *nečistoty a škody* prosto bylo; by tam nepřebýval ni mor, ni vzduch zkažený; by vzdálily se všeliké úklady tajného nepřítele a vůbec vše, co by obývajícím škoditi mohlo; ale za to aby zdravota *duše i těla* tu přebývala a ode všech útoků chráněna byla.

3. Po té sype *tříkráte* svěcenou sůl do vody způsobem kříže a dí (pouze) jednou: „*Smíšení soli a vody zároveň staníž se ve jménu † Otce, † i Syna, † i Ducha svatého. Amen.*“

Pak pozdraviv lid obyčejným pozdravením: „*Pán s vámi*“ a dostav odpověď: „I s Duchem tvým“ modlí se: Bože, nepřemožené moci původce a nepřekonatelného vladařství králi a vždy stkvělý vítěziteli, který sílu protivného panství potlačuješ, řvoucího nepřítele vzteklost přemáháš, nepřátelské nepravosti mocně vymýtuješ: Tebe, Pane, třesouce se, pokorně vzýváme a prosíme, aby na toto stvoření soli a vody milostivě pohleděti ráčil, je laskavě ozá-

řil, rosou milosrdenství svého posvětil, aby kde-koli ji kropeno bude, vzýváním Tvého svatého jména, všeliké nepřátelské úklady zlého ducha zahnány a hrůza jedovatého hada daleko zatačena byla; aby Duch svatý, nám milosrdenství Tvé vzývajícím, všudež přítomen býti ráčil.“ Skrze Pána našeho Ježíše Krista . . .

4. Následuje svěcení *křídý*. Požehnav jí sv. křížem a vykonav nad ní modlitby, kropí ji *svěcenou vodou*.

5. Ku svěcení tomuto může přidáno býti též posvěcení *zlata*, *kadidla* a *myrrhy*, kteréž rovněž exorcismem, modlitbou a pokropením svěcenou vodou se vykoná, jak táž obřadní kniha na den „Zjevení Páně“ má.

6. Vykonav ta svěcení, kropí kněz lid, říká tiše antifonu: „Pokropíš mne, Pane, yzopem a očistěn budu . . .“

7. Na to lid si nabírá vody a nese ji domů užívaje jí ne ku pověrám, ale dle vůle a navedení Církve.

8. V české obřadní knize následuje *promluva k lidu*, v které jest poučení a výklad téhož svěcení; pak následují zkrácené litanie o Všech Svatých, Otčenáš, Zdrávas a modlitby o vodě, hvězdě a křtu Páně; o křídě, zlatě, kadidlu a myrrze.

9. Kde jest obyčejem, kropiti zvlášť touž

svěcenou vodou příbytky věřících, může kněz jda po staveních, tak učiniti.

Připomenutí. V den Zjevení Páně mají katoličtí křesťané Bohu vroucí díky vzdávati za to, že jich z pouhého milosrdenství svého ku Kristu a ve světlo pravé víry povolati ráčil. Že však posud přemnozí židé a pohané v temnotě bludu a ve stínu smrti sedí; sluší ovšem modliti se za ně, aby i je Pán do lůna Církve své povolati a světlem svatého evangelia osvítiti ráčil. Jako se klaněli mudrcové, rovněž mají i křesťané Kristu Pánu se klaněti a jemu obětovati dary: zlato čistého srdce, kteréž u Boha má velikou cenu; kadidlo nábožné a vroucí modlitby, jakáž vstupuje před trůn a tvář Boží; a myrrhu pokory a mrtvení sebe, kteráž chrání duši od porušení a jisti budme, že dary ty více Ježíši Kristu, králi nebes, budou se líbiti, než skutečné zlato, kadidlo, i skutečná myrrha.

Hlava pátá.

Slavnost nejsvětějšího Jména Ježíš.

§ 75.

Důvod té slavnosti.

1. Svatí otcové jsou nevyčerpatelní ve chvalách nejsvětějšího Jména *Ježíš*; tak sv. *Jan Zlatoústý* († 407): „Vším byl Kristus všechněm: chudým chudý, bohatým bohatý, plačícím plačící, lačným lačný, žíznivým žíznivý; těm, kdož mají hojnost, oplývající; v žaláři jest s bídákem, pláče s Marií, stoluje s apoštoly, žízní se Samaritánkou, lační na poušti, aby postem Páně rozpadl se pokrm, jehož v neposlušenství okusil člověk první.“ (Contr. Pelag.). — Rovněž sv. *Ambrož* († 397): „Vše máme v Kristu a Kristus jest nám vším; žádáš-li ránu zléčiti, jest lékařem; zimničnou-li palčivostí jsi trýzněn, jest pramenem; nepravost-li tíží tebe, On jest spravedlnost; potřeben-li jsi pomoci, On jest síla; smrti-li se bojíš, On jest život; utíkáš-li před temností, On jest světlo; toužíš-li po nebi, On jest cesta; hledáš-li potravu, On jest pokrm; čehokoli žádati neb potřebu míti budeš, v Něm

najdeš.“ (In quod. serm.). A sv. *Augustin* (Tract. super Evang. Joann.) praví: „Chceš kráčet, já jsem cesta; nechceš zabloudit? já jsem pravda; umřít se zpouzíš? já jsem život.“ A tak i všickni ostatní. A na čem se zakládá tato víra jejich? Na ničem jiném, než na památném výroku a neklamném svědectví sv. Petra apoštola před vysokou radou židovskou: „A není v žádném jiném spasení; neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spasení býti.“ (Sk. ap. 4, 12.)

2. A to pravda! Proto v přesvatém jménu tom apoštolové zázraky činili, jako na chromci u dveří chrámových: „Ve jménu Ježíše Krista Ukřižovaného, vstaň a chod!“ I vstal a chodil. A v Lyddě na Eneášovi osm let dnou sklíčeném a ležícím na loži (Sk. 9, 34.): „Eneáš, uzdravuje tebe Pán Ježíš Kristus; vstaň a ustel sobě.“ A hned vstal; a mnohé jiné.

3. Proto nejsvětější Jméno Ježíš vždy v největší úctě chováno, s nábožností vyslovováno a vzýváno, zvláště na smrtném loži; proto kázala Církev, vždy skloniti hlavu, kdykoli se vyslovuje; proto psáváno na knihách, chrámech, oltářích, obrazích; proto skládány na počest jeho *modlitby, písně* (jako sv. Bernard), *litanie* (o nejsvět. Jménu Ježíš, veškeré Církvi napořčené); a proto dobře, právem a zcela slušně

to sv. jméno se ctí; neboť pamatuje nás na největšího dobrodince, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, který opustiv odvěkou slávu Otce k nám na zemi, do této bídy sestoupil, přirozenost lidskou na sebe vzal, za nás trpěl a umřel a tak nás vykoupiv, život věčný daroval a nebe nám otevřel. Toť to jméno, jež Bůh sám označil; neboť řekl anděl: „A nazveš jméno jeho Ježíš! Onť bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude.“ (Luk. 1, 32.) Proto píše apoštol k Filip. 2, 11., že „ve jménu Ježíš každé koleno klekati má, nebeských, zemských i pekelných“. Proto čteme také o sv. Petru (Sk. 2, 38.), že řekl lidu: „Čiňte pokání a pokřtěn buď jeden každý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů.“ A v Sk. 5, 41. čteme: „Oni (apoštolé) pak šli z toho shromáždění, radující se, že hodni učiněni jsou, trpěti pohanění pro jméno Ježíše.“ Proto dí i sv. papež Leo I. Veliký: „Byla smrt mnohých světců před Bohem vzácná; ale žádná z nich nemohla spasiti svět, ještož žádný světec nemohl zapraviti dluh. Jediný Kristus jest ten, v Němž všickni jsou ukřižováni, v Němž všickni umřeli, pochováni byli a vstali.“ Naznačeno bylo jménem *Josue* (Jehošua) vlastně jedno a též jméno, kterýž Israelity do země zaslíbené uvedl. Proto dobré i naše krásné, katolické pozdravení: „Pochválen buď Pán

Ježíš Kristus!“ Neboť nemůžeme dosti velebiti Pána a Spasitele našeho a byloby dojista nevděkem největším, kdybychom nejsvětějšího Jména „Ježíš“ jak možná nevelebili a neoslavovali.

§ 76.

Slavnosti té původ.

a) V 1. knize své (17, 5.) vypravuje Mojžíš, že změnil Bůh *Abrahamovi*, rozkázav mu, aby sebe i potomstvo své obřezal, jméno z *Abram* (otec vznešený) v *Abraham* (otec množství), načež zůstala mezi Israelity, jimž obřízka byla značkou a viditelným znamením národa vyvoleného, *zvykem a zákonem*, syny své obřezovati a jim *při obřízce*, kteráž *osmého* dne po narození konána bývala, jméno dávati.

b) Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, „poslušen jsa ve všem, až ku smrti“ (Filip. 2, 8.), podrobil se i tomuto zákonnému obyčeji, poprvé krev svou, jsa novorozeňátko, za nás proléval a obdržel dle slov andělových: „A nazveš jméno jeho Ježíš“, když obřezán byl, toto svaté jméno, jež znamená *Spasitel*; proto za starých časů slavnost *Obřezání Páně* a *Jména Ježíš* téhož dne konány jsou, při čemž o zvláštní slavnosti Jména Ježíš zmínka se nečinila.

c) Teprv za času papeže *Řehoře I. Velikého* v jeho knize, zvané „Svátostník“ (Sacramentarium) poprvé s názvem slavnosti té se setkáváme, kdež v jedné modlitbě (kollektě) o slavnosti *Obřezání a Jména Páně* se mluví. Později nalézáme touž slavnost na synodě Mohučské r. 813 připomenutou, kdež se *Oktávou Páně* (octava Domini) nazývá; a *Beda Ctihodný* († 731) zanechal nám ve svých spisech velmi krásnou *homilií* čili řeč duchovní na slavnost tu připadající a o jménu Ježíš jednající. Sv. Bernard pak rovněž mnohé překrásné úvahy o tomto nejsvětějším Jméně ve svých kázáních nám pozůstavil. Tolik vůbec.

d) V 15. století sestavil sv. *Bernardin Sienský* ze řehole sv. Františka církevní hodinky pro tuto slavnost. Papež Sixtus IV. a papež Innocenc VIII. jich potvrdili a papež Klement VII. listem (brevem) ze dne 25. února r. 1530 veškerému řádu Františkánskému dovolil, aby hodinky tyto každého roku dne 14. ledna se modlil. Tohoto příkladu následovaly brzy i jiné řehole a jednotlivé církve.

e) Ku prosbě císaře Karla VI. ustanovil konečně papež Innocenc XIII. (1721—1724) slavnost *Nejsvětějšího Jména Ježíš* na druhou neděli po Zjevení Páně a nařídil ji pro všecku Církev; načež *Sbor svatých obřadů* (Congregatio

sacror. Rituum). vydal dne 29. listopadu 1721 následující ustanovení (dekret): Zvláštní církevní hodinky o nejsvětějším Jménu Ježíš, jež větší části křesťanského světa (provinciím), krajům a říším a rozličným zvláštním církvím a řádům řeholním povoleny jsou byly, mají budoucně všemi v Krista věřícími, jak světskými, tak řeholními obojího rodu, kdož k církevním hodinkám zavázáni jsou, pod *dvojnásobným* (slavnějším) obřadem druhé třídy, o *druhé* neděli po Zjevení Páně recitovány (modleny) a mše svatá *příslušná* sloužena býti; tak povolil *sv. obřadův Sbor* (Congregace) s přivolením papeže Innocence XIII. (1721—1724).

§ 77.

Smysl a význam slavnosti té.

Hledíce ku *smyslu a významu* slavnosti této doznáme, že jest ústřední slavností všech slavností Páně, t. j. Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, poněvadž přesvaté jméno *Ježíš* vše v sobě zahrnuje, cokoli nás na nejsvětější osobu Pána a Spasitele našeho pamatuje.

a) Slavnost ta nekoná se, jak samo sebou se rozumí, pro ten zvuk, čili pro těch pět písmen, z nichž jméno *Jesus*, čili české *Ježíš*

se skládá, ovšem pak pro toho, kterýž písmeny těmi čili slovem tím označen jest.

b) Ostatní slavnosti Ježíše Krista *jednotlivé události* ze svatého pozemského života nám před oči staví; avšak tato je všecky jako paprsky téhož slunce v jednom středním bodu spojuje, aby věřícím všecko živě připamatovala a na mysl uvedla, *kdo* Ježíš Kristus jest a co pro nás byl učinil.

§ 78.

Zvláštnosti té slavnosti.

Zvláštnosti, jimiž slavnost tato se honosí, jsou tyto:

a) Má své zvláštní *hodinky*, jež složil, jak svrchu praveno, sv. *Bernardin* a jež Církev schválila.

b) Má též v mešní knize svou *zvláštní mši* (mšní formulář), kteráž pro tuto slavnost zvláště sestavena jest.

c) Jest následkem této slavnosti zvláštní *litanie* složena a do obřadních knih vložena, pod názven: *Litania o nejsvětějším Jménu Ježíš* (Litania de Sanctissimo Nomine Jesu) a papežem Sixtem V. r. 1587. jsou uděleny 300denní odpustky těm, kdož tuto litanii s nábožností se modlí. Má býti říkána tak, jak ji nalézáme

v příruční knize obřadní (*Manuale Rituum*), poněvadž s ní odpustky svrchu dotčené spojeny jsou. (Dekret. S. Rit. Congreg. ze dne 21. srp. 1866.).

d) Konečně rozličné *zbožné zvyky a obyčeje*, jež slavnosti té docela přiměřeny jsou, jednak ze slavnosti té v Církvi samy povstaly, jednak z rozkazu zavedeny jsou, jako:

1. světiti svůj svátek, čili *den jmenovin*;
2. vzývati to přesvaté jméno *Ježíš*; a
3. říkati pozdravení: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!*

§ 79.

1. Obyčej, slaviti den jmenovin.

Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, obdržel osmého dne, když po zákoně Mojžíšovu obřezán byl, jméno Ježíš, jak andělem ustanoveno a přepověděno bylo; a od této památné a svaté události odvozuje se v Církvi obyčej, že novorozeňátkům na křtu svatém jméno se dává.

a) Již za nejstarších dob Církve Boží stávalo se, že odrostlí, když křtěni byli, pohanská svá jména odkládali a nová, obyčejně jméno některého svatého anebo znamenitého muže v Církvi, anebo toho kterého mučedníka si dávali, jež buď biskup, anebo kmotři, aneb

u dítek i rodičové určili, anebo jež katechumeni sami si zvolili. Jména tato začasť i od křesťanských slavností odvozována jsou, na př. *Epiphanius*, od slavnosti „Zjevení Páně“ (*Epiphania*); *Paschasius* od slova „Pascha“ (velikonoc); anebo od hlavních, t. j. božských ctností: *fides*, *spes*, *charitas* (víra, naděje, láska), a od těchto v rozličných odvozeních: *Fidelis*, *Speratus*, *Carolus* (*carus* č. *charus*, milý); *Felicitas* (*felix*, šťastný, blahý); *Innocentius* (*innocens*, nevinný) a t. p.

Avšak nemůže rovněž též se popírat, že mnozí, pokřestěni byvše, i potom svých pohanských jmen podržovali a to i tenkrát, když jméno to jistou zpřízněností s pohanskou modloslužbou do sebe mělo; proto nalézáme v seznamech sv. mučedníků mnohá jména, jež přísluší vlastně pohanským bohům a modlám, jako: *Bacchus*, *Juppiter*, *Mercurius*, *Saturnus*, *Saturninus* atd. Avšak napomínali již Dionys Alexandrinský a sv. Jan Zlatoústý křesťanův, aby na křtu svatém žádných pohanských jmen křtěncům nedávali a to ani tehdaž, když rodičové jejich, jsouce pohané, jméno to byli nosili; a tak činila Církev po vše doby.

V nejnovějších pak časích, když novověké pohanství se vzmáhalo a mnozí napořád od zbožných, chvalných, křesťanských zvyků upou-

štěli: uznávala Církev toho potřebu, aby, zvláště ve Francouzích a Němcích, nařídila, by na křtu svatém žádných novomodních, pohanských a nově utvořených jmen se nedávalo, ale aby při starých, obvyklých, křesťanských jménech se trvalo. Co se *vlasteneckých* ale nesvatých jmen týče, jaká za posledních dob u nás dítkám na křtu zhusta se dávají, nemá Církev sice ničeho proti tomu, ale žádá, aby dáno bylo dítku ještě jméno některého svatého neb světice, aby dítko aspoň nějaký vzor svatého života mělo.

b) *Účel Církve*, že žádá a si přeje, aby věřící křtěncům jen taková jména dávali, která by jim zvláštní vzor ctnosti na tom kterém světci, aneb i vznešenou ctnost samu připomínala, není žádný jiný, než aby křtěncům to zvláště a neustále před oči kladla a jim připomínala, čím býti a po čem toužiti mají, aby je ustavičně ke konání těch ctností povzbuzovala, jimiž ten onen svatý se stkvěl a jimiž svatým neb blaženým se stal. Úmysl to v pravdě dobrý, vznešený a zcela chvalitebný. Jsou, kdož si libují, že i z románů dítkám jména dávají, osob smyšlených, kteréž ani nikdy živý nebyly; kterak na nich má dítko míti vzor ctnostného, svatého života?

c) Poněvadž v Církvi *den úmrtí* sv. mučedníkův a jiných svatých se slavíval, kterýž

dnem narození (natalitia) pro slávu nebeskou se nazýval: bylo věci zcela přirozenou, že *památný den svatého*, jehož jméno kdo nosil, každému dvojnásob ctihodným byl; neboť nepřipomínal mu pouze toho světce a jeho ctnosti vůbec, ale zvláště na to jej pamatoval, že na křtu svatém, když to jméno obdržel, slíbil a povinnost na se vzal, Kristu Pánu rovněž tak věrně sloužiti a šlépějí jeho následovati, jako oslavenec ten a ochrance jeho. Den jmenovin jest tedy připomínka a slavnost *duchovních zrozenin a slavného slibu*, jež křesťan Spasiteli svému na křtu svatém byl učinil; a proto u křesťanův výše se cení a slavněji koná, než *den narozenin*.

d) Jest tedy docela slušno a duchu křesťanství zcela přiměřeno, že křesťan onen den, jenž ku památce onoho svatého, jehož jméno nosí, Církví ustanoven jest, zvláště slaví a duchovní správce, maje na zřeteli, aby svých věřících ušlechtiti a zvelebiti hleděl, neopomine dojista:

1. Věřícím své farnosti *životopisy* svatých, zvláště těch, jejichž jména v osadě se vyskytují, buď vypravovati, anebo příležitostně, třeba o cvičeních, předčítati, anebo jim knihy, o nich jednající, půjčovati;

2. jejich *ctnosti* vyličovati, jakož i *způsob*, jímžby následování býti mohli, ukazovati; a

3. jich poučovati, kterakby *den jmenovin*, den to svého duchovního znovuzrození, důstojným a právě křesťanským způsobem slavili.

§ 80.

2. V z ý v á n í J m é n a J e ž í š.

a) Záhy již, a to za nejstarších dob, vešlo u křesťanů v obyčej, všelikou důležitou věc, na větší čest a oslavu „přesvatého původce a dokonavatele víry naší“ (Žid. 12, 2.), ve jménu Božím a vzýváním nejsvětějšího Jména Ježíš počínati a svatým křížem se žehnati. Když pak konečně Církvi *pokoj* zavítal a svatý *kříž* i na korunách císařů a králů se zaleskl: počínali i sami římscí císařové zákony své dávati vzýváním *Jména Ježíš*; tak na př. dí císař *Justinian* ve své sbírce zákonův (Codex Justinianus Lib. I. tit. 27. fig. 2.): „Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista ku všem poradám a ke všelikým úkonům (jednáním) přikračujme,“ t. j. ve jménu „Ježíše“ počínejme. — A teď? kteraký duch vane ze zákonův? kdy se slyší na sněmích slovo *Bůh* a jméno *Ježíš Kristus*? Zavládla pýcha rozumu lidského; „budete jako bohové“ řekl ďábel; jsme jako pohané.

b) K obyčeji tomuto přidal se záhy v Církvi obyčej *jiný*, rovněž nábožný a chvalitebný, který téměř *zákonem* se stal, že křesťané vyslovující anebo slyšící vyslovovati jméno „Ježíš“, úctu svou k nejsvětějšímu tomu Jménu tím na jevo dávají, že buď poklekají, anebo aspoň hlavu uklánějí, dle slov apoštolských (Filip. 2, 10.), že „ve jménu „Ježíš“ každé koleno klekati má.“ Obyčej tento později sněmem Lyonským (Conc. Lugdunense a. 1245.) napo-ručen jest. V *rubrikách* (předpisech) pak *klerikům* (osobám duchovním) zřejmě se velí, aby, vyslovující jméno „Ježíš“, po každé sklonili hlavu svou (*inclinatio capitis*). I sami *protestanté* v Anglicku a jinde zachovávají tento zbožný a chvalitebný mrav při službách Božích, i při domácí modlitbě a jiných příležitostech; též někteří učení bohoslovci proti přísným kalvinistům zřejmě dokázali, že tato *zevní úcta*, jež se jménu Spasitelovu vzdává, jest velmi prospěšné cvičení v *nábožnosti*, kteréž s božským nařízením, abychom jméno „Ježíš“ ctili, úplně souhlasí.

c) Abychom úplně přesvědčeni byli, že tyto zbožné obyčeje s učením křesťanským dokonce se shodují: připomněmež si jen, co apoštol Páně, sv. Pavel, ve svém listě k Filippenským 2, 10. praví, že „ve jménu Ježíš každé koleno klekati

má, nebeských, zemských i pekelných“; a Kol. 3, 17.: „Všecko, cožkoli činíte v slovu neb skutku, všecko činite ve jménu Pána Ježíše Krista, díky činíce Bohu a Otci skrze něho.“ Rovněž 1. Kor. 12, 3.: „Protož známo vám činím, že žádný, kdo Duchem Božím mluví, nezlořečí Pánu Ježíši; a žádný nemůže říci Pán Ježíš“, jedině skrze Ducha svatého.“ A Sk. ap. 4, 12.: „A není v žádném jiném spasení, neboť není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spasení býti.“

d) Zvláště pak vzývá se nejsvětější Jméno Ježíš v *hodině smrti*, aby umírající s tím sv. jménem na rtech skonali a duše jeho v lásce ku Pánu Kristu na věčnost odešla, aby jí byl milostivým soudcem; neboť „každému jest uloženo, jednou zemřít a pak soud.“ Žid. 9, 27.

Ještě něco více pověděti na obhájení těchto svatých obyčejů dojísta netřeba.

§ 81.

3. Pozdravení: Pochválen buď Ježíš Kristus.

a) Již na začátku 14. století udělil církevní sněm *Avenionský* a též *Bezierský* ve Francii těm, kdož by jméno Ježíš s nábožností vyslovovali, odpustkův 10 dní, jež papež Sixtus V. (1585-1590)

na 20 dní rozšířil; to s tím úmyslem, aby věřící povzbuzeni byli, nejsvětější jméno Ježíš s nábožností vyslovovati.

b) Roku 1563. zřídil papež Pius IV. bratrstvo, jehož úkolem bylo, všeliké zneuctívání jména Božího a jména Ježíš přerušovati a zamezovati. Papežové Pius V. a Urban VIII. stvrdili toto bratrstvo a poskytli mu podpory své i tím, že mu udělili plnomocných odpustkův o slavnosti *Zjevení Páně* a jiných na 100 dní. Povinnosti, jež každý, kdo členem toho bratrstva státi se chtěl, na se vzíti musil, byly:

1. Měl každého bratrsky napomenouti, kdo svatých jmen jakýmkoli způsobem zneuctil, anebo jim se rouhal;

2. měli členové vzájemně, když se potkali, sebe pozdravovati slovy: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ I těmto chvaloslovům uděleny jsou odpustky.

c) Papež Sixtus X. rozšířil odpustky ty na všecky věřící; neboť udělil každému (r. 1687.), kdo by jiného slovy: „Pochválen buď Ježíš Kristus“ pozdravil, jakož i tomu, kdo by odpovídaje řekl: „Amen“, anebo „až na věky. Amen“, odpustkův 30 dní. Dále jsou i těm, kdož by svatá jména „Ježíš“ a „Maria“ nábožně vzývali, povoleny odpustky 25 dní, jakož i odpustky plnomocné v hodině smrti všem, kdož

by, ať ničehož více říkati neb modliti by se nemohli: přece aspoň jméno „Ježíš“ nábožně volali a vyslovovali. Odtud zbožný a chvalitebný obyčej, umírajícím jména „Ježíš, Maria, Josef“ předříkávati.

d) Benedikt XIII. toto všecko stvrdil a odpustky obnovil.

e) Toto pozdravení náleží k modlitbám, zvaným *střelným* (preces jaculatoriae), jimiž se rozumějí krátké nábožné povzdechy, podobné příslovím, jimiž Boha chválíme, nebo jej prosíme, anebo jemu děkujeme, na př.: „Ve jménu Páně“, anebo: „Buďtež Bohu díky za všecko“; anebo: „Všecko ke cti a chvále Boží“; anebo: „Veleben budiž Pán Bůh náš.“ a t. pod., jak zhusta nalézáme psáno i na knihách a jiných dílech a pracích.

Takové nábožné povzdechy, jimiž zbožný křesťan život svůj protkává, vtiskují životu jeho ráz *bohoslužby*. Veškeren jeho život jest jako *jedna modlitba*, jedna Bohu milá oběť. Křesťan-li častěji za dne takovými nábožnými povzdechy srdce své k Bohu povznáší, při práci se posiluje, v pokušeních se tuží a k dobrému vůbec povzbuzuje: všudež Boha nalezne a bude moci veškeren život svůj, veškeré myšlení a počínání své Bohu obětovati, jemu žíti i umíratí. (Srovn.

sv. Františka Salesia Filothea č. Bohomila sv. 2. hl. 13.).

f) Ó, kéž by vždy více a více křesťanů bylo, kteříž by, nechajíce všeho marného mluvení, i za dne, při práci, srdce k Bohu povznášeli, myslí naň pamatovali a zbožné vzdechy pronášejíce, ústy svými co den jej chválili a velebili! Kéž by zvláště nábožný a chvalitebný mrav předkův mezi námi opět zavládl, kterýž bohužel za posledních dob téměř zanikl, sebe navzájem, anebo v příbytecích pozdravovati krásným křesťanským pozdravením: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ Avšak poněvadž dle prvních řídívají se druzí: patrně, že duchovní sám musí vždy první a všudež, nejen na kazatelně, ale i v obecném životě slovy těmi pozdravovati a všudež je zaváděti a zvláště školní mládež k tomu míti, aby vždy a všudež tak pozdravovala Nestyďme se za pozdrav ten; jeť naše chloubá! nestyďme se za Pána Krista, aby nesplnila se na nás slova, jež Pán Ježíš Kristus dí u sv. Mat. 10, 33.: „Kdo by mne zapřel před lidmi, toho zapřímť i já před Otcem svým, kterýž jest v nebesích.“

§ 82.

Ukončení slavnosti vánoční.

a) Slavnost Obřezání a Zjevení Páně, jakož i slavnost nejsvětějšího Jména Ježíš tvoří, jsouce slavnosti Páně, *pohodí vánoční* a jsou úplně způsobilý, aby nám v znešenou pravdu: „A slovo tělem učiněno jest“ hlouběji do mysli vštěpovaly a nesmírné dobrodiní, jehož se lidstvu vykoupením dostalo, nám připomínaly.

b) Ku pohodí vánočnímu náleží též slavnost sv. Štěpána, sv. Jana Evangelisty, Mladátek a Hromnic, čili Očišťování Blahoslavené Rodičky Boží Marie Panny, o kterých na jiných místech jednati budeme, a o poměru a vztahu jejich k hodu Božímu vánočnímu promluvíme.

c) Konečně třeba poukázati též k *nedělím*, jež se čítají od vánoc až na konec tohoto kruhu slavnostního a nesou jméno „neděle po Zjevení Páně.“ I tyto povahou svou přiměřeny jsou *době vánoční*; to patrno jest hlavně z *evangelických úryvků* (perikop), jež na ty dny určeny jsou a se čítají. Tak vypravuje:

1. úryvek č. částka sv. evangelia na neděli mezi *Narozením a Obřezáním Páně* (Luk. 2, 33—40.) o stařečku *Simeonovi*, jak prorokoval o Kristu Pánu a bolesti Rodičky Boží; a o sta-

řičké nábožné vdově *Anně*, jak z narození Páně se radujíc, je lidu hlásala a oznamovala.

2. Část na neděli mezi *Obřezáním a Zjevením Páně* (Mat. 2, 19—23) vypravuje, která svatá rodina navrátila se zase z Egypta do země israelské.

3. Perikopa na neděli 1. po Zjevení Páně (Luk. 2, 42—52), jak Pán Ježíš, jsa ve 12 letech, putoval s Matkou svou a pěstounem svým, čili, jak písmo dí, s *rodiči svými* na slavnost do Jerusalema.

4. O druhé neděli pak, jak Spasitel Pán Ježíš Kristus učinil *první* zázrak v Káně Galilejské. (Jan 2, 1—11.).

5. Uryvky čili perikopy ostatních čtyř neděl po Zjevení Páně nezdají se s hodem Božím vánočním v užším spojení býti; neboť vypravují jednak divy, jednak podobenství Páně, jež, přísně vzato, k hodu Božímu vánočnímu žádného vztahu nemají. Příčina toho snad jest ta, že pro hod Boží velikonoční, kterýž brzy dříve, brzy později připadá, úryvky tyto buď po vánocích, anebo zase na konci roku se čítají a tudy rázu vánočního do sebe nemají.

§ 83.

Poučky, z doby povánoční plynoucí.

a) Doba povánoční se slavnostmi, jež v ní se konají, úplně k tomu se hodí, aby na věřící blahodárně působila a zbožné úmysly v nich budila. Postačí zajisté, aby vznešená pravda: že „druhá božská osoba se vtělila, aby nás svou smrtí na kříži vykoupila a spasila,“ dobře byla uvažována a pochopena, aby nás ku pravé, čisté a vroucí lásce k Bohu, svrchovanému Dobru, roznítla. Církev svatá, jsouc si toho vědoma, sestavila právě proto nadzminěné slavnosti tak, aby nás k tomu přiměla, bychom vznešenou a základní onu pravdu s myslí nepouštějíce, v onen svatý čas tím více jí si připomínali a sobě k myslí přivodili.

b) Většina lidí u nitru svém tak způsobena jest, že jen věci nové je vábí a to, co obyčejné jest, byť sebe lepším a vznešenějším bylo, pro ně dosti síly do sebe nemá, aby jich dojalo a na ně blahodárně působilo. K tomu tedy dobrá matka Církev zvláštní měla zřetel a uvádí nám proto vznešenou onu pravdu v rozličných vedlejších obrazech na mysl; tak o hromnicích ukazuje nám Spasitele v obraze *světla*, právě jej býti „*světle* světa“, o slavnosti *Zjevení Páně* představuje jej býti *Spasitelem všech národů*;

v nedělích následujících *příkladem všem, zvláště mládeži*, o svátku sv. Štěpána, Jana Evangelisty a Mladátek — oblažitelem všech věrných a spravedlivých.

c) Každý katolický křesťan, zvláště pak horlivý správce duchovní se vynasnaží, aby hlubokého ducha církevních úmyslů a zařízení vždy více a více poznával a sebe jakož i věřící sobě svěřené s ním obeznamoval a do něho zasvěcoval; všeliké obřady, zvláště o „Zjevení Páně“, mohou důstojným jich vykonáváním velmi poučnými a pro lid vzdělávajícími se státi, svatý-li a čistý úmysl Církve na zřeteli se má a k němu-li se hledí.

§ 84.

Přechod.

Pojednavše o *prvém* kruhu slavností Páně přecházíme ke *druhému, velikonočnímu*, jež týmž pořadem, jako předešlý, v dalších postupcích probrati chceme.

Časť druhá.

O utrpení, smrti a vzkřísení Páně.

§ 85.

Předmět určitěji se vymezuje.

Druhá hlavní doba v kruhu svátkův Páně jest *doba velikonoční* a její střed, *Vzkřísení Páně*. I tato doba má své slavnosti předcházející čili přípravné a následující čili dokonávající a rozpadá se tudíž na několik hlav.

a) Ve svaté době velikonoční představuje nám Církev neskončenou lásku Syna Božího, kterýž přehořkým utrpením svým a slavným z mrtvých vstáním dokonal *druhé* Božské dílo, *vykoupení pokolení lidského*. Pak vstoupiv na nebesa, navrátil se k Otci, aby účastnil se slávy, „již měl u Otce, prve než svět byl“ (Jan 17, 5.) a aby byl naším prostředníkem u něho. (Jan 3, 16.) Hlavním tedy předmětem slavností doby této jest *vykoupení* padlého pokolení lidského skrze Ježíše Krista a to: jeho utrpení, smrt, vzkřísení a nanebevstoupení.

b) Poněvadž však udalosti tyto v životě Páně a v díle vykoupení jeho jsou nejdůležitější: tvoří doba *velikonoční* střed veškerého roku církevního, tak že podle ní se řídí veškeré pohyblivé svátky, jakož i počet neděl po Zjevení Páně a po Svatém Duchu.*)

c) Doba velikonoční počíná *nedělí Devítník* a jde až ku slavnosti *Nanebevstoupení Páně*, v Čechách pak až do soboty před Nejsvětější Trojicí. *Středem* jejím jest hod Boží velikonoční. Přípravou čili *předhodím* jest *půst* s předcházejícími třemi nedělemi *devítníkovými*. *Pohodím* jest pět neděl povelikonočních se slavnostmi v dobu tu připadajícími.

Částky doby této jsou:

1. Předpostí;
2. Svatý postní čas čili 40denní půst;
3. Popeleční neb škaredá středa;
4. Svatý neb pašijový týden, přímá příprava k hodu Božímu velikonočnímu;
5. Vigilie hodu Božího velikonočního (bílá sobota);
6. Hod Boží velikonoční;

*) Svátky pohyblivými slovou ty, jež mohou připadnouti buď dříve, nebo později; to řídí se dle hodu Božího velikonočního; připadne-li dříve, jsou i všechny svátky, s ním souvisící, dříve; připadne-li později, jsou i ty svátky později. Neděle, jež po Zjevení Páně (třech králích) se vypustí, přidají se na konec, k nedělím po sv. Duchu.

7. Neděle po velikonoci (šest); a

8. Slavnost Nanebevstoupení Páně. Tato
jest *zakońčením* doby velikonoční. Nyní jedno-
tlivě.

Hlava první.

O svatém čase postním.

§ 86.

1. Předpostí.

1. *Předpostím* slove doba tří neděl před postem, z nichžto první slove *Devítník*, druhá a třetí pak *první a druhá po Devítníku*. Po latinsky se nazývají tyto neděle *Septuagesima*, *Sexagesima* a *Quinquagesima*, což jest na česko sedmdesátý, šedesátý a padesátý, totiž den před Velikonocí. Důvod toho leží v tom, že za starých časů nezačínal 40denní půst všude stejně, jedním a týmž dnem; někde 70, někde 60, někde 50 dní napřed. Byloť zajisté v některých krajinách obyčejem o některých dnech postního času, jako: v neděli, čtvrtěk nebo sobotu se nepostiti, tudy, aby 40 dní postu do velikonoci jim wypadlo, počínali půst dříve, tak že počet veškerých dnů postních obnášel přece čtyřicet. Tak se stalo, že 40denní půst počínali někde sedmdesátý, jinde šedesátý, jinde padesátý den před velikonocí. Odtud ono svrchu uvedené pojmenování.

Později však stanoveno, aby 40denní půst všude stejně začínal a to čtyřicet a šest dní před veliknoci, tedy (nynější) *popeleční čili škaredou středou*, tak že, nedělních dnů nepočítaje, o kterých není nikdy půst, právě čtyřicet dní vypadne.

2. Ačkoli tedy od neděle Devítník až do popeleční středy není půst, přece Církev zachovala stará ta jména; ona koná také za těchto dnů, najmě o nedělích, služby Boží dle starého způsobu, jako v postě. Užívá totiž při službách Božích obleku *fialové barvy*, neříká ni *Gloria*, ni *Alleluja* a veškeré modlitby a čtení v tento čas připadající projevují ducha pokání a kajicnosti.

3. I svatá čtení *epištolní* a *evangelická* době té velice přiměřena jsou; Církev svatá (pro tu dobu) moudře je obrala. Tak *epištol*a na neděli Devítník vyňata jest ze sv. Pavla (I. Kor. 9, 24—27. a 10, 1—5. a jedná o běhu a boji o závod; tak běžte, volá apoštol, tak bojujte, abyste dosáhli — totiž koruny nepomíjitelné, nevadnoucí v nebesích: — Evangelium pak (Mat. 20, 1—16.) vypravuje podobenství Páně o *dělnících na vinici*, čímž připomíná se věřícím, aby na vinici Páně zde, v Církvi Boží byli dělníky pilnými a bedlivými a věrně pra-

covali o spasení duše své pokáním a zapíráním sebe.

Neděle první po Devítníku má epištolu poněkud delší než obyčejně, rovněž ze sv. Pavla (2. Kor. 11, 19—33. a 12, 1—9.), ve kteréž apoštol Páně vyčítá, co trpěl pro Ježíše Krista a chlubí se prevelikými milostmi, jichž účastným se stal; ale tím, praví, že se nechce chlubiti, nébrž svými *nemocemi*; míní své *slabosti* a *křehkosti*. Tím připomíná Církev, aby rovněž každý svých slabostí a křehkostí pamětliv byl a ku svatému času postnímu a ku pokání se připravoval. — V podobenství pak o *rozsévači* o kterémž jedná evangelium (Luk. 8, 4—15.), ukazuje Církev překážky pravého obrácení se a pokání, jež jsou nestálost a zatvrzelost srdce a přílišná péče o zboží světské.

Na neděli *druhou* po Devítníku vyňata jest epištola z 1. listu, též sv. Pavla ke Korintským (13, 1—13.) a jedná o *lásce*, kteráž jest základem polepšení a pokání; bez lásky k Bohu není spásy; proto nejvyšší ze všech ctností, svazek a vrchol dokonalosti jest láska. — V evangelium, kteréž vzato jest ze sv. Luk. (18, 31—43.), předpovídá Spasitel své brzké utrpení, vstupuje s učedníky do Jerusalema, čímž Církev obrací pozornost naši k vykoupení našemu; a to činí i také *uléčením slepého že-*

bráka u Jericha; poukazuje k tomu, jenž léčí i slepotu duchovní, zaslepenost rozumu i srdce, což jest první podmínkou pokání, prohlédnutí t. j. poznání chyby své. Slepý žebrák jest pokolení lidské a v něm má každý viděti sebe sama, i poznati, u koho jen uléčení hledati má.

Poznámka. Jak z předchozího vysvítá, snaží se sv. Církev věřících k nastávajícímu svatému času postnímu jak náleží připravit. Avšak rozpustilí a světsky smýšlející lidé oddávají se rádi, zvláště za posledních dnů masopustních, světáckým zábavám a prostopášným veselostem, kteréž, že poslední to dnové jsou masopustní, slovou v ústech lidu *ostatky* a jsou zbytky pohanských slavností, řečených „Bakchanalia“, na počest pohanskému bůžku (obžerství a smyslné radosti) *Bakchusovi* činěných.

Křestanu však nesluší, aby takovýmto veselostem se oddával, ježto nesnášejí se se vzneseným jeho povoláním, ani s úmyslem a duchem sv. Církve. Mimo to jsou podnětem ku mnohým mrzkostem a neřestem, tak že o těch, kdož se jim oddávají, říci se může, co praví sv. Pavel (Filip. 3, 18. 19.), že „jsou nepřátelé kříže Kristova, jejichž konec jest zahynutí, jejichžto bůh břicho jest a sláva v zahanbení jejich.“ Proto již sv. *Augustin* napomínal věřících svého věku,

řka: „Pohané dávají si v tyto dny dárky milostné, vy pak máte dávatí almužny v tyto dny zloby; onino jásají prozpěvujícíe písně veselé a hejřivé, vy se máte těšiti ze slova Božího; oni běhají po divadlech, vy máte spěchatí do chrámů; oni se opíjejí, vy pak buďte střídmi a postěte se.“

Za tou příčinou bývá nyní v mnohých chrámech v poslední tři dny masopustní vystavena *velebná Svátost Oltářní* po 40 hodin, což slove *40hodinná pobožnost*, kterouž papežové: *Benedikt XIV.* (1740—1758) a *Klement XIII.* (1758—1769) nadali i *plnomocnými odpustky*; aby totiž věrní věřící v hojné pobožnosti a kajicnosti takořka nějakou náhradu Pánu Bohu učinili za hříchy zhýralých a prostopášných světáků. Počátek pobožnosti té učinili otcové *Jesuité* v *Maceratě* v Itálii; mělit úmysl, lid od masopustních rozpustilostí odvrátiti a k Bohu jej přikloniti.

Církev svatá a svaté náboženství křesťanské nezapovídá veškerých radostí a všeho veselí; avšak má křesťan *radovati se v Pánu*, t. j. tak, aby, jsa v zábavě a při veselosti, s radostí a dobrým svědomím na Boha vzpomenouti mohl; anebo, jak sv. *Bernard* dí, kdy se radujeme, aby s námi mohl se radovati Kristus, a kdy hodujeme, aby s námi za stůl mohl za-

sednouti Kristus. Zvláště však mládeži sluší bedlivou býti a vzdalovati se všelikých veselostí, jimižby nevinność srdce poskvřniti, pokoj duše své zrušiti, zdraví svému uškoditi a chuti k opravdové práci a namáhání ducha pozbyti a tak sebe v záhubu časnou i věčnou uvrhnouti mohla.

§ 87.

2. Svatý postní čas čili 40denní půst.

a) Příprava ku slavnosti velikonoční a u památce vykoupení našeho, jakož i vzkříšení Páně nazývá se vůbec *svatý postní čas*; počíná vlastně nedělí *Devítník*, neboť od této až ku závěrce oktávu velikonočního jest právě sedmdesát dní.

b) Jmenujice svatý čas postní, rozumíme ovšem především dobu přípravy k hodu Božímu velikonočnímu, avšak nikoli neděle *devítníkové*; neboť, jak známo, jsou to neděle masopustní a tedy žádný půst; ten počíná nyní všeobecně *popeleční středou* a následující nedělí, kteráž slove *Quadragesima* (scil. dies) t. j. *čtyřicátý* totiž den, odkud i v latině slove svatý postní čas *tempus quadragesimale* t. j. čas čtyřicetidenního postu.

§ 88.

Stáří a původ 40denního postu.

a) Obyčej, postem k hodu Božímu velikonočnímu se připravovati, jest v Církvi *velice starý* a pravdě podobno, že sahá až do *časů apoštolských*; nebo, kdo chtěl by tvrditi, že již tehdáž nábožní věřící, konajíce výroční památku *umučení a smrti Páně*, pohnuti a povzbuzeni nebyli, aby aspoň od hodiny smrti Spasitelovy až do jeho z mrtvých vstání čas ve svatém postu trávili, nezměrné dobrodiní vykoupení svého vděčně si připomínajíce? zvláště, když sám Spasitel pravil: „Přijdou dnové, že odjat bude od nich ženich; tehdáž v těch dnech budou se postiti.“ (Luk. 5, 35.).

b) Avšak nehledíce ani ku místu tomuto, již v *druhém* století velmi patrný důkaz nalézáme, že předvelikonoční půst obyčejem již od předků zděděným a vůbec známým byl. Svatý *Irenej*, který v druhé polovici druhého století živ byl, velmi patrným a nevyvratným u věci té jest důkazem, jak v následujícím postupu uvedeno bude, tak že všeliká pozdější svědectví takorůzka zhytečna jsou.

§ 88.

Jak dlouho velikonoční půst trvá.

a) O trvání, jakož i o stáří předvelikonočního postu sv. otec Irenej v jednom ze svých listů takto se vyjadřuje: „Někteří myslí, že jenom jeden den postiti se mají, jiní dva, jiní více, jiní 40 hodin denních a nočních čítajíce den (postní) sobě ustanovují. A tato postících se rozdílnost ne za našeho teprv času, nébrž mnohem dříve těmi počala, kteří prve mimo přísnou pilnost, jak pravděpodobno jest, věci otěží se zmocnivše, prostý a obecný zvyk méně cenili a změnili. Avšak nicméně všickni ti pokoj mezi sebou zachovali a udržujeme (jej) i teď; a rozdílnost postu schvaluje (odporoučí) svornost u víře.“

Zdali svatý otec tuto o postu *předvelikonočním*, anebo o postu *vůbec*, anebo dnech nazvaných „*dies superpositionis*“ t. j. dnech postních dobrovolných čili přidaných mluví, o tom učenci a zpytatelé starožitnin nejsou svorní. Daille, Bingham a jiní drží se prvního; Natalis Alexander a jiní druhého.

b) Jisto jest však, že ve 4. století předvelikonoční půst jak na východě, tak na západě čtyřicetidenním se nazývá. Tak sv. Jan Zlatoústý (hom. 1. in Gen.): „Pán náš Ježíš Kristus,

postiv se sám prve 40 dní . . . všem nám příklad dal . . .“ Origenes pak dí: „Máme 40 dní postu zasvěcených“ (hom. 10. in Levit.); a sv. *Hieronym* (Jarolim) píše, že tato Quadragesima dle apoštolského podání po veškerém okrsku země se drží a zachovává. Dle sv. Leona I. Velikého (řeč 7. o 40denním postu) ustanovili tak prý sv. *apoštolé*, sledující vnuknutí Ducha svatého.

§ 89.

Kdy čtyřicetidenní půst začíná?

a) Počátek 40denního postu nebyl a není až dosud všude *jeden a týž*; někde začíná dříve, někde později, jakož i dnové, o nichž postiti se jest, nebyli a nejsou všudež titěž.

1. Dějepisec *Sokrates* (církv. dějepis kn. 5. hlava 22.) píše: „Shledáváme, že půst před velikonocí každý jinak zachovává. Římané totiž (t. j. Církev západní, latinská) tři před velikonocí týdny, mimo sobotu a neděle, nepřetržitě se postí. Illirští a celé Řecko a Alexandrinští šest neděl (týdnů) postu před velikonocí zachovávají a jej 40denním nazývají. Z ostatních pak mimo to někteří před sedmi nedělemi této slavnosti (velikonoční) půst začínají a pouze patnáct dní s přestávkami se postíce, nicméně

i oni čas ten čtyřicetidenním (postem) nazývají.“ Z toho patrno, že slova „Quadragesima“ velmi zhusta počtu jistého za nejistý (numerus certus pro incerto) se užívalo. Svědectví tomuto podobné, avšak, co do Církve římské, jistější a určitější, podává *Sozomenus* ve své církevní historii, kniha 7., kap. 1, 9.

2. Zvláště pak bylo obyčejem, čtyřicetidenní půst šest neděl před velikonocí začínati; a v těchto šesti nedělích každodenně, neděle vyjímaje, se postiti, tak že celkem 36 dní postěno se bylo. Toho *Cassianus*, *Řehoř I. Veliký*, *Isidor Sevilský*, sv. *Dorotheus* nejenom dosvědčují, ale uvádějí i mystický důvod, pravíce, že proto tak se stává, abychom Bohu, ten čas se postíce, takořka *desátek* z roku odváděli. Tak praví sv. *Řehoř I. Veliký*: „Ježto rok přes 365 dní se šíří, my pak po 36 dní se rmoutíme (postíme), jaksi našeho roku desátek Bohu dáváme.“

3. Zde a onde čítán 40denní půst i tak, že svatý čili pašijový týden k němu se nečítal. Tak píše na př. *Anastasius* z Nicaei: „*Čtyřicetidenní půst se doplňuje (ukončuje) o slavnosti palem; neboť o velikém (pašijovém) témdni postíme se pro utrpení Kristovo a ne pro 40denní půst.*“ Myslíli též někteří věřící, že dosti učinili, když jen o některých týdnech, jak u nich v obyčeji

bylo, se postili. Tak za starých časů v prvotní Církvi.

b) Za dnů našich počíná *latinská*, t. j. naše svatá Církev, 40denní půst *středou* před šestou nedělí před velikonocí, kteráž slove *popeleční* neb *škaredá*; pouze v Miláně náleží tyto dni ještě k masopustu čili karnevalu. (Conc. Mediolan. 1565. p. 2. c. 7.)

Avšak Církev začíná svůj vážný a kající čas již třetí nedělí před první nedělí postní, aby jednak na onen starý horlivý čas pamatovala, kdy mnozí věřící již 50., 60. neb 70. dne před velikonocí postit se začínali, jednak aby věřícím již v tyto dny modlitbu, půst a almužnu jakožto přípravu k nastávajícímu svatopostnímu času odporoučela; odtud *název* těch neděl, jak svrchu jsme pravili. V češtině nesou neděle ty starodávná jména: *Devítník*, první a druhá po Devítníku, t. j. devět neděl před velikonocí.

c) *Řekové* (čili Církev *východní*) počínají (dle Goara a Leona Allatia) čtyřidcetidenní půst *pondělím* neděle druhé po Devítníku (Quinquagesimae); naše *první* po Devítníku (Sexagesima) čítá se od nich k týdnu, zvanému *apokreos*, t. j. bez masa (carnisprivii, carneval) a neděle Quinquagesima k týdnu, zvanému *tyrine* t. j. *sýrová*, máslová neděle (od *tyros*, sýr). Úhrn však jejich postních dní obnáší pouze 36; po-

něvadž sobota u nich není den postní, vyjma sobotu *bílou*. Počítáme-li však, což obyčejně se stává, neděli sýrovou též k času postnímu, obnáší počet dní postních právě 40, poněvadž dle starého zvyku Církve veliký pátek a bílá sobota za *jeden* den se čítá.

Poznámka. V jazyku českém mají postní neděle svá zvláštní pojmenování; tak první slula u Staročechů neděle *pražená*, od obvařeného a praženého, ale nemastného hrachu, jehož předkové naši v postě požívali a kterýmž půst začínali. Týž slul *pučalka* (od pučeti, pukati — hrách nabobtnal a pukal), odkud ta neděle též *pučalka* slula. *Druhé* říkáno *černá*, snad od černých, truchlivých čili kajících rouch. *Třetí* slove až dosud *kýchavná* a to odtud, že prý v Čechách jedenkrát *mor* byl, který *kýcháním* se jevil. Že pak o neděli třetí postní pobožnost proti tomu moru ohlašována byla: odtud prý neděle ta nazývána *kýchavnou*, kteréžto pojmenování jí až dosud zůstalo. Od té doby pak vzal počátek i obyčej, když kdo kýchne, říkati: „Pozdrav Pán Bůh“ a odpověď: „Dejž to Pán Bůh.“ *Čtvrtá* slove *družbná*; že za starých časů tou nedělí již o *družku* (nevěstu) ucházet se začali, kdož po velikonoci (o provodě) v stav manželský vstoupiti chtěli. Začínaly tou nedělí svatební *ohlášky*.

Pátá nese jméno *smrtečná*; má původ svůj jistě z dob *pohanských*; spadala do jara; označovali staří konec zimy a začátek jara. *Zimu* představovali smrtí (Morana), *jaro* leto-růstkou (ratolestí zelenou); odtud až dosavad národní zvyk v Čechách, že o družebné neděli chodí *dítky* s „*novým lítem*“ (smrčkem ozdobeným a okrášleným), a o neděli smrtelné se *smrtí* (smrtkou) na holi, zpívajíce: „Smrť nesem ze vsi, nové léto do vsi.“ *Křesťanský* výklad je, že od této neděle obrací Církev výhradně zřetel svůj k umučení a *smrti* Páně (počalo jeho utrpení; židé chtěli jej kamenovati, ale skryl se). *Šestá* se nazývá *květná* (palmová); pojmenování to pochodí patrně již z dob křesťanských; jakož i *sedmá*, *veliká*, hod Boží *velikonoční*. *Středa* před zeleným čtvrtkem slula starým *metná* čili *sazometná*, poněvadž téhož dne vymetali *saze* ze svých příbytků, t. j. čistili je na svátky. *Čtvrtek* ve svatém týdnu nazýván *zeleným*, že požíváno jen zelenin; *pátek* záhy dostal jméno *veliký*, od velikého tajemství vykoupení našeho; *sobota* pak nazvána *bílou*, od bílých rouch *novokřtěnců* čili *neofytův* (katechumenův; viz o bílé sobotě). Ve starých knihách, jmenovitě lékařských, užíváno zhusta výrazu: *na čti-*

trobu čili *štitrobu*, t. j. „na čistou útrobu“, čili, jak teď říkáme „na lačný život.“

§ 90.

Původ nynější postní kázně v katolické Církvi.

a) Postní kázeň v katolické Církvi, jak ji nyní shledáváme, vyvinula se ponenáhlu. Naskytují se ovšem záhy, po Řehoři I. Velikém († 604.) svědectví, kteráž dokazují, že 40denní půst, jako až dosud jest, popeleční středou začínal; avšak rovněž jsou též svědectví, že týž půst počínal teprv nedělí následující. Tomuto nasvědčují až dosavad mnohé předpisy (rubriky) o církevních hodinkách (breviáři). Zde a onde čítán po delší čas 40denní půst od 1. neděle postní, ačkoli předcházející středou již byl započal.

b) Duchovním a řeholníkům (mnichům) často uloženo jest, *aby* 40denní půst dříve začínali, než osoby světské. Tak církevní sněm *Klérmontský* ve Francii z r. 1095. zřejmě dí, aby půst *nekněží* (laikův) *popeleční středou*, duchovních pak nedělí *Quinquagesimae* (2. po Devítn.) počínal. *Sv. Bernard* rozeznává zřejmě počátek postu mnichův a osob světských.

c) Obyčej, *neděle*, jež 40denní půst předchá-

zejí, nazývati jmény: *Septuagesimae*, *Sexagesimae* a *Quinquagesimae* nalézá se již v nejstarších svátostnicích (sakramentariích) západní Církve; ano i otcové shromáždění na sněmu Orleanském r. 541. znají již pojmenování ta.

§. 91.

Který úmysl vede Církev, když půst dobou přípravy ku velikonoci ustanovuje?

Úmysl Církve u věci té jest tento:

a) Chce věřících ku polepšení života a k dobrovolnému konání kajících skutků povzbuzovati. Člověk do světských starostí jsa pohřížen a vášněmi, proti nimž mu bojovati jest, zmítán, snadno zapomíná vznešeného cíle svého. Proto jej Církev naň pamatuje a každého roku kající čas ustanovuje, aby pokáním a zbožným přijatím Těla Páně se připraviv, největší hod Boží, Vzkříšení Páně, důstojně slavil. Tento jistě dobrý a vznešený úmysl Církve vyjadřují přemnozí svatí otcové ve spisech svých; tak sv. papež *Leo I. Veliký* (v breviáři na 1. neděli postní; řeč 4. o postu): „Ačkoli nižádný není čas, kterýž by nebyl pln darů Božích a vždycky

nám k milosrdenství Božímu skrze jeho milost přístup se skytá: nyní přece slušno, aby myslí všech větší snahou k duchovním prospěchům se nesly a hojnější důvěrou se oživovaly, kdyžťe ku všelikým zbožnostem povinností návrat téhož dne, v němž vykoupení jsme, nás pozývá, abychom tajemství utrpení Páně, nade vše vynikající, očištěnými i těly i dušemi slavili. Slušeloť zajisté, aby tajemstvím tak velikým stálá (nepřestávající) oddanost a ustavičná úcta vzdávána byla, abychom před tváří Boží takými zůstávali, jakými slušno jest, abychom o samém hodu Božím velikonočním nalezeni byli. Avšak poněvadž málo kteří tak stateční jsou a, ještoť křehkostí těla přísnější kázeň se rozvolňuje a péče po rozličném zaměstnání tohoto (pozemského) života se šíří a nezbytno, aby i nábožná srdce světským prachem se nepošpinila: velikou božského ustanovení laskavostí o to postaráno jest, aby ku navrácení čistoty duševní cvičení (půst) 40tídení nám posloužilo (nás vyléčilo), v nichž by zbožné (kající) skutky viny jiných časů (jindy spáchané) i vykupovaly, i čisté posty (t. j. posty s čistotou mravní spojené) odtryzňovaly (t. j. za viny ty zadost činily).“ V témž smyslu vyjadřují se též jiní církevní otcové, jako: sv. Jan Zlatoústý (Chrysostomos), sv. Augustin a jiní.

b) Aby věřícím *k utrpení a smrti Ježíše Krista* ukazovala; nebo účel všelikého postu jen tehdy dosažen bývá, když si křesťan lásky ukřižovaného Boha člověka připomíná; proto ovšem svatý postní čas jest zároveň připomínkou a památkou umučení a smrti Pána našeho Ježíše Krista. Ano i čas, od neděle *Devítníku* počínaje až do popeleční středy, má dle přání Církve tímž způsobem tráven býti. (Sněm Milán. 1573. c. 1.).

§ 92.

Zvláštní obřady téhož času v katolické Církvi.

Aby Církev nadřčeného šlechetného účelu dosáhla, ustanovila na postní dobu *zvláštní obřady*, kteréž vesměs k tomu směřují, aby ve věřících ducha kajicnosti budily a je k důstojnému slavení hodů Božího velikonočního připravovaly. Sem náleží:

1. Mše svatá v postě, v rouchu a způsobem kajícím;
2. předepsaná výroční sv. zpověď;
3. vystavování nejsvětější Svátosti Oltářní;
4. přikázaný půst (zdržení se masa a ujma v jídle);

5. posýpání hlavy (čela) popelem ;
6. zahalování křížův v kostele rouškou barvy fialové ;
7. svěcení ratolestí, průvod a obřady svatého téhodne ;
8. velikonoční vigilie, t. j. bílá sobota a obřady její.

O všech těchto částích pojednáme ; pro číslice 5. a 6. bude zvláštní článek, jakož i 7. a 8. ; čtyři přední ku hlavě této připojíme.

§ 93.

1. Mše svatá postní v rouše kajícím.

První věc, kterouž Církev bojující zde dává na jevo kajicnost svou a skroušenost nad hříchy ve svatém čase postním, jest *mešní roucho modré* či lépe *fialové* barvy, barvy to pokání a kajicnosti, zvláštními modlitbami při mši svaté a jinými pobožnostmi, jakož i zvláštním upravením chrámu Páně, totiž, že všeliká okrasa (prapory, květiny, obrazy, a t. p.), pokud možná, se odstraní, obraz na hlavním oltáři se zastře a na jeho místo *kříž* se postaví, první, hlavní a takořka jediná myšlénka v čase postním.

a) O mších svatých postních (de tempore quadragesimali) platí všecko to, co již dříve o mši ve dnech postních řečeno jest bylo; levité nosí při nich, od popeleční středy počínaje a jen čtvrtou neděli postní vyjímaje, roucha *shrnutá* (planetas plicatas); touž měrou, rovněž mimo čtvrtou neděle, mají mlčeti i *varhany*; o všech postních dnech říká se po sv. přijímání na konec po modlitbách zvaných „Po přijímání“ (postcommunio) *ještě jedna* modlitba, zvaná „nad lidem“ (oratio supra populum), kteráž začíná slovy: *Oremus; humiliate capita vestra Deo*, t. j. „modleme se; pokořte hlav svých Bohu!“

Při každé mši, ať se slouží dle kteréhokoli vzorce (formuláře), vypustí se veškeré „allelujah,“ jakož i v církevních hodinkách. Tak i veškeré částky písma svatého (perikopy), zvláště *evangelické*, jež sv. Církev obrala a na půst ustanovila, přispívají mocně k tomu, aby věřící důstojným způsobem svatý půst konali; tak:

1. O evangelických úryvkách na neděle *devítníkové* již svrchu (v postupu 86.) promluveno jest.

2. Evangelická perikopa na *první* neděli postní vypravuje o *trojím* pokušení Páně. Trojí jest hřích: *žádost očí, žádost těla a pýcha života*; trojím vítězstvím přemohl Spasitel trojí tento hřích; v pokušení prvním přemohl *žádost těla*,

v druhém *pýchu* života a v třetím *žádost oči*. Trojím tímto vítězstvím Kristovým ukazuje nám Církev a to hned na začátku postu, kterak i my, zvláště o sv. čase postním, všeliké pokušení přemáhati máme; avšak toho že dokážeme jedině, když vedeni budeme, jako Kristus Pán, Duchem svatým a siliti se budeme k boji tomu, jako on, postem a modlitbou.

3. O druhé neděli postní vypravuje Církev věřícím *evangelium o proměnění Páně*. Ukázal se Spasitel v nebeské slávě své; „*tvář jeho stkvěla se jako slunce, roucho jeho učiněno jest bílé jako sníh.*“ Patrně ukazuje tu Církev ku proměnění našemu, jakéž ve sv. čase postním na duši s námi státi se má; má zastkvíti se tvářnost duše naší jako slunce a roucho její, t. j. veškeré smýšlení, cítění, chtění i jednání má býti *bílé* t. j. čisté, nevinné a spravedlivé jako sníh. Též dává Církev tím nazíratí nám ve slávu věčnou, abychom, po ní toužíce, ku ctnostnému a bohabojnému životu tím spíše povzbuzeni byli.

4. Perikopa *třetí* neděle postní hlásá o zázraku Páně, jež učinil na *posedlém*, kterak oprostil jej od zlého ducha, kterýž působil vyšší, ale zlou vůlí svou, že onen ubožák byl *němý* (dle sv. Matouše i *slepý*). Tím sv. Církev na oči nám staví, kterak nešťasten jest člověk,

když těžkým hříchem v moc zlého ducha upadá a kterak jen u *Ježíše* pomoci hledati máme, a že *On* jediný pomoci může. Ukazuje též převráceností židovskou, kterak stav člověka, podruhé-li do hříchu upadl a v zatvrzelosti své trvá, mnohem horší jest, než *první*; a kterak šťastni jsou naproti tomu ti, kdož, pamětlivi jsouce posledního cíle svého, „rádi slyší slovo Boží a ostříhají ho.“

5. *Čtvrtá* neděle postní vypravuje o *zázračném nasycení* pěti tisíc mužů pěti chleby a dvěma rybami. Jak vidno, ukazuje Církev ku nasycení ještě zázračnějšímu nábožné duše u stolu Páně v Nejsvětější Svátosti Oltářní a pozývá, vybízí všech, aby, neliknajíce, aspoň ve svatém čase postním, k hodům těm nebeským přistupovali a duše své zázračným pokrmem Těla a Krve Páně posilovali, aby stateční byli, v síle pokrmu toho jako druhdy *Eliáš*, pouští tohoto života dále kráčet i břímě dne i horka nésti. Zároveň povzbuzuje věřících, že jaro jest, k důvěře v Boha všemohoucího a Spasitele svého, *Ježíše Krista*, že ten, kterýž mocen byl, tehdáž pěti chleby pět tisíc mužů zázračně nasytiti, dosti mocen bude, i na poli dáti vyrůstiti tolik, abychom s dostatek chleba vezdejšího měli a i chudým uděliti mohli.

6. Evangelické částky čili perikopy po-

sledních dvou neděl postních obsahují události, jež se krátce před utrpením Páně přihodily; a jistě docela dobře a přiměřeně sv. Církev o nich poslední dvě neděle v postě vypravuje. O neděli *páté*, kterak Spasitel hájí svou čest před utrhačnými jazyky knížat kněžských a Fariseův, a kterak, když pravdu jim mluvil a ošemetnost jejich odhaloval, jej chtěli kamenovat, čímž vlastně již počalo utrpení jeho. — O neděli pak *šesté*, kterak tíž lidé, kteříž u slavném průvodu jej provázejíce provolávali radostné *Hosianna*, po třech dnech rovněž týmiž ústy volali a křičeli: *Ukřižuj, ukřižuj!* — čímž Církev svatá ovšem chce naznačiti a v jasném světle ukázati vrtkavost lidskou a nestálost věcí světských. — Tak, hle, všechny ty úryvky písma svatého pro sv. postní čas bedlivě obrány a též dobře velmi přiměřeny jsou.

b) Na některých místech se konají v svatém čase postním zvláštní *odpolední* pobožnosti; sem náleží přede vším *postní kázání*, kteráž teď zhusta o postních nedělích odpoledne se odbývají a již za starých časů v obyčeji byla. — Dále *křížová cesta*, t. j. rozjímání o umučení Páně ve 14 obrazech čili zastaveních (původně 10, pak 12) dle návodů a knížek k tomu tištěných. Též se místy zpívá 50. žalm, jakožto

výraz srdce zkroušeného a kajícího: „Miserere . . . Smiluj se nade mnou, ó Bože! podle velikého milosrdenství svého!“ — Též se modlívá duchovní správce s ovečkami svými v postě *bolestný růženec* a j. Pobožnostmi těmi věřící duchovně se vzdělávají, duch kajicnosti a spásitelného pokání v nich se budí a ku mravnému zdokonalení jejich a polepšení života valně se napomáhá.

c) Užívá se zhusta v chrámech *modrých tkanin a záslon*, jimiž buď veškerý chrám uvnitř, anebo jen stěny kolem hlavního oltáře (presbyterium), anebo aspoň obraz na hlavním oltáři se zastírá, prapory a jiná okrasa se odstraňuje a na hlavní oltář veliký kříž s obrazem Ukřižovaného se staví, aby myslí věřících k té jediné a hlavní myšlénce se nesly, že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, za nás trpěl a umřel, aby smrtí svou nás vykoupil a aby věřící takto tím více ku pokání pohnuti byli. — Semotam jest ve zvyku, i na *postranní* oltáře modré tkaniny se znaky a obrazy umučení Páně anebo vyobrazení mučednických nástrojů Páně zavěšovati. Toto, zdá se, bylo již za časů sv. *Augustina* v obyčeji; nebo skladatel spisu „o životě poustevnickém“ (de vita eremitica) ve spisech sv. *Augustina* dí: „Abychom věděli, že v tomto vyhnanství patření na Boha se nám odepírá,

zavěsuje se záslona mezi nás a svatyni svatých“ (jako v zákoně starém).

§ 94.

2. Povinná výroční postní zpověď.

a) Ačkoli čas, kdy svátost pokání udělovati se má, předepsán není a ona po veškerý rok udělována býti může a musí; nicméně jsou v církevním roce dni a doby, v nichž hustěji se jí přisluhuje, než jindy. Sem přísluší neděle a svátky a zvláště svatý čas postní.

1. Že křesťané před velikonocí, zvláště o 40denním postu již za starých časů kající pobožnost vykonávali a ku správě Boží chodili, toho doklady máme již ze 4. století. Vyzývaltě k tomu věřících sám hod Boží velikonoční, aby s čistým srdcem ku stolu Páně přistupujice a Beránka Nejsvětějšího požívajice vzkřísení Páně důstojně slaviti a z něho v pravdě radovati se mohli. Proto praví sv. Jan Zlatoústý: „Otcové ustanovili 40 dní postu, abychom v těchto dnech všickni modlitbami, almužnou, postem, nočními bděními, slzami, vyznáním a vším ostatním očistění jsouce s čistým svědomím přistupovali (ke stolu Páně, k hodům Božím).“ Rovněž tak mluví sv. Ambrož, Innocenc, Hieronym a jiní.

2. V devátém století bylo již hříchem, když kdo v postě se nezpovídal; neboť v jednom zákonníku (Codexu) z té doby z biskupství Turonského ve Francii hříšník mimo jiné také těmito slovy na sebe žaluje: „V postě, jak ustanoveno jest, nezpovídal jsem se.“ A tak jest až dosavad, tak že sněmem Lateránským (v Římě) r. 1215. nařízená zpověď, totiž aspoň jednou v roce, obyčejně buď v tomto čase, anebo nedaleko něho se vykonává, ačkoli žádný určitý čas ustanoven není, kdy by vykonána býti měla. Sněm pak Tridentský tuto obvyklost čili praxis zřejmě schvaluje, an dí: „Ve veškeré Církvi s nezměrným duší věřících prospěchem zachovává se onen blahodatný obyčej, zpovídati se ve svatém onom a nejvýš příznivém 40denním čase postním, kterýžto zvyk tato svatá synoda nejvýše schvaluje a za svůj uznává (přijímá), jakožto zbožný a takový, kterýžby právem podržeti se měl.“ (Sess. 14. Poenit. 5.).

3. Ostatně dožila se kázeň, co se dní týče, o kterých vůbec zpověď se konala a rozhřešováno bylo, postupem času mnohých proměn. Za prvních dob dělo se vyznání buď na popelečnou středu, anebo od svátku „Hromnic“ počínaje. Kdo později se zpovídal, musil před květnou nedělí, anebo aspoň před hodem Bo-

žím velikonočním tak učiniti, nechtěl-li buď z Církve vyloučen, anebo pod přísnými podmínkami až za týden po velikonoci ke zpovědi odkázán, anebo aspoň za vlažného a netečného křesťana prohlášen býti. Tak synody Passovská 1284. a Olomúcká 1381. — Rozhřešení udělováno na zelený čtvrtek, v Miláně na veliký pátek. Teprv později ponenáhlu stávalo se obyčejem, že hříšníci hned po vykonané zpovědi rozhřešováni jsou. — Za dnů našich čas předepsané výroční zpovědi na všecku dobu velikonoční rozšířeny jest, kteráž v církevní provincii České od popeleční středy až do svaté Trojice trvá a proto zpověď ta také „zpověď velikonoční“ sluje.

b) První stopy, kdy nynější způsob vznikatí počal, jsou dojista přísné rozkazy církevních sněmů 13. a 14. století, kteréž dí, že v nejhorším případě každý aspoň před květnou nedělí anebo před hodem Božím velikonočním by se zpovídati měl. Tak roku 1470 praví synoda Passovská (can. 49.), že „výroční zpověď okolo hodu Božího velikonočního (circa festum Paschæ) konána býti má“. — Ještě dříve spokojuje se synoda Kamberacká (Cambray ve Francii roku 1300) tím, jen když vůbec před květnou nedělí zpověď se vykoná; a synoda Olomúcká z r. 1318 (can. 4.) mluví o zpovědi velikonoční způsobem,

že právem mysliti se může, že vykonávati velikonoční zpověď vůbec před hodem Božím velikonočním (a to přímo) pravidlem bylo. Pozdější doklady jsou zbytečny; jedině poznamenati třeba, že:

1. jméno, jež za starých časů *zelenému čtvrtku* u Němců se dávalo, totiž: „čtvrtek propuštění čili rozhřešení“ (Antlasspfingsttag, t. j. Tag der Entlassung oder Lossprechung) též věci nasvědčuje;

2. z téhož důvodu o zeleném čtvrtku v Římě po dlouhý čas každého roku veřejné, všeobecné vyznání se dalo, slavné rozhřešení se udělovalo a odpustky se ohlašovaly. Jsou též mnohé farní osady, v nichž zavedeno jest, velikonoční zpověď před květnou nedělí od věřících vyslýchat i to dobře jest, zvláště, kde jest osada četná, aby každý pohodlně a zbožně svou zpověď vykonati mohl. Ku konci bývá nával veliký. Také dobře jest, kajicíky dle stavu a rodu sobě rozdělit i jim určité dny stanovit. Moudrý a opatrný správce duchovní si věc sám nejlépe rozdělí a ustanoví.

3. Mnozí věřící i sami, z vlastního popudu a kající horlivosti hned na začátku postu ku správě Boží jdou, ano třeba dvakráte, ačkoli by ji až na konec teprv odbývati mohli; avšak

člověk nemůže dosti často přijímati, o čem ví, že mu ku spasení duše jest (Aug.).

§ 95.

3. Vystavování Nejsvětější Svátosti Oltářní.

Zvláštní pobožnost před sv. časem postním v katolické Církvi jest ta, že v některých chrámech, kde zavedeno jest, vystavuje se poslední tři dny před popeleční středou Nejsvětější Svátost Oltářní ku veřejnému uctění.

a) Příčinou pobožnosti té byly (jak svrchu jsme již pravili, viz § 86.) ty mnohé rozpustilosti a prostopášnosti, ještě z pohanských dob pochodící, jimž se mnozí o těch dnech oddávali. První podnět k pobožnosti té dali (dle Nic. Orlandina) otcové Jesuité, kteří z čistého úmyslu, aby lid od rozpustilostí těch odvrátili, roku 1556 v Maceratě v Itálii *40hodinnou pobožnost* před vystavenou Nejsvětější Svátostí zavedli (adoratio Sanctissimi). Církev, nahlížejíc prospěšnost pobožnosti té, ji schválila a všemožně zaváděla, myslíc, že tímto způsobem nejlépe věřících od oněch prostopášností odvrátí a ku svatému času postnímu připraví.

b) S pobožností tou spojeny jsou i *odpustky* a to *plnomocné* a to proto, aby věřící tím více

ku pobožnosti povzbuzeni byli. Odpustky těmi ji nadal nejprv papež Benedikt XIV. pro veškerý bývalý papežský stát a pak Klement XIII. pro všecku Církev. By jich kdo účastným se stal, musí: kajicně se vyzpovídati, s pravou pokorou ku stolu Páně přistoupiti a aspoň jedenkrát za ty tři dny Velebnou Svátost navštívití a zbožnou modlitbou Spasitele svého, v ní přítomného, uctiti, jakož i za pomoc Boží prositi.

c) Slovou tyto tři dni také *ostatky*, t. j. ostatní čili poslední dni masopustu. Dnové ti slují *masopust* čili *karneval* proto, že následuje půst, kdežto křesťanům za starých časů rozloučiti se bylo s masem.

§ 96.

4. Masopust čili karneval.

a) Poslední dni masopustní, zvané ostatky, jsou zbytek pohanství; jsou původně slavnost *Bakchova*, bůžka to vína a opilství a jsou tedy pohanský nemrav. Slavívaliť zajisté pohané *Bakchanalie*; tak se nazývaly totiž dni, jež Bakchovi, témuž bohu vína a nestřídmosti, na začátku měsíce ledna zasvěceny byly. Nazývaly se též *Liberalia*, poněvadž Bakchus jinak také *Liber* slul, a to proto, že prý od starostí osvobozuje. Slavnost sama záležela v hodování, ob-

žerství, opilství a všem možným způsobu nestoudnosti a svévole, zcela tak, jak o slavnosti Saturnově (Saturnalie) a Venušině se dělo.

b) Tyto Bakchanalie měly původ z Egypta, odkud do Theb v Řecku přeneseny jsou, kdež ponenáhlu po všem Řecku se rozšířily. Nedlouho potom, překročivše Mcře Jaderské i Apenniny přišly do *Říma*, a odtud do všech zemí na západě. V Římě samém s takovou nevázaností slavivány jsou, že magistrát sám veřejně je zapovědět musil.

c) Když se ustálilo v Římě křesťanství, bakchanalie na některý čas přestaly; avšak zase jako nevyhubitelné bejlí tu a tam pučely a najmě v Italii. Konečně na poslední dny masopustu (před 40denním postem) přeloženy jsou, a tu až dosud se držíce, mnohých hříchů a lehkomyšlností příčinou jsou.

d) Církev proti těmto rozpustilostem, jež s duchem křesťanství se nesnášejí, vždycky horlila a věřící ku životu moudrému a zbožnému vedla a to proto, že:

1. samy sebou lidstvu neprospěšny, ale *záhubny* jsou; neboť ruší zdraví, hubí ctnost, jsou na zkázu mravnému pořádku, hospodářství a domácnosti; svádějí ku marnotratnosti a zbytečným útratám, a jsou na závalu plnění povinností stavu a povolání svého.

2. *Smutné následky*, jež v zápětí za nimi kráčeji velmi nesnadno se dají zameziti; neboť za ně bojuje mocný zvyk, pochybené vychování, mrzká ziskuchtivost a druhdy i sama vlažnost vládních dozorců.

3. Proto má pastýř duchovní nad stádcem svým bdíti a ovečkám svým bedlivě připomínati, by se světským zábavám a radovánkám nesmyslně neoddávali, ale mírně a počestně, jak na křesťana sluší, se veselili; aby, když se veselí, jak sv. Bernard dí, „s nimi veseliti se mohl Kristus; kdy hoduji, s nimi za stůl zasednouti mohl Kristus“. Pročež bude jich pilně napomínati, aby všech nepočestných a nemravných veselostí a radovánek se střežili; aby i v dovolených zábavách se mírnili a aby, radující a veselíce se, na Boha pamatovali a že blízek jest svatý čas postní, sobě připomínali.

§ 97.

Přikázaný půst.

Ku zvláštnostem svatého postního času náleží ovšem také Církvi přikázaná *ujma v jídle* čili *půst* a to od popeleční středy počínaje až do bílé soboty, i tuto k postu čítajíce, vyjma neděle; neboť v neděli není nikdy půst, žeť jest den radostný. Po všecky ostatní všední

dny v postě jest napořád ujma v jídle, mimo to (dle nynější u nás prohlášené *dispense*) ještě zdržení-se masových pokrmů po všecky pátky, ve středy kvatembrové, na zelený čtvrtek a na bílou sobotu.

a) Sem náleží tedy všecko to, co jsme již nahoře § 11.—24. o postu vůbec a pak § 39. zvlášť byli řekli; jedině:

b) toho podotknouti jest, že postní neděle až do *nejnovějších dob* jak na východě tak na západě za dny zdržlivosti pokládány jsou, t. j. že se o postních nedělích masa nepožívalo. (Conc. Trull. 706. c. 56. etc.) To však zrušeno jest, protože neděle, jak řečeno, vždycky jest den památky radostné.

Hlava druhá.

Popeleční středa; zahalování křížů; postní neděle.

§ 98.

5. O popeleční středě a o popelci.

a) *Popeleční středou* nazývá se středa před první nedělí postní a jest zároveň počátkem 40denního postu. Popeleční se nazývá, že téhož dne věřící od svého duchovního pastýře posvěceným popelem ze spálených ratolestí od květné neděle předešlého roku na čelích znamenání bývají; odtud *popelec* (dies cinerum).

b) *Popel*, obraz pomíjejcnosti i kajicnosti. Původ myšlenky té třeba hledati v šedé dávnověkosti. V Starém zákoně v 1. knize Mojžíšově 3, 19. takto čteme: „V potu tváři své jisti budeš chléb, dokavadž se nenavrátiš do země, z které vzat jsi; nebo prach jsi a v prach se navrátiš.“ A u Joba 42, 6.: „Protož sám se tresci a činím pokání v prachu a popelu.“ V knize pak proroka Jonáše 3, 6. takto čteme: „I přišlo slovo to ku králi Ninivitskému; i vstal se stolice své a odvrhl roucho své od sebe a

oblékl se v žíně a seděl v popelu.“ Rovněž David, čině pokání, seděl v popelu; a 25, 34. volá Jeremiáš prorok: „Kvělte pastýři a křičte a posypte se popelem přední stáda“ atd. i jiná místa; vždy byl popel znamením pokání a kajicnosti.

c) Kdy v Církvi počalo býti obyčejem, téhož dne, který církevním svátkem jest a věřícím rovněž dnem, jiných slavnějším, bývá, hlavy anebo aspoň čela věřících popelem posýpati, nedá se dějepisně přísně určit. Sněm Beneventský v Italii r. 1091. nařizuje tak v kanonu čtvrtém: „Nižádný z laikův, t. j. ze světských lidí, po dnu popelce a roucha kajícího (cilicium), kterýž hlavou (počátkem) postu se nazývá, neopovažujž se masa požívat. Všickni jak osoby duchovní (klerikové), tak osoby světské (laikové), jak muži, tak ženy, téhož dne popel na hlavy své přijímejtež.“ Spisovatel knihy „o životě poustevnickém“ (de vita eremitica), jímž prý jest opat Aelredus ve 12. století, mluví o věci té jako o věci vůbec známé a dí: „Posýpáním popelem praví se nám: prach jsi a v prach se obrátíš.“

d) Podnětem nynějšího církevního obřadu a obyčeje, hlavy věřících popelem posýpati, byl dojista obřad ten, jímž prvního dne postu (caput quadragesimae) veřejní kající k veřej-

nému pokání ustanoveni bývali. Obřad ten záležel v tom, že kajníci prvního dne v postě, oděni v kající roucho, přede dveřmi chrámovými se sešli, odtud pak do chrámu, any kající žalmy nad nimi říkány byly, vedeni a za veřejné kajníky, t. j. ty, kdož ku pokání vůbec připuštěni jsou, prohlášeni byli. To se označovalo tím, že jim na hlavu ruce skládány, oni svěcenou vodou kropeni, popelem posypáni, v kající (žíněný rubáš, cilicium) obláčení a u zpěvu kajících žalmů z chrámu ven vyváděni jsou, od kteréžto chvíle *veřejné pokání* jejich počínalo *).

e) *Smysl a význam* obřadu toho jest: 1. aby nás na pomíjejicnost všeho pozemského, jmenovitě vsí slávy světské pamatoval; proto se bere popel ze spálených ratolestí od květné neděle roku minulého, jež označovaly slávu Páně; 2. aby potřebnost kajícího smýšlení připomínal i zadostučinění za hříchy. S ním zároveň spojuje se prosba, aby, kdo popelem posypán byl, všech milostí účastným se stal, za

*) Tito veřejní kajníci dělili se pak ve 4 třídy: plačící (flentes), slyšící (audientes), klečící (prostrati) a stojící (consistentes). Plačící stáli vzadu a prosili mimosjdoucích, aby se za ně přimluvili; slyšící směli jen poslouchati Písmo, kázání, pak musili odejít. Klečící byli teprv praví kajníci; konány nad nimi modlitby a posypány hlavy jejich popelem. Stojící stáli při veškeré oběti, jen nesměli přistoupiti ke stolu Páně.

něž Církev, popel světíc, prosí. *Sv. Isidor* píše (de off. eccl. lib. 2. cap. 16.): *Posypají se* (věřící) *popelem, buď aby pamětlivi byli, že jsou popel a prach, t. j. bezbožní že učiněni jsou; pročez i oni přestupníci první lidé, odstupující od Boha a zlými skutky Stvořitele urážejíce, ve prach, z něhož vzati jsou, se přeměnili* (se vrátili). Prosby, jež aby vyslyšeny byly, Církev popel světíc, žádá, jsou tyto:

1. „aby věřící, kteříž posvátným popelem se posypají, ku vnitřní (pravé, přímé) srdce pokoře povzbuzeni byli;“

2. „aby na ně nebeské požehnání sestoupilo, jímž podporováni jsouce, by ze vší duše opravdově a vroucně hříchů želeli, touž myslí u sebe přemítajíce, že pro hřích člověka zemi zlořečeno bylo a že my všickni v popel a prach se obrátíme;“

3. „aby tělu zdraví dáno bylo, bychom za hříchy své pokání činiti mohli;“

4. „aby duše nebeskou pomocí chráněna byla;“

5. „abychom od Boha dosáhli, zač dle jeho vůle žádáme;“

6. „abychom stálým duchem dobře činíce, v činění tom setrvali.“ (*Sněm Milanský 1579 p. 1. c. 6.*)

f) *Popel*, jímž čela věřících se znamenají,

má býti z palmových, olivových anebo i jiných větví, jež předešlého roku o květné neděli posvěceny jsou byly. (Miss. Rom.) Jediná synoda *Bourgesská* (ve Francii) r. 1584 žádá, aby se k obřadu tomu bral popel ze spálených stužek, jimiž při biřmování čela biřmovanců ovázána byla. (Tit. 20. c. 6.). Nehřeší však, kdo i obyčejný popel vezma ho posvětit a čela věřících jím znamená. (Gavant. de bened. tit. 2.).

g) Hlavní věc veškerého obřadu záleží v tom, že dle předpisu Církve (v mešní knize) kněz:

1. světit (žehná) popel;

2. pak sám sobě, není-li tu právě jiného kněze, popel na hlavu (čelo) sype, t. j. maje v prstech popel čelo křížem znamená, *kleče před oltářem a nic neříká*;

3. že každého, kdož v kostele jest a přistoupí, na čele znamená popelem, kříž děláje a říká: „Pomni, ó člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš“ (memento homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris);

4. že na konec *závěreční modlitbu* koná říká: „Dej nám, ó Pane, chránidla křesťanského vojování svatými započítí posty, abychom proti duchovním neřestem bojujíce pomocí zdrželivosti sileni byli. Skrze Ježíše Krista Pána našeho.“ Amen.

§ 99.

Zahalování křížův a vypouštění
chvaloslov: Sláva Bohu Otci, i Synu,
i Duchu svatému.

Ku zvláštním obřadům postním náleží též *zahalovati kříže* v chrámu Páně a to od *páté* (smrtné) neděle počínaje až do velikého pátku a vypouštěti chvaloslova: „Sláva Bohu Otci, i Synu, i Duchu svatému,“ jak při mši, tak v církevních hodinkách.

a) Ve středověku zahalovaly se kříže hned po první neděli postní a to, jako až dosud rouškou fialovou, barvou pokání a kajicnosti nyní však, vedle předpisu „Sboru pro svaté obřady“ (*Sacrorum rituum congregationis*) v Římě, o *smrtné neděli*; neboť dí: „Při prvních nešporách smrtné neděle (tedy již v sobotu večer) nejenom kříže a obrazy Spasitelovy, ale též obrazy oltářní a všechny obrazy svatých mají zakryty býti;“ ze dne 4. srpna 1663.

Podnětem ku věci té zdá se býti svědectví Písma, že Spasitel před svým utrpením před Židy se skrýval; neboť čteme u sv. Jana 11, 54.: „Ježíš tedy již nechodil zjevně u Židů, ale odšel do krajiny vedle pouště, do města, jenž slove Efrém a tu se zdržoval s učedníky svými.

b) Že pak při mši a v hodinkách i „Sláva Bohu Otci . . .“ se vynechává, nalézá se již v nejstarších *řáděch římských* (*ordinibus romanis*). Neznamenášť zajisté jiného, než veliký zármutek a truchlivost věřících; vykládá se i tak, že vzpomenutí převeliké lásky Spasitelovy též i převeliké a hříšné lehkomyšlnosti člověka činí věřící nesmělými, vzdávati čest a slávu Pánu a Bohu Trojjedinému, aby, nekřesťansky živi jsouce, ze lži trestáni nebyli.

c) Že při mších této doby (*de tempore*) od smrtelné neděle počínaje až do bílé soboty 42. žalm (*Judica*), jak se na počátku mše, při stupňových modlitbách říká, jakož i: Sláva Bohu Otci . . . se vynechává, bílou sobotu vyjímaje, o tom v obřadech mešních řečeno bude. Sbor sv. obřadů praví (*S. R. Congr. 13. srpna 1669*): „Při mších záslibních (*votivních*) o utrpení Páně anebo o Kříži, kteréž v témdni mezi smrtelnou a květnou nedělí se slouží, nemá se žalm „*Judica*“ (42) vynechávati.

§ 100.

Neděle postní.

a) Neděle postní mají *latinské* názvy; jmény těmi pojmenovávány jsou obyčejně u starých kronikářů Českých; tak prvá slove „*Invocabit*“,

druhá „Reminiscere“, třetí „Oculi“ čt vrtá „Laetare“. Názvy ty vzaty jsou z missalu a to od prvního slova mše, jímž v mešní knize začíná. Slova ta nemají u nás nic zvláštního do sebe; avšak v Římě jest neděle *čtvrtá*, u Řeků pak *první* významna a důležitá.

b) V Římě totiž světívá papež každou čtvrtou neděli postní *zlatou růží* zvláštními obřady, kterouž potom po mši u slavném průvodu, kardinály jsa provázen, sám nese a pak některé vznešené osobě z rodů panujících darem posílá. Když papež Alexander III. (1159—1181) v Paříži se zdržoval, dostal král Ludvík VII. od něho takovou růží; a týž papež věnoval též jednu dožeti Benátkému darem. Ve dvorní kapli v Mnichově nalézají se dvě takové růže. Před časy dalo se svěcení to ve chrámě sv. Kříže Jerusalemského a papež při té příležitosti též k lidu míval řeč. Kdy obřad ten vznikl, neví se; někteří tvrdí, že již Leonem IX. (1049—1054) počátek vzal a konán jest.

Obřadu toho *význam* rozličně se udává. Někteří praví, že růže jest přiměřeným znamením blížícího se *jara*, kteréž po nemilé, kruté zimě následujíc, veškeren svět oblažuje a těší. Poněvadž pak o 4. neděli postní věřícím se připomíná, že z otroctví ďábla osvobozeni jsou (viz epištolu), což dojistá ku veliké duchovní

radosti jest: patrně, že tato růže zvláštním obrazem jest této duchovní radosti a že jí též představuje.

Jiní zase praví, „že tato růže nám snad připomínati má, že perikopa o zázračném nasycení pěti tisíc mužů nám na mysl uvádí, kterak Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, v nejsvětější Svátosti oltářní naší růží na cestě pozemského tohoto života nazván býti může. *Alexander III.* dí: „Květina ta Krista krále vyjadřuje a znamená, kterýž sám o sobě praví, řka: „Já květ polní a lilium v údolích.“ Cant. 2, 1.

c) Řecká Církev koná *první* neděli postní slavnost *pravověrnosti* (pravoslaví, orthodoxie). Při obřadech a modlitbách téhož dne říká nade všemi bludaři, kacíři, rozkolníky a odštěpenci „anathema“ t. j. kletbu; avšak o katolících zmínky nečiní.

O *třetí* pak neděli postní koná Církev východní slavnost *uctění sv. Kříže*. Slavnost tato vzala počátek r. 842, kdy úcta obrazův na východě uhájena a po oné více než stoleté bouři (od r. 726—842), kteráž v Církvi slove *ikonomos* čili obrazoborství, opět zavedena jest. Při té slavnosti se nese svatý kříž a obrazy svatých u slavném průvodu.

Řecký spisovatel *Kallistos* podává o účtě sv. Kříže tento výklad: „Budiž tuto kříž i utr-

pení Spásitele našeho upomínkou, abychom, snášejíce nepohodlný půst, neumdlévali, ale rychleji během spěchali hu vzkřísení, an Kristus křížem svým k němu nás vede.“

d) Předposlední neděle postní má v katolické Církvi *trojí* jméno; slujeť neděli *utrpení* č. *pašijová* (*dominica passionis*), anebo v češtině *smrtná*, buď od národního, ještě pohanského zvyku, choditi se *smrtkou*, anebo ve smyslu *křesťanském*, že od této chvíle Církev veškeru pozornost obrací ku blízké *smrti Páně*. Slove též neděli „Judica“, od začátečního slova v misale; a posléze „neděli střední“ (*dominica mediana*), nepochybně odtud, se s předchozí nedělí (4tou) tvoří střed postního času, od první neděle postní počítaje až do oktávy hoďu Božího velikonočního uzavřeně.

e) *Fialový závoj*, jímž svaté kříže o páté neděli postní se zakrývají, nesmí odstraněn býti, byť která jiná slavnost v tom týdnu připadala; ani se nesmí se závojem jiné barvy vyměnit; jedině o zeleném čtvrtku jest *bílý*, protože jest den ustanovení nejsvětější Svátosti oltářní a k velebné Svátosti se bere vždy barva *bílá* (věčné světlo, věčná sláva); a na veliký pátek *černý*, pro smutek nad utrpením Páně. S. R. C. 20. Dec. 1783.

f) Jiné zvláštnosti neděle *smrtné* jsou,

že na začátku mše se vypouští 42. žalm, poněvadž *vstup* (introit) té mše týmž žalmem začíná; vypouští se „Sláva Bohu Otci i Synu . .“, že smutek Církve stává se hlubším a dojemnějším; v *epištole* vyzývají se věřící ku rozjímání o utrpení Spasitelovu, neboť se v ní představuje Kristus Pán *obětí* za hříchy naše; v *evangelium* pak se vypravuje, jak jej chtěli židé kamenovati. Od smrtelné neděle říká se též při mši svaté *praefací o sv. kříži*, v nížto věřící se vyzývají k díkůčinění Otci nebeskému, jenž „spásu pokolení lidského na dřevě kříže vykonati ustanovil, aby, odkud smrt vzešla, odtud i život vyvstal, a ten, který na dřevě přemohl, také na dřevě přemožen byl.“

Poznámka. Katolický křesťan, chtěje v duchu sv. Církve svatopostní čas konati, má uložené posty zachovávat, na vroucích a nábožných modlitbách často trvati, umučení Páně sobě rozjímati, zvláště pak lítost nad hříchy svými i tři božské ctnosti častěji vzbuzovati, dobré skutky konati a svátost pokání i nejsvětější Svátost oltářní důstojně přijmouti. Máť zajisté účinek sv. postu jeviti se odložením hříchů a posvěcením života.

Hlava třetí.

Svatý čili pašijový týden.

§ 101.

O svatém týdnu vůbec.

a) Poslední týden v postě slove obyčejně *svatý* neb *pašijový* týden, t. j. týden *utrpení* (hebdomas sancta), také týden *větší* (slavnější, hebdomas major). Slove *svatý*, že se v něm představuje a obnovuje památka svatých dějin z poslední doby života a umučení Páně. Jsoutě pak *svaté děje*, jichž si Církev ve svatém témdni připomíná, tyto:

1. Ubíraje se Pán Ježíš naposled ku slavnosti velikonoční do Jerusalema, slavil jako král svůj slavný vjezd do téhož města.

2. Několik dní na to (ve čtvrtek) jedl s učedníky svými *beránka velikonočního*, při kteréžto příležitosti (při poslední večeři) ustanovil *nejsvětější Svátost oltářní*, památku svého přehořkého umučení a přebolestné smrti.

3. Po té kráčeje smrti vstříc odebral se *na horu olivetskou*, kdež ve smrtelných úzkostech tona, krví se potil a modle se od svého nebe-

ského Otce skrze anděla posilněn jest; načež Jidášem zrazen, jat, svázán a od žoldněřů do Jerusalema veden jest.

4. Jsa nepravými *svědky* křivě obžalován a rovněž takovými *soudci* na smrt odsouzen, *Pilátem* vladařem na *smrt ukřižování* vydán jest; i stalo se, že téhož dne, v pátek okolo hodiny třetí po krutých mukách a v největších bolestech duši vypustil a takto *krvavou obětí* vykoupení pokolení lidského na dřevě kříže vykonal.

5. Svatá Církev, obnovujíc truchlivou památku žalostných a nejvýše dojemných těchto událostí ze života, utrpení a smrti Páně, trpí se Spasitelem a pronáší zármutek svůj *rozličnými, přiměřenými obřady*, jež toho času koná. Najmě vzpomíná *utrpení Páně čítáním pašijí*, t. j. vypravováním umučení a smrti Páně podle svatého písma a to hned na neděli *květnou* podle sepsání sv. *Matouše*, v úterý dle slov a vypsání sv. *Marka*, ve středu sv. *Lukáše* a v pátek (veliký) sv. *Jana*. Odtud slove ten týden také *smrtný čili pašijový*.

6. V posledních dnech svatého téhodne dostoupí *smutek* Církve vrcholu svého. Zpěv Církve stává se temnějším a žalostnějším, půst přísnějším a tužším; oltářové zbavení jsou vši ozdoby, hlahol zvonů umlká a pláč Jeremiášův ozývá se žalostně u hrobu Spasitelova. Tak

truchlí choť Páně, Církev, nad utrpením a smrtí ženicha svého, *Ježiše Krista*.

Poznam. Německé *Charwoche* odvozují někteří od slova *Char* a toto od *carena*, č. *car-rina*, slova to středověkého a znamenajícího prý tolik, jako *přísný půst o vodě a o chlebě*. Mínění tomuto nasvědčuje prý i *dějepis*, ještoť, jak známo, nic neobyčejného nebývalo, za starých dob přísně se postiti a jmenovitě o sv. týdně nic jiného než vody a chleba požívat (xerofagia). — Jiní od slova *kar*=*car* (trest, káratí?) anebo *karo* (příprava), tak že by *Charwoche* znamenalo týden *trestní, kající, přípravní*. — Též někteří je odvozují od řeckého slova *charis* (milost, přízeň), anebo od latin. *charus* č. *carus*, milý, drahý; tu by *Charwoche* znamenalo *týden milosti*, v němžto Bůh neskonanou lásku nám prokázal; tedy milý, drahý, milostivý týden, týden milosti. Ještě jiná pojmenování jsou: *veliký, tichý, týden utrpení*.

b) Po mnohá století veškerý ten týden *slavnostně* konán jest. V ustanoveních apoštolských (kn. 8. hl. 39.) praví se: „Po veškerý veliký (pašijový) týden a i následující nepracují sluhové (otroci), protože onen jest týdnem utrpení, tento vzkříšení.“

Za dnů našich jest neděle *samotna* svátkem

přikázaným; avšak obyčejné jest, že čtvrtek a pátek nejen v Církvi a chrámech, ale též od lidu se slaví.

c) Poněvadž každý den svatého téhodne, hledíce ku výkladu sv. obřadu, důležitý jest a zvláštní význam do sebe má: pojednáme o každém dnu zvlášť a to od květné neděle až ku velikému pátku; o *bílé sobotě* pak čili o vigilií hoďu Božího velikonočního ve zvláštní hlavě promluvíme.

Poznámka. Z toho, co o sv. týdnů jsme řekli, vysvítá, že nelze jest v dobu tu přiměřenější pobožnosti konati, než *rozjímati sobě o umučení a smrti Páně*. K tomu cíli sluší, buď v kostele anebo doma pašije čítati a při tom svých hříchů vzpomínati, kteréž byly příčinou utrpení Páně; též *úmysl* vzbuditi, nikdy více nehřešiti. Též má každý v duchu klaněti se neskonale lásce Vykupitelově, jemu vroucí díky vzdávati a jej prositi, by nedopustil milostí svou, by přehořké utrpení jeho na nás zmařeno bylo. —

§ 102.

7. Květná neděle.

a) Poslední neděle postní, kteráž zároveň *prvním* dnem svatého téhodne jest, již od sta-

rodávna pod *rozličnými jmény* v Církvi se naskytá; jako :

1. neděle *květná* čili *palmová* (dominica in ramis, t. j. neděle ve větvích čili s ratolestmi); u *Řeků* neděle ratolestí *palmových* (kyriake ton baion), pro slavnost svěcení větví palmových téhož dne.

2. Neděle *mytí hlav* (dominica capitalavii), že za starých časů dětem a těm, kdož o bílé sobotě (o vigilií hodů Božího velikonočního) křtěni býti měli, hlavy se myly.

3. Velikonoc *žádaná* čili *žádajících* (pascha petitum sive competentium) totiž, *svatý křest*; poněvadž v některých chrámech *katechumenům*, t. j. těm, kdož ke křtu svatému se připravovali, *vyznání víry* (symbolum) téhož dne se vykládalo.

4. Velikonoc *květoucí* (pascha floridum), že při průvodě té neděle *zelené větve* v chrámě i mimo chrám se nosily.

5. Velikonoc *palmová* (pascha palmarum) od svěcení palem a větví; a konečně

6. den *odpuštěných* čili *milosti* (omilostnění, dies indulgentiae), že v následujícím témdni hříšníci a provinilci na milost přijímání bývali.

b) *Dobu*, kdy slavnost palmová a památka slavného vjezdu Páně v Církvi zavedena byla, neznáme; někteří sice tvrdí, že obé, jak svě-

cení, tak průvod, již papež Řehoř I. Veliký okolo roku 600 nařídil a zavedl na památku slavného a radostného vjezdu Krista Pána do Jerusaléma, avšak věc dokázati se nedá; jisté jest, že již Beda Ctihodný na začátku 8. století týž den slavnostní řečí oslavil.

c) Důvodem slavnosti té jest ona radostná událost ze života Páně, jak ji sv. evangelista Matouš 21, 1—9. a Jan 12, 12—15. vypravují a kteráž několik dní před utrpením jeho se přihodila. Nedělní úryvek evangelický o ní vypravuje, který jak při svěcení palem, tak i jinak lidu téhož dne se čte a vykládá.

d) *Církevní zvláštnosti* téhož dne jsou:

1. Světí se *letorůstky* (ratolesti) v Čechách *kočičky* zvané; také *květy*, odtud neděle *květná*. Svěcení to jest velice staré; již kniha, průvodce Hieronyma (comes Hieronymi) to nařizuje; u Muratoriho Codex Ottobanianský též je zná a rovněž i antifonář sv. Řehoře (590—604). — Svěcení to koná se přede mší svatou v rouchu fialové barvy, modlitbami, kropením svěcenou vodou a okuřováním. Ratolesti ty připomínají ony větve a letorosty, jež obyvatelé Jerusalema šti na důkaz vítězoslávy Páně v rukou nesli a jež mu do města vjíždějícímu i na cestu metali. „Ony jsou, jak sv. Augustin tvrdí, znamením chvalořečení a obrazem vítězství Kristova

nad mocí ďábelskou a nad vládou smrti.“ (Tractat. in Joann.). Zároveň pak se jimi vyznačují i dobří skutkové, s nimiž musíme Kristu Pánu jedenkráté jíti vstříc, až nás před soudnou stolicí svou zavolá.

V modlitbách, jež Církev světíc ratolesti koná a jež v každé mešní knize se nalézají, prosí Církev, aby ti, kdož ratolesti ty buď v rukou ponosou nebo domů si je přinesše, v příbytcích svých schovají, hřichu zemřeli a horlivými poddanými krále s trnovou korunou se stali; proto modlí se Církev: „Požehnej těchto ratolestí palmy a olivy, jež tvoji sluhové ke cti jména tvého věrně přijímají (povznášejí), aby, na kteréžkoli místo přineseny budou, obyvatelé téhož místa požehnání tvého dosáhli a aby pravice tvá všelikou odpornou věc zahnavši, těch chránila, jež Ježíš Kristus, Syn tvůj, Pán náš, vykoupil.“

Význam svěcení ratolestí palmových jest tento: Ratolesti ty jsou obrazem poddanosti člověka pod svou vrchnost; neboť větve palmové a tu tam i olivové jsou nám připomínkou, že Spasitel náš Ježíš Kristus smrtí svou na dřevě kříže nám palmy vítězství, jíž jsme manství Satanova unikli, dobyl a roh oleje milostí svých na nás vylil. — Ratolesti posvěcené rozdává kněz mezi lid; tím každý věřící dává

na jevo, že se vynasnaží, aby úmyslu Církve, jejíž kněz, světě ratolesti, pronáší, úplně zadost učinil. Tím osvědčuje též víru svou, že jen tenkrát za poddaného Ježíše Krista pokládán býti může, když skály katolické Církve, jejíž sluhou kněz jednotlivý jest, se přidržuje.

2. Když posvěcené větve mezi lid se rozdaly, koná se s nimi *průvod* čili *proces* kolem chrámu Páně, jímžto se vítězosláva Ježíše Krista, do Jerusalema slavně se ubírajícího, názorně představuje. Při tom zpívají zpěváci *antifony*, ve kterých se evangelium téhož dne opětuje.

O průvodu tom mluví již *Epiphanius*; i sv. Řehoře I. svátostník (*Sacramentarium*) jej na západě známou věcí býti praví; a *Aldhelm*, biskup západosaský v Anglicku, kterýž v druhé polovici VII. století žil, mluví o něm jako o obřadu a slavnosti již známé a po předcích zděšené. Kráčení v průvodu pak značí, že věřící nejenom rozkazům krále vždy podrobovati se chtějí, ale že jej u všelikém jednání svém též věrně chtějí následovati, ať je již cesta osudů lidských vede kamkoli.

Když pak průvod přijde zpět ku dveřím chrámovým, vejde sbor zpěvákův do chrámu, kněz však s ostatními zůstane venku před zavřenými dveřmi státi; neboť dvéře kostelní se zavrou. Sbor uvnitř zpívá, jakoby Krista vítal,

střídavě s knězem (a sborem) venku *starou církevní píseň* (hymnus): „Sláva, chvála a čest budiž tobě, králi Kriste Vykupiteli (Gloria, laus et honor sit tibi rex Christe Redemptor . . .) Když hymnus přezpíván, udeří kněz třikráte křížem na dvěře chrámu, načež se tyto otevrou a kněz s průvodem veškerým opět vkročí do chrámu. Tím se značí, že království nebeské, jež před Ježíšem Kristem zavřeno bylo, jeho zásluhami (utrpením a smrtí kříže) opět nám se otevřelo, všem totiž, kdož pod praporem Kristovým věrně vytrvajíce až do konce statně bojovati budou. Dle *Goara* (Eucholog. fol. 745.) koná se průvod o květné neděli též v církvi *řecké*.

Poznámka 1. Církevní zpěv, svrchu uvedený „Gloria, laus et honor“ — pochází od *Theodulfa*, biskupa Orleanského, rodem Vlacha. Týž pro učenost a ctnosti své Karlem Velikým do Francie byl povolán a biskupem Orleanským učiněn. Po Karlově smrti však u *Ludvíka Pobožného*, jeho syna, byv osočen, do kláštera Angerského zavřen jest, kdež onu píseň složil (r. 818). Když pak r. 821 na neděli květnou *průvod*, při němž i Ludvík se nalézal, vedle vězení jeho se ubíral: tu prý on tak pohnutlivě onu píseň zpíval, že král, jemu odpustiv, okovů sprostiti jej kázal a na svobodu propustil. Od té doby píseň ta

pro přiměřenost svoji o květné neděli při průvodu se zpívá.

Poznámka 2. Poněvadž ne všudež, jmenovitě v severních krajinách, ratolestí palmových a olivových dostati jest: dovolila Církev (dle rubriky v missálu) i jiných ratolestí bráti. U nás obyčejně se stává, že jen značnější osoby, jako jsou „představení obce“ a jiní, z rukou kněze ratolesti dostávají a průvodu se účastňují; ostatní věřící obyčejně sami ratolesti si přinesou a žehnati si je dávají; jsou jako zástup, doprovázející Krista Pána. Na venkově mládež si ratolesti (kočičky) do kostela přináší, jež posvěcené domů si nese.

3. Čítají se při mši svaté *pašije*, t. j. vypravování o umučení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista podle sepsání sv. Matouše. Jako u Židův beránek velikonoční již čtyři dny napřed k zabiti a obětování vybírán býval: rovněž tak považuje i Církev Ježíše Krista za beránka velikonočního, obraného a odsouzeného na smrt. Proto se čtou *pašije*. Ačkoli vyňato jest vypravování to z evangelia, přece *nežehná se kniha*, poněvadž se čte o umučení Páně kteréž jest pramen veškerého požehnání; též se neberou a nedrží *hořící svíce*, poněvadž se vypravuje, jak Kristus, „světlo světa,“ zhasl; nepozdravuje se lid obyčejným pozdravením „Pán

s vámi,“ poněvadž Jidáš pozdravení zle užil ku zradě Pána. Přece však, když se pašije čtou, drží se ratolesti v rukou, aby, když se vypravuje o velikém ponížení Páně, se nezapomnělo věčné slávy jeho. Když pak se čte, že Ježíš Kristus, „nakloniv hlavy, vypustil duši“: pokleká kněz i lid, koříce se neskonale lásce Boží, kteráž září z umučení a smrti Ježíše Krista. Neboť tak Bůh miloval svět, „že ani vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás za všechny vydal jej.“ (Řím. 8, 32.). — Konec pašijí čte se způsobem evangelia.

Slouží-li se mše svatá slavná, jakož obyčejně o květné neděli bývá, zpívají se začasté pašije na kůru od zpěváků v jazyku národním, aby lid rozuměl. Dle přísných předpisů liturgických mají pašije zpívat i se jazykem latinským. Každý zpěvák představuje jistou osobu z dějin umučení Páně. Že již za nejstarších dob v Církvi obyčejem bylo, lidu děje umučení Páně předčítati, o tom svědčí *sv. Augustin* ve své 144. řeči časové (*serm. de temp.*).

§ 103.

O některých dobrých i nedobrych
zvycích téhož dne.

Třeba zde ještě některých starých, dobrých i nedobrych zvyků dotknouti, jež druhdy téhož dne v Církvi v obyčeji byly. Sem náleží:

a) Že semotam a to až do nedávných dob při průvodu o květné neděli *soška* se nosila, jež Spasitele na oslu jedoucího představovala; někde též na kolečkách táhla. Dělo se tak proto, aby prostému a v náboženství ne dosti vycvičenému lidu slavný vjezd Páně názorně se představil. Obyčej tento v Církvi znal již *sv. Udalrich* (Oldřich), biskup Augsburský v Bavorích; později však odstraněn, jednak proto, že začasť rozpustilosti při něm se děly, jednak proto, že lid sám nábožensky vzdělanějším se stal.

b) Ano, bývalo někde i obyčejem, že kněz sám touž neděli na oslíku sedě, do kostela jel a též tak i průvod konal, zvláště v krajinách jižních. Oslík pak sám vyšňořen býval a nechávan i po dobu mše ve chrámě; odtud pojmenování „*missa asinina*“ t. j. mše s oslíkem; a německé pořekadlo: Ozdoben (vyšňořen) jako oslík o květné neděli.

c) Sem náleží i ten *středověký* obyčej, že

na některých místech při průvodu kniha sv. evangelia, aneb i sama nejsvětější Svátost (Eucharistia) na nosítkách se nosila. *Alkuin*, učenec za Karla Velikého, zmiňuje se o té věci. (De eccl. off. a Rom. ord. XII.). Tím se mělo nepochybně na jevo dáti, kterak velice toho ctíme a milujeme, který nejen učením svým duši naši nasycuje a cestu k nebi ukazuje, ale rovněž v tajemství Nejsvětější Svátosti oltářní nám za pokrm se dává, jímž posilnění, cestou ctnosti a věrného plnění svých povinností životem kráčet máme. I tento obyčej ovšem už dávno zanikl.

d) Třeba též tuto se zmíniti o *bohoprázdné pověře*, vedle kteréž sprostým lidem smyšleno, že o *květné neděli*, když pašije v chrámu Páně se zpívají, jest nejpríhodnější doba, ďábla zaklínati (citovati) a peněz na něm vymáhati; aneb že příhodná jest chvíle, poklady hledati a jich dobývati. Na základě toho mnohá pověst a báchora mezi lidem povstala. Ty a podobné pověry jsou plod hrubé nevzdělanosti, výstřední fantasie, záhubné nevědomosti z dob neznalosti Boha a zatemnělosti ducha.

Poznámka. Sluší téhož dne, aby věřící, přítomni jsouce svěcení ratolestí, prosby své s prosbami kněze spojili a jdouce v průvodu, co zevnitř konají, též uvnitř (duchovně) ko-

nati se snažili, jak nábožný jeden biskup vykládá, an píše: „S dítkami jdeme vstříc Kristu Ježíši, svou-li nevinnost neporušenou zachováváme; ratolesti olivové právem nese, konáme-li pilně skutky milosrdné, skutky pokoje a smířlivosti; ratolesti palmové v rukou držíme, když vítězství dosahujeme nad ďáblem a nad hříchem; ratolesti zelené bereme, kdykoli ozdobeni jsme líbeznými ctnostmi; roucha Kristu Pánu na cestu meceme (prostíráme), kdykoli své tělo mrtvíme, pýchu a marnivost v oděvu v ošklivosti máme.“

§ 104.

Pondělí, úterý a středa svatého téhodne.

a) *Pondělí* sv. téhodne jest prostý den a nemá nic zvláštního do sebe; je pouhé „festum simplex“ t. j. slavnost jednoduchá a tedy třeba zachovávat to, co pro týž den předsáno jest.

b) *Úterý* jest rovněž „festum simplex“ a nevyznamenává se ničím, jedině tím, že se čtou neb zpívají při mši svaté *pašije* čili děje utrpení Pána našeho Ježíše Krista podle sepsání sv. *Marka*. Obyčej tento nalézá se již v nejstarších rádech římských (*ordinibus romanis*) zaznamenán.

Řekové čítají o těchto dnech a to v pondělí, úterý a středu všecka čtyři evangelia a to od začátku až do konce.

c) *Středa má zvláštnosti tyto:*

1. Nejprv se čtou pašije při mši dle sv. *Lukáše*.

2. Od téhož dne po poledni počínajíc, zpívají se *církevní hodinky*, „*jitřní a chvály*“ (matutinum et laudes) zvláštním způsobem. Tento záleží v tom, že:

- α) věřící za starých časů v noci (z rána, po půlnoci) k té pobožnosti se shromažďovali, což však za dnů našich není, poněvadž *noční pobožnosti* (vyjma půlnoční o vánocích) nadobro přestaly; proto pobožnost ta se koná den před tím, ve středu odpoledne, ačkoli již ku zelenému čtvrtku náleží. Co se domácí pobožnosti tkne, nemá pravidla; ponecháno svobodné vůli každého;
- β) že veškerý obsah zpěvů a modliteb posledních tří dnů svatého téhodne o *velikém smutku* svědčí, v němž Církev se nalézá;
- γ) při hodinkách těch *více svící* (patnáct) se rozžihá a ponenáhlu zháší.

Hodinky tyto se nazývají *žalostivé* neb *temné* (matutinum tenebrarum, jitřní temnosti) a jsou vlastně pobožnost *ranní* na zelený čtvrtek, veliký pátek a bílou sobotu a konávaly se záhy

z rána, za tmy; proto bylo potřeba *světla*; když pak po chvalozpěvu Zachariášovu (Luk. 1, 68-79. *Požehnaný buď Pán Bůh israelský . . .*) všecka světla v chrámě se pohasila, bylo *tma*, čímž se připomínala ona *temná* noc, ve které Pán Ježíš Kristus jat byl a svázán, před Annáše, Kaifáše a vysokou radu veden. Odtud slují hodinky ty *temné*, jakož i modlitby *modlitbami temnosti*. Nazývají se též hodinky *žalostivé* neb *truchlivé*, žeť se jimi vyobrazuje utrpení, smrt a pohřeb Krista Pána, kterouž památku Církev v nejhlubším smutku koná. Všecka pobožnost důmyslně jest upravena:

aa) na hlavním oltáři, vší ozdoby zbaveném, rozžato jest *šest žlutých voskových svící*, jakých se užívá jen o *zádušních* pobožnostech. Před oltářem pak na trojhranu nastrčeno jest stupňovitě jiných svící takových čtrnáct a patnáctá *bílá*, stojící sama o sobě, nade všemi, nejvýše. Tato bílá svíce představuje Ježíše Krista, ostatní pak svaté apoštoly a nábožné ženy galilejské.

Co se *počtu* těchto svící tkne, nebývalo jich za starých časů všude stejně; někde rozžihalo se iich 24, buď s lampami, anebo bez lamp, jinde více, jinde méně. Zdá se, že původně počet nebyl předepsán a ustálen. Obřadní kniha biskupská v městě *Pictavium* ve Francii (Poitiers — Pontificale Pictaviense) žádá 30, jiné (Char-

tresské) 34. Řád Laonský (Laon, rovněž ve Francii) nařizuje, „ať se postaví před oltář 15 svící; mimo tyto na pravé straně presbyteria 18 a po levé straně (od hlavního oltáře) rovněž 18. V *Catalaunum* (Chalôns sur Saone, též ve Francii) rozněcovalo se pouze 15. Vilém Durandus, mluvě o době své, praví, že se jich někde rozsvěcovalo 72, na znamení prý, že úřad kazatelský 72 učedníkův smrti Ježíše Krista zaniknul a též prý na památku toho, že Ježíš Kristus sedmdesát dvě hodiny v hrobě ležel (což pravda není, nébrž polovici). Jiní zase tvrdí, že mají býti svíce 24 a že znamenají 24 „Sláva Bohu Otci“, jež druhdy při slavné jitřní se říkají, avšak ve svatém týdnu při žalostivých hodinkách vypouštěny bývají a na upamatování prý, že sláva Nejsvětější Trojice Boží při smrti Páně téměř (jako) zhasla. A tak bylo, že někde rozžihali 15, jinde 12, někde 9 a jinde dokonce jen 7, anebo kterýkoli jiný počet; nebylo předpisu a tudý ani ustálenosti v té věci.

Nyní hoří (dle předpisu *římského* breviáře) „6 na oltáři a 15 na trojhranném svícnu před oltářem“. Ty na svícnu jedna po druhé se sháší; o tomto ponenáhlém shášení mluví již *řád římský* (*ordo romanus* 1.); i středověcí spisovatelé znají již obřad ten. Nyní jest obyčejem, že se po každém žalmu (9 v jitřní a 5 ve chválách,

tedy 14) jedna žlutá na trojhranu, od nejspodnější počínaje, vždy shasne; když pak se přišlo na konec a chvalozpěv Zachariášův se zpívá, pohasí se i svíce na oltáři a jen jediná, *bílá*, svrchu na trojhranu hoří; ta při zpěvu Zachariášovu se vezme a hořící za hlavní oltář se zanesse, ale neshasne, nébrž po ukončení chvalozpěvu *hořící* zpět se přinese a na své místo postaví a pak teprv, když již vše ukončeno, se uhasne.

Význam tohoto obřadu jest různý a tudy *pravý* nesnadný. Někteří praví, že hořící svíce jsou upomínkou, že tyto hodinky za starých časů, jak svrchu řečeno, konány bývaly v noci a proto že bylo třeba světla; když pak se blížilo k ránu a svítalo, prý jedno světlo po druhém se shášelo, až bylo úplné světlo; odtud prý to ponenáhlé shášení. Jiní zase praví, že ty svíce znamenají svaté apoštoly a nábožné ženy a že shášením se vyobrazuje, jak apoštolé Krista Pána, když byl jat, jeden po druhém rozprchnuvše se opouštěli, až sám zůstal. A ač zdálo se, že, když umřev, odpočíval v hrobě, světlo jeho shaslo (což se vyznamenává zanesením za oltář a temností v chrámě): přece svítil světlem svým a bylo na čas pouze skryté a objevilo se u vši kráse své a v jasnějším lesku, kdy vstav z mrtvých u nebeské záři ve vši slávě vyšel z hrobu svého.

Ještě jiní vidí v bílé svíci *napomenutí*, že

před svatostánkem světlo ustavičně hořeti má; anebo, že prý kněžstvu druhdy svíci na cestu se svítilo, když z chrámu se vracejíc domů se ubíralo, aby za tmy o něco se neurazilo. Ještě jiní vysvětlují obřad ten zcela *tajemně* (mysticky). *Světlo* jest jim znakem *učení Kristova*, svaté víry, kterouž Spasitel veškerý svět osvítil; zhasínání jest *smrt* sv. apoštolů; a *temnota* ona smutná chvíle, kdy se zdálo, že smrtí apoštolův i ono spásonosné světlo navždy uhaslo. Avšak zdání sklamalo, bázeň pominula. Kristus nezemřel, ale živ jest a světlo svatého učení jeho denně vzchází, objevuje se v kráse své a oblažuje září svou jako slunce veškeren svět. (Cf. Pauget inst. catech.)

bb) *Žalmy*, jež o hodinkách těch se propěvují, pronášejí nářky a žaloby nad hříchem, zároveň i proroctví starozákonná o utrpení a smrti Páně. Zpívají se bez průvodu varhan a bez chvalořečení: „Sláva Bohu Otci“, čímž Církve hluboký zármutek nad trpícím Vykupitelem pronáší a na jevo dává.

cc) Mezi žalmy se zpívají a to nápěvem zvláště dojemným a smutným *částky* z pláče proroka *Jeremiáše*, zvané *lamentace Jeremiášovy* (lamentationes Jeremiae); jsou to nářky úpěnlivé a pohnutlivé, jež druhdy prorok na zříceninách Jerusalemských pronášel, když jej byl král Nabuchodonosor r. 588 před Kristem ztro-

skotal; muž Boží pláče nad svatým městem a nad převrácenými obyvateli jeho; oplakává zkaženost jejich a trudný osud (zajetí v Babyloně), více však jejich převrácenost a zvrhlost, pro kterou záhuba naň byla přišla. Církev těmito nářky jeví nejen žalost svou nad sníženým a zohaveným Vykupitelem, ale zároveň a ještě více nad *hříšníky*, jejichž rozervané srdce a duše porušená vášněmi podobá se ztroskotanému Jerusalému. Proto pokaždé po třech odstavcích opakuje sbor zpěváků slovy: „Jerusaléme, Jerusaléme, obrať se ku Pánu Bohu svému! čímž vyzývá Církev hříšníky, aby používající milosti vykoupení, kajičně k Pánu Bohu se obrátili.

d) *Čtvrtá* zvláštnost těch hodin jest, že na konec, když bílá svíce ze záoltáří zase zpět se přinese, má se učiniti nějaký *hřmot*; *římský breviář* dí: „stává se poněkud hřmot a šum“ (fit fragor et strepitus aliquantulum). Druhdy činívali jej klerikové sami udeřováním na stoličky anebo na knihy; za dnů našich ovšem i to má zachováváno býti; avšak činívá se skrze mládež klapačkami a řehtačkami. *)

Co by *hřmot* ten znamenati měl, rovněž rozličně vykládají. Jedni praví, že to původně

*) Od toho hřmotu jest i německé středověké pojmenování Pumpermetten (Metten — matutinum); též Finsterneb Trauermetten.

bylo *volání* (znamení) na kostelníka, aby (po ukončení všeho) přinesl světlo; jiní, že prý hřmot ten má vyznamenávati křik Židův: „*Ukřižuj, ukřižuj!*“ ještě jiní, že připomíná *hrůzy* přírody, jmenovitě *zemětřesení*, když Pán Kristus umíral.

Poznámka. Rovněž jako *jitřní a chvály* (hodinky), svědčí i ostatní části církevních hodinek o velikém smutku, jež Církev nad utrpením Páně na jevo dává; proto se vypouští u všech formule vstupní a ukončující a za každou částí hodinek (*horae diurnae, vesperae et completorium*) se říká 50. žalm kající: „*Smiluj se nade mnou, ó Bože*“ (*Miserere*) s příslušnou modlitbou, ve sboru přiduseným hlasem (*in choro submissa voce*), jako na důkaz smutku. Při hodinkách *denních* (*horae diurnae*) nehoří, ode mše zeleného čtvrtku počínaje až do vigilie hodů Božího, žádná svíce, pouze *nešpory* vyjímaje. (*Gavanti.*)

§ 105.

Zelený čtvrték.

a) Velice památný, radostný i žalostný, jest *čtvrték* svatého téhodne; slove obyčejně *zelený*, ačkoli nese v církevní mluvě *jména rozličná*, z nichž ta, jež tuto uvedeme, jsou nej-

památnější. Tak slove především a u křesťanů nejhustěji tak se nazývá:

1. *čtvrtek zelený*. Odkud název ten, ne-
snadno jest udati. Někteří myslí, že se tím na-
ráží na slova Páně u sv. Lukáše 23, 31.: „Nebo,
poněvadž na zeleném dřevě toto činí, což bude
na suchém?“ — Jiní zase, že tím se poukazuje,
kterak Ježíš Kristus v člověčenstvu stromem
věčně se zelenajícím jest; jiní, že ustanovenou
Nejsvětější Svátostí člověku síla se propůjčuje,
aby jako zdravá bylina stále kvetl; ještě jiní
mají útočiště k dějepisu a myslí věc dostatečně
vysvětlenou míti tím, že buď Ježíš Kristus téhož
dne do přírody se zelenající odešel, anebo, že
za starých časů zvykem bylo, téhož dne jen
zelenin (luštěnin, vegetabilií) požívat. A toto
poslední mínění vůbec jest rozšířeno a zdá se
také býti pravdě nejpodobnějším. — Dále se
nazývá:

2. *večeři Páně* (coena Domini), na památku
ustanovení Nejsvětější Svátosti Oltářní; a
proto též:

3. den *zrození-se kalicha* (natalis calicis) se
nazývá.

4. Slove též *čtvrtkem odpuštění* neb *pro-
puštění*; že za starých časů téhož dne kající
hříšníci, kteří o popeleční středě z chrámu vy-
vedeni bývali, do chrámu opět uvedeni a do

společnosti věřících přijati bývali. Na památku toho až dosud v Římě, a to v samém chrámě sv. Petra (na Vatikáně) kněz na zelený čtvrtek sedm kajících žalmů hlasitě se modlí, jež druhdy jen po obyčejných a při rozhřešování obvyklých modlitbách se říkaly. (Srovn. o svát. pokání).

5. Nazývá se též *veliký čtvrtek*; a též:

6. *slavností kněžstva*, právě pro ustanovení oběti nového zákona a slova: „To činite na mou památku.“

b) Kdy v Církvi se začalo, večera téhož dne, v němž Kristus Pán Nejsvětější Svátost ustanovil a dříve učedníkům svým nohy myl, slavnostně připomínati a jako svátek týž den světiti, nejisto jest. Mínění těch, kdož tvrdí, že papež Leo III. roku 792 jej dnem památným ustanovení Nejsvětější Svátosti Oltářní učinil, postrádá podstaty; neboť jisto jest, že již roku 397 na sněmě Karthaginském v Africe (c. 28.) o témž dnu zmínka se činí; tak čteme zajisté: „Tajemství oltáře ať od nikoho, leč od lidí střízlivých se slaví, vyjma jediný den výroční, v němž večere Páně se koná (se slaví).“ Později mluví o též věci, jako o církevní slavnosti, shromáždění Otcové na sněmu v Braga ve Španělsku r. 561. Sv. Řehoř Turonský a sv. Jan Zlatoústý zanechali nám duchovní řeči (ho-

milie), jež téhož dne o zradě Jidášově a o večeři Páně k lidu měli.

c) Vyznamenává se týž den zvláštními obřady při mši svaté; též některými jinými, jako: myjí se nohy, obnažují (odkrývají) se oltářové, světlí se svaté oleje, kající se rozhřešují a nad kacíři slavná exkommunikací (vytlučení, vyhostění z Církve) se říká, o tom všem nyní zevrubněji.

§ 106.

Mše zeleného čtvrtka.

a) Mše o zeleném čtvrtku se slouží v barvě bílé; též zpívá kněz „Gloria“ i „Credo“. Bílá barva, jakož i Gloria a Credo značí *radost*, jakáž téhož dne v Církvi z ustanovení Nejsvětější Svátosti Oltářní ozývati se má a ve směru tom i veškerý vzorec (formulář) mše svaté na týž den sestaven jest.

b) Jakmile kněz „Gloria“ u oltáře byl zapěl, zavzní *naposledy radostný hlahol všech zvonů*, kterýž od této chvíle až do Gloria bílé soboty umlká a potřebná znamení u oltáře, jakož i na věži *dřevem* t. j. klapáčkami a řehťáčkami (*crepitacula lignea seu crotala*) se dávají. Důvod toho jest, že po radostné upomínce ustanovení Nejsvětější Svátosti ihned myšlénka na pře-

hořké utrpení Pána našeho Ježíše Krista se dostaví, jižto Církev, cítíc se Spasitelem, truchlivě koná, an hlahol zvonů radost, slávu a velebnost znamená a ohlašuje. —

Již dávno, ve středověku, bývalo tak v obyčeji, jen že doba, kdy naposledy se zvonilo, rozličná bývala. V některých chrámech přestalo se zvoniti o nešporách, jinde u „*Primy*“ (první ráno z hodin denních) téhož dne; ještě jinde zvonilo se naposledy, když hříšníci rozhřešováni bývali. (Srovn. řád řím. 14. n. 83.)

c) Přistupují na zelený čtvrtek *duchovní*, jako jiný lid, ke stolu Páně, vyjma jediného, obyčejně nejstaršího anebo nejdůstojnějšího, který mši svatou slouží; týž o přijímání při mši svaté ostatním Tělo Páně podává; a přijímají, jako druzí, rovněž *pod jednou*, *pod způsobou chleba*; jediný kněz, mši sloužící, přijímá *pod obojí*, jako při mši vždycky. — Toto přijímání duchovních děje se na památku, že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, téhož dne apoštolům Tělo své k požívání podával se slovy: „Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé.“ Dělo se tak již za časů sv. Augustina (ve 4. a 5. stol.), jen že tehdáž zároveň i všickni věřící ku stolu Páně přistupovali, což za dnů našich rovněž se děje; právě, kdož nábožní jsou, rádi tak činí pro památku. (Epist. 54. ad Janar. c. 7.); a

rovněž tak dělo se ve středověku, kde víra živější a horlivost větší byla, než za dnů našich. Co se kněžstva týče, příkaz ten trvá a ostřejšími slovy obnoven jest. (S. R. C. 27. září 1608.)

d) Dle rozkazu *Sboru svatých obřadů* (S. R. C. 14. ledna 1659) jest téhož dne v každém farním chrámě pouze *jedna mše a to slavná*; nebo týž svatý Sbor tak zřejmě dí: „Není dovoleno v chrámech, v nichž Nejsvětější Svátost Oltářní se nechová, mši svatou o zeleném čtvrtku sloužiti; aniž se dovoluje tam Velebnou Svátost v Božím hrobě uchovati (vystaviti). Výminkou jest jenom svátek *sv. Josefa* a Zvěstování Panny Marie, ale jenom v krajinách, kdež sou svátky zasvěcenými, kdežto před slavnou mší tolik mší svatých sloužiti se smí kolik dle velikosti měst a vesnic (osad) a počtu věřících v nich žijících, aby rozkazu Církve, mši sv. slyšeti, zadost učinili, potřeba jest. (S. R. C. 14. Sept. 1692 a 12. Sept. 1716.) Na některých místech, byťžádný z těchto případů místa neměl, přece záhy z rána před slavnou mší svatou bývá *tichá mše sv.*, kde k tomu zvláštní právo mají. Obecný předpis však dí: *Sloužiti mohou jenom řiditelé chrámů* tedy v katedrálkách biskup neb jeho zástupce, jinde farář či děkan, vůbec představený.

e) *Řekové* (dle svědectví Leona Allatia de perp. cons. ecclesiae orient. et occid. l. 3. c. 17. n. 7.) mají téhož dne přijímání *všeobecné*; všickni přistupují k večeři Páně: „Pátého dne velikého (svatého) téhodne ... všickni, kdož jinou příčinou omezení nejsou, v četné návštěvě, jakož i na den Vzkřísení Páně, po slavné mši ku stolu Páně přistupují. Kterýmž se svatá příčast zapovídá, ti lžící ze svěcené vody, když veliké svěcení o slavnosti Zjevení Páně nad ní se vykonalo, něco málo ať nabírají.“

f) *Vepištole* téhož dne (1. Kor. 11, 20—26.) vypravuje se o ustanovení Nejsvětější Svátosti Oltářní, ku kteréž pouze ti, kdož čistého srdce jsou, přistupovati mohou, kterážto čistota duše vyobrazuje se *mytím nohou*, o kterémž jedná Evangelium téhož dne. (Jan 13, 1—15.)

§ 107.

Umývání nohou na zelený čtvrtek.

a) *Umývání nohou* (latinsky pedilavium, lotio pedum, anebo v církevní mluvě též mandatum, rozkaz, zvané) děje se proto, abychom připomněli si, že téhož dne při poslední večeři Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, apoštolům svým, prve než těla svého a krve své požívati jim dal, nohy myl a jim řekl: „Příklad zajisté

dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, tak i vy činili.“ (Jan 13, 15.) Slove obřad ten v církevní mluvě „mandatum“ (rozkaz, přikázání), že sbor zpěváků, když obřad ten se koná, zpívá předzvuk (antifonu): „Přikázání nové dávám vám“... „mandatum novum do vobis“.

b) Již sv. *Augustin* ten obřad zná; avšak ve svém listě (epist. ad Jan. 119.) praví, že za jeho času nebyli svorní, který den by se obřadem tím oslaviti měl. Sv. *Ambrož* (de Sacr. 1. 3. c. 1.) mluví o věci té jako o obřadě, kterýby na křtěnci hned po křtu svatém vykonati se měl, ale dotýká se zároveň, že obřad ten v Římě v tomto způsobu neznámý jest. Ve Španělech byl na sněmu v Elviře r. 313. (can. 48.) shromážděnými otci ve způsobu obřadu křestního zakázán; s velikou přísností však synodou Toletanskou r. 694. (can. 4.) velen a přikázán. Ve středověku zachováván jest zvláště od knížat, biskupův a opatův ve klášteřích, jako až dosud se děje.

c) Nohy *myjící* jest v Římě sám papež, v biskupstvích biskup, v klášteřích představený kláštera (prelát, opat . . .); u světských osob kníže (hlava panující), u nás císař, i císařovna paní. Ti, jimž nohy se myjí, jsou chudí, duchovní, anebo bratři (řeholníci, mniši). Druhdy, jak řád kardinála Čencia svědčí, mýval papež

v Římě dvanácti podjahnům a třinácti chudým nohy a dělo se to začasťe již v sobotu před květnou nedělí. Za dnů našich omezuje se počet umývaných obyčejně na 12 a správně, dle počtu apoštolův, neboť jest památkou úkonu Páně a Kristus Pán řekl: „Příklad zajisté dal jsem vám.“ V prostých chrámech farních umývání nohou se nekoná. Že, umývati nohy, na východě třeba bylo, poněvadž se nenosila obuv, a že to práce byla nejnižších služebníkův v domě, známo jest; odtud právě ten vznešený příklad Kristův.

d) Obřad, kterým toto mytí dítí se má, v římském missále zazna-menán jest. Čte se totiž nejprv *evangelium* (Jan 13, 1—15.) téhož dne, ve kterémž se vypravuje, jak Pán Ježíš při poslední večeři učedníkům svým nohy myl, chtěje takto důtklivým způsobem jim dáti živý a dojemný příklad pokory a vzájemné lásky. Že příklad Páně na apoštoly mocně působil, vysvítá ze slov Petrových: „Pane, ty mi myješ nohy?“ (Jan 13, 6.) jakoby řekl: Tak se ponižuješ? tak se zapomínáš nad důstojností svou? A nechtěl toho dopustiti, řka: „Nebudeš mi noh mytí na věky!“ nedopustím, aby ty tak se ponižil! — (Jan 13, 8.). Proto pro upamatování toho odloží biskup svrchní roucho (pluvial), císař svůj ornát, a vezma utěradlo, pře-

páše se a myje 12 kněžím anebo chudým, obyčejně starcům nohy, pak je utírá a líbá. Zatím, co obřad se děje, zpívají zpěváci antifony ze sv. Písma, jak předeepsány jsou.

e) Církev východní zachovává (dle Leona Allatia de hebdomada magna) rovněž obřad ten; avšak protestanté, kteří, jak praví, vždy a všudež jen bible se drží a všudež jen k ní se odkazují, jej jakožto (prý) papežskou nešvaru naprosto zavrhnou a odstranili, ačkoli tak velice dojemný a poučný jest a zcela a zřejmě na bibli se zakládá; avšak slepá vášně a nenávisť vždy jen nesmyslně jedná a druhdy i to, co nejlepší jest, zamítá a pryč od sebe vrhá.

§ 108.

Obnažování oltářův.

a) Na zelený čtvrtek po mši svaté a po svatém přijímání děje se také obřad, kterýž slove v Církvi *obnažování oltářův* (denudatio altarium). Římská mešní kniha takto o věci má: „Kněz se služebníky obnažíž oltáře čta antifonu: Rozdělili sobě roucha má a o můj oděv metali los“ (Ž. 21, 19.) s plným žalmem: „Bože, Bože můj, shlédniž na mne.“ Obřad ten jest velice starý a již v 1. řadě římském praví

se: „Od večera toho dne nahé budtež oltáře až do rána soboty.“

Že se oltářové obnažují a myjí, děje se proto, že až ku slavnosti Vzkřísení Páně žádná mše svatá se neslouží, tedy veškerá úprava, jsouc zbytečnou, se odstraní. Mimo to značí tím Církev hluboký smutek, jež nad trpícím Vykupitelem projevuje. Pozbavujíc totiž oltáře všelike ozdoby, vyobrazuje tím Krista Pána, kterýž obnažený a vši krásy zbavený v utrpení svém sebe sama zmařiv, odřekl se všelike slávy, jak již věstil o něm Isaiáš prorok řka: „Muž bolesti, nemající podoby ani krásy.“ (53, 3. 2.). Proto, konaje obřad, říká kněz střídavě se zpěváky žalm 21. (Messiánský), v němž svatý pěvec předpovídá žaloby a náрек trpícího Vykupitele a v němž po každém verši opakují se slova z téhož žalmu (verš 19.): „Rozdělili sobě roucha má a o můj oděv metali los.“

b) S obřadem tímto souvisí i ten obřad, že nejenom ty dvě veliké svaté hostie, jež téhož dne při mši (mimo tu třetí, která při mši se přijala) přepodstatněny byly a to jedna pro veliký pátek (*missa praesantificatorum*) a druhá pro Boží hrob (do monstrance) do vedlejší některé chrámové kaple, anebo na některý vedlejší oltář (*in aliqua capella ecclesiae*, vel *in aliquo altari minori*) se odnesou a tam ucho-

vají: ale že i *malé svaté částky*, jež buď ve *skříňce* (in pyxide), anebo v *ciboři* (in ciborio, větší to nádobce čili kalichu pro malé svaté hostie ku přijímání lidu) se chovají, rovněž na též místo se odnesou a tam za většími svatými hostiemi a jejich nádobami se uloží. Svatostánek (tabernaculum) zůstává prázdný a otevřený, což rovněž k tomu přispívá, aby smutek Církve v chrámu Páně zvýšen byl. (Amalar. de eccl. off. l. 1. c. 12.).

c) Poněvadž následujícího dne, na veliký pátek, žádná mše se neslouží, nýbrž kněz jen velebnou Svátost přijímá: předpodstatňují se při mši na zelený čtvrtek *tři* svaté hostie, z nichž jednu kněz přijme, druhou v kalichu na veliký pátek uchová a třetí do monstrance k vystavení pro Boží hrob. Po mši předpodstatněné velké svaté hostie v kalichu do postranní kaple u slavném průvodu pod nebesy se odnesou a tam uchovají, při čemž chvalozpěv: „Pange lingua“ — „Zjev jazyku“ — se zpívá a u téhož oltáře pak velebné Svátosti nábožná pocta a klanění se děje.

Poněvadž pak Ježíš Kristus, ustanoviv nej-
světější Svátost, hned na horu Olivetskou se ubíral, kde počalo již utrpení jeho: proto vzpomínka utrpení Páně brzy opět se dostaví, tudíž od této chvíle vše radostné a slavné zvuky,

ať zpěvů, ať varhan, umlkají a hluboký žal se opět dostaví, v němž až do Vzkříšení Páně Církev trvá.

§ 109.

Svěcení svatých olejů o zeleném čtvrtku.

a) Jako v Starém zákoně, ano i u pohanů byl olej v bohoslužebném užívání: tak i v Církvi. Užívaloť se ho ve Starém zákoně při obětích, ku pomazání posvátných osob, jako: králů, proroků, kněží; ano i *nářadí bohoslužebného*, jež ve stánku, později ve chrámě ku svatým úkonům sloužiti mělo.

b) Církev užívá *trojího* oleje, jenž na zelený čtvrtek při mši se světí a jest: *olej křtěnců* (oleum catechumenorum), *svaté křížmo* (oleum chrisma) a *olej pro nemocné* (oleum infirmorum). (Chrisma, od řeckého chrio, mazati, sluje vlastně *svatá masť*.)

Oleje křtěnců užívá se při svěcení křestní vody, při udělování sv. křtu, svěcení kněžstva, pomazání králů.

Svatého křížma užívá Církev ku pomazání křtěnce hned po křtu svatém, při biřmování, svěcení biskupa, kde se mu mažou ruce a hlava,

při svěcení chrámů, oltářů, zvonů a těch nádob, s nimiž velebná Svátost se stýká.

Oleje nemocných se užívá ku svátosti posledního pomazání a ku svěcení zvonů.

c) Svěcení sv. olejů v Církvi jest prastaré; dosvědčuje toho sv. *Basil Veliký* ze 4. století, kterýž ve svém díle o Duchu svatém kap. 27. *apoštolským podáním* je nazývá, an dí: „Žehnáme vodu křestní a olej pomazání . . . dle kterých spisů? zda-li ne z mlčící (samosrozumitelné) a tajné tradice?“

d) *Den*, kdy tyto sv. oleje svěceny bývaly není a nebyl v Církvi všude jeden a týž. Dle nejstarších zpráv zdá se, že původně nebyl určitý den k tomu ustanoven; avšak přece souditi se dá, že tak dělo se hlavně ten týden před velikonocí čili ve svatém týdnu. (Conc. Tolet. r. 400. et Carthag. 398.).

Dle nynějšího řádu Církve, jejž list papeži *Fabianovi* (236—250) podvržený za apoštolské podání vydává, koná se v naší (západní č. latinské) sv. Církvi pouze o zeleném čtvrtku; v řecké církvi světí se svaté křížmo rovněž jen na zelený čtvrtek; avšak olej křtěnců a nemocných světí si kněží sami a to pokaždé, kdykoli, konajíce obřady a svátostmi přísluhující, jich potřebují.

e) Vykonavatel obřadu toho jest v latinské

Církvi jedině biskup; již za nejstarších dob jedině biskupovi se vyhrazuje. Biskup *Montanus* (v 1. polovici 6. století) praví, že, kdyby kněz opovážil se oleje světití, by smělost byla neslýchaná a skutek, všemu náboženskému řádu odporující, jakéhož se od počátku křesťanské víry nestalo. (Harduin tom. II.). Avšak hlava Církve má právo, moc, oleje světití, i na kněze přenéstí. (Bened. de syn. dioeces. l. 7. cap. 8.).

V řecké církvi svěťí olej křtěncův a nemocných kněz, který právě křtí anebo svátost posledního pomazání uděluje; křížmo však pro všecku řeckou Církev svěťí patriarcha Cařihradský. Na Rusi (v pravoslaví) svěťí se křížmo jen v Moskvě a Kyjevě, odkud potom po veškeré ohromné říši ruské se rozesílá. Výhradní právo patriarchy Cařihradského sahá až do časů Photeia (Phocia), tedy do 9. století.

f) Svěcení svatých olejův děje se v katolické Církvi způsobem velice slavným. Obřady při něm jsou tyto:

1. Žádá římská obřadní kniha biskupská (Pontificale romanum), aby mimo obvyklé sluhy oltářní ještě 12 kněží, 7 jahnů a 7 podjahnů přítomno bylo (assistovalo). To pochází snad odtud, že za starých časů venkovští duchovní sami si pro svaté oleje chodili a tudíž svěcení přítomni bývali. Toho žádá též biskup *Montanus*

a synody Wormská 868, Lutyšská 1287, Kolínská 1627 a jiné. — Že právě 26 duchovních osob (assistentův) se předpisuje, snad ten je toho důvod, že při ustanovení nejsvětější Svátosti 12 apoštolův přítomno bylo a že jahnův a podjahnův na počátku při každém chrámu dle původního počtu v Jerusalemě (Skut. ap. kap. 6, 1—14.) bylo *sedm*; 12 a 7 a 7 dá 26.

2. Svěcení děje se na zelený čtvrtek při mši a to od pozdvihování až do přijímání. Nejprv se světí *olej nemocných* a to hned po slovích: „Skrze nějž (Ježíše Krista) všecko vždy dobré tvoříš . . .“ (per quem haec omnia semper bona creas . . .) a to *dvěma* modlitbami. *První* jest zažehnávání (exorcismus), t. j. oprostění téhož oleje od vlivu zlého ducha a od klatby, do niž veškerá příroda prvotním hříchem byla upadla; *druhá* pak zní doslovně takto: „Sešliž, prosíme, Pane, svého Utěšitele, Ducha svatého, s nebe na tuto tučnost olivy, jižto ze zeleného dřeva vyvésti jsi ráčil, ku občerstvení mysli i těla: aby tvým svatým požehnáním, byvši veškerá tato masť nebeského léku vymazána, byla ochranou duše (mysli) i těla, by veškeré bolesti, všeliké slabosti a všeliká choroba mysli i těla vyprázdněna byla, jakož jsi pomazal kněží, krále, proroky a mučedníky; budiž křížmo tvé (tato masť tvá) dokonalé, Pane, budiž pro

nás tebou požehnaným, zůstávajícím v útrobách našich; ve jménu Pána našeho Ježíše Krista ...“)

I dle nejstarších svátostníků a řádův církevních (ordines) má tento obřad po oné modlitbě v kanonu předsevzat býti, jako až dosud se koná.

3. Světí světitel při téže mši, a to *po* sv. přijímání *balsám*, jehož dle nynějších předpisů církevních k úpravě svatého křížma nezbytně potřebí jest, smísí jej, modle se, s málem oleje, dýše způsobem kříže do oleje, ku křížmu určeného, balsám do něho vyleje a smíšeninu tu žehná; posléze pak, skláněje koleno své, *tříkráte* je pozdraví slovy, vždy vyšším hlasem: *Zdrávo budiž svaté křížmo* (ave sanctum chrisma) a políbí okraj nádoby; a tak po biskupovi dle stáří a hodnosti i ostatní duchovní. Z modliteb, jež biskup při tom říká, jest snad nejstarší ta, kteráž tónem praefací nad olejem v nádobě sv. křížma se zpívá. Nalézá se již v nejstarších svátostnících (sakramentariích) a řádech církevních.

4. O *dýchání* a *úctě* čili *pozdravování*, jakéž se při svěcení sv. olejů koná, mluví již svátostník *Gregorianský*. Tato úcta tím na jevo se dává, že se nejprv světitel sám před posvěceným křížmem ukloní, je *tříkráte* (jak svrchu řečeno) pozdraví a nádobu políbí. Tak i ostatní duchovní, ale jen kněží. Modlitby vyjadřují

přání, aby, kdo tímto sv. křížmem pomazán bude, oněmi milostmi naplněn byl, jichž při svátostech a žehnáních onen nadíti se může, kdo důstojně je přijímá a při nichž mazání sv. křížmem předepsáno jest. — *Dýchání* znamená prosbu, aby na toto sv. křížmo anebo spíše na ty, kdož jím pomazáni budou, síla Ducha svatého sestoupila, dle slov sv. Písma (Jan 20, 22.): „To pověděv, dechl (na ně) a řekl jim: *Přijměte Ducha svatého.*“

Sklánění-se před posvěceným křížmem vztahuje se ku *Kristu Pánu* anebo k *Duchu svatému*, kteří ve viditelném znamení sv. křížma ku spasení lidstva zázračně působí a skrze ně účinkují. Může též jako *úcta východňanův* (proskynesis, adoratio, uklánění-se) rozuměno býti, kteréž sv. křížmu pro ty mnohé milosti, jež v něm jako v tajemné schránce uchovány jsou a člověčenstvu se udělují, se prokazuje.

5. Když jest posvěceno svaté křížmo, světi se poslední *olej křtěncův* (oleum catechumenorum) a projevuje se mu úcta týmž způsobem, jako sv. křížmu. Záležíť pak svěcení rovněž z exorcismu, dýchání a modliteb. Tak předpisuje obřad ten již „obecný řád římský“ (ordo rom. communis) a svátostník Gregoriánský mluví již o dýchání a zná poslední modlitbu, též pozdrav. Význam toho všeho jest týž, jako

u sv. křížma. Světitel i ostatní kněží, kteříž všickni při těch svěceních oblečeni jsou v roucha mešní, zpívají a pozdravují nyní: *Zdráv buď, svatý oleji!* (ave sanctum oleum).

g) Kterak *posvátné nádoby*, v němž sv. oleje se uchovávají, zřízeno býti má, náleží k učení o svátostech, kdež věc se vysvětluje. Zde stůjtež jen některé poznámky:

1. Poněvadž sv. oleje jen *jednou* za rok a to o zeleném čtvrtku svěceny bývají: má každý duchovní správce o to pečovati, aby je co nejdříve měl; ty pak od předešlého roku má buď při svěcení ohně na bílou sobotu spáliti, anebo může jich, leč bez bavlny jimi napuštěné, ku věčnému světlu užiti. (Conc. August. 1610. p. 2. c. 2. n. 7.). Má sice pálení to nad *sacrariem* (tak slove schránka č. prohlubeň pod hlavním oltářem), anebo na oltáři se díti; avšak také dovoleno jest, je i do ohně, na bílou sobotu nově posvěceného, uvrci; popel pak do *sacraria* uložit.

2. Ze stoličného čili kathedrálního chrámu do farních kostelů svaté oleje přenášeti, jest vlastně povinností kněží. Jestliže lidem světským (laikům) ta věc se svěří, mají jistá pravidla šetrnosti a úcty zachovávana býti.

3. Jest též zde a onde zvykem, nově po-

svěcené sv. oleje z biskupského chrámu u slavném průvodu do farního chrámu nositi.

4. Kdyby se během roku stalo, že by sv. oleje v některé farnosti došly a nevystačily: může se ku staré zásobě čistého, nesvěceného olivového oleje přilít, avšak jen tolik, aby částka přilitá nepřevyšovala svou mnohostí dosavadní zásobu starou, jinak by se u biskupského úřadu za nové svaté oleje žádati musilo.

h) Obřad, kterým sv. oleje se světí, má do sebe mnoho ctihodného; neboť:

1. nesmí nikdo právem tomu se diviti, že vroucí přání svatý ten úkon doprovázejí, jímž sv. oleje k účelu svému se ustanovují; ano že i hluboká úcta (klanění-se) svatým olejům se prokazuje, jen když se zrale uváží, jak veliké a rozličné jsou dary a milosti, jichž nám dobrotivý Bůh skrze viditelná znamení svatých pomazání prokazuje.

2. Ovšem pravda jest, že úcta, jež se svatému křížmu a svatému oleji křtěnců vzdává, vznešená jest a snad nadmírnou, přílišnou býti se zdá; avšak povážíme-li, že se ona nevztahuje k té hmotě, na kterouž (dle ustanovení Spasitelova) milost Boží vázána jest, nébrž ku *milosti Boží*, kteráž, poněvadž skrze ni Boha samého dosíci lze, ovšem tak drahá a svatá jest, jako Bůh sám a tudý ono uklánění-se a

pozdravování k Bohu samému a nejsvětější milosti jeho se vztahuje a nic urážlivého do sebe nemá.

Poznámka. O rozhřešování kajicníkův na zelený čtvrtek, jakož i vylučování (exkomunikování) kacířův z Církve, náleží do svátosti *pokání*.

§ 110.

Veliký pátek.

a) Pátek svatého téhodne nese v Církvi rovněž několik jmen; tak slove *veliký*, pro veliká, vznešená a svatá tajemství, jichž si téhož dne připomínáme, totiž umučení a smrti Pána našeho Ježíše Krista a vykoupení lidstva. Jestliť smrt Páně děj dějův světa, nejvyšší a nejvznešenější, na nějž čekalo člověčenstvo 4000 let. Ano, smrt Páně jest ta veliká *oběť*, jížto pravda víry Kristovy zpečetěna, hřích a vina jeho smazána, smrt přemožena a ostnu zbavena, Bůh s člověkem smířen a vykoupení pokolení lidského na věky dokonáno jest. — Slove též *tichý* pátek, pro tichý zármutek, jemuž se Církev oddává, cítíc s Ježíšem Kristem; v latině slove *Parasceve* (ze řeckého), slove den přípravy; tak totiž nazývali Židé pátek, poněvadž jim byl dnem přípravy k sobotě a tudy též k hodu

Božímu velikonočnímu. O něm chystali si vše, čeho k sobotě neb hodu Božímu potřebí bylo.

b) Obyčej v Církvi, týž den světiti, jest tak starý, jako Církev sama. Zprvu konala se památka téhož dne pouze tím, že se zachovával *přísný půst* a že ve vší tichosti a kajicnosti, v truchlotě týž den se strávil. Ve Španělich, kde lid jest živější a ve všem výstřednější, šlo se až tak daleko, že i chrámy se zavíraly, aby prý každý tím spíše doma svatému rozjímání o utrpení Páně oddati se mohl; avšak již sněm Toledský r. 633 (c. 17.) tu věc jakožto nesmyslnou odstranil. Naproti tomu císař Konstantin Veliký sám již ve 4. století rozkázal, aby týž den i v občanském životě způsobem slavného svátku se světil.

c) Žeť při smrti Páně i všecka příroda truchlila (země se třásla, slunce se zatmělo, skály se trhaly), koná i Církev týž den v hlubokém smutku, kterýž u veškerých obřadech téhož dne se obráží a jeví; totiž:

1. Duchovní přistoupí k oltáři i služebníci chrámoví *v černém rouchu*, jako k obřadům za umrlého. Oltář sám jest vší okrasy zbaven; žádná svíce nehoří na něm, ano i věčná lampa shašena jest; neboť Nejsvětější Svátost jest odnesena; svatostánek pustý, prázdný stojí. Vše hlásá: *Kristus, světlo světa shasl*. Oltář černým

suknem pokryt a chrám veškerý podobá se hrobu; nikdež žádné světlo nehoří, temno a ticho všude.

Na znamení nejhlubšího zármutku, jaký má Církev nad utrpením Páně, uvrhou se všickni na stupních oltáře na tváři své a potvrzují tak nějakou chvíli, jako v nábožném rozjímání o vznešených a svatých tajemstvích téhož dne.

2. Vstana kněz kráčí po stupních nahoru k oltáři a políbí jej. Oltář téhož dne jen jedinou bílou rouškou pokryt jest, pro upamatování, že Pán Kristus, pně na kříži, jedinou chudičkou plenou přikryt byl; oltář jest Kristus. Pak čte kněz na straně epištoly *dvoje čtení* ze Starého zákona; jedno z proroka Oseáše (6, 1—6.), v němž se prorokuje o smrti a vzkříšení Páně; druhé pak z Mojžíše (Exod. 6, 2—11.), kdež se vypravuje o velikonočním beránku, kterýž byl obrazem Ježíše Krista. Pak následují *pašije*, dle sepsání sv. Jana, jež kněz u oltáře tiše čte, na kůře však se zpívají, na doklad, že vše, co v dotčených knihách Starého zákona se předpovědělo, věrně se vyplnilo.

3. Na to se konají *slavné modlitby* za veškeré lidstvo a všechny třídy a vrstvy jeho, jmenovitě za všecku Církev: za papeže, biskupy a ostatní duchovenstvo, jakož i za věřící pravé Církve; za zeměpána, za katechumeny (křtěnce),

za bloudící, za ty, již v strastech a souženích postaveni jsou, za cestující, za nemocné, za kacíře a odpadlce, za židy i pohany, slovem, za veškeré lidstvo. Modlí se Církev téhož dne za všechny lidi, poněvadž Pán Kristus za všechny umřel a jest Spasitelem všeho světa a že chce a si přeje, ano vroucně toho žádá, by všickni lidé ovoce smrti Kristovy účastnými se stali; majíc za to, že ten, kterýž za nás vydal Syna svého, nám také s ním všeho udělí (Řím. 8, 32.), a že obdrží, začkoli ve jménu ukřižovaného Spasitele prositi bude.

Ty modlitby obsahuje již svátostník Gregoriánský Gelasiov, pouze s tím dodatkem, že ve středu a v pátek svatého téhodne konány býti mají. U nás, jako všude, kde se missálu římského užívá, již od časů Amalaria Fortunata (9. stol.) pouze v pátek se konají. Třeba však ještě při těch modlitbách podotknouti té zvláštnosti, že před každou modlitbou vyzývají se věřící, aby poklekli, slovy: *Flectamus genua* (ohněmež kolena — poklekněme!) tak jahen; a podjahen na to: *Levate*, t. j. pozdvihněte (kolenu) t. j. vstaňte! čímž se dává na rozum, že se má prokazovati nejhlubší úcta božskému Spasiteli v onen den, kdy od nepřátel největším pohaněním zneuctěn byl. Když však přijde modliti se za Židy, neděje se ono vyzvání, ani

se nekleká, poněvadž Židé před Spasitelem pro posměch a na potupu klekající onoho význaku nejhlubší úcty zle užili a tak tu úctu, jemu příslušnou, zlehčili.

4. *Činí se pocta svatému kříži.* Kněz, stoje na straně epištoly a slože se sebe mešní roucho a manipul, vezme *kříž*, na němž jest podobizna ukřižovaného Spasitele, a kterýž černou rouškou zastřen jest; týž ponenáhlu (na třikráte) odhaluje, od hlavy počínaje a zpívá po třikráte vyšším vždy hlasem: „Ejhle dřevo kříže, na němž pněl Spasitel světa!“ (Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit); při tom, na téže straně, od nejspodnějšího stupně počínaje, vždy o stupeň výše postoupí a i hlas zvýší. Sbor zpěváků pak po třikráte odpovídá: „Pojďte a klanějme se jemu“ (venite, adoremus).

Na to nese celebrant svatý kříž již úplně obnažený na příhodné místo, černým sukнем pokryté, kde jej na podušku uctivě položí. Touž dobou sejmou se také s ostatních křížů po všem kostele roušky, jež od smrtelné neděle svatého kříže zakrývaly. Odhalení toto připomíná tu přesmtnou dobu, když Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, na hoře Kalvarii obnažen a na kříži povýšen jest na odiv veškerému světu. — Pak následuje uctění svatého kříže způsobem východní Církve (adoratio crucis modo orientali);

totiž: jako druhdy Mojžíš, maje se přiblížiti ku svatému místu (hořícímu keři), s něhož mluvil Hospodin, na hoře Horeb, musil prve zouti obuv s nohou svých a bosýma nohama přiblížiti se ku svatému místu: rovněž i kněz zuje obuví svou (*depositis calceamentis*) a bos blížiti se má ku *svatému kříži*, třikráte dříve pokleknuv; načež s největší uctivostí libá jej.

Toto trojí pokleknutí jest odveta za trojí pohanění, jež Spasitel náš utrpěl u Kaifáše, Herodesa a na Golgotě. Co pak líbání se tkne, předpisuje Církev: „Větší pokory známkou jest spíše líbati nohy než bok Ukřižovaného a aspoň z úcty od líbání úst zdržeti se má každý“; (*majoris humilitatis est, osculari pedes, quam latus crucifixi, et saltem ob reverentiam ab oris osculo abstinendum est*). Po celebrantovi přiklekají i druzí a líbají nohy božského Vykupitele, dle slov a napomenutí sv. Pavla (Filip. 2, 11.), že „ve jménu Ježíše každé koleno klekati má“. Důstojná tato pocta nedává se tomu dřevu, ani té podobizně, ale náleží (zvláště téhož dne) samému Kristu, jemuž na velký den vykoupení ne dosti klaněti se můžeme, a slušně se děje, ne jinak, než když dítky líbají obraz svého milovaného otce a ku srdci jej tisknou.

Nejstarší zprávu o obřadě tomto podává Paulinus; vypravuje totiž, že biskup Jerusa-

lémský kříž, na němž Ježíš Kristus zemřel, každého roku jednou a to na veliký pátek věřícímu lidu k uctění ukazoval. (Ep. ad Sever.; Ordo rom. I. et Sacrament. Gelasii; spisy tyto znají již uctění sv. kříže na veliký pátek nynějším způsobem.) Svatý sbor obřadní (S. R. C. ze dne 15. září 1736) určuje ještě takto: „Klanějíce se čili úctu vzdávajícíce svatému kříži na veliký pátek, mají celebrant (kněz první) a ostatní duchovní (přísluhující) odložití též náramenník (manipul) (in adoratione crucis feria 6. in Parasceve debent celebrans et ministri deponere etiam manipulum).

Zatím co duchovní a lid kříž líbají, zpívá sbor zpěváků na kůře *úkory* čili žaloby (nářky, výtky) Spasitelovy (improperia, tolik co probrum, opprobrium, dedecus, úhana, potupa). Jsou to žalostné zpěvy dvou sborů se střídajících, v kterých Kristus Pán Židům a lidstvu vůbec vytýká nevděk a křivdy, jež mu byli učinili a jimžto se podobají ovšem i naše hříchy, jimiž, u převelikém nevděku, podruhé jej křížujeme, když jeho milosti nedbajíce ku zlému jí užíváme a tak zásluhy jeho utrpení a smrti sami na sobě maříme. Po úctě, vzdávané svatému kříži, následuje *velkopáteční mše svatá*.

5. Na veliký pátek se vlastně žádná mše svatá neslouží; jest jen svaté přijímání té svaté

hostie, která den před tím, na zelený čtvrtek, předpodstatněna a uchována byla. Přijímání jest obraz uložení Krista Pána do hrobu. Chce Církev, aby na veliký pátek každý všecku pozornost na krvavou oběť Páně na kříži obrácenu měl, a téhož dne takořka nic jiného neviděl než Ježíše Krista a to Ukřižovaného.

Nazývá se mše na veliký pátek *mše předposvěcení* (missa praesanctificationum), poněvadž při ní neděje se žádné *proměnění* (předpodstatnění), nébrž pouze svaté přijímání. Za starých časů přistupovali všickni věřící i toho dne ke stolu Páně; za dnů našich přijímá sloužící kněz (celebrant) sám. U veškeré Církvi jediný papež, jakožto náměstek Kristův, slouží téhož dne mši svatou. — Děje se pak mše předposvěcení takto: nejprv se rozžehnou svíce na oltáři, z úcty k Nejsvětější Svátosti; pak přenese kněz u slavném průvodu s postranního oltáře anebo kaple zastřený kalich se sv. hostií a postaví jej na hlavní oltář. Při průvodu tom zpívá se velebná píseň (hymnus církevní): „Vexilla regis prodeunt“ „prapory krále vycházejí“ k úctě ukřižovaného Krista. Nejsvětější Svátost se okouří na znamení nejhlubší uctivosti, kteráž Velebné Svátosti přísluší. Po té nalije kněz vína a vody do kalicha a vykonav několik modliteb, pozdvihuje svatou hostii *jednou* rukou (pravou), aby

i věřící poctivost jí vzdali a zvláště téhož dne Krista Pána v ní uctili; rozlomí ji na *tři* části, z nichž *jednu* (jako obyčejně při mši) do kalicha vpustí, načež ihned nejprv svatou hostii, pak i kalich přijímá a kratičké učiniv díky, jde od oltáře (obraz pohřbení Páně).

6. Posléze se přenáší velebná Svátost v monstranci k Božímu hrobu, kdež věřícím k veřejnému uctění se vystavuje. Děje se tak pro upamatování na žalostný pohřeb Pána Ježíše Krista, když jej Josef z Arimathie a Nikodem do hrobu byli uložili.

7. Na veliký pátek bývá též kázání a lid se na ně těší; kazatelé pak, používajíce dobrého rozpoložení mysli, snaží se na lid dobře působiti, aby s užitkem a pro spasení duše mu kázali. Za starých časů někde se kázávalo, jinde zase nic. Svatý *sněm Tridentský* však nařídil, aby se kázalo.

8. Třeba též se zmíniti o *průvodech*, jež za starých časů o velikém pátku se konávaly, jimž říkali „pouti římské“ (Römerfahrten). Byly to *průvody kající*. Sv. *Oldřich*, biskup *Augsburský*, konal též takový průvod (13. stol.). Jak z *druhého* řádu římského (ordo rom. secundus) vysvítá, konávaly se takové průvody též v Římě, a snad nejdříve. Na důkaz své kajicnosti účastnili se jich mnozí duchovní *boši*; jiní zase, v

neúhledná (kající) oděni jsouce roucha, nesli těžké, druhdy i *duté* a kamením naplněné kříže; ještě jiní, majíce hlavu a tvář zahalenu, mrskali obnažená záda svá při průvodu druhdy až do *krve* (mrškači, flagellanti); důkazy to horlivosti u víře a hluboké kajicnosti, jimž nikterak smáti, nébrž naopak diviti se jest. Za novějších časů ty a podobné zjevy kajicnosti světskými úřady zakázány jsou; rovněž také *divadelní představení* o umučení Páně (hry pašijové), Přece však v Bavořích v městečku *Ober-Ammergau*, na základě slibu od předkův učiněného, každých 10 let slavně se provozují, k nimž na tisíce lidí se všech světa stran se schází. V *řecké* Církvi ony průvody také znají a konají až dosud, leč jiným způsobem.

d) Že všechny tyto obřady s upomínkou na umučení a smrt Páně úzce souvisí, patrně z nich samých; neboť jedině vykoupení našemu skrze smrt Pána a Spasitele Ježíše Krista děkujeme, že s důvěrou Bohu se blížit a „Abba“ Otče, k němu volati můžeme. On jest tou krvavou obětí, přinesenou za nás, kteráž v nekrvavé oběti na oltáři denně se obnovuje a představuje. Poněvadž pak tato vznešená pravda v mysli věřících téhož dne zvláště tkví a věřící duchovním zrakem ukřižovaného Spasitele takoruka živě před sebou vidí: jest i veškerá slav-

nost a památka velikého pátku dle toho zařízena.

Kněz téhož dne utrpení Kristovo všemi obřady věřícím připomíná, aby jich ku vzájemné účinné lásce ku Spasiteli svému povzbudil. Mše se neslouží, poněvadž, jak již praveno, krvavá oběť kříže všem na mysli tanouti má. Svatému kříži, způsobem východanů, svrchovaná úcta se prokazuje, ješto na dřevě jeho spása naše vykonána jest. Modlitby téhož dne se konají za všecky, poněvadž Pán Kristus za všecky umřel.

e) Třeba ještě připomenouti zbožného obyčeje a obřadu, který ani na římské mešní knize ani na knize obřadní biskupské (pontifikalu), ani na římské knize obřadní (rituale romanum) se nezakládá, a přece nyní ve všech chrámech, aspoň kde nejsvětější Svátost jest, se zachovává; míníme totiž *Boží hrob a vystavení v něm nejsvětější Svátosti oltářní ku veřejnému uctění* (expositio Sanctissimi). Trvá pak vystavení to od obřadův velikého pátku až do slavnosti Vzkřísení Páně na bílou sobotu večer.

1. Původ, stavěti Boží hrob, zdá se, že podal obřad velikého pátku, *klaněti se svatému kříži*. Aby totiž věřící tím více k této úctě povzbuzeni byli, pokládáno za vhodné a přiměřené, místu, kde sv. kříž položen byl, způsob hrobu dáti. Obšírné navedení, jak by Boží hrob

zřízen býti měl, nalézá se v jedné obřadní knize, již přes 500 let staré, v Normandii v Církvi Bayeuxské v severní Francii. (Apud Martene antiqu. eccl. c. 23. n. 27.). V našich krajinách, kdež vůbec u zvyk vešlo, stavěti Boží hrob, klade se tu a tam do hrobu i figura, představující Krista Pána mrtvého, aby tím větší dojem se učinil. Obé tedy jest pouze zbožný, Církví nikterak nenaporučený obyčej, ale přispívá mocně ku vzdělání lidu.

2. Věc sama sebou dojistá chvalitebna jest a potřebám lidu přiměřena; i jest viděti, kterak zbožní křesťané četně navštěvují téhož dne *Boží hrob* t. j. nejsvětější Svátost oltářní tu se modlíce a o umučení Páně rozjímající, zároveň i vroucí díky božskému Vykupiteli za neskonalou milost vzdávající, kterouž přebolestnou smrtí svou nám prokázati ráčil; což děje-li se s čistým a upřímným srdcem, zajisté slušné jest a spasitelné.

3. Tvar (forma), jímž Boží hrob vystaven býti má, ustanoven jest a předepsán i samým dvorním dekretem (!) ze dne 27. března 1801, č. 3918. a gubernialním nařízením ze dne 3. dubna 1801. č. 10947. Dle toho má celebrant v pátek po skončených obřadech nejsvětější Svátost v monstranci (in ostensorio), kteráž bílým hustým závojem zastřena býti má, v

Božím hrobě, lampami a svícemi osvětleném vystaviti a má velebná Svátost od 6 hodin ráno až do šesti hodin večer vystavena zůstatí.

4. Ani při vystavování ráno, ani při uschování večer nedává se požehnání; důvod toho zřejmý jest.

§ 111.

Bílá sobota.

a) Poslední sobota v postě, t. j. ta před hodem Božím velikonočním, slove *bílou*, od *bílých rouch*, do kterýchž se katechumeni po křtu oblačeli; v latině slove sobota *veliká* anebo *svatá* (*sabbatum magnum, s. sanctum*). Obyčej, tuto sobotu světiti, jest v Církvi tak starý, jako světiti *pátek*, s nímž přísně souvisí; nebo připomíná si téhož dne Církev článek víry, „sestoupil do pekel“ (*descendit ad inferos*). Již za nejstarších dob byl den tento dnem postním a to jedním z nejprísnějších. (Cf. §. 13., a.).

b) *Zvláštní obřady*, mimo církevní hodinky, na tento den nepřipadají žádné; máť býti dnem smutného, hlubokého klidu, památkou odpočinutí Krista Pána v hrobě. Za starých časů bývali téhož dne katechumeni zkoušeni z náboženství (*scrutinia, zkoušky*); ve spisech pak sv. Epiphania nalézá se řeč, již na tento den měl.

c) Důvod hlubokého liturgického poklidu téhož dne třeba hledati jednak v tom, že jest blízek hod Boží velikonoční a tedy doba tiché přípravy; jednak i v tom, že, jak svrchu řečeno, si připomíná Církev, kterak Pán Ježíš, tělem v hrobě odpočívaje, duší do předpekli sestoupil a takto, skryt jsa, apoštolů vzdálen byl.

d) Ty mnohé obřady, jež za dnů našich o bílé sobotě ráno se konají, nenáleží již ku svatému času postnímu a ku svatému týdnu, nébrž ku vigilií velikonoční a konávaly se za starých časů na hod Boží časně z rána a proto o nich následuje tuto zvlášť.

Hlava čtvrtá.

O vigílii velikonoční.

§ 112.

O vigílii velikonoční vůbec.

a) Bílá sobota jest dle nynější obvyklosti čili praxe v Církvi zároveň i vigílií hoďu Božího velikonočního a má zvláštní význam v katolické Církvi. *Svěcení*, t. j. slavnostní konání téhož dne jest velice staré; již *Tertullian* mluví o něm jako o věci vůbec známé; sv. *Augustin* nazývá jej *matkou* všech vigílií, kdežto prý všechen svět bdí (řeč 219.) a sv. *Jarolím* nazývá ji apoštolským podáním (tradicí): tedy již za času sv. apoštolů slavena byla.

b) Že za starých časů v noci v chrámech slavena bývala, známo jest; za dnů našich se koná za dne, poněvadž vše noční pobožnosti zakázány jsou, vyjma půlnoční o vánocích.

c) Jest několik služebností církevních a obřadů toho dne; nejznamenitější z nich jsou: svěcení ohně, svěcení kadidlových zrn do velikonoční svíce, rozžihání voskového trojúhelníku čili trianglu, svěcení velikonoční svíce čili pa-

schalu, čtení prorocství čili profecí, svěcení křestní vody, říkání (zpívání) litanie ke všem svatým, mše svatá a slavnost, zvaná Vzkříšení. Nyní o jednotlivém.

§ 113.

Svěcení nového ohně.

a) Jak starý jest obyčej v Církvi, světiti oheň, nedá se určit; nejstarší toho svědectví uvádí se ze 12. listu Zachariáše papeže ku sv. *Bonifáciovi* (8. stol.), apoštolu Němcův. Sv. Bonifácius tázal se papeže Zachariáše o věci té a z odpovědi, jižto obdržel, vysvítá, že v Římě obřad ten znám nebyl, ale že tam panoval obyčej, od zeleného čtvrtka až do vigilie velikonoční *tři lampy* rozžítati a je někde na soukromém místě nechat hořeti. (Řád řím. I.) Kdy, světiti oheň, i v Římě zavedeno jest, nedá se určit. Avšak již v 9. století papež Lev IV. (847—855.) světiti oheň i v Římě zavedl a zároveň rozkázal, aby nový oheň mezi lid se rozdával. V 11. století pak (Řád řím. 10.) již i *modlitby* se určují a předpisují a to tyž, jež až dosud při obřadu tom se konají. V mnohých chrámech již o zeleném čtvrtku, jinde zase na bílou sobotu oheň svěcen bývá. (Martene).

b) Katolická Církev od pradávna vše, co

ke službám Božím náleželo, světla, jako: kalichy, oltáře, bohoslužebná roucha, nádobí a nářadí a t. p., t. j. věci ty od obecného užívání svatým obřadem čili posvěcením vylučovala a výhradně jen k oslavě a službě Boží je ustanovovala. A totéž činí i s *ohněm*. Děje pak se toto svěcení za dnů našich takto:

Ráno (na bílou sobotu) postaví se venku před kostelem (*ante portam ecclesiae* vel *in aditu*) na neškodném místě *hranička suchého dříví* (poněvadž Kristus před chrámem a před městem trpěl Žid. 13, 12.); pak ohněm z křesacího kamene (křemene) křesáním vzbuzeným se zanítí, kterýžto oheň modlitbou, kropením svěcenou vodou a okuřováním se posvětí a v něm zbytky svatých olejů z předešlého roku se spálí. *Posvěceným ohněm tím* se znamená Kristus, kterýž, jsa *světlo věčné*, vzkříšením svým stal se světu novým, pravým světlem; praviltě sám o sobě: „Já jsem světlo světa; kdo mne následuje, nechodí ve tmě, ale bude míti světlo života.“ (Jan 8, 12.). *Kamenem* pak, z něhož se *ohně* vykřeše, vyrozumívá se *Kristus* jěžž písmo svaté samo nazývá *kamenem*; tak sv. Pavel (1. Kor. 10, 4.): „Pili pak z duchovní skály, kteráž jich následovala, skála pak byl Kristus“; ano *kamenem úhelním*; tak (Sk. ap 4, 11.): „Toť jest ten kámen, kterýž zavržen

jest od vás stavitelů, kterýž učiněn jest hlavou úhelní“; a od něhož všecko světlo světa původ vzalo. — Z ohně vykřesaného zapálí se nejprv hranička dříví se zbytky sv. olejů a bavlnou, od ohně toho rozže se svíce a od té potom v kostele trojkrutec, jak níže řečeno bude; avšak dříve ve hraničce roznícený oheň se posvěť.

c) *Úmysl* Církve při svěcení ohně vyjádřen jest v modlitbě, kterou kněz, oheň světě, říká; záleží ve přání, aby všickni, kdož svícemi na tomto ohni rozžatými v domě Božím tělesně osvětleni budou, zde i v životě onom nebeským světlem osvětleni a duchovním životem naplnění byli.

§ 114.

Svěcení kadidlových zrn.

Světiti *kadidlová zrna* (grana), t. j. *kuličky* z kadidla uhnětené, jež se pozlatí a způsobem kříže do *velikonoční svíce*, na kteréž beránek obyčejně vypočten jest, se zastrčí, nařizuje již Řád římský (10.). Svěcení se skládá z *modlitby*, ve kteréž na význam velikonoční svíce se naráží a zároveň prosba se vyjadřuje, aby modlitby, jež o této vigili se konají, jako vonné

kadidlo k nebi se vznášely a Bohu příjemny byly.

§ 115.

Voskový trojhran čili trojkrutec.

a) *Voskový trojhran* (triangul, trojkrutec, trojprut) jest *vosková svíce*, která dole v *jednu* spojena jest, ale potom ve tři se rozbíhá. Ta rozžata byvši, anebo již dříve, na tyč se nastrkuje a v průvodu od posvěceného ohně do kostela se nese a tu se rozžihá (arundine imposita, t. j. na třtině). Děje se pak rozžihání takto: Když byl průvod do chrámu Páně vstoupil, vezme jáhen trojhran a rozže od světla nově posvěceného jednu svíci na trojkrutci a drže ji (vlastně trojkrutec) vzhůru na tyči, poklekne a zazpívá: *Světlo Kristovo* (lumen Christi); zároveň poklekne i sbor; a sbor odpovídá: *Bohu díky* (Deo gratias)! — *Druhá* svíce trojhranu se rozže uprostřed kostela, týmž způsobem, jenže jáhen táž slova vždy vyšším hlasem zpívá; a *třetí* před hlavním oltářem, kamž průvod se ubírá, rovněž tak a týmiž slovy, jako po prvé a po druhé. Nemá-li kněz duchovní přísluhy, zpívá a koná vše sám. U oltáře pak tyč s rozžatým trojhranem na straně epištoly se postaví.

b) Nejstarší stopa tohoto obřadu nalézá se v římském řádu obecném (ord. rom. vulg.); avšak s tím rozdílem, že tehdáž bylo obyčejem, jen obyčejnou voskovou svíci posvěceným ohněm rozžítati, na třtinu nastrkovati a do chrámu nositi; způsob, kterým se obřad ten koná za dnů našich, nalézá se teprv v řádu římském (14).

c) *Význam* obřadu toho jest *odznačivý* (symbolický) a není jiný, než že od vzkříšení Páně počínaje světlo pravdy svaté naší víry nás od všelikých bludů a pochybností chrání. *Třtina* (z nedostatku třtiny může býti tyč obyčejná) zdá se vyznamenávati, že *skrze toho* nám světlo nebes přineseno jest, kterýž, vzav křehkou přirozenost naši na sebe, člověkem se stal a jako třtina za nás zlomiti se dal.

Slova pak: „Světlo Kristovo“ a „Bohu díky“ znamenají a vyjadřují *vroucí dík* za to, že nám dobrotivý Bůh Jednorozeného Syna svého k našemu osvícení a ku poznání Nejsvětější Trojice, jež trojprutem se vyobrazuje, seslati ráčil. *Klekání* pak znamená nejhlubší úctu, jakouž Nejsvětější Trojici, kteráž zdrojem všeho světla jest, a v níž svrchovaná moudrost se skrývá, vzdávati povinni jsme.

§ 116.

Kterak velikonoční svíce čili
paschal se světí.

a) Pak hned následuje svěcení *velikonoční svíce čili paschalu* (*cereus paschalis*). Svíce ta vyznamenává *vzkříšeného* Krista. Kdo svěcení její zavedl, nedá se s jistotou říci. Někteří tvrdí, že již papež Sozymus I. r. 418 obřad ten na-
poručil; jiní zase myslí, že obřad ten již byl, ale že jej pouze na některé farní chrámy roz-
šířil; avšak obojí mínění nemá pevného základu. Jistější jest, že *Ennodius*, biskup Pavijský v Lombardii († 521) as roku 500. jej ve svém díle (epist. lib. VIII. 24.; eucharistic. carmin. l. I. et II.) zaznamenává a že papež Řehoř I. Veliký v jednom psaní biskupu Ravennatskému, Marinianovi, o něm mluví a to tak, jakoby jen v Ravenně obřad ten se byl zachovával, a jakoby následkem usnesení sněmu Toletánského teprv r. 633 (c. 9.) pro všecku Církev byl na-
řízen. Zníť pak usnesení to takto:

„Svítilna a voskovice o jitřní velikonoční u některých církví se nežehná a táži se, proč u nás se žehnají? Pro slavné totiž téže noci tajemství slavně ty věci žehnáme, abychom svatého vzkříšení Kristova tajemství, jež se dobou této zbožné noci přibližuje, v požehnání

posvěceného světla přivítali. A poněvadž obyčej tento po mnohých místech a krajinách Španělských v chrámech se schvaluje, slušno jest, aby pro jednotu pokoje v Gallikánských chrámech se zachovával.

b) *Žehnající modlitba*, kterouž při svěcení paschalu jahan zpívá a pod jménem „Exultet“ (plesejž již sbor nebeský andělův . . . od začátečního slova) anebo píše „praeconium paschale“ (slávozpěv velikonoční) známa jest, jest tak stará, že mnozí spisovatelé církevní tvrdí, že prý *sv. Augustin* ji složil a jsa jahnem, zpíval. (Bened. XIV. de fest. Dom. et M. p. 1. c. 399.). Ve zpěvu tom hlásá se sláva vzkříšeného Vykupitele.

c) *Svíce velikonoční* jest obrazem Ježíše Krista, kterýž překonav smrtí svou hřích a smrt z hrobu k životu věčnému vstal; k tomu poukazují i otcové Toledští místem svrchu uvedeným a veškerý obřad rovněž totéž vyjadřuje. Tak připomíná na př. patero zrn dle výkladu liturgistův balsamování těla Kristova; jejich počet a upevnění na paschalu pět ran Krista Pána; rozžihání paschalu vzkříšení Páně. — Že se paschal rozžihá o trojhran, znamená, že Syn Boží od Otce vyšel, *Bůh z Boha, světlo ze světla*. Od paschalu pak se rozžhou věčná lampa a ostatní světla ve chrámě (od trianglu), což

vyznamenává, že veškeré osvícení od Boha, Otce světél skrze Ježíše Krista, světlo světa, počátek svůj bere a skrze milost Ducha svatého na všechny lidi se vylévá. — Že o *sloupu oblakovém*, který Israelity, vycházející ze země poroby, vedl a v noci, ohnivý jsa, cestu jim ukazoval, zmínka se činí, děje se proto, že i Spasitel náš sám sloupem takovým nám býti má, kterýby nás pouští tohoto života do zaslíbené země království nebeského vedl.

Po posvěcení křestní vody postaví se paschal na pravou stranu hlavního oltáře a rozsvěcuje se vždy při slavných službách Božích (i při mších všedního dne, aspoň při ranní, pro lid) až do Nanebevstoupení Páně, vyobrazuje obcování Páně po 40 dní s apoštoly. — Ostatně modlitby ty, jež při svěceních těch se říkají, líčí zvláštní zbožné city a myšlenky, jež o jitřní velikonoční srdce křesťana naplňovati mají.

d) Svíce velikonoční čili paschal větší jest a delší ostatních obyčejných svící; bývá též vyobrazením svatých, zvláště pak beránkem velikonočním s korouhví omalována; též bývá rok udán. Druhdy psával se na paschal též velikonoční cyklus (kruh) běžícího roku, epakty, indikce, nejdůležitější doby (aery), slavnosti a t. d., anebo se zavěsoval přehled roku církev-

ního na kadidlová zrna (Beda Vener. de rat. temp. c. 45.); nazýváno to „*breve anni*“ (krátký č. stručný přehled roku) a naznačovalo pouze písmenami: B. A. (*breve anni*). Za dnů našich zastupují tento kalendář „*directoriam officii divini*“ čili *kalendáře pro duchovní*, v nichž všechny svátky, církevní hodinky (denní modlitby), jakož i služby Boží předepsány jsou, slovou zkrátka direktáře (*directorium*, řídítko) a každé biskupství má svůj direktář č. duchovní kalendář.

e) Paschal má nejenom o jitřní velikonoční, ale i později rozžihán býti a hořeti. Svatý sbor obřadů vydal o té věci 9. květ. 1693 následující nařízení: „Svíce velikonoční má pravidelně rozžihána býti při slavných mších a nešporách, o třídenní velikonočním, v sobotu (*in albis*, t. j. v bílých rouchách) před nedělí bílou a o nedělích až do Nanebevstoupení Páně, kdež po odzpíváném evangelium se shasne. Ku jitřním a o jiných slavnostech a dnech slavnostně konaných se nerozsvěcujž, lečby obyčej byl, že se po čas velikonoční rozsvěcovati má.“

§ 117.

Čtení dvanáctera prorockví.

a) Jiný obřad bohoslužebný, připadající na bílou sobotu, jest čtení částí písma, zvaných *prorockví* (prophetiae) s *modlitbami*, mezi nimi umístěnými. Že o slavnosti velikonoční písma svatá v bohoslužebných shromážděních se čítala, dalo se již za nejstarších dob; tak činili i Židé ve Starém zákoně.

V latinské čili římské Církvi čítají se již od nejstarších časů takové části z písma svatého Starého zákona, kteréž jednají o příchodu říše Messiášovy, pouze s tím rozdílem, že počet předčítaných částí nebyl všude jeden a týž. Dle prvního řádu římského (ord. rom. 1.) byly čtyři podobné lekce (čtení) předepsány; dle Be-letha (stol. 12.) bylo jich v některých chrámech 24, jinde 12, 6, 4, 5 neb 8 čteno. Za dnů našich jest jich v *mešní knize římské* (in missali romano) 12, po každé z nich *modlitba* (oratio), k níž kněz slovem „Oremus“ „modleme se“ vyzývá, jahn hned na to slovy „poklekněme“ (flectamus genua) ku pokleknutí (ku pokoře a skroušenosti) povzbuzuje a podjahn slovem „vstaňte“ (levate) opět ku povstání nabízí. —

Předepsané úryvky v mešní knize se nalézající jsou tyto: 1. I. Mojž. 1, 1—2, 2. 2. I. Mojž. 5, 31—8, 21. 3. I. Mojž. 22, 1—19. 4. II. Mojž. 14, 24—15, 1. 5. Isai. 54, 17—55, 1. 6. Baruch 3, 9—38. 7. Ezechiel 37, 1—14. 8. Isai. 4, 9. II. Mojž. 12, 1—11. 10. Jonáš 3, 11. V. Mojž. 31, 22—30. 12. Daniel 3, 1—24.

b) Proroctví tato obsahují v sobě předobrazení *svatého křtu*. Za starých časů, když proroctví ta se čtla, bývali katechumeni, kteří o bílé sobotě měli křtění býti, z náboženství zkoušení, zdaž dostatečně v něm vycvičení jsou, aby mohli ke křtu připuštění býti. Kterak čtení tato s vigilií velikonoční souvisí, o tom píše a svědčí již sv. otec Augustin (starožitn. církv. sv. 2. str. 212).

§ 118.

Svěcení křestní vody.

a) Ačkolí ve Skutcích apoštolských se vypravuje, že za časů sv. apoštolův voda ke křtu kdekoli, i z potoků a řek (viz sk. ap. 8, 26—40) se brala: nicméně jest v Církvi předpis a obyčej, *vodu ke křtu světiti* (benedictio fontis, aquae baptismalis) tak starý, že již jak ve východní tak západní Církvi v prvních stoletích znám byl; tak dosvědčuje sv. *Cyprian*, biskup mu-

čedník v 70. listě svém k Januariovi; též *Ambrož* (de sacr. l. 2. c. 5.); *Cyryll Jerusalemský* (katech. 3.); a sv. *Basil Veliký* dokonce tvrdí (de script. s. c. 27.), že tak z apoštolských nařízení se děje. Ostatně obsahují „Ustanovení apoštolská“ již *úplný obřad* (ritus) téhož svěcení (kn. 7. hl. 43.). *Úmysl* Církve u věci té byl původně ten, nejprv, aby jen čistá a pěkná voda ku svaté svátosti té se brala; pak, aby vroucí přání projevila, by *hojně milosti Boží* těm, kdož křtění budou, uděleno bylo a požehnání a ochrana Boží na nich spočívala.

b) *Den*, kdy křestní voda v Církvi se světí, jest:

1. *Vigilie* (sobota) před hodem Božím velikonočním a letničním (svatodušním). Důvod toho jest asi ten, že za starých časů, hlavně o těchto dnech, svátost křtu odrostlým čili katechumenům udělována byla.

2. Ve východní (řecké) církvi světí se voda přímo před každým křtem; neboť není tam obyčejem, křestní vodu, jako u nás, k budoucím křtům uchovávat; avšak, když křest svatý udělen byl, posvěcení zvláštní modlitbou, k tomu nařízenou, vodě se opět odjímá.

3. I na západě t. j. v naší svaté čili latinské Církvi ve středověku mnohem častěji, než za dnů našich, křestní voda se světíla a sv. *Ambrož*

(de sacram. l. 1. c. 5.) mluví též o svěcení před každým křtem. Možná, že i na západě po jistý čas věc tak se měla a zachovávána jest.

c) Obřady při svěcení křestní vody skládají se za dnů našich dle římské bohoslužby čili liturgie z modliteb a jistých náboženských úkonů jako i z dýchání, ponořování velikonoční svíce do vody a jiných, jež všecky římská mešní kniha jasným způsobem vypisuje. Již nejstarší *svátostníky* (sacramentaria) a řády (ordines) obsahují veškerý obřad v témž způsobu a formě.

d) Všecky obřady ty jsou velmi významny a plny zbožného důmyslu a nesou patrně na sobě úmysl Církve, Boha prositi, aby všickni, kdož tou vodou, kteráž posvěcena býti má, křtěni budou, všech milostí a blahodárných účinků účastni se stali, jichž křtěnec čili katechumen, ač-li toho hoden, účastným se stává. Jsouť pak obřady ty zvlášť:

1. V průvodu, při němž velikonoční svíce napřed se nese, ubírá se kněz ku křtitelnici. Cestou se zpívá (t. j. zpěváci na kůře) vážný zpěv, tractus (cantus): „Jako jelen dychtí po studnicích vod: tak dychtí po tobě duše má, ó Bože. Žíznila duše má po Bohu silném, živém: kdy že přijdu a ukáži se před tváří Boží? Byly mi slzy mé chlebem (pokrmem) dnem i nocí: když mi říkají každého dne, kde jest Bůh tvůj?“

Ž. 31, 2—4. Těmito slovy královského proroka a pěvce pronáší se vroucí touha těch, kteří pokřtěni budou, po křtu svatém a tudy i po křestní vodě, kteráž jest „vodou“, jak pravil Spasitel, vskakující do života věčného.“ (Jan. 4, 14.)

2. U křtitelnice počíná kněz svěcení tím, že, povzbudiv věřících k těmž úmyslu, modlí se k Bohu, aby, kdožkoli touží, tou vodou pokřtěnu býti, křtem svatým učiněni byli svatými na těle i na duši, aby znovuzrozeni jsouce, k novému a bohulibému životu posvěcení byli, jako po potopě světa, kteráž když hříšné pokolení lidské shladila s tváří země, nové, lepší pokolení povstalo a se rozšířilo. Po modlitbách těch koná kněz tyto obřady:

3. Dělá pravou rukou na svrchu *znamení svatého kříže*, čímž obrazně Boha prosí, aby skrze toho, jenž pro hříchy naše na kříži umřel, vodě té dal tajemnou moc milosti své, aby učinila v člověku hříšném duši nevinnou.

4. Na to se modlí, prose, aby moc a síla Ducha svatého tou vodou působila k úplnému očistění duší hříchem poskvrněných; při tom dotýká se dlaní svrchku vody, což pamatuje, že týž Duch svatý, kterýž na počátku při stvoření světa se vznášel nad vodami a oživoval všecko, i nad těmi, kdož tou vodou křtěni budou, vznášeti se bude milostí svou.

5. Potom *žehná vodu*, vzývaje Boha živého a pravého a čině nad ní svaté kříže; pak rukou něco vody ke čtyřem světa stranám povyhodí; to na význam toho, že veškeré pokolení lidské, ke všem úhlům světa na tváři země rozšířené, skrze křest svatý do lůna Církve má přijato býti, aby se splnilo, co Kristus Pán přikázal řka: „Jdouce do veškerého světa, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ (Mat. 28, 19.) Tím dává se na jevo též snažná žádost a vroucí přání Církve, aby všickni *nekřesťané* obrátili se k víře Kristově; ano, aby jižjiž nastal blahý onen čas, kdy bude, jak předpověděl Spasitel, „jeden ovčinec a jeden pastýř.“ (Jan 10, 16.)

6. Po té *dýchá po třikráte do vody* ve způsobě sv. kříže. Tím se dává na rozum, že ta křestní voda nebude působiti znovuzrození člověka přirozenou mocí svou, nébrž mocí zásluh Ukřižovaného Ježíše Krista, mocí Ducha svatého, což dechnutím ve způsobě kříže dobře se vyznamenává.

7. Na to *pohřizuje do vody paschal po třikráte*, pokaždé o něco hloub, zpívaje při tom zvýšenějším vždy hlasem: „Do této plnosti studně sestupiž síla Ducha svatého“; (in hanc plenitudinem fontis descendat virtus Spiritus sancti). Co se tímto znamená, sám též výslovně

pronáší; prosí totiž Boba, aby Duch svatý křestní vodou působil plnou milostí svou, aby takořka do ní se spustil, jako „při stvoření světa vznášel se nad vodami“ (I. Mojž. 1, 2.) a jako při křtu Páně ve způsobě holubice sestoupil na božského Vykupitele.

8. Pak *nabere něco vody*, jej omočiv, do *kropáčku* a pokropí jí přítomných; nebo dosud není ta voda vodou *křestní*, se svatými oleji smísenou, nébrž vodou *pouze ke kropení*; proto také z větší části lidu se rozdá, kterýž si ji rád domů bere. Že pak lid před tím tou vodou se kropí, tím lidu se připomíná, že křtem svatým všickni na duši od hříchu prvotního očištění jsou; a tu-li čistotu duše hříchem některým ztratili, aby se snažili, ji opět nabyti; a tu že ty krůpěje vody znamenají jim *slzy kající*, t. j. *pravé a upřímné pokání*, křest *druhý*, avšak s tím rozdílem, že, jak sv. *Augustin* praví, ke křtu *prvému* se bere voda mimo nás, z *přírody*; ke křtu *druhému* však se musí vzíti z nás, z *nitra* našeho, což jsou *slzy kající*.

9. Posléze přimísí takto požehnané vodě něco maličko *svatých olejů* a to *oleje křtěnců* a sv. *křížma*, nejprv každého o *sobě* a pak obého smíšeně a spolu, *podobou kříže*. Svaté oleje tyto znamenají milosti Boží, jichž se křtěncům skrze sv. křest dostane; že Duch svatý bude pokřtě-

ným jemnou, nicméně pronikavou milostí svou pomáhati, aby, jako smísení toto smyslným a viditelným způsobem se stává: tak Duch svatý neviditelným způsobem křtěncům se sdílel, aby z bojů duchovních šťastně a bez úhony vždycky vyvázli a věrnými služebníky téhož Ježíše Krista, Spasitele, zůstali. — Též může přiměsování svatých olejů znamenati, že ta voda křestní bude sloužit k tomu, aby noví a noví údové k Církvi Páně, kterýž sám slove Pomazaným Páně, knězem a králem, přivtělováni byli.

Svaté kříže, jež kněz mezi obřady těmi častěji dělá, a jimiž vodu žehná, znamenají, že Ježíš Kristus, křest ustanoviv, smrtí svou na kříži vymohl, aby nám svátost křtu svatého ku posvěcení a spasení sloužila.

e) Ve východní, Milánské, Gallikánské a Mozarabické (ve Španělech) liturgii jest způsob, jímž křestní voda se světí, velice rozdílný od způsobu předepsaného v římské církvi; pouze *některé* obřady jsou společny a si podobny, jako, že i tam při svěcení kněz *svaté oleje* lije do křestní vody.

f) Ještě některé poznámky ze správy duchovní.

1. Kdyby se stalo, že by křestní voda, na bílou sobotu nebo o vigilií svatodušní posvě-

cená, postupem roku došla, smí se *kdykoli* světití. Obřad k tomu, kterýž ve všech téměř diecesanních obřadních knihách se nalézá, jest dle obřadů o vigilií velikonoční sestaven a jemu také podoben.

2. Kdyby křestní voda sice ještě nebyla došla, ale vědělo by se, že by až do vigilie velikonoční nestačila: může se nesvěcená, obyčejná voda přilíti, avšak jen tolik, aby jí bylo méně, než ve křtitelnici bylo pozůstalo a se nalézá. (Sněm Kolínský od r. 1662).

3. Jestliže o vigilií velikonoční svěcená křestní voda ve křtitelnici ještě se nalézá, má se buď do *sacraria* pod hlavním oltářem, anebo na hroby zemřelých vylíti. (Sněm Milánský r. 1609; Pražský 1605 c. 16.). Má se též při této příležitosti svrchní část křtitelnice (baptisteria) buď knězem, anebo některým klerikem, vyšší svěcení majícím, očistiti, dříve než nová čistá voda, k posvěcení určená, do křtitelnice se vleje. (Sněm Augsb. 1610, díl II. hl. 3.).

4. V některých krajinách jest obyčejem, lidu, jak svrchu již podotknuto, posvěcenou křestní vodu, prve než svaté oleje do ní vlity byly, do nádob nalévati, aby si ji domů nesli. (Miss. řím.). O zvyku tom mluví již řád římský *prvý*; pravíť takto: „Všechn lid, kterýžby chtěl, přijímá požehnání ve svých nádobách z vody

samé, dříve než maličcí v ní se křtí, ku kropení v domích svých a vinohradech a polích a na ovoci jejich.“ Avšak jakmile svaté oleje křestní vodě přimíseny byly, nesmí se z ní lidu dávatí a to tím méně, že začasť i pověra s tím spojena jest. (Sněm Turonský 858. č. 52. — Byzant. 1571.).

g) Veškerý obřad, jímž voda ke křtu se světí, velice ctihodný a svatému úkonu přiměřený jest. Nenepodobna jsouc pečlivé matce, kteráž dítky své vroucně miluje, vzývá Církev pomoc Boží a modlí se za všechny ty, kteříž v té posvěcené vodě čili v té svaté koupeli znovu zrozeni (na duchu) býti mají. Které přání mohlo by v úkonu, v němž přirozená voda ku cíli tak svatému a vznešenému se bere a světí, přirozenějším býti?

§ 119.

Litanie ke Všem Svatým po svěcení křestní vody.

a) Když kněz, křestní vodu posvětiv, od křtitelnice koltáři se vrací, počnou zpěváci na kůře zpívat *litanie ke Všem Svatým*. Účel toho jest, aby svatí v nebi, Církev vítězná, prosby své s prosbami našimi, Církve bojující, spojili a zvláště za ty, kdož pokřtěni byli, se přimlou-

vali, by jim dobrotivý Bůh hojně milosti své udělil a Duch sv. jich posilnil, by to, co na křtu svatém slíbili, věrně plnili a statečnými bojovníky Kristovými se stali. A vhodně v té chvíli vzývají se svatí, poněvadž sami, též zde na světě živi byvše, tyž boje podstoupili, je šťastně přestáli, v nich s pomocí Boží zvítězili a nyní slávy nebeské požívají; i kterakby se za spolubojovníky své nepřimlouvali?

Zatím, co litanie se zpívají, uvrhne se kněz na stupních oltáře na tvář svou a setrvá tak leže až do slov: „My hříšníci,“ načež vstane a odebere se do sakristie, aby se ke mši přistrojil, kteráž hned na to se slouží.

Uvrhnutí to kněze a *ležení* na tváři před hlavním oltářem znamená pokoru a vroucnost, s kterouž obec věřících zde na zemi, se svatými v nebi spojená, v této svaté chvíli k Bohu volá; následujícím pak *povstáním* se znamená, že ti, kdož v hříchu prvotném se zrodívše, před Bohem takorča mrtvi byli, skrze křest jako nová stvoření k životu novému povstali.

b) O tomto obřadu mluví již ty nejstarší řády římské (*ordines romani*). Za nejstarších dob hned po svěcení křestní vody svátost křtu svatého udílena a při tom od přísluhujících litanie ke Všem Svatým zpívána jest, na znamení, že svatí v nebi s nově pokřtěnými v obco-

vání vstoupili a za ně u Boha se přimlouvají; též že i svatí sami si přejí, aby všickni, kdož hříchem poskrvnění jsouce, na duchu byli zemřeli, skrze Ježíše Krista a jeho sv. křest jako nová stvoření k životu věčnému povstali; proto vrhá se kněz na tvář svou, aby v poníženosti a pokoře milost a slitování vyprosil lidu. Za dnů našich křest svatý o bílé sobotě hromadně se neudílí, poněvadž za starých časů jen u odrostlých tak bylo a v litanii Bůh za smilování se žádá jen těm, kdož tou vodou právě posvěcenou křtění budou.

Pozn. Řekové (východní církev), kteříž i v den Zjevení Páně křest slavně konají, svěťí den před tím křestní vodu. V Čechách a na Moravě zachovalo se svěcení vody tříkrálové, bezmála zbytek řeckého obřadu, již sv. Cyrillem a Methodějem, bratřími a apoštoly slovanskými, do našich zemí přineseného. Avšak vody té neužívá se u nás ke křtu, nébrž jen ke kropení, jak v chrámech, tak po domácku.

§ 120.

Mše svatá na bílou sobotu.

a) Po litanii následuje hned mše svatá. Že o vigílii velikonoční mše sv. sloužena byla, o tom mluví sv. otcové jako o věci vůbec známé (Ambrož, list 23. k bisk. Aemil.); pouze s tím rozdílem, že za starých dob služby Boží bílé soboty odpoledne o třech hodinách začínaly a tak, sloužiti mši svatou, teprv až k půlnoci připadlo, až vše ukončeno bylo.

b) Mše svatá téhož dne má do sebe mnoho zvláštního a od mší jiných se lišícího; jako:

1. nemá žádného *vstupu* čili *introitu*; důvod toho jest ten, že za nejstarších časů v době, kdy lid ke službám Božím se scházel, žalmy se zpívaly. To, co nyní ještě v misále pod jménem „Introit“ (vstup) se nalézá, jest jenom zbytek těch žalmů a obsahuje hlavní myšlenku, kteráž ku slavnosti, jež právě se koná, se odnáší. Poněvadž však o vigílii velikonoční lid již pohromadě byl a mše svatá ne počátkem, nýbrž zakončením bohoslužebných úkonů bílé soboty a vigílie velikonoční byla: tedy nebylo žádného „vstupu“ či *introitu* třeba a týž tedy sám sebou odpadl.

2. Kněz zapěje opět radostné „*Gloria*“ a

znova rozléhá se hlahol zvonů na znamení radosti nad vzkříseným Vykupitelem, kterýž, vstav z mrtvých, stvrdil pravdu učení svého a nový život přinesl světu. Obřad tento a obyčej trvá v Církvi od 9. století. Dle synody Lemovacké (Limoges ve Francii) roku 1031, měly zavzníti opět zvony, když novokřtění po křtu z křtelnice do chrámu vcházeli; a dle řádu římského 1. mělo ku jitřní (ad matutinum) poprvé opět zvoněno býti.

3. Místo „Graduale“ říká se „Tractus“; avšak před tím zpívá kněz třikráte, vždy zvýšenějším hlasem „allelujah“ (nápěvem v misále naznačeným) a kůr mu rovněž tak odpovídá, týž zpěv týmž nápěvem opětuje. Tím se jeví radost nad vzkřísením Páně a tu poprvé zase radostné „allelujah“ se rozléhá a již tu, při té mši, kteráž za starých časů v noci byla (záhy z rána, jitřní), památka vzkřísení Páně vlastně se slaví.

4. Když se zpívá *evangelium*, nerozžihají se svíce a nedrží se svícny, přece však se okurčuje, na upomínku, že nábožné ženy, přišedše ku hrobu Páně, tělo jeho vonnými mastmi mazali.

5. Neříká se „*Věřím*“ (Credo), že apoštolé ve vzkříseného Vykupitele ještě nevěřili; vlastně

však, že katechumeni před křtem sami hlasitě je říkali a lid s nimi rovněž potichu se modlil.

6. Vynechává se „*Obětování*“ (Offertorium, t. j. ta částčka v misále, kteráž tak nadepsána jest a která jest rovněž zbytek celého žalmu) a též *Beránku Boží* (Agnus Dei), že týž žalm se nezpíval, aniž při té mši obětní dárky se přinášely; a Agnus Dei, že dříve již v litaniích říkáno bylo; ani se nedává *políbení pokoje* (pax tecum), poněvadž sv. apoštolé před vzkřísením Páně pravého pokoje nepožívali a Kristus Pán, nevstav ještě z mrtvých, je slovy: „Pokoj vám“ byl dosud nepozdravil.

7. Po přijímání nemodlí se kněz rovněž žádné „Communio“, ani „Postcommunio“, ale mše proměňuje se na konec v *kratičké nešpory*. „Communio,“ jak nyní v misále jest, jest rovněž zbytek žalmu, který za starých časů se zpíval, co druzí zatím ke stolu Páně přistupovali; že se neříká „přijímání“, odpadá rovněž i modlitba po sv. přijímání (postcommunio).

Ty kratičké nešpory se skládají z *předzvuku* čili antifony, již kněz u oltáře zapěje: „Na večer však v sobotu“ (Vespere autem sabbati) a ze žalmu 116.: „Chvalte Hospodina všickni národové“, kterýž jest velice krátký, načež následuje ihned chvalozpěv Rodičky Boží: „Velebí duše má“... (Magnificat); opakuje se

antifona a koná se modlitba (oratio). Mše pak končí slovy a zpěvem: „Ite, missa est“, s přidaným dvojím radostným „allelujah“, dle nápěvu v mešní knize předepsaného a obyčejnými posledními modlitbami. Obecný řád římský (ord. rom. vulg.) již předpisuje to všecko týmž téměř způsobem.

8. Dle téhož řádu římského mají při této mši všickni věřící ku stolu Páně přistoupiti, což až do 13. století vůbec se zachovávalo, a odtud snad pochází, že o této vigílii až dosavad pouze v katedrálních a farních, kollegiálních a klášterních chrámech Páně, a to jen *jedna* mše svatá sloužiti se smí. (S. R. C. 13. Julii 1697.) Kde v takovýchto chrámech křtitelnice není, konají se všechny tuto vypsané obřady s vypuštěním svěcení křestní vody.

9. Částky svatých čtení (perikopy), epištolní a evangelická téhož dne (též při mši) jednají o *vzkříšení*, a to jak v duchovním (povstání z hrobu hříchů), tak i v historickém (skutečném, tělesném) smyslu. (Koloss. 3, 1—4.; Mat. 28, 1—7.)

§ 121.

Slavnost Vzkříšení Páně.

a) *Vzkříšením Páně* rozumíme zde radostné zvěstování věřícímu lidu, v chrámě shromážděnému, že Kristus, Spasitel náš, z mrtvých vstal. Římská mešní kniha, jakož i římské církevní hodinky (*breviarium romanum*) i staří spisovatelé církevní o té věci úplně mlčí. Zdá se, že obřad ten a památka vzkříšení Páně jen v oněch chrámech zavládl, kde postaven býval Boží hrob.

b) Obřad čili *ritus* o slavnosti vzkříšení jest v rozličných biskupstvích rozličný. Obřady dle českého či pražského ritualu (obřadní knihy) u nás obvyklé jsou tyto:

1. Kněz, provázen jsa jinými duchovními a služebníky chrámovými a oblečen v bílé, slavnostní roucho, jde u průvodu ve vší tichosti k Božímu hrobu a modlí se tu kleče s duchovními střídavě 56. žalm: „Smiluj se nade mnou, Bože, smiluj se nade mnou; neboť v tebe doufá duše má“ ...

2. Po žalmu říká: *Kyrie eleison* — Pane smiluj se! a jiné veršíky, pak vstana pozdraví lidu: „Pán s vámi“ a říká modlitbu: „Bože, který tuto přesvatou noc slávou vzkříšení Páně

osvěcuješ: zachovej v nás ducha synovství svého, jež jsi dal; abychom tělem i duší obnoveni jsouce, čistým srdcem tobě sloužili. Skrze téhož Krista, Pána našeho. Amen.“

3. Když se byl modlitbu tu pomodlil, dá kadidlo (thus), nežehna je (poněvadž Nejsvětější vystaveno jest), do kadidelnice (thuribulum) a trojím tahem (triplici ductu) okuřuje Sanctissimum.

4. Pak hluboce se ukloniv, vstane a vyzdvihnuv Sanctissimum se svého místa, je dole postaví a odhalí. Vezma je pak do obhálky (velum) a před sebou na prsou je drže, obrátí se k lidu a zazpívá zvučným hlasem: „Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel“, což jest začátek písně; načež lid v té písni dále pokračuje.

5. Nyní u slavném průvodu, při němž i korouhve, prapory a hořící světla napřed se nesou, Nejsvětější Svátost buď pouze v kostele, anebo kolem chrámu, někde i dále po náměstí se obnáší, při čemž sbor zpěvákův přiměřené zpěvy pěje a ku hlavnímu oltáři se nese, kdež v poslední dny svatostánek pustý stál, hlásaje *smrt Páně*.

6. Přišed ku hlavnímu oltáři postaví „officians“ t. j. kněz bohoslužbu konající Sanctissimum na oltář, sestoupí až dolů pod stupně,

okouří a zapěje slova: „*Vstal' Pán z hrobu, Alleluja*“ a odpověď na to: „*Kterýž za nás pněl na dřevě, Alleluja*“; načež říká modlitbu: „Bože, který nás každoročně slavností vzkřísení Páně obveseluješ: propůjč milostivě, abychom časnými hody (slavnostmi), jež konáme, věčných radostí dojíti zasloužili. Skrze téhož Pána našeho Ježíše Krista, Syna tvého, kterýž s tebou živ jest a králuje v jednotě Ducha sv., po všecky věky věkův.“ Odp. Amen.

7. Po té zpívá se „*Tantum ergo*“ a „*Genitori*“ a po příslušné modlitbě officians Nejsvětější Svátost opět okouří a dá ničeho neříkaje lidu požehnání; načež se Velebná Svátost uchovává, a hned mají následovati, kde to možná

8. *jitřni a chvály* (matutinum et laudes) z církevních hodinek. Jinak ukončí se chvalozpěvem „*Te Deum*“ a antifonou „*Regina coeli*“ t. j. „*Vesel se nebes Královno, alleluja*“.

c) *Chvíle* či hodina, v kterou slavnost vzkřísení Páně se koná, není všude jedna a táž. Vůbec se slaví v sobotu při soumraku, někde až v neděli ráno, kdy Kristus Pán z mrtvých vstal. Stará obřadní kniha dí: K večeru třikráte se zvoní dle obřadů této svaté noci a okolo sedmé večerní anebo půlosmé se spořádá průvod, aby Nejsvětější Tělo Páně z hrobu vzdviženo bylo.

d) Důvod, že vigilie hodů Božího velikonočního se slaví, jest tento:

1. Že se koná památka Vzkříšení Páně, kteráž té noci připadá; nebo téže noci z rána Kristus Pán z mrtvých vstal. (Mar. 16.)

2. Podle sv. Hieronyma (Coment. in Matth. 25, 6.) zbožné mínění, že téže noci Ježíš Kristus přijde svět soudit. K tomu poukazuje i zbožný zvyk křesťanův, noc o vigiliu jak možná nejvíce osvěcovati; neboť každý nově pokřtěný (neofyta) aspoň jednu hořící svíci v ruku nesl; ježto poněvadž Pán přikázal nám, abychom s hořící lampou živé víry na příchod jeho čekali: bylo slavné osvětlení obrazem, že církve a jmenovitě nově pokřtění ku dni Páně připraveni jsou. (Gregor. Naz. orat. 42. in Pascha.) I slova, jimiž kněz novokřtěnci hořící svíci po křtu do ruky dává, jsou toho dokladem. Řecká církve způsobem velice slavnostným koná vigiliu velikonoční; avšak její obřady od našich velmi se liší.

§ 122.

Kterak církevní služebnosti a slavnosti, jež hod Boží velikonoční předcházejí, důstojny jsou.

Vším tím, co v této hlavě druhé obsaženo jest, připravuje Církev věřící co nejlépe a nejpriměřeněji, aby hod Boží velikonoční důstojně a v duchu křesťanském slavili. Každý, kdo duchovní přípravy ty uvažuje a klidným, nepředpojatým rozumem o nich soudí, vyznati musí, že velmi vhodny a priměřeny jsou; neboť:

1. Církev odstraňuje v tomto svatém čase vše, co by k roztržitosti a těkavosti ducha nějak přičiniti mohlo; krotí osten těla posty, zpupnost slepé samolásky modlitbou, žádost pak světských statků a bohatství almužnou; staví na oči věřícím Vykupitele, nás milujícího až do smrti a to smrti kříže a zároveň připomíná i svatou a hlavní povinnost, hříchu odumřítí, jakož i všemu, co hříšno jest a hříchu bránu otvírá. Kázání, křížová cesta, bolestný růženec, postní písně a jiné postní pobožnosti podporují týž svatý Církve úmysl.

2. Ve svatém týdnu zdvojnásobuje Církev horlivost svou. *Květná neděle* připomíná den, v němž onen duchovní, nebeský král slavným

způsobem do Jerusalema vjel, jemuž po několika dnech rouhání a potupa trnovou korunu vstavily na hlavu a jemuž bohužel až dosud, ovšem duchovním způsobem, našimi hříchy trnová koruna se splítá, ba až na konec světa hříšnými a nevďěčnými lidmi splítati se bude.

3. Zelený čtvrtek, veliký pátek a bílá sobota veškerými obřady svými naznačují, kterak Pán ty, jež miloval, až do smrti miloval; kterak z lásky ku padlému pokolení lidskému nejhroznější smrti se podrobil a kterak, hrobní pečeť rozlomiv, poslední důvod ku pochybování o pravdě svatých slov svých nám odňal.

V pravdě, Církev svatá činí vše, co jí možno jest, ku spáse duší činiti a vina nepadá na ni, aniž lze jí přičítati, co ve světě i od samých katolických křesťanů zlého se děje a všickni-li věřící ze svatého času postního pro spasení duše své tak nekořistí, jak by kořistiti mohli a měli.

§ 123.

Některá spasitelná pokynutí.

Aby Církev svatá svého dobrého a spasitelného úmyslu dosáhla, proto

1. duchovní správce hned na počátku svatopostního času ovečkám svým vysvětluje způ-

sob, kterak čas postní ku spasení svému strávití a jak ho použiti mají, aby jim ku prospěchu duše byl;

2. snaží se, aby lid sobě svěřený jak možná nejvíce ode všech bláznovství a rozpustilostí masopustních zdržoval a jej o marnosti světa a záhubnosti takových věcí v dobrotě a lásce poučoval;

3. rád lidu svému též všechny obřady svatého času postního, jakož i smysl jejich a význam vyloží a praktická odtud naučení odvodí; jakož i

4. lidu též jednotlivé modlitby, zpěvy, jmenovitě krásné hymny církevní a j., jež v latině se konají, v mateřském jazyku vysvětlí, a jej na význam a vznešený smysl jejich upozorní. Velmi prospěšno jest, že v novější obřadní knize (agendě) po latinských modlitbách i český jejich překlad umístěn jest, jež kněz vždy připojiti může; avšak latina jest řečí církevní a všeobecnou a musí zůstatí vždy základem.

5. Též projevono tu tam přání, aby i *veliký pátek*, tento nej památnější ze všech dní, den to našeho vykoupení, veřejným svátkem učiněn byl a též veřejně se slavil a to tím více, ježto i sám sv. Augustin o něm nejen jako o svátku mluví, ale též praví, že již od časů sv. apoštolů, aneb plenarní (úplné, všeobecné) synody za svátek ustanoven byl. (List 54. k Januar.). Avšak

Církev svatá, jsouc moudrá a opatrná ve všem, má své vážné a rozumné důvody, proč nechala veliký pátek dnem pracovním; práce věrně a svědomitě konaná, z lásky k Bohu a bližnímu, jest také služba Boží; práce nemusí nikomu vaditi, aby téhož dne do kostela šel, sv. obřadům přítomen byl, slovo Boží poslechl, o umučení a smrti Páně a neskonalé lásce jeho sobě rozjímal, anebo aspoň odpoledne Boží hrob navštívil a tu ku Pánu Kristu se pomodlil; zvláště však chce sv. Církev, abychom téhož dne, kdy Spasitel za nás trpěl, i my trpěli s ním a tudy týž den ne v zahálce, v pohodlí a bez postu strávili, ale abychom se postili, pracovali a trpěli s ním, neboť trpěl za nás, za hříchy naše; abychom s ním-li trpěti budeme, s ním jedenkrát i oslaveni býti mohli.

Hlava pátá.

Hod Boží velikonoční čili slavnost Vzkříšení Páně.

§ 124.

Jméno té slavnosti.

a) Vznešená slavnost vzkříšení Páně nazývá se v církevní mluvě *Pascha* (festum paschaltis). Pochází to slovo od hebrejského *pesach*, čili od chaldejského *pasach*, což znamená tolik jako *pominouti*, *opominouti*, *mimo jíti*. Původ slova toho odvozuje se ze Starého zákona z 1. knihy Mojžíšovy 12, 21—23., když totiž Hospodin Bůh pobil za jedné noci všecko prvorozenstvo Egyptské, u Israelitů však nezemřel nikdo: anděl smrti krácel mimo příbytky jejich, jich pominul, poněvadž veřeje a podvoje jejich krví beránka pokropeny byly.

Jiní zase odvozují od *fase*, tolik co *přejítí*, přechod, přeskočení, na památku přechodu Israelských z Egypta do Kanaan, země zaslíbené, čili z otroctví do volnosti.

Za času, kdy v Evropě málo známosti hebrej-

ského neb chaldejského jazyka bylo, odvozováno slovo to mnohými od řeckého *pascho*, trpím, snáším (*patior*), avšak bludně; neboť odtud *Dominica passionis*, neděle utrpení (pátá postní), anebo pojmenování svatého téhodne pašijový týden čili týden utrpení.

b) Slovo *pascha* mělo mimo to v církevní mluvě významů ještě více; tak rozeznáváno *pascha staurosimon*, od *stauros* (*histemi*) kůl, přímo čili svisle stojící, nahoře přiosiřený; též nástroj, na němž zločinec buď napíšen neb pověšen býval, kdežto dostalo potom podobu řeckého písmene T, neb kříže +. *Pascha staurosimon* znamenalo tedy památku neb slavnost utrpení, smrti Páně.

Slulo též: týden svatých útrap, utrpení Spasitelova, týden nepracovný (že služebnictvo nepracovalo), týden mlčelivý, veliký, svatý, původcový (*authentica*), trapný, poslední, odpustkový, též předvelikonoční; také týden němý; vztahem ke smutku týden truchlivý neb nářků; také černý od smutečných rouch; též znamenitý (*insignis*); také poslední, buď že poslední v postu anebo že bude (dle domnění starých) posledním tohoto světa, v němž Spasitel přijde svět soudit.

Slul též hod Boží velikonoční *pascha anastasimon* (od *ana* a *stao*, *histemi*, státi, opět povstati, vzkřísiti), znamenalo tedy památku vzkřísení Páně. Dle toho skládala se tedy prvotně

slavnost velikonoční z památných dějů těchto dvou: *utrpení* a *vzkřísení*.

c) Církevní dějepis mluví dále ještě o jiných významech a jménech slavnosti velikonoční; neboť uvádí též jméno *pascha annotivum*, též *annotinum*, tolik co výroční slavnost, neb památka novokřtěncův. Též se naskytá *pascha clausum*, uzavřené, čímž se naznačuje neděle první po velikonoci, kteráž jinak slove též od počátečního slova při mši „*Quasimodogeniti*“ („jako nově zrozená nemluvnátka mléka žádejte . . .“) Nazývala se táž neděle proto tak, že uzavírala oktáv velikonoční a že některé zvláštní modlitby a obřady v témž oktávu přestávaly. Posléze se rozeznává ještě *pascha competentium*, t. j. velikonoc *žádajících*, totiž křest a *floridum*, kvetoucí, od květné neděle.

d) Nám Čechům slove památka vzkřísení Páně *Velikonoc*, veliká noc, tolik co slavná, památná noc; a v pravdě veliká, slavná a památná, že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, z mrtvých vstav, smrt přemohl a nám bránu nebes otevřel. Mimo to známo, že křesťané za starých dob po všecku téměř noc dleli v chrámě na modlitbách, ještoť všecky obřady, jež nyní na bílou sobotu ráno v chrámě se konají, druhdy v noci se konávaly (odtud *vigilie* — bdění) a slavnost (památka) vzkřísení Páně záhy za tmy

se slavívávala, poněvadž Spasitel záhy z rána za tmy anebo při svítání z mrtvých vstal.*)

§ 125.

Původ a stáří slavností té.

a) Slavnost velikonoční přenesla se ze židovství do křesťanství. Ustanovena jest, jak známo, na rozkaz Boží, kdy Israelité opouštějící Egypt, hotovili se, táhnouti do země zaslíbené. Když se totiž Farao vzpíral, lid israelský propustiti, ustanovil Hospodin smrt prvorozenstva za poslední trest neb ráhu, kteráž přijíti měla na Egypt. Národ israelský, jak písmo svaté vypravuje (1. Mojž. 12, ...), jen tím zachránil se před smrtí prvorozenstva, že v každé rodině beránka zabit jest, (jednoroční,

*) Německy slove Ostern; někteří odvozují od staroněmeckého Urstand, tolik co Auferstehung a tvrdí, že Urstand přešlo pohnáhlu v Urstern a posléze v Ostern. — Jiní zase odvozují od latinského slova Oriens, ráno, východ, že Kristus Pán ráno z mrtvých vstal. — Ještě jiní dosvědčují, že staří Germané slavívali prý v měsíci dubnu ke cti bohyně své Aster (Venus, Astarte, Amphitrité) slavnost, od kteréžto slavnosti prý dostal též měsíc jméno Ostermonat. Když však stali se křesťany, tu prý ona slavnost odstraněna jest; avšak jméno přeneseno prý na slavnost vzkříšení Páně, kteráž rovněž tou dobou se slavívávala a tak prý povstalo Ostern, neboli Asterfest, Tak i Beda Ctihodný (de rat. temp. 13.) svědčí. Eosturmonath, kterýž nyní měsícem velikonoci se vykládá, druhdy od bohyně jejich, Anglův, kteráž Eostre nazývána jest, a jižto onou slavností ctili, jméno své měla (Ostern).

čistý, bez vady a poskvrny) a krví jeho pokropeny podvoje a veřeje každého domu. Když pak v noci obcházel anděl smrti a bil všecko prvorozenstvo Egypťských; přicházejí ku příbytkům Israelitův, pomíjel.

Co v Egyptě v noci té se stalo, by prvorozenstvo zachráněno bylo, mělo později býti památkou vysvobození a vyjití národa vyvoleného ze země otroctví, aby osedli a opanovali zemi, mlékem a medem tekoucí, kteráž již dávno před tím praotcům jejich (patriarchům) a jejich potomstvu zaslíbena byla. A tak se měla věc až do času smrti Pána našeho Ježíše Krista.

b) Chtěla však a učinila prozřetelnost Boží, že židovská slavnost velikonoční, i když starý zákon obřadní byl přestal, ještě trvá a v Církvi Boží (v křesťanství) výše se povznésti, oslaviti měla. Neboť poněvadž anděl pomsty čili smrti jenž vždy k ruce jest svrchované Spravedlnosti Boží, by byl všecko prvorozenstvo, jež v otroctví hříchu úpělo, usmrtiti musil, dal se Ježíš Kristus, právě když v Jerusalemě, svatém městě, slavnost velikonoční se konala, jako pravý beránek velikonoční za nás zabiti, aby všechny ty zachránil a při životě zachoval, kdož ve smírnou jeho oběť uvěří. Z mrtvých vstání, jež třetího dne po ukrutném usmrcení

usmrcení jeho následovalo, bylo pečeti, vtisknutou pravdě té. A tak stalo se, že hod Boží velikonoční křesťanům již od počátku (neboť nemožno již, počátek slavnosti té mezikřesťany přísně určit), rovněž drahým a milým, ano dražším a milejším jest, než židům jejich byl.

§ 97.

Účel slavnosti velikonoční.

Účel slavnosti velikonoční pateren jest již z toho, co až dosud o ní řečeno bylo, přece chceme ještě zvlášť o věci něco pověditi. Slavnost velikonoční jest:

1. stálou a vždy trvajícím památkou pravdy z mrtvých vstáním Páně zpečetěné, že vykoupení jsme a zároveň pobídkou a upomínkou, abychom se z vykoupení svého radovali;

2. zaručením nám, že i my jedenkrát z mrtvých vstaneme a to k životu vyššímu, lepšímu, věčnému, čemuž s důvěrnou nadějí vstříc hleděti máme a můžeme;

3. mocným připomenutím nám, abychom se polepšili, svatě a nábožně živi byli, jmenovitě těla svého ne ku zlému užívali, ale je svatě chovali, chceme-li jedenkrát ku slávě věčné z mrtvých vstáti a v těle svém zřítí Pána a Spasitele svého.

Toť jsou pokynutí, k nimž nás již samo písmo svaté vede; tak píše apoštol o vzkříšení (1. Kor. 15, 12—17.; 1. Kor. 5, 7. a 8.); též k Řím. 6, 8. 9.; zvláště pak pěkně napomíná v listě ke Kolosským 3, 1—4.: „Protož, jest-li jste s Kristem povstali, těch věcí, kteréž svrchu jsou, hledejte, kdež Kristus jest, sedě na pravici Boží; o věci, kteréž svrchu jsou, pečujte, ne o ty, kteréž jsou na zemi; nebo zemřeli jste (hříchu a světu s Kristem na křtu svatém) a život náš skryt jest s Kristem v Bohu.“ — Pokynutí taková veškerá starobylost v sobě chová, o nich mluví a je vykládá. Z přemnohých míst ve svatých otcích, o tom předmětu jednajících, uvedeme zde svatého otce Augustina, kterýž dí (Jerem. 86. de divin.): „Na z mrtvých vstání Kristovu založena jest víra naše. Vzkříšení Ježíše Krista ukazuje nám blaženost budoucího života. V nynějším životě pracujeme, v budoucí doufejme. Nyní jest čas díla, pak odměny.“

§ 127.

Kdy hod Boží velikonoční se slaví.

Den, kdy hod Boží velikonoční slaviti se měl, nebyl z počátku v Církvi ustanoven; proto vznikly záhy spory o slavení hodu Božího velikonočního a to hlavně mezi Církvi východní a západní, poněvadž každá jiného obyčeje se držela.

a) Židé, držíce se zřejmého zákona Mojžíšova (II. Mojž. 12.), slavívali svůj hod Boží velikonoční vždy 14. dne prvního měsíce, zvaného Nisan (druhá polovice března a prvního dubna a to po prvním novoměsíci. Poněvadž pak, jak z písma svatého známo, Pán Ježíš Kristus touž dobou velikonoc slavil a se svými učedníky beránka velikonočního jedl, slavívali křesťané, jak východní tak západní Církve velikonoc prvotně rovně se židy, totiž dne 14. měsíce Nisanu na památku večeře Páně beránka velikonočního a hned na to třetího dne, ať připadl kterýkoli den v témdni, památku vzkříšení Páně slavívali. Avšak křesťané západní Církve konávali hod Boží velikonoční pokaždé teprv *v neděli* a to první neděli po nadřečeném novoměsíci, poněvadž Pán Ježíš Kristus v neděli,

t. j. *ten den po sobotě*, jak písmo dí, z mrtvých vstal.

Tato rozdílnost dělala zprvu pohoršení, způsobila různost, nechuť, kyselost, mnohé pochybnosti a byla příčinou dlouhého nemilého sporu, který ohledně věci té mezi východní a západní Církví povstal.

b) Papež *Anicet* (156—168) a sv. *Polykarp*, biskup Smyrnenský a poslední žák apoštolský, snažili se rozdílnost tuto odstraniti a v pořádek tu věc uvést; a Polykarp, zástupce Maloasijských Církví, sám cestu schválně až do Říma ku papeži Anicetovi vážil; avšak rozešli se, ničehož nevyřídívše a každý při svém zvyku (praxi) zůstávající. Poněvadž pak Maloasiaté od svého starého zvyku nikterak upustiti nechtěli a pevně 14. dne měsíce Nisanu se drželi, nazváni jsou *čtrnáctníci* čili latinským jazykem *Quatuordecimani*. — Spor však znova a ostře vzplanul za papeže Viktora I. (192—202.) Tento, chtěje vrchní moci své užiti, aby rozdílnosti učinil konec, a stůj co stůj jednotu a stejnost do věci zavedl: svolal roku 198 sněm do Říma, na kterémž ustanoveno jest, aby hod Boží velikonoční všude stejně, t. j. *téhož dne* (v neděli) se slavil a Maloasijské křesťané, jestližeby témuž rozkazu se podvoliti a hod Boží velikonoční *v neděli*, t. j. stejně se západní Církví a Římem,

slaviti nechtěli, že mají z jednoty Církve a obcování věřících vyloučení býti. Ještě více sněmů církevních na jiných místech svoláno jest, ale všecko marně; Maloasiaté od své praxi nikterak odstoupiti nechtěli. *Sv. Irenaeus*, tehdáž biskup Lugdunský (Lyon), sám obrátil se písemně na papeže Viktora, přimlouvaje mu, aby pro rozdílnost, kteráž se netýká článku víry, pokoj veškeré Církve se nerušil a tak Církvi bolest úplného rozkolu se ušetřila. Avšak všecko bylo marné.

c) Uplynulo více než 100 let. Doba pronásledování minula. Svolán *první* slavný veřejný sněm církevní, za pomoci císaře *Konstantina Velikého*, do města *Nicaei* v Malé Asii, roku 325. Patrně, že táž věc opět do proudu dostati se musila; konečně tu vyřízena a spravena jest. Stanoveno: „Hod Boží velikonoční budiž každého roku v *neděli* a to v neděli po prvním úplňku, kterýžby následoval po rovnodennosti jarní (21. března), po veškeré Církvi slaven; leč s tím podotknutím, že měla-li by velikonoce židovská s křesťanskou se setkat, hod Boží velikonoční u křesťanův (památka vzkříšení Páně) o týden později slaven býti má.“ — Ti, kdož přece ještě při obyčeji židovském zůstávali a následkem toho od Církve se odštěpili, nazváni jsou (potom hlavně a výhradně) čtr-

náctníci (quatuordecimani) a stali se tak rozkolníky (schismatiky).

Tomuto výpočtu položen za základ 19letý měsíčný kruh (cyklus) Athenského mathematikaře Metona (žil byl 300 let před Kr. Pánem) a biskupu Alexandrijskému uloženo za povinnost, aby každého roku velikonoční neděli vypočítal, o slavnosti Epifanie (Zjevení Páně) s kazatelny ji oznámil a biskupům písemně o tom věděti dal. Tento způsob počítání a měření času nazván cyklus paschalis, kruh velikonoční a listy, jimiž oznamován býval, listy velikonoční (litterae paschales). Tak spor ten ukončen, různost odstraněna a jednota zavedena jest.

d) Avšak tento způsob vypočítávání nebyl *veskrz správný*; neboť, poněvadž k ustanovení roku Božího velikonočního *běh měsíce* za základ položen, 19tiletý měsíčný cyklus Metonův za normu přijat a rok na 365 dní a čtvrt ustanoven jest byl: musil záhy poklesk se objeviti a blud se ukázati, kterýž záležel v tom, že způsobem tím vypočítaný den *jarní* rovnodennosti se dnem rovnodennosti jarní *skutečným* (v přírodě) se neshodoval a v 16. století již rozdíl o *jedenáct* dní činil, neboť v pravdě tu dle výpočtu onoho rovnodennost jarní již na 10. den měsíce března byla padla. To se stalo tím, že dle oné normy přepočítáno vždy ročně o

11 minut; neboť, jak známo, nebnáší rok 365 dní a čtvrt, čili plných šest hodin, nébrž bez 11 minut, čímž se stalo, že (dle výpočtu onoho) den rovnodennosti jarní každého roku o 11 minut zpět se pošinoval, kterýžto rozdíl, jak svrchu již řečeno, v 16. století plných 11 dní obnášel.

e) Aby chyba ta napravena a podobným nesprávnostem budoucně přítrž učiněna byla, vymyslel a navrhl *Alois Lili*, lékař ve Veroně, plán, dle něhož by se budoucně řídití bylo a ježž po jeho smrti jeho bratr papeži Řehoři XIII. (1572—1585) podal. Řehoř povolal ihned mnoho prelatův a učencův k sobě; plán zkoumán a přijat. Roku 1577 přijali všickni křesťanští panovníci *návrh* opravy časové se týkající a roku 1582 zrušil Řehoř brevem k tomu vydaným kalendář starý, *Julianský* *) a zavedl místo něho ve všech katolických zemích opravu časovou, čili svůj *nový* kalendář, kterýž dle něho pod jménem *Řehořův* čili *Gregorianský* znám jest. Nazývá se též *nový*, onen (*Julianský*) *starý sloh* (styl).

Oprava stala se tak, že r. 1582. po 4. říjnu 10 dní vypuštěno a po 4. hned 15. října psáno

*) Tak nazván jest po Juliu Caesarovi, Římanu, že za jeho času r. 707 po vystavění města íma, od řeckého hvězdáře Sosigena, zaveden a Juliem Caesarem naporučen byl. Týž stanovil dobu jednoho roku na 365 a čtvrt dne, čili 365 dní a 6 hodin.

a počítáno jest. Každý pak *stý* rok, kterýž dle starého slohu rokem *přestupným* býti měl, zůstával dle nového (opraveného) počtu *rokem obecným* neb *obyčejným*, vyjímaje každý *čtvrtý*; tak totiž, že rok 1600. měl býti a také byl rokem *přestupným*, avšak léta 1700, 1800 a 1900 měla býti roky *obyčejnými*, až zase rok 2000 (dvoutisící) rokem *přestupným* býti měl. Takto rok *slunečný* na 365 dní, 5 hodin, 49 minut a 12 sekund (vteřin) ustanoven jest a ustanovení to i roku církevnímu a svátkům církevním za základ slouží.

f) Ačkoli oprava tato nezbytně potřebna byla: drželi se protestanté přece až do r. 1700 starého Julianského kalendáře a počtu a to ze samého *vzdoru* proti katolické Církvi, pohrdající darem jejím; avšak nadzminěného roku přijali i oni kalendář Gregorianský, leč tak, že k hodu Božímu velikonočnímu onen den, na kterýžby první úplněk po rovnodennosti jarní astronomicky připadl, ustanovili. Toto zařízení však záhy opět odchylky objevilo; neboť roku 1724 a 1744 hod Boží *katolický* připadl o týden později než *protestantský*. Proto r. 1777 Gregorianský kalendář i od protestantův (pro ustanovení církevních svátkův) pod jménem *všeobecného kalendáře říšského* přijat a zaveden jest, aby takto katolíci i protestanté velikonoce

i všechny ostatní svátky, kteréž s ní souvisí a pohyblivy jsou (*festa mobilia*) s katolíky zároveň slavili a světili.

Starý sloh jest ještě jen na *Rusi*; církev pravoslavná a řecká houževnatě se ho drží, nepochybně z bázně, aby se Římu nepřiblížili ani u věci té; avšak ne ku svému prospěchu, nébrž ku škodě, jsouce odloučeni od středu Církve a nejvíce žádného pravého, církevního života. Židé ve svém židovském kalendáři sledují rovněž ještě sloh starý.

§ 128.

Hod Boží velikonoční čili slavnost Vzkříšení Páně.

Zcela zvláštní a nápadnou jest věc, že v prvotní křesťanské starobylosti vyskytají se *stopy*, že mimo hod Boží velikonoční, kterýž (jak praveno) po 14. dnu měsíce *Nisan* se slavíval, ještě den se připomíná, o němž ještě *zvlášť* památka vzkříšení Páně se konávalo. Za tento od nejstarších dob pokládán jest 27. březen, takže, kdyby toto na pravdě se zakládalo, Kristus Pán 25. března by byl zemřel. Dokladem toho jest hodnověrný spisovatel církevní II. století *Tertullian* (adv. Jud.); pravíť on takto: „Urpení Kristovo . . . stalo se za císaře Tiberia, za kon-

sulův Rubellia Gemina a Rufia Gemina, v měsíci březnu, za času velikonoci, dne 8. před Kalendami Aprilovými (t. j. před prvním dubnem), prvního dne přesnic, kteréhožto dne, aby k večeru beránka zabili, Mojžíšem ustanoveno bylo. (Cfr. August. de Trinit. l. 4. c. 5.).

Dle *Bedy Ctihodného* [(de temp. rat. c. 45.) Gallové prý po dlouhý čas den 25. března za den vzkřísení měli. Doklady o dni 27. března jsou: *Řehoř Turonský* (hist. franc. l. 10. c. 31.) a několik kalendářův. Některé z těchto jmenují přímo 24. březen dnem ustanovení nejsvětější Svátosti oltářní (dnem večere Páně) a 25. březen dnem utrpení Pána našeho, Ježíše Krista.

§ 129.

K t e r a k h o d B o ž í v e l i k o n o č n í
d ů s t o j e n j e s t .

Kterak slavnost hodů Božího velikonočního *důstojna* jest a kterak vznešené místo mezi všemi slavnostmi Páně zaujímá, o tom svědčí *výrazy*, jakéž se ve starých spisech o slavnosti té naskytají a (epitheta), t. j. přívlastky, přídátky, kteréž se jí přikládají. Tak na př. praví *Leo I. Veliký* (440—461) v jedné ze svých *postních* řečí: „Mezi všemi dny, jež mnohými způsoby za ctihodné pokládá křesťanská zbožnost, žádný

není vznešenější nad slavnost velikonoční, kteroužto v Církvi Boží všech slavností důstojnost se posvěcuje.“ Řehoř I. Veliký (590—604) nazývá ji *ušlechtilou, vznešenou slavností, poněvadž ostatní slavnosti předchází; též slavnost všech slavností* (hom. 22. in Evang.). — Řehoř pak Nazianzský jmenuje ji (orat. 19.) *králem všech dnů a t. d.* Z toho patrno, že památka vzkříšení Páně čili hod Boží velikonoční nejdůležitější a nejvznešenější všech křesťanských slavností jest.

§ 130.

Zvláštnosti té slavnosti.

Doba velikonoční má, hledíce k obřadům, vůbec některé zvláštnosti. Co se hodu Božího samého tkne, má za dnů našich zvláštnosti tyto:

1. mši svatou;
2. svaté přijímání věřících;
3. skrácené církevní hodinky; a
4. žehnání vajec, masa (beránka velikonočního).

Nyní o tom zvlášť.

§ 131.

1. Mše svatá o hodu Božím velikonočním.

a) Mše svatá o hodu Božím velikonočním slouží se v bílé barvě a vyznamenává se dvojím „allelujah“, jež po „Ite missa est“ se přidává a zpívá. Dle svědectví *Sozomenova* (Hermias Sozomenos, hist. eccl.) prý zpočátku jedině v Římě zvykem bylo, allelujah po epištole a před evangeliem zpívat.

b) Jiné vyznamenání téhož dne záleželo za starých časů také v tom, že kněz jen téhož dne u oltáře *Gloria* zpívat směl.

c) *Evangelický* úryvek (perikopa) téhož dne vypravuje o vzkříšení Páně (Mar. 16, 1—7); *epištola* pak (1. Kor. 5, 7. 8.) povzbuzuje k duchovnímu z mrtvých vstání a vzkříšení.

d) Při mši svaté má hořeti paschal čili velikonoční svíce, obraz vzkříšeného Ježíše Krista a obcování jeho s apoštoly.

§ 132.

2. Svaté přijímání věřících.

a) Že všickni věřící za starých časů o hodu Božím velikonočním ke stolu Páně přistupovali bylo nejen *obyčejem* vůbec zavedeným a plat-

ným, ale kázáno též, že 40lenní půst zvláště k tomu ustanoven jest, aby se věřící ku správě Boží připravovali. V ustanoveních sv. *Patricia* (stol. 5.) k *nevěřícím* se čítá, kdož povinnosti té opominul. Když pak postupem let osoby světské více a více stolu Páně se vzdalovaly a prvotná horlivost ochabovala: čítán jest hod Boží velikonoční přece vždycky ještě k oněm dnům, o nichž ku stolu Páně přistupovati se mělo. Ano, zůstal jím i potom, když Církev tím spokojila se, že nařídila, by každý věřící aspoň *jednou* v roce ku správě Boží šel a ku stolu Páně přistoupil. (Conc. Mogunt. 1261. c. 26; Colon. 1280. c. 7.; — Olomuc. 1318. etc.) Za dnů našich rozšířen jest čas velikonoční v církevní provincii České od *popeleční středy* až do sv. *Trojice* a věřícím zůstaveno, v kterýkoli den by v tomto čase kající pobožnost svou vykonati chtěli. Připadá-li do té doby, má i pak ještě jméno *velikonoční sv. zpovědi* a velikonočního svatého přijímání.

b) *Důvod*, z kterého Církev důtklivě žádá, aby každý věřící o tomto hodu Božím se Spasitelem svým, Ježíšem Kristem, *svátostně* se spojil, není žádný jiný, než ten, jež i apoštol 1. Kor. 5, 7. krátce vyjadřuje slovy: „*Beránek náš velikonoční obětován jest Kristus.*“

Byl-li beránek velikonoční Židům připo-

mínkou, že pro krev jeho, již natřeny byly veřeje a podvce příbytků jejich, ušetřil Pán všeho prvorozenstva jejich od smrti a kárající pravici svou zadržel: jest nám křesťanům přijímání těla a krve Páně *zaručením*, že pro téhož Ježíše Krista, kterýž pro nás jako beránek zabiti se dal, spasení a dětmi (syny) Božími učiněni jsme. „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm.“ (Jan 6, 57.). „Jestliže synové, tedy i dědicové; dědicové zajisté Boží a spoludědicové Kristovi.“ (Řím. 8, 17.). Israelita požíval beránka, kterýž mu spásu přinesl, ho ochránil; křesťan požívá Krista, beránka duchovního, kterýž veškeré pokolení lidské zachránil a jemu bránu nebes otevřel.

§ 133.

3. Církevní hodinky skrácené.

a) Jiná zvláštní věc o hodě Božím velikonočním a i v oktávě jeho jest i ta, že církevní hodinky skráceny jsou. Důvod toho nebyl dojista jiný, než ten, že všechny obřady, jež nyní již o bílé sobotě ráno se konají, druhdy o *vigilii*, t. j. v noci před hodem Božím velikonočním se konávaly, čímž ovšem veliká část noci těmto svatým obřadům věnována býti musila a tudý tolik času, jak bylo zapotřebí, pro ty mnohé a

dlouhé obřady, ku modlení nezbylo; proto uznáno za potřebné, officium hodů Božího velikonočního o znamenitou část skrátkiti. *Římský řád obecný* dí: O vigilií vzkříšení Páně nemá se lid před půlnocí dle ustanovených předpisů (kanonů církevních) z chrámu propouštěti. Mají pak též noci o jitřní při svítání do chrámu přijíti a modliti se . . . tři žalmy o *nokturnu**).

b) V tajemném (mystickém) smyslu naznačuje se tím *veliký sabbat* (svátek), který po ukončeném životě tomto nás v životě onom, na věčnosti, očekává.

c) Při slavných nešporách má se rovněž svíce velikonoční rozžítati. (Decret. S. R. C. 19. Maji 1607.)

d) Jako o Božím hodě, tak i po veškerý oktáv velikonoční církevní hodinky skráceným způsobem, tedy o jednom nokturnu se říkají; což se i v oktávu svatodušním děje a snad proto tak zavedeno jest, že kněží v duchovní správě pracující, jmenovitě v těch dvou oktávách namnoze zpovídáním zaměstnání jsou.

*) „Nokturnum“ — jedno noční bdění o třech hodinách — třetina jitřní.

§ 134.

4. Žehnání či svěcení vajec,
beránka a j.

a) Obyčej v katolické Církvi, o velikonoci světití vejce, beránka a pečivo velikonoční (bochánky čili mazance) jest *velice starý*; neboť již *řád římský obecný* předpisuje svěcení sýra, beránka a jiných druhů masa. Řecká církev zná toto svěcení též a tyto věci rovněž světití. *Wallafridus Strabo* (9. stol.) mluvě o svěcení beránka, odvozuje ten obyčej v Církvi od židův a dodává, že za jeho času svěcené to maso přede vším jiným jídlem se požívalo.

b) Obřad, jímž nadřečené věci se světití neb žehnají a kterýž jak v mešní knize, tak i v knihách obřadních (agendách či ritualiích) se nalézají, nemá *do sebe nic zvláštního*; vyjadřuje se v něm prosba, by Bůh propůjčiti ráčil, aby požívání těch jídel, jichž se věřící po veškerý postní čas buď zcela zdrželi, anebo jichž jen s ujmou požívali, jim ku blahu těla i duše sloužilo.

c) Za dnů našich zvláště jest zvykem, že věřící o velikonocích *vejce* světití si dávají a svěcených požívají. Vajíčka ta se dříve obyčejně barví, t. j. v rozpuštěné barvě vařiti se dávají, načež slovou *kraslíce*. Barevná se oma-

lovávají, nápisy a rozličnými křesťanskými odznaky, jako beránkem, křížem, vírou, nadějí a láskou ozdobují, rozličnými veršíky opatřují a známým, zvláště však dívkám, když s pomlázkou chodí, darem dávají.

Má vajíčko malované svůj krásný *význam*. Jest obrazem našeho *vzkříšení*. Jako z vejce vyklube se kuřátko, když přišel čas jeho: tak i mrtvé tělo naše jedenkrát, až hodina posledního soudu udeří, prolomí kůru hrobovou a k novému životu se probudí. Omalování znamená krásu těla vzkříšeného, oslaveného. I u Řekův a v pravoslaví jest tento krásný obyčej; i oni o velikonoci zdobí a okrašlují vejce. Jak asi tento národní obyčej vznikl, starožitníky všelijak se vykládá; tak:

1. myslí Benátčan *Galliccioli*, že náležel původně pohanům, od těch pak že se dostal k židům a od židů ku křesťanům. Pohanům bylo prý vejce, dle Plutarcha a Vossia, znakem původu světa a všech ostatních věcí. Odtud staré: *Všecko živé z vejce* (pochází); „*omne vivum ex ovo*.“ Poněvadž pak svět dle písma svatého (Gen. 1, 2.) z počátku rovněž směsici čili chaos byl*): tedy prý židé odznak (symbol) ten do

*) „Byla pak země pustá a prázdná a tma byla nad propastí a duch Boží vznášel se nad vodami.“

svého náboženství přenesli; a tak učinili prý též *křesťané*, poněvadž i oni vejce v mnohých věcech odznakem pravd své víry býti shledávali. Tak se říkávalo: Jako totiž ze všech živočichův ni jednoho není, kterýžby původu svého od vejce neodvozoval: rovněž tak není člověk, kterýžby skrze Ježíše Krista k novému, pravému, duchovnímu životu vzkřísiti se nemohl. Dále se pravilo: Jako dle Plinia z vejce, když zemí přikryto a zahřáto bývá, mládě vylézá: rovněž tak i Kristus svou mocí živý z hrbu vyšel.

2. Jiní odvozují tento obyčej odtud, že prý bývalo zvykem, *duchovním vejce dávat*, křesťanto je ozdobivše a pomalovavše, dítkám vaceli; aneb od staré kázně církevní, v postním čase i od vajec se zdržovati, načež o velikonoci s radostí je vítali; anebo prý také dle jistého druhu mučidel, jimž *ohnivá vejce* (oa ignita) říkali; a že o velikonoci i zajatci zlosynové na svobodu propouštění bývali: ady radost z toho a malovaná vejce; ale, že domysly jsou.

3. *Benkert* ve své *Athanasii* (3š. 19.) tvrdí, že prý červená vejce za obraz štěstí se užívala, jehož vzkřísením Páně člověčenstvu se dostalo. Důvod tvrzení toho poskytuje vpravování *Aelia Lampridia* v životě *Alexandra Severa* (hl. 13.),

dle něhož slepice, jež rodičům Alexandra Severa náležela, v den narození budoucího císaře *červené vejce* prý snesla. Žeť pak Alexander skutečně císařem se stal: tak prý též stalo se zvykem, když se chtělo někomu štěstí přát, jemu *červené vejce* darem poslati. — Ostatně má tento národní obyčej již *obecný řád římský* (*ordo rom. vulg.*); neboť čteme v něm (*in off. ii sabb. 5.*): „Téhož dne Páně papež a ostatní Řmané vejce jedí a sýr.“

§ 135.

Některé zvláštnosti, jež dříve byly, ale odstraněny jsou.

Zvláštnosti, jež za starých časů na hod Boží velikonoční v Církvi v obyčeji byly a jimiž se též oslaviti měl, jsou ještě tyto:

a) bylo za nejstarších dob za času prvních křesťanských císařů v obyčeji, o slavnosti velikonoční *vně propouštěti na svobodu*. Sv. Jan Zlatoústý (*om. 30. in Gen.*) píše: „Císařové ty, již ve vězeích jsou, z pout rozvazují a dle lidské možnosti Pána svého následují. Jakož totiž on sám nás z těžkého žaláře hříchů osvobozuje a nesčíslných dobrodiní nám udílí: rovněž i my dle sil svých tak činiti máme, abychom následovníky bližší milosrdenství Pána Boha na-

šeho.“ Ano, vydána jsou i *nařízení*, kteráž zločincům i *hrubšího způsobu*, jako: rouhačům, velezrádcům, travičům a t. p. naději dávala, že odpuštění (omilostnění) doufati směli. (Valens et Gratian in Cod. Theodos. lib. 9. tit. 38. leg. 3. etc.).

I *otroky* propouštěti na svobodu bývalo zvykem, kterýž o hodu Božím velikonočním rád konán býval. (Cod. Justinian. lib. 3. tit. 12. leg 7.). Obojí ovšem za dnů našich přestalo; *spravedlnost* konají soudy a *otroctví* v zemích křesťanských musilo zaniknouti samo sebou.

b) Bývalo též ve středověku zvykem, že vzkříšení v kostelích i *divadelně* se představovalo, aby obecnému lidu i názornějším se stalo. Někteří duchovní představovali *anděly* u hrobu, jiný Maří Magdalenu, jiní Petra a Jana a jiní zas jiné osoby. Slova andělova a Marie Magdaleny od oltáře jako s jeviště přednášena jsou. (Martene de antiqu. eccl. discipl. c. 25. n. 11.).

I toto ovšem dávno již přestalo, jakmile vzdělanost pokročila a lid ve sv. náboženství lépe vyučen byl; a nyní bývá na hlavním oltáři pouze soška postavena, kteráž Krista Pána z hrobu povstavšího představuje, se známkami utrpení na těle a praporem vítězoslávy v ruce (nad smrtí a hříchem).

c) Bývaly též ve středověku v obyčeji *báje*

čili *báchorky*, zvané *velikonoční* (žerty, šprýmy, risus paschales). Záležely v tom, že duchovní v čase velikonočním věřící s kazatelny bavíval všelijakými nevinnými *žerty* a *šprýmy*, aby je za jejich horlivost a zapírání sebe v postějaksi odměnil a toho jim nahradil. Tak začínalo kázání na př. zpěvem, výskáním, hvízdáním a tak pod. I u protestantův tak bývalo; a není tomu tak velice dávno, že tento sprostoučkový zvyk odstraněn jest. — Odpolední kazby, jež o hodů Božím velikonočním až dosavad semotam ve zvyku jsou, zdá se, že připomínají onu nechvalnou obvyklost a že jsou zbytky její. Že to, co svrchu *b)* a *c)* pověděno jest, na žádných církevních rozkazech nespočívá a že jenom jako koukol ponenáhlu do Církve se vplížilo a trpěno bylo, rozumí se samo sebou. Nebylyť, než neušlechtilé výstřelky na krásném stromu vznešené katolické bohoslužby.

§ 136.

**K t e r a k s l a v n o s t v e l i k o n o č n í c t i h o d n a
j e s t a p ř i m ě ř e n a.**

Slavnost velikonoční v katolické Církvi jest velice ctihodna, nejvýš přiměřena; neboť:

a) Předcházela zima a 40denní půst, doba kázně, smutku a zapírání sebe, doba poznávání

svých slabostí a hříchů, vyznávání se z nich a zadostiučinění za ně; doba strachu a bázně před soudem Božím. — Nastává jaro; smutná zima uplynula, smutná a chladná noc se zkrátila, prodloužil se teplý, radostný den; slunko u slavném kruhu svém výše na obzoru se nese. I přesmutná a přežalostná doba památky umučení a smrti Páně v pašijovém témdni ukončila se. — Nastal *hod Boží velikonoční*, radostná památka vzkříšení Páně. Dlouho zima hříchů držela ve tmách ubohé člověčenstvo, bez citu a bez lásky; konečně nastalo jaro. *Slunce*, Ježíš Kristus, z hrobu vychází, přemohl hřích, zahnal mrákoť a v slávě vzhůru se nese k nebi, aby bránu jeho, kteráž 4000 let člověčenstvu zavřena byla, opět otevřel. Jako příroda na jaře, i člověčenstvo k novému povstává životu. I kdože jest, jenžby radosti se zdržel? kdož, jehož srdce by neplesalo? — Proto svatá radost září s obličeje a tváři všech věřících; proto sdělují sobě radost tu, navzájem sebe pozdravující: *Vstalt jest Kristus!* a odpověď: *V pravdě vstalt jest!* a radostné allelujah ozývá se z úst všech! Proto i Církev svatá všemožným způsobem dává po všecku dobu velikonočví radost svou na jevo, opakující zvláště radostné „allelujah“ téměř bez míry a bez konce. Zapomíná se na vše útrapy, svízele a strasti a jedna jediná radost opanovává

v Církvi myslí všech, radost, že Spasitel náš, Pán Ježíš Kristus, vstal z mrtvých! Vše oddává se citům živé *víry*, vděčné *lásky*, bezpečné *naděje*. Kteraká slavnost!

b) O hodů Božím velikonočním vše nás k radosti vyzývá. Zvláště pak jest radostná a vznešená slavnost ta zcela způsobilá a tomu přiměřená, aby nás:

1. u víře v božskou důstojnost osoby Ježíše Krista posilovala, o mocí a síle jeho vykoupení přehořkým umučením a smrtí přesvědčovala; nám záruky pravdy jeho svatého učení a božského původu jejího podávala: nám zázračnou léčící moc svátostí jím ustanovených dovozovala a v nás naději v budoucí z mrtvých vstání a odměnu po smrti udržovala;

2. láskou a vděčností ku Pánu a Spasiteli svému naplňovala, nás silou a vytrvalostí, bychom všecky povinnosti stavu svého svědomitě plnili a bližním svým, spoluvykoupencům Kristovým, skutky lásky prokazovali, ozbrojovala a všecky obtíže s trpělivostí snášeti, jakož i všelike překážky s hrdinnou myslí překonávati a pokušení přemáhati nás učila;

3. aby nás ve všelikých případnostech života, jak radostných, tak žalostných, i při smrti našich milých a drahých přátel, jakož i při upomínce na vlastní naši slabotu a křehkost,

útěchou, radostí a sladkou nadějí naplňována, že i nám jedenkrátě hod Boží velikonoční zavítá, veliký a slavný, že i my uslyšíme prozpěvovati radostné allelujah sbory nebeskými, že i my jedenkrátě slavně vstaneme z mrtvých k novému radostnému životu, že i my se shledáme se všemi našimi milými a drahými, kteří nás předešli a že s nimi, dá Bůh, opět se spojíme v životě lepším a blaženějším, bychom od nich se neodloučili nikdy, ale s nimi živi byli a radovali se na věky!

Poznámka 1. Slavnost velikonoční *křesťanská* zobrazena byla slavností *velikonoční*, jak konána byla ve *Starém zákoně* na památku vysvobození národa israelského z otroctví egyptského. O této slavnosti byl každý dospělý Israelita zavázán, do Jerusaléma putovati a tam beránka velikonočního požívat. Mimo to požívali po úplný týden přesných, nekvašených chlebů. (2. Mojž. 12, 23—27.; 3. Mojž. 23, 4—8.: 5. Mojž. 3—6.)

Mnohem vznešenější význam má ovšem velikonoc *křesťanská*; slavnost to vysvobození veškerého pokolení lidského z otroctví hříchu a ďábla skrze Ježíše Krista, jenž jest pravý *Beránek Boží*, kterýž snímá hříchy světa.

Poznámka 2. Velice jest žádoucí, aby o tomto slavném a radostném dnu věřící četně ku stolu Páně přistupovali, jak za starých časů u křesťanů bývalo; aby každý zvolati mohl s apoštolem: „Živť jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus,“ aby splnilo se na něm, co slíbil Spasitel: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm.“ Jan 6, 57.

Hlava šestá.

O oktávu velikonočním a nedělích po velikonoci.

§ 137.

Přístup.

a) Jako hod Boží velikonoční předchází mnohé obřady a slavnosti, jež jsou přípravou ku slavnosti vzkříšení Páně a ku svátkům velikonočním: rovněž má týž hod Boží mnohé dny a obřady, jež následují jej a čas velikonoční uzavírají; slovou *pohodí* neb *poslavnost velikonoční*.

b) Pohodí velikonoční může, pokud trvání jeho se týče, v užším i širším smyslu rozuměno býti. Ve smyslu širším jest veškerý čas od velikonoci až do svatého Ducha pohodím velikonočním; ve smyslu užším však končí (se) slavností Nanebevstoupení Páně a zahrnuje v sobě :

a) oktáv velikonoční a

b) neděle až do téže slavnosti, tedy 5 neděl:

§ 138.

a) O oktávu velikonočním vůbec.

a) Týden, kterýž hodem Božím velikonočním, t. j. nedělí počíná, slove *oktáv velikonoční*; jinak nazývá se též *týdnem velikonočním*, aneb týdnem *bílým*, od bílých rouch, jež za starých časů *novokřtělci* čili *neophyté* po veškerý ten týden nosili. Řekové nazývají ten týden týdnem *ospravedlnění* (*dikaianesimos*), též *obnovení* (od *dikaio*s, *spravedlivý*).

b) Obyčej, veškerý ten týden slavnostně konati, jest v Církvi *velice starý*, a zdá se, že ze židův přešel do Církve. Židé totiž, jak písmo svaté II. Mojž. 13, 15. dosvědčuje, konali slavnost velikonoční po *úplný* oktáv a požívali nekvašeného chleba; totéž činili nepochybně i potom, když mnozí z nich ku křesťanství byli přestoupili, aspoň z počátku; od židokřesťanův dostal se týž obyčej pak ku pohanokřesťanům. Jisto jest, že svatí otcové všech věků o témž předmětu jako o věci vůbec známé mluví. Tak mezi jinými píše sv. *Jan Zlatoústý* (ve své homilii *contra ebrios et de resurrect.*): „Denně požíváte stálého ponaučení. Proto po sedm dní nepřetržitě modlitby konáme a duchovní stůl vám upravujeme (duchovní pokrm vám před-

kládáme), abyste počínání našeho božskými výroky užili, abychom vás každého dne poučovali (cvičili) a proti ďáblu ozbrojovali.“

Zvláště novokřtěncům býval ten týden velice slavný, neboť bylo jim denně přicházeti ke službám Božím a to v bílých rouchách; denně přistupovali, hořící svíci držíce v rukou, ku stolu Páně. Sv. Augustin (ep. 55. ad Jan.) píše: „Obvyklost Církve stvrdila, aby oktáv t. j. osmidenní novokřtěncův se rozeznávalo od ostatních (dní).“

c) Za prvních dob, dle ustanovení apoštolských (1. 8. c. 39.) býval veškerý týden svátkem veřejným (zasvěceným) a všechny dni slavily se jako svátky; i všecko úřední jednání, některé případy vyjímaje, musilo přestat. (Cod. Theodos. lib. 2. lit. 8. lege 2). Rovněž divadla a jiné hlučné zábavy byly zakázány. (Conc. Trull. a. 706. c. 66.).

Za dnů našich, totiž u nás, jest jenom pondělí zasvěceným č. veřejným svátkem; v Itálii ještě úterý. Světiti středu, čtvrtek, pátek a sobotu zrušil církevní sněm Kostnický r. 1094. c. 3.; světiti úterý, v předešlém století u nás odstraněno jest.

d) Způsob církevní slavnosti veškerého velikonočního týdnu srovnává se celkem se způsobem hodů Božího samého. Kněz přichází k oltáři v rouchu bílé barvy a na konec připojuje,

jako v neděli, ku „Ite, missa est“ dvojí allelujah; paschál se rozsvěcuje a na oltáři jest soška vzkříšeného Vykupitele. Církevní hodinky rovněž skráceny jsou a částky písma svatého (perikopy) jednají o vzkříšení Páně.

§ 139.

O oktávu velikonočním zvlášť.

O oktávu velikonočním ještě toto zvlášť dodati jest.

a) Pondělí velikonoční neslo až do 11. století jméno *annotinum* t. j. roční čili výroční, totiž památka, že ti, kdož před rokem křtěni byli, zvlášť téhož dne si toho připomínali. V Římě (viz missál) jest téhož dne *Statio ad sanctum Petrum*, t. j. zastavení u sv. Petra, zcela podle evangelické perikopy, kteráž vypravuje, kterak Pán po svém vzkříšení Petrovi zjeviti se ráčil. V epištolní perikopě kázání Petrovo o vzkříšení Páně, Sk. ap. 10, 37—43.; evangelium ze sv. Luk. 24, 13—35.

Pamětihodný jest též národní zvyk, osoby ženského rodu o témž dnu zvláštními mrskadly, *pomlázky* zvanými (od mlázi, mladého, hebkého

proutí) mrskati.*) Původ zvyku toho jest neznámý, nepochybně že povstal ve středověku. Za příčinu udává se pověst, nikterak ovšem nezaručená, že ženy, kteréž o vzkříšení Páně ku hrobu šly, aby mrtvé jeho tělo vonnými mastmi mazaly, když, nenalezše ho, do Jerusalema se navrátily a že z mrtvých vstal, všudež rozhlašovaly, od židův zjímány a mrskány prý jsou byly, dle čehož by tedy pomlázka rovněž také upomínkou na vzkříšení Páně byla.

b) V úterý jest v Římě *zastavení u sv. Pavla* (Statio ad s. Paulum). I tu souhlasí svatá čtení se svátkem tím. Epištola (Sk. 13, 26—33.) jedná o kázání Pavlovu v Antiochii Pisidské, na první své veliké apoštolské cestě; mluvil o vzkříšení. Evangelium je ze sv. Luk. 24, 36—47.

c) Ve středu jest *zastavení u sv. Vavřince mimo zdi města* (statio ad s. Laurentium extra muros). Epištola (Sk. 3, 13—19.) jedná o vzkříšení Páně a nabádá ku pokání; evangelium pak (Jan 21, 1—14.) mluví o pečených rybách na břehu jezera Genesaretského; a jak známo, svatý Vavřinec podstoupil smrt mučednickou, na mříži železné upálen byv.

d) Ve čtvrtek koná se *zastavení u všech*

*) Německy slovou „Schmeckostern;“ z čehož povstalo zpotvořené a semotam v Čechách se naskytující „šmerkust.“

sv. apoštolův (Statio ad omnes sanctos apostolos), poněvadž oni jsou byli první, kteří vzkříšení Páně po všem světě rozhlašovali a národy na víru křesťanskou obraceli. Čtení epištolní (Sk. 8, 26—40) mluví sice jenom o Filipovi; avšak, jak se myslí, ve jménu všech ostatních apoštolů; v evangelické části (Jan 20, 11—18.) se vypravuje, kterak vzkříšený Pán poslal Maří Magdalenu k apoštolům, aby jim jeho z mrtvých vstání zvěštovala.

e) V pátek zastavení u *Matky Boží P. Marie, u mučedníkův* (Statio ad S. Mariam ad Martyres), v chrámě starém, zvaném Pantheon; poněvadž Rodička Boží matkou vzkříšeného Vykupitele jest. Epištola (1. Pet. 3, 18—22.) mluví o potopě za dnů Noe, obrazu to křtu svatého, skrze vzkříšení Páně; evangelium pak (Mat. 28, 16—20.) vypravuje, kterak se Pán Ježíš jedenácti apoštolům (a mnohým) ukázal v Galileji na jednom vrchu a dav jim moc, učiti a křtiti, do světa je rozeslal.

f) V sobotu, nazvanou též *bílou* neb *velikonoční*, konána štací u sv. Jana v Lateráně (statio ad s. Joannem in Laterano). Býval to oktáv sv. křtu, který na bílou sobotu večer před hodem Božím velikonočním katechumenům tuto se udílel; a proto pokládáno za slušné, aby po témdni katechumeni ještě v bílém rouchu

v témž chrámu Páně opět se sešli a Bohu za milost svatého křtu poděkovali; též, aby s tou milostí Boží spolupůsobíce, nový život v Kristu žítí začali. — Epištola vyňata jest z 1. listu sv. Petra 2, 1—10. a mluví o nově pokřtěných; nabádá, by vzdělávali se v dům duchovní, kněžstvo svaté . . v lid Boží, kteříž skrze křest došli milosrdenství. Evangelium (Jan 20, 1—9), kterak Petr a Jan šli ku hrobu Páně, ale ne-nalezli ho; viděli jen roucha (prostěradla) svinutá.

§ 140.

O radostných obřadech a úkonech, jež i po oktávu velikonočním po všecku ostatní velikonoční dobu v Církvi trvají.

Radost i po osmidenní velikonočním, byť u menším stupni, v Církvi trvá a v ní až na konec doby velikonoční Církev žije; jeví se pak rozličným způsobem:

a) Zhusta ozývá se, po všecku tu dobu, jak při mši tak v hodinkách radostné „alleluja“, tak sice, že ani svátky svatých, touž dobou připadající, vyjmuty nejsou;

b) Říká se místo obyčejného andělského pozdravení při zvonění ráno, v poledne a večer

aspoň od duchovních (v hodinkách) jiná Mariánská antifona, jiný veršík, jakož i jiná modlitba a to od bílé soboty večer (od nešpor) až na konec oktávu svatodušního, jak totiž na velikonoční dobu připadá.

c) Mají. všechny mše té doby (de tempore), vyjímaje jen křížové dny, „Gloria“; též prae-fací bere se z hodů Božího velikonočního a to až do Nanebevstoupení Páně; velmi zřídka jiná.

d) I *soška*, představující vzkříšeného Spasitele, po všechn ten čas na oltáři se ponechává, poněvadž Spasitel po svém z mrtvých vstání s apoštoly obcoval, jak písmo svědčí, řkouc (Sk. 1, 3): „Jimžto sebe samého zjevoval živého po svém umučení ve mnohých důvodech ukazuje se jim po čtyřicet dní a mluvě o království Božím.“

e) Opomíjí se v té době na mnohých místech zvonění, jak ve čtvrtek večer (smrtné úzkosti Páně v zahradě Getsemanské — agonia), tak i v pátek odpoledne ve 3 hodiny (dokonání Páně na kříži).

f) Souvisí všechny částky písma svatého (perikopy) na tuto dobu určené, jak epištolní tak evangelické, co nejúžeji se slavností velikonoční.

g) Konány za starých časů všechny modlitby a pobožnosti v této době od věřících *stojmo*, na

památku vzkříšení Páně a na označení radosti; jen kající klečeli; přestal půst a i divadla byla zakázána, aby čistou a svatou radost nerušila.

§ 141.

O nedělích povelikonočních zvlášť.

I ve všem, co o nedělích povelikonočních v Církvi se koná, jeví se radost. Tak:

a) První neděle povelikonoční slove *neděle v bílých rouchách* (Dominica in albis, scil. vestibus), poněvadž nově pokřtění bílé roucho nevinnosti, jež na křtu svatém na důkaz svého očistění byli obdrželi, naposledy o této neděli do chrámu Páně přinášeli a v něm službám Božím obcovali, avšak po službách Božích navždy je odkládali a to tak, že, jak sv. Augustin dotýká (Serm. 157. de temp.), „bílá barva se šatem sice se odkládala, avšak nevinnost v srdci ustavičně zůstala“. Někdy však také již v sobotu večer (před tou nedělí) bílá roucha se odkládala, načež nazývána jest: *neděle po bílých rouchách* (dominica post albas, scilicet vestes).

Slove neděle tato též „Quasimodogeniti“, t. j. „jako nyní zrozená nemluvnátka“.. (1. Pet. 2, 2.) od začátečního slova, kterým mše svatá téhož dne začíná. Nazývána též neděle *Tomá-*

šova, od evangelia, kteréž se téhož dne předčítá a o Tomáši apoštolu jedná.

V nejstarších časech jmenována též tato neděle pascha clausum, velikonoc uzavřená, poněvadž se jí slavnost velikonoční uzavírala; též neděle nová (dominica nova), poněvadž novokřtění nový život v Kristu počítí měli; nazývána též z téhož důvodu den nových stvoření v Kristu (dies neophytorum) — od řeck. néos, nový a fyton, bylina, anebo vůbec tvor. V jazyku našem slove také *provodní* čili *průvodní*, od svatého průvodu, kterýž se o této neděli poprvé a pak též o následujících nedělích povelikonočních až do nanebevstoupení Páně konal a to buď vnitř v kostele anebo vně kolem kostela před velkými službami Božími, při němž se Marianská píseň (antifona „Královno nebeských říší“, o vzkříšení Páně jednající, zpívala. Někde se průvody ty konají až dosud. Průvody ty připomínaly prý ty cesty, jež Spasitel po svém vzkříšení konal, když se svým věrným ukazoval.

Svatá čtení (perikopy) téhož dne jsou: epištola z 1. listu sv. Jana 5, 4—10., že Kristus jest Syn Boží; evangelium pak rovněž ze sv. Jana 20, 19—31.; vypravuje, kterak Pán Ježíš se zjevil učedníkům svým nejprv bez Tomáše, potom za 8 dní i s Tomášem. Ovšem i toto

čtení s hodem Božím velikonočním co nejúžeji souvisí.

b) Druhá neděle povelikonoční slove *Misericordia Domini*, rovněž od začátečných slov mše svaté, ze Žalmu 32, 5.: „Milosrdenství Hospodinova plna jest země“... Za starých časů postívali se v témdni po této neděli po několik dní ti, kdož z Církve a ze společnosti věřících vyloučení byli, veřejní kajníci. Půst tento nazýval se „*jejunium bannitum*“, přikázaný, naporučený, z pravomocnosti církevní a souvisí, jak patrně, se vstupem čili introitem mše téhož dne.

Sv. epištola vyňata jest z 1. listu sv. Petra 2, 21—25. a připomíná vykoupení naše skrze utrpení Páně a souvisí s evangeliem slovy: „Byli jste jako ovce bloudící, ale nyní obrácení jste ku pastýři a biskupu duší svých.“ Evangelium (Jan 10, 11—16) jedná o dobrém pastýři, kterýž život svůj pokládá za ovce své; a velmi dobře k času velikonočnímu přiléhá.

c) Třetí neděle po velikonoci slove „*Jubilate*“, rovněž od začátečního slova mše svaté, ze žalmu 65, 1.: „Plesejte Bohu všecka země“ a hodí se dobře k době velikonoční, jevíc radost nad vykoupením a vzkřísením Páně.

Epištola (1. Pet. 2, 11—19.) dává naučení a napomenutí ku zbožnému, právě křesťanskému

životu; evangelium pak (Jan 16, 16—22.), kteréž jest částí řeči Pána Krista, kterouž měl po poslední večeři k apoštolům svým a v níž s nimi se loučil, rovněž ku smrti a vzkříšení Páně výborně dopadá.

d) Neděle čtvrtá nazývá se „Cantate“ z téže příčiny; Žalm 97, 1.: „Zpívejte Hospodinu píseň novou.“

Perikopy jsou: Epištola (Jak. 1, 17—21.) poukazuje opět k vykoupení bez naší zásluhy a dává některá naučení pro život. Evangelium (Jan 16, 5—14.) jest rovněž úlomek řeči Páně po poslední večeři a jest očividně v témž spojení se slavností velikonoční, jako předešlé.

c) Neděle pátá známa jest pod jménem „Vocem,“ též od začátku mše z Isaiáše proroka 48, 20.: „V hlásu plesání zvěstujte . . .“ avšak mnohem známější jest pod jménem „Rogate“ — prostě, žádejte; že v evangeliu Spasitel vyzývá: „Budete-li zač prositi Otce (mého) ve jménu mém, dáť vám.“ (Jan 16, 23.) — Slove též křížová, od křížových dnů, kteréž hned po ní začínají.

Epištola (Jak, 1, 22—27.) vyzývá, aby život křesťana jevil se dobrými skutky a nejenom posloucháním slova a ukazuje, v čem pravé náboženství, v kterých že skutcích se zakládá. O evangelické perikopě (Jan 16, 23—30) platí

totéž, co o předešlých řečeno bylo. — O dnech křížových později mluveno bude při pojednání o svátku sv. Marka.

f) Šestá se nazývá „Exaudi,“ z téhož důvodu, jako předešlé; Žalm 26, 7.: „Vyslyš, Hospodine, hlas můj“ Epištola (1. Pet. 4, 7—11.) napomíná k dobrému používání milostí Božích; evangelium (Jan 15, 26. 27. a 16, 1—4.) zřejmě souvisí s hodem Božím velikonočním; předpovídá Pán Utěšitele, Ducha svatého; že apoštolé o Kristu Pánu svědectví vydávati, ale veliká utrpení pro něho snášeti budou.

Hlava sedmá.

O slavnosti Nanebevstoupení Páně.

§ 142.

Jméno a stáří té slavnosti.

Slavnost Nanebevstoupení Páně uzavírá dobu velikonoční v užším smyslu; v širším trvá až do sv. Ducha; a vzhledem ku velikonoční sv. zpovědi až do sv. Trojice.

a) Slavnost ta známa jest v církevní mluvě pod jménem „Nanebevstoupení Pána našeho Ježíše Krista.“ — (Ascensio Domini nostri Jesu Christi); u Řekův pak, kteříž rovněž tu slavnost konají, slove analepsis, t. j. opětne dosažení, obnovení, zlepšení; anebo episotomene, t. j. vzhůru či na nebe vstoupení.

b) Čas, kdy započato, slavnost Nanebevstoupení Páně konati a onoho děje, o němž skutky apoštolské v prvé kapitole vypravují a to docela správně, 40. dne po vzkřísení si připomínati (t. j. vždy ten čtvrtek po neděli Rogate) nedá se již více určití. Avšak slavnost sama sebou jest jistě již velice stará a sahá nade vši pochybnost do časů apoštolských; nebo jak by

si byli nepřipomínali svatí apoštolé toho dne, o němž navždy je opustil božský mistr jejich a rozkaz jim dal, jíti do veškerého světa a učit? — Již ustanovení apoštolská (constit. apostol.) zmiňují se l. 5. c. 20.) o svátku tom; sv. Jan Zlatoústý a Rehoř Nyssenský měli duchovní řeči (homilie) o té slavnosti a sv. Augustin nazývá v listě 54. k biskupu Januariovi slavnost nanebevstoupení Páně ustanovením apoštolským a sněmu všeobecného (oekumenického). Z toho jde, že počátek slavnostního konání téhož dne padá nejpozději do druhé polovice třetího století; avšak předpokládati se může, že již dříve připomínka téhož dne mezi věřícími se děla.

§ 143.

Smysl a význam slavnosti té.

Smysl a význam slavnosti té není žádný jiný, než památka úplného a dokonalého vítězství svaté naší víry, t. j. připomínka radostných nadějí, jež nám pravda Kristova jak pro tento, tak i pro budoucí život podává. S tohoto vyššího stanoviska hleděno vždy na slavnost tu; dokladem toho budiž mezi jinými sv. Epiphanius ve své řeči o Nanebevstoupení Páně, kdež o všech slavnostech Páně zmínku

činí, avšak ve všech shledává, že veliké dílo vykoupení a smíření člověčenstva až dosud vykonáno není; když však mluvití mu jest o slavnosti Nanebevstoupení Páně, volá radostně: „Dnes, na den Nanebevstoupení Páně, vše největší radostí se naplňuje. Neboť an Kristus slávyplně nebe otevírá, jemným vzduchem vzhůru se ubírá, pozemšťana nad nebes vznešenou klenbu povznáší a všem tvorům andělským nekonečnou radost způsobuje: poskytuje nám divadla dosud nevidaného, že tělesná schráň naše na královský nebes trůn posazena jest.“ A sv. *Leo I. Veliký* (serm. 2. de Ascens. Dom.) dí: „Jakož nám slavnost velikonoční vzkříšení Páně byla příčinou radosti: rovněž nám ku dnešnímu plesání poskytuje látku — jeho na nebesa vstoupení. Konáme totiž a slavíme zbožně památku onoho dne, v němž v Kristu Ježíši chatrnost naší přirozenosti povznesena byla ku sedění na pravici Otcově, tedy nade všecko vojínstvo nebeské, nade všecky řády andělské, nade všecky výše a mocnosti svrchované.“ A abychom ještě jednoho svědka ze starobylosti uvedli, tedy připojíme slova sv. *Jana Zlatoústého* z jedné řeči (homilie) o nanebevstoupení Pána našeho Ježíše Krista, kdež v témž duchu praví takto: „Dnešní slavnost ovšem ctihodná jest a veliká . . . všecken smysl a rozum lidský

převyšující a dobrotivosti Boží, kterýž učinil ji, důstojna. Dnes zajisté pokolení lidské smířeno jest s Bohem. Dnes denní pře a dlouhá válka zničena jest a ukončena. Dnes vrátil se nám pokoj podivuhodný, před tím nikdy neočekávaný . . . My, již zdáli jsme se nehodni býti země, dnes do nebe povzneseni jsme. Kteří jsme ni pozemského knížetství nebyli hodni, ku vznešenému království nebeskému jsme se povznesli, nebesa pronikli, trůn královský a vladářský jsme uchvátili; a přirozenoť, pro kterouž ráj střežili Cherubíni, sama dnes nad Cherubíny povznesena jest.“ Rovněž tak jasně a vznešeně, jako tento otec církevní, mluví i jiní svatí otcové, jako sv. Augustin, sv. Řehoř I. Veliký (viz níže), sv. Bernard (serm. 2. de Ascens.) a j.

§ 144.

Zvláštnosti, jež slavnost tato do sebe má.

Liturgických zvláštností nemá slavnost tato za dnů našich do sebe téměř žádných. O čem však tuto přece zmíniti se musíme, jest toto:

a) Slavnost nanebevstoupení Páně má *vigilii*, leč bez postu a má i svůj oktáv; jest tedy slavnost první třídy dvojná s osmideenním (*festum duplex primae classis cum octava*).

b) Po evangelium, v němž se vypravuje, že Pán Ježíš na nebesa vstoupil, zhasíná se při slavné mši svaté *paschál*, kterýž představuje Krista Pána, čímž se označuje, že přebývání jeho zde mezi námi přestalo, an na nebesa se byl odebral. Po mši svaté velikonoční svíce se odstraní; rovněž i *soška*, kteráž na oltáři stojíc vzkříšeného Spasitele představovala.

c) *Svatá čtení* (perikopy) téhož dne jsou: první je ze Skutků apoštol. 1, 1—11.; druhé (evang.) ze sv. Marka 16, 14—20. Obé vypravuje o témž ději, totiž, kterak Spasitel poslédkrát se svými apoštolý v Jerusalemě pobýv, s nimi vyšel na horu Olivetskou a tu před očima jejich na nebesa vstoupil.

§ 145.

O některých zvláštnostech, jež druhdy o slavnosti nanebevstoupení Páně v obyčeji byly.

Druhdy bývalo nanebevstoupení Páně rozličnými obřady jednak oslavováno, jednak znázorňováno.

a) Ve středověku býval o tomto dni konán posvátný *průvod*, který poslední cestu Páně zde na světě, totiž z Jerusalema na horu Olivetskou, provázeného učedníky svými, znázorňoval a na-

podoboval. Po průvodu nanebevstoupení Páně v chrámě divadelním způsobem jest představováno, v němž učenníkům oznámeno bývalo, že týž Ježíš, kterýž vzat jest do nebe, jedenkráte rovněž tak zase přijde, jak jej viděli jdoucího do nebe. (Skut. 1, 11. — Martene de antiqu. disc. c. 28. et Durand.).

b) Býval ve středověku i obyčej, který tu a tam až do nedávna se udržel, že, aby obecnému lidu nanebevstoupení Páně tím názorněji se představilo, odpoledne při službách Božích *socha*, představující Pána Krista, vzhůru na provázcích do *otvoru*, kterýž ve klenbě chrámové nad oltářem býval, se táhla a tam zmizela; odtud pak jiná figura, představující Satana, hořící a v plamenech, dolů vržena jest, aby se lidu smyslně představilo, že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, do věčné slávy své vešel, Satan pak, že se stolice slávy své svržen jest a tím že konec vzala moc a sláva jeho. Po obřadu tom teprv *modlitba* téhož dne se říkala.

c) Slavivány též za starých časů o tomto svátku *nádherné hody*, při nichž bývalo zvykem, že každý host celého ptáka požítí musil. Odkud to, nesnadno udati; myslí se, že tak vešlo u zvyk vztahem k nastávajícímu hodu Božímu svatodušnímu, za jehož předchozí slavnost nanebevstoupení Páně pokládáno jest. Duch svatý

představuje se obrazem *holubice*; odtud prý i také zvyk, chytati anebo stříleti ptáky v této době.

d) Pamětihodno též, avšak více s politického než náboženského stanoviska, že o tomto dni Benátský dože s Jaderským mořem slavně se zasnuoval. Bývalať obvyklost ta národní slavnosti Benátčanům. Vyplul totiž zástupce republiky Benátské na nádherné, pozlacené lodi, *Bucentaurus* (Bucentoro) řečené, provázen jsa nepočetnými loďmi a lodicemi, do Jaderského moře a tu vrhal *zlatý prsten* do vln mořských, na označení, že hrdá *Venezia* jest paní Jaderského moře i všech moří. Slavnost ta každého roku konána jest, pokud republika trvala, až Napoleon I. roku 1798. republice i slavnosti konec učinil.

§ 146.

Pohodí velikonoční kterak důstojno a přiměřeno.

Dobou velikonoční a vším, co v ní nařízeno a co se koná, přispívá Církev mocně k tomu, a to jistě důmyslným a přiměřeným způsobem, aby dobrá předsevzetí, jež o hodu Božím velikonočním a o památce vzkříšení Páně vznikla

v srdcích věřících, se udržela, sesílila a svěží uchovala. Činí to Církev svatá tímto způsobem :

a) V prvních dnech po velikonoci obsahuje každý mešní formulář *svědectví* o vzkříšení Páně. Máť tak vymizeti všeliká pochybnost o pravdivosti učení Kristova; naproti tomu však má dobrý úmysl, pohrdati zemí a *hledati jen věci, kteréž svrchu jsou*, denně nabývati větší síly a jasnějšího vědomí v srdcích věřících. Zároveň má tímto touze lidské zadost učiněno býti, vedle kteréž každý, uslyšev, že se něco stalo, si přeje, se dověditi, *jak* se stalo. Tím tedy má každý věřící i se všemi případnostmi toho tak slavného a důležitého děje obeznámen býti.

b) Když první týden uplynul, předčítá se věřícím podobenství o *dobrém pastýři* a dále *částky poslední řeči Páně* po poslední večeři, jak ji evangelista sv. Jan v 15., 16. a 17. kapitole byl zaznamenal. I to jest pěkně zvoleno a srovnáno; neboť když milý přítel od nás se byl odebral: jsou i *slova*, jež naposledy k nám mluvil, nám milá a drahá a poskytují dojista hojně látky jak k rozmlouvám, tak ku přemýšlení. A toho připomíná i Církev věřícím.

c) Po všem tom konečně přiblíží se den, v němž Pán cslavené člověčenství své do nebe vzal a nám tak zároveň i nebe otevřel. I vyzývá matka Církev děti své, aby ku slavnosti

té všecky se shromáždily. Každému hlásá se radostná ta pravda, že Pán a Mistr náš, Syn Boží, který od věků byl u věčné slávy své a v čase státi se ráčil spolubratrem naším, na nebesa vstoupil, aby nás, jako věrný náš bratr a stálý prostředník, u trůnu svého nebeského Otce zastupoval, až bychom i my udůstojeni byli, tam do stanů věčných, toho si zaslouživše, jej následovati. — Pěkně proto o věci té píše *sv. Augustin* (serm. de Temp.; serm. 175. — In Ascens. Dom. serm. 2.): „Na nebesa vstoupil Spasitel náš; my však proto na zemi se nemůžeme. Tam buď mysl naše a zde bude pokoj. Povznesme se s Kristem prozatím srdcem; až pak přijde den jím slíbený, budeme následovati též i tělem. Sluší nám však věděti, bratří, že s Kristem nebere se vzhůru pýcha, ne lakomství, ne vilnost; ni žádná nepravost naše nevystoupá s lékařem naším. A proto, žádáme-li za lékařem vstoupiti, musíme nepravosti a hříchy odložit; neboť vše to tíží nás jakýmisi okovy, poutá nás hříšnými vazbami.“

Rovněž *sv. Řehoř I. Veliký* (hom. 29. in Evang.): „Slušno, bratří nejmilejší, tam abychom se povznesli srdcem, kam, jak věříme, Kristus vstoupil tělem. Pozemských žádostí se varujme a nic nechať nás netěší na zemi, kteříž máme Otce v nebi. Především pak uvážiti máme, že

ten, jenž mírný na nebesa vstoupil, navrátí se strašný; a cokoliv nám s laskavostí přikázal, toho že na nás s přísností žádati bude. Nikdo tedy udělený ku pokání čas nepokládej za něco nepatrného, nikdo, dokud můžeš, nezanedbávej pečovati o sebe, protože Vykupitel náš tím přísnější přijde k soudu, čím více nám shovíval před soudem.“ — Tak i jiní svatí otcové.

d) I sluší v den nanebevstoupení Páně, aby katolík se svatými apoštoly za Kristem do nebe hleděl a to s tím úmyslem a předsevzetím, že chce za ním píliti, tudy i tou cestou kráčet, kterouž Spasitel sám krácel a kterou mu ukazuje svatá víra jeho, jakož vzbuzuje apoštol Páně svatý Pavel řka: „Naše obcování v nebesích jest, odkud i Spasitele očekáváme, Pána našeho Ježíše Krista.“ (Filip. 3, 20.)

Tak snaží se Církev vésti věřící ku spáse věčné. I kdož by mohl popírati, že i čas *povelikonoční* blahodárně na věřící působiti musí, jen když duchovní správce proniknut jsa vzneseným povoláním svým a duchem božím veden, význam doby té dobře pojme a věřícím vyložití dovede.

Část třetí.

O seslání Ducha svatého.

§ 147.

Zevrubnější vytyčení předmětu.

a) Ve tři hlavní doby rozpadá se rok církevní: v dobu *vánoční*, zasvěcenou hlavně lásce Boha Otce; v dobu *velikonoční*, o níž jsme jednali nyní, zasvěcenou lásce Boha Syna, Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista; a v dobu *svatodušní*, o kteréž právě nám jednati jest teď, zasvěcenou lásce Boha Ducha svatého.

b) Třetí hlavní kruh slavností Páně zahrnuje v sobě tedy vše, co ku třetí božské osobě a jejímu poměru ku světu a jmenovitě Církvi Boží náleží; tedy přede vším seslání a vylití Ducha svatého na apoštoly, hod Boží svatodušní a pak vše, co k působení Ducha svatého v Církvi se vztahuje a k němu přísluší.

c) Jako předchozí hody Boží, má i tento svou dobu přípravní čili předhodí (předslavnost), pak svou dobu ukončující čili pohodí (poslavnost); pročez i tento rozdíl ve více menších částí čili hlav se rozpadá, kteréž jsou:

1. Vigilie hodu Božího svatodušního ;
 2. hod Boží svatodušní;
 3. oktáv svatodušní se všemi nedělními posvatodušními;
 4. slavnost Nejsvětější Trojice Boží;
 5. Slavnost Božího Těla;
 6. svátek Proměnění Krista Pána; a
 7. slavnosti svatého kříže: nalezení a povýšení jeho. Nyní o všem tom zvlášť.
-

Hlava první.

O přípravě k hodu Božímu svatodušnímu čili o předhodí svatodušním.

§ 148.

O přípravě k hodu Božímu svatodušnímu vůbec.

Příprava k hodu Božímu svatodušnímu čili jeho předslavnost počíná Nanebevstoupením Páně a to v rozhledu užším; v rozhledu dalším vztahuje se zpět až ku samému hodu Božímu velikonočnímu.

a) Že příprava k hodu Božímu svatodušnímu počíná již Nanebevstoupením Páně, tomu nasvědčuje již děj samý, jehož památku Církev téhož dne koná; neboť připomíná věřícím, že Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus, vykonav dílo vykoupení, ku svému nebeskému Otci se navrátil. „A pojed s nimi, přikázal jim, aby neodcházeli z Jerusalema, ale očekávali zaslíbení Otcova, které jste (praví) slyšeli skrze ústa má.“ Sk. 1, 4. Patrně, že od této chvíle věřící s toužebností k nebes výši za Spasitelem svým pohlíží, že zrak svůj k nebi obrací, odkud za-

vítati má ten druhý, jiný Utěšitel, jež, že pošle, Spasitel učedníkům a nám všem byl zaslíbil a po němž i učedníci, modlitbou a zbožným očekáváním ku přijetí jeho se připravující, toužili. Sk. ap. 1, 14.: „Ti všickni byli trvající jednomyslně na modlitbě se ženami i s Marií, matkou Ježíšovou a bratřími jeho.“

b) Že v rozhledu dalším již i sama slavnost velikonoční za přípravu k hodů Božímu svatodušnému pokládána býti může: vysvítá již odtud, že hod Boží svatodušní visí na hodů Božím velikonočním, že oba, k sobě se vztahující, náležejí k sobě, a že tento vždy přísně padesátého dne po velikonoci se koná. Dle toho jsou ovšem Velikonoc a Svatý Duch sobě vzájemně přípravou a poslavností. Podstata obou spojena jest, any sebe navzájem doplňují.

§ 149.

Příprava k hodů Božímu svatodušnému ve smyslu užším.

a) Ku přípravě této náleží: Slavnost Nanebevstoupení Páně s osmidenním čili oktávem; třeba však připomenouti, že tento oktáv zahrnuje v sobě jaksí pátek před sv. Duchem, neboť, jsa naznačen v mešní knize a breviáři jménem feria, pokládá se za den, do oktávu Nanebe-

vstoupení Páně příslušící (*infra Octavam Ascensionis*). Předpis (rubrica) v mešní knize dí: „O šestém dnu po oktávě Nanebevstoupení, nebude-li slavnost dvojná neb polodvojná, vezme se mše z neděle předcházející s připomínkou o Rodičce Boží (*Concede nos*) a za Církev (*Ecclesiae tuae*) anebo modlitba: „Bože, všech věrných . . .“ V breviáři pak se praví: „O dvou následujících dnech (po oktávě Nanebevstoupení) vezmou se hodinky (*officium*), jako v oktávě Nanebevstoupení, vyjma čtení (*lectiones*), jež jsou zvláštní.“

b) Vigilie svatodušní.

1. Jak starý jest obyčej vigilií před hodem Božím svatodušním slavit, nemožno s jistotou udati; avšak vším způsobem dá se tvrditi, že již v prvních stoletích, na počátku Církve, věřící dojista před hodem Božím svatodušním v chrámu Páně anebo vůbec ku bohoslužbě a společným modlitbám se scházivali, aby se k hoďu Božímu připravili; ještoť, jak známo, v Církvi památka svatých udalostí tím způsobem vždycky obnovována jest a slavnosti konány jsou. A tvrzení toto tím větší nabývá váhy, čím více pomyslíme, že vigilie před hodem Božím svatodušním bývala dnem slavného křtu; že křest teprv večer udílen býval a že po křtu nejsvětější oběť konána bývala, při kteréžto nejen neophyté (nově pokřtění), ale i

ostatní věřící k večeři Páně přistupovali, která však (dle prastarého zbožného zvyku a obyčeje) jen od střízlivých přijímána býti směla. (Srovn. 1. Kor. 11, 20—22.)

Z pozdějších svědků uvedeme zde sv. Bonifacia, kterýž dí: „V sobotu před hodem Božím svatodušním, jako v sobotu před velikonočí, všickni se postětež.“ (Stat. 34.) Řád římský obecný praví totéž.

2. Dle obřadu (ritu) vyznamenává se tato vigilie:

α) postem svrchu naznačeným;

β) šesterým čtením (prophetiae, lectiones) s příslušnými a mezi ně vřaděnými modlitbami, jež se tonem lekce zpívají. První, třetí, čtvrtou a pátou z těchto lekcí má již obecný řád římský; i jiné církve ve středověku znaly tento ritus (obřad), který patrně obřadům bílé soboty napodoben jest; pouze že počet lekcí nebyl všude jeden a týž; někde se četly dvě, někde tři, jinde čtyři, jinde šest. *Benedikt*, kanovník chrámu sv. Petra v Římě, mluví o šesti řeckých a o šesti latinských lekcích. (Ord. rom. 11.)

γ) Svěcením křestní vody a litaniemi. Obřady při úkonech těchto jsou tytéž, jako o vigilií velikonoční (na bílou sobotu).

δ) Slavnou mší, která rovněž nemá introitu

(jako o bílé sobotě). Při „Gloria“, na důkaz radosti, všemi zvony se sezvání.

§ 150.

Účel této přípravy čili předchozí slavnosti.

a) *Účelem* předslavnostní doby hoďu Božího svatodušního jest, věřících upozorniti, aby majíce zřetel obrácený vzhůru, k nebi, seslání Ducha svatého vzpomínali a vroucími modlitbami k hoďu Božímu svatodušnímu se připravovali, by i oni hodni byli Duchem svatým osvícenu býti a dary milosti jeho přijmouti. Účel to v pravdě svatý a důstojný. Apoštol píše: „Zda-liž nevíte, že chrám Boží jste a že Duch svatý přebývá ve vás?“ (1. Kor. 3, 16.) Rovněž 1. Kor. 6, 19. „Láska Boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha svatého, kterýž dán jest nám.“ (Řím. 5, 8.)

b) I sami svatí apoštolé, jak písmo svaté dosvědčuje, připravovali se ku přijetí Ducha svatého, „trvajíce jednomyslně na modlitbách“; a kterakby mohl pravý a horlivý křesťan těch deset dní před hodem Božím svatodušním lépe zasvětit, než když následuje příkladu svatých apoštolů, rovněž v lásce a svornosti živ jest a modlitbou a zbožným rozjímáním vnitřek svůj

upravuje, aby Duch svatý sedmerým pramenem milostí svých do něho sestoupiti, srdce jeho posvětití a tu navždy přebývati ráčil?

c) Kdož o velikonoci s Bohem se nesmířili, srdce svého neočistili a takto k hoďu Božímu svatodušnímu se nepřipravili, zdaž mohou očekávati, že Duch sv. k nim zavítá, srdce jejich za stánek sobě vyvolí, ježto jest Duch nejčistější, nejsvětější?

Hlava druhá.

O hodu Božím svatodušním.

§ 151.

Jméno té slavnosti.

a) Obyčejné církevní jméno této *třetí* hlavní slavnosti Páně jest: *Pentekoste*, totiž hemera, t. j. padesátý den po velikonoci. (Odtud latinské: Festum Pentecostes a též německé Pfingsten.) Cesky slove *hod Boží svatodušní*.

b) Týž důvod má i židovské pojmenování slavnost týdnů, neb slavnost neděl (solemnitas hebdomadarum. Exod. 34, 22.), poněvadž po sedmi týdnech (tedy 50. den) po velikonoci se slavívala. — Sv. Řehoř Nazianský nazývá ji přímo *slavností Ducha svatého* a Mojžiš slavností prvotin (2. Mojž. 23, 16, festum primitiarum), od prvních snopků čili požitků polních, jež o slavnosti té v chrámě obětovány bývaly (o velikonoci první dva snopky; o letnicích první dva chlebičky). „A držeti budeš slavnost žní prvotin práce své, cožkoli jsi vsel na pole“. V češtině slovou svátky svatodušní též *letnice*.

§ 152

Stáří slavnosti té.

a) Najisto možno jest tvrditi, že slaviti hod Boží svatodušní a konati památku seslání Ducha svatého, pochází z dob nejstarší Církve, ne-li od samých apoštolů Páně. Sv. Augustin (ep. 54. ad Januar.) čítá hod Boží svatodušní k oněm slavnostem, kteréž všudež v Církvi od nepamětných dob konány jsou a buď od sv. apoštolů anebo některou všeobecnou synodou zavedeny.

b) Jisté jest, že původce ustanovení apoštolských (kn. 5., kap. 21.) o této slavnosti jako o věci vůbec známé mluví a praví: „Po desátém dnu od nanebevstoupení, kterýž jest pentekoste t. j. (od první neděle) padesátý, budiž nám nejslavnějším (totiž ten den)“.

Těž dochovaly se některé duchovní řeči svatých otcův ze 4. století, jako: sv. Chrysostoma, Řehoře Nazianského a jiných, jež tito otcové o téže slavnosti měli; a sám Tertullian zdá se, že vysokému stáří slavnosti té nasvědčuje, an ve svém spisu o „koruně vojínově“ (de corona militis c. 3.) takto dí: „Touž svobodou (volností) ode dne velikonočního až ku padesátému (sv. Duchu) radujeme se.“

§ 153.

Původ svatodušní slavnosti.

a) První příčinou svatodušní slavnosti byla dojista zázračná událost, již písmo svaté ve skutcích apoštolských (kap. 2.) vypravuje, totiž seslání a vylití Ducha svatého na apoštoly, kteréž 50. dne po vzkříšení Páně se stalo; počátek to a založení Církve. Nebo, poněvadž téhož dne Duch svatý, jak Spasitel slíbiti ráčil, na apoštoly sestoupil, mysl jejich osvětil, srdce očistil a vůli posilnil, by učení spásy všem národům hlásati, svátostmi přisluhovati a založené Církve apoštolskou důstojností řídití a spravovati mohli: může dojista den seslání Ducha svatého za den založení Církve Boží pokládán a ku hlavním svátkům připočten býti, jakož i skutečně Církev pokřtěním tří tisíc lidí skrze Petra následkem kázání jeho počátek svůj vzala. (Sk. ap. 2.)

b) Slavnost tato v úplné a dokonalé shodě se nalézá se slavností židovskou, t. slavností neděl (solemnitas hebdomadarum Ex. 34, 22.), kteráž 50. den po velikonoci či po slavnosti vyjití z Egypta, na památku dání zákona na hoře Sinai konána jest byla. Proto, hledě k tomu, praví sv. otec *Leo I. Veliký* (řeč 1. de temp.): „Neboť jako

židovskému druhdy národu (od) Epyptanův osvobozenému padesátého dne po obětování beránka na hoře Sinai zákon dán jest: tak po utrpení Kristovu, jímž pravý beránek Boží zabít jest byl, 50tého od samého vzkřísení dne, na apoštoly a věřící lid Duch svatý sestoupil, aby horlivý křesťan snadno poznati mohl, že počátky starého zákona počátkům evangelia (za podklad) sloužily a že od téhož Ducha založena jest i smlouva druhá, od kteréhož i první zavedena (zařizena) byla.“ Podobně vyjadřuje se i sv. Hieronym ep. 78. ad Fabiol.

§ 154.

Co zvláštního slavnost ta do sebe má?

a) Zvláštnosti, jež hod Boží svatodušní druhdy do sebe míval, byly tyto:

1. Křest svatý, jako o vigilií velikonoční slavně udělován jest. (Durand. rat. off. l. 6. c. 106.).

2. I večeře Páně téhož dne zvláště slavně a ode všech bývala přijímána. Sněm Agath. (a. 506. c. 18.) nařizuje, že každý světský člověk (laik), kterýž za katolického křesťana pokládán býti chce, o velikonoci, Svatém Duše a o Vánocích ku stolu Páně přistoupiti má.

b) Za dnů našich má slavnost ta velmi málo zvláštního do sebe; co jest, jest toto:

1. že v hodinkách „ku třetí“ (ad tertiam) místo obyčejného hymnu: „Nyní svatý nám Duchu“ (Nunc sancte nobis Spiritus) se bere zpěv (hymnus) z nešpor téhož dne: „Přiď Duchu Stvořiteli“ (Veni Creator Spiritus); a to proto, aby každý, kdo církevní hodinky se modlí, si vzpomněl, že právě v touž chvíli Duch svatý na apoštoly sestoupil.

2. Že v jitřní se bere jen jedno nokturnum (bdění, třetina jitřní), poněvadž za starých časů vigilie velikou část noci zaujala; a

3. že v mnohých chrámech až do nedávna seslání Ducha svatého i smyslným (názorným) způsobem se představovalo.

§ 155.

Obřad mše sv. o Duchu svatém.

a) Stává se, že během roku i mimo hod Boží svatodušní někdy mše svatá o Duchu svatém se slouží, a to, když Duch svatý za své dary a milosti zvláště vzýván bývá, jako na př. na začátku školního roku. Tu se brává mše (votiva) o „Duchu svatém“ s poznámkou, ohledně praefací tam udanou a slouží se v „čer-

vené barvě," že Duch svatý v ohnivých jazycích na apoštoly sestoupil.

6. Obřad vzývání Ducha svatého jest tento: Kněz, tak praví předpis církevní (rubrika), oblečen v roucho barvy témuž dni přiměřené, pokleknuv na nejnižší stupeň oltáře a ruce na prsou sepjav, počíná hymnus zpívaje: „Přiď svatý Duše," v němž kůr dále pokračuje; načež kněz: „Vylíj Ducha svého a stvořeny budou" a odpověď: „A obnovíš tvářnost země. O velikonoci se přidá „alleluja." Pak říká kněz modlitbu: Bože, který jsi srdce věřících"

c) Úplný hymnus: „Přiď svatý Duše" (Veni sancte Spiritus), jež kněz mimo modlitbu „naplň srdce svých věrných" (reple tuorum corda fidelium) tiše modliti se může, ani zatím zpěváci na kůře zpívají, nalézá se v missále římském ve mši na hod Boží svatodušní po epištole pod jménem „Sequentia" čili Sledozpěv. V českém překladě od † *Fr. Sušila* zní takto:

„Přiď k nám, Duchu Přesvatý, — rač nám s nebes komnaty — světlo slávy seslati.

Přiď, Otče chudoby — dárce svaté zá-soby — rač nás rozplapolati.

Božský Potěšiteli — sladký duše příteli — sladká duše postati.

V práci libý pokoji — uděl chladu ve znoji — ať duch mysli netratí.

Ó ty světlo přestkvoucí — naplň lid svůj
žádoucí — ať jsou v dobru bohatí.

Kam tvá milost nevniká — lichá jest ctnost
všeliká — nemůž' hříchům zdolati.

Zmej, co šered' zasáhla — ovlaž srdce vy-
práhlá — zhoj, co neduh zahatí.

Srovnej, co je zkřiveno — ohřej, co je stu-
deno, — sprav, co se chce viklati.

Rač nám, již tě žádáme — a v tě čáku
skládáme — s dary sedmi přistati.

Uděl v ctnosti prospěchu — v smrti bla-
hou potěchu — a dej v nebi plesati.“

§ 156.

Některé zvláštní obvyklosti z této
doby.

Některé zvláštní obvyklosti obřadní, jež
s hodem Božím svatodušním více neb méně
souvisí a dílem buď již přestaly, anebo někde
až dosud se konají, jsou tyto:

a) Bývalo ve středověku vůbec a v někte-
rých chrámech až do nejnovějších dob obyče-
jem, že sestoupení Ducha svatého názorně a
viditelně se představovalo. Záleželo pak obřad
v tom, že kněz po mši sv. třikráte „Přiď svatý
Duše“ zpíval, načež holubička, představující
Ducha svatého, s klenby chrámové se spustila.
Pak zapěl kněz veršík: „Naplnění jsou všickni
Duchem svatým, alleluja;“ odpověď: „A počali

mluvit, alleluja!“ načež se modlil modlitbu téhož dne. (Tak obřadní kniha Frising).

O středověku praví Durandus (rat. div. off. l. 6. c. 107.): „Pak (totiž na konci mše) se též shůry oheň svrže, poněvadž Duch svatý v ohnivých jazycích na apoštoly sestoupil a též rozličné květiny (dolů se vrhají), aby radost a rozličnost jazyků (řečí) a ctností (sil, darův) se naznačila. I holubi po kostele se pouštějí, jimiž ovšem i samo seslání Ducha svatého se naznačiti má.“

b) Jest obyčejem a to pěkným, semotam po vlastech našich a též v Němcích, chrámy i oltáře zeleným větrovým z lip a bříz (ex tiliis et betulis), ano i příbytky u oken a dveří ozdobovati, kteréžto větve v obecné mluvě slovou máje; někde i ulice a veřejná místa travou a květinami se posypají. Někteří myslí, že to jest následování židovského obyčeje, dle něhož o slavnosti neděl čili letnic (in solemnitatem hebdomadarum), kteráž u nich zároveň slavností prvotin (4. Mojž. 28, 26) a žní (4. Mojž. 28, 16.) byla, všelíká práce se zastavovala, ulice zelením posypány, okna a příbytky kvítím ozdobovány a na hlavách zelené věnce noseny bývaly; praví pak o tom Buxtorf (Syn. Agath. jud. c. 20. p. 443) takto: „Onen křesťanův obyčej, že o slavnosti svatodušní okna, domy a chrámy

travou, květinami a břízami se zelenajícími ozdobují, od židův na křesťany přešel. Ti totiž na počest zákona a ku jeho památce podlahy příbytků, ulice a synagogu (sbornici) travou postýlají, svazečky zelených větviček všudež k oknám kladou (upevňují) a zelené věnce, na hlavu je vstavivše, nosí.“

Jiní spisovatelé však jsou zase toho mínění, že tento obyčej pochází od pohanských Římanů a to prý od her, nazvaných Majumae, jež ku počtě bohyně Majy, matky Merkuriovy, se slavívaly. (Eisenschmied, Geschichte der Sonn- und Festtage. Leipzig 1793. S. 227.).

§ 157.

Důstojná vznešenost hodu Božího svatodušního.

Hod Boží svatodušní jest právem jedna z hlavních slavností křesťanských, neboť svatý děj, kterýž jí základem jest, opírá se o písmo svaté, jakož i o blahodárné účinky, jež v zá-pětí měl.

a) Svatí apoštolé, prve než Ducha svatého přijali, byli na mysli zatemnělí, na vůli slabí a choří; avšak když Duch svatý na ně byl se-stoupil, stala se s nimi pojednou zázračná změna. Duch Páně připomněl jim vše, co kdy božský

Mistr mluvil jim, směle a bez bázně, kdežto dříve skrývali se, vystoupili a kázali o Kristu, „kterýž byl židům pohoršením a pohanům bláznovstvím.“ (1. Kor. 1. 23.) Podivením naplnil se svět, vida, kterak dvanáct prostých, neučených rybářův z opovržené Galileje ujalo se toho světového úkolu, obrátiti svět, hlásati lidu spásu a přivéstí národy na cestu poznání pravého Boha a Ježíše Krista. Nebo „tentof jest život věčný,“ pravil Spasitel, „aby poznali tebe samého, pravého Boha a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista.“ (Jan 17, 3.) — Ohromné byly překážky, avšak větší byly dary a milosti, jimiž Duch svatý ozbrojil je. Svět překonán přese všecky útrapy a strasti, vítězství dobyto!

b) Avšak i my, ač věřící a v Církvi, jsme bez pomoci Ducha svatého třtinou, větrem se klátící; všeliká myšlénka, všeliké křivé mínění, všeliké pokušení semotam námi zmítá a s pravé cesty nás svádí. Ó jak velice potřeba i nám milosti Ducha svatého, osvětlení rozumu, posílnění vůle! Sami ze sebe s nic nejsme; víme dobře, na sebe-li spoléháme, že stavíme na písku a dosti lehký větřík vášně sboří stavení naše. Pročež k Duchu svatému hled! Nejen apoštolům, i tobě slíben jest. „Začkoli prositi budete Otce mého ve jménu mém dáť vám; prostě a vezmete!“ (Jan. 16, 23. 25.)

I na tebe sestoupí Duch svatý, pokřtí tě křestem ohnivým, rozjasní mysl, roznítí srdce a okřepí vůli, aby Kristus ti byl (a bude!) jediným, pravým a neklamným světlem, jedinou láskou, jediným životem, abys ty Kristu živ byl a Kristus v tobě!

§ 158.

Některá prospěšná pokynutí.

Svědomitý, stádce své milující pastýř duchovní použije hodu Božího svatodušního, aby dle rozkazu a přání svaté Církve svěřené sobě ovečky o *třetí Božské osobě*, o kteréž lid obyčejně velmi málo ví, důkladně poučil a články víry o Duchu svatém jak náleží rozebral. Jmenovitě se vynasnaží, aby ukázal:

a) že Duch svatý skutečně *třetí božská osoba* a tedy *pravý Bůh* jest. Způsob, jímž by to učinil, jest:

1. ukáže, že Duch svatý jest téže přirozenosti a podstaty, jako Bůh Otec a Syn; neboť jest Duchem Otce i Syna; z obou, Otce i Syna, zároveň vychází. 1. Kor. 2, 11.: „Nebo, kdo z lidí ví, co jest v člověku, leč jen duch člověka, kterýž jest v něm? Tak ani těch věcí, kteréž jsou Boží, žádný nepoznal, leč jen Duch Boží.“

2. Že na křtu svatém, jako ve jménu Otce a Syna rovněž i Ducha svatého pokřtěni jsme a tedy rovněž že jako druhým dvěma božským osobám, i jemu neskonanou úctou, láskou a vděčností povinni jsme.

3. Že Církev na základě článku víry o podstatě a přirozenosti Ducha svatého, touž svrchovanou úctu (klanění se, cultum latría) od jak živa jako Otci a Synu, tak i Duchu svatému prokazovala, vždy kladouc jej vedle Otce a Syna. Tak nejstarší chvaloslova v Církvi: Sláva Bohu Otci, i Synu, i Duchu . . .

4. Že Duch svatý v bibli rovněž Bohem se nazývá, jako Otec a Syn; tak 1. Kor. 3. 16.: „Nevíte-liž, že chrám Boží jste a že Duch svatý přebývá ve vás?“ Též Skut. ap. 5, 4.: „Proč pokoušel ďábel srdce tvé, aby lhal Duchu svatému? Neselhal jsi lidem, ale Bohu.“

5. Že jako první a druhé božské osobě, rovněž tak i Duchu svatému vše se přikládá, k čemuž božské moci a moudrosti potřebí jest. Tak 1. Kor. 12, 4.: „Rozliční pak jsou darové (Ducha svatého), ale tentýž Duch . . ., kterýž působí všecko ve všech.“

Horlivý pastýř duchovní upozorní též ovečky své:

b) na veliké a mnohonásobné *dary a milosti* jež Duch svatý přímo neb nepřímo nám pro-

kázal a deně prokazuje; neboť již v starém zákoně mluvíval skrze proroky, je osvěcoval a skrze ně o budoucím Vykupiteli předpovídal; Duchu svatému děkujeme světlo svaté pravdy a víry; jemu posvěcení své na křtu svatém a v jiných svátostech a přenesení ze stavu nemilosti do stavu milosti; Duch svatý jest, kterýž i *milostí skutečných* nám udílí, jako: moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, pobožnosti a bázně Boží (Isai. 11, 2. 3.). A k Řím. 5, 5. se dí: „Láska Boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha svatého, kterýž dán jest nám.“ Zvláště pak jest nám Duch svatý:

1. *duchem pravdy*; neboť Duch svatý jest, kterýž v Církvi působí, kterýž ji řídí a osvěcuje, aby od cesty pravdy se neuchýlila, kterýž dílo vykupitelské dále vede a povede až na konec světa. *A on při vás zůstane a ve vás bude*, pravil Spasitel. Onť jest, kterýž i nás každého jednotlivě osvěcuje, abychom Boha a jeho svatou vůli vždy lépe poznávali a toho, kteréhož seslal, *Ježíše Krista*, kterýž vždy hloub a jasněji svatou pravdu nám poznati dává a přesvatý život Spasitele našeho před našima očima odkrývá a objasňuje, abychom poznali, že *Ježíš* jest pravda, jak sv. Jan v 1. listě 5, 6. dí: „A Duch jest, kterýž svědectví vydává, že Kristus jest pravda.“ Tak činil Duch svatý i na apoštolích. Jakož

pak Duch svatý z Otce a Syna vychází: rovněž tak ve všem k Otci a Synu nás nazpět vede, tak že právem říci můžeme, že vše v Bohu zříme a patříme.

2. *Duchem lásky*; nebo Duch svatý jest láska zosobnělá, láska vtělená, láska ta nejdokonalejší, kteráž jest, láska Otce k Synovi a Syna k Otci, *láska sama*. Proto krásně pěje hymnus: „Jak Otec sebe poznává, souvěkého plodí Syna; a aniž sebe milují, z obou vychází láska — Bůh.“ Proto sv. Pavel k Řím. 5, 5. praví o *posvěcených*: „Láska Boží rozlita jest v srdcích našich . . .“ — Láska jest duch zákona křesťanského; na lásce založil Spasitel Církev svou; láskou a z lásky ji vykoupil; láska nejvyšší jest všech ctností a, jak veliký apoštol Pavel ji nazývá — *svazek dokonalosti*. Proto dí 1. Kor. 13, 13.: „Nyní pak zůstávají tři: víra, naděje, láska; největší pak z nich jest láska.“ Můžeme ji též nazvati *pravdou vtělenou*; poněvadž, kdo pravdu poznal a dle ní jedná, *miluje*; pročez *ducha pravdy* též *duchem lásky* nazvati můžeme. 2. Tim. 1, 7.: „Nebo nedal nám Bůh ducha bázně, ale moci a milování.“ 1. Jan 4. 15.: „Bázněť není v lásce, ale dokonalá láska vyhání ven bázeň; nebo bázeň má trápení; kdož se pak bojí, není dokonalý v lásce.“

3. *Duchem synovství Božího*; neboť všickni,

kdož vlivu milosti Boží a vnuknutí Ducha svatého poslouchajíce, jím v životě svém řídit se dávají, jsou *děti* (synové) Boží. Proto sv. Pavel k Řím. 14, 16.: „Nebudiž tedy v porouchání dáno dobré naše (totiž dobré křesťanské svobody); království zajisté Boží není pokrm a nápoj, ale spravedlnost a pokoj a radost v Duchu svatém; nebo kdo v tom slouží Kristu, líbí se Bohu a chválu má u lidí.“ A Gal. 4, 4—7.: „Protož již tu není služebník, ale syn; jestližeť pak syn, i dědic skrze Boha (t. j. dědic Boží skrze Krista).“

4. *Duchem pravé svobody*, t. j. svobody vyšší, svobody synův Božích, kteráž svobodně pro Boha a svatou vůli jeho se rozhodla, na něm stanula a hřešiti nechce; nechce dáti se samochťic v otroctví hříchu; a k takové svobodě vede nás Duch Boží; a proto, kde Duch Boží jest, tu jest pravá svoboda. 2. Kor. 3, 17.: „Pán pak jest Duch; a kde jest Duch Páně, tuť i svoboda“ (t. j. osvobození od zástěry, známky slepoty). Toť ta pravá svoboda, kteráž jedno jest s *pravým životem*, kterýmž s Bohem jedno jsme; prosti všeho nesvatého a nečistého. Jan 8, 32: „Zůstanete-li vy v řeči mé, právě učedníci moji budete: a poznáte pravdu a pravda osvobodí vás.“

5. *Původem a poslední příčinou všeho pra-*

vého života; neboť Duch svatý jest, kterýž přebývá a žije v nás; on nás oživuje, on oduševňuje veškeru bytost naši; on při stvoření světa „vznášel se nad vodami“ (1. Mojž. 1, 2.) a on oživil i *prvního* člověka: „I vdechl Hospodin v tvář jeho dechnutí života a učiněn jest člověk v duši živou.“ 1. Mojž. 2, 7. — Duch svatý jest, kterýž vede a řídí veškeré jednání naše, kterýž vzbuzuje a pobádá nás, abychom jednali podle vůle Boží; on původcem jest a pramenem nejčistějších a nejhlubších hnutí u veškerém nitru našem. (Řím. 8, 5. 6. 9. 10. 11. 14.). — Vše, co v životě velikého jest a vznešeného, vědomí ospravedlnění, cit omilostnění, společenství s Kristem, účastenství v říši Boží, vše z Ducha svatého vychází. (Srovnej Jan 7, 38. 39.; Sk. ap. 10, 9. — 1. Kor. 1, 18. 24.; Řím. 1, 16.; Gal. 4, 6.; 1. Kor. 2, 9. 10. 12.; 2. Kor. 1, 22. 25.).

6. *Původem vši svatosti*; neboť máme Duchem svatým pokřtěni býti; Sk. ap. 1, 5.: „Jan zajiště křtil vodou, ale vy pokřtěni budete Duchem svatým;“ — máme býti plni Ducha svatého „podlé Ducha posvěcení;“ Řím. 1, 4.; máme býti očištěni a ospravedlněni; 1. Kor. 4, 11.; 1. Tim. 3, 8.; ano, mají i sami údové naši státi se chrámem Ducha svatého; 1. Kor. 3, 16.: „Nevíte-liž, že chrám Boží jste a že Duch svatý

přebývá ve vás?“ a 6, 19.: „Nevíte-liž, že údové vaši jsou chrám Ducha svatého, jenž jest ve vás, jejž máte od Boha a nejste svoji?“

7. *Duchem útěchy a vnitřní radosti, Utěšitelem*; neboť takovým býti jej pravil sám Ježíš Kristus, když jej učedníkům svým zaslíbil, (Jan 14, 26.) a první Církev křesťanská v Jerusalemě okusila hojnost vyplnění toho v té míře, že skladatel Skutků apoštolských říci mohl: „Církev pak měla po všem Judsku, a Galileji a Samařsku pokoj, a vzdělávala se, chodíc v bázni Páně a naplňovala se potěšením Ducha svatého.“ (9, 31. — Srov. Řím. 8, 26. 27.).

8. Konečně jest Duch svatý i zárukou a zaslíbením, jež Bůh v srdce naše vložil; tak 2. Kor. 1, 21. 22: „Ten pak, kterýž potvrzuje nás s vámi v Kristu a kterýž pomazal nás (t. j. zasvětil k službě své), jest Bůh, kterýž i poznamenal nás a dal nám závdavek Ducha (či jistotu milosti své) *v srdce naše*“ (Též 5, 5.; rovněž Ef. 1, 13.); neboť Duchem svatým posléze s Bohem spojeni a života věčného účastni býváme. 1. Jan 3, 24.: „A kdo zachovává přikázání jeho, zůstává v něm a on v něm (t. j. zůstává v Bohu a Bůh v něm) a z toho víme, že zůstává v nás Duch, kteréhož dal nám.“ (Srovn. k Řím. 8, 9.).

Z toho pak plynou samy:

c) Povinnosti, jež, jsouce katoličtí křesťané, k Duchu svatému máme, kteréž jsou:

1. Že se mu máme klaněti, poněvadž božská osoba jest;

2. že úplně v něho a jeho řízení důvěřovati máme;

3. že svatých vnuknutí jeho máme dbáti a jich býti poslušni; a

4. že jako Boha svého, jej máme milovati a svrchovaně mu vděčni býti, neboť ovoce jeho jest: láska, radost, pokoj, trpělivost, dobrotivost, dobročinnost, dlouhočekání, tichost, věrnost, mírnost, zdrželivost, čistota“ Gal. 5, 22. 23.

Hlava třetí.

O oktávu svatodušním a nedělích po sv. Duchu.

§ 159.

Závěrek čili poslavnost hodu Božího svatodušního.

Závěreční část hodu Božího svatodušního čili poslavnost svatodušní trvá (ve smyslu širším) vlastně až do adventu a končí poslední nedělí po svatém Duchu, kdy rok církevní končí. Toho dokladem jest nynější obyčej v Církvi, neděle po svatém Duchu čítati a jmenovati dle jejich časové vzdálenosti od téhož hodu Božího. Nasvědčuje tomu též způsob, kterým Církev ty neděle svěťí, totiž, že ve všem poukazuje k Církvi, ústavu spásy, kteráž o sv. Duše založena jest byla; pročez významem a základní myšlénkou doby té jest založení Církve a její trvání až na konec světa; proto také dává předčítati Církev věřícím o poslední neděli po sv. Duchu evangelium o posledním soudu a konci

světa. Ve smyslu však užším končí svatodušní pohodi čili poslavnost oktávem, o kterémž nyní ještě promluvití chceme.

§ 160.

Oktáv čili osmidenní svatodušní.

a) Slaviti hod Boží svatodušní po osm dní čili po celý oktáv, jest obyčejem v Církvi velice starým; neboť již ustanovení apoštolská o něm se zmiňují a oktáv ten světiti nařizují; neboť v nich (kn. 5. kap. 21.) takto čteme: „Až světiti budete den padesátý (t. j. letnice, památku seslání Ducha svatého), svěťte týden jeden (celý, úplný). Veškerý ten týden i v občanském životě slaven jest, jak sněm Mohučský r. 813. (c. 36.) dosvědčuje.

b) Za dnů našich jen ještě pondělí svátkem pozůstalo. Že ostatní dnové v témdni svátky býti přestaly, stalo se ponenáhl; synoda Ingolsheimská v Němcích r. 948. omezila (can. 6.) svěcení už jen na pondělí, úterý a středu; Kostnická r. 1094. skrátila oktáv už jen na pondělí a úterý; a úterý konečně přestal býti svátkem ku konci předešlého století.

c) Obřad (ritus) veškerého oktávu přizpůsoben jest jednak hodu Božímu svatodušnímu, jednak velikonočnímu. Tak má jitřní jen jedno

bdění čili noktornum (třetinu); z denních hodin o třetí (tertia) říká se po celý oktáv zpěv: *Prijď, Duchu Stvořiteli (Veni Creator Spiritus)*; též má každý den v missále svou zvláštní mši a v breviáři svá zvláštní čtení (lekce).

§ 161.

Neděle posvatodušní až do adventu.

O nedělích od hodů Božího svatodušního až do adventu nedá se, pokud liturgie se týče, nic zvláštního povědět, jedině to, že:

a) každá neděle má svou zvláštní mši i hodinky čili svůj mešní i hodinkový formulář, dle něhož i jiné modlení z breviáře, jestli které připadá (officium de tempore), se spravuje.

b) Epištolní a evangelická čtení (perikopy) buď o některém zázraku Páně vypravují, aneb nějaké naučení, jež Spasitel sám anebo některý z apoštolův nám dává, v sobě obsahují. (Viz missál římský).

§ 162.

Číslo (počet) neděl po sv. Duchu.

Počet neděl po sv. Duchu není každého roku jeden a týž; řídí se dle hodů Božíhu ve-

likonočního; neboť tento pohyblivý jest a dle toho může býti neděl po sv. Duše buď více nebo méně. Nejméně jich může býti 23, nejvíce 28. Mešních formulářů v missále jest 24.

a) Má-li některý rok jen 23 neděle po sv. Duchu: tedy se neděle 23. bere předem (se anticipuje) t. j. vezme se o některém všedním dnu před tím; ale o neděli 23. vezme se mše z neděle 24.

b) Má-li však rok více než 24 neděle po sv. Duchu, tedy 24. se nechá naposledy; mezi 23. a poslední se umístí neděle po Zjevení Páně a to tolik, kolik nedělí devítníkůvou jich vytlačeno bylo. Neděle pak ty vezmou na sebe ráz neděl posvatodušních a tudy slouží se s pozměněním, jakéhož dle poznámky na dotyčném místě v missále v době posvatodušní šetřiti třeba jest.

c) Stane-li se, že pro neděli devítník více neděl vypuštěno bylo, než před poslední neděli po sv. Duchu vřaděno býti může: tedy se ona neděle, která pro neděli devítník vynechána býti musila přímo před touto nedělí některého všedního dne umístí a to bývá v sobotu. (Srovn. předpisy Breviar. a Direct. off. div.).

§ 163.

**Kterak pohodí posvatodušní příslušno
jest a přiměřeno.**

Jako doby závěreční čili poslavnosti (pohodí) předcházejících hodů Božích příslušny jsou a přiměřeny: rovněž závěreční část čili poslavnost svatodušní. Církev o to se postarala, aby věřícím každou neděli a každý svátek částky sv. epištol a sv. evangelií předčítány a vykládány byly, aby takto nejdůležitějším pravdám sv. naší víry porozuměvše a v nich se upevniwszy, tím spíše proti nepřátelům spasení svého bojovati a za věčným cílem svým kráčet mohli. Beleth nazývá proto čas od oktávu svatodušního až do adventu „časem putování“ a za důvod udává: „V tomto čase jest nám podstupovati ustavičný boj a zápas proti třem nejúhlavnějším nepřátelům, totiž světu, tělu a ďáblu.“ (Expl. div. off. c. 56.).

O poslední neděli po sv. Duchu, tedy na konec roku církevního, dává předčítati věřícím evangelium o posledním soudu a o konci světa a připomíná nám onu hroznou a předůležitou pravdu, že „my všickni jedenkrát se ukázati musíme před soudnou stolicí Kristovou, aby přijal jedenkaždý na těle vlastním, jakž činil, buďto dobré neb zlé.“ 2. Kor. 5, 10.

A tím přiměřeně končí rok církevní.

Do této doby připadají ještě některé jiné slavnosti Páně, o kterých pojednáme nyní.

Poznámka. V době posvatodušní má katol. křesťan, přijav hojně milostí Božích, vynasnažiti se, aby hojného ovoce zbožného života a dobrých skutků přinášel.

Hlava čtvrtá.

O slavnosti Nejsvětější a nerozdílné Trojice Boží.

§ 164.

Původ té slavnosti.

a) O původu slavnosti Nejsvětější Trojice, jakož i o tom, kdy v Církvi zavedena byla, nic jistého se neví. Hugo Menardus (not. 401. ad Sacrament. Gregorii M.) myslí, že v Římě již záhy, za času Řehoře Velikého zavedena, avšak později opět zapomenuta byla; mínění jeho však jest bez dostatečného důvodu. — Martene našel ji ve třech starých rukopisech (sbírkách, kodexích) zaznamenanou, z nichž jeden klášteru Svato-Divišskému (Saint Denis u Paříže), druhý bisk. chrámu v Tours (Turonium) a třetí chrámu Chartresskému (všecky tři ve Francii) náležel. Dle jeho udání jsou první dva přes 900 let stáří, třetí však o sto let mladší. Myslí též, že z listu Katurphova na Karla Velikého, v němž se navrhuje, by slavnost ta zavedena byla, dále souditi se může, že slavnost ta tehdaž po veškeré Gallii zavedena byla. (De antiqu. eccl.

disc. c. 28. n. 22.). Mikrologus (de eccl. observ. c. 60.) vypravuje po jiných, že Lutišský biskup Štěpán, kterýž na začátku 10. století živ byl, církevní hodinky (officium) o slavnosti té ke cti Nejsvětější Trojice, konati rozkázal; ale vše to jest bez bezpečného základu.

b) Jisto však jest, že v 11. století již v mnohých chrámech konána byla (Mikrol. l. c.), mimo Řím, kdež po dlouhý čas ani uznávána, ani zavedena nebyla. Papež Alexander II., předchůdce Řehoře VII., vyjadřuje se o slavnosti té takto: „Není v Církvi římské obyčejem, aby v jistém čase takovouto slavnost zvlášť konala, ješto každodenně „Sláva Otci, i Synu, i Duchu svatému“ a těm podobná, ku chvále svaté Trojice příslušící, slova se říkají.“ Ano, byli mnozí i proti té slavnosti; tak mezi jinými praví mnich Protho Prumský v polovici 12. století: „Dosti se divíme, že zdálo se býti příhodným v tomto čase některým klášterům, nejlepší barvu měniti, nové jakési slavnosti zavádějíce. Což jsme snad učenější a pobožnější otcův (církevních)? Smělou myslí před se bereme, čeho jejich v takových věcech opatrnost pominula. Aníž pak my v takovýchto kusech něco najíti můžeme, co by jejich obezřelost byla přehlédla. Který tedy důvod zavedl nám tyto slavnosti, jež by svěceny býti měly? Slavnost

totiž svaté Trojice, Proměnění Krista Pána a t. p.“ (De stat. Dom. Dei l. 3. ad finem).

c) Přes to přese vše přece se v Církvi více a více šířila, tak že za času Viléma Duranda již téměř po všech hlavnějších místech zavedena byla, až ji papež Jan XXII. (1316—1334) pro všecku Církev naporučil. (Benedikt XIV. de fest. Dom. p. 1. c. 530.)

§ 165.

Co slavnosti té původem bylo?

O *důvodu*, který přispěl k tomu, že slavnost ta v Církvi zavedena byla, nesnášejí se liturgisté; tak:

a) myslí *Beleth*, že první příčinou byla *ka-círštva* a jmenovitě ta, která popírala božství Kristovo (Arius); proto snad také:

b) tvrdí dále *Durandus*, že slavnost tu Řehoř I. Veliký zavedl, aby článek víry o Nejvyšší Trojici, jež Ariani zavrhovali, slavným způsobem prohlásil a v Církvi osvědčil.

c) Jiní vidí ve slavnosti té napodobení řecké slavnosti „*pravověrnosti*“ (orthodoxie) a snaží se tuto domněnku svou tím opodstatniti, že slavnost orthodoxie, zavedená na památku obnovení úcty obrazův, dle mínění některých hned první neděli po sv. Duchu se koná.

d) *Sv. Vincenc Ferrerius* vidí v slavnosti Nejsvětější Trojice úhrnnou slavnost a jaksi oktáv všech tří hodův Božích a hlavních slavností Páně, kteroužto věřícím jako v jednom obraze všecko to před oči se staví a na pamět uvádí, kdo Trojjediný Bůh jest a co pro nás učinil. Pravíť v druhé řeči své o sv. Trojici: „Jako slavnosti jednotlivých osob (božských) dle rozličnosti času již jednotlivě konány byly: rovněž nechať se dnes společnou a úplnou ctí a radostí koná slavnost všech (božských) osob spolu a najednou, k oslavení veškeré Trojice. Jakož pak Církev každého roku zvláštní slavnost všech svatých koná, jakožto doplněk nedbalosti, již se snad mnozí při jednotlivých slavnostech svatých dopustili: rovněž tak slaví dnes obecnou slavnost Nejsvětější Trojice na zahlazení poklésků a nedbalostí, jež se snad při jednotlivých slavnostech svaté Trojice vloudily“. (Patr. encykl. str. 920 a 921).

§ 166.

Den slavnosti svaté Trojice.

Den, kdy slavnost svaté Trojice se konala, nebyl, zvláště ve středověku, vždy jeden a týž.

a) Některé církve slavily ji *první* neděli

po sv. Duchu, jiné zase poslední neděli v roce církevním, přímo před adventem. — Ve Strassburském „Ordinarium“ z r. 1364 zaznamenána jest v *pondělí* po *první* neděli posvatomušní. *Martene* zase svědčí, že za jeho času v některých krajinách francouzských v poslední neděli po sv. Duše konána byla.

b) Za dnů našich ustanovena jest na *první* neděli po svatém Duchu.

§ 167.

Kterakým způsobem v Církvi se koná?

Slavnost Nejsvětější Trojice Boží jest za dnů našich v poměru svém k jiným slavnostem slavnost dvojná druhé třídy (*festum duplex secundae classis*); nerovná se hodům Božím, a to proto snad, že jsouc (jak svrchu řečeno) jaksi oktávem všech tří hlavních slavností Páně, jako oktáv již tím v církevním smyslu vyznamenána byla, že se stala „slavností dvojnou druhé třídy“, což při žádném oktávu není. Pro domnění toto uvádí se důvodův několik; jako:

a) Končí oktáv všech tří hodův Božích proti všemu pravidlu v užším smyslu vždy *sedmým* dnem. Slavnost Obřezání Páně ovšem

jest oktáv Narození Páně; avšak církevní předpisy (rubriky) nepraví ji býti oktávem hodů Božího vánočního; neboť ani v hodinkách, ani při mši svaté nižádná zmínka o tom se nečiní. Patrně, že to vše jest proto snad, že právě slavnost svaté Trojice za oktáv všech tří hodův Božích se klade.

b) Položena jest na první neděli po švatém Duchu, tedy patrně oktáv hodů Božího svatodušního a tedy jaksi i obou druhých předchozích slavností Páně; oktáv společný.

c) Jest hod Boží vánoční slavností Boha Otce, kterýž osvědčiv neskonalou lásku svou, nám Syna svého seslati ráčil; hod Boží velikonoční jest slavností Boha Syna, kterýž z lásky k nám opustiv slávu svého nebeského Otce, k nám na zem sestoupil, člověkem se stal, trpěl, umřel, aby nás vykoupil; hod pak Boží svatodušní jest slavností Boha Ducha svatého, který Ježíšem Kristem a Bohem Otcem seslán byv, na apoštoly sestoupil, vykupitelské dílo Páně dokonat, je dále vede a dokonává a vésti bude až na konec světa. Slavnost Nejsvětější Trojice všecky tyto tři slavnosti v jedno zahrnuje a tvoří takto společný oktáv jich všech.

d) Jiný důvod, proč svátek tento jest jen slavností dvojnásobnou druhé třídy, udává časopis pro libomudrctví a bohosloví (v Kolíně

nad Rýnem 1835. seš. 13. str. 135.) takto: pravíť, to že ustanoveno jest tak proto, že o slavnosti sv. Trojice nekoná se památka žádné události, kterážby přímo ku dílu vykoupení našeho se vztahovala, nébrž jen náboženské pravdy (článek víry); a pravdy, jak víme, nepůsobí tak na člověka, jím nehýbají, aniž ho povznášejí, jako historické děje.“ — Ani tento důvod není bez smyslu.

Ve středověku slavnost tato v některých církvích konána byla s oktávem. (Conc. Arelat. 1260. c. 6. — Laodic. 1287. c. 11.).

§ 168.

Zvláštnosti, jež slavnost sv. Trojice do sebe má.

Slavnost tato, hledíce ku sv. obřadům a jejich významu, nemá zvláštností do sebe žádných; jedině to, že:

a) v hodinkách téhož dne vyznání víry (symbolum) sv. Athanasia, v němž článek víry o Nejsvětější Trojici se vysvětluje, z povinnosti (ex officio) se říká;

b) Mše má svůj zvláštní formulář. Vstup k té mši (introit) pokládá se vůbec za liturgické dílo učeného Alkuina (mnicha, učence a důvěr-

níka Karla Velikého)*), proti čemuž ovšem nic podstatného namítati se nedá; jen se nesmí tvrditi, že by jej byl pouze a výhradně pro tuto slavnost sestavil, neboť by to byl hrubý prohřešek proti časovědě, ještoť slavnost svaté Trojice v Církvi ještě ani zavedena nebyla. Třeba říci, že chtěl podati všeobecné vyznání svaté Trojice (*Confessio Trinitatis*), kteréžby se ke všem nedělím a svátkům hodilo. Později teprv, když slavnost sv. Trojice v Církvi vůbec zavedena a ustanovena byla: vstup ten výhradně pro tuto slavnost ustanoven jest. Zníť pak takto: „Pochválena budiž svatá Trojice a nerozdílná Jednota; vyznávati budeme jemu, neboť učinil s námi milosrdenství své.“ (Tob. 12, 6.) „Hospodine, Pane náš, jak předivné jest jméno tvé po vši zemi!“ (Zalm. 8, 2.)

c) Praefací téhož dne (de SS. Trinitate) připisuje se od mnohých papeži Pelagioví I. (555—560); avšak již *Mikrologus* (observ. eccl. c. 60.) podotýká: „Druhdy nenáležela výlučně tomuto dni, nébrž užívalo se jí o všech dnech Páně.“

*) Alkuin, učený mnich v Eboracum, nyní York v Angličanech. Tam odtud povolal ho císař Karel Veliký ke svému dvoru, kde Alkuin zarazil vyšší školu (*schola Palatina*), ve které sám učival a kde i císař sám jeho žákem byl. Sestavil i pro veškerou říši Karlovu školní plán. † 804.

d) Perikopa epištolní vzata jest z listu sv. Pavla k Římanům (11, 33—36.) a poukazuje patrně obsahem svým k nevystižitelnosti nejhlubšího a nejvznešenějšího tajemství svaté naší víry, totiž Nejsvětější Trojice; Evangelium pak (Mat. 28, 18—20.) hlásá nám tu hlavní a základní pravdu svaté naší víry ústy samého Pána Ježíše Krista, Spasitele našeho; neboť vypravuje nám, kterak apoštolý do veškerého světa rozeslal a národy ve jménu Boha Trojjediného, Otce, Syna i Ducha svatého křtíti velel.

Poznámka. Sv. Trojice v Církvi se vy-podobňuje buď jako na nebi kralující: Otec i Syn na trůně, Duch sv. nad nima, z obou vycházející; anebo dle původu osob: Bůh Otec nejvýše, Bůh Syn (na kříži) v lůnu jeho, nejniže Duch svatý, vycházející z obou; anebo při křtu Páně.

Bůh Otec mívá kolem hlavy trojhrannou záři, jedin ve třech osobách. Při sochách trojhranný podstavec; svatá Trojice základ naší víry a veškeré soustavy křesťanské. Katolický křesťan vyznává svatou Trojici znamením svatého kříže. —

§ 169.

Kterak slavnost tato ctihodna a
důstojna jest.

Slavnost Nejsvětější Trojice Boží, ať jest
původ její kterýkoli, jest a zůstane nejvyšš
důstojna a ctihodna, neboť:

a) Má za základ *hlavní a první* článek ve-
škeré víry křesťanské; neboť na něm spočívá
veškerá budova *svatého učení Kristova*, o Bohu
Otcí Stvořiteli, Synu Vykupiteli, Duchu svatém
Posvětiteli. Toť ten článek víry, jímž se lišíme
od Židů i od Mohamedánů; popřeme-li ho,
sesuje se veškerá soustava křesťanská a ne-
zůstane než víra v jednoho Boha (Deismus);
stáli bychom na rovní se Židy a Turky. Pročež
základní pravdou jest, co dí sv. Jan: „Tři jsou,
kteří svědectví vydávají na nebi: Otec, Slovo
a Duch svatý.“ (1. Jan 5, 7.)

b) Jest dojista přáním každého upřímného
křesťana-katolíka, aby tento hlavní článek svaté
naší víry, poněvadž ve třech předcházejících
slavnostech Páně zvlášť vytknut býti nemůže,
zvláštní slavností ozdoben, povznesen a vyzna-
menán byl.

c) Jest tato slavnost, jak svrchu již po-
dotknuto, úhrnnou slavností všech svátků i
slavnostních dob Páně; neboť věřícímu křesťanu

jak bytost a podstatu, tak i působení Trojjedí-
ného Boha na mysl uvádí a připomíná.

Bůh *Otec* nás *stvořil* k obrazu svému, otcovsky o nás pečuje a nám všechno dává; řídí s láskou a moudrostí kroky naše a vede nás k sobě, cíli poslednímu, svrchovanému, abychom v lásce jedenkrát navždy s ním spojili se.

Bůh *Syn*, Ježíš Kristus, nás *vykoupil*; opustil slávu Otce, na zemi sestoupil, vzal podobu služebníka na sebe, „ve všem jse učiněn podobným nám, kromě hříchu“; za nás trpěl a umřel, aby nás od věčné smrti vykoupil a do slávy věčné uvedl.

Duch svatý pak jest *Posvětitel* náš; jím k novému životu znovuzrozeni býváme, onť v nás původcem vyššího, duchovního života; On osvěcuje naši mysl, a božskou osobu Ježíše Krista, jakož i jeho svaté učení vždy lépe a jasněji nám poznati dává a ve společenství Ježíše Krista nás uvádí, skrz nějž i s Otcem nebeským ve spojení vcházíme, neboť jest Pán a Spasitel náš stálým prostředníkem naším u Boha. „Jedenť zajisté Bůh, jeden také prostředník mezi Bohem a lidmi.“ (1. Tim. 2, 5.)

Tak zajisté slavnost Nejsvětější Trojice Boží nejvýš důstojna a ctihodna jest.

Poznámka. O slavnosti svaté Trojice sluší dojista katolickému křesťanu, aby jako pout-

ník, kterýž valnou část cesty své byl urazil, zpět obrátil zrak svůj a co až dosud o jednotlivých svátcích a slavnostech Páně sobě připomínal, nyní sobě k mysli přivodil a rozjímal lásku a skutky Trojjediného Boha a za vše vroucí díky Bohu vzdával. Uvažuje pak v živé víře neskonalá dobrodiní Nejsvětější Trojice Boží a vida, kterak láska každé ze tří Božských osob má péči o každého člověka, má všecek se zasvětit Trojjedinému Bohu a vzbudit to svaté předsevzetí, že chce všeho hříchu se varovati a vždy živ býti jako zdárné dítě Boha Otce, vděčný vykoupenec Boha Syna a neporušený chrám Ducha svatého.

Hlava pátá.

Slavnost Božího Těla.

§ 170.

Původ slavnosti té.

a) Každé dítě v katolické Církvi ví, co jest slavnost Božího Těla; ví, že se vede slavný průvod mimo chrám Páně, že se staví oltáře, že Velebná Svátost se nese ven, staví na oltáře, že se jí dává požehnání; že se Pánu Ježíši Kristu, kterýž v ní, Bůh a spolu člověk, přítomen jest, všecka sláva děje; že se nesou prapory, zdobí domy, zpěvy a hudba se ozývají, zvoněním a střelbou sláva se koná a že každý i nejkrásnější roucha na sebe bere, aby úctu a radost na jevo dal. I příroda napomáhá; neboť skýtá kvítí, jímž cesta nebes Králi se postýlá. V pravdě, slavnost dojemná, nejkrásnější, nejradostnější, naše sláva a naše chlouba, takořka vítězosláva svaté katolické Církve. „Kde jest který národ“, volá sv. Tomáš Akvinský, „kterýžby měl Pána a Boha svého uprostřed sebe přebývajícího, jako my katoličtí křesťané?“

Jest sice slavnost Božího Těla ze všech

zasvěcených svátků Páně v Církvi nejpozději zavedena, ale není nová; neboť vždy v Církvi se konala a to na *zelený čtvrtek*, jakožto den ustanovení Nejsvětější Svátosti oltářní, jen že pro smutek Církve ve svatém témdni ne tak okázale a slavně, jako nyní, ani ne svátkem veřejným čili zasvěceným. Proto ustanoven den zvláštní, v době radostné, po první neděli posvatodušní, čili po svátku sv. Trojice a to ve *čtvrtek*, poněvadž ve čtvrtek Spasitel se svými učedníky poslední večeři slavil a Nejsvětější Svátost Oltářní ustanovil.

b) První podnět ku slavnosti Božího Těla dala nábožná řeholní panna, později abatyše v klášteře Montcornillon, blíže města Lutychu v Belgicku (naroz. 1193, představenou od roku 1230), *blahosl. Juliana*. Vidala prý, tak vypravuje nábožná pověst (Acta Sanctor. apud Bolland. 5. Aprilis) u vidění měsíc plný záře (úplněk), pouze na jedné straně prý poněkud zatemnělý a jako natržený anebo skvrnu mající. Vidění to častěji se opakovalo a činilo ji na mysli velice nepokojnou. Modlila se a postila dlouhý čas, Boha prosíc, aby jí vidění to objasniti a nějak vysvětliti ráčil, ale marně. Též se svěřila několika zpovědníkům; ale žádný nevěděl, jakby jí věc vyložil. Po mnohém a dlouhém modlení a vzývání Boha konečně vý-

znam zjevu toho jí sdělen jest, totiž, že měsíc znamená katolickou Církev; temná trhlina čili skvrna na něm nedostatek jedné slavnosti a to k uctění *Nejsvětější Svátosti Oltářní* a nedostatek tento že zatemňuje z části úplnou záři svaté Církve Boží. Zároveň jí poručeno, aby o zavedení přiměřené slavnosti u představených Církve se ucházela, aby veřejnou a slavnou úctou Nejsvětější Svátosti poněkud zadost činěno bylo Spasiteli Ježíši Kristu za mnohé ty urážky, jež se mu nedostatečnou úctou Jeho Nejsvětějšího Těla a Nejsvětější Krve činí.

Dlouho nedůvěřovala prý si (20 let) vidění ono vyjeviti, až teprv r. 1230, totiž kdy představenou téhož kláštera se stala. Svěřila se nejprv Janu z Lausenny, kanovníku u chrámu sv. Martina v Luttichu; pak arcijahnu tamtéž, Jakobu z Troyes; provincialovi Dominikánskému Hugonovi a některým jiným mužům, zbožností a učeností proslulým. Tito oznámili věc Robertovi, biskupu Luttišskému, který dlouho o věci přemýšlel a ji zkoumal; posléze roku 1246 i pastýřský list vydal, jímž slavnost tu pro veškeré biskupství své na budoucí rok doporučil. Že však tento biskup téhož ještě roku zemřel, slavnost konána nebyla, až provincial Hugo, který zatím kardinálem a papežským legátem t. j. vyslancem v Německé říši se stal,

opět do Luttichu přišel a tu všemožně o to se staral, aby slavnost nejen v Luttišském biskupství, ale i jinde zavedena byla.*)

Nebylo dojista slepou náhodou, ale řízením Božím, že jeden z oněch mužů, jimž blahoslavená Juliana vidění své nejprv byla zjevila, totiž Jakub z Troyes, papežem a to pod jménem *Urban IV.* se stal.

Tento vydal r. 1264 bullu (papežský spis), kterouž nařídil, by nová slavnost po veškeré Církvi a to s oktávem (Clem. I. 3. tit. 16.) se konala.**)

Avšak nedlouho po vydání této bully

*) Před svým odjezdem do Říma rozkázal (r. 1252.), by slavnost ta ve všech chrámech vyslanectví jeho podřízených se konala.

*) Bulla ta zachovala se až dosud. Též prý ku zavedení té slavnosti událost v Bolsenně nemálo přispěla. Událost ta známa jest v Církvi pod jménem Bolsenská mše. Rozumí se totiž pod tímto jménem zázračný zjev, který ku zavedení slavnosti Božího Těla znamenitě prý přispěl. Papež Urban IV. byl totiž prý na váhách, má-li tuto slavnost, v Luttišské diecési již zavedenou, též u veškeré Církvi doporučiti, čili nic. Když tou dobou (r. 1264.) právě v Orvietě (ne v Civitě Vecchii, jak Schröckh ve svém církevním dějepise neprávě udává) dvorem byl: rozlil prý v blízkém městečku Bolsenně, starém Volsinium, jeden kněz při mši svaté krupěj konsekrovaného (předpodstatněného) vína na šáteček kalichu podložený (corporale) a snažil se, toto pochybení své tím zakrýti, že korporale na něž krupěj byla upadla, složil. Avšak ku svému hroznému leknutí viděl, že krupěj přece proráží a po sobě všude krvavé stopy ve způsobě hostie zůstává. Událost tato prý přiměla papeže Urbana k tomu, by déle neodkládal a slavnost Božího Těla všudež, t. j. u veškeré Církvi zavedl.

papež Urban IV. zemřel, čímž ovšem nové opět překážky slavnosti v cestu vstoupily a bulla až do roku 1311 mrtvou zůstala, až posléze papež Klement V. na sněmu Vienneském (ve Francii) r. 1311 bullu předchůdce svého opět ve známost uvedl a nařídil, by slavnost Božího Těla u veškeré Církvi a to ve čtvrtek po sv. Trojici se konala, na čemž zůstalo.

§ 171.

J m é n o t é s l a v n o s t i.

a) V církevní mluvě slove: Slavnost Těla Kristova (Festum Corporis Christi); v češtině rovněž tak říkáme: Slavnost Božího Těla. Měla by slouiti vlastně Slavnost Nejsvětější Svátosti oltářní; neboť jest vlastně, jak svrchu praveno, slavností zeleného čtvrtka, ustanovení totiž této Svátosti; slove též „slavnost Těla a Krve Páně.“

b) Německy slove „Frohnleichnam“ a to všelijak se vykládá. Byť učenci v tom se i shodovali, že „Leichnam“ tolik jest co „Leib“, tělo: přece tím více v náhledech svých se rozcházejí, co se první syllaby „Frohn“ týče. Tu

Ono korporale však až dosavad v biskupském chrámu Orvietském se chová. Znamenité jest vyobrazení mše Bolsenské ve vatikánských Stancích od Rafaela v Římě. (Srov. Raynald. Contin. Annal. Baron. ad a. 1264. n. 26.; Bened. XIV. Comment. de Fest. D. N. J. Chr. etc. Tom. I. p. 212).

myslí někteří, že Frohn jest tolik jako wahr, pravý, pravdivý; jiní, že jest téhož významu jako svatý (heilig). Správněji však se vyloží to slovo, hledíme-li k jiným, stejně znějícím, jako Frohndienst, tolik co Herrendienst a tak by bylo Frohnleichnam tolik, co Leib des Herrn, Tělo Páně či Boží Tělo. Vším způsobem jest pojmenování to i v Němcích prastaré. (Slov. cirk. Wetzer a Welte sv. 4. str. 140.) *).

§ 172.

Doba a den té slavnosti.

a) Slavnost Božího Těla padá do doby svatodušní a to do pohodí svatodušního, totiž, ten

*) Ještě jiná německá pojmenování jsou: Gottesleichnamstag, Unserherrgottstag, Sakramentstag, der heil. Blutstag, Kränzeltag (poněvadž mnozí z věřících téhož dne nosí věnce a zdobí jimi oltáře, obrazy, sochy, i příbytky své). Též u nás v Čechách v mnohých krajinách jest obyčejem, o slavnosti Božího Těla a po veškerý oktáv věnečky do chrámu Páně přinášeti, je namonstranci dávati dotýkati a jimi potom doma obrazy, sošky, kříže, příbytky, též okna ozdobovati. Zhusta jest i zvykem, že i duchovní průvodu o Božím Těle věnec na levém rameni nosí, jež jim děvčátka (družičky) obyčejně pletou. Též v obyčeji jest, o slavnosti Božího Těla ta nejkrásnější roucha na se bráti, zvláště pak děvčátkům bílé šatičky dávati a věnci je ozdobovati, čímž se uctivost k tomu svátku a radost na jevo dává. Proto v Němcích po různu slove též „Prangtag,“ od skvostných a nádherných rouch, jimiž zvláště pohlaví ženské se ozdobuje a jež proto „Prangkleider“ se nazývají. (Wetzer a Welte — článek. Frohnleichnamsfest

čtvrtek po sv. Trojici; a jak sv. Tomáš Akvinský dotýká, velmi příhodně; neboť v době té Duch svatý srdce učedníků vyučil, aby tajemství této Svátosti u veškerém rozsahu jejím poznali a věřící v tu dobu Svátost tu ku spasení duší svých přijímati mohli.

b) Den, kterého slavnost Božího Těla se koná, byl od počátku čtvrtek po sv. Trojici, anebo po oktávu svatodušním a tak jest až podnes. Že čtvrtek ku slavnosti té se stanoví, stává se dojista proto, že ve čtvrtek Nejsvětější Svátost oltářní ustanovena jest byla.

c) Důvod, pro který papež Urban slavnost tu na den svrchu řečený ustanovil, byl nepochybně ten, že čtvrtek ve svatém či pašijovém týdnu, na který výroční památka ustanovení Nejsvětější Svátosti oltářní vlastně připadá, zdál se mu býti nepřiměřeným ku radostné slávě, s jakouž slavnost ta v Církvi konána býti měla, poněvadž Církev, účastenství majíc v utrpení Páně, radosti oddávati se nemůže a proto radost tu na příhodnější dobu odkládá. Poněvadž pak na jisto se ví, že Nejsvětější Svátost ve čtvrtek ustanovena jest byla, proto také při témž dnu se zůstávalo.

§ 173.

Účel té slavnosti.

a) Pokud se účelu slavnosti Božího Těla týče, udává jej sv. sněm Tridentský naproti bludařům 16. století, kteří se slavností tou uráželi, těmito slovy: „Velmi slušno jest, že někteří dnové za posvátné ustanovení jsou, v nichž křesťané všickni zvláštní a řídkou jakousi významností vděčné a pamětlivé osvědčují mysl, ku společnému Pánu a Vykupiteli pro tak nevýslovné a v pravdě božské dobrodiní, jímž smrti jeho vítězství a vítězosláva se představuje. A tak slušelo se, aby vítězitelka pravda nade lži a kacířstvím vítězství slavila, aby protivníci její do prostřed takového lesku a takové všeobecné radosti Církve postaveni jsouce, buď oslabeni a překonáni hynuli, anebo studem naplnění a zahanbeni jsouce, konečně jednou zmoudřeli.“ (Sez. 13. kap. 5. o Nejsvět. Svát.). Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, jest a zůstává po vše věky „cestou, pravdou a životem, dveřmi spasení, révou milosti, věčným prostředníkem mezi Bohem a lidmi;“ on ale v Nejsvětější Svátosti tajemným způsobem přítomen jest. Slušíť tedy, abychom jemu k vůli z pouhé úcty a lásky, zvláštní slavnost konali; neboť táž velebná Svátost jest náš nejvyšší, svrchovaný

póklad, náš vítězný prapor pravdivosti naší svaté víry.

b) Každá sice mše svatá jest takováto slavnost díky a radosti; avšak táž touha, kteráž vůbec jednotlivé dny, by rozeznávaly se od jiných, svátky a slavnostmi činí, jeví se i zde. Co z lidské slabosti denně při mši svaté se zamešká neb opomene, má touto zvláštní slavností, jak již svatý otec Urban IV. důmyslně byl pověděl, nahrazeno a napraveno býti.

§ 174.

Zvláštnosti této slavnosti.

Zvláštnosti, jež slavnost tato do sebe má, jsou tyto:

a) Vyznamenává se průvodem, jak možná nejslavnějším, zvaným theoforickým č. bohosným, poněvadž Nejsvětější Svátost z chrámu Páně ven se nese.

b) Vystavuje se velebná Svátost nejen na den slavnosti samé, ale též po veškerý oktáv a to při hlavní mši svaté ráno, někdy též při odpolední i večerní pobožnosti a to v monstranci čili ostensorium, kteréž věncem ozdobeno jest. Synoda v městě Sens v Gallii r. 1320. mluví již o tomto vystavování velebné Svátosti, kterýžto obyčej v Církvi snad tak starobylý jest,

jako slavnost sama. (cf. Thiers, traité de l'exposition l. 2. c. 2.).

c) Při mši svaté říká i zpívá se po „Graduale“ výborný zpěv (píseň), zvaný „sekvence“, sledozpěv „Lauda Sion,“ „Chval Sione“ — od sv. Tomáše Akvinského*), ano někde při písni té i požehnání lidu Nejsvětější Svátosti se udílelo. (Ritual. Bamberg.).

§ 175.

Svatý průvod o Božím Těle.

a) Průvod o Božím Těle jest průvod theoforický čili bohonosný, t. j. takový, při němž velebná Svátost (Sanctissimum) se obnáší; a jest nejslavnější ze všech průvodů, jež v katolické Církvi obvykly jsou. Pokud se stáří tkne, vešel ve zvyk nepochybně již od počátku, když totiž započato, Nejsvětější Svátost ku veřejnému uctění vystavovati.

b) Ve farnostech, kde katolíci beze vší překážky víru svou vyznávají a své služby Boží veřejně konati mohou, koná se průvod o slavnosti Božího Těla samé, v městech pak, kde několik farností jest, v jedné o slavnosti, v ostat-

*) Od téhož světce jsou též písně „Pange lingua“ (Zjev jazyku . .) a „Adoro te“ (Klaním se tobě) k uctění Nejsvětější Svátosti.

ních buď tu neděli po Božím Těle, anebo některý, i všední den v oktávu, anebo v osmý den čili oktáv samý, anebo též o některé z následujících neděl a to tak, že, pohodlná-li jest povětrnost, i po náměstích, ulicích a na venkově po návších průvod se vede. Sbor sv. obřadů v Římě (S. R. C. 8. břez. 1749.) dí: „Kdežbykoli průvod s Nejsvětější Svátostí buď o slavnosti Božího Těla, anebo v oktávu téže slavnosti s nádherou (slávou), jakby slušelo, konati se nemohl: ustanoví biskup po svém rozumu a dle své opatrnosti každému chrámu jednu z následujících neděl, o kteréž by, po odsloužené mši svaté s připomínkou o Nejsvětější Svátosti, způsobem v rubrikách předepsaným, slavný onoho svátku průvod odbývati se mohl.“

c) Zde onde koná se v témž chrámu dvai třikráte a to o svátku samém, tu neděli po něm a v den osmý (oktáv).

§ 176.

Způsob, kterým průvod ten se koná.

Procesí čili průvod Božího Těla rozeznává se od ostatních průvodů v Církvi obyčejných tím, že s největší slávou a okázalostí se vede. Jest pak způsob průvodu toho tento:

a) Veškerý chrám zelení (máji) ozdoben

jest, zvláště oltářové kvítím jsou okrášleni; i sama monstrance (ostensorium) věncem ozdobena jest.

b) Slouží se nejprv slavná mše svatá; v epistole vypravuje se ustanovení Nejsvětější Svátosti oltářní; v evangeliu pak Pán Ježíš sám mluví o svém těle a o své krvi, duchovním to pokrmu a nápoji. Zvláště pak v té krásné písni „Chval Sione“ velebná Svátost se oslavuje a velebí.

c) Po mši svaté kněz, vezma velebnou Svátost v monstranci, když kadidlem ji byl okouřil a povinnou úctu Spasiteli v ní byl vzdal, obrátí se k lidu a zapěje: „Pange lingua gloriosi“ — „Zjev jazyku vznešeného Těla svaté tajemství,“ načež veškerý průvod se seřadí a dle naznačené cesty, obyčejně ke čtyřem oltářům, se ubírá. Zpěváci, jdouce s průvodem, tu píseň dále zpívají.

d) Božský Vykupitel ubírá se jako slavný král uprostřed lidu svého, mezi nímž volil přebývati pod skrovničkou způsobou chleba v Nejsvětější Svátosti oltářní.

e) Při slavném průvodu tomto se nese napřed kříž, bezpečný vůdce na cestě života; pak následuje nevinná mládež, po příkladu dítek Jerusalemských, prozpěvujíc chvalozpěvy božskému Vykupiteli a jej oslavujíc. Zvláště pak

děvčátka v bílých rouchách, majíce věnečky pletené v kadeřích svých, sypou kvítí na cestu božskému Vykupiteli. Potom kráčejí pořádkové řemeslníctí, rozličné jednoty a spolky, majíce v čele prapory své, radostné to odznaky vítězoslávy Kristovy; jiní pak v řadě za sebou a po stranách, anebo i před velebnou Svátostí nesou svíce rozžaté, na znamení osvícené víry a planoucí lásky ku Kristu.

Kněz pak a to, kde jich jest více, nejstarší a nejpřednější, kráčí, nesa velebnou Svátost, pod baldachinem čili nebesy, jež čtyři vzácnější muži téhož města anebo osady nesou. Duchovní mladší, anebo služebníci chrámoví, jdouce před celebrantem, okuřují velebnou Svátost na znamení nejhlubší úcty, jižto Církev božskému Spasiteli ve Svátosti přítomnému vzdává. Kde jsou řehole anebo bratrstva, súčastňují se rovněž s tého průvodu.

Vůbec rozvinují všemožnou nádheru a slávu jak duchovenstvo, tak věřící lid. I domy a ulice, kudy průvod se ubírá, kvítím, věnci, ratolestmi, mladými stromky (břízkami) ozdobeny jsou. I cesta bývá kvítím, chvojí nebo zelenými rostlinami posypána a pokryta. Vše svátečně, co nejkrásněji, jest oděno. I děla zahřmívají na počest Pánu nebes i země, i vojsko, tu-li posádkou jest, buď doprovází krále králů, činíc

mu čestnou stráž, anebo stojíc v řadách vzdává zbraní a výstřely nejvyšší čest. Přemnozi pak věřící, kráčejíce vzadu za Velebnou Svátostí, buď tiše se modlí, koříce se v duchu božskému Vykupiteli, anebo prozpěvují přiměřenou píseň, anebo říkají příslušné modlitby*).

f) Při průvodu koná se čtvero zastavení, jako o křížových dnech. Ta záleží v tom, že se Velebná Svátost na čtyrech stolích, jež způsobem oltářů upraveny, též přiměřeně od sebe vzdáleny jsou, složí. Jsou též oltáře ty, je-li možno, ke čtyřem světa úhlům obráceny, na znamení, že všickni národové, se všech světa stran, ku stolu Páně pozváni jsou a že Ježíš Kristus všemi národy země veleben býti má.**)

U každého oltáře zpívá se evangelium po každé jiné, o Nejsvětější Svátosti jednající, vždy jiným evangelistou sepsané, na doklad, že všickni o té Nejsvětější Svátosti svědčí; pak se koná modlitba o té Svátosti a jiné dvě za úrodu zemskou a na konec lid Velebnou Svátostí se žehná.

*) Písně latinské jsou: Pange lingua, Sacris solemniis Verbum Supernum prodiens, Adoro te devote. Všecky mistrně přeložil do češtiny † Fr. Sušil.

**) Ze všech bohonosných čili theoforických průvodů, tento jediný se liší tím, že se kněz na cestě s Velebnou Svátostí zastavuje; římská obřadní kniha však o tom ničehož nepraví (ani Thiers I. 5. c. 5.) Obyčej pak, že lid při oltářích Velebnou Svátostí se žehná, povstal nepochybně v 16. století. (Binterim sv. 5. díl I. str. 290.). Již ve 14. století prý kněz ku konci mše svaté lidu Velebnou Svátostí (ciboří) požehnání udílel.

g) Když pak průvod opět do chrámu Páně se navrátí, ukončí se veškerá pobožnost chvalozpěvem sv. Ambrože: Tebe, Bože, chválíme (Te Deum laudamus) a posledním požehnáním.

§ 177.

V ý z n a m s l a v n o s t i t é.

a) Slavností tou dává Církev na jevo nejprv víru svou ve skutečnou přítomnost Ježíše Krista v nejsvětější Svátosti Oltářní. „Kdo mne vyzná před lidmi,“ pravil Spasitel, „toho vyznám i já před Otcem svým nebeským.“ (Mat. 10, 32.)

b) Jeví radost z největší lásky a největšího dobrodiní, jež nám Spasitel touto Svátostí prokázal, neboť neměl co by lepšího, dražšího a vzácnějšího nám byl zanechal, než sama sebe. Sv. Augustin (Exposit. in 1. Cor. 2, 13.) dí: „Nic se neostýchám tvrditi, že nám Bůh, jakkoli vševědoucí, více dáti nevěděl; a jakkoli bohat, ani neměl, co by lepšího nám dal.“

c) Utvrzuje věřících v této víře a zároveň božskému Vykupiteli nejhlubší poctu vzdává a jej oslavuje.

d) Jest slavnost ta zároveň vroucím díkem za všechny milosti, jichž nám dobrotivý Bůh touto nejsvětější Svátostí prokazuje a pobídnutím, bychom tomu, který tak velice nás mi-

loval, že i přebolestnou smrt za nás podstoupil, rovněž jen láskou spláceli. Pročež:

e) má jak duchovní, tak světské osoby svatý úmysl rovně pronikati a oživovati, že Ježíši Kristu povždy věrni zůstanou, jak na křtu svatém byli slíbili, kterýžto úmysl se jeví slovy: „Ježíši, tobě žiju, Ježíši, tobě umírám, Ježíši, tvůj jsem v životě i ve smrti.“

Zvláště pak dívčí mládež, provázejíc v bílých rouchách Božského Spasitele, dává na jevo, že s pomocí téhož Spasitele, v Nejsvětější Svátosti přítomného, nevinnost svou neporušenou zachovati chce; že nedá oblouditi se světskou, smyslnou vášní, ale že touží po koruně nevadnoucí, již Pán zaslíbil těm, kdož jej milují.

f) Čtení u každého oltáře částky jednoho ze čtyř evangelistů, jednající o Nejsvětější Svátosti, jest připomínkou věřícím, že všickni čtyři evangelisté o Nejsvět. Svátosti Oltářní svědčí; totiž Matouš, Marek a Lukáš tím, že vypravují o jejím ustanovení, sv. Jan pak (kap. 6.) o jejím zaslíbení, kdež se čtou slova: „A chléb, kterýž já dám, tělo mé jest (jež vydám) za život světa“ (6, 52.); a že víra naše, pokud tohoto článku se týče, na nezvratných základech spočívá.

§ 178.

Kterak slavnost Božího Těla důstojna jest a přiměřena; některá pokynutí.

a) Slavnost Božího Těla jest *důstojna*; neboť:

1. neměl Spasitel, co by lepšího nám dal, než sama sebe;

2. nemáme, ba ani nemůžeme míti ani my něco dražšího a vzácnějšího, než jest předobry a přelaskavý Spasitel náš, sám Pán Ježíš Kristus. „Kde jest který národ, kterýby měl Pána a Boha svého uprostřed sebe přebývajícího, jako my katoličtí křesťané?“ volá sv. Tomáš Akvinský (in opusc. 57.). Pišeť zajisté: „Nesmírná Božské štědrosti dobrodiní, prokázaná národu křesťanskému, neocenitelné mu dodávají důstojnosti. Neboť není, aniž kdys byl národ tak slavný (a veliký), kterýžby měl bohy, blížíci se sobě, jako nám přítomen jest Bůh náš“.

b) Jest i *přiměřena*:

1. Jest radostným vyznáním naší víry. Spasitel toho žádá řka: „Kdo mne vyzná před lidmi, toho vyznám i já před Otcem svým nebeským.“ (Mat. 10, 32.)

2. Jest utvrzením naší naděje. Slíbilť Spasitel: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má

život věčný a já jej vzkřísím v den nejposlednější.“ (Jan 6, 55.)

3. Jest podnětem naší lásky; neboť nemohl Pán Kristus lépe a více neskonanou lásku svou nám osvědčiti, než touto Svátostí byl učinil. „Když miloval své, kteříž byli na světě, svědčí apoštol, až do konce je miloval“. (Jan 13, 1.)

c) Proto má katolický křesťan téhož dne nejen svatým obřadům přítomen býti a víru ve skutečnou přítomnost Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, v této Svátosti osvědčovati, naději v sobě utvrzovati a lásku rozněcovati; ale má také to, co zevnitř koná, uvnitř v srdci chovati, t. j. Pána Krista v srdci nositi, v něm oltář lásky mu postaviti, jej kvítím křesťanských ctností a skutků zdobiti a na něm plamen pravé, čisté lásky k Bohu a bližnímu udržovati, aby, jako Kristus Pán v Nejsvětější Svátosti tělem a duší, Božstvím a člověčenstvím všecek nám se obětuje, i my jemu celí, se vším, co nám draho a milo, se obětovali, bychom zvolati mohli, jako apoštol (Gal. 2, 20.): „Živť jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus.“

Hlava šestá.

Svátky Páně nezasvěcené.

Slavnost Proměnění Krista Pána.

§ 179.

Jméno a účel slavnosti té.

a) Slavnost a památka „Proměnění Krista Pána“ koná se na východě i západě 6. srpna na základě zázračné události, kteráž z evangelia o druhé neděli postní známa jest a kterouž apoštol Páně sv. Matouš v 17. kapitole evangelia svého vypravuje.

V západní Církvi nese jméno „Slavnost Proměnění Krista Pána“ (festum Transfigurationis Jesu Christi); u některých též „Slavnost zjevení se na hoře Tábor“ (festum Patefactionis Christi in monte Thabor).

b) V řecké církvi, kteráž tuto slavnost dříve než latinská konala, nazývána jest obyčejně „slavnost Tábořská“ (to Thaborion), jak posvátné zpěvy (hymny) Jana Damascenského a Kosmy Jerusalemského dosvědčují.

Známa jest též u Řeků pod jménem Pro-

měnění (metamorfosis) a u nich vůbec o slavnosti té jako o slavnosti docela zvláštní se mluví.

Na západě jest slavností v Církvi obecnou, nezasvěcenou (festum chori), kdežto na východě ku dvanácti velikým čili hlavním slavnostem náleží.

c) Účel její velmi pěkně vyjádřen jest v následující modlitbě řecké církve: „Kriste, Bože náš, který jsi na hoře Tábor se poměnil a učedníkům svým na slávu svého Božství patřiti dal: ozáři i nás světlem poznání tvého a veď nás na cestu přikázání svých, který jsi jediný dobrý a nejlepší přítel náš.“

§ 179.

Jak stará jest slavnost ta a kdy
zavedena.

a) Slavnost „Proměnění Krista Pána“ byla ve východní Církvi v 6. a 7. století již vůbec známa a konána: svědky toho jsou svrchu již uvedení Jan Damascenský a Kosmas Jerusálémský ve svých hymnech; zvláště pak nasvědčuje tomu Ondřej Kretenský svou homilií, kterou o této slavnosti již měl. Šířila se ponenáhlu a zvláště na východě jest slavností starobylou; kdy však zavedena a Církví naporučena byla, přísně stanoviti se nedá.

b) V latinské Církvi slavnost ta sice známa byla, jak z jedněch dějin mučednických (Wandelbertovo Martyrologium; žil v 9. stol.) vysvitá; avšak po dlouhý čas zde onde jen konána jest. Též Durandus již o ní mluví a mluvě dotýká, že Proměnění Páně neudálo se téhož dne, o kterémž památka jeho se slaví, nébrž kteréhož apoštolé poprvé o něm mluvili, poněvadž, jak sv. Matouš 17, 9. vypravuje, „neměli žádnému o tom vidění praviti, až by Syn člověka vstal z mrtvých.“

Na západě však slavnost ta oblíbena nebyla, rovněž jako slavnost Nejsvětější Trojice, jak ze slov mnicha Pothona z Prumu (§ 164.) zřejmo jest. Týž Pottho z Prumu mluví ještě ve 12. století o slavnosti té jako o slavnosti nové, kteráž obdiv jeho vzbudila (de stat. Dom. Dei l. 3.); neboť tehdáž na západě jen v některých klášteřích a chrámech slavena jest.

a) Teprv za Kalixta III. (1455—1458) stala se slavností všeobecnou v západní čili latinské Církvi a to od roku 1457. (Raynald ad a. 1457 n. 23.); příčinou udává se vítězství roku 1456 u srbského Bělehradu nad Turky dobyté. V témž smyslu praví Dresser (de fest. dieb. p. 136.): „Kalixt III, papež římský, téhož dne (6. srpna) slavnost Zjevení se Páně na hoře Tábor r. 1457 a to ze dvou důvodů ustanovil: 1. aby děj znamenitého a pamětihodného se

zjevení na téže hoře každého roku se opakoval; 2. aby u vděčném duchu obnovovala se památka vítězství, jehož křesťanský voj roku 1456 byl dobyt, Turky od obléhání Bělehradu odraziv. Kalixtus III. tedy slavnost Proměnění Páně u veškeré západní Církvi zavedl, nikoli však jí původcem nebyl, jak Gavanti (thes. s. rit. tom. 2. pag. 255.) dokládá řka: Za původce slavnosti a hodinek církevních téhož dne (officia) u všech pokládán jest Kalixt III. 1456. od Platiny a Nauklena; avšak v pravdě původcem slavnosti nebyl, o čemž poznamenal v letopisech Baronius (in 2. not. lat. Martyr.).

§ 180.

Některé poznámky k té slavnosti.

a) Pokud se týče obřadů a bohoslužby, nemá slavnost ta nic zvláštního do sebe. Koná se každého roku 6. srpna a má, jsouc slavností dvojnásobnou větší (festum duplex majus) zvláštní hodinky i mešní formulář.

b) Zakládá se na písmě svatém; účel pak, svrchu vytknutý, jest dojista čistý a vznešený.

c) Jediné, co by zvláštní a neobyčejnou věcí zdáti se mohlo, jest, že slavnost ta v západní, t. j. naší katolické Církvi pozdě uznána

a zavedena byla. Že na druhou neděli postní evangelium o události té položeno jest, stalo se proto, aby bylo upomínkou, že ve sv. postě se Spasitelem nahoru vstoupiti a z horších v lepší proměnit se máme.

Hlava sedmá.

O slavnostech svatého kříže.

§ 181.

O účtě svatého kříže vůbec.

a) Kříž, jsa obrazem, slove v řeči učencův kříž vypodobněný (*crux exemplata*) a rozeznává se od skutečného kříže Kristova (*crux realis*), i cd znamení svatého kříže (*signum crucis et crux usualis*) v soukromé i veřejné pobožnosti, na př. při modlitbě. Kříž, na němž vypodobněn jest Spasitel, slove obraz Ukřižovaného (*imago crucifixi*), anebo prostě crucifix; bez obrazu čili podobizny slove křížem prostým; kříž velmi zhusta v životě křesťanském se naskytá a všecken život Církve křížem protkán jest.

Nejobyčejnější tvary kříže, jak za starých časů se naskytují, jsou tyto: kříž čili kůl prostý, dřevo prosté (*lignum seu crux simplex*); opak jeho, kříž složený, ze dvou břevn se skládající (*crux compacta*). Na onen býval mučedník neb odsouzenec buď prostě přibit (*affixio*), anebo zdola naboden (*infixio*, řecky skolopsis). Tento, nástrojem jsa mučednickým, slul buď

kříž šikmý (*crux decussata* ×), anebo poloviční (*crux commissa* T), anebo úplný (*crux immissa* +). Kříž Spasitelův byl kříž úplný neb dokonalý a proto takového v Církvi se užívá.

Rozeznává se kříž latinský a kříž řecký; latinský má dřevo stojící, kolmé čili svislé delší příčného (†); řecký má obě břevna sobě rovná (+). Někdy se nalézá kříž, ozdobený nástroji mučednickými, pro upamatování na umučení a smrt Páně (Boží muka). (Wetzer a Welte sv. 6. str. 260.).

b) Poněvadž na dřevě kříže spasení naše dokonáno jest, co divu, že od prvních dob Církve bylo předmětem všeobecné úcty a vážnosti u věřících? Záhy vypořádováno i na hrobích (v katakombách, na hrobech mučedníkův, znamení spásy), jakož i v obecném životě na znamení žehnání. Proto již Tertullian (na konci 2. stol.) dí (ve svém spisu *de cor. mil.* kap. 3): „Při všem zdaru a vzniku, když se domů vracíme neb vycházíme, když se oblékáme neb obouváme, když se myjeme neb jíme, rozsvěcujeme, ležíme neb sedíme a cokoli jiného konáme, vždycky své čelo znamením kříže znaménáme.“ Tak i sv. Justin, mudřec a mučedník, dí ve své obraně či apologii: „V hodinu modlitby obracíme se k východu slunce a pravou rukou znaménáme se ve jménu Ježíše Krista,

tím znamením nám tak potřebným“ (rozumí se sv. Kříže). Rovněž sv. Augustin (†430, dissert. 2. in evang. s. Joan.): „Otážíme-li se katechumena: „Věříš v Pána Ježíše Krista?“ odpovídá: „Ano“; a hned znamením svatého kříže znamená čelo své a tím ukazuje, že za kříž Páně se nestydí. Též sv. Ambrož (lib. de his, qui myster. initiant. c. 3.): „Voda se k ničemu nehodí v chrámě, leč byla-li prve posvěcena znamením sv. kříže.“ Tak i Jan Zlatoústý a jiní. Ejhle svědectví hned z prvních dob Církve! Byl tedy (sv.) kříž již záhy svatým odznakem křesťanův, kteří zpočátku prsty svými ve vzduchu jej dělali, zvláště pak bylo obyčejem při veřejných i zvláštních modlitbách na konci sv. křížem se žehnati a říkati slova: Skrze Ježíše Krista † Amen.

Též při svatých obřadech svátostních, jako: při křtu, biřmování, večeři Páně, i při svěcení na kněžství a jiných užíváno sv. kříže, jak ve východní, tak západní Církvi, toliko s tím rozdílem, že latiníci, dělajíce kříž, příčnou čáru vedou od levé strany ku pravé, Řekové však naopak, jak to až dosud můžeme viděti; též že Monofysité (bludaři, kteříž vyznávají pouze jedinou podstatu v osobě Pána Krista, totiž božskou) užívají, znamenajíce se, prstu jednoho, na označení své víry v jedinou podstatu, ostatní

Řekové tři. Důvod toho jest víra ve svatou Trojici. — V naší čili západní (latinské čili římské) Církvi kříž, zvaný veliký, má se dělati pravou rukou, s prsty zcela nataženými; kříž malý pouze pravým palcem.

c) Později, zvláště po znamenité události, jižto císaři Konstantinovi Velikému (Sokr. cír. děj. kn. 1. hl. 2.) kříž na nebi zázračně se objevil (*apparitio crucis* r. 312.): v Církvi započato jest, kříž buď s obrazem, buď bez obrazu Spasitelova vypodobňovati, anebo malovati. V prvnějším případě bráno k tomu obyčejně dřevo; avšak užíváno též skvostnějších látek, jako: zlata, stříbra, slonové kosti a t. p.; ne- zřídka též i nejdražšími drahými kameny přiozdobován jest. Císař Konstantin dal na památku zázračného onoho zjevení, o němž i Eusebius ve své církevní historii, i v životě Konstantina I. (*Vita Const.* I. 27—30; též *Lactant. de mort. persecutor.* c. 44.; *Sozomen. hist. eccl.* I. 3.) vypravuje, nejen všude na veřejných místech kříže stavěti, ale dal dle svatého znamení toho i hlavní prapor svého vojska zhotoviti kterýž *labarum* (řecky *labaron*) se nazýval*)

*) Nevěrci usilovali nejednou zázračnou událost Konstantinovu přirozeným způsobem vysvětliti. avšak marně; výklady ty zázračnější byly, než událost sama; sběhat se před očima veškerého vojska a nikdy nebylo možná, ji upříti

I sám na náměstí římském dal postaviti sochu svou a dal do ruky jí kříž jakožto podporu a pod kříž dal vyryti nápis: „Tímto spásonosným znamením (hoc salutari signo) osvobodil jsem město vaše ode jha tyrana a vrátil jsem římskému senátu starý lesk a starou vážnost.“

d) Tou dobou (4. stol.) začato též, chrámy a oltáře křížem ozdobovati, též na hrobích sv. mučedníků znamení sv. kříže dělati, na oznak, že křesťan a že za Krista trpěl. Odtud povstal mezi věřícími zbožný obyčej, i hroby svých milých a drahých osob zemřelých křížem opatřovati a i žehnati. Též na místech, kde chrám postaven býti měl a najmě oltář, dříve kříž postaven byl, jako až dosud dle rozkazu Církve se děje; odtud v církevní mluvě, zaraziti kříž (crucem figere) tolik co chrám založiti. Také křesťanští národové, kdykoli dobyli pohanských zemí, dávali opanování jejich na jevo tím, že hned v nich kříž postavili; tak Kolumbus.

Nový ten prapor měl svrchu začáteční litery jména Christos
^P
; ta byla na žerdi; pod nima příční dřevo způsobem

kříže, tak že labarum vypadalo takto: ^P
. Ještě více než

100 let později chován tento říšský prapor na památku v císařském paláci v Římě, jak dějepisci pátého století dosvědčují (Sokr. I. c.), až bouře staršího středověku (barbarští národové) jej zničili.

Též bohoslužebná roucha, zvláště svrchní, jako roucho mešní (ornát č. kasule) a pluviály, křížem, buď vyšívaným neb i malovaným, okrašlována jsou, kterýž u Řeků i z kovu litý býval a buď z předu na prsou, anebo v zadu na plecích umístěn byl. Na korouhvích, nářadí kostelním, prádle, ostatkářích a j. též zhusta i v obecném životě na předmětech rozličných, na př. na odznacích císařské neb královské důstojnosti, jako: na koruně, na žezle a jablku, znamení kříže se nalézá; na prsou zasloužilých osob o Církev a stát; na prsou vojenských důstojníků a statečných bojovníků; na věžích kostelních a chrámích křesťanských, na školách, ústavech dobročinných, jako: nemocnicích, chorobincích, sirotčincích, na ústavech pro chudé a j.; na veřejných místech, na náměstích, ulicích, na cestách, rozcestích a horách, na hřbitovech zvláště na místech, kde neštěstí se stalo a t. d. všude s křížem se setkáváme.

e) Vedle ustanovení sněmu Trullanského (r. 692.) nesměla podoba kříže pouze do země dělána býti a to z obavy, že by to svaté znamení pošlapáno a tak zneuctěno býti mohlo. V 5. století povstal obyčej, sv. kříž zespod přiozdobovati beránkem, z jehož prsou krev vytéká; avšak i to šestým sněmem, všeobecným druhým Cařihradským r. 680 zakázáno jest a

nařizeno, by místo beránka kříž podobou lidskou, na něm visící, ozdobován byl. Kanon tento však pouze v západní Církvi zachováván jest; východní podržela kříže prosté a holé.

f) Z Církve katolické přešel sv. kříž i ku protestantům. Luther znamení sv. kříže při ranní a večerní modlitbě zřejmě odporoučel, též při křtu a večeři Páně. Měl i jim býti památným znamením směřující smrti Páně. Avšak pozdější protestanté z přepjaté a nerozumné bázně, by prý lid v modlářství a pověře neutkvěl, (!) spíše však ještě ze vzdoru proti katolické Církvi, i toto svaté znamení spásy naší z duchovního života svého a tedy i z příbytků a modlitebnic svých vyvrhli, ba ani sebe, před modlitbou a po ní, anebo vstupující do modlitebny, ba ani dítek svých sv. křížem nežehnají, čímž se stává, že, nemajíce ni soch, ni obrazů, ba ani kříže v modlitebnách svých, jejich bohoslužebné domy na srdce člověka pranic nepůsobí, ba je tak chladné a studené nechávají, jako jsou ty zdi jejich samy.

§ 182.

O úctě svatého kříže zvlášť.

Vědomí neskonaleho dobrodiní, jehož se nám utrpením a smrtí Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, dostalo, bylo příčinou, že záhy úcta ku sv. kříži mezi věřícími pěstována býti začala a stále udržována jest; proto také svatý kříž, to znamení spásy, zvláštními církevními slavnostmi, k nimž, aspoň poněkud, jisté udalosti podnětu podaly, ctěn a oslavován jest. Sem náleží:

1. slavnost Nalezení sv. kříže (3. května);
2. slavnost Povýšení sv. kříže (14. září);
3. pobožnost svaté křížové cesty;
4. obyčej, sebe znamenati svatým křížem; a
5. o znamení sv. kříže v poměrech a případech jiných.

§ 183.

1. Slavnost Nalezení sv. kříže.

a) Původem slavnosti té jest udalost, již sv. Cyrillus, patriarcha Jerusalemský, sv. Paulinus, Sulpitius Severus, Ambrosius, Chrysostomus (sv. Jan Zlatoústý), Rufinus, Theodoretus Sokrates (v cír. hist.) a Sozomenus vypravují,

kterak totiž *pravý* svatý kříž, na němž Spasitel náš, Pán Ježíš Kristus, byl zemřel, císařovnou Helenou, matkou císaře Konstantina Velikého, roku 326 skutečně nalezen jest.*) Táž rozdělila prý sv. kříž ve *tři* díly, části; jednu část dala prý hned stříbrem obložití a darovala ji patriarchu Jerusalemskému, Makariovi, na věčnou paměť; druhou poslala i se svatými hřeby synu svému, císaři Konstantinovi; a třetí darovala městu Římu a to chrámu od ní vystavenému, pod jménem: „Chrám sv. kříže Jerusalemského“ (Basilica di santa Croce in Gerusalemme). Část do Cařihradu zaslanou dal prý Konstantin do jedné své podobizny na ochranu města zazdití; ze sv. hřebů však jeden prý do přestkvostného udidla svého oře a druhý do svého diademů anebo své přilby uchovati; v Jerusalémě pak stavěn hned na témž místě, kde sv. kříž nalezen byl, nádherný chrám pod jménem „Božího hrobu“ a r. 335 ukončen.**)

Kterak záhy lid úctu k těmto sv. ostatkům choval, i jak rychle úcta ta se šířila, patrno

*) Viz o tom cirk. slovník 1. vyd. Wetzer a Welte. sv. 6. str. 266. n. Též Podstránský „Výklad“ I. str. 422

**) Jeden hřeb chová se v Římě v nadřečeném chrámě a jeden též v Monze v Lombardii, v koruně býv. Lombardských králů; jest z něho železný proužek u vnitřní straně koruny, kteráž odtud slove železná koruna. Poslední jí byl korunován Ferdinand Dobrotivý r. 1836.

z Cyrilla Jerusalémského (katech. 13. c. 4.; a 10, c. 19. † 386). Na obou tuto uvedených místech táhne se na doklad, že Pán Kristus skutečně trpěl a umřel, ku dřevu sv. kříže, nezvratněmn to svědku, kteréž, jak praví, až podnes u nás, totiž v Jerusalémě se viděti může a těmi, kdož ze svaté horlivosti části z něho uřezali neb ulomili, odtud do veškerého téměř světa rozneseno jest. (Cfr. ejusd. epist. ad Constant. comm. 3.).

b) Týž sv. kříž v Jerusalémě častěji lidu k veřejnému uctění vystavován jest, a to: 1. v pondělí velikonoční; 2. ve středním týdnu velikého postu; 3. mimořádně poutníkům, z veliké dálky příšlým; a za 4. dne 14. září (vrácení z Persie a uložení na předešlé místo; *povýšení sv. kříže*. O tomto posledním dnu bývala hlavní slavnost a to nepochybně již od času Konstantina, ke cti svatého kříže konána; nesla hned zprvu jméno „povýšení sv. kříže“ (*exaltatio sanctae Crucis*, řecky: *staurosimos hemera*) a byla ustanovena bezmála na památku nalezení sv. kříže a posvěcení chrámu Božího hrobu. — Ačkoli mnozí tvrdí, že u Řeků jiná a zvláštní slavnost pod jménem „nalezení sv. kříže“ nikdy konána nebyla, aspoň ne vůbec a slavně: přece myslí jiní, že na východě táž slavnost dříve zobecněla a v lid vešla, než na

západě, byť čas jejího zavedení přísně určití se nedal.

Na západě poprvé o ní zmínka se činí ve Svátostníku (Sacramentarium) a Antifonáři sv. Řehoře Velikého, kdež pod jménem „nalezení sv. kříže“ (inventio sanctae Crucis) na 3. květen se klade. (Gregor. M. oper. tit. Maur. t. III. 86, 391, 693). Od těch dob prý po veškerém západě se šířila.

Dle Duranda (rat. div. off. 7. c. 11.) byl prý papež Eusebius (310) na západě původcem té slavnosti. Mikrologus (de obs. eccl. p. 462) o věci té dokonce nepochybuje, an takto dí: „Eusebius papež (r. 310), od blahoslaveného Petra 32., ustanovil, aby všickni křesťané nalezení sv. kříže dne 5. před Nonami Májovými slavně světili“ a dokládá: „Povýšení však sv. kříže ne tak všeobecně a tak slavně se koná a to snad proto, že žádné o něm zvláštní ustanovení, jako o nalezení, se nenalézá.“ Dle jiných ji prý zavedl papež Silvestr I. (314—335), souvěkovec a vrstevník Konstantinův; a tito dovolávají se Nikefora (hist. círk. kn. 8. hl. 29.); tento však praví jen vůbec, že tehdaž v Jerusalémě slavnost konána jest; snad že zde onde se líbila a souhlasu nalézala, ale slavností, vůbec zavedenou, nebyla.

Mimo Řehoře mluví na západě o slavnosti

té Walter, biskup Orleanský, synoda Tulússká 1129 a j.; avšak slavností všeobecnou stala se teprv ve 14. století, buď r. 1347 skrze papeže Klementa VI. (1342—1352), anebo r. 1376 skrze papeže Řehoře XI. (1370—1378). Tak myslí i Gavanti (thes. tom. 2. p. 227) a praví, že týž Řehoř stvrdil i officium, jež Petr, biskup ze Sinigaglie, k té slavnosti byl složil.

c) V řecké církvi jest slavnost ta slavností dvojnásobnou prvé třídy vyhrazenou (*festum duplex primae classis privileg.*); v Církvi však latinské slavnost dvojná třídy druhé. Gavanti (l. c.) praví: „Klement VIII. tuto slavnost mezi slavnosti *druhé* třídy vřadil a antifony ku chválám změnil, aby byly tytéž jako o povýšení (sv. kříže), poněvadž prvější děj obsahovaly pochybný “

c) Koná se 3. května (Bollandisté; Tillmont Mem. VII. 1—21.; Stollberg X. 253.; Buttler 3. Mai et 14. Sept.) a Gavanti dí: „Kdyby slavnosti Nanebevstoupení Páně a Nalezení sv. Kříže se sešly, učiniž se připomínka o slavnosti sv. kříže, byť slavnost o témže Pánu bytí se zdála; a rozdílnost dosti jest zřejmá z rozdílnosti tajemství.“

§ 184.

2. Slavnost Povýšení sv. kříže.

Dne 14. září koná Církev svatá každého roku památku Povýšení sv. kříže. Původ slavnosti té jest tento:

a) Roku 614 dobyli Peršané za krále Chosroa II. Jerusaléma, zajali patriarchu Zachariáše a mnohé jiné křesťany, odvedli do zajetí a vzali sebou i vzácnou kořist, „svatý kříž“ z chrámu Božího hrobu, jež císařovna Helena, matka Konstantina Velikého, byla nalezla, nadějice se, že zaň hojné výkupné složeno bude. Týž svatý kříž dán do zvláštní skříně, zapečetěn a nechán pod dozorem patriarchy samého; uchován na jednom pevném zámku v Armenii. Když pak 13 let na to, r. 627, císař Heraklius Peršany přemohl, ve smlouvě o mír zřejmě vytčeno jest, že sv. kříž navrácen býti má. I stalo se; a když císař v Cařihradě, po dosaženém vítězství, na stkvostném voze čtyřmi slony taženém sedě, vítězoslavný vjezd svůj do Cařihradu slavil, dal svatý kříž, ve schráně složený, rovněž u vítězoslávě před svým vozem nésti. Roku 629 (630) cestoval týž císař se slavným komonstvem do Jerusaléma, aby svatý kříž na prvější místo uložil a za vítězství Pánu Bohu děkoval. I zařízena jest slavnost nebý-

valá, neobyčejná. Císař sám chtěl na svých bedrách svatý kříž, jím opět vydobytý, do chrámu Božího hrobu donést a tam uložit; ale přihodilo se mu, jako Marii Egyptské (Bolland. 2. Apr.), když v Jerusalemě svatý kříž k veřejnému uctění vystavený spatřiti toužila; neznámá síla držela ji zpět, že do chrámu vkročit nemohla. — Když totiž velikolepý posvátný průvod, provázený hudbou a zpěvy, ku bráně na horu Kalvarii vedoucí byl přišel, nemohl Heraklius, svatý kříž nesa, s místa se hnouti; neznámá síla držela jej. I užasli všickni nad věcí tou; avšak patriarcha Zachariáš, kterýž s císařem ze zajetí se byl navrátil, vida císaře u veškeré slávě, v plné okrase císařské, kterak Spasiteli, rovněž tou cestou se ubírajícímu a kříž hříchův našich nesoucímu, nejméně se podobá, proniknut nebeskou myšlénkou, takto k němu promluvil: „Pomysli, ó císaři, zda-li ty, v císařském ornatě svém a v této slávě a nádheře, jen poněkud Spasiteli, Ježíši Kristu, se podobáš, kterýž sice touž cestou kráčel, ale uprostřed zlých v největším ponížení, s korunou trnovou na hlavě, tento svatý kříž nesl?“ I porozuměl Heraklius; a hned císařský oblek složiv a nepatrný (kající) plášť na se vzav, bos dále kráčel, moha hned s místa se hnouti. I do-

nesen jest tak sv. kříž do chrámu Požího hrobu a na prvější místo své uložen.

Toto vydobytí sv. kříže z rukou Peršanův a ta zázračná udalost s císařem Herakliem dodaly památce sv. kříže nové slávy a důstojnosti. I konána každého roku památka toho dne 14. září pod jménem „povýšení sv. kříže“ (Exaltatio sanctae Crucis, řecky „staurofaneia“ — zjevení se — totiž sv. kříže).

Též na *západě* slavnost ta konána jest; avšak zde jen památka zpětného přivezení sv. kříže z Persie, jak vysvítá z Wandelbertova Martyrologia, kdež o 14. dni měsíce září takto čteme: „Povýšené stkvějí se prapory kříže zpět přineseného, ježž vítěz Heraklius z nehodné Persie zpět přivezl.“ A v mučednických dějinách (Martyrologium) Notkerových takto čísti jest: „Téhož dne (14. září) (koná se památka) povýšení sv. kříže, kterýž Helenou nalezen byv, tak v půli (na polovice) rozříznut jest, že kříž i v Jerusalemě uchován, i kříž do Cařihradu donesen byl. Po mnohém čase uplynulém perský lid s králem svým Chosroem . . . i do Jerusalema vtrhl. Odtud mimo přemnohé vzácné (ozdobné) znamenitosti, též kříž Páně odvezli, ježž Chosroe ve stříbrné věži složil a sobě v též věži zlatý stolec zřídil, na němž jako Bohu rovný zasedal Heraklius tedy, římský císař, proti Peršanům

na válku se vydav, zabil Chosroea a ctihodné dřevo s velikou úctou zpět přinesl, kteréhož dne mnozí slepí, chromí (sklíčení), malomocní, posedlí uzdravení jsou a i mrtvý vzkřísen jest.“ (Basn. Canis. lect. antiqu. II. III. 174.)

O zázračné události s Herakliem nemá Notker ničehož. (O tom Chronografia Theofan.; Damberger, Synchronist. Gesch. der Kirche, B. 1. S. 384; Fleury, Hist. eccl. ad a. 628—629; Buttler; Sollerius in Martyrol. Usuardi ad 14. Sept.).

b) Dle spisovatele církevního Platiny (vit. Pontif.) slavnost tato od papeže Honoria I. (625—638) schválena a též na západě zavedena jest. Nesprávnost v letopočtu tuto se naskytující rozřešil již Gavanti (thes. tom. 2. pag. 239), an dí: „Slavnost povýšení sv. kříže (byla již) před smrtí sv. Jana Zlatoústého († 407), kterýž téhož dne smrtí sešel a dvě řeči o téže slavnosti měl. V průvodci sv. Hieronyma o tom (se činí) zmínka; v řádě římském a ve Svátostníku sv. Řehoře Velikého nalézá se tichá mešní modlitba (secreta), jižto až dosud užíváme (t. j. kterou až dosud se modlíme); ostatní potom změněny jsou“.... „Praví se, že Honorius I. tuto slavnost do západní Církve zavedl r. 623 (z Platiny vyňato); snad ji rozšířil (t. slavnější učinil). Pročež Herakliovo vítězství

(jež) mnohem pozdější (jest), stkvělejší učinilo slavnost již zavedenou, kteréž (vítězství) se přihodilo r. 631.“ (Ze Sigeberta k r. 631, z jeho letopisů.)

c) Slavnost tato koná se vždy v Církvi 14. dne měsíce září; u Řekův jest, jako předešlá, slavností dvojnásobnou první třídy, vyhrazenou (*festum duplex primae classis privileg.*); v naší západní Církvi byla dle Duranda slavností polodvojnou, později dvojnou. Papež Klement VIII. prohlásil ji za slavnost dvojnou větší.

§ 185.

3. Svatá křížová cesta.

a) Jedna z nejdojemnějších pobožností ve svaté katolické Církvi jest jistě pobožnost křížové cesty. Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, nesa sobě nástroj ukrutné smrti své na bedrách svých, konal tu cestu v bolestech duše i těla, od domu Pilátova až na horu Kalvarii, na místo popravné, kterážto cesta později a zcela přiměřeně nazvána jest cesta kříže anebo křížová. Cesta tato právě proto, že Pán a Spasitel náš, konaje dílo vykoupení, tudy kráčel a ji předrahou krví svou skropil, od křesťanů vždy u

veliké cti chována jest a s nábožnou myslí navštěvována.

Po vše věky, a to již od počátku, svatá místa věřícími navštěvována jsou a tu pobožnost konána, v pevné víře, že pouť ta zvláštní zásluhou jim pro spasení duše bude. Vždy konány jsou pouti do svaté země, vždy svatá místa ctěna a navštěvována jsou. Za času křížových výprav křížákům vůbec nejen odpustky udíleny jsou, ale započato též některá svatá místa (*stationes*) zvláštními odpustky obdarovávat, jichž účastným se stával ten, kdo to neb ono z umučení Páně památné místo navštívil a tu pobožnost vykonal.

Když pak za posledních dob pouti do Jerusaléma a na svatá místa pro vzdálenost a veliké obtíže vždy řidčejšími se stávaly, připadly *synové sv. Františka z Assisi*, Františkáni, kteříž jsou strážcové Božího hrobu, na myšlénku, některá ze svatých míst ve svých chrámech buď obrazem, anebo v sochách představovati, jež dle jistého pořadu a počtu *cestou kříže* (*via crucis seu calvarii*) nazývali, aby věřící, tyto obrazy neb sochy vidíce, v duchu na svatá místa se vmyslili, o utrpení Páně sobě rozjímalí a tu cestu konajíce, s křížem svým za Ježíšem Kristem kráčeli; a tak stali se ti otcové původci křížové cesty, kteráž za dnů našich

téměř v každém katolickém chrámě se nalézají a k nejkrásnějším ozdobám jeho náleží.

Aby pak věřící tím spíše ku pobožnosti té navedeni byli, ucházeli se Františkáni u hlavy Církve o *odpustky* pro své křížové cesty a to o takové, jakých účastní se stávají navštěvovatelé skutečných míst ve svaté zemi. Papež Innocenc XI. vyslyšel prosby jejich a vydal 5. září r. 1686 list (breve), kterýmž jim týchž odpustkův povolil, jakéž měla některá místa ve svaté zemi a to každému jejich místu, oltáři a chrámu; a nejen jim, ale i řádům, řeholím a bratrstvům s nimi spřízněným.

Innocenc XII. rozšířil milost, předchůdcem svým řeholi Františkánské udělenou brevem z prosince r. 1694. (začíná slovy: Sua nobis) v ten smysl, že brevem Innocence XI. i nábožné navštěvování štací křížové cesty rozuměti se má. Benedikt XIII. prohlásil v březnu 1726. (brevem: Inter plurima), že skrze jeho předchůdce Innocence XI. a XII., Františkánům a jim spřízněným řeholím a bratrstvům udělené odpustky ode všech věřících na místech, před oltáři a v chrámech, zvláště pak u křížových cest Františkánům a jejich spřízněncům náležících získány býti mohou.

Ještě dále šel papež Klement XII. brevem čili dopisem svým ze dne 16. ledna 1731, (za-

činá: Exponi vobis), ustanoviv, že odpustky tyto kdekoliv, u každé křížové cesty získány býti mohou, kteráž s povolením neb schválením příslušného biskupa, faráře neb představeného téhož chrámu a místaněkterým členem řádu sv. Františka zřízena jest byla. Prohláší zároveň tatáž papežská ustanovení, že ty odpustky způsobem přimluvy též duším v očištění přivlastněny býti mohou. A tak jest až dosavad. Církev tedy každému, kdož svatou křížovou cestu nábožně navštíví a pobožnost tu vykoná, týchž odpustkův uděluje, jakých získává ten, kdo místa utrpení Páně ve svaté zemi skutečně navštíví, na nichž se sběhlo to, co obrazem křížové cesty vypodobněno jest (Wetzler a Welte sv. 6. str. 276.)

Poznámka. Některé štace mají odpustky plnomocné, jiné zase jen sedmi let a sedmi Quadragen (40 dní). — Má-li křížová cesta, jižto Františkán nezařídil, tyž privileje míti, jest k tomu zvláštního papežského povolení třeba.

V nejnovější době mají i křížové cesty, knězem Redemptoristou požehnané, totéž výhradní právo (privilegium), jako kdyby je byl kněz z řehole sv. Františka žehnal.

b) Co se počtu obrazů neb zastavení (štací, kaplí) týče, není všude jeden a týž; též co do

předmětu vyobrazení neshodují se. U nás jich jest 14, ve Vídni však (dle rozkazu tamního biskupského úřadu čili Ordinariatu ze dne 25. února 1799.) bývalo jich pouze jedenáct. Děje, jež na našich křížových cestách obyčejně se vyobrazují, jsou tyto:

Zastavení I.: Pilát odsuzuje Krista Pána na smrt.

Zastavení II.: Pán Ježíš bere kříž na svá bedra.

Zastavení III.: poprvé klesá pod křížem.

Zastavení IV.: potkává se s Matkou svou.

Zastavení V.: Šimon z Cyreny pomáhá kříž nésti.

Zastavení VI.: Veronika roucho podává.

Zastavení VII.: Podruhé klesá pod křížem.

Zastavení VIII.: Plačící ženy Jerusalemské.

Zastavení IX.: Potřetí klesá pod křížem.

Zastavení X.: Obnažen, octem a žlučí napájen.

Zastavení XI.: Pán Ježíš na kříž přibit.

Zastavení XII.: Pán Ježíš na kříži umírá.

Zastavení XIII.: Pán Ježíš sňat s kříže a do lůna matčina položen.

Zastavení XIV.: Pohřeb Páně. — Bývá i štace patnáctá: Nalezení sv. kříže.

Ve Vídeňské diecési jsou štace tyto:

1. Kristus Pán modlí se na hoře Olivet-

ské. 2. Pán Ježíš Jidášem zrazen a zajat. 3. Jest bičován, 4. trním korunován a posmíván. 5. Pilátem na smrt odsouzen. 6. Šimon z Cyrény pomáhá kříž nésti. 7. Kristus napomíná žen Jerusalemských. 8. Kristus žlučí a octem napájen. 9. Ukřižován. 10. Pní na kříži. 11. Pohřeb Páně. (Hnojek I. str. 570.).

c) Dle Lucia Ferrarisa (de indulg. artic. 5. n. 8.) má 1., 2., 11., 12. a 13., jakož i 14 a 15. zastavení odpustky úplné, 3., 5., 8. a 10. však pouze odpustky 7 a sedmi quadragen (t. j. sedmkrát 40 dní).

Důvod, pro který štací šestá (o Veronice) žádnými odpustky nadána není, jest ten, že písmo svaté o tom ničehož neví. Pokud se jména zbožné osoby té, kteráž ustrnuvši nad božským Spasitelem, roucho mu podala, týče: utvořeno jest z události samé, o níž zbožná pověst vypravuje, že Spasitel náš, vrátiv jí roucho, svou pravou podobu (svou tvář) (veram ikonem, ikon, obraz) na něm jí zanechal, odtud jméno „Veronika.“ Týž důvod má též místo u těch zastavení, jež poklesy Páně pod křížem představují, poněvadž i o nich písmo svaté ničehož nepraví.

Slova Lucia Ferrarisa (jeho biblioth.) jsou tato: „V chrámě Božího hrobu, kde Pán náš Ježíš Kristus tři dni ležel, jsou odpustky. Na

místě, kde nalezen byl kříž Páně i s hřeby, jimiž na něm přibyt byl, jsou odpustky úplné. V domě Pilátovu, kde Pán náš byl bičován a trním korunován a ku smrti odsouzen, jsou odpustky plnomocné. — Na hoře Kalvarii, kde Kristus ukřižován jest, odpustky plnomocné. — Na místě, kde o roucho jeho metán los, odpustky sedmi let a tolikrát 40 dní. — Rovněž na místě, kde přinutili Šimona Cyrenenského, aby kříž Kristův nesl, 7 let a 7 quadragen. — Na místě, kde Pán obrácen k ženám nad ním plačícím řekl: „Neplačte nade mnou, ale plačte nad svými syny,“ 7 let a 7 quadragen. — Též na místě, jež slove „Omdlení Marie,“ když viděla Krista kříž nésti, 7 let a 7 quadragen.“ (Wetzer a Welte, sv. 6. str. 276.).

d) Místo křížové cesty bývá obyčejně chrám, kde čtrnácte obrazů dle zastavení č. štací svrchu uvedených zavěseno bývá. V klášteřích bývají též ambity čili chodby příhodným místem křížové cesty. Bývá však nezřídka křížová cesta umístěna též venku a to buď na hřbitovech (kolem chrámů), anebo na vrchách, kde nejvýše obyčejně buď kostelík, anebo kaple, anebo aspoň „Boží muka“ postavena jsou, zvláště na poutních místech (jako na př. ve Vambeřicích a jinde), odkud taková místa nezřídka též jméno „Kalvarie“ obdržela. Slo-

vou potom kaple ty či štace právem „křížová cesta,“ poněvadž křesťan tu skutečně od jedné kaple ke druhé jíti čili cestu konati musí.

e) Hledíce ke způsobu, kterým pobožnost křížové cesty konati se má, jakož i ku počtu modliteb a nábožných rozjímání, jehož při tom šetřiti třeba, Církev ničehož nepředepsala; pročez mnozí užívají knížek, v nichž navedení k té pobožnosti aneb veškerá ta pobožnost již vypracována jest; postačí, aby ten, kdo jich užívá, jen čísti uměl. Zhusta též i zvláštní knižežky, v nichž jedině křížová cesta, nezřídka s obrázky, zvláště pro dobu postní, se nalézají, od knihtlačitelů pod jménem „Křížová cesta“ vydány jsou. — Můžeť však také věřící, toho-li schopen jest, i bez knížek a bez pomůcky pobožnost křížové cesty konati a dle obrazu, jež před sebou má, o jednotlivých dobách a dějích z utrpení Páně sobě rozjímati. Mnozí spojují obé, což jest nejlépe. Mimo to bývá obyčejem, u každého zastavení jednou „Otče náš“ a jednou „Zdravas“ se pomodliti. Cestou mezi zastaveními pěje se obyčejně sloka přiměřené písni o umučení Páně. Na konci pak když totiž sv. křížová cesta v chrámu Páně se koná, činí se zastávka u Nejsvětější Svátosti Oltářní, kterouž kněz-li sám sv. křížovou cestu vede a to-li ve zvyku jest, lidu posléze i po-

žehnání udílí, jako na závěrek odpolední pobožnosti.

Svatá křížová cesta lidu se schvaluje, zvláště v postě, a jest dojista pobožností velmi dobrou a chvalitebnou, zvláště, když duchovní sám, ať v neděli, anebo v pátek (zvláště odpoledne), anebo který jiný den, pobožnost tu s lidem koná a jemu při ní vůdcem jest; od tud úsloví: „křížovou cestu vésti.“

§ 186.

Pobožnost křížové cesty prospěšna jest a duchovnímu vzdělání užitečna

a) Pobožnost křížové cesty (*pium exercitium viae crucis*) jest dojista velmi prospěšna a užitečna a nemůže dosti věřícímu lidu schvalována býti, neboť:

1. Jistě není zbožnému a věřícímu srdci nic prospěšnějšího a spasitelnějšího, než uvažovati o umučení a smrti Pána našeho Ježíše Krista, toho svrchovaného dobrodince našeho, kterýž, opustiv slávu nebeského Otce, k nám na zemi do této bídy sestoupil, podobu služebníka na se vzal, se ponížil až ku smrti a to smrti kříže, aby nás vykoupil; „když miloval své, až do smrti je miloval.“ Úvahami těmi cit v srdci se budí, láska oživuje, dobrá před-

sevzetí se vzbuzují, náklonnost ku zlému se dusí, a čistá, pravá láska k Bohu nabývá síly a života. Avšak poněvadž větší část obecného lidu neschopna jest, aby sami o pravdách sv. víry, zvláště po delší dobu, rozjímalí a rozjímajíce chvíli v nábožnosti trávili, najmě pokud života, utrpení a smrti Pána našeho Ježíše Krista se týče: proto prevelikou chválu a srdečný dík zasluhuje onen řeholník, kterýž první myšlénku pojal, nejdůležitější doby z utrpení Páně řadou obrazův znázorniti a oku představití.

3. Kéž by každý duchovní správce slovem i příkladem ke konání této pobožnosti povzbuzoval! Horlivost předkův našich téměř každý kostelík, ba i kapli křížovou cestou ozdobila! Nezřídka při veřejných cestách zřízeny jsou, aby věřící, tudy jdouce, téměř nuceni byli, Spasitele svého vzpomenouti a o umučení jeho rozjímati (hory Kalvarské). I může-liž také krásnější a Bohu milejší pobožnost v neděli neb ve svátek odpoledne konána býti, než uvažovati o umučení a smrti Páně, jež obojí pro hříchy naše snášel a podstoupil? Proto také věřící, poněvadž pobožnost ta mocně ku srdci mluví a je dojíhá, rádi na křížovou cestu chodí, zvláště když ten, kdo ji vede a řídí, zbožně sobě počíná.

ý) By kdo odpustkův účastným se stal, ne-

předpisuje Církev, jako při jiných případnostech, zpověď a svaté přijímání; avšak třeba hříchův svých pamětliv býti, upřímně jich litovati, v duchu Boha a Spasitele svého odprošovati a polepšení slíbiti, slovem, sebe, člověka hříšného, s Kristem ukřižovati. Jen takový smí nadíti se, že svatých odpustkův účastným se stane.

Předměty obrazův jsou dobré; avšak ty, jež opírají se o písmo svaté, jsou lepší; poněvadž mají pevný podklad. Co se konání samého té pobožnosti týče, třeba spíše míti zření k tomu, by v rozjímáních ne tak příliš cit útrpnosti ve věřících se budil, jako spíše láska a vděčnost ku Kristu, Spasiteli našemu a na základě těch dobrá předsevzetí pro život se vzbuzovala.

§ 187.

4. Znamenání sebe a jiných svatým křížem.

Kříž, anebo lépe znamení kříže, o němž tuto řeč býti má, není vyobrazení kříže Kristova ze dřeva neb z kamene (*crux exemplata*), o jehož účtě později řeč bude: nébrž ono znamení kříže, jež rukou děláme a jímž buď sebe, anebo jiné, anebo též předměty znamenáme (žehnáme) a jež obyčejně křížem obvyklým (ze života, *crux usualis*) se nazývá.

a) Obyčej mezi křesťany, sebe anebo jiné znamením svatého kříže znamenati, jest velice starý a náleží jistě prvním a nejstarším dobám Církve svaté; avšak již v druhém století nevědělo se nic jistého říci o tom, kde a kdy zbožný obyčej ten původ vzal. Tertullian (de cor. mil. c. 3.), Hieronymus (ep. 108. al. 27.), Chrysostomus, Augustinus a mnozí jiní mluví o věci té, jako o věci vůbec známé. Ano, někteří i tvrdí, že zbožný mrav ten již i svatým apoštolům znám byl. Tak na příklad píše Nikeforos (církv. děj. kn. 2. hl. 42.), že sv. Jan Evangelista ještě před svou smrtí sám nad sebou znamení svatého kříže dělal (t. j. křížem se žehnal) a dle Hilduina udělil prý apoštol sv. Pavel zrak slepému tím, že na jeho zavřených očích kříž udělal. Ano, někteří se domnívají, že se tak děje i ke zvláštnímu rozkazu Páně, jak sv. Augustin dí: „Chtělt Kristus, by znamení jeho na čele nám vtištěno bylo.“

b) Způsob, kterým znamení kříže v Církvi se dělalo, nebyl vždycky jeden a týž. Za prvních století znamenáno pouze čelo, řidčeji ústa anebo prsa; „čelo znamenáme znamením kříže“ praví Tertullian (l. c.).

Též předměty rozličné znamenány (žehnány) jsou sv. křížem; i rodiče povzbuzují se, by znamením svatého kříže tak dlouho dítky své zna-

menali, dokud by dítky samy toho nedovedly. Znamení sv. kříže děláno vždy pravou rukou, poněvadž jaksi přednější jest a u veškerém obecném životě více jí se užívá, než levé. — Znamenáno zprvu pouze čelo, aby, jak sv. Augustin (in ps. 30. serm. 8. a jinde) dī, Kristus veřejně se vyznával a křesťan znamením jeho ponížení pokoře se učil. Užíváno zprvu jen jednoho prstu, snad ukazovatele pravé ruky (Sozom. děj. cír. kn. 7. hl. 25.; Epiphan. haer. 30. aj.); spíše však palce a jím na čele dělán kříž stejnoramenný, řecký nazvaný, při němž prsty stejně zahnutý a vtaženy jsou. Při obřadních úkonech až dosud téhož kříže se užívá, když totiž osoby neb věci sv. křížem se žehnají (signantur). Od šestého století počínaje znamenána též ústa neb prsa.

Za dnů našich jest několik způsobů, znamenati se svatým křížem; tak:

1. První záleží v tom, že se znamenají čelo, ústa a prsa palcem pravé ruky způsobem kříže. Nejstarší snad zpráva o tomto způsobu kříže nalézá se v životě svaté Marie Egyptské kajicnice, 9. dubna. Vypravuje o ní totiž Sophronius (u Suria), že, rozmlouvajíc se Sozymem poustevníkem, čelo, oči a prsa sv. křížem znamenala (žehnala).

2. Jiný způsob kříže jest kříž veliký či la-

tinský. Dotýká se totiž věřící plochou rukou, t. j. koncem prstů vztažených, nejprv čela, pak táhne čáru přímo dolů a dotkne se prsou a konečně levého a pravého ramene čarou na příč. Tento způsob slove veliký nebo latinský kříž, poněvadž se dělá obyčejně těmi, kdož latinských slov (formule užívají a ku západní čili latinské Církvi se přiznávají. Znamená-li se čelo, ústa a prsa (vlastně tři kříže), slove tento způsob malý kříž.

Řekové užívají vůbec kříže velikého; liší se však od latiníků tím, že táhnou příčnou čáru opačně, totiž od pravé k levé, dotýkajíce se dříve ramene pravého, pak levého; ačkoli se zdá, že až do času Innocence III. (1198—1216) obojího způsobu v latinské Církvi užíváno bylo. (1. 2. de sacrif. Miss. c. 25.). Vůbec užívají Řekové znamení sv. kříže velmi zhusta, majíce předepsaný i jistý počet, kolikráte se sv. křížem žehnati mají. Protestanté ctihodný a starodávný ten obyčej křesťanský dokonce zavrhli, ne z rozumu, ale ze samého záští proti katolické Církvi.

3. Třetí způsob jest ten, když vztaženou rukou, kolmo (svisle) plochou držanou, osoby neb věci se žehnají; tu ovšem znamení sv. kříže ve vzduchu se tvoří (*producitur crux*). Sv. Augustin (*Tract. 118. in Joan.*) dí: „Konečně

co se rozumí znamením Kristovým, jež všickni znají, leč kříž Kristův? Kteréžto znamení jestli se neučiní buď na čelích věřících, anebo nad vodou, kterouž znova zrozeni bývají, anebo nad olejem, jímž, křížmem (mastí) mazáni bývají, nad obětí, kterouž se živí, nic z toho všeho řádně se neděje. Za starých časů tento kříž dělán jen palcem a dvěma předními prsty, na označení víry ve sv. Trojici; ostatní dva prsty byly ku dlani staženy.

4. Ještě jiný způsob jest ten, že se palcem pravé ruky buď jen ústa (při zívání), anebo jen srdce, anebo též osoba neb předmět některý znamená.

c) Co se slov (formulí) týče, jichž při dělání sv. kříže v Církvi se užívá, jest jich několik; nejobyčejnější jsou:

1. „Ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého. Amen.“ Prvním podnětem a základem ku formuli této byla dojista slova Kristova u sv. Mat. 28, 19.: „Jdouce učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ Již sv. Efrém, mluvě o ní (de panoplia), jako o věci vůbec známé o ní svědčí.

2. Jiná jest: „Pomoc naše ve jménu Páně“ (Adjutorium nostrum in nomine Domini. Ps. 123, 8.). Gretser uvádí místo, dle něhož již Ře-

hoř Turonský formuli tuto znal a jí užíval. (Řehoř † 594.).

3. Ještě jiná jest tato: „Bože, ku pomoci mé vzezři. Deus in adjutorium meum intende.“ Ž. 69, 2. O ní zmiňuje se již pisatel života sv. Fluberta, biskupa Lutišského.

4. Čtvrtá dále jest: „Pomoc Boží zůstaň vždycky s námi.“ (Divinum auxilium maneat semper nobiscum“); jest rovněž velice stará.

5. Ještě jiné konečně formule, jichž se však nyní již neužívá, jsou tyto: „Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista“; „ve jménu Nejsvětější Trojice Boží“ a t. d., jak z některých sv. otcův a církevních spisovatelův patrno jest. (Epiphan. haer. 30. a Surius in vita Sti Martini 11. Nov.) Binterim jich výpočítává devět.

§ 188.

Další výklady o sv. kříži, jeho významu a ctihodnosti.

a) Obyčej, znamenati sebe anebo jiné, anebo i předměty svatým křížem, jest v Církvi velice starý. Tertulliana již svrchu (§ 181.) uvedli jsme. Podobná svědectví vydávají i mnozí jiní sv. otcové církevní, jako: Hieronymus (ep. 22. ad Eustach.); Cyrillus Jerusalemský (cat. 4.); sv. Justin ve své obraně; sv Ambrož (řeč 56.);

sv. Augustin (dissert. 2. in evang. Joan.) a mnozí jiní. — Zde uvedeme jen ještě jednoho z nejstarších a víry nejhodnějších svědků, svatého Efréma Syrského, kterýž (Serm. de S. et vivif. cruce) takto dí: „Zbraň tuto, ó křesťane, každý den a každou noc, každou hodinu a chvíli a na každém místě sebou nositi nepřestávej, bez ní ničeho nepodnikej; ale buď že na lože se ubíráš, anebo že cestu konáš; buď že bdíš, anebo že pracuješ, jíš anebo piješ, buď že přes moře se plavíš, anebo přes řeku převážíš, štítem tímto se přikrývej, všechny oudy své spasitelným tímto znamením okrášluj a odívej a nic zlého nepřiblíží se k tobě. Neboť protivné moci spatřivše toto znamení, s třesením se vzdálí, zstrašeny jsouce.“ (Viz mnohá jiná o té věci svědectví v Patrist. Encykl. str. 357. a sl.).

A toho šetří křesťané až dosavad Katolíci, začínajíce svou modlitbu, znamenají se sv. křížem a týmž svatým znamením ji končí. Jest jim prvním vyznáním víry ráno a posledním u večer. Žehnají se sv. křížem, vcházejíce do chrámu a rovněž tak činí, z něho vycházejíce; ba, ni v hodině pokušení nezapomínají nejmocnější zbraně této. Matky, učíce modliti se děti své, tak dlouho ve zvyku mají, znamenati je sv. křížem, až děti samy, tak činiti, schopny jsou. — A což dím o sv. mučednících, kteříž

ve sv. kříži, v tomto znamení vítězství Kristova a naší spásy, nalézali největší posily, největší útěchy? Nezřídka Bůh tímto znamením všemohoucnost svou osvědčoval a zázraky činil.

Důvod této hluboké úcty ku svatému kříži jest dojista vědomí, že kříž jest odznakem naší víry, znamením naší spásy, praporem našeho vítězství; že Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, na něm zemřel, že jest důkazem svrchované lásky Boží; neboť ten, kterýž na něm zemřel, tak nás miloval, že „neodporoval, v ruce hříšníků se dáti a na potupném dřevě nejdražší krev svou za nás vylíti.“ Co divu, že od nejstarších dob křesťané největší úctu ku sv. kříži chovali? —

b) Svatý kříž ve svých způsobech i tajemně (mysticky) vykládán jest:

1. Znamenati čelo sv. křížem, jak za starých dob ve zvyku bývalo, jest povzbuzením, že má katolický křesťan víru svou v Ježíše Krista před veškerým světem, slovem i skutkem vyznávat. (Augustin. in ps. 30. serm. 3.); má býti připomenutím, že Ježíš Kristus spasil nás, že v nejhlubším pokoření na dřevě kříže za nás zemřel (Augustin. tract. 3. in Joan.); má být znamením pokory, kteráž pravého křesťana zlobiti má. (August. serm. 32. de div.). — Svatý Augustin nalézal ve sv. kříži i protivu ku Zá

konu starému, neboť dí: „Známka Starého zákona obřízka na tajné části těla; známka Nového zákona na svobodném čele“ a t. d.

Ano, byli jsou, kdož i místo ze sv. Pavla (Ef. 3, 18.) o sv. kříži rozuměli*), a svatému Augustinu (serm. de temp. 181.) znamená šířka kříže lásku k nepřátelům, délka trpělivost v souženích a protivenstvích, výška důvěru v Boha, hloubka pak jest mu odznakem hlubokosti úradku Božího vzhledem ku stvoření a spasení světa.

2. O významu nynějšího jak velikého (latinského) tak malého kříže pronášejí se obšírně Vilém Durandus (rat. l. 5.) a Gretzer (de s. cruce lib. 4. c. 4.). — Dělá-li se kříž všemi pěti prsty, značí prý pět prstů pět ran Kristových; tři prsty znamenají svatou Trojici; dva dvojí v Kristu přirozenost; jedním prstem kříž dělati, není prý proto mezi pravověřícími ve zvyku, že prý (dle Nikefora, církv. dějep. kn. 18. hl. 53.) monofysité tak činili (t. j. ti, kdož vyznávali jedinou přirozenost v Kristu), aby tím víru svou v jedinou jen přirozenost v osobě Ježíše Krista na jevo dávali.

*) A jest to místo: „Aby Kristus přebýval skrze víru v srdcích vašich, abyste, v lase vkořenění a založení jsouce, mohli pochopiti se všemi svatými, která jest šířkost a dlouhost, vysokost a hlubokost . . .“ —

3. V obecném životě dělá se obyčejně malý kříž: na čele, na ústech a na prsou; význam jeho jest: na čele, že se za víru svou nestydíme; na ústech, že ji veřejně vyznáváme; a na prsou, že ji v srdci nosíme; též má býti křesťanu připomenutím, aby nic, co by proti křesťanské víře bylo, nemyslí, nemluví a nežádal. — Zároveň obsahuje v sobě sv. kříž prosbu, by Trojjediný Bůh pro zásluhy ukřižovaného Syna svého nám té milosti propůjčiti ráčil, bychom, jsouce žáci onoho Mistra, kterýž na svých vyznavačích žádal, aby sebe zapírali, kříž svůj na sebe brali a jej následovali, též dle toho v myšlénkách, slovích a skutcích důstojně živi byli.

b) Znamení sv. kříže též zvláštní síla od pradávna přikládána jest (Binterim l. c. 515—518); avšak síla tato nezpočívá ve vytvořeném (plastickém) znamení samém, nýbrž v požehnání, jež Církev skrze své sluhy uděluje; v živé víře v mocnou působivost smrti Kristovy, a v úzkém poměru, do něhož věřící živou vírou ve vykupitelské dílo Kristovo vstupuje; u jednotlivých obřadů spojuje se žehnající znamení sv. kříže též s odznaky přirozenými, jako: solí, olejem, vodou atd., a velice významné jest, že všeliká svěcení a žehnání v Církvi, jakož i pomazávání, dýchání a polívání atd. dle rozkazu

Církve *způsobem kříže* se dějí. (Gretser, Binterim, Schmid, Lüft etc.)

c) Kterak znamení sv. kříže ctihodno jest a důstojno, patrně z toho, že jest znamením nejkrásnějším a nejvhodnějším, jímž katolický křesťan víru svou osvědčovati může. Jim si věřící, i nevzdělaný, a to způsobem významným a velmi srozumitelným připomíná, co jest jeho vírou, co láskou, co nadějí! Denně, ba mnohokráte za den připomíná mu sv. kříž Ježíše Krista, ten vznešený vzor a příklad náš, Pána a Spasitele našeho, kterýž za nás se obětovav až k potupné a přebolestné smrti kříže se ponížil, aby bránu nebes nám otevřel. Ráno časně, an vstává, vede jej svaté znamení kříže, an se jím žehná, tam na Golgothu a připomíná mu, aby ve jménu Ježíše Krista denní dílo své začal a trpělivě je konaje, jemu je všechno zasvětil; při západu slunce, kdy noc se sklání k zemi a zemdlené údy odpočinek hledají, končí zbožný křesťan ve jménu Božím práci svou a klekaje před sv. kříž koná večerní modlitbu svou a žehná se opět sv. křížem, pod jehož ochranou s rodinou svou klidně odpočívati bude. Ano, všelike dílo své modlitbou a modlitbu sv. křížem počíná a i dokonává, věda, že jediné a pouze skrze Prostředníka, Ježíše Krista, přístup máme k Bohu a Otci a milosti a pože-

hnání nabýváme; a jako sv. křížem zasvěcuje všeliké dílo své, rovněž i dary Boží a požívání jich a proto i před jídlem a po jídle koná modlitbu, žehnaje se sv. křížem, což jej pamatuje, aby v požívání darů Božích střídým byl a modlitbou je zasvětil a tak i po jídle, kdy dary Božími se nasytil a posilnil. A když nepřítel se blíží a pokušení naléhá, jest mu znamení sv. kříže štítem a mečem, jehož nepřítel pokolení lidského se leká a před nímž ustupuje a prchá.

Pročež nestydíme se za toto znamení naší spásy a vítězoslávy Kristovy, ale v něm chlubme se! Máme-li se čím chlubit, jest to sv. kříž, kterýž každému katolickému křesťanu dojista nad míru jest drahý a milý, kterýž s farního chrámu jeho z daleka jej vítá, vedle cesty mile jej pozdravuje, na veřejném místě víru svou s ním vyznává a v příbytku ve všech trápeních a ouzkostech jej těší. Hlásíce se ku Ježíši Kristu a jsouce katolickými křesťany, nestydíme se za svatý kříž, ale vždy, bez bázně a beze studu, veřejně k němu se hlasme a sv. křížem se žehnejme, znamenajíce zbožně čelo, ústa a prsa. Jsmeť bojovníci Kristovi, na křtu svatém přísahali jsme ku praporu tomu, přísahali věrnost, i nesmí proto znak Pána a vůdce našeho scházeti na čelích našich, aby jedenkrát to

znamení nebylo nám ke strachu a hrůze, ale k útěše a radosti!

§ 189.

5. Znamení sv. kříže v jiných poměrech křesťanského života.

Znamení sv. kříže tak velice v úctě chováno bylo, že i v jiných věcech a poměrech s vírou a náboženstvím ne přímo souvisících, jmenovitě kde šlo o pravdu a blaho člověka, se ho užívalo. Sem náleží přede vším:

a) *Soud Boží křížem* (judicium ad crucem). Tento způsob soudu středověkého náležel k soudům, jež se nazývaly soudy Boží čili ordalie (judicia Dei, judicia divina, Ordalia, Gottesurtel, Urtheil).

Soudy Boží záležely v jistých slavných obřadech, jimiž kdos v případě opodstatněného podezření, že se nějakého zločinu dopustil, nevinnost svou dokázati měl. K tomu účelu voleny jsou jednak náboženské, jednak velmi obtížné úkony a předpokládáno, že všemohoucí Bůh v hodině zkoušky nevinného neopustí, ale pomocí svou jistě v čas mu přispěje (což bylo Boha pokoušeti), jakož i že vinník vypátrán a potrestán bude.

Nejhlavnější z těchto soudů Božích byly:

- a) žhavým železem (v Čechách zvaný „právo železo“, očista železem horúcím, *judicium ferri*);
- b) s vodou horkou (právo voda, *judicium aquae*);
- c) soubojem soudním (sedání) buď s meči anebo kyji; s vodou studenou (uvržení na vodu, *missio super aquam*). Později místo toho rozhodoval též los, což se v starém právu českém znamenalo slovy: *Za vodu vrci hřebě*. Mimo tyto měli Němci ještě některé jiné; tak především, a ten způsob dojista byl nejstarším, bylo metání čili vrhání losů, o kterémž již starý jeden pohanský dějepisec, Tacitus, mluví o starých Germanech, dí: že ptáky a losy velice pozorují (*auspicia sortesque ut qui maxime observant*); pak soud Boží ohněm (*judicium ignis, igneum, ignitum*); dále soud Boží s Velebnou Svátostí (*judicium offae, judicium panis adjurati*); zůstal-li obviněný po sv. přijímání zdrav, bylo to důkazem jeho nevin; též máry (*judicium čili jus feretri, cruentationis, okrvavění*). Konečně užíváno též kříže. *) V čem vlastně soud Boží křížem, anebo spíše soud Boží u kříže záležel, nesnadno jest již, zevrubně a správně pověditi. *Baronius* (letopisy, k roku 806., čís. 24.) přímo dí, že to

*) O všech těchto způsobech viz Naučný Slovník „Soudy Boží,“ anebo všeob. slovn. církevní *Wetzer a Welte* pod slovem „*Gottesgericht*.“

neví. *Gretser* (Jesuita, kterýž obromné dílo o třech svazcích o kříži psal, — *de cruce* lib. 2. cap. 21.), myslí, že byly tři rozličné způsoby zkoušky čili soudu s křížem:

1. Jeden, kterýž prý zakládal se na zákonech u Friesův obecných, záležel v tom, že se dvě stejná dřevka, vlnou otočená, z nichž jedno však dříve křížkem poznamenáno bylo, na oltář položila. Vyvolil-li kněz anebo nevinný chlapec nevěda, dřevko s křížem, obviněný za nevinného prohlášen jest; stal-li se však opak toho, uznán za vinna a pak o vině jeho, jakož i spoluvinníkův, byli-li jací, pátráno dále.

2. Jiný prý byl ten, že obviněný, stoje před křížem, tak dlouho modliti se musil, až věc rozřešena byla.

3. Třetí pak způsob byl ten, že obžalovaný před křížem přísahati musil; při čemž očekáváno, že Bůh sám nějakým způsobem (věcí neobyčejnou, divem, zázrakem) soudní při konec učiní a pravdu objeví. (Cap. Car. Mag. a. 779. c. 10.).

4. Avšak jiní (*Pierer Encycl.*) vykládají soud Boží křížem tím, že tvrdí, že obvinilci s ramenoma, vodorovně, způsobem kříže roztaženými, pod křížem státi musili; komu dříve ramena klesla, uznán vinníkem. Avšak toto trvalo jen do roku 816. — Ludvík Po-

božný, syn Karla Velikého, téhož roku tento soud Boží zrušil.

5. Ještě jiný způsob konečně udává se ten, že dvě kostky, z nichž jedna znamením kříže poznamenaná byla, do vaku hozeny jsou; vytáhl-li obviněný onu křížkem naznačenou, za nevinného prohlásem jest.

b) Obyčej, že na těch, kdož neuměli psáti, se žádalo, by místo svého podpisu tři křížky, což značilo Trojici Boží (†††) vedle sebe označili. Naskytá se již v 6. století a pochází nepochybně odtud, že znamení sv. kříže je na pravost a pravdivost výroků jejich před soudem neb vrchností pamatovati mělo. Nalézá se tak nejvíce na listinách, veřejných i soukromých, jmenovitě nadačních, a zvláště duchovní, jako činí až dosud biskupové, neopomíjeli nikdy, ku jménu svému z předu přidati znamení kříže. Rovněž se nalézá zhusta na státních listinách (diplomech) a jiných důležitých spisech, kdež obyčejně na začátku hned, místo vzývání svaté Trojice, anebo vševědouceho Boha položeno jest.

c) Obyčej, při kýchání zbožným přáním sebe pozdravovati a při zívání ústa znamenati svatým křížem.

1. Mnich Evagrius, Skyta (4. stol.; Sokr. hist. eccl. IV. 23. cf. VII. 22.) vypravuje: „Obyčej, že zívající ústa křížem žehnáme, odtud

povstal, že ďáblové mnichy při modlení ku spaní sváděli.“ A dále dí: „Já však nicméně jsem sv. Makaria dosvědčovati a tvrditi slyšel, že ti, kdož zívají, ústa dle starého a všemi uznaného zvyku křížem žehnávají.“ (Capt. pract. ad Anatol. c. 66.).

2. Podobnou věc vypravuje Siegfried za času moru v době papeže Pelagia II. (578—590). Popisuje strašlivý ten mor, který lidi na ulicích, při stole, u hry, v rozmluvách náhle zachvacoval; a praví: „Když někdo (tehdaž) kýchnul, nezřídka kýchaje duši vypustil. Odtud obyčej, kýchajícímu říkati: „Pozdrav Bůh!“ kterýž i na nás přešel.“ (Ep. hist. l. 1. t. 1. fol. 1024.)

Ostatně zvyk, kýchajícímu zdraví přátí, již tak starý jest, že i sám veliký myslitel Aristoteles, který živ byl za časů Alexandra Velikého (tedy ve 4. stol. před Kr.) původu jeho udati nevěděl.

§ 190.

O některých nezasvěcených svátcích
Páně a závěrek tohoto rozdílu.

1. Slavnost Nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše; koná se v pátek po oktávu Božího Těla, pro svůj vztah k této slavnosti. Povstala teprv

v polovici předešlého století, následkem trojího zjevení, jehož Margaretha Maria Alacoque, ze řádu Salesianek, nedlouho před ustanovením té slavnosti za blahoslavenou prohlášená (24. dub. 1864. skrze papeže Pia IX.) účastnou se stala. Teprv po dlouhém zkoušení a boji dlouho trvajícím papežem Klementem XIII. (1758—1769) zavedena jest.

Účelem té slavnosti jest, aby láska Ježíše Krista, kterouž nám utrpením svým a ustanovením Nejsvětější Svátosti Oltářní byl prokázal, vždy více a více uznávána a Božskému Vykupiteli za všechny urážky, jež se mu nedostatečnou úctou Nejsvětější Svátosti dějí, zadosťčiněno bylo. Na začátku tohoto století utvořila se v Římě také k témuž účelu společnost, zvaná Bratrstvo Nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše, kteráž od papežů mnohými výhradními právy obdařena a téměř do veškerého světa již rozšířena jest. Počátek svůj vzala však ve Francii, kdež dva bývalí Jesuité (Abbé Charles de Broglie a Abbé Tournelly) na to pomýšleli, řád Jesuitský, ale pod jiným jménem zase obnoviti (vzkřísiti). Dleli nejprv u města Lovaně v Belgii, pak v Augsburku a ocitli se posléze (v září 1796.), před francouzským vojskem utíkajíce, ve Vídni, kdež papež Pius VI

je podřídil pravomoci (jurisdikci) kardinála Migazziho.

Vedle tohoto mužského bratrstva utvořila se brzy, a to s týmž účelem, též kongregace ženská, zvaná „Paní Nejsvětějšího Srdce Páně,“ anebo „Víry Ježíšovy.“ Měly býti obnovením, ano zdokonalením řádu Jesuitek, papežem Urbanem VIII. (1623—1644) zrušeného. Utekly se nejprv do Augsburku, odtud pak dále do Vídně (1797). Původcem jejich jest týž francouzský Jesuita P. Leonhard Fr. de Tournelly. Podnětem byla mu potřeba křesťanského vychování dívek v oněch nevěřících časech. Roku 1800. položen základ ku kongregaci v domě sestry Barat ve Vídni. Posléze r. 1826 dne 22. prosince svatým otcem Leonem XII. potvrzena jest. Od těch dob velice se šíří a blahodárně působí. Dělí se v sestry učící (paní, dames) a sestry sloužící (coadjutrices), jež obstarávají domácnost. (Soeurs de Sacré Coeur de Jesu).

2. *Slavnost a památka Nejsvětější krve Páně.* Původcem jejím jest sv. Otec, papež Pius IX., kterýž ji r. 1849. ustanovil a o první neděli měsíce července světiti přikázal. Účelem jejím jest, v srdcích věřících větší lásku ku Pánu Ježíši Kristu vzbuditi, kterýž krev svou za nás vylíti ráčil. V našich dobách nevěry a náboženské netečnosti dojista nemožno říci, že

by slavnost ta zbytečna byla. Vřaděna jest do třetího okruhu slavností Páně, v němž zvláště život a působení Církve před oči nám se staví, a to proto, aby nás pamatovala, že krev Ježíše Krista církvi život dala a jí až dosavad života a vzrůstu dodává.

3. *Památky a slavnosti z umučení Páně.* Aby Církev svatá již před postem 40denním (v předpostí), kdy započíná služby Boží konat již způsobem kajícím, jakož i v postě zvláště mysl věřících obracela k umučení a smrti Pána a Spasitele našeho, ustanovila, a to neděli devítník počínaje, každý týden památku (mši svatou a hodinky) o některém ději, rouchu neb nástroji z umučení Spasitele našeho, a to:

a) po neděli „devítník“ památku Modlitby Pána našeho Ježíše Krista na hoře Olivetské (festum Orationis Domini Nostri Jesu Christi in monte Oliveto);

b) po neděli první po devítníku: Památka utrpení (vůbec) Pána našeho Ježíše Krista (festum Commemorationis Sacratissimae Passionis Domini Nostri Jesu Christi);

c) V pátek po popelci památka trnové koruny Páně (festum s. Spineae Coronae Dom. N. J. Christi);

d) V pátek po první neděli postní: Pa-

mátka kopí a hřebů Páně (Lanceae et Clavorum Dom. N. J. Chr.);

e) V pátek po druhé neděli postní: Památka přesvatého pohřebního roucha Páně (Sacratissimae Sindonis Dom. N. J. Christi).

f) V pátek po třetí neděli postní: Svatých pěti ran Krista Pána. (Sacrorum quinque Vulnerum D. N. J. Christi).

g) V pátek po čtvrté neděli postní: Památka Nejdražší Krve Pána N. Ježíše Krista (Festum Pretiosissimi Sanguinis Dom. Nostri J. Christi).

h) V pátek po páté neděli postní jest památka a slavnost Bolestné Rodičky Boží (náleží ku slavnostem Marianským).

Každá z těchto slavností jest slavností dvojnásobnou větší (festum duplex majus) a má v missálu svou zvláštní mši (formulář) a své hodinky (officium), z nichž zvláště překrásné hymny vynikají.

Poznámka. Ku slavnostem Páně náleží též památka „posvěcení tří hlavních chrámů v Římě,“ jež rovněž po veškeré Církvi se slaví, a to:

1. Panny Marie Sněžné (Stae Mariae Majoris — Panny Marie Větší, 5. srpna);
2. sv. Jana v Lateráně (9. listopadu); a
3. sv. Petra na Vatikáně (18. listop.).

Ty tři chrámy náležejí sv. otci, biskupu římskému. Jakož pak každá diecése svěťí památku posvěcení chrámu svého biskupského čili kathedrálního: rovněž veškerá Církev památku posvěcení tří hlavních chrámů římských, poněvadž papež jest nejvyšší hlavou a biskupem veškeré Církve.

Dne 23. října jest ještě jeden svátek Páně, Slavnost Nejsvětějšího Vykupitele (Sanctissimi Redemptoris). Slavnost dvojná větší (festum duplex majus); má svou mši, jakož i své zvláštní hodinky. Důvodem té slavnosti se udává, že o jiných slavnostech Páně jen jednotlivé úkony vykupitelské ze života a smrti Pána a Spasitele našeho si připomínáme: tuto pak veškerému jeho vykupitelskému dílu památka a slavnost věnována jest.

§ 191.

Závěrek rozdílu tohoto.

Tímto ukončili jsme první hlavní část díla jednající o slavnostech Páně celého roku, a zároveň rozdíl třetí. Viděli jsme, kterak sv. Církev nižádné důležité doby, nižádné události ze života Páně nepominula, aby jí neposvětila; ale všecky oslavila přiměřenou památkou, modlitbami a bohoslužbou, jednak veřejně svátky za-

svěcenými, jednak soukromě životem svým církevním.

Připomínajíc a každým rokem obnovujíc památku života, působení a utrpení Páně, takto živě nám před oči staví život Pána a Spasitele našeho. I všecky pravdy a všecka tajemství svaté naší víry slavnostmi a obřady znázorňuje, pečлива a pamětliva jsouc, aby v nás, dětech svých a vykoupencích Ježíše Krista, duchovní život rozněcovala, udržovala, ano rozmnožovala, bychom. pamětlivi jsouce posledního cíle a konce svého, „těch věcí hledali, kteréž svrchu jsou, kde Kristus jest, sedě na pravici Boží.“ (Kol. 3, 1.).

Pohlížejíce pak zpět na úpravu a sestavení veškerého roku církevního, v němž Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, jako slunce blahodárné, v nebeské záři, uprostřed své Církve se stkvěje a třpytí, zdaliž nemusíme obdivovati se hlubokému důmyslu, moudrosti a mateřské péči svaté naší Církve, jí z hlubokosti srdce děkovati a rozkazy i přání její plniti? Zdaž nenutí nás, abychom vzbudili v sobě pevný úmysl, že chceme vždy věrně státi k ní, jakožto ku matce své, k ní se vždy a všudež hlásiti, jejími věrnými dětmi býti a zůstat i v lůnu jejím též jedenkrát zemřít? Onať jediná jest ústavem spásy a cestou jedinou, po níž cíle svého na

jisto dojítí můžeme. „Mimo Církev není spásy.“ „Nemůže Boha mítí za otce, kdo nemá Církve za matku;“ dí sv. Cyprian, biskup a mučedník.

Na nebeském obzoru Církve spatřujeme mimo Slunce spravedlnosti, Pána Jesu Krista, též měsíc čili lunu a hvězdy. Měsíc, působící milou a jemnou září svou, milostná luna, jest nejsvětější Panna, Rodička Boží, ona luna tajemná, něžná, krásná, kteráž mile nám svítí na temné pouti života tohoto. A vedle měsíce nepřehledný počet hvězd; proto po svátcích Páně následuje část, jednající o svátcích Rodičky Boží a pak, o svátcích andělů a svatých.

Rozdíl čtvrtý.

O svátcích Svatých.

Hlava první.

§ 192.

O svátcích svatých vůbec.

a) Mimo svátky Páně slaví katolická Církev též svátky svatých. Žalm 151, 1. dí: „Chvalte Hospodina ve svatých jeho;“ neboť svatí pouze milostí Boží svatými se stali a tudý všecka úcta, jež svatým se dává, v poslední příčině k Bohu se vztahuje a k němu se odnáší. Tak praví apoštol Páně, sv. Pavel 2. Kor. 3, 5.: „Ne že bychom dostateční byli, mysliti něco sami ze sebe . . ., ale dostatečnost naše z Boha jest.“ A Pán sám dí (Jan 15, 5.): „Beze mne nemůžete ničeho učiniti.“

b) Život Pána našeho Ježíše Krista má býti svrchovaným vzorem života každého křesťana; vzor ten má křesťan ustavičně míti na zřeteli a přičiniti se, aby ve skutečném životě vždy rád, věrně a s ochotností jej následoval, aby takto, jak dí apoštol Páně (Řím. 8, 29.) „při-

podobněn byl obrazu Syna jeho“ a s apoštolem zvolati mohl: „Živť jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus.“

c) A v pravdě již od počátku Církve snažili se vyznavači Kristovi vynikati svatostí a spravedlností života a takto zadost činiti křesťanskému povolání svému. Poněvadž pak svatost života svrchovaným jest cílem a posledním povoláním každého vyznavače Kristova: proto nazývají se první věřící ve spisech apoštolských svatými. Tak píše sv. Pavel k Římanům 1, 7.: „Všechněm, kteříž jsou v Římě, miláčkům Božím vyvoleným svatým (pozdravení). Milost vám a pokoj“ a t. p. Též 2. Kor. 13, 12.: „Pozdravtež jedni druhých políbením svatým. Pozdravují vás všickni svatí.“ —

A tak i společnost údův veškeré Církve jak vítězné, tak bojující, i trpící — slove obcováním svatých. Později však, okolo roku 20 po nanebevstoupení Páně, vyznavači Kristovi poprvé nazváni jsou Christiani, t. j. křesťané, a to v Antiochii Syrské (Sk. ap. 11, 26.). Když pak i někteří bludaři toto jméno sobě, a to neprávě, přivlastňovali: nazvali se pravověřící křesťané katolíky, t. j. věřící čili členové obecné Církve Páně.

d) Později však nazývali se v Církvi svatými jedině ti, kdož zvláštní svatostí a doko-

nalostí života vynikali a kteréž Bůh zvláštními důkazy jejich svatosti, totiž divy a zázraky oslavil. Ti a tací vůbec za svaté neb blahoslavené pokládáni, hlavou Církve po pilném zkoumání života jejich za svaté neb blahoslavené prohlášení (canonizati (in canonem recepti) seu beatificati) a věřícím k úctě a následování doporučení jsou. Svatí jsou ti, jež Církev vůbec ctí; blahoslavení, jejichž pocty Církev neporoučí, ale ji jen připouští.

e) Svatí a vyvolení Boží, jejichž památku Církev svatá v uctivosti chová, takto se roztrídí:

1. V čele a trůnu Božímu nejbliže stojí královna nebes, Rodička Boží, Maria Panna, která, jsouc nádobou od Boha vyvolenou a všemi milostmi obdařenou, nevěstou Ducha svatého a Matkou Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista a vzorem svatého života i všelikých ctností, po veškeré Církvi přede všemi svatými se ctí a vzývá.

2. Svatí andělé, ve všech řádech a stupních; poněvadž jsou vyšší bytosti než lidé; obdařeni zvláštními milostmi a dokonalostmi a účastníci našeho spasení. Jich užíval všemohoucí Bůh za posty k našemu spasení a mimo to povolání jsou, aby lidi milovali, chránili a o jejich spa-

sení péči měli; za ně i u Boha prosili a jejich modlitby mu předkládali.

3. Svatí *Starého zákona*, kteříž jsou:

a) svatí z pravěku: Adam a Eva, Abel, Enos, Henoch, Mathusalem, Noe;

b) svatí patriarchové: Abraham, Isák, Jakob, Josef, Mojžíš a jiní;

c) svatí proroci, velicí i malí a jiní, kteříž v písmě jsou a jejichž jména tam se uvádějí;

d) svatí, kteří sice do Starého zákona náležejí, ale na rozhraní Starého a Nového zákona živi byli, jako: Jan Křtitel, Zachariáš a Alžběta, Joachim a Anna. Ti v blahé naději a toužebném očekávání Messiáše spravedlivý život vedli a v Kristu spasení došli.

4. Svatí *Nového zákona*: a ti jsou:

a) Apoštolové a evangelisté, kteříž, učinění jsouce prostředníky ku spasení lidstva, první nauku spásy zvěštovali, všecko z lásky k Bohu a lidstvu opustivše a po mnohé práci, mnohých strastech a útrapách posléze i život obětovali, přebolestnou smrt, druhdy i po mnohých mukách podstoupivše.

b) Svatí mučedníci (martyres, svědkové), kteří pro Ježíše Krista a svatou víru jeho nejen jmění, vlast, úřady, přátelstvo i příbuzenstvo obětovali, ale i muky, často ty nejtrpčí a nejhroznější, snášeli, až posléz i život položili.

Památka jejich u věřících vždy u veliké úctě chována jest a konala se již za prvních časů Církve.

c) Svatí vyznavači (confessores), kteříž buď za času pronásledování Církve pro víru v Ježíše Krista muky a protivenství snášeli, avšak mučednickou smrt podstoupiti nemusili, anebo dříve zemřeli, než ku smrti došlo; též ti, kdož pevnou věrou, čistými mravy, svatostí aneb i kajicností života nad jiné vynikající, pravými vyznavači Kristovými býti se osvědčili.

d) Svaté panny, kteréž čistý, neporušený, panický život až do smrti zachovavše, nerozděleným srdcem Bohu sloužily; z nich vynikají zvláště svaté panny mučednice; a konečně:

e) i jiné světice Boží (ženy, vdovy, kajicnice), kteréž buď v manželském neb vdovském stavu věrně Bohu sloužily, dokonalostí života se vyznamenávaly, anebo vroucím a horlivým pokáním až do smrti za své hříchy Bohu zadost činily.

f) I zvláštní svátky sv. patronův země, ač ty již svrchu (v ostatních) zahrnuty jsou.

§ 193.

Rozličný stupeň úcty Svatých.

Stupeň úcty, již svatým prokazujeme, v podstatě dvojí jest: *první*, jak úctu prokazujeme Rodičce Boží, Panně nejsvětější, a kteráž v latině „cultus hyperduliae“, jako by řekl „nad-úcta, nadslužba“ (vyšší stupeň) slove; *druhý* pak, jejž osvědčujeme andělům a svatým a kterýž „cultus duliae“ t. j. „úcta služby“ se nazývá.

1. Poctu nejvyšší, svrchovanou vzdáváme jedině Bohu a ta slove „cultus latriae“, t. j. služba Bohu, bohoslužba; česky „klaněti se“ (adorare, adoratio); zevně dává se na jevo skláněním kolenou, klekáním, pokleknutím. Klekáme jedině před Bohem; před Velebnou Svátostí, že věříme, že v ní Kristus Pán jest přítomen.

2. Bohu se klaníme, svaté ctíme; a mezi těmi ctíme zvláště Rodičku Boží, Marii Pannu, a to, jak i katechismus dí, přede všemi anděly a svatými; tedy více Matce Páně sloužiti a jí oddaným býti sluší, vyšší důkazy úcty jí prokazovati, než jiným svatým a vyvoleným Božím.

3. Nižší stupeň úcty křesťanské jest ten, jejž osvědčujeme andělům a svatým. Níže po-

věděno bude, jak a čím úcta Rodičce Boží, pak i svatým se prokazuje.

Poznámka. Od tohoto trojího náboženského způsobu pocty rozeznává se úcta a všelike způsoby její, jak ji v obecném životě vznešenějším anebo sobě rovným osobám, přátelům anebo lidu vůbec prokazujeme a kteráž úctou pospolitou, občanskou slove. Jsou to obyčejné projevy zdvořilosti, pozornosti a přátelská pozdravení (*cultus politicus*).

§ 194.

Úcta andělův a svatých jest rozumná
a Boha důstojná.

Že úcta andělův a svatých rozumná a Boha důstojná jest, vysvítá z důvodův těchto:

1. Ve svatých ctíme a vzýváme Boha samého, jenž podivný jest ve všech skutcích svých, původce a stvořitel všech obrazů svých, duchů čistých a nesmrtelných. V kráse, velikosti a velebnosti svatých obráží se krása, velikost a velebnost Boží, poněvadž Bůh jest, jenž svaté duchy své milostmi nadal, je předurčil, povolal jich posvětil, oblažil a oslavil, t. j. svatými učinil a do počtu svých svatých a vyvolených přijal. Apoštol dí (Řím. 8, 30.): „Kteréž pak, předzřídil, těch i povolal; a kterýchž povola

ty i ospravedlnil, kteréž pak ospravedlnil, ty i oslavil.“

2. Jsou andělé a svatí přátelé a miláčkové Boží, jež on sám ctí a slávou korunoval a kteříž tedy zasluhují, abychom i my je ctili a tu úctu k nim na jevo dávali. Protož pravil Spasitel: „Bude-li mi kdo sloužiti, poctiť ho Otec můj a kde jsem já, tu i služebník můj bude.“ Jan 12, 26. A žalmista Páně 138, 17. praví: „Mně pak příliš uctění jsou přátelé tvoji, ó Bože; příliš posilněno jest knížectví jejich.“

3. Žádá úcty andělův a svatých též článek víry o Církvi a obcování svatých. „Věřím ve svatou Církev obecnou a svatých obcování.“ Dle toho máme se všemi duchy a dušemi dobrými, tedy i se svatými a blaženými v nebi, jakož i s věrnými dušemi v očistci ve spojení býti. Chce Bůh, abychom se vespolek milovali a sobě pomáhali. „Modlete se za sebe vespolek, abyste spaseni byli“; přikázal Spasitel.

4. Anděly, světce a světice ctíti, jest tolik, jako ctíti a velebiti ctnost a to pravou, čistou a dokonalou ctnost křesťanskou, která krásná a vznešená jsouc, v životě svatých se takoruka vtělila. Avšak ctnost vymáhá na každém, kdož nezkaženého srdce jest a věci vyšší, nebeské chápe, úcty a vážnosti.

5. Rovněž dosvědčují svědectví církevního

podání, že úcta andělův, zvláště pak světců a světic Božích, vždycky v Církvi byla a hned v prvních stoletích křesťanských počátek svůj vzala. Tak na př. nedlouho po smrti sv. Ignatia, biskupa v Antiochii Syrské a žáka apoštolského († 20. prosince 107, památka jeho 1. února) se-psány jsou děje mučednické smrti jeho a dle nich slavili už tenkrát věřící krásné a vznešené ctnosti tohoto slavného světce a svědka pravdy křesťanské, i konali každého roku památku jeho mučednické smrti. — Podobně se dalo i se sv. Polykarpem, žákem sv. Jana Evangelisty a posledním žákem apoštolským, který roku 166 ve Smyrně, svém biskupském sídle, za živa upálen byl. Památka jeho se slaví 26. ledna.

Zvláště pak od 4. století slavívány před památnými dny sv. apoštolů a mučedníkův noční pobožnosti čili bdění (vigilie), nad jejich hroby stavěny oltáře, kaply a chrámy, jež sluly památky (memoriae); ostatky jejich do oltářů ukládány; odtud spodek oltáře slove *tumba* t. j. rakev*); chrámům dávána jejich jména (odtud patrocinium, ochrana, pod ochranou toho neb

*) Nyní na každém oltáři, na němž se má sloužiti mše svatá, musejí uprostřed zazděny býti ostatky svatých aby Tělo a krev Páně odpočívaly na údech svých. Slove kámen ten oltář přenosný, „altare portatile.“

onoho svatého); k nim i z daleka putováno jest, neb i průvody konány jsou, odtud stationes, zastavení; jejich ctnosti nadšenými řečmi (panegyrikon, chvalořeč) a písněmi (básněmi) oslavovány jsou a výroční památka jejich úmrtí neb mučednictví konána jest; táž nazývána dnem narození (natalitia), totiž pro slávu věčnou. Též ve zvláštních skříních, často velice ozdobných a drahých, na oltářích chovány jsou (reliquiarium, ostatkář).

I světlé výroky svaté Církve, neomylně učící, potvrzují a odůvodňují úctu svatých. (Sněm Tridentský o vzývání a úctě svatých, o ostatcích jejich a svatých obrazech.)

§ 195.

V čem úcta svatých záleží?

Úcta svatých nám přirozena jest; záleží:

1. ve zvláštních zevních důkazech úcty a vážnosti k nim; ty vztahují se i k jejich ostatkům a obrazům.

Ostatky jsou dvojí: *a)* v užším smyslu, totiž ostatky těl svatých, na př. kosti, zuby, jazyk sv. Jana, vlasy a pod.; a *b)* ve smyslu širším; jsou věci (předměty), jež svatí za živa měli, jichž upotřebovávali; anebo i nástroje mučednické, jimiž mučení byli; sem spadají

roucha, knihy, nářadí; nástroje mučednické: okovy, hřeby, hřebeny, mrskadla.

Ctíme i ostatky svatých; proč?

α) Že ctění ostatkův odnáší se k osobě svatých samých; syn na př. má v účtě kosti otce, jeho obraz, roucho...

β) Bůh sám ostatky svatých ctí a je často oslavil, čině skrze ně divy a zázraky; na př. kostmi Elizeovými vzkřísen jest mrtvý a dle Sk. ap. 19, 12. kladli látky a pásy ze sv. Pavla na nemocné a ti uzdravováni jsou.

γ) Těla svatých byla živými údy a chrámy Ducha svatého.

δ) Poctě ostatkův nasvědčuje i církevní podání. Ostatky sv. Ignáce, o němž svrchu jsme pověděli, byly ze Říma do Antiochie přineseny a tam jako drahocenné klenoty uchovány; krev mučedníkův zachycována houbami a miskami, jako na př. při smrti sv. Cypriana, biskupa Karthaginského († 258), sv. Blasie, sv. Filumeny a j.; též v láhvičkách ukládána s nimi při kostech a ostatcích jejich.

V jakém smyslu účta ostatkův díti se má, o tom jasně vyslovili se svatí otcové církevní; tak sv. Ambrož: „V těle mučedníkův ctím rány pro Krista přijaté; ctím památku rekovství nesmrtelného; ctím popel, vyznáváním Krista posvěcený; ctím tělo, kteréž mně ukazuje, jak

mám Pána Boha milovati a kteréž mne učí pro Pána nebáti se ani smrti.“ Podobně církev Smyrnenská (Euseb. hist. lib. 4. cap. 15.): „My jsme sebrali kosti (sv. Polykarpa) vzácnější nad kameny drahé a nad zlato a schovali jsme je na slušném místě, kdežto nám Pán popřeje dle možnosti se shromažďovati a s radostí a slastí výroční den muk jeho slaviti na památku těch, jenž bojovali a ku cviku a přípravě oněch, kdož ještě bojovati budou.“ (Ep. ad Philad. c. 18.) — Tak i Řehoř Nazianský o smrti sv. Cypriana a těle jeho (Orat. 18. in S. Cyprian.). Sv. Jarolim (contr. Vigilant. Gallum haeret.). Sv. Basil Veliký (hom. in Psalm.). Sv. Augustin (de eccl. dogm. cap. 73.). Zvláště pak krásná a povzbuzující jsou slova sv. Jana Zlatoústého (Orat. in Julian. mart.) a mn. j.

e) Posléze vyjádřila se o věci té také sv. Církev a to zřejmě a zřetelně na sv. sněmu Tridentském (sez. 25.) a na jiných místech: „I mučedníkův a jiných s Kristem žijících světcův a světic těla svatá, která živými byla údy a chrámy Ducha svatého a jednou Kristem vzkřísená a oslavena budou, mají věřící ctíti; i dosáhnou jimi na Bohu mnohých dobrodiní.

2. Katoličtí křesťané dávají úctu svou ku svatým na jevo též tím, že podobizny a obrazy jejich v uctivosti mají; neboť úcta ta vztahuje

se ku prvoobrazům (ad prototypa), totiž ku svatým samým. Tak sv. sněm Tridentský dí: „Obrazy svatých nectívají se v Církvi proto, jakoby se myslilo, že v těchto obrazech něco božského, neb nějaká síla se chová, pro kterou bychom je v úctě míti musili, anebo jako bychom od nich něco vyprositi, anebo na ně spoléhati mohli, jako pohané činili důvěřující v modly; nébrž jedině proto, že veškerá úcta ku prvobrazům se odnáší, kteréž jimi se nastiňují, tak sice, že v obrazech, jež líbáme, před nimiž hlavu obnažujeme a se ukloňujeme, samému Kristu se klaníme a jeho svaté ctíme, kteří se jimi nastiňují.“

Roku 726. po Narození Páně strhl na východě zbytečnou bouři proti obrazům surový císař řecký, *Leo Isauricus*, kteráž pod jménem *obrazoborství*, čili řeckým slovem „*ikonoklasmos*“ známa jest a více než jedno století (726—842) trvala a Církev hubila. Avšak Církev západní (římská) a hlavně papežové ohájili obrazů a obrazoucty na II. sněmu Nicejském r. 787. za papeže Hadriana I.

Duchovní prospěch z obrazů a obrazoucty jest patrný; nebo obrazy Páně a svatých připomínají nám život a skutky jejich; povzbuzují nás, bychom příkladu jejich následovali a jsou tomu, kdož se na ně dívá, takoruka živým kázáním; a proto sv. Církev obrazy schvaluje a

jich užívá, jimi chrámy a oltáře zdobí a k veřejnému uctění je vystavuje.

3. Ctíme svaté i tím, že je vzýváme a za jejich přimluvu je žádáme; nebo tím dáváme na jevo, že jednak skutečně jejich lásku a dobrotu uznáváme, kterouž nás milují a za nás u Boha přimlouvati se chtějí, jednak že uznáváme i moc jejich, kterouž za nás u Boha orodovati mohou. Tímto vzýváním svatých, jež Církev na sněmu Tridentském a jinde dobrým a prospěšným (spasitelným) býti pravila, nečiní se ujma prostřednickému úřadu Kristovu; nebo Kristus jest prostředníkem sám sebou, veškerým životem svým, zvláště svým umučením a smrtí svou; svatí však jsou prostředníky pouze svou přimluvou, která svou působivost a sílu bere jedině z prostřednictví Kristova.

Vzývání svatých zakládá se jak na písmě svatém, tak na ústním podání.

a) Písmo svaté učí nás, že andělé a svatí před trůnem Božím za nás orodují, milostí nám vyprošujíce. Tak ve Zjevení sv. Jana (5, 8.) se dočítáme, že „čtyřmecítma starců (svatých) padlo před Beránkem na tváři své, majíce bány zlaté, plné vonných věcí, jež vyznamenávají modlitby svatých.“ A Daniel 3, 35.: „Neodjímej milosrdenství svého od nás, pro Abrahama, milého svého a Isáka, služebníka svého a Israela (Ja-

koba), svatého svého.“ Jestliže tedy andělé a svatí za nás u Boha ne marně, nébrž s prospěchem orodují, jde z toho, že je za jejich přimluvu vzývati můžeme. Aniž jest třeba se báti, že by nás svatí snad neslyšeli; nebo o andělech zřejmě pravil Pán, že se „radují nad každým hříšníkem pokání činícím.“

Z toho patrno, že andělé vědí, co se na zemi děje. Avšak o svatých pověděl rovněž Pán, že jsou andělům na nebi rovni („budou jako andělé nebeští.“ Mat. 22, 30.); a mimo to vedle slov téhož Spasitele věděl lakomec v pekle o bratřích svých na zemi, že jim jest potřebí, aby pokání činili, by „nepřišli do toho místa muk“: čím více tedy svatí v nebesích vědí, co se na zemi děje v Církvi Páně, jejímižto údy býti nepřestali? Prorok Elizeus věděl, jsa ještě v těle lidském, již zde na zemi vzdálené věci, jichž viděti a věděti nemohl, totiž o Namanovi a služebníku svém Giezim. A což proroci, kteříž, ovšem osvěceni Duchem svatým, na mnoho set let napřed budoucí věci předpovídali?

b) Církevní podání učí též, že, vzývati svaté, již záhy v Církvi místo mělo, jak toho jasně dosvědčují prastaré modlitby ku svatým a zvláště k Rodičce Boží. Tak slavný Origenes (3. stol. in Lament.): „Padnu na kolena svá a, ježto hříšník jsa dosti mužnosti nemám, abych

modlitbu svou Bohu přednášel, všecky svaté ku pomoci své vzývati budu. Ó vy svatí nebešťané, se vzdechy skroušenými a s očima slzavýma vás prosím, skloňte za mne, bídného hříšníka, kolena svá před Bohem smilování!“ A sv. Efrém (ve 4. stol.): „Utíkáme se pod tvou ochranu, svatá Boží Rodičko, zastávej a ostříhej nás pod křídly své lásky a milosrdnosti.“ A jako tito, tak mnozí jiní.

4. Ctíme svaté, když příkladu svatého života jejich horlivě následujeme; a toť úcta ta nejlepší a nejprospěšnější. Ctnosti a dobré skutky jejich jsou ostatky jejich ducha; neboť povzbuzují nás, bychom skutečně jich následovali, usnadňují a oslazují nám konání křesťanské ctnosti, ukazují nám ji u veškeré milostnosti její a vyvracují křivé myšlení, že by dokonalá ctnost a svatost nám nedostižnou a nemožnou byla. Žiliť zde na zemi, jako my; v týchž poměrech, jako my, druhdy ještě obtížnějších; v témž těle křehkém a smrtelném, jako my a hle, s pomocí milosti Boží přemohli a překonali všechno; a proto říkal sv. Augustin, pobádaje sebe: „Mohli-liž ti a oni, proč i ty ne, Augustine?“

5. Konečně osvědčujeme úctu ke svatým také tím, že slavíme památku jejich o dnech jim zasvěcených, čili, že slavíme jejich svátky;

čím a jak důstojně? návštěvou chrámu Páně, modlitbami, zpěvem, ozdobováním jejich obrazů a soch, rozžiháním světél a lamp před jejich sochami a obrazy, ozdobováním jejich oltářů, konáním zvláštní pobožnosti k jejich úctě, na př. ku sv. Josefu; čítáním jejich životopisu, což zvláště užitečné; rozjímáním o něm a následováním jejich příkladu, zvláště jméno-li samo významné jest.

§ 196.

Kdy, kterého dne, památka svatých se koná?

a) Památka svatých a vyvolených Božích není ustanovena na den narození se jejich na tento svět, ale na den jejich úmrtí; a proto se světí památka jejich v Církvi téhož dne. Nebo den narození t. j. den, v němž člověk do tohoto světa vstupuje, obtížen jsa a poskvrněn hříchem dědičným, není ještě začátkem blaha a štěstí, ovšem pak mnohé bídy a strasti; a proto dojista není přiměřeno, aby radostně oslavován byl, jako spíše den onen, kdy v bázni a milosti Boží zemřev, šťastně z tohoto světa vykročil, život věčně blažený nastoupil a smrtí svou k nebeské radosti takořka se zrodil. — Pěkně v ohledu tom dí sv. Alfons Liguori (opp.

asc. 5. 1. tom. 5. p. 2.): „Mívají rodičeobyčej, že narození dítek svých slavně a s veselím konávají; ale spíše by jim příslušelo truchlití a kvílití, ježto se dítky jejich rodí netoliko bez užívání rozumu a bez zásluh, nébrž i dědičným hříchem poskvrněny a tudíž jakožto synové hněvu Božího k bídě a ku smrti odsouzeny.“

b) Tři jsou, jejichž památku narození-se na tento svět Církev svatá slaví a ti jsou: 1. Syn Boží, Ježíš Kristus; 2. přesvatá Matka jeho, Maria Panna a 3. sv. Jan Křtitel. Z lidí pak jen dva poslední: Rodička Boží a sv. Jan.

Že památku narození Matky Páně Církev svatá koná, děje se právem a proto, že od věků vyvolena a předzřízena jsouc, bez prvotného hříchu počata jest byla; a svatého Jana, že, jak písmo dí, již před narozením svým od Boha Duchem svatým byl naplněn a samým Synem Božím za největšího ze smrtelných synův lidských prohlášen. Luk. 1, 15. — 7, 28.: „Nebo pravím vám, není žádného většího proroka mezi syny ženskými nad Jana Křtitele.“

c) V řadě svátků svatých a světic Božích stojí v popředí slavnosti Blahoslavené Rodičky Boží, Marie Panny; pak následují slavnosti sv. andělů a posléze ostatních svatých a světic Božích. —

Hlava druhá.

O slavnostech blahoslavené Rodičky Boží Marie Panny.

§ 197.

O slavnostech Marianských vůbec.

a) Mimo svátky Páně jsou nejčetnější a nejhlavnější svátky blahoslavené Rodičky Boží, Marie Panny. Ucta její zakládá se na dějepisné pravdě, že byla a jest Matkou Pána a Spasitele našeho, Ježíše Krista, kterýž byl Bůh a spolu člověk. K ní řekl anděl: „A protož, co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží.“ (Luk. 1, 35. a Mat. 1, 16.): „Z nížto se narodil Ježíš, jenž slove Kristus.“ Též Jan 1, 14. „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.“

b) Proto blahoslavená Panna již od počátku Církve úcty u všech pravověřících požívala; tak píše již sv. Ignác mučedník ve svém listě k Efezským: „Jest pak jediný toliko lékař, tělesný spolu i duchovní, učiněný a neučiněný, Bůh v těle zjevený, ve smrti život pravý, z Marie i z Boha, utrpením prve podrobený,

nyní nade všecka utrpení vyneslejší, Kristus Ježíš, náš Pán.“ — Podobně ku Trallenským (hl. 9.), Smyrnenským (hl. 1.) . . . Sv. Cyrill pak Alexandrinský ve sporu o Marii Bohorodici neváhal pronést slova: „Maria jest Bohorodice, toť jest vzor katolické pravdy.“ A Ireneus (adv. haer. V.) dí: „Maria Panna vírou a poslušností rozvázala svazky, jež Eva neposlušností svou byla na nás vložila, i stala se přímělkyní Evy.“ A tak věřeno vždy.

c) Jest tedy věci zcela přirozenou, že praví ctitelé a vyznavači Ježíše Krista vždy též blahoslavenou Pannu a Matku jeho ctili, dob ze svatého života jejího si připomínajíce a slavnostmi je oslavujíce. Pravidatě již žena (Luk. 11, 27.) o ní ku Pánu: „Blahoslavený život, kterýž tebe nosil a prsy, kterých jsi požíval.“ Avšak v odpovědi své, již Pán na slova ta dal, vykázal již meze úcty ku přesvaté Matce své, jí sice nikterak neodporuje a slov o něch nevyvracuje, ale říká: „Ovšem blahoslavení, kteříž slyší slovo Boží a ostříhají ho.“ Toto mělo býti účelem, ono prostředkem, toto věci hlavní, ono podřízenou. Těmito zřejmými slovy Páně položen základ, k němuž veškera úcta Rodičky Boží směřovati a na němž spočívati měla.

d) Avšak jako v Církvi záhy vyskytli se

kdož Matce Páně patřičné a příslušné cti popírati chtěli, zvláště ve 4. století na východě patriarcha Nestorius, upíraje jí jména Bohorodice (Theotokos) a jiní, jako za dnů našich protestanté patřičné úcty jí vzdávati nechtějí, tak rovněž vyskytli se, kdož v úctě její pravé i patřičné míry nedodrželi, ačť záhodno jest a velice důležitó, zdaž vůbec Matku Boží dosti ctíti můžeme a ctíme. — Proto záhy v Církvi konána památka nejen důležitých dob ze svatého života jejího, ale zavedeny i svátky, jež v úctě její vůbec základ svůj mají, jako: Ochrany (Patrocinium), růžence (Rosarium) atd., též i z privátních zařízení (institucí), jako: Panny Marie od vykoupení zajatých (Maria de Mercede), Panny Marie Sněžné (ad Nives) etc. I řehole samy řevnily téměř mezi sebou, aby jedna více než druhá Rodičku Boží slavily. V západní Církvi (latinské), i východní (řecké) prospívala úcta Marianská znamenitě a u této více, než u oné. I nezůstala ovšem úcta tato bez vlivu a působení na učení víry, jakož prve opačně ona tímto probuzena a povzbuzena byla. — Již ve 4. století věc až tak daleko dospěla, že Marii Panně zvláštními kněžkami k tomu ustanovenými oběti přinášeny jsou, jež v pečených neb sušených chlebích záležely, proti čemuž otcové Církve horlíce, mocně se opírali.

V 7. století od sněmu Cařihradského (Conc. Trullanum r. 692.) zrušena jest Marianská slavnost, jakožto nepřístojná (festum secundinarum B. M. V.) Ve středověku výstřelky tyto ještě více se rozmohly a namnoze ponechávány jsou. Proto s dostatek odůvodněno jest, co již Muratorius (r. 1672.) ve svém díle: „De recta hom. christ. devotione“ t. j. o pravé křesťana zbožnosti (hl. 22. str. 310.) byl napsal: „Můžeť také nerozvážná některých uctivost k Marii překročiti míru, vyšší onu a potřebnou úctu umiňujíc, již Kristu, zástupci našemu a osvoboditeli vzdávati povinni jsme. Neboť tito, když tolik svátečních slavností na počest Panny chvalitebně ustanoveno bylo a kteréž počtem vyšší jsou oněch, jež Kristu zasvěceny jsou byly, ještě nejsouce spokojeni, by více jich bylo a nové, denně přemýšlejí. Dobře sice křesťanům (před vánocemi) ustanoven jest advent, aby ku slavnosti narození Syna Božího a podivného lásky Boží k nám tajemství důstojně se připravili. Ale muži někteří řeholní dny ty úctě Blah. Panny připsali. Následuje pak den Zvěstování, v němž zvláště v paměť seuvádí slova Božského s lidskou přirozeností spojení a Početí, počátek totiž a zřídlo, z něhož spasení lidstva a vše dobré se vyřinulo. Avšak ze svatých řečníkův málo jich najdeš, kteřížby o

tomto vznešeném předmětu (obsahu) ku poučení a útěše posluchačův mluvili, ale musí chvaloreč o Marii konána býti . . .“

Ačkoli Rodičku Boží, Matku Páně, nemůžeme nikdy dosti slaviti a ctíti: přece bylo za starých časů, zvláště ve středověku, kde horlivost náboženská mnohem větší a víra mnohem hlubší a živější byla, než za dnů našich, se obávati, že úcta Bohorodice úctu Boží (nejvyšší a svrchovanou) buď vytlačí anebo aspoň rovnou s ní učini, což tím patrnějším bude, svátky-li Páně se svátky Rodičky Boží srovnáme a je vedle sebe postavíme.

§ 198.

Srovnání svátkův Rodičky Boží.

Ze svátkův Rodičky Boží patrně vysvítá snaha, že svátkům Páně nápodobeny býti měly. Zřejměji objeví se věc, obé-li vedle sebe si kdo postaví a srovná.

Pro snadnější přehled mohou svátky Marie Panny v jisté třídy rozřaděny býti. Jsou za dnů našich:

a) Svátky Rodičky Boží, jež původně byly svátky Páně.

Sem náleží :

1. Očišťování Panny Marie čili Hromnic,
2. Zvěstování Panny Marie, a
3. Očekávání se Panny Marie.

b) Svátky, jež Rodičce Páně výhradně přísluší ; sem spadají :

1. Narození Rodičky Boží, a
2. Nanebevzetí blahoslavené Panny.

c) Slavnosti na památku událostí ze života Nejsvětější Panny, jež podobny jsou těm, které na památku týchž událostí ze života Páně zřízeny jsou byly. Sem náleží :

1. Slavnost neposkvrněného Početí blah. Rodičky Boží,
2. Jména Marie,
3. Obětování Panny Marie, a
4. Sedmibolestné Rodičky Boží.

d) Svátky, jež nehledíce ku Pánu Ježíši, pouze na základě zvláštních událostí ze života jejího založeny jsou byly, jako :

1. Navštívení blah. Rodičky Boží,
2. Zasnoubení její.

e) Slavnosti, které ani na životě jejím, ani na zvláštní události jejího života se nezakládají ; sem hledí :

1. Slavnost Matky Boží z hory Karmel (škapulířová),

2. Posvěcení chrámu Matky Boží Sněžné,
3. Slavnost Marie Panny, matky milosrdenství,
4. Slavnost růžencová a s ní spojená slavnost Panny Marie Vítězné.

f) Některé slavnosti Marianské, jež jen na některých místech „z dovolení papežského“ se konají, jako:

1. „Patrocinium B. M. V.“ čili Panny Marie Ochranné, ve veškerých Španělech a v říši Rakouské,

2. Přenesení domku Blah. Rodičky Boží (translatio almae domus B. M. V.) na některých místech v Itálii.

g) Mimo tyto jsou ještě některé menší slavnosti Marianské, jako:

1. Slavnost Panny Marie Vítězné (Maria de Victoria),

2. Panny Marie, pomocnice křesťanův (Auxilium christianorum),

3. Panny Marie od vykoupení zajatých (S. Maria de Mercede),

4. Panny Marie od Mučedníkův (fest. Mariae ad Martyres).

5. Slavnost Čistoty Panny Marie (fest. Puritatis);

6. Slavnost Mateřství Rodičky Boží (f. Maternitatis);

7. Májová pobožnost,; a

8. konečně sobota, jakožto den v týdnu zasvěcený Rodičce Boží.

Tak Církev se snažila, důležité okamžiky doby neb události ze života Rodičky Boží oslavit a úctu k ní u věřících rozšířit.

§ 199.

Způsob, kterým o slavnostech Marian-
ských jednati budeme.

a) Způsob, kterým o slavnostech Marian-
ských jednati budeme, jest týž jako o slavnostech Páně. Nejprv bude udán původ té které slavnosti, její význam, obřadní zvláštnosti, jimiž se vyznamenává, též kterak přiměřena a životu křesťana prospěšna jest. Bude zmíněno též o bludech, tu tam snad se vyskytujících; posléze i toho dotknuto bude, kterak slavnosti použití, aby věřícím ku spasení užitečna byla.

b) Co se rozřadí týče, služ i zde za základ rok církevní s trojím slavnostním kruhem, dle něhož tedy i tato část ve trojí stať se rozpadá, z nichž každá na menší částice čili hlavy roztržena jest.

Stať první.

O slavnostech Marianských od adventu až do času postního.

§ 200.

Předmět zevrubněji se vymezuje.

V této první stati má o těch slavnostech Marianských jednáno býti, jež do prvního kruhu roku církevního spadají a to od adventu až do 40denního postu; sem tedy náleží:

a) Veřejný (zasvěcený) svátek neposkvrněného Početí blahoslavené Rodičky Boží Marie Panny;

b) též veřejný svátek Očišťování blahosl. Rodičky Boží, čili Hromnic.

Pak svátky nezasvěcené, jež jsou:

a) Přenesení svatého domku (translatio almae domus) 10. pros.;

b) Očekávání se Rodičky Boží (expectatio partus) 18. pros.; a

c) Zasnoubení bl. Rod. Boží (desponsatio B. M. V.) 23. ledna.

Hlava první.

A. Slavnost neposkvrněného Početí blahoslavené Rodičky Boží, Marie Panny.

§ 201.

Smutný stav pokolení lidského před narozením Páně.

a) Smutný byl stav pokolení lidského před narozením Páně. Prorok Isaiáš jej naznačil slovy: „Tma přikryje zemi a mrákota národy“ (60, 2.). Tma nevěry pokryla zemi a mrákota modlářství zastírala zrak národům; i tápali ve tmách. Ačť v jiných věcech, světských vědách a uměních daleko postoupili pohané a na vysoký stupeň vzdělanosti se vyšinuli: v náboženství, jež člověku jest nejpotřebnějším, hluboko klesli. „Bůh dal jim jíti cestami svými,“ praví apoštol; ne, žeby se o ně byl nestaral, ale že chtěl ukázati, že člověk sám pomoci si nemůže a že by byl zahynul na věky, kdyby se Bůh nad ním nebyl smíloval.

b) Apoštol Páně sv. Pavel ve svém listě k Římanům a to hned na začátku (1. kap.) rozvinuje před námi děsný obraz přesmutného

stavu pokolení lidského před narozením Páně; pišeť (1, 23—32.): „A změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva, i čtvernohých hověd i zeměplazů. Pročež vydal je Bůh v žádosti srdce jejich, v nečistotu, tak že těla svá na sobě samých hanobili, jenžto změnili pravdu Boží v lež a klaněli se a sloužili stvoření raději než Stvořiteli, protož vydal je Bůh v žádosti ohavné. A jakož nedbali míti Boha ve známosti, tak vydal je Bůh v převrácený smysl, aby činili, co nesluší, jsouce naplnění vší nepravostí, zlostí, smilstvem, lakomstvím, nešlechtností, plni závisti, vraždy, sváru, lsti, šibalství, jsouce nadýmači, utrhači, Boha nenávidící, hanliví, pyšní, nadutí, nalézači zlých věcí, rodičů neposlušní, nemoudří, rozpustilí, bez přívětivosti, nedrželiví smluv, bez milosrdenství, kteříž, poznavše spravedlnost Boží (t. j. mohouce ji poznati), nerozuměli, že, kdo takové věci činí, hodni jsou smrti (zavržení od Boha).“ Ejhle, toť hrozný obraz lidstva! Kde by se bylo ocitlo pokolení lidské, kdyby Bůh se byl nad ním nesmiloval.

c) Do této tmy však a přesmutné mrákovy září utěšeně, po všecku tu dlouhou dobu čtyř tisíc let, paprsek jeden; jest to radostná zvěst, která vyšla z úst samého Boha a to hned v ráji:

„Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, semenem tvým a semenem jejím; ona potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její.“ Gen. 3, 15. Ženou tou jest blahoslavená Maria Panna; ona jest ten paprsek radostné naděje, pronikající těmi mrákotami doby starozákonné; ona jest ta ranní záře, kteráž zvěstovala nadcházející den spásy; ona jest ta hvězda dennice, kteráž předcházela slunce spravedlnosti, Ježíše Krista. Proto právem koná Církev památku jejího Početí a to svátkem veřejným čili zasvěceným. Svátek připadá do adventu, kterýž nám znázorňuje dobu čtyř tisíc let před Kristem Pánem, dobu tmy a mráky.

§ 202.

Původ slavnosti neposkvrněného Početí blah. Panny Marie.

a) Radostná událost Početí blah. Rodičky Boží v životě matky její, po veškeré Církvi se slaví; na západě, t. j. v Církvi katolické 8., na východě, v církvi řecké, 9. prosince, poněvadž jiná slavnost, mnohem starší, totiž její narození dne 8. září, o 9 měsíců později se koná.

Nesnadno jest, původ této slavnosti až k jejímu počátku stopovati; spadáť do šedé dávnověkosti. Zdá se, že byla prvotně napodobením

slavnosti „Početí Páně,“ nyní „Zvěstování blahoslavené Rodičky Boží,“ 25 března.

Ve východní církvi již v 5. století slavena jest; neboť sv. Sába ve své knize „Typikon“ (řád, řehole) klade ji na 9. prosinec a nazývá ji „Početím sv. Anny, matky Rodičky Boží,“ pod kterýmžto jménem u Řeků skutečně se slaví, tedy početí blahoslavené Panny v životě matky její, sv. Anny.

Georgius (Jiří), biskup Nikomedský v 7. století, za času císaře Heraklia († 641) praví ji býti slavností dávno známou (ne teprv nově zavedenou); a císař Immanuel Komnenus († 1180) praví v zákonním dodatku u Theodora Balsamona, vypočítávaje slavnosti, jež od lidu se konají: „Devátý den prosincový, poněvadž tu početí Bohorodičky se slaví.“ — Metrophanes pak Kritopulus praví ve svém vyznání (conf. cap. 7. p. 135.): „Má se sice v řecké církvi za to, že Maria, jako jiní lidé, v hříších počata jest byla a se narodila; avšak poněvadž ji Bůh k důstojnosti Bohorodice povýšil, obdržela sílu (milost), že nezhřešila; jest tedy prosta všeho hříchu, pročez přede všemi svatými vzývána býti má.“

b) V západní (římské) Církvi vyskytují se první stopy její v sedmém století a to nejprv ve Španělich, kde ji sv. Ildefons, biskup Toled-

ský, nejprv zavedl, jak životopisec jeho, Julian, vypravuje; pak zavedena jest v Anglii sv. Anselmem, biskupem Kanterburským († 1109), jak synoda Lyonská z roku 1328. dosvědčuje; ve Francii pak na začátku století dvanáctého; neboť sv. Bernard († 1133) dí, že tuto slavnost nejen v Lyoně, ale i v jiných chrámech Francie shledal. Poněvadž Církev ještě se neproslovila, byl sv. Bernard proti slavení svátku toho a psal kanovníkům Lyonským: „Pročež dost se divíme, což některým z vašich tohoto času se zdálo, že barvu nejlepší měniti chtěli, novou zavádějíce slavnost, jižto obřad církevní nezná, rozum neodůvodňuje, staré podání neschvaluje.“ (§ 1.).

V Římě pak zavedena jest teprv na začátku století 14., neboť sv. Bonaventura († 1274) jí neznal; píšeť (lib. 3. sent. dist. 3. qu. 1.): „Nikoho početí slavnost nesvětí Církev, leč jediného Syna Božího o zvěstování blahoslavené Rodičky Boží. Jsouť však někteří, kdož ze zvláštní úcty (zbožnosti) světí Početí blahoslavené Rodičky Boží.“ — Avšak Alvarus Pelagius († 1340) praví, že o této slavnosti v Římě již kázal; a rovněž vypravuje Karmelitán Bacon, že tato slavnost ve chrámě jeho řádu každým rokem od kardinálův se konala. (Cfr. Bened. l. c. § 206.).

c) Všickni vždy věřili, že Matka Páně již ze života matky své předcházející milostí Boží beze vší poskvrny vyšla; neboť jestliže o Jeremiáši proroku (1, 6.) a Janu Křtiteli (1, 15.) se praví, že posvěcení byli v životě matky své: čím více ta, která poroditi měla Syna Božího! My na křtu svatém skrze vodu a slovo Boží; ona beze křtu a bez vody, ale touž milostí Boží. Neníť voda, kteráž očišťuje, ale milost Boží; a vykoupení Kristovo působilo nejen na ty, kdož po něm byli, ale i na ty, kteříž před ním byli živi, od Adama počínaje, až do posledního člověka; jeť Vykupitelem člověčenstva! Upravila si milost Boží příbytek, jaký důstojen byl Syna Božího!

Rozcházela se však mínění, kdy, v kterém okamžiku od hříchu prvotného očištěna jest byla? — Podnět k otázce té a rozporu z ní vzniklému dal onen list sv. Bernarda ku kanovníkům Lyonským; avšak spor ten a různá mínění nevadila, že slavnost přes to vše přece čím dále více se šířila; srdce samo k ní se neslo, ji slaviti kázalo.

d) Proti slovům sv. Bernarda, že by staré podání slavnosti té neschvalovalo, svědčí svatí otcové jak východní, tak západní Církve, kteří o Matce Páně vždy s největší úctou a v nejvznešenějších výrazech mluví a ji nade všechny

anděly a svaté staví. Tak Origenes (3. stol.) hom. 2.: „Maria nebyla dotknuta svůdným dechem hada.“ Sv. Augustin (lib. de nat. et grat. D. 7. c. 35.): „O hříchu-li jest řeč, vyjímám nejblahoslavenější Pannu Marii, o níž v této otázce za příčinou cti Boží dokonce mluvití nechci; neboť kteráž za hodnou uznána byla, počítí a poroditi toho, kterýž, jak všem známo, žádného hříchu neměl, musila dojísta více milosti obdržeti, aby nad hříchem povšechně zvítěziti mohla.“ — Sv. Jan Damascenský (de fide orthod. l. 4. c. 15.) píše: „Bůh dal Panně Marii takové tělo a takovou duši, jak příslušelo té, jenž měla Boha přijati v lůno své; neboť, jsa svatý, nemůže leč ve svatých přebývati.“ — A z novějších sv. Alfons Liguori (opp. asc. 5, 1. — Tom. 5. p. 2. pag. 56.): „Příslušeloť Otci věčnému, postarati se, aby Maria od hříchu prvotného zůstala nedotknuta. Bylať to jeho dcera, jeho prvorozená dcera, jakož toho Maria sama dosvědčuje takto: „Já jsem z úst Nejvyššího pošla, prvorozená před velikým stvořením.“ (Eccl. 24. 5.). Vykladači písma, sv. otcové, ba i Církev sama, shodují se v tom, že v den neposkvrněného početí Marie Panny tuto propověď na božskou obracejí Máteř. A jinde píše týž sv. Alfons: „Potřebí bylo, aby také Syn Boží ochránil Marii, matku svou, ode

vší hříšné viny.“ — Sv. Bernardin praví: „Anot na svatého Boha náleželo, míti matku ode vší hříšné viny čistou, tudíž sobě i takovou zvoliti ráčil.“ — Stvrzujíc toho i následující slova sv. Pavla: „Takovéhoť zajisté nám slušelo míti biskupa, svatého, nevinného, neposkvrněného, odděleného od hříšníků (Žid. 7, 26.); avšak směli bychom tvrditi, že byl Pán Ježíš od hříšníků oddělen, kdyby byla hříšnice jeho matkou bývala? (ibid. p. 61.) Ježto Bůh sám praví, že moudrost jeho nikdy nevejde v duši zlovolnou, aniž bydliti bude v těle podmaněném hříchu (Moudr. 1, 4.): kterak bychom se směli domýšleti, že by Syn Boží byl chtěl přebývati v duši a v těle Marie Panny, dříve jí neposvětiv a všelike hříšné skvrny neochrániv?“ (ibid.) — A ještě jedno místo ze spisův téhož sv. Otce: „Slušelo-li, aby Bůh ostříhal Marii, dceru svou, od hříchu prvotného: slušelo-li, aby Syn Boží matku svou před ním ochránil: slušelo zajisté, aby též Duch svatý vzdálil hřích dědičný od choti své . . .“ O témž chce nás Duch svatý poučiti, an choť svou nazývá zahradou zamčenou a studnicí zapečetěnou: „Zahrada zamčená jsi, sestro, choti má, zahrada zamčená a studnice zapečetěná“ (Pís. 4, 12.). Maria, ujišťuje sv. Jeroným, byla ta zahrada zamčená a studnice zapečetěná; neboť k ní nenalezli nepřátelé

nikdy žádného přístupu, aby jí uškodili; vždy a ustavičně zůstala neposkvrněnou na těle i na duši.“ (ibid. p. 67.).

e) Roku 1476. vydal papež Sixtus IV. (1471—1484) zvláštní ustanovení (konstituci) zákonů převznešené (canonum praeexelsa), ve kterémž, nepřipomínaje ani usnesení sněmu Basilejského, některých odpustkův těm udělil, kdož by o slavnosti „Početí blahosl. Rodičky Boží“ mši svatou nábožně slyšeli, církevní hodinky téhož dne se modlili, anebo jim přítomni byli, čímž ovšem slavnost podporoval, avšak o podstatě její ničehož zevrubněji neustanovil. Když pak r. 1481. Vincentius de Bandellis učil, že Matka Páně v prvotném hříchu, jako jiní lidé, počata byla: vydal též papež, Sixtus IV. r. 1483. konstituci druhou, ve kteréž ty odsuzoval, kteříž by se opovážili tvrditi, že ten smrtelného hříchu se dopouští, kdož onen svátek svěťí; aneb že kacír jest, kdo hájí větu, že blah. Panna bez prvotného hříchu počata jest byla. (Bened. l. c. § 192.). Když pak r. 1497. pařížský bohoslovec, Johannes Verus, veřejně kázal, že svatá Panna sice očistěna, avšak prvotného hříchu prosta nebyla: přinutilo jej bohoslovné učení Pařížské (theologická fakulta na universitě v Paříži, jenž slove Sorbona), aby slova ta veřejně odvolal a ustanovila zároveň,

by nikdo za doktora bohosloví prohlášen nebyl, kdo by při bludném onom učení setrval, naznačivši je nepravým, bezbožným a bludným (falsam, impiam et erroneam.). Cfr. Bened. I. c. § 193.

f) Též na sněmu Tridentském v 16. stol. věc obnovena jest a tu svatý sněm, jednaje o prvotném hříchu, učinil toto usnesení: „Osvědčuje se pak tato sv. synoda, že nemá úmyslu, zahrnouti v tomto usnesení, v němž o prvotném hříchu se jedná, blahoslavenou a neposkvrněnou Pannu, Rodičku Boží, Marii, nébrž že zachovávat se mají ustanovení papeže blahé paměti Sixta IV., pod tresty, v ustanoveních těch obsaženými, jež sv. synoda obnovuje. (Cfr. Pallavicini hist. Conc. Trid. lib. 7. c. 3. n. 8. et lib. 10. n. 5.).

g) Ačkoli výrokem tímto spor ovšem vyrovnán nebyl: nicméně upříti nelze, že nábožné mínění o neposkvrněném Početí blah. Rodičky Boží tím značně váhy nabylo. Ku žádosti Filipa III., krále španělského, zakázal papež Pavel V. r. 1617., aby „nikdo v kázáních a veřejných výkladech neopovažoval se tvrditi, že svatá Panna v prvotném hříchu počata jest byla.“

Brzy potom žádal opět Filip IV., král španělský, papeže Řehoře XV., aby v té věci rozhodl. Ale ani ten toho neučinil, nébrž ku sta-

rým ustanovením přidal ještě tato tři nová: 1. Kdož veřejně tvrdí, že Svatá Panna bez prvotného hříchu počata byla, o mínění opačném mlčeti má; 2. že nikdo, ani v soukromé rozmluvě, opačného mínění (směřujícího proti neposkvrněnému početí) hájiti nemá, vyjma Dominikány, a ti jen soukromí čili privátně mezi sebou; a 3. že jak při mši, tak v hodinkách církevních jiného výrazu užívati se nemá, než „početí“ (alio, quam „conceptionis“ nomine); tedy ne „Immaculata Conceptio B. M. Virginis“, nébrž „Conceptio Beatae Mariae Virginis“, nébrž „Conceptio Beatae Mariae Virginis immaculatae“ t. j. početí blahosl. Rodičky Boží neposkvrněné. (Bened. 1. c. § 208.).

h) Avšak papež Alexander VII. pokročil dále a nařídil (constit. z r. 1661.), že, anoť ctění (kult) blah. Rodičky Boží v Církvi jedenkráté zavedeno jest, budoucně navždy (perpetuo) trvati má a zakázal pod přísnými tresty, učení o neposkvrněném početí, jakož i úctu sem se vztahující kdys v pochybnost bráti. Klement IX. (1667—1669) oktáv ku slavnosti té přidal a Klement XI. učinil ji slavností povinnou pro pro všecku Církev (festivitate de praecepto). (V Rakousku byla sice slavností veřejnou již od r. 1629. a v Němcích od r. 1664.). Papež Řehoř XVI. dovolil konečně i francouzským

biskupům k jejich žádosti, že směli zpívati v praefaci: „A tebe (Bože) v neposkvrněném početí blah. Marie Panny chváliti a velebiti“ („et Te in Immaculata Conceptione B. M. Virginis“); a v Loretanské litanii že směli přidávati: „Královno, bez hříchu prvotného počatá, oroduj za nás.“

i) Tak papežové vždy více a více blížili se ze zbožného mínění ku článku víry, že Maria Panna bez prvotného hříchu počata jest byla. Posléze i sám řád dominikánský, který až dosavad opačné mínění zastával, r. 1843. žádost podal u svaté Stolicy, aby jak církevní hodinky (oficium) se modliti, tak mši svatou o neposkvrněném početí (de Immaculata) sloužiti směl. Konečně v nejnovější době američtí a francouzští biskupové ve spojení se řádem Jesuitským obrátili se s prosbou k náměstku Kristovu, aby spor ukončen a zbožné mínění, jež po veškeré Církvi zavládlo a všeobecným se stalo, za zřejmý článek víry prohlášeno bylo. Avšak sv. otec blahé paměti Pius IX. nevyhověl hned žádosti jejich, ale zvláštním okružním dopisem (encyklikou) ze dne 2. února 1849 všech biskupů veškerého katolického světa se tázal, kteraké všudež o věci té mínění a kteraká víra jest? A když z veškerého katolického světa příznivé odpovědi došly a se všech stran téměř jedno-

hlasně žádost se projeví, aby ku větší cti a slávě Boží a na rozmnožení úcty a oslavy přesvaté Panny výrok učinil, jímž by zbožné, ale všeobecné až dosavad mínění vedle žádosti a přání všech za článek víry zřejmý a zjevný prohlásil: tedy sv. otec, Pius IX., svolav kardinály a biskupy ze všeho katolického světa ku slavnosti té do Říma, dne 8. prosince 1854. u veleslavném a velebném shromáždění „Neposkvrněné Početí blahoslavené Rodičky Boží“ za zřejmý a všecky katolické křesťany zavazující článek víry prohlásil, od kteréžto doby při všech obřadech, bohoslužebných výkonech a v modlitbách, slovo „neposkvrněné“ (početí) se přidává, jakož i mešní modlitby a čtení, i církevní hodinky dle toho zařízeny jsou. Též nařízeno, by v litanii Loretanské na konec všudež se přidávalo: „Královno, bez poskvrny hříchu prvotného počatá, oroduj za nás!“

k) Takto, co dříve bylo článkem víry zavinutým čili skrytým (dogma implicitum) stalo se článkem víry zřejmým čili zjevným (dogma explicitum). Za důvod uvádí týž svatý otec ve své encyklice tato slova: „Slušeloť zajisté, aby Jednorozený Syn Boží, jako v nebi má Otce, jež Serafíni třikráte svatým bytí oslavují, i na zemi matku měl, již záře svatosti nikdy nescházela.“ Bylať matka Páně týmiž zásluhami

božského Syna svého, Ježíše Krista (intuitu meritorum Christi), od prvotného hříchu oprostěna, jimiž my na křtu svatém; my, když se výminky, Kristem stanovené, vyplní, totiž křest (skrže vodu a slovo Boží: Já tě křtím ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého); ona beze křtu bez těchto podmínek, poněvadž milost Boží jest, kteráž očišťuje; a vykoupení Kristovo vztahuje se ke všem lidem, od počátku až do konce; proto i duše z předpeklí vysvobozeny jsou. Rodička Boží ze zvláštní vůle a milosti Boží hned v prvním okamžiku svého početí od hříchu prvotného ochráněna jest.

Důvody další, jež neomylně věriti nás učí, že Nejsvětější Panna bez prvotného hříchu počata jest byla, jsou:

1. nedá se mysliti, aby ta, kteráž od věčnosti k důstojnosti tak veliké určena byla, posvěcující milosti Boží, byť na okamžik, kdys zbavena bývala; přednosti to, již se nejen andělé, ale i sám člověk prvotně těšil;

2. nedá se mysliti, aby ta, kteráž andělem milostí plnou nazvána jest, kdys předmětem božské nelibosti byla bývala;

3. nedá mysliti se, aby ta, skrže niž hlava hadova potřena býti měla, sama kdys pod panstvím téhož hada byla stála, a

4. nedá mysliti se, aby Syn Boží, nejsvě-

tější, byl svaté člověčenství z bytosti na sebe vzíti chtěl, která, byť jen na okamžik, nesvatou a poskvrněnou byla bývala.

§ 203.

Smysl a význam té slavnosti.

a) Hlavním předmětem této slavnosti jest vzpomínka, že Maria od blahosl. Anny počata byla a hříchu dědičnému nepodlehla. Proto se slavnost tato za starších dob nazývala též „početím blahoslavené Anny“ (*conceptio B. Annae*) anebo „trpným početím blah. Rodičky Boží“ (*Conceptio Mariae passiva*).

b) Jiný účel jest, aby věřící povzbuzeni byli, že přesv. Panna, ovšem jsouc vyvolená a zvláštní milostí Boží obdařená, přece však v týchž poměrech, jako my, zde na světě živa byla, z těla a duše, jako my, sestávala, avšak tou milostí Boží věrně spolupůsobíc, ode všeho skutečného hříchu, ano od všelike hříšné žádosti sebe prostou uchovala, což má nám býti stálým povzbuzením a upomenutím, abychom příkladu jejího následovali, sebe ode všech poskvrn tohoto světa čisté zachovali, ještoť i nám Bůh milosti a to dostatečné, k tomu udílí. (I. Tim. 2, 4.).

§ 204.

**Jak se neposkvrněné Početí blahosl.
Rodičky Boží v Církvi vypořádá?**

1. Zhusta na náměstích českých měst nalézá se uprostřed vysoký sloup, ozdobený nezřídka kolem sochami svatých, a na něm svrchu socha blah. Rodičky Boží, představující neposkvrněné její Početí. Sloupy ty v Čechách už dávno byly, dříve, než neposkvrněné Početí přesvaté Boží Matičky zřejmým článkem víry prohlášeno bylo, důkaz, že v Církvi dávno tak věřeno jest. Sloupy ty pochází prý z dob moru v Čechách, z předešlého století, kdy Rodička Boží vzývána jest, aby, jakož potřela hlavu hadovu, arcivraha pokolení lidského, i toto zlé, mor anebo nakažlivou nemoc, milostivě od člověčenstva odvrátila, načež, když tak se stalo a náhlá smrt přestala, z vděčnosti tyto sloupy nejsvětější Panně všudež postaveny jsou a neposkvrněné Početí její vypořádáváno jest.

b) Představujeť se pak jako Panna, stojící na zeměkouli, kolem hlavy majíc věnec dvanácti hvězd, v rouchu bílém, s rozepjatýma, svislýma rukama, z nichž druhdy i záře vychází (na obrazích), anebo sepjaté; kolem koule se vine had, onen pokušitel v ráji, máje v ústech

jablko, čímž se naráží na prvotný hřích; noha jedna její šlape hadu na hlavu, čímž znázorněna jsou slova: „Ona potře hlavu tvou,“ a půlměsíc pod oběma nohami jejími.

c) Výklad jest: Dvanácte hvězd značí královnu apoštolův; též to, že mysl její stále ku nebeským věcem obrácena byla; roucho bílé, značí její čistotu a neporušenost; záře a paprsky z rukou jdoucí, že ruce její zůstaly nedotknuty hříchem. Dí písmo (Cant. 4, 7.): „Všecka jsi krásná přítelkyně má a poskvrny není na tobě,“ stojí na kouli světa, jakožto královna jeho a jmenovitě pokolení lidského; šlape hadu na hlavu, že skutečně skrze božského Syna svého, Ježíše Krista, potřela hlavu hadovu a moc jeho zlomila; stojí na půlměsíci, odznaku proměny, že nikdy v úmyslech svých se neměnila, ale vždy stálá a v lásce Boží utvrzena byla a zůstala. Měsíc byl vždy znamením nestálosti a proměnlivosti; odtud staří říkali „luna mendax,“ měsíc lhavý. Odznak tento vykládají také tak, že v dlouhých válkách tureckých, jimž půlměsíc jest jak známo hlavním znakem, Rodička Boží proti tomuto úhlavnímu nepříteli jména křesťanského a veškeré Církve Boží vzývána jest a že se konečně křesťanům podařilo, pomocí mocné přimluvy nejsvětější Panny přesilu jeho zlomiti

a jej neškodným učiniti. Zásluha toho hlavně přemocné přímlově Rodičky Boží u veškeré Církvi se přičítá.

d) Slavic svátek neposkvrněného Početí blah. Rodičky Boží, představuje Církev svatá všem vyznavačům Kristovým Marii Pannu jakožto vzor čistoty a neporušenosti srdce, jehož mají všickni následovati. Zvláště pak ji-noši a panny a všecka mládež křesťanská má přičiňovati se a za to denně Rodičku Boží vzývati, by na přímlovu její Bůh té milosti jim popřál, aby roucho čistoty srdce a nevinnosti duše, jež na křtu svatém byli obdrželi, bez porušení zachovali. Toť zajisté jest nejkrásnější ozdobou dítek i veškeré mládeže vůbec, činíc ji způsobnou ku vyššímu povolání na zemi a hodnou slávy a blaženosti věčné, nebo jen ti, pravil Spasitel, „kdo čistého srdce jsou, Boha viděti budou.“ Mat. 5, 8.

Hlava druhá.

B) Slavnost Očistování blahosl. Rodičky Boží, Marie Panny.

§ 205.

Podklad té slavnosti.

a) Známo jest ze Starého zákona, že Hospodin skrze sluhu svého, Mojžíše, byl přikázal, že všecko prvorozené Bohu Hospodinu posvěceno a jemu obětováno býti má; to na věčnou paměť, že při poslední ráně v Egyptě prvorozenstvo Israelských při životě zachováno jest. Poněvadž však později veškeré pokolení Levi ke službě Hospodinově výhradně ustanoveno bylo, mohli prvorozenci obětí vyplaceni býti. Proto i Maria a Josef nesli malého Ježíše do chrámu, aby ho, jak dí písmo, „postavili před Pánem“ t. j. aby ho obětovali a předepsanou oběť přinesli.

b) Podobně zákonem Mojžíšovým přikázáno bylo, aby žena, porodivši pacholíka, po 40 dní od jeho narození do chrámu nechodila, ani žádné věci svaté se nedotýkala; čtyřicátého pak dne aby šla do chrámu a všedši, aby

beránka, anebo, byla-li chudobná, dvě hrdliček aneb dvě holoubátek obětovala a tak očištěna byla, z té příčiny i Maria, ač, jsouc Pannou nejčistší, žádného očištění nepotřebovala, přece u pokoře, poslušna zákona Hospodinova, do chrámu se odebrala a když se naplnili dnové, zákonu dost učinila.

To jest podklad té slavnosti.

§ 206.

Jméno té slavnosti.

a) Slavnost Očišťování blahosl. Rodičky Boží náleží ku vyšším a starším slavnostem církevním a nebyla původně slavností Mariánskou, nébrž slavností Páně, t. j. na východě byla více slavností Páně, na západě více slavností Mariánskou. Proto kardinál Baronius in martyrol. rom. ad oiem. II. calend. Dec.) takto dí: „Původně slavnost ta ‚představením‘ nazývána jest, o nižto Bohorodice sv. Simeonovi dítě Ježíše v chrámě vstříc nesla, jak staré obřadní knihy a jiné starobylé památky církevní naznačují a nad to i sama modlitba mešní téhož dne ukazuje.“

Při mši téhož dne také skutečně se modlí kněz: „Jednorozený Syn tvůj dnešního dne s podstatou našeho těla v chrámě jest před-

staven;“ předzpěv (praefací) téhož dne při mši nebere se, jako o jiných svátcích Marianských o Rodičce Boží (de Beata), nébrž o „Narození Páně.“ Jedině v poslední modlitbě o Rodičce Boží zmínka se činí. Církev tedy až dosavad koná slavnost tuto více způsobem slavnosti Páně, než Marie Panny. Jest tedy slavnost ta takořka slavností dvojí, odtud také:

b) rozličná její jména. Nazýváť se:

1. slavností Očišťování Panny Marie (Festum Purificationis B. M. V.) a to v nynější církevní mluvě nejobyčejněji, poněvadž Maria, jak sv. Lukáš 2, 22. vypravuje, čtyřicátého dne po Narození Páně, poslušna jsouc zákona Hospodinova (3. Mojž. 12, 6. a 4. Mojž. 18, 15. 16.) do chrámu Jerusalemského šla, aby nově narozeného Syna postavila před Pánem a zaň výkupné, t. j. oběť chudých položila; proto se koná 40. dne po narození Páně.

2. Sluje též Obětování Krista Pána ve chrámě (festum Praesentationis Domini in templo); souvisí s názvem a obřadem předěšlým, na základě téhož zákona Mojžíšova (srovn. Luk. 2, 11—27), o čemž zvláště při mši svaté zmínka se činí a k čemuž všecka mše svatá se vztahuje.

3. Nazývá se též slavností světel (svic) — festum candelarum, seu luminum — pro svě-

cení voskových svic a průvod, který s nimi se koná a to proto, že Simeon, vzav Božské dítě na lokty své, nazval je „světlem ku zjevení pohanům a ku slávě lidu svého israelského“ (Luk. 2, 32.). Jiní udávají též, že světlo čili oheň, plamen čistí vzduch, kovy, odtud očišťování.

4. Od tohoto setkání Rodičky Boží se Simeonem nazývána též a to zvláště u Řekův slavnost setkání, řecky hypanté čili hypapanté (latinsky festum occursus, obviationis), což ovšem se zakládá na onom místě písma svatého, kdež se vypravuje (Luk. 1, 25.), kterak Simeon, veden jsa Duchem svatým, do chrámu Jerusálémského přišel, z Božího vnuknutí Spasitele světa poznal, jej na lokty vzal a ona potěšná slova pronesl: „Nyní propouštíš, ó Pane, služebníka svého podle slova svého v pokoji, neboť viděly oči mé spasení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech lidí, světlo ku zjevení pohanům a ku slávě lidu svého israelského“ (Luk. 2, 32.). Proto se též slavnost ta, avšak řídčeji, nazývala:

5. slavností *Simeona a Anny* (festum Simeonis et Annae seu Hanae).

6. V Čechách slove též *Hromnice*, od hromničných svic, jež se téhož dne světí a o bouřce rozžihají.

§ 207.

Původ té slavnosti.

Hledíme-li ku počátku a původu té slavnosti, třeba vyznati, že nic jistého v ohledu tom se neví; nemožno říci, kdy povstala, ani kde nejprv se konala; nedostáváť se o tom bezpečných zpráv. Avšak památka obětování Krista Pána ve chrámě a putování Rodičky Boží do Jerusalema, jistě v Církvi se udržovala, poněvadž věc ta v písmě sv. se vypravuje; o původě však jejím v prvních stoletích křesťanských ve spisech svatých otců nic se nenalézá. Bychom pak něco uvedli, třeba říci:

a) před pátým stoletím žádný, ani řecký ani latinský otec církevní o ní se nezmiňuje, tím méně aby řeč některá (homilie) o ní se nám byla dochovala; neboť řeči sv. Methodia, Cyrilla Jerusalémského, Chrysostoma a Řehoře Nyssenského náležejí době pozdější. Z toho jde, že před 5. stoletím sotva asi byla; neboť se nenalézá v nejstarších seznamech slavností církevních, jako jsou: *Calendarium Bucheria*, *Mozarabský u Pinia*. Zdá se však, že asi v polovici 5. století povstala a to za císaře Marciana v biskupství Jerusalémském. Poukazujet k tomu jedno místo Cyrilla Skythopolského, kdež praví, že zbožná matrona Icelia věřících zvláště po-

vzbuzovala k tomu, by svícemi setkání se Spasitelem oslavováno bylo. Zpráva tato ovšem poněkud nejista jest; avšak svědčí patrně, že tato Icelia slavnost buď zavedla, anebo aspoň původkyní užívání světel při ní byla. Zdá se, že jiné církve záhy příkladu toho následovaly, až i do Antiochie Syrské se dostala, kde dle Cedrena (Comp. hist. p. 366.) za císaře Justina r. 526 zavedena byla.

b) Jiní zase praví, nejbližší příčinou slavnosti té že byl strašlivý mor, který tehdáž nejen v Cařihradě, ale i ve venkovských krajích (provinciích) řecké říše hrozně řádl, k němuž i jiná neštěstí se přidala, což vše císaře Justiniana (527—565) přimělo, že nařídil, aby 2. února slavnost setkání (*festum hypapantés*) se slavila, s tím nábožným úmyslem, aby Spasitel, který Simeonovi ve chrámě vstříc přišel, i ubohým a nešťastným vstříc přijíti a jim pomocí svou přispěti ráčil. Později však táž slavnost, pro památku na onen hrozný čas, jakož i z vděčnosti podržena a ročně opakována jest. Dle Sigebertovy kroniky byly rozličné pohromy příčinou, že slavnost ta císařem zavedena byla. Píšeť takto: „Za času Justiniana císaře udála se v Pompejopoli v Mysii veliká země-třesení, jimiž polovice města zničena jest. Slyšány naříkavé hlasy hynoucích pod zemí. Krev

těž s oblak padala a následovaly rozličné morové nemoci, jimiž těm občanům, kteří po země-třesení byli pozůstali, zajíti bylo. Těmito pohromami pohnut Justinian ke cti Krista Spasitele slavnost setkání ustanovil, aby Spasitel, který Simeonovi ve chrámě vstříc přišel, též ubohým vstříc přijíti a jim pomocí svou přispěti ráčil.“

Tímto způsobem, co dříve jen místní (lokální), neb částečnou (partikulární) slavností v Jerusalémě, Antiochii a Cařihradě bývalo, na všecku řeckou církev rozšířeno jest, jak Nikephoros ve svém círk. dějepisú praví: „Ustanovil tehdaž teprv (císař), by slavnost hypapantes, t. j. setkání, po všem světě slavena byla.“

c) V západní Církvi zavedl tu slavnost prý papež Gelasius I. r. 494 a to na žádost věřících samých. Příčinou toho byly prý pohanské slavnosti, jež v ty měsíce (února a března) připadaly a jimiž pohané bohy své oslavovali, ctili. Dle dějepisce Makrobia (1, 13.) prý Numa Pompilius, druhý král římský, již druhý měsíc v roce bohu Februovi (odtud Februarius a slavnost Februalia) čili Plutonovi zasvětil, po něm jmenoval a všemožné způsoby očišťování (lustrací, od lustrare, februare, tolik co purgare, očišťovait, odtud Februarius, měsíc očišťování)

ku počtě jeho nařídil. — Vedle jiných prý ke cti bohyně Februy, matky Martovy (Mars, bůh války, odtud Martius) ku konci téhož měsíce veliká očišťovací slavnost konána jest.

Připadala též do této doby slavnost Junonis Februatae, únos (raptus) Proserpinin, slavnost Plutonova (boha podsvětí), též památka zemřelých a bohů podsvětných (Manium et deorum infernorum) a Luperkalie, slavnost ke cti bůžka Pana, boha stád, pastýřův a dobytka. O těchto slavnostech pořádány jsou též průvody s hořícími svícemi a pochodněmi.

By tyto pohanské zvyky a obyčeje přestaly a křesťanské místo nich nastaly, nebylo lepší příležitosti, než zavést slavnost Očišťování blah Rodičky Boží, kteráž právě do tohoto měsíce připadala a při kteréžto na východě již hořících svic se užívalo. Proto Durandus vzhledem k této křesťanské slavnosti dí: „aby obřad pohanský v lepší obrátilo náboženství křesťanské“ — a dokládá, hledě ku pojmenování samému: „aby se naznačila čistota Panny, aby někdo, slyše o jejím očišťování, nemyslí, že ona očištění potřebovala.“

Nejdůstojnější jest však svědectví Bedy Ctihodného (de temp. rat.; † 735); praví takto: „Druhý měsíc zasvětil Numa Februovi, t. j. Plutonovi, který za mocného v očišťováních po-

kládán byl a že téhož měsíce město čistiti potřebí bylo, v němž ustanovil, aby slušné oběti bohům podzemným přinášeny byly; avšak tento obyčej očišťování dobře změnilo náboženství křesťanské, když téhož měsíce, na den svaté Marie, veškeren lid s kněžími a sluhy (církevními) písně modulovaným (proměněným) hlasem zpívající, po chrámech a příslušných místech města chodí a všickni, radující se, voskové svíce, jež jim nejvyšší kněz dal, v rukou nosí.“ (Cfr. Gavanti, thesaur. sacror. rit. tom. 1.).

d) Bylo namnoze míněno, že slavnost tato v Římě a to papežem čili římským biskupem počátek vzala a odtud v šestém století na východ rozšířena jest; avšak stal se spíše toho opak. Bylatě, jak jsme seznali, na východě původně slavností Páně, jak veškerý obsah bohoslužby téhož dne dosvědčuje; týž ráz podržela liturgie téhož dne i na západě, ačkoli slavnosti dán ráz Marianský a pro očišťování pohanská (lustrace), na měsíc únor připadající, spojena s památkou „očišťování Panny Marie“; kdyby slavnost byla v Římě začala, jistě by bohoslužba téhož dne jinak byla sestavena bývala.

Ve svátostníku (Sacramentarium) a antifonári papeže Řehoře I. Velikého (590—604) jest slavnost ta uvedena v řadě mezi jinými. První církevní spisovatel, který ji dle latinského

obřadu popisuje, jest *sv. Ildefons Toletánský* († 667), který, srovnávaje se s míněním, svrchu uvedeným, téhož původu ji býti praví a dokládá, že nejen kněžstvo, ale veškeren lid, hymny zpívající, s voskovicemi v rukou v průvodu kráčí.

Též *Eligius*, biskup Noyonský ve Francii, *Ildefonsův* souvěkovec a *Beda Ctihodný*, jehož již svrchu jsme se dotkli, podávají obšírné popisy obřadův slavnosti té. V Němcích začala nepochybně v 8. století; neboť zmiňují se o ní ustanovení (statuta) *sv. Bonifacia* a *Chrodeganga*; též *Solnohradská synoda* z r. 799., seznam slavností *Karla Velikého*, sněm *Mohučský* z r. 813. a j.

Avšak svěcení svíc téhož dne zdá se býti původu pozdějšího. *Alkuin*, který vzhledem k té slavnosti římský řád vykládá a obšírně popisuje, praví, že papež pouze kardinálům a biskupům svíce podává. V nejstarších řečích o této slavnosti, pravých i podvržených, nenalézá se ni stopy o svěcení svíc. Z popisu, jejž *sv. Bernard* (serm. 2. de Purific.) o průvodě s hořícími svícemi nám zanechal, vysvítá, že svíce ty nebývaly původně svěceny, nébrž že na svěcené svíci pouze rozžihány byly. Pravitě: „Průvodem půjdeme dva a dva, majíce svíce v rukou svých a to rozžaté, ne kterýmkoli ohněm,

nébrž tím, jenž dříve ve chrámě kněžským požehnáním posvěcen byl.“ Způsob, kterým nyní svíce se světí, zdá se, že pochází z 11. století. (Bolland. Act. Sanct. Febr. Tom. 1. Benedikt. XIV. de fest. J. Chr. et B. M. V. Binterim B. 5. Th. 1.).

§ 208.

Účel, smysl a význam té slavnosti.

Účel, smysl a význam té slavnosti jest dvojí:

a) Dle hlavního účelu má býti vzpomínkou, že Ježíš Kristus jest duchovní světlo, jímž člověčenstvo, které prve ve tmách hříchu a nevědomosti vězelo, do říše světla, t. j. pravdy a ctnosti přeneseno bylo. Již slova starce Simeona, jež v evangelické perikopě téhož dne se čtou: „viděly oči mé spasení tvé, světlo ku zjevení pohanům“ tomu nasvědčují. Ještě více však do-
tvrzuje toho a věc tu i znázorňuje průvod se svěcenými či žehnanými svícemi, jimiž věřící takorůzka vděčně úmysl svůj na jevo dávají, že chtějí ve světlo Ježíše Krista, t. j. v jeho učení vždycky kráčet; též i prosba za milost, aby úmyslu tomu dostáli a tak dospěli oné říše, v níž věčné světlo jest.

V témž smyslu mluví i sv. Eligius ve své

homilii o této slavnosti (7. stol.). Píšeť takto: „Musíme dnes, ješto ho (Pána Ježíše Krista) s matkou jeho Bohu přinášíme, anebo se Simeonem jej na lokty bráti chceme, se svícemi a zpěvy čistotou mysli a vznešenými skutky se stkvějice, před jeho očima nábožně státi, připomínajice sobě slávu nám slíbeného, vždy trvajícího a šťastného panství v nebeské říši, jehož všickni vyvolení tehdy dosáhnou, když dle podobenství evangelia s pochodněmi dobrých skutkův nesmrtelnému ženichu vstříc půjdou a sami chotí jeho se stanouce, do ložnice neskonale lásky jeho vejdou.“

d) Dle účelu podřízeného jest slavnost tato připomínkou Rodičky Boží Marie, která dobrovolně podrobujíc se zákonu Mojžíšovu, 40. dne po narození Páně do chrámu šla a tu předepsanou oběť přinesla. (3. Mojž. 12; Luk. 2.).

§ 209.

Zvláštnosti té slavnosti.

Obřadní zvláštnosti té slavnosti jsou: a) svěťí se voskové svíce, b) koná se s nimi průvod.

a) Svěťí se voskové svíce.

1. Kdy a kým obřad ten zaveden jest, neznámo; jisto jest tolik, že obecný řád řím-

ský (*ordo romanus vulgaris*) jej zná, a že až dosavad podle téhož řádu se koná.

Poněvadž však ani Amalarius ani Wallafridus Strabo známosti o něm nemají, patrně, že ponenáhlu jen po veškeré Církvi zavládl.

2. Obřad, jenž naznačuje, jak svěcení se koná, obsažen jest v římské mešní knize (*in missali romano*) a smysl jeho jest, Boha za pomoc vzývat, by všichni věřící s tím duchovním prospěchem hořící svíci v rukou neli, ježž Církev konajíc obřad ten, na zřeteli má a ježž i v třetí modlitbě těmito slovy pronáší:

„Pane Ježíši Kriste, Světlo pravé, kterýž osvěcuješ každého člověka, přicházejícího na tento svět, vylej požehnání své na tyto svíce a posvěť jich ve světle své milosti a propůjč milostivě, aby, jako tato světla viditelným ohněm rozsvícena, noční tmy zahánějí, rovněž tak i srdce naše neviditelným ohněm, t. j. září Ducha svatého osvětlena, slepoty všech hříchů prostá byla, abychom, očistěné majíce oko mysli své, jen to viděli, co Tobě se líbí a našemu spasení prospěšno jest, bychom po mráкотných tohoto věku nebezpečích ku světlu nehynoucímu přijíti zasloužili. Skrze Tebe, Ježíše Krista, který s Otcem . . .“

b) Průvod s hořícími svícemi.

1. Věřící kráčejí s posvěcenými a rozžatými svícemi v průvodu se svým pastýřem a drží svíce rozžaté ještě po značnou část mše svaté, kteráž hned na to se slouží; tak káže mešní kniha římská.

2. V našich krajinách obyčejně jen duchovní a vznešenější osoby svíce nosí; také obyčejně jen tito průvodem jdou, ač mají všickni průvod provázeti a s ním jíti, byť svíce neměli. Jsou však osady, že věřící sami si svíce přinášejí, jichž kněz společně jim posvětití, načež s nimi v průvodu za knězem jdou, svíce ty pak domů si nesou, aby byly v domě pro případ úmrtí anebo bouře. — Máť světlo to jim býti povzbuzením, aby onoho světla, jež sestoupilo na zemi, aby ji osvítivši, pravou osvětlu přineslo, pevně se drželi, za ním životem kráčeli, k němu zírali a křesťanským životem je následovali. Pravilť Pán o sobě (Jan. 8, 12.): „Já jsem světlo světa; kdo mne následuje, nechodí ve tmě, ale bude míti světlo života.“

c) Mše svatá veškerá vztahuje se k obětování Krista Pána ve chrámě, a to: Introit, modlitba, epištola, evangelium a praefací, kteráž jest vánoční a ne Marianská. Introit čili vstup ze žalmu 47, 10. 11.: „Přijali jsme, Bože, milo-

srdenství tvé, prostřed chrámu tvého. Jakož jméno tvé, Bože, tak i chvála tvá jest do končin země: spravedlnosti plna jest pravice tvá.“ Pak dále Ž. 47, 1.: „Veliký jest Hospodin a velmi chvály hodný v městě Boha našeho, na hoře svaté jeho.“ — Epištola z proroka Malachiáše 3, 1—4. — I ta vztahuje se ku příchodu Páně do chrámu: „A hned přijde do chrámu svého panovník, jehož vy hledáte a anděl zákona, kterého vy chcete. Aj přichází, praví Pán.“ — Evang. Luk. 2, 22—32.: o příchodu blah. Rodičky Boží s božským dítětem do chrámu, o oběti a stařečku Simeonu.

d) Slavnost sama jest slavností dvojnou druhé třídy (*festum duplex II. classis*); někde má též svou *vigilii*, t. j. předchozí půst. Jen v poslední modlitbě při mši činí se připomínka Rodičky Boží.

e) Den slavnosti ustanoven vždy na 2. únor, poněvadž jest od 25. prosince, dne narození Páně, právě dnem čtyřicátým.

Poznámka 1. Tyto svěcené svíce slují v Čechách a na Moravě hromnice, hromničky, poněvadž je lid v čas bouřky rozžihá a při nich se modlí. Nechce nikterak Církev, aby se jich pověřečně užívalo, anebo se jim zázračná

síla, aneb zázračné účinky připisovaly. Vysvítá to z modliteb, jež Církev, je světíc, koná. Jsouť obrazem světla nebeského a představují Ježíše Krista, světlo světa a připomínají jeho přítomnost. — Rozžihají se též při smrti věřících a dávají se umírajícím do ruky, aby ve světle pravé víry zemřeli; by si připomněli, že Kristus svých věrných v hodině smrti neopouští, ale že tu zvláště s nimi jest a že ty, kdož za živa ve světle jeho svaté víry chodili, po smrti uvede do světla života věčného.

Poznámka 2. Co má křesťan konati? Katolický křesťan má v tento den, pobožně jsa přítomen službám Božím a maje hromnici v rukou svých, Krista Pána za pravé světlo života svého uznávati, po něm toužiti a jej prositi, aby denně více jej sílil a mysl jeho osvětloval. Účastně se pak průvodu, má v témž duchu kráčet, s jakým do chrámu se ubírala Rodička Boží, anaž v pokoře a poslušnosti Syna svého Hospodinu za oběť položila. Konečně pak, pamětliv jsa, že i jej po příkladu Rodičky Boží matka do chrámu nesla a jej zde Pánu Bohu obětovala, má s vděčností matky své vzpomínati, a sebe všecek Pánu obětovati, aby, když jednou večer života jeho se přiblíží a hromnice u jeho lože hořeti bude, se zbožným Simeonem

utěšeně zvolati mohl: „Nyní propouštíš, ó Pane, služebníka svého podle slova svého v pokoji, nebo viděly oči mé spasení tvé, které jsi připravil před obličejem všech lidí a ku slávě lidu svého.“

Hlava třetí.

O svátcích nezasvěcených Rodičky Boží ve vánoční době.

§ 210.

A) Přenesení svatého domku blahosl. Rodičky Boží.

(Translatio almae domus).

a) Dne 10. prosince koná Církev zvláštní slavnost Marianskou, zvanou: „Přenesení svatého domku blahosl. Rodičky Boží.“

Jest totiž ve hlavním, totiž stoličném čili biskupském chrámě v Loretě, městě Italském v kraji Macerata bývalého státu papežského ležícím, domek, který tamním lidem vůbec „sancta casa di Loretto“ — svatý domek Loretský či Loretanský se nazývá. O tomto domku vypravuje nábožná pověst, že jest to domek, v němž nejsvětější Panna v Nazaretě bydlela a tudy týž příbytek, v němž Slovo Tělem učiněno jest. Roku 1291. prý andělé týž příbytek z Galileje do Dalmacie do města Tersato (Frsát) přenesli a poněvadž zde ne dosti slušně chován byl, roku 1294. odtud do lesíka ve střední Italii

přes Jaderské Moře v kraji, (provincii) Recanati, kterýžto lesík jisté paní, jménem Loretta či Lauretta (Laura) náležel, dále pak r. 1295. do Loretta samého, kde třikráte prý místo směnil, od kteréžto doby domek ten předmětem veliké úcty a cílem zbožných a slavných poutí se stal. — Jiní odvozují název Loretta od laurus, vavřím, tedy laureta, vavřínový lesík, že domek prý původně ve vavřínovém lesíku stál.

b) Domek sám stojí uprostřed sídelního chrámu Páně, jest 30 stop dlouhý, 18 vysoký a 15 široký; zevně jest všecek mramorem pokryt, z cedrového dříví a cihel vystaven a mnohými uměleckými, výtečnými pracemi z kararského mramoru v polovypouklém způsobu ozdoben. Představujíť výtečné práce ty nej památnější doby ze života Rodičky Boží. Chtěltě každý umělec přispěti něčím k oslavě Matky Páně. Má dvěře a mříž ze stříbra; za mříži Maria s božským děťátkem vyobrazena jest, a to, jak jsouc pečlivá matka, závojem se zakrývá; práce to mistrovská nesmrtelného Rafaela. Při domku ukazuje se též okno, jímž archanděl Gabriel, nesa radostné poselství, vstoupiv, nejsvětější Panně se objevil.

c) Nadzmíněný obraz stkvěl se za dávna nesmírným bohatstvím zlata a drahých kamenů, samých to darů poutníků a vznešených osob;

avšak roku 1800. odnesli odtud Francouzové větší část drahých věcí a pokladů.

Roční příjem tohoto chrámu, nepočítaje do toho příjmův obyčejných, páčí se ročně na 30.000 skudů (tolarů) a počet poutníků, ročně sem přicházejících, vážen na jedenkrát sto tisíc. Císařský dům rakouský míval zde svého zvláštního kaplana, kterýž zde denně na zbožný úmysl téhož domu mši svatou sloužiti musil.

d) Následkem válek francouzskou revolucí r. 1789. vzešlých, bohatství domu toho, jednak oloupením, jak svrchu řečeno, jednak válečnými poplatky, městu a krajině uloženými, znamenitě se ztenčilo, jakož i účta k posvátnému domku z veliké části ochladla. Milostný obraz však, který za dob nepokojův odstraněn a pečlivě uchován byl, dne 9. prosince 1802 opět s velikou slávou na předešlé místo své dodán a postaven byl.

e) Největší část krajův italských koná 10. prosince slavnost, nazvanou „přenesení milého domku blah. Rodičky Boží.“ Gavanti (thes. s. rit. tom. 2. sect. 7. cap. 2. pag. 220.) praví ke dni 10. prosince: „Tohoto dne u veškerém církevním státě ode všech obojího rodu, jak světských, tak řeholních, kdož církevní hodinky se modliti povinni jsou, má modleno (recitováno) býti „Officium Translationis almae domus

B. M. V.“, t. j. hodinky o přenesení milého domku Rodičky Boží; schváleno bylo 16. září 1690; a rovněž i mše, což vše potvrdil papež Innocenc XII. dne 10. října téhož roku a též dovoleno veškeré provincii Pisánské pro týž den.“

f) Po tomto znamenitém poutním místě Rodičky Boží nazvána jest také litanie, kteráž zde na počest její nejprve sestavena, u veřejné pobožnosti říkána, později od svaté Stolicе pro všecku Církev schválena a nyní po veškeré Církvi rozšířena jest; litanie Loretanská.

g) Nábožní křesťané tu a tam chtěli míti napodobení svatého domku a poutního místa Loretty; a tak povstala i jinde poutní místa zvaná Loreta, s napodobením poutního místa a svatého domku, jako i v samé Praze na Malé Straně na Hradčanech, kteráž rovněž nemalé úctě a oblibě se těší.

§ 211.

B) Slavnost očekávání-se blahosl. Rodičky Boží.

a) Slavnost očekávání-se blahosl. Rodičky Boží (festum expectationis partus B. M. V.) ustanovena jest v Církvi na památku té doby ze života přesvaté Panny, kdy naplněna byla

svatým a radostným citem, že blízka jest doba, kdy poroditi měla Spasitele světa. Nebo která zbožná žena, cítíc se býti matkou, by se nechystala k té vážné chvíli, až jí Bůh pomůže i tomu plodu lásky, jejž pod srdcem nosí, na svět přijíti? kteréže ženy srdce by v té době nebylo naplněno city lásky, vděčnosti, zbožnosti, pokory a oddanosti Bohu? I to ctí sv. Církev a příslušně na Matce Páně a proto pěkně ta slavnost a památka ustanovena jest.

b) Někteří pokládali tuto slavnost za jednu a touž se Zvěstováním blahosl. Rodičky Boží, avšak mylně. Omyl pocházel odtud, že se koná téhož dne, o kterémž Toledská synoda r. 656. slavnost „Zvěstování“ byla ustanovila; avšak tato nebyla nikdy a nikdež „očekáváním-se ku porodu“ nazývána. Musí tedy slavnost tato pozdějšího původu býti.

c) Stalo se totiž, že, když Španělsko římskému obyčeji, který „Zvěstování Marie Panny“ na den 25. března byl položil, se přizpůsobilo a Zvěstování rovněž 25. března slavilo: ustanovilo na den svrchu jmenovaný, totiž 18. prosince, slavnost jinou, totiž Očekávání-se Rodičky Boží. Slavnost tato však, jižto papež Řehoř XIII. r. 1573. byl schválil, jest jenom slavnost církevní ne veřejná a nazývá se ve Španělech,

poněvadž veliké adventní antifony o předvečer u jejím zvolavníkem O začínají, též „slavností naší Paní z O,“ festum Dominae nostrae de O.“ (Benedikt XIV. de fest. p. II. § 226. 227. Binterim Denkwürd. V. 1.).

§ 212.

C) Slavnost zasnoubení blahoslavené Rodičky Boží.

a) Církev svatá i tu událost ze života nejsvětější Panny oslavuje a světí, kdy Josefovi, spravedlivému, příbuznému svému zasnoubena jest.

I v tom viděti jest svrchovanou moudrost Prozřetelnosti Boží. Pocházeltě Josef, syn Jakubův, rovněž jako Maria, ze starobetlehenské rodiny Davidovy; jenže Josef ze Šalomouna, Maria dále z Nathana. (Mat. 1, 16. 18. 19. 24; Luk. 2, 5.). Nazývá se „slavnost zasnoubení Bl. R. Poží“ (festum Desponsationis B. M. V.) Sv. Hieronym udává důvod toho, proč zasnoubena jest, aby se dokázalo, že z pokolení Davidova pocházela; aby, jsouc ve stavu požehnaném, ochranci se těšila; aby jako bezecná od židův kamenována nebyla, a sv. mučedník Justin

ještě čtvrtý udává důvod řka, aby vtělení Páně ďáblu zatajeno bylo.

b) Počátek vzala slavnost ta skrze znamenitého římského kancléře Gersona, přispěním papežského vyslance ve Francii v 15. století a položena na 15. leden. Papež Pavel III. (1534—1549) povolil ji Minoritům a ustanovil jim den 27. ledna; zároveň rozkázal dominikánu Petru Doréovi, aby hodinky ke slavnosti té sestavil; Benedikt pak XIII. vydal zvláštní bullu, 22. srpna 1725, kteroužto ji u veškeré Církvi světiti rozkázal a též zvláštní „hodinky“ a mešní formulář pro ni ustanovil.

c) Co se významu této slavnosti týče, důležitý vším způsobem jest okamžik, jehož vzpomíná, v dějinách našeho spasení. Měloť, jak sv. Ignác mučedník (Ep. ad Ephes. c. 19.) podotýká, jak panenství, tak i panenský porod Rodičky Boží dle hlubokých zámyslů Božích ukryty býti. Měltě Ježíš Kristus s prvním požadavkem Messiášským, by syn byl či potomek Davidův, do světa vstoupiti a proto před světem za syna Josefova z Nazareta (Jan 1, 45.) pokládán býti.

d) Slavnost sama jest slavností dvojnou větší (festum duplex majus), ale jen v Církvi

(chori), nikoli veřejnou (fori) a nyní pravidelně 23. ledna se slaví. — Náleží k těm slavnostem, jež, nehledíc k osobě Ježíše Krista, pouze a jedině ze života Rodičky Boží vzaty jsou a na něm se zakládají.

Stať druhá.

O slavnostech Marianských od času postního až do svátků Svatodušních.

§ 213.

Předmět zevrubněji se vymezuje.

Do tohoto druhého kruhu slavností Marianských náleží ze svátků veřejných čili zasvěcených pouze jediný, a ten jest: Zvěstování blah. Rodičky Boží; z nezasvěcených (pouze v Církvi slavených) několik; totiž:

1. Sedmibolestné Rodičky Boží.
 2. Panny Marie od mučedníkův; 13. května.
 3. Panny Marie, pomocnice křesťanův; 24. května.
 4. Panny Marie od Dobré rady; 26. dubna; a
 5. Pobožnost májová čili veškerý měsíc květen.
-

Hlava první.

Slavnost Zvěstování blah. Rodičky Boží.

§ 214.

Základ té slavnosti.

a) Jako ten, kdo odsouzen jest u vyhnanství trávit dny života svého, s toužebností čeká, kdy zpráva přijde, že obdržel milost: tak toužebně čekalo též člověčenstvo před narozením Páně. Vyhnáno bylo z ráje, v němž šťastně a blaženě žilo; vyloučeno i z pravé vlasti své, z nebes, kteráž prvotným hříchem mu uzavřena byla; žilo zde v pravdě u vyhnanství, nemajíc pravé vlasti, ni „místa zůstávajícího.“ Žid. 13, 14.

b) Avšak jakmile z úst andělových v Nazaretě zazněla radostná slova: „Zdravas Maria, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty mezi ženami“ — zármutek proměnil se v radost. A dále zní radostná zvěst: „Neboj se, Maria, neb jsi našla milost u Boha. Až počneš v životě a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš. Tenť bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude a dá jemu Pán Bůh stolicí Davida, otce jeho,

a kralovati bude v domě Jakobově na věky a království jeho nebude konce.“ Luk. 1, 28—33. „Duch svatý sestoupí v tě a moc Nejvyššího zastíní tebe; a protož, i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží . . ., neboť nebude nemožné u Boha všelike slovo.“ Luk. 1, 35—37.

c) Přeradostné události té památku koná Církev o slavnosti Zvěstování blahoslavené Rodičky Boží; radostnou zvěstí tou počalo vykoupení naše; lidstvo čekalo na zprávu tu 4000 let. Církev svatá nazývá ji Zvěstováním blahoslavené Rodičky Boží; vlastně by měla slouti Zvěstováním vtělení Syna Božího. Koná se vždy 25. března.

§ 215.

Jméno té slavnosti.

a) Slavnost Zvěstování blah. Rodičky Boží byla původně slavností Páně. I sv. Bonaventura praví (lib. 3. sentent.): „Nižádného početí slavnost nekoná Církev, leč jediného Syna Božího o Zvěstování blahoslavené Rodičky Boží.“ I sama Církev touž pravdu vyjadřuje ve svých modlitbách, říká zajisté: „Který jsi chtěl, aby slovo tvé skrze anděla zvěstujícího tělo na se vzíti ráčilo;“ a jinde: „Počatého z Panny Bohem pravým i člověkem vyznáváme;“ a též:

„kteří jsme skrze anděla zvěstujícího vtělení Krista, Syna tvého poznali.“ Pouze praefací při mši bere Církev o Rodičce Boží.

b) Poněvadž tato slavnost jest sice slavností Páně, odtud i rozličná její pojmenování, dle toho, jak buď více ku Kristu Pánu, anebo ku svaté Máteři jeho se hledí. Tak sluje:

1. Především a nejobyčejněji „Zvěstováním Marie Panny;“

2. Zvěstováním čili poselstvím andělovým ku blahoslavené Panně (annuntiatio angeli ad Beatam Mariam);

3. Pozdravením Marie (salutatio Mariae); též

4. Zvěstováním Páně, čili lépe ohlášením Pána (annuntiatio Christi seu Domini) a to u Anastasia, kdež se zároveň podotýká, že papež Sergius III. (687) tento den slavnějším učinil, než dříve býval; nazývá se též:

5. slavností vtělení, totiž Pána našeho Ježíše Krista (festum Incarnationis), proto se za starých časů v Římě, Francii a Anglii rok církevní tímto dnem počínal; dále nese též jméno:

6. slavnost Početí Kristova (festum Conceptionis Christi); a

7. počátek vykoupení (initium redemptionis). Řekové pak, sjednocení i nesjednocení, na-

zývají ten den dnem zvěstování, anebo dnem radostného zvěstování, anebo dnem pozdravení (charismos čili charitismos) pro slova u sv. Luk. 1, 28.: „Zdráva, milosti plná“ (omilostněná).

§ 216.

Původ a stáří té slavnosti.

a) Dějinný původ té slavnosti jsou právě slova ve vypravování sv. Lukáše 1, 26—39., jak archanděl Gabriel poslán jest do Nazareta s radostným poselstvím ku Panně, jejíž jméno bylo Maria. Toť největší a nejdůležitější děj, který se kdys udál na zemi, totiž, že „Slovo, kteréž bylo od počátku u Boha a Bůh byl to Slovo, v čase tělem učiněno jest (se vtělilo) a přebývalo mezi námi“ (Jan 1, 15.).

Slavnost tato připomíná věřícím onen děj, který jest nejvnitřnějším jádrem a hlavním základem všeho křesťanství, o nějž také Církev prvních sedmi století se všemi možnými kacířstvími a bludaři zápasila, z kteréhožto boje i sama Rodička Boží s nepopíratelným názvem „Theotokos“ t. j. Bohorodice vyšla. Tedy vtělení Syna Božího jest první a hlavní příčinou této slavnosti.

b) Žeby tato slavnost již za časů apoštol-

ských byla bývala, nedá se dokázati. Bollandisté opírají ovšem takovéto své tvrzení o známou zásadu (axioma) sv. Augustina (contr. Donat. l. II. c. 24.), že vše, co v Církvi se zachovává a co sněmy zavedeno nebylo, na apoštolské vážnosti čili autoritě se zakládá. Avšak nedostává se důkazů, žeby slavnost tato hned od počátku byla v Církvi bývala. Dovoláváno se Řehoře Novo-Caeserejského ze 3. století; neboť tento prý tři výklady, t. j. řeči (homilie) o slavnosti té zanechal, z nichž v jedné praví: „Dnes Gabriel, kterýž u trůnu Božího stojí, k nejčistější Panně sestoupil a ji pozdravil slovy: Zdravas milosti plná,“ — ale má se za to a to nade vše pochybnost, že řeči ty podvrženy jsou.

Nemámeť v pravdě žádného staršího důkazu pro tuto slavnost, než řeči Cařihradského patriarchy Prokla. (Auct. biblioth. Patrum; opera Leonis I. ad edit. Ballerin. Tom. 1.). — Poněvadž týž patriarcha v jedné ze svých řečí dotýká, že táž slavnost po veškeré nynější století (páté) od veškeré Církve se koná: může se právem počátek její na konec 4. století položit, nikoli však výše; neboť za času sněmu Laodicejského r. 372. zdá se, že jí ještě nebylo; neboť nic o ní ohledně postu se nepraví, což by přece bylo říci se musilo. Proto nezdá

se nepravým býti tvrzení Marteneho, že pro slavnost zvěstování Rodičky Boží svědčí slova sv. Augustina († 430), „že osmého dne před kalendami dubnovými (první den měsíce dubna Ježíš počat jest.“

c) Avšak synodě Trullanské (r. 692.) byla již slavnost ta známa; neboť východní otcové na sněmu tom shromáždění (conc. Quinisext. c. 52.) nařizují, že po všechem čas 40denního postu „svatvečery nedělní, neděle a slavnost zvěstování Panny Marie vyjímaje, mše předposvěcení (in Praesanctificatis) sloužena býti nemá.“ (Mansi Tom XI. p. 967. — Harduin Tom. III. p. 1682.).

d) I na západě touž dobou slavnost blah. Rodičky Boží již známa byla; neboť již ve Svátostníku (Sacramentarium) sv. Řehoře Velikého o ní zmínka se činí a v souhlasu s časovým pořádkem výročních slavností, dle něhož narození Páně na den 25. prosince se ustanovuje, na 25. březen se pokládá. (Thomass. de fest. celebr. l. II. cap. 12.).

Poněvadž též v Solnohradských ustanoveních (statutách) z r. 799., v seznamu svátkův a slavností Svato-Havelském z 9. stol. a jiných starých listinách týž den ku slavnosti té se určuje: nese ve starých německých kalendářích též jméno: „Rodičky Boží Marie v postě.“ —

§ 217.

Smysl a význam té slavnosti.

a) Slavnost Zvěstování blah. Rodičky Boží jest především památka vtělení Syna Božího, při čemž ovšem též památka se koná té, kterouž anděl nazval milosti plnou. Již otcové r. 656. v Toledě shromáždění toho dosvědčují, kteříž v prvním kanonu svého sněmu takto praví: „Není-liž slavností Matčinou vtělení Slova? i má tudíž rovněž tak slavná býti, jako jest den narození téhož Slova.“

Tomu nasvědčuje rovněž i předpis Církve, dle něhož o této slavnosti při slavné mši svaté, jak o vánocích, t. j. o hoďu Božím vánočním kněz, modle se vyznání víry čili Věřím (Credo) a říkáje slova: A vtělil se z Ducha svatého a člověkem učiněn — na obě kolena kleknouti má, z úcty ku přesvatému a velikému tomu tajemství.

b) Tato slavnost rozeznává se od slavnosti narození Páně jedině tím, že o vánocích nově narozený Spasitel sám jediný jest předmětem úcty a slávy; o této však, že paprsek záře padá též na tu, která od Boha vyvolena jsouc za matku toho, kterýž od počátku zaslíben jsa, v čase člověkem se stal, aby nás vykoupil,

zvláštním předmětem naší úcty jest, poněvadž z ní člověčenství na se vzíti ráčil.

§ 218.

Zvláštnosti té slavnosti.

Slavnost tato má některé zvláštnosti do sebe a to, pokud služeb Božích se týče, tyto:

1. Jest slavností veřejnou čili svátkem zasvěceným, dvojnásobnou, prvé třídy v Čechách;

2. slaví se 25. března, poněvadž devět měsíců na to, 25. prosince, slavnost Narození Páně se koná.

3. Mělo-li by se však státi, že by slavnost tato buď v pašijový týden, anebo v oktáv velikonoční připadla: odloží se na pondělí po neděli provodní čili bílé, jak se i roku 1875. stalo, kdežto na zelený čtvrtek připadla. Byl sice téhož dne svátek veřejný; avšak slavnost Zvěstování Panny Marie konala se v Církvi v pondělí po první neděli povelikonoční. (S. R. C. 1690. 11. Mart.).

Padne-li na den 25. března veliký pátek neb bílá sobota: slaví se Zvěstování Panny Marie rovněž v pondělí po neděli provodní a to svátkem veřejným č. zasvěceným (f. fori); za to však v onen veliký pátek neb bílou so-

botu není žádný svátek veřejný čili zasvěcený.

4. Druhdy konávala se slavnost ta v některých církvích 18. prosince, jako ve Španělských a v Miláně. Otcové r. 656 v Toledě shromáždění přeložili ji na 18. prosinec a odůvodnili věc tím, že se radostná slavnost s kající dobou postní nesnáší, zvláště pak, že památka vtělení Páně památce jeho umučení a smrti tak blízká býti nemá. (Harduin. Conc. Tom. III.)

Též Milánská církev slavívala ji v adventě a to čtvrtou neděli adventní (Radulph. Tungr. propos. 16.); avšak ve sporu z toho vzniklém obdržela a až dosavad podržela vrch praxis, t. j. obyčej římské Církve, konati ji 25. března.

§ 219.

Modlitba: Anděl Páně.

Aby věřící svatá jména „Ježíš“ a „Maria“ denně ctili, zvláště pak, aby si připomínali ne-skonalého dobrodiní, jehož se jim vtělením Páně a tudy vykoupením dostalo, zavedena jest modlitba zvaná „Anděl Páně“, ku kteréž denně třikráte, ráno, v poledne a večer, zvonem znamení se dává.

a) Modlitba „Anděl Páně“, jak nyní jest.
Modlitba „Anděl Páně“, jak Církev nyní

ji se modlí, skládá se ze tří „Zdrávasů“, z nichž každý svou antifonu má. Antifony (jakoby řekl předzvuk) jsou tyto:

1. „Anděl Páně přinesl Panně Marii poselství a ona počala z Ducha svatého.“ Zdrávas Maria...

2. „I řekla Maria: Aj já dívka Páně, staniž mi se podle slova tvého.“ Zdrávas Maria...

3. „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi.“ Zdrávas Maria...

Ů. Oroduj za nás, svatá Boží Rodičko;

Odp. Abychom hodni učinění byli zaslíbení Kristových.

Modleme se. Milost svou, prosíme, Pane, rač v mysli naše vlítí, abychom, kteří jsme skrze andělské zvěstování vtělení Krista, Syna tvého poznali, skrze jeho umučení a kříž ku slávě vzkříšení přivedeni byli. Skrze téhož Krista Pána našeho. Amen.

b) Ve mnohých krajinách předkládají se druhé antifoně slova sv. Lukáše: „I řekla Maria“, jako svrchu uvedeno jest. Též jest někde obyčejem, ku třetí antifoně přidávati slova (Luk. 11, 27): „Blahoslavený život, kterýž tebe nosil a prsy, kterých jsi požíval.“

V čase velikonočním modlívali se duchovní místo oné trojí antifony a trojího pozdravení andělského antifonu Marianskou pro dobu ve-

likonoční v breviáři určenou s příslušícím versíkem a modlitbou; znít pak:

„Královno nebeských říší, alleluja,
plesej na nebeské výši, alleluja;
Toběť byla milost dána, alleluja;
pod srdcem svým nosit Pána, alleluja.
Tvůj Syn hrobu pout se zbavil, alleluja;
jakož to byl napřed pravil, alleluja.
Pros, ať Kristus Pán a Sudí, alleluja —
také nás k životu vzbudí, alleluja.

Ů. Raduj se a vesel se, Panno Maria,
alleluja;

Odp. Vstať zajisté Pán právě, alleluja.

Modleme se: Bože, jenž jsi vzkřísením Syna svého, Pána našeho, svět oblažiti ráčil: uděl, prosíme, abychom na přímluvu Rodičky jeho, Panny Marie, blaženosti života věčného dosíci mohli. Pro Ježíše Krista, Pána našeho. Amen.

Mimo to jest někde v obyčeji, večer přidávati žalm 129.: „Z hlubokosti volal jsem k tobě, Hospodine; Hospodine, vyslyš hlas můj!“ pak jeden „Otče náš“ a jeden „Zdrávas“; anebo aspoň „Otčenáš“ a „Zdráva“, mimo: „Odpočinutí věčné dej jim ó Pane“... za duše v očistci, aby dobrotivý Bůh, jako my jedenkaždý si přejeme večer lehkého odpočinutí, i jim, jsoucím už na věčnosti, lehkého odpočinku dáti ráčil.

c) Aby pak věřící na svatou povinnost modlitby té nezapomínali, ale ji tím spíše plnili: upomíná je Církev trojím denním zvoněním a to ráno, v poledne a večer; ráno, krátce před svítáním (*paullo ante auroram*), anebo při východu slunce (*sub ortu solis*); někde též po celý rok o 5 hodinách; v poledne o 12ti, a večer po západu slunce (*tempore ignitegii*, po uhasení ohně). Děje se pak to zvonění tak, že se činí trojí přestávka (podtrhnutí), aby se tím trojí antifona a tři zdrávasy naznačily. Připomínka za dušičky děje se jen na večer a to menším zvonkem hned po „Anděl Páně“; kde však dvou zvonů nemají, tedy ještě jedním, neb trojím, ale jen krátkým podtrhnutím týmž zvonce.

d) Původ té modlitby.

Kdy modlitba „Anděl Páně“, jakož i zvonění při ní v Církvi zavedeno jest, nedá se s jistotou stanoviti; učenci jsou u věci té rozdílného náhledu. Gavanti tvrdí, první že byl Urban II. (1087—1099), kterýž k pozdravení andělskému ráno a večer zvoniti kázal, aby tím spíše dobytí svaté země na Bohu se vyprosilo. Roku 1259 prý Řehoř IX. tento rozkaz obnovil a posléze prý papež Kalixt III. (1456) dosavadní zbožný zvyk, ráno a večer se modliti, v ten způsob rozšířil, že přikázal i v poledne

zvoniti a onu modlitbu konati. (De bened. tit. 2., sect. 12. dub. 8.) — Fleurius (Fleury, hist. eccles. lib. 113, § 143.) jest toho mínění, že zvoniti k modlení v poledne ve Francouzích nejprv za Ludvíka XI. r. 1472, a to s tím úmyslem zavedeno bylo, aby pokoj pro zemi francouzskou vyžádán byl. Buttler (Feste des Herrn 1. B. S. 253. N. 82) tvrdí, že tento zbožný obyčej papež Jan XXII. r. 1316 zavedl.

e) Jisto však jest, že již ve 14. století na večer znamení zvoncem dáváno bylo, aby věřící pamatováni byli, že se mají třikráte denně pozdravení andělské modlití. Synody pak: Pařížská r. 1346 (can. 15. seq.) a Vratislavská (1331) zřejmě velí, „aby všickni a jednotliví věřící ku zvuku zvonu (na kolenou) klečíce za milost Matku milosti vzývali a „Zdravas Maria“ se modlíce za blaho Církve a pokoj zemí našich prosili.“

V témž století též zvonění ranní zavedeno jest. (Conc. Arausic. 1368, c. 127.) V 15. století pak již vůbec známo a zavedeno bylo. (Conc. Wratislav. 1416. — Mogunt. 1423. — Coloniense 1423, can. 10. — Bamberg. 1491, lit. 58.)

f) Původu pozdějšího jest zvonění polední, jakož i obyčej, zvláštní antifony před pozdravením andělským říkati. Ono vzalo počátek

r. 1500. (Raynal k r. 1500, n. 6.) Tyto antifony se připomínají na synodě Pražské r. 1605, can. 26; avšak nazývají se zde starým, dřívějším Církve zvykem (*priscus ecclesiae usus*). — Obvyčej pak, večer zvoněním k modlitbě za dušičky věřících připomínati, povstal nejprv v Neapoli r. 1534; tak praví Gavanti na místě uvedeném.

g) V předešlém století bylo mimo „Pozdravení andělské“ na některých místech také v obyčeji, zvoniti „proti Turkům“. Tak rozkázal Ordinariat (úřad biskupský) Pasovský r. 1737, aby každého dne večer v 7 hodin znamení zvonom se dávalo, by každý pětikráte „Otče náš“ a pětikrát „Zdravas“ se pomodlil a to kleče, s tím nábožným úmyslem, aby nás Bůh Turkův chránil a nám do jarma Tureckého upadnouti nedal. — Též za doby Husitských válek bylo v sousedních zemích zavedeno zvonění proti Husitům v témž způsobu a s týmž úmyslem.

§ 220.

Úmysl Církve.

a) Úmysl Církve jest:

1. Věřícím největšího dobrodiní, jehož se jim vtělením Syna Božího dostalo, a za něž svrchovanými díky povinni jsou, připomínati; a

2. jich povzbuzovati, aby Rodičku Boží ctili a vzývali. Obému nasvědčuje obsah a tvar veškeré modlitby. K prvnímu poukazují zvláště nadzminěné tři antifony. Prvá vyjadřuje úmysl Boží, že Otec nebeský nejmilejšího Syna svého za nás obětovati chce; druhá obsahuje svolení blah. Rodičky Boží; třetí pak výsledek, že se tak stalo. — Spojení mezi pozdravením andělským a třemi antifonami jest asi toto: Tím, že Církev svatá pamatuje na lásku, kterouž Bůh pokolení lidskému prokázal, že Syna svého Jednorozeného dal, chce, aby v tom, kdo se modlí, povstal úmysl, aby neskonale lásku Boží opět láskou odměňoval. Jestliže tedy v srdci věřících tento zbožný úmysl se ozývá, vybízí je Církev, aby „Zdrávas“ se modlili, aby ve zbožném úmyslu svém přímluvou té síleni byli, kteráž udůstojena byla, matkou Boha člověka a Spasitele světa se státi.

3. K tomu dvojímu úmyslu Církve přidružuje se při večerním zvonění i třetí, totiž, v Pánu zesnulé modlitbám a památce věřících odporoučeti.

b) Věřících k modlitbě povzbuzovati do-
jista jest důstojno.

1. Důstojno jest, modlitbou jich posvěcovati, zvláště připomínati jim největšího dobrodiní, jež Otec nebeský lidstvu prokázal; neboť

není křesťanu vznešenější myšlenky nad tu, že Bůh sám, z pouhé lásky k nám, svým tvorům, tělo lidské na se vzal, za nás trpěl, ano za nás potupnou smrtí kříže i umřel. Toho častěji si připomínati, na mysli o tom přemítati, nemůže zůstat u citlivého a zbožného člověka bez spásitelných účinkův. Bohužel, že člověk též svazky pozemskými ku hradě země připoután jest a tudy potřebuje, aby na pravou vlast svou stále pamatován byl, nemá-li vůbec nad hlavním a posledním cílem svým se zapomenouti; a vlast tu připomíná mu právě matka Církev.

2. Ráno, když ranní zoře na východě vstává a brzký východ slunce zvěstujíc člověka ku pracím povolání jeho budí: volá Církev hlaholem zvonu, jako s nebe přicházejícím: „Pamatuj, ó člověče, na Boha svého, kterýž tě miloval až ku smrti, a to smrti kříže!“ A kdyby člověk, starostem o vezdejší život podléhaje, zadne na Boha svého zapomínal: i tu, kdy snad nejvíce snášeti mu jest břímě dne i horka: a kdy buď pokušení neb práce nejvíce naň naléhá, volá Církev: „Pamatuj, člověče, Bůh z lásky k tobě člověkem se stal!“ Ano, i ještě pozdě na večer, kdy vše již téměř v černé noci roucho se halí a odpočinku zemdleným údům svým člověk hledá a kdy i duch zlý nejvíce obchází, aby sváděl slabé ke skutkům zlým:

připomíná Církev věřícím a jich nabádá týmž svatým hlaholem zvonův, aby pomětlivi jsouce Boha svého a toho, kteréhož seslal, Ježíše Krista, v něho doufali a tou důvěrou bezpečni kladli se na lože, vědouce, že „kdož v pomoci Nejvyššího, v ochraně Boha nebeského přebývá“ (Ž. 90, 1.): tenť bezpečně odpočívati bude. Ano, vyzývá věřících, aby, pamětlivi jsouce nejen sebe a konce svého, ale i těch bratří a sester, kteří buď pro neúplné anebo nedokončené pokání slávy věčné dosud nepožívají, za ně „Otčenáš“ obětovali a slovy: „Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane!“ jim pravého odpočinku, tam kde světlo věčné svítí, přáli. Třeba-liž, aby takovýto zbožný a chvalitebný obyčej ještě více doporučován byl?

§ 221.

Některé jiné zvláštnosti, jež ze slavnosti Zvěstování blah. Rodičky Boží byly vznikly.

a) Některé jiné zvláštnosti, jež ne sice slavností samou, spíše s jejím jménem souvisí a jež zasluhují, aby zde též uvedeny byly, jsou tyto:

1. Rád Annunciatek čili řehole Zvěstování Panny Marie. Jest trojí: Annunciatky (zvěstovatelky) francouzské, věnující se počtě blah.

Rodičky Boží, jež Johanna z Valois (Valoa), dcera francouzského krále Ludvíka XI., sestra krále Karla VIII. a zapuzená manželka Ludvíka XII. (od r. 1500—1506), roku 1500. byla založila a jež i papež roku 1517. byl potvrdil. Byly původně ve Francii (před revolucí) šlechtické řeholnice (mnišky). Nazýván jest též řádem desatero ctností, protože jim jejich řehole deset ctností Rodičky Boží ukládala, jež si osvojiti a jimiž nejsvětější Pannu následovati měly. Tyto ctnosti jsou: čistota, opatrnost, pokora, víra či důvěra, pobožnost, poslušnost, chudoba, trpělivost, bázeň Boží, útrpnost či milosrdenost. V 18. století měl týž řád 40 domů ve Francii a Belgii a byl, jak svrchu dotčeno, pouze pro šlechtičny.

2. Těmto podobné, ač přísnější řeholnice jsou Annunciatky Janovské (Genua) v Italii, od města Janova tak zvané; též Annunciatky nebeské čili modré panny nazývané, pro bílý šat a modrý plášť, jímž se odívaly. Zakladatelkyní jejich jmenuje se Maria Viktoria Fornaro, vdova po Janovském šlechtici, kterýž se nazýval Angelo Strata r. 1604. Papežské potvrzení obdržel řád ten roku 1605; též r. 1613 a roku 1631 obdržel dovolení, zakládati nové domy. Jest řehole velice přísná a založena rovněž jen pro dcery šlechtické. V Janově mají až dosa-

vad hlavní svůj dům (mateřinec) a rozšířily se odtud též do Francie.

3. Týmž jménem nazván byl též jeden Sardinský řád rytířský, jež původně založil vojvoda Amadeus VI. r. 1355. anebo 1362., na památku, že hrabě Amadeus V., jeho předchůdce, příjmím Veliký, r. 1310. proti Turkům včas ku pomoci přispěl a s Rhodýzskými rytíři, Johannity, potom též Maltézskými čili Melitáky zvanými, ostrova Rhodu obhájil. Odznak jeho jest zlatý, podlouhle kulatý, bílý a stužkami ovinutý štít, na němž Zvěstování Panny Marie vyobrazeno jest. Kolem krku nosí se růže a mašle na zlatém řetězu; na hlavní pak růži vyryta jsou písmena: F. E. R. T., což znamená větu: „Fortitudo ejus Rhodum tenuit“ — „statečnost jeho Rhodus ohájila (udržela).“ (O rytířové však, kteří z vysoké šlechty pocházejí a rytíři sardinských řádů sv. Mauritia a sv. Lazara jsou, nosí na levé straně na prsou místo hvězdy zářící slunce, v jehož středu rovněž Zvěstování blahosl. Rodičky Boží vyobrazeno jest.

b) Bratrstvo Zvěstování Panny Marie v Římě, založené kardinálem Janem de Turrecremata, dominikánem, r. 1468; toto bratrstvo jest spolek, jehož účelem jest, ročně dobrovolnými příspěvky 300 až 400 dívek provdáním anebo

v klášteřích zaopatřiti. Na den Zvěstování blah. Rodičky Boží (odtud jméno) sejdou se členové spolku s vybranými dívkami v chrámě „della Minerva“ a tu bývají u přítomnosti sv. otce a kardinálův dary na penězích podíleny. Ty, které se chtějí provdati, dostávají 50, které chtějí do řehole vstoupiti, 100 skudů (tolarů).

Sem náleží též bratrstvo Annunciaty čili Servitův, t. j. nábožných sluhů Marie Panny, založené r. 1232 sedmi Florentinskými kupci (septem fratres Fundatores, servi B. M. V.) 11. února, v novější době opět rozšiřované. V Cechách měli po zrušení jiných naposled ještě domy dva: jeden v Kralohradecké diecési v Králíkách (Grulich) a druhý v Nových Hradech (Gratzen) v biskupství Budějovickém. Avšak v Králíkách zaujala jejich místo kongregace Nejsvětějšího Vykupitele čili Redemptoristé. Servité slují též bratří zdrávasoví od pozdravení andělského, jímž Rodičku Boží zvláště ctili.

Se slavností Zvěstování Panny Marie jest původně památka a slavnost Očekávání se Rodičky Boží jedna a táž; byla původně na 18. prosinec pouze přenesena, z čehož později povstaly slavnosti dvě.

c) *Povzbuzení.* Slavnost tuto má katolický křesťan konati s největší nábožností a vděčností,

neboť se koná památka neskonale lásky Boží : Boha Otce, který Syna svého nám dal; Boha Syna, který vtěliti se ráčil, a Boha Ducha svatého, který Pannu Marii za choť a nevěstu sobě vyvolil. Vtělením Syna Božího počalo se uskutečňovat vykoupení naše. Co bychom byli bez Spasitele Ježíše Krista? co všecken svět? Pročež, jsouce v chrámu Páně, když téhož dne kněz se modlí při mši svaté „Věřím v Boha“ a když při slovech: „a vtělil se z Ducha svatého z Marie Panny a člověkem učiněn“ a z uctivosti ku přesvatému tajemství Vtělení Páně kleká na obě kolena, klekněmež i my a kořme se neskonale lásce Boží, kteráž ze vtělení Syna Božího září, kdy ráčil spojití se s lidskou přirozeností; tak osvědčíme se býti hodni takového milosrdenství. Ale poklekněme rovněž také po každé, když se modlíme „Anděl Páně“ a říkáme: „A Slovo tělem učiněno jest,“ abychom hodni učinění byli, oslavovati to přesladké tajemství jedenkrát v nebesích.

Hlava druhá.

O svátcích Rodičky Boží v druhé době roku církevního nezasvěcených.

§ 222.

A. Slavnost Rodičky Boží sedmi- bolestné.

1. Do svatého času postního připadá též slavnost a památka Sedmibolestné Rodičky Boží a to pěkně a právem, neboť konajíce památku utrpení a smrti Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, nemůžeme nevzpomenouti i té, která s božským synem svým, Ježíšem Kristem, trpěla. Nebo kde jest matka, která vidouc dítě své trpěti, by netrpěla s ním? A zde, kteraké dítě! Proto jest věci zcela přirozenou, že, vzpomínajíce bolestí Páně, vzpomínáme bolestí i té, která pro něho a s ním, jsouc zde na světě jemu nejbližší, trpěla.

2. Slavnost a památka sedmi bolěstí Rodičky Boží jest dojista napodobením velikého pátku a památky utrpení Páně; a skutečně naskytá se také ve starších církevních knihách pod titulem čili názvem: „Spoluutrpení blaho-

slavené Marie Panny, Matky Páně“ (Compassio Beatae Mariae Virginis, Matris Domini); nyní však nazývá se vůbec „svátek sedmi bolestí Blah. Marie Panny“ (festum septem dolorum B. M. Virginis).

Spisovatel Augusti tvrdí sice ve svých pamětnostech Církve (sv. 3. str. 120.), že slavnost tato druhdy též nazývána byla „slavnost omdlení Marie“ (festum spasmi Mariae), avšak neprávě, neboť Církev nikdy slavnost tuto pod tím jménem neuznala, ani jí nepřijala, ano spíše vždy osvědčovala se proti tomu mínění, že by Rodička Boží, vidouc trpěti svého božského Syna, byla omdlela; spíše stojí v písmě svatém, že Matka Páně pod křížem stála, neboť tak čteme u sv. Jana 19, 25: „Stály pak blízko kříže Ježíšova matka jeho a sestra matky jeho, Maria Kleofášova a Maria Magdalena.“ A tak pěje i píseň: „Podle kříže plna žele — stála matka Spasitele, když Syn její na něm pněl; duši její přeubohou, zkormoucenou pro strast mnohou — přeostrý meč otevřel.“ (Benedikt XIV. de fest. cap. 54.).

3. Slavnost tato koná se v Církvi každého roku v pátek před květnou nedělí a má přede vším připomínati nám utrpení Rodičky Boží, když pod křížem stála; pak ale též veškeré bolestné a trapné doby veškerého jejího života

jež příčinou byly, že královnou mučedníků nazvána jest. K první věci poukazuje vstup (introit) mše svaté (Jan 19, 25): „Stály pak blízko kříže Ježíšova...“ jak svrchu praveno jest; evangelium z téže kapitoly téhož evangelisty, jakož i lekce čili čtení (epištola) z knihy Judith 13, 17., v níž svatá Panna s touto rekyní se srovnává.

4. Že se slavnost ta nazývá slavností sedmi bolestí Rodičky Boží, pochodí odtud, že sedm pokládáno za číslo svaté a se myslilo, veškeré bolesti Rodičky Boží v toto svaté číslo v jedno shrnouti; dle jiných prý pojmenování to pochází od sedmi zakladatelů řádu Servitů, t. j. sluhův blahosl. Panny Marie, kteříž za úkol života svého sobě obrali, Bolestnou Rodičku Boží oslavovati (in memoriam dolorum Mariae — na památku bolestí Marie); též, že jich bylo sedm a že to číslo za svaté pokládáno jest.

5. Sedm bolestí Rodičky Boží neudává se ode všech stejně. Dle jedněch jsou tyto: 1. když Simeon jí předpověděl: „A tvou vlastní duši pronikne meč.“ Luk. 2, 35., 2. když s božským dítětem před ukrutným Herodesem utíkala do Egypta; 3. když božského Syna svého tři dny pohřešovala a jej hledala; 4. když jej kříž nésti viděla; 5. když naň na kříži pícího a umírajícího patřila; 6. když jej mrtvého do lůna svého

přijala; a 7. když mrtvé tělo jeho ku hrobu doprovázela.

Jiní zase jiných sedm bolestí Rodičky Boží vypočítávají a to těchto: 1. když Pán Ježíš s ní se loučil; 2. když v posměšném rouchu jakožto král lidu představen byl (ecce homo — ejhle člověk!); 3. když jej na kříž přibíjeli; 4. když octem napájen byl; 5. když zvolal: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?“; 6. když umřel; a 7. když mrtev v náručí jejím ležel.

Ještě jiní udávají zase těchto sedm bolestí: 1. když s božským dítětem útekem do Egypta se zachránila; 2. když božského Syna, putující z Jerusalema, pohřešila; 3. když jat byl a na soud veden; 4. když kříž, ukrutný nástroj své smrti, na svých bedrách nésti musil; 5. když na kříž přibíjen byl; 6. když na kříži umíral; a 7. když pohřben byl.

6. I umění snažilo se, bolesti přesvaté Bohorodice oslaviti, jmenovitě básnictví a hudba; tak známa jest nad míru tklivá a dojemná píseň o „Bolestné Rodičce Boží,“ „Stabat Mater.“ — „Podle kříže plna žele, stála Matka Spasitele,“ kteráž i do milého mateřského jazyka našeho kolikráte přeložena jest, nejmistrněji † výborným Františkem Sušilem; i hudba k ní složená je důstojná a dojemná. Původcem básně té jest

Františkánský mnich, Jakob de Benediktis, jinak též Jacopone da Todi zvaný, z vojvodství Spoleťanského († 1306); hudbu k ní pak složil znamenitý vlašský skladatel Giovanni Battista Pergolese († 1736), jehož hlavním dílem a mistrovským kusem jest právě skladba „Stabat Mater,“ v níž, jak učený Staudenmayer dí, něžnost citu uprostřed bolestí, libý usměv v slzách, nebeská útěcha v strážni srdce rozdírající se jeví. Takto básnictví a hudba téměř samy slavnosti té cestu klestily, až ji provinciální synoda Kolínská (nad Rýnem) r. 1413. za biskupa Theodoricha schválila a vůbec zavedla. Když pak papež Sixtus IV. zvláštní mešní formulář o slavnosti té byl vydal: papež Benedikt XIII. (de fest. p. II. § 48. 56.) na všecku Církev ji rozšířil. (S. R. C. 22. Aug. 1727.).

Není sice slavnost tato žádným svátkem veřejným (festum fori); avšak věřícím svátkem velice milým. Důvod toho jest patrný; nebo kdo jest, jenžby netrpěl? nějaké bolesti neměl, ať tělesné, ať duchovní? Zvláště pak matky, mající druhdy mnoho starostí s dítkami svými, rády k Bolestné Rodičce Boží své útočiště berou; a tak se stává v pravdě Matka Páně potěšením zarmoucených, útočištěm hříšníků, pomocnicí křesťanů. (Srovn. Hnojek I. díl;

Marzohl a Schneller IV. díl; Schmid 3. svaz., Binterim V. I.).

7. Na základě oněch sedmi bolestí představuje i malířství a sochařství Bolestnou Rodičku Boží buď s jedním, neb sedmi meči v srdci, dle slov Simeonových: „A tvou vlastní duši pronikne meč.“

8. Den, jenž ku slavnosti té ustanoven byl, jest pátek před květnou nedělí (dle Benedikta XIII.), jiná-li totiž důležitější slavnost téhož dne nepřipadá. Podruhé ještě v roce církevním koná se táž slavnost a to pravidelně o třetí neděli v měsíci záři. — Účel a význam svrchu již naznačen jest. — Neměl by ovšem obraz Bolestné Rodičky Boží v žádné rodině katolické scházeti, aby stálou byl upomínkou, že Bolestná Matka Páně často, zvláště bolestným růžencem, uctívána býti má.

§ 223.

B) Slavnost blahosl. Rodičky Boží od Mučedníkův.

Slavnost blah. Rodičky Boží od Mučedníkův, anebo u Mučedníkův (festum B. M. Virginis ad Martyres) od papeže Bonifacia IV. (608—615) tou dobou ustanovena jest, když bývalý pohanský chrám v Římě, řečený Pantheon, za-

svěcený druhdy všem pohanským bohům, ve chrám křesťanský a to ke cti svatých mučedníkův, jejichž kosti tam z katakomb přeneseny jsou a též ke cti Matky Boží, byl proměnil. Ku slavnosti té určen 13. květen.

Slavnost ta i mimo Itálii se rozšířila a mimo jiná města i v Turonium (Tours) ve Francii konána jest. Pantheon později k jiným účelům sloužiti musilo a tak slavnost ta již od delšího času zanikla.

§ 224.

C. Slavnost Rodičky Boží, pomocnice křesťanů.

1. Mnohokráte osvědčila blah. Rodička Boží, že přimluva její přemocna jest a že přimluvou svou křesťanům v největších nebezpečích přispěla a na Bohu pomoci vyžádala. K těmto důkazům náleží i četná vítězství, jež křesťanské voje nad nepřátely svými, zvláště pak nad nejúhlavnějšími odpůrci křesťanského jména, mohamedánskými Turky, mocným orodováním Matičky Boží v rozličných dobách vydobyla a bezbožných surovců těch potřely. Jedno z nejznameníjších jest ono, jež roku 1571 dne 7. října Don Juan Rakouský nad sultánem Selimem II. u Lepanta byl dobyt a od něhož

i název Rodičky Boží pomocnice křesťanův původ vzal a do litanie Loretánské přidán byl.

2. Byltě totiž r. 1571 sultán Selim II. s ohromným vojskem na západ (na Evropu) vytáhl, aby Církev Kristovu ničil a napořád hubil, víru pak mohamedánskou čili islam šířil. Veškerá Evropa úzkostí se třásla před jeho ukruťným a zběsilým fanatickým vojskem. Jediné Španělsko, republika benátská a papež sehnali skrovné vojsko, neboť ostatní knížata křesťanská sama mezi sebou se svářila. Bylo 7. října r. 1571, kdy u ostrovů Echinadských*) čili u Lepanta bitva na moři svedena jest. Vojsko turecké mnohem četnější bylo než vojsko křesťanův a dle všeho nelze bylo jinak mysliti, než že ono zvítězí, toto pak poraženo, ano potřeno a zničeno bude. Avšak Bůh všemocný usoudil jinak; chtěltě ukázati, jak mocná jest přímluva Matky Boží.

Prve než rozhodný boj začal, poručilo se vojsko křesťanské ochraně Boží a mocné přímlově Matky Páně a důvěřujíc v Boha vrhlo se potom se vší udatností na nepřítele. Dlouhý a krutý byl boj, avšak konečně vítězství naklonilo se ku straně křesťanův. Stkvělé a slavné

*) Právě tam chce nynější sv. Otec, Lev XIII., na památku onoho slavného vítězství vystavěti velkolepý chrám.

bylo vítězství: 35.000 Turků pobito, 15.000 zajato, téměř 20.000 křesťanských otroků osvobozeno, 187 nepřátelských lodí a 166 děl dobytých a nesmírného bohatství nakořistěno. Téhož dne, bylo to právě v neděli, konala růžencová bratrstva v Římě a jinde pobožnost svou a posvátné průvody a se vši vroucností všickni prosili Boha, by na přimluvu Rodičky Syna svého hrozné nebezpečí od křesťanův a své svaté Církve odvrátiti ráčil. Vůbec připisováno tenkrát to vítězství mocné přimluvě nejsvětější Panny a Rodičky Boží Marie.

Na památku toho ustanovil papež Pius V. zvláštní svátek k uctění Rodičky Boží pod názvem Panny Marie Vítězné, čili od Vítězství (Maria de Victoria) a nařídil, aby v Loretánské litanii přidáno bylo: Pomocnice křesťanův, oroduj za nás! Papež Řehoř XIII. pak slavnost tu na první neděli v říjnu přeložil.

3. Nyní se koná svátek Marianský pod jménem Panny Marie, pomocnice křesťanův, dne 24. května a jest svátkem dvojným větším (festum duplex majus). Tak rozkázal papež Pius VII., když totiž, byv Napoleonem I. do Savony do zajetí odveden, po pěti letech se navrátil, což přimluvě Rodičky Boží, pomocnice křesťanův přičítal. I nařídil roku 1814, by památka šťastného jeho návratu po veškerém ka-

tolickém světě každého roku dne 24. května se slavila.

Nejen ve hmotných a tělesných bojích proti nepřátelům Ježíše Krista a svaté jeho Církve byla nejsvětější Rodička Boží mocnou přímluvkyní, ale i proti nepřátelům našeho spasení, v bojích duchovních, a proto k ní se vši důvěrou se utíkejme a ta, která rozšlápla hlavu hadovu, přispěje i nám, abychom v boji duchovním neklesli, ale vítězně z něho vždy vyšli.

§ 225.

D. Slavnost Rodičky Boží dobré rady.

a) Dne 26. dubna (v Čechách 15. května) koná se v Církvi též slavnost Marianská pod jménem: Slavnost zjevení se Rodičky Boží (od) dobré rady (festum apparitionis Beatae Mariae Virginis de bono consilio).

2. Původ svátku toho udává se v breviáři římském takto: Aby v osobě přesvaté Panny nic, co vznešeného jest, nescházelo, jižto anděl „milosti plnou“ byl pozdravil, ne bez úradku Božího stalo se, že i obrazy její v největší úctě chovány byly a divy a zázraky se proslavovaly; mezi nimi ten ode tří století již ve

zvláštní úctě se chová, kterýž za panování papeže Pavla II. (1464—1471) na stěně chrámu otců poustevníkův sv. Augustina v městě Genestani (Genezzano) diecése Praenestinské zázračným způsobem se objevil, jak z papežských listin a podobných památek se dosvědčuje, čímž papež Pius VI. (1775—1799) pohnut jsa, řečeným téhož města mnichům řeholníkům zvláštní hodinky k modlení (*officium*) povolil, jež téhož dne, kdy Rodička Boží se zjevila, říkány býti měly; později však den následující, 26. duben, pro slavnost tu (*i officium*) ustanoven jest a na veškerý onen řád rozšířen, o kterémžto dni až dosud se koná. Jest slavností dvojnásobnou větší (*festum duplex majus*), ovšem jen v chrámu Páně (*festum chori*).

3. Maria Panna, kterou Církev nazývá „stolicí moudrosti“ a kteráž naplněna Duchem Svatým kráčela vždy cestou nejlepší, pokud člověku s pomocí milosti Boží možno, přispěje i i nám pomocí svou, kdykoli v dobách pochybných a v pokušeních ji za radu vzývati a prositi budeme.

§ 226.

E. Pobožnost májová a veškerý měsíc květen, zasvěcený úctě Rodičky Boží.

1. Uctivost a láska k Matce Páně má vždy a všude jedna býti a nížádný den neměl by v životě křesťana uplynouti, v němž by synovské povinnosti ku matce své, Rodičce Boží, neplnil. Nicméně jsou jisté doby, v nichž zbožné toto smýšlení znova budit, oživovati třeba. Proto Církev sama mnoho svátků Marianských ustanovila, ano i každá sobota jí zvláště zasvěcena jest, každého dne též hlahol zvonů ku pozdravení andělskému vybízí. Z té příčiny započali též, obzvláště v časích posledních, horliví ctitelé Marianští zasvěcovat Matce Páně ze dvanácti měsíců jeden měsíc nejkrásnější, květen čili máj, rozličnými modlitbami a pobožnostmi, což vůbec pobožností májovou se nazývá. Obraz neb socha Rodičky Boží se ozdobí, zvláště kvítím, zbožné rozjímání o životě a ctnostech nejsvětější Panny se koná a litanie Loretánská u společné modlitbě se říká.

2. Pobožnost ta počala as před sto lety v Římě, kde zbožný missionář, kněz La Lomie, Francouz, ji začal konat. Důvod k tomu byl,

že v každém jiném měsíci jest ten onen značnější svátek Marianský, měsíc nejkrásnější, měsíc květů, žádného slavnějšího svátku Marianského nemá a tudíž že záhodno jest, veškeren tento měsíc jí, květině nejkrásnější, královně květin, růži duchovní, zasvětit. Myšlénka se ujala, pobožnost májová se šířila a nyní již tak rozšířena a oblíbena jest, že není téměř chrámu katolického, kde by májová pobožnost se nekonala.

3. Církev tu pobožnost, poněvadž nic závadného do sebe nemá a s duchem sv. víry katolické dobře se srovnává, schválila, ano věřících, aby hojně jí se účastnili a ji pěstovali vybízela. Svatý otec papež Pius VII. (1800—1823) papežským listem ze dne 21. ledna 1815 všem věřícím, kteří v tomto měsíci buď sami (důma) anebo společně s jinými (na př. ve chrámu Páně) tuto pobožnost anebo některý dobrý skutek ke cti a chvále Matky Boží vykonají, za každý den odpustkův 300 dní, jednou pak, když v tom měsíci zbožně ze svých hříchův se vyznali, t. j. svatou zpověď vykonali, ku stolu Páně přistoupili a za potřeby Církve svaté se byli pomodlili, plnomocných odpustkův udělil. Duchovní tato milost zprvu jen na 10 let stanovena, později však na vždy rozšířena a potvrzena jest.

4. Též u nás pobožnost ta ponenáhlu se rozšířila a veliké u lidu obliby došla; i v dobu příhodnou, na večer, se koná, kdy jest po práci a každý mysl svou a ducha svého večerní pobožností zotaviti může a možno říci, že čím více se šíří úcta Rodičky Boží, tím více roste a se vzmáhá katolický duch.

Za příručky ku pobožnosti té již mnoho spisů vydáno jest i v našem jazyku českém, jež buď původně česky sepsány, anebo z jiných jazyků přeloženy a v češtině zpracovány jsou.

Stať třetí.

Slavnosti Marianské v době svatodušní.

§ 227.

Předmět zevrubněji se vyličuje.

Do třetího kruhu roku církevního připadá nejvíce svátků blahoslavené Rodičky Boží; v době té má hlavně znázorňovati se křesťanský život. Matka Páně dojista prvním a nejstkvělejším jest příkladem svatého, čistého, bohumilého života. Jsou pak svátky sem spadající tyto:

A. Veřejné čili zasvěcené:

1. Navštívení blah. Rodičky Boží;
2. Nanebevzetí bl. R. B.;
3. Narození bl. R. B.;
4. Jména Panny Marie.

Sem můžeme čítati též ty, jež na neděli určeny jsou, jako:

5. Slavnost růžencová;
 6. Panny Marie Ochranné (Patrocinium B. M. V.);
 7. Nejsvětějšího Srdce blah. Rodičky Boží;
3. ned. po sv. Duchu;

8. Bolestí Rodičky Boží (Dolorum B. M. V.):
3. nebo 4. ned. v září;

9. Mateřství; 2. ned. v říjnu.

10. Čistoty, 5. ned. v říjnu neb 22. října;
mimo tyto jsou ještě následující svátky Ma-
rianské:

B. Nezasvěcené:

1. Obětování blah. Rod. Boží; 21. listop.;

2. Matky Boží z hory Karmel; 16. července;

3. Posvěcení chrámu Matky Boží Sněžné;

5. srpna;

4. Rodičky Boží pod názvem: Matka milo-
srdenství; 24. září.

5. Panny Marie Vítězné; 7. října;

6. Slavnost „Portiuncula“; 2. srpna;

7. Panny Marie Egyptské;

8. Panny Marie, pod názvem: „Matka mi-
losti“ (sub titulo: „Gratiarum“); 1. června;

9. Slavnost sedmi radostí blah. Rodičky
Boží; a

10. sobota, den to v témdni blahoslavené
Panně zvláště zasvěcený.

Mimo tyto všechny jsou ještě některé menší,
jako: P. M. milostné (de Gratia), 9. června;
Panny Marie Pomocnice (de succursu), 16.
června; Panny Marie Zázračné (prodigiorum),
jinde též zvaný Královny pokoje (Reginae Pa-
cis), 9. července; Pokory Rodičky Boží (humi-

litatis 17. července; bl. Rodičky Boží pod názvem: Útočiště hříšníkův (refugium peccatorum), 13. srpna; Matky Božského Pastýře (Divini Pastoris Matris), 3. září; Panny Marie od Přímluvy (de Suffragio), tu neděli mezi oktávou Všech Svatých.

Hlava první.

A. O slavnostech Rodičky Boží v době svatodušní zasvěcených.

§ 228.

1. Slavnost Navštívení blah. Rodičky Boží. Jméno a původ té slavnosti.

1. V písmě svatém čteme (Sir. 5, 14—17): „Přítel věrný jest obrana mocná a kdož jej nalézá, nalézá poklad. Ku příteli věrnému žádného není přirovnání a není hodné odvážení zlata i stříbra proti dobrotě víry jeho. Přítel věrný jest lékařství života a nesmrtelnosti; a kteříž se bojí Pána, naleznou ho. Kdo se bojí Boha, spolu bude míti přátelství dobré, neboť podle něho bude přítel jeho.“ A v žalmu 132, 1. pěje korunovaný pěvec: „Hle, jak dobré jest a jak utěšené, když přebývají bratři (příbuzní) v jednotě!“

Svátek Navštívení bl. Rodičky Boží jest svátek upřímného, čistého, věrného přátelství, jakéž jenom mezi svatými, čistými dušemi býti může; neboť zlí nemají přátelství, nébrž spolky.

Proto praví písmo: „Kdo se bojí Boha, spolu bude míti přátelství dobré“.

2. Slavnost Navštivení blah. Rodičky Boží (festum Visitationis B. M. V.) má jméno i původ od udalosti, o níž sv. Lukáš ve svém evangeliu (1, 39—57.) vypravuje, a kteráž o témž svátku věřícímu lidu se předčítá. Povážíme-li, že tato návštěva nebyla pouhou zdvořilostí, ani pouhým zjevem upřímného smýšlení mezi příbuznými: nébrž že posvěcení předchůdce Kristova v životě matky (Luk. 1, 41—44), první blahoslavení Matky Páně ústy lidskými (Luk. 1, 42. 43.), jakož i výraz vznešených a radostných citův přeblažené a díkem naplněné Bohorodice k ní se pojí: patrně, že slavnost ta má do sebe mnoho hlubokého, vznešeného i povzbuzujícího.

3. Koná se brzy po narození sv. Jana Křtitele; bývala v týdnu 8. dne, t. j. 2. července a konávala se posledně svátkem nezasvěceným, neveřejným; avšak nyní jest opět svátkem veřejným čili zasvěceným, jenž se slaví v neděli a to první neděli v červenci.

Poněvadž Maria před narozením Janovým k Alžbětě přišla, myslilo se, že by památka navštivení před narozením sv. Jana slaviti se měla; avšak dle časovědy či chronologie nemá tato slavnost ku příchodu, nébrž k odchodu

Rodičky Boží z domu Zachariášova vztahována býti; a odešla nepochybně, když Jan se byl již narodil; proto za starých časů o předchozím postu (vigilii) před sv. Janem evangelium o návštěvě Rodičky Boží u Alžběty čítáno bylo.

4. Navštivení blahos[†] Rodičky Boží jest pouze na západě zvláštní slavnost, neboť řecké Meneae (t. j. nařízení o službách Božích) a kalendáře ničehož o ní nevědí. Chtějí sice někteří (jako Baillet) původ její na východ položit (hist. festi Visit. § 2.), avšak důvody jeho vztahují se spíše ku slavnosti zvěstování, než navštivení. Též Macri ve svém díle (Hieroglexicon) tvrdí, že syrská církev tuto slavnost mnohem dříve měla, než na západě, t. j. v latinské Církvi zavedena jest a že ji konala v měsíci prosinci, nedlouho před vánocemi, právě téhož dne, když v Konstantinopoli zvláštní slavnost ke cti Rodičky Boží se konala.

5. Nejstarší stopy této slavnosti naskytují se teprv ve 13. století na sněmu v „Le Mans“ ve Francii r. 1247., kde v II. seznamu slavností poprvé se uvádí a slavnost nově zavedenou se nazývá. (Mansi Suppl. Conc. Tom. II.). Zvláště činným ku jejímu rozšíření osvědčil se býti sv. Bonaventura, který r. 1263. ve všeobecném shromáždění (generální kongregaci) svého řádu navrhl, aby u veškerém řádě Františkánském

se konala. (Van de Haute hist. Ord. Minor.). Od Františkánův šířila se dále a to v Němcích po diecési Kolínské, Solnohradské, Brixenské a t. d. Ale všeobecnou církevní slavností stala se teprv za papeže Urbana VI. (1378—1389), který, hledě ku strastem, tehdáž neblahým rozkolem Církvi způsobeným, jakož i ku mocné přimluvě Rodičky Boží, kteréž důvěřoval, kardinálovi Adovi (Ada) v Anglii rozkázal, by ze sv. písma a církevních otcův za příkladem sv. Bonaventury církevní hodinky (officium) k té slavnosti sestavil. (Schulting bibl. eccl. t. 2. p. 2.). Papež Urban však záhy zemřel a proto dekret prohlášen jest teprve jeho nástupcem Bonifaciem IX. (1389—1404.) v Římě a to bullou ze dne 9. listopadu r. 1389. Poněvadž však věc připadla do doby velikého rozkolu západního, dekret a bulla od vzdoropapeže v Avenioně uznány nejsou a proto v těch zemích, kteréž stály ku papeži Avenionskému, prohlášeny nebyly. Proto rozkázal sněm Basilejský r. 1441. (v sez. 43.) znova, by se slavnost ta u veškeré Církvi konala. U nás byla veřejným čili zasvěceným svátkem až do předešlého století; tu za císaře Josefa II. s mnohými jinými svátky zrušena jest a přestala býti svátkem veřejným, nébrž jen církevním (ne festum fori, nýbrž

chori); nyní však opět svátkem veřejným jest, ale slaví se v neděli, vždy první v červenci.

229.

Smysl a význam té slavnosti.

a) Papež Urban VI., stýskáje sobě do strastí své doby, jimiž Církev tísněna byla, myslil, že by lépe učiniti nemohl, leč když by ji přimluvě a ochraně Matky Páně doporučil; a proto zamýšlel zavésti osmého dne po narození sv. Jana Kř. slavnost, jížby upřímného přátelství mezi Alžbětou a Marií připomněl. Měliť věřící, kteří křesťany se nazývali, z příkladu těchto svatých příbuzných osob se učiti, kterak v lásce a svornosti mají býti živi a měli tím katolíci býti povzbuzeni, aby Matku Páně horlivěji ctili a vroucněji vzývali.

b) Proto sněm Basilejský v sezení 43. takto dí: „Poněvadž veškeren svět křesťanský za dnů našich v ouzkostech trvá a války a rozkoly na všech stranách bují .a takto bojující (rytěřující) Církev všelijak zmítána jest: za hodné pokládá tato sv. synoda, aby slavnost, která navštívením blah. Rodičky Boží se nazývá, po všech církvích (kostelích) se slavila, aby Matka milosti, zbožnými dušemi příslušně uctívána jsouc, požehnaného Syna svého svou pří-

mluvou smířila a pokoje věřícím udělila (t. j. vyprosila). A jeden církevní spisovatel k tomu dokládá, že „slavnost tato ustanovena jest, by Rodička Boží vzývána byla, by sama Turkey, nepřátely Církve, potlačila, jako jdouc k Alžbětě, vrchy šlapala.“

Poznámka. Zdálo-li by se komu, že onen citát Basilejské synody platnosti nemá, poněvadž tehdáž synoda přestala býti oekumenickou, t. j. všeobecnou a Církví uznanou: pomysliž, že slavnost na zřejmých slovích evangelia se zakládá a že později svatou Stolicí zřejmě schválena jest. (Gavanti ad Rubr. Breviar. Rom. Sect. VII. cap. 9. § 2.). Nyní vztahuje se jen ke mši svaté a breviáři. (Benedikt de fest. p. II. § 68.).

§ 230.

Den a zvláštnosti té slavnosti.

a) Den, ku slavnosti té určený, býval 2. červenec, nyní jest první neděle v témž měsíci. Papež Benedikt XIV. ve svém díle „O slavnostech“ (de festis, p. II. § 65, pag. 276.) věc takto vykládá: „Poněvadž dne 24. června narození sv. Jana se slaví a Maria ještě za těhotenství Alžbětina k ní návštěvou přišla: není

svátek ten, jak patrně, na den jejího příchodu, jako spíše odchodu ustanoven. Neboť, ježto Maria, Duchem Svatým počavši, teprv cestu svou nastoupila a asi tři měsíce u Alžběty zůstala (Luk. 1, 39—56), Jan pak šest měsíců před Ježíšem Kristem počat byl (Luk. 1, 36.): patrně, že Maria, buď přímo před narozením Janovým, anebo brzy po něm do Nazaretu se navrátila.“

b) Bohoslužebných či liturgických zvláštností slavnost ta do sebe nemá. V Cechách jest slavností dvojnásobnou první třídy s oktávem a má svou zvláštní mši (formulář) a své zvláštní církevní hodinky. Čtení (lekce) téhož dne vzato jest z písně Šalomounovy (2, 8—15.) a zobrazuje cestu Rodičky Boží a Syna v lůně jejím, přes hory, jakož i touhu Alžběty po Marii; — a evangelium (Luk. 1, 39—47) vypravuje o návštěvě Matky Boží u Alžběty a končí začátkem překrásného hymnu „Magnificat“: „Velebí duše má Hospodina a zplesal duch můj v Bohu Spasiteli mém.“ Vchod (introit) pak jest z hymnu křesťanského básníka Sedulia ze žalmu 44, 2.: „Vyneslo srdce mé slovo dobré, vypravuji já díla svá, ó králi! Jazyk můj jest péro písaře rychle píšícího.“

§ 231.

Naučení a povzbuzení.

1. Poněvadž písmo svaté praví: „Kdo se boji Pána, nalezne přátele“ (Sir. 5, 16.), třeba ovšem býti nábožným a Boha se báti, t. j. býti pravým, zbožným křesťanem, pak dá ti Bůh i pravého, věrného přítele nalézt. Přátelství jen mezi dobrými a šlechetnými býti může.

2. A poněvadž písmo dále praví: „Přítel věrný jest obrana mocná a kdož jej nalézá, nalézá poklad:“ tedy si dobrého přítele važ, ač-li se ti podařilo, jej nalézt. Děkuj Bohu, že ho máš. Proto vyznamenávej ho vyšší láskou a pozorností; osvědč mu lásku vděkem, jejž mu prokazuješ; i obětí, kteron přinášíš a nebudiž ti líto, něco dobrého pro přítele učiniti.

3. Buď opatrným u volbě přítele. Písmo dí: „Měj mnoho pokojných a rádce měj z tisíce jednoho“ (Sir. 6, 6.), t. j. můžeš míti mnoho známých a žij s každým v pokoji; avšak přítele, jemuž by se svěřil, měj z tisíce jednoho.

4. Jest úlohou přátelství, sebe navzájem ušlechťovati, chyb a poklesků sebe vzájemně varovati, k dobrému se povzbuzovati; proto dí písmo: „Přítel věrný jest lékařství života“ (Sir. 6, 16.); léčí a hojí přítele pravdomluvností z chyb a poklesků jeho. Tudiž pěkně pověděl básník (Rückert):

Hlava druhá.

2. Slavnost Nanebevzetí blahoslavené Rodičky Boží.

§ 232.

Důvod a jméno té slavnosti.

1. Jedna z nejradostnějších slavností ve svaté katolické Církvi jest dojista památka blahoslavené Rodičky Boží na nebe vzaté, čili Nanebevzetí Marie Panny; jest památka a připomínka té události ze svatého života jejího, že Spasitel, božský její Syn, když přesvatou duší její k sobě povolal, i přečistě její tělo, brzy po jejím usnutí, vzkřísil, oslavil, k sobě vzal a s duší její opět spojil. Proto nenalézáme nikdež ostatkův ze svatého těla jejího. Jako Pán Ježíš Kristus, vzkřísením těla svého, nanebevstoupením v oslaveném těle a seděním na pravici Boží ve slávě své oslavil člověčenství naše: rovněž i tělem blah. Rodičky Boží, které nižádným hříchem poskvrněno nebylo a v němž i Slovo věčné tělem učiněno jest, kteréž zetlení nevidělo a v hrobě ku spráchnivění nezůstalo, člověčenství naše oslaveno jest. A nebylo

příčiny, proč by podléhalo zákonům, jako ostatní člověčenstvo hříšné a pročby nebylo, čisté jsouc a neposkvrněné, hned po smrti vzkříseno a oslavené do nebe vzato, ještoť i jinak ze všeho těla lidského vyjmuto a hříchem, ani prvotným, ani nižádným, ba ani hříšnou žádostí, ani leckterým vnitřním hnutím hříšným poskvrněno nebylo. A tak i v těle Rodičky Boží oslavil Pán člověčenství a jmenovitě tělesenství naše!

2. Proto slavnost úmrtí či lépe usnutí a Nanebevzetí blah. Rodičky Boží jest podle děje, kterýž i základem jest, dojistá z nejstarších Marianských slavností v Církvi Boží; jen že první a základní ponětí časem se pozměnilo, čímž slavnost sama novější býti se zdá, jak z pojmenování samého vysvítá.

3. Z počátku byla řeč ovšem jen o smrti panenské Bohorodice; anebo, vedle tehdejšího způsobu mluvení, o jejím usnutí a proto nazývána památka jejího odchodu z tohoto světa do života věčného odpočinkem, pokojem (pau-satio B. Mariae), anebo také usnutím, spánkem (dormitio); rovněž i smrtí (mors), anebo uložením svatého těla jejího do hrobu k odpočinku.

4. Zároveň a vším právem představováno si její úmrtí milým přechodem ze života tohoto do života lepšího a nazýváno nanebevzetím

(assumptio č. assumptio); a konečně ustálila se u věřících a ctitelů Matky Boží víra a přesvědčení, že přesvatá Boží Rodička nejen s duší, ale i s tělem na nebe vzata jest; a proto slavnost ta i Nanebevstoupením blah. Rodičky Boží nazývána byla. Nynější však, ustálené pojmenování téže slavnosti v Církvi jest Nanebevzetí blah. Rodičky Boží a Církev proto je zvolila, že v kalendáři římském a mnohých jiných starých kalendářích, jakož i v dějích sv. mučedníkův (martyrologiích) západní, t. j. naší svaté Církve vůbec se ho užívá.

Rozdíl mezi Nanebevstoupením Páně a Nanebevzetím Rodičky Boží pojmenováním samým v církevní mluvě se naznačuje. U Krista Pána říkáme nanebevstoupení, že, jsa Syn Boží a Všemohoucí sám, svou mocí, na nebe se povznesl. Blahoslavená Panna však, jsouc pouze tvor, ač Matka Boží a ze všech tvorů nejvíce omilostněná, ze zvláštní milosti (peculiari privilegio) tělem i duší na nebe vzata jest.

§ 233.

Místo, rok a den usnutí (úmrtí) blah.
Rodičky Boží.

a) Táže se zbožná mysl křesťanská, kde a s je to místo, odkud Rodička Boží i tělem na

nebe se odebrala, aby věřícími ctěno a u svatě památce chováno bylo? Co toho se týče, jest mínění dvoje; jedni praví, že v Jerusalémě a opírají se o staré podání, k němuž i Juvenalis, biskup Jerusalémský, se táhne a toť jest pravdě nejpodobnějším a téměř jistým; jiní praví v Efezu, městu Maloasijském, jež sv. Jan, odešel z Jerusalema, za sídlo své vyvolil a odtud církve maloasijské řídil a kamž prý přesvatá Panna ho následovala; avšak toto spočívá na domněnce velice slabé a tudy dávno z dějin puštěno jest. Zůstává tedy pouze a jedině Jerusalém, kde nejsvětější Panna zesnula a odkud i na nebe vzata jest.

b) Pokud se týče času, t. j. roku, kdy si ji Všemohoucí Pán i s tělem k sobě vzíti ráčil, rovněž nic naprosto jistého stanoviti nelze. Slavný učenec a veliký v dějinách badatel, kardinál Baronius, všechny staré zprávy ze starých dějepiscův sebral a ku roku čtyřicátému a osmému po narození Páně svých letopisův (annalův) přiřadil, poněvadž starý Eusebius, první dějepisec církevní, k témuž roku ve svém dějepisu (kronice) poznamenává: „Maria Panna, matka Kristova, ku Synu na nebe vzata jest, jak mnozí píší, že jim tak zjeveno bylo.“ Dle toho by byla božského Syna svého 14 nebo 15 let přežila. Avšak udání toto nejisté jest, tak

že ani onen svrchu uvedený učenec Baronius, ani papež Benedikt XIV. jemu nepřisvědčují.

A jako rok, rovněž i den nejistý jest, v němž Maria Panna zesnula, jakož i, kdy opět vzkřísená a na nebe vzata jest. Myslí se a to rovněž dle prastarého podání biskupa Jerusalemského, Juvenala, že se tak stalo hned třetího dne po jejím svatém zesnutí. (Benedict. l. c. § 122.).

§ 234.

Původ té slavnosti.

Slavnost Nanebevzetí blah. Rodičky Boží koná se jak ve východní tak západní Církvi jedním a týmž dnem, totiž 15. srpna. Písmo svaté, bohužel, nepodává nám ničeho, ani o životě, ani o smrti nejsvětější Panny po odchodu Páně na nebe; ani staří otcové církevní z prvních století ničehož o té věci nepoznamenali a nám nezanechali. Sv. Epiphanius, biskup v Konstancii na ostrově Kypru († 403) praví (in haer. LXXVIII. 11. 78.) proti nepřátelům nejsvětější Bohorodičky: „Hledejte v písmích, o smrti Panny Marie nenajdete ničehož; ani, zda-li pochována byla či nepochována. Já o tom nerozhoduji a nepravím, že zůstala nesmrtelná; avšak ani netvrdím, že zemřela.“

Kolovaly sice a to již v starých dobách, pátým stoletím počínaje, rozličné spisy o smrti Rodičky Boží, jako onen, jenž se připisoval, ale neprávě, Melitonovi, biskupu Sardeskému; avšak týž tolik nepravého o smrti svaté Boží Rodičky do sebe měl, že samým papežem Gelasiem I. na synodě v Římě r. 496. falešným a tudý podvrženým prohlášen jest. (Harduin Collect. Concil. I. II. p. 491.).

a) Majícím na zřeteli církev východní, podává první zprávu o věci té řecký spisovatel Nikeforos Kallistos ve svém církevním dějepise (kn. XV. kap. 14.) vypravuje takto: „Biskup Jerusalemský, Juvenalis, byl spolu s jinými biskupy Palestinskými na církevním sněmě v Chalcedoně r. 451. I povolal je řecký císař Marianus k sobě do Konstantinopoli, aby se jich otázal, zdaž tělo Matky Páně až dosavad v Palestině v hrobě odpočívá, kamž uloženo bylo, čili nic, poněvadž prý zamýšlí, je do nového chrámu, jejž choť jeho Pulcheria ke cti přesvaté Bohorodičky byla vystavěla a Blacherenai (Blachernae, od řeckého blaché čili bléché, pláč dítek) nazvala, dáti přenéstí.“

b) Juvenalis odpověděl: „V písmě svatém o smrti Marie sice nic se nepraví; avšak vedle starého a velice hodnověrného podání apoštolé, když smrt Marie se blížila, z rozličných zemí,

kdež evangelium hlásali, prý se sešli a do Jerusaléma přibyli: a i Syn její, Ježíš, prý se objevil a duši její k sobě vzal; avšak tělo její v zahradě Getsemani prý pochováno jest, aniž andělé a apoštolé prozpěvovali. Avšak když třetího dne hrob opět otevřen byl, těla jejího již nenalezeno, leč jen úmrtní roucha, jež přelíbeznou vůni vydávala; tu prý apoštolé hrob opět zapečetili a plni udivení, o věci přemýšlejíce, uznali, že Pán sám neposkvrněné tělo přesvaté Mateře své nesmrtelným a neporušitelným učiniv, je do nebe vzíti ráčil.“

c) Když Juvenalis toto byl vypravil, žádali prý císařští manželé, Marcianus a jeho ohoť, aby týž hrob Rodičky Boží i s posvátnými rouchy, jež v něm byla, zapečetil a jim ihned do Cařihradu poslal. A to Juvenalistaké učinil; a týž hrob prý ve chrámu Blachernae vedle stolu Páně uložen jest. Svaté roucho (prostěradlo) však prý později, za císaře Leona, tam přineseno a v okrouhlém chrámu, jež tento císař vystavěl, uloženo jest.

d) Sv. Otcové řečí 7. a 8. století, jako Ondřej Kretenský (ve 2. řeči své o chválách Rodičky Boží na nebe vzaté), Germanus, patriarcha Cařihradský (v 1. řeči o usnutí Bohorodice) a Jan Damascenský (v 2. řeči o témž zesnutí) opakují totéž a praví, že největší

Panna zemřela a pochována byla; avšak že třetího dne vzkřísena jest a že tělo její, s duší se spojivši, do nebe vzato jest. Jmenovitě poslední o věci takto píše: „Přijali jsme ze starého podání, že když nadešel čas spánku přesvaté Panny, všickni sv. apoštolé, kteří se byli ku spáse národů po veškerém světě rozptýlili, najednou do výše vzati byvše, v Jerusalemě jsou se sešli, andělské vidění měli, zpěvy mocností nebeských slyšeli a tak prý svatá Panna duši svou ve slávě božské do rukou Božích odevzdala. Ale tělo její, jež přijalo (počalo) Boha způsobem nevýslovným, vzali jsou při zpěvu andělův a apoštolův (kdo? — učedníci) a položili do hrobu v zahradě Getsemanské a na tom místě trvaly po tři dny zpěvy andělské. Po třech dnech přestal zpěv andělský: ale apoštolé otevřeli hrob (neboť Tomáš, jenž nebyl přítomen, přibyv, přál si, vzdáti poctu tělu, jež Boha přijalo); avšak nemohli nikdež těla jejího nalézti. Jenom roucha zbyla, v nichž bylo zabaleno; i zavřeli jsou hrob, byvše vůni nevypravitelnou naplnění. Podívovali se zázraku tajemství toho a nemohli jinak souditi, leč že, jakož se líbilo Bohu, z Marie Panny tělo své vzíti, člověkem se státi a se naroditi, anož Slovo Bůh jest a Pán slávy a po porodu ji zachovati neporušenou: také jemu se líbilo, neposkvrněné

a v neporušenosti zachované tělo nanebevzetím ctíti a to před obecným a povšechným vzkřísením.“

Týž sv. Jan z Damašku jmenuje svědkem toho všeho Timothea, žáka sv. Payla a prvního biskupa v Efezu, Dionysia Areopagitu a blah. Hierothea (Srovn. Dr. Ant. Lenz Mariologie str. 224.).

e) Posléze církev východní sama tak uznala a vyřkla. Tak na synodě armenských biskupů r. 1342. prohlášeno jest „Třeba věděti, že Církev armenská věří a drží, že svatá Rodička Boží mocí Kristovou s tělem na nebe vzata jest.“

A řecká církev toho dosvědčuje ve svém Menologiu (seznam mučedníkův, od řeckého mén, měsíc, po měsících srovnaný, kdy a kde se toho kterého mučedníka památka konala; jinak také martyrologium, od řeckého martyr, svědek, krvosvědék) ke dni 15. srpna; jakož i na sněmu církevním Jerusalemském, kterýž roku 1672 za předsednictví patriarchy Dosithea proti Calvinistům svolán byl, prohlásila se, mluvíc o účtě svatých, o věci takto: „Sama jest nade vši pochybnost Panna nejsvětější, která, když velikým na nebi znamením stala se, protože Boha v těle porodila a po porodu neposkvrněnou (nejneporušenější) pannou zůstala, právem také *znamením* praví se býti na nebi,

protože sama stělem na nebe vzata jest. A ačkoli v hrobě uzavřena byla neposkvrněná těla jejího schránka: přece do nebe jako Kristus vzat jest byl, i ona třetího dne na nebe přesídlila.“

f) V západní čili naší svaté Církvi (římské čili latinské) první mluví o věci té sv. Řehoř Turonský († 595) ve své knize o „slávě mučedníkův“ (de gloria mart. lib. 1. cap. 4.): „Když Maria běh života svého již dokonávala a s tohoto světa volána byla, shromaždili se všickni apoštolé ze všech končin do domu jejího. A když byli slyšeli, žeby měla se světa vzata býti, bděli s ní zároveň; a ejhle, Pán Ježíš přišel se svými anděly a vzav duši její, odevzdal ji Michaelovi andělu a odešel. Ráno však vyzdvihli apoštolé s ložem tělo její a uložili do hrobky a střežili je, příchod Páně očekávající. A ejhle, opět stál při nich Pán (objevil se jim) a vzav svaté tělo, v oblaku je přenéstí kázal do ráje, kdež nyní, přijavši opět duši, s vyvolenými jeho se radujíc, věčné blaženosti, konce nikdy nemající, požívá.“

g) Tak i nejvzácnější hohoslovci svaté katolické Církve po všechn středověk klonili se k té zbožné a svaté víře, že svatá Panna nejen duší, ale i tělem na nebe vzata jest a snažili se, tuto zbožnou víru jak písmem, tak souhla-

sem a obdobou (analogií) podporovati. Tak z 10. a 11. století sv. Ildefons Toletanský, Fulbertus, sv. Petrus Damiani, Petrus Blesensis, Hugo od sv. Viktora v Paříži. Ve 13. století pak zvláště veliký sv. Tomáš Akvinský, andělský učitel (3. pars quaest. 27. art. 1. a quaest 83. art. 5.) a po něm všichni bohoslovci 14. a 15. věku. V 16. století pak blah. Petrus Canisius, který ve svém velikém díle „o Marii Panně“, kn. V. (de Maria Virgine, lib. V.) v Ingolstadtě r. 1577 a to v 5. kapitole 5. knihy všecka svědectví a všecky důkazy o té věci sebral a v jedno sestavil.

h) Hledě k těmto svědectvím a důvodům, jakož i ku kacířům, kteří Kollyridiany se nazývající, božskou čest Marii Panně prokazovali a tvrdili, že nezemřela; — a ke bludařům jiným, kteří pod jménem Antidikomarianité (t. j. odpůrci úcty Marie) pravili, že Maria smrtí mučednickou zemřela a posléze i k těm, kteří sice nepochybovali, že Maria duší svou na nebe vzata byla, avšak to v pochybnost brali, že duše její, s tělem spojená, na nebe přesídlila (Nat. Alex. hist. eccl. saec. 2. cap. 4. § 1.): praví svrchu uvedený učený Baronius ve svých poznámkách k seznamu sv. mučedníků římských (annot. ad Martyrol. rom.), ke dni 15. srpna, že „Církev mínění oněch kacířův, jakož i mu-

čednickou smrt přesvaté Panny zamítá; avšak naproti tomu že vyznává, že Matka Páně (jsouc člověk) přirozenou smrtí sešla; že však k tomu mínění více se kloní, že i s tělem zároveň na nebe vzata jest, poněvadž o tomto dni ony homilie sv. otcův čítati dává, v nichž táž věc se vypravuje a tvrdí“; a že mínění toto jak vážnými výroky největšího počtu bohoslovcův, tak všeobecným souhlasem věřících vůbec v Církvi platným se stalo. (Annal. eccl. ad a. 48. n. 10, 12, 17, 24.)

i) S tím souhlasí též papež Benedikt XIV. (in Commentar. de D. N. J. Chr. matrisq. ejus festis par. II. § 114.), uváděje mimo to ještě modlitbu ze Sacramentaria papeže Řehoře Vel. († 604) o téže slavnosti, kteráž zní takto: „Při-spěj nám, ó Pane, ctihodná slavnost tohoto dne pomocí spasitelnou, o které svatá Boží Rodička smrt podstoupila časnou, avšak svazky smrti ponížena býti nemohla, kteráž Syna tvého ze sebe vydala vtěleného;“ a praví potom, zřetel maje ku mnohým sv. otcům a spisovatelům církevním, že sice žádným (zřejmým) článkem víry není, že svatá Panna i s tělem na nebe vzata jest, poněvadž některá místa písma svatého, jichž se k tomu účelu dovoláváno, i jinak vykládána býti mohou a že i tradice č. ústní podání takového způsobu není, by postačovalo,

ono zbožné mínění povznést ku článku víry; avšak že zůstává přece vždy zbožným a pravdě podobným míněním (a vírou, v Církvi vždy bytující), že „přesvatá Boží Rodička i s tělem na nebe vzata jest a že od něho odstoupiti by bylo počínáním nejen bezbožným a rouhavým, ale i bláhovým a nerozumným.“

§ 235.

Stáří té slavnosti.

a) Slavnost tato náleží ku nejstarším v Církvi a nemožno stanoviti, kdy počátek vzala. Vedle starého seznamu mučedníkův západní Církve, vydaného od Florentinia, původně den úmrtí a den nanebevzetí Rodičky Boží každý zvlášť slaven byl a to onen 15. srpna, tento 18. ledna. Tak se věc nalézá i v Mabillonově gallikánské liturgii (lib. 2. pag. 118.). Avšak Církev světí, od 6. století počínajíc, památku obou událostí téhož dne, totiž 15. srpna, poněvadž, jak Nikeforos (hist. eccl. lib. 17. a 2^a.) vypravuje, císař Mauritius (582–602) rozkázal, by den zesnutí Rodičky Boží (festum Dormitionis Mariae) 15. srpna se slavil, buď že tehdaž na východě, kde prý sněmem Efezským zavedena byla (r. 431.), obě události jedním pouze svátkem se konaly a on tedy z 18. ledna na

15. srpen jej přeložil, anebo že obě spojil. (Gavanti Thesaur. s. R. II. 10.).

b) Z toho však je patrné, že ta slavnost dávno před tím v Církvi zavedena byla. Dle některých prý ji papež Damasus (366—384) již zavedl, i v knize Sacramentarium papeže Gelasia († 496) zřejmě již uvedena jest; a papež Sergius I. (687—701) nařídil (lib. Pontif.), aby na den Zvěstování Páně, narození a usnutí svaté Boží Rodičky a vždycky Panny, Marie..., litania, t. j. slavný průvod vyšel od sv. Hadriana a aby u sv. Panny Marie lid se setkal, čili, aby tomu průvodu vyšel vstříc. (Bened. l. c. 126.). Byla tedy velikou slavností v Římě, kteráž slavným průvodem a to z chrámu sv. Hadriana se konala a kteréž i lid se účastnil. Měla též svou vigilií čili půst, jak papež Mikuláš I. († 858) ve svém listě k Bulharům o něm mimo jiné posty se zmiňuje, řka, že týž půst sv. Církev římská od starodávna přijala a drží. (Cfr. Benedikt. l. c. § 123.).

c) Ale i ve Francii a Němcích byla již v 6. století, jak sv. Řehoř Turonský (de glor. Mart. c. 9.) svědčí, jednou z hlavních slavností. Na sněmu církevním v Remeši r. 625 anebo 630, čítána jest k oněm svátkům, jež beze vší práce venkovské slaveny býti mají. (Harduin Tom. III. str. 576.). V řeholi sv. Chrodeganga,

za krále Pipina Krátkého, otce Karla Velikého, a v kajicné knize (*Poenitentiale*) sv. Bonifacia mezi těmi slavnostmi uvedena jest, jež všechen lid každého roku svátkem zasvěceným slaviti má. Vedle usnesení církevního sněmu v Mo-
huči r. 813. a v Cáchách r. 818. rozkázal král Franský, Ludvík Pobožný (*capitulare lib. 2. c. 35. a lib. 6. c. 189.*), by u veškeré francouzské říši s velikou slávou se konala. Nejslavnější však v Anglii pořádána jest. — V zákonech krále Alfreda nařízeno bylo, by po veškerý týden se světla: Všem lidem svobodným dnové ti darováni jsou, t. j. nemusí se pracovati, vyjma sluhy a dělníky chudé. (*Omnibus liberis hominibus dies isti condonati sunt, praeter servos et pauperes operarios.*).

§ 236.

Smysl a význam, jakož i zvláštnosti té slavnosti.

a) Smysl a význam té slavnosti nemůže býti žádný jiný, než povzbuditi věřících, aby jako blah. Panna, i oni cíl života svého, totiž slávu nebeskou před očima měli, by i sami jedenkrát hodni byli, jí účastnými se státi; a to bude, svatého-li života pilni a příkladu nej-světější Panny následovati budou; neboť „jed-

noho jest potřebí," řekl Kristus Pán k Martě, a to jest, spasiti duši svou; nebo co by bylo platno člověku, byť světa pozískal, ale na své duši škodu trpěl; co by dal člověk za duši svou? Bůh nic jiného na nás nechce a ničeho od nás nepotřebuje, ještoť sám všem všecko dává.

b) Zvláštnosti této slavnosti jsou: Koná se vždy 15. srpna a má svou vigilií a oktávu, kterou papež Lev IV. r. 847, jak Liber pontificalis a Sigebertova kronika k roku 847 udávají, slaviti rozkázal.

c) Jinak nemá nic zvláštního do sebe, jediné to, že v některých krajinách téhož dne byliny se světí. Obřadní kniha Bamberská o tom praví takto: „Žehnají se byliny; nejprv, abychom připomněli si jmen (titulův), jimiž nebeští snoubenci sebe navzájem poctili; pak, aby vyjádřila se vroucnost panny, kteráž láskou omdlévá a praví: Zpodpírejte mne kvítím, obložte mne jablky, nebo láskou omdlévám (Pís. 2, 5); posléze, aby se naznačilo snubní lože, umírající Panně již připravené, kteráž nic jiného nežádá, než zemřítí, ženichem svým vyvedenu býti z tohoto smrtelného života a běžeti po vůni mastí jeho (Pís. 1, 3).

d) Vstup ke mši téhož dne jest: „Radujme se všickni v Pánu, slavnost konajíce ke cti

blahoslavené Panny Marie, z jejíhož nanebevzetí radují se andělé a oslavují Syna Božího.“ (Ž. 44, 1). „Vyneslo srdce mé slovo dobré: vypravuji já díla svá (o) králi. Sláva Bohu Otci.“ Lekce č. čtení je z knihy Sirach 24, 11—21. a Evang. ze sv. Luk. 10, 38—42., v němž o Marii, sestře Lazarově a Martině se mluví.

e) O tomto svátku má vzpomenouti každý katolický křesťan, aby takový odchod z tohoto světa měl, jako blah. Rodička Boží měla, a aby Spasitel i jeho duši k sobě si vzal do slávy věčné a to se stane, když budou Pánu Bohu tak věrni, jako Matka Páně, když srdce své zachovají čisté, když se vynasnaží, aby tak zbožně byli živi, jako Rodička Boží. Budou moci kojiti se nadějí, že, jako ona, nejen duší, ale i tělem a byť ne hned, tedy při vzkříšení z mrtvých na nebe vzati budou, že duše jejich opět s tělem se spojí, aby spatřili Pána našeho Ježíše Krista ve slávě jeho věčné kterýž přišel, aby veškerého člověka, tělo i duši vykoupil a aby všickni, tváří v tvář na něho patříce a z něho svrchovanou blaženost vážíce s ním na věky se radovali. Platíť tu rovněž plnou měrou slovo, jež sv. Augustin napsal o nanebevstoupení Páně (serm. 261 de Ascens.): „Konáme-li slavnost nanebevstoupení Páně u víře a nábožnosti, povznesme se s ním a ná-

sledujme ho srdcem, aby, když nastane zaslíbený den, jsme ho následovali i tělem. A to platí i o Rodičce Boží. Konáme-li slavnost jejího nanebevzetí, následujme ji plni svaté touhy duchem, abychom, až i nám přijde hodinka poslední, ji mohli následovati i tělem do slávy věčné.

Hlava třetí.

Slavnost Narození Blah. Rodičky Boží.

§ 237.

Podklad slavnosti té.

a) Den každému památný jest dojista den jeho narození, kdy přáno mu bylo poprvé po vůli Boží spatřiti světlo světa a vstoupiti v řadu lidí, obrazů Božích na světě. Proto slaví se den narození velikých mužů i žen a mnozí na něm více si zakládají než na dni křtu svatého; u znamenitých osob nezřídka bývá i předmětem sporu a učených hádek den jejich narození. I každý ze života svého pamatuje si týž den, neboť dle něho čítá stáří své.

b) Kdyžtě všelikých jiných osob, jichž zásluhy o blaho lidstva jsou nezřídka ceny velmi pochybné, den narození bedlivě se zaznamenává a s velikým hlukem nezřídka se slaví, jakby nebyli křesťané vzpomínali dne narození blahoslavené Rodičky Boží, Marie Panny, Matky Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista a neslavili jej radostně? Onať jest ze všeho pokolení ženského největší dobroditelkou naší;

onať jest ta dennice jasná, kteráž zvěstovala příchod slunce, Spasitele našeho, den spásy naší. Proto píše sv. Bernard: „Maria jest od prvního okamžení, co spatřila světlo tohoto světa, důstojným předmětem naší úcty, ježto, jsouc vyvolenou dcerou nebes, bez porušení běh života svého započala, čímž spasení lidstva počátek vzalo.“ A sv. Alfons Liguori, vroucný oslavovatel nejsvětější Panny, jenž napsal Chvály Marianské, krásně mluví takto: „Jako ranní červánky, jež po smutné a tmavé noci se objevují, nám jsou ku potěše, rovněž rozšířilo po zemi radost narození Marie, anať prve čtyřtisíciletá tma hříchů svět byla zahalovala.“ (Opp. asc. 5, 1. — Tom. 5, p. 2, pag. 47). — A jiný církevní otec dí: „S narozením Marie vzešla ranní záře. Ranní záře jest předchůdcem východu slunce; rovněž předcházela Maria Slovo tělem učiněné, Slunce spravedlnosti, Spasitele našeho. Právem proto pěje Církev sv. v den narození Marie: „Narození tvé, svatá Boží Rodičko, radost zvěstovalo veškerému světu.“

§ 238.

Jméno a stáří té slavnosti.

a) Ze slavností Marianských jest památka a slavnost Narození Blahoslavené Rodičky Boží jedna ze starších; avšak kdy v Církvi zavedena jest, přesně a na jisto určití se nedá.

b) Co se původu, t. j. rodičů Matky Páně tkne, byl otec její (dle výkladu rodokmenu u sv. Lukáše 3, 23. uvedeného) *Eli*, tolik co Eliakim nebo Joakim čili Joachim a matka její *Anna*. Tato počala, jak staré podání praví, dítka své po mnohých a vroucích modlitbách a po neplodnosti déle trvající, jak ona Anna starozákonní, matka Samuelova. Jak Baronius (in app. ad ann. eccl. § 48.) vypravuje, byl Nazaret rodištěm Nejsvětější Panny; tam také potomci zapomenuté rodiny Davidovy, kdy v Herodosu cizí král byl nastoupil, se uchylili, bojíce se. Avšak sv. Jan Damascenský (de fid. orthodoxa l. IV. c. 15.) myslí, že Rodička Boží v Jerusalemě světlo tohoto světa spatřila. Buď tomu jakkoli, narození Matky Spasitele světa důstojným zajisté jest předmětem církevní památky a slavnosti.

c) Veliká byla sláva a vznešený původ této dcery patriarchů a králů; avšak větší důstojnost zjednalo jí její mateřství a záře jejich

ctností. K obému ukazuje Církev v hodinkách téhož dne. Epištola, jako na slavnost Početí blah. Rodičky Boží, z knihy přísloví Šalomounových 8, 22—35.: „Hospodin vládl mnou na počátku cest svých, prve než byl co učinil od počátku“... Velebí se sice moudrost, ale Církev obrací slova ta na Rodičku Boží, učíc a připomínajíc, že od počátku v úradku Božím za Matku Páně ustanovena byla. — Evangelická perikopa vypočítává předky Marie a končí Ježíšem Kristem, by se poukázalo, že On jest cílem jejího narození, Jemu že ona důstojnost svou děkuje a že, vůbec-li sláva s rodičů na děti přechází, tuto právě opak toho jest. Dle tohoto poměru svaté Bohorodice k Božskému Synu svému a k veškerému dílu vykoupení bylo i narození její potud zvláštním a nad jiné vyznamenaným, pokud prosta jsouc prvotného hříchu a od prvního okamžiku početí svého zvláštní milostí Boží posvěcena, do světa vstoupila. Tím tedy jest narození její ovšem výminkou, avšak nejvýš odůvodněnou, od obecného pravidla v Církvi, vedle něhož jen dnové úmrtí světcův a světic Božích, jakožto dnové narození jejich pro slávu věčnou se slaví.

d) Památka narození předchůdce Kristova, sv. Jana Křtitele, již ve 4. století v Církvi se konala a to jistě ze žádného jiného důvodu,

než že v prvotném hříchu sice počat, avšak v životě matky již posvěcen jest dle slov Páně: „Amen, pravím vám, mezi syny lidskými nepovstal větší nad Jana Křtitele“ (Mat. 11, 11.) a Luk. 1, 15.: „Budeť zajisté veliký před Pánem a vína a nápoje opojného nebude píti a naplněn bude Duchem svatým ještě v životě Matky své“; t. j. od hříchu prvotného očistěn jest a tedy bez něho se narodil. Což bylo přirozenějšího, než konati i památku *Narození* blahoslavené Rodičky Boží a důstojným způsobem v Církvi ji slaviti? — Přece však nenáleží slavnost *Narození* blah. Rodičky Boží ku svátkům v Církvi nejstarším.

e) Nejprve počal slaven býti týž den na východě a to, jak Gavanti (Thes. Tom. II. Sect. 7. c. 11.) udává, v době mezi oběma sněmy všeobecnými Efezským a Chalcedonským (431 až 451); neboť mezi řečmi Cařihradského patriarchy Prokla († 447) nalézá se též jedna o narození Rodičky Boží. Toto mínění, k němuž i Binterim se přidává, zdá se býti pravdě tím podobnějším, čím více narození Rodičky Boží k tomu směřovalo, aby bludné učení Nestoriovo, patriarchy Cařihradského, dle něhož Maria jen *Kristorodici* a nikoli *Bohorodici* — a Syn jí zrozený ne „Bůh tělem učiněný“, nébrž jen *Bohonositel* (Theophoros) anebo Theodochos, Boho-

držitel, t. j. ten, jenž Boha v sebe přijal anebo v sobě držel, býti měli, vyvracelo a zamítalo. Ze 7. pak století máme od Ondřeje Kretenského, arcibiskupa na ostrově Kretě, řeč a báseň, Idiomelon nazvanou, kteréž, jak sám praví, za příčinou této slavnosti, nikoli nové, nébrž mezi Řeky již vůbec známé, složeny jsou. (Gallard. Biblioth. Vet. Patr. Tom. XIII. p. 93.) (Confer. editio opp. Andreae Cret. Paris. 1644.)

f) Z východu přešla slavnost na západ. Sv. Augustin, zdá se, jí ještě neznal; neboť ve svých řečích (řeč 287. a 292.) zřejmě praví, že, vyjma narození Páně a sv. Jana Křtitele, narození jiné osoby Církev neslaví. Čtení (lekce) druhého bdění (nokturna) o jitřní tohoto svátku v církevních hodinkách jsou sice ze sv. Augustina, avšak nikoli z této slavnosti, nébrž ze Zvěstování Panny Marie (Benedikt XIV. de fest. p. II. §. 132). Píšeť sv. Augustin o narození Rodičky Boží takto: „Přišel, Nejmilejší, žádoucí den blahoslavené a ctihodné Panny Marie; se vším veselím tedy nechať se raduje naše země, osvícena narozením Panny tak vznešené. Neboť ona jest ten „květ polní“, z něhož pošlo to stkvostné lilium, rostoucí v údolích (Pís. Šal. 2, 1.), jehož narozením stav prvolidí se mění, ano i vina smazává. Skrže Ni jest odňat nešťastný výrok, pronesený k Evě, jímž

se dí: „V bolesti budeš roditi děti své“, neboť s radostí a s plesáním porodila Pána. Eva truchlila, tato plesala; Eva nosila slzy, Maria nosila veselí v lůně svém; ještě Eva hříšníka, Maria pak porodila Nevinného. Matka pokolení našeho přinesla světu spasení. Eva, původkyně hříchu; Maria, původkyně zásluhy. Eva uškodila usmrcením, Maria prospěla oživením. Ona ozranila, tato vyléčila. Neboť neposlušenství vyměnilo se poslušenstvím a nevěra splacena věrou.“

Ze západních Církví, t. j. osad a sídel biskupských, jest římská vším způsobem první, kde slavnost Narození Rodičky Boží se konala. U sv. Otce Leona I. (440—461) nenalézá se sice nic o té věci; avšak svědectvím o věci té bezpečným jest Svátostník (Sacramentarium) papeže Gelasia I. (492—496) a Řehoře I. Velikého (590—604). — Též bibliothekář Anastasius vypravuje, že papež Sergius I. (687—700) slavnost tu nejen znal, ale i předpisy vydal, kterak by slavena býti měla, totiž průvodem a to z chrámu sv. Hadriana do chrámu Rodičky Boží (Větší), kde lid vstříc vyjítí měl.

g) Co se týče Francie a Německa, vypravuje se sice v knize „O zázracích sv. Genovefy, panny“ (de Miraculis stae Genovefae Virg., Tom. I. Januar. Bolland. p. 148.) o zázraku,

který nedlouho po smrti této světice na hrobě jejím téhož dne, t. j. o svátku Narození blah. Rodičky Boží se stal: avšak naopak zase v kalendáři sv. Bonifacia, jakož i v „seznamu slavností“ synody Mohučské od r. 813 se nenalézá. Přece však zdá se, že někteří příliš daleko původ její pošínují, když tvrdí, že teprv okolo roku 1000. asi počala a to ve Francii, slavnost Narození blah. Rodičky Boží konána býti (de fest. lib. II. c. 20. Thomassia); neboť již v stanovách biskupa Sotania Remešského ze 7. století, v statutách Orleanského biskupa Walthera ze stol. 9., jakož i v kalendáři téhož století u Gerberta o ní se mluví. Ve Španělech o ní svědčí sv. Ildefons Toletanský ze 7. a v Britanii Beda Ctihodný z 8. století. Nicméně, co se všeobecného zavedení této slavnosti v Církvi týče, třeba bezmála až za jedenácté století ji pošínouti.

Kdo asi prvním byl jejím původcem, rovněž nesnadno říci. Jedni jmenují Jana Damašského z 8. stol., jiní Fulberta, biskupa Šartrésského (Chartreuse) ve Francii a udávají i přesně rok 1028., jiní opět Innocence IV. (1243—1254) tím, že ji slavností všeobecnou v Církvi učinil a veškeré Církvi naporučil. Petrus Damiani (nar. 1006 v Ravenně ve Vlaších) jest první svědek,

kterýž o ní zprávu podává a tvrdí, že v Církvi západní vůbec zavedena jest.

h) Nejbezpečnější jest však mínění těch, kteří praví, že původ té slavnosti třeba klásti mezi 5. a 9. století, avšak tak, že dle vší pravděpodobnosti spíše třeba blížit se století onomu, t. j. pátému, než tomuto, devátému; neboť ve všech bohoslužebných knihách západní Církve (in comite Hieronymi, Sacramentario Gregorii Magni, in codice Gelasiano, in calendario Frontonis) a ve všech liturgických knihách před 9. stoletím slavnost ta již se naskytá (jak Gavanti byl dokázal). — Jest tedy nade vší pochybnost jisto, že slavnost „Narození blahosl. Redičky Boží“ ku konci 7. stol. aspoň na východě slavností vůbec známou a uznanou byla. Odtud nepochybně ponenáhlu přešla do západní Církve a to spíše obyčejem a zbožností, než rozkazem; odtud ta různost mínění.

§ 239.

Den, význam a zvláštnosti této slavnosti.

a) Den ustanoven jest na 8. září; zdali vždy a všude téhož dne se slavila, nesnadno říci; avšak má se za to, že ano; neboť všechna svrchu uvedená svědectví, jakož i řecké Menae,

t. j. sbírky officií (hodinek) svatých a jejich životopisů (menologii), jež našim seznamům sv. mučedníkův čili martyrologiím podobny jsou, neznají jiného dne, než tento. — Že pak právě týž den zvolen jest, postrádá důvodu; neboť co Goller (in Act. Usuardi) a jiní uvádějí o vidění jistého poustevníka, který téhož dne vždy nebeské harmonie prý slýchal, nezdá se na pravdě založeno býti. (Wetzer a Welte sv. 6 str. 874. — 1. vydání.)

b) Církevní účel čili význam té slavnosti jest týž, jako „Početí Rodičky Boží“; odtud snad i pocházelo, že jako mše, t. j. mešní formulář, tak i církevní hodinky (officium) jedny a tyž bývaly. Nyní jest jen epištola čili první čtení jedno a též; evangelium pak se liší. O slavnosti Narození jest kniha rodu Ježíše Krista; Mat. 1, 1—16.; o slavnosti Početí teď jest jiné, totiž Luk 1, 26—28.

c) Co zvláštností se týče, má oktávu, t. j. koná se v Církvi po osm dní, jejíž původ takto se udává: Po úmrtí papeže Řehoře IX. (1227—1241) nemohli kardinálové v konklave, t. j. místnosti v papežském paláci, kde papež se volí, shromáždění o nového papeže se dohodnouti; i učinili slib, totiž, dá-li všemohoucí Bůh, že na přímlovu Rodičky Boží volbu k žádanému cíli dovedou, slavnou oktávu ku vět-

šímu uctění blah. Rodičky Boží a to o slavnosti jejího Narození ustanoví. I zvolen jest brzy papež Celestin IV.; panoval však příliš krátce, 18 dní; proto teprv nástupce jeho, Innocenc IV. (1243—1254) dostal slibu a oktáv o Narození Rodičky Boží po všecku Církve ustanovil. Osmý září odpovídá docela obdobně osmému dni měsíce prosince.

§ 240.

Poučení a napomenutí.

a) Nemůžeme lépe ukončiti toto pojednání o Narození Rodičky Boží, než slovy velikého světce, otce církevního a horlivého ctitele nejvyšší Panny a Rodičky Boží, sv. Alfonsa z Liguori, jak praví (Opp. asc. 5, 1. Tom. p. 2. pag. 78. 79.): „Mívají rodiče obyčej, že narození dítek svých slavně a s veselím konají; ale spíše by jim přislušelo truchliti a kvíliti, ježto se jejich dítky rodí netoliko bez užívání rozumu a bez zásluh, nébrž i dědičným hříchem poskvrněné a tudíž jakožto synové hněvu Božího k bídě a ku smrti jsou odsouzeny. My však, my máme všecku příčinu, abychom narození Marie slavně a s radostným díkůčiněním slavili; neboť ačkoliv dle věku ve způsobu nemluvňátka na svět přišla: přece již ve svém

narození velmi vynikala ctnostmi a zásluhami. Marie narodila se svatou a to velesvatou.“

b) Hledíce pak sami k sobě, děkujeme Pánu Bohu, že dal nám se naroditi ve svaté Církvi své a to z rodičů křesťanských, katolických; toť milost nezasloužená. Slavme den svého narození, ne proto, že by týž den byl proto památným pro nás, že jsme přišli na svět, ale že došli jsme svatého křtu a že nám otevřena jest brána nebeská. Stravme den svého narození zbožně a důstojně, děkujíce Pánu Bohu za to, že nám popřál času života, jejž dobře vynakládajíce, života věčného si zasloužiti můžeme. A slavme den narození Rodičky Boží, abychom, kdy následovali jsme ji ve sv. jejím životě, jedenkrát s ní se zrodili i pro život věčný.

Hlava čtvrtá.

Slavnost Jména blah. Rodičky Boží.

§ 241.

Podklad té slavnosti.

a) Dvě jsou jména, jež nám, katolickým křesťanům, nejmilejší jsou: nejsvětější jméno Ježíš a přesladké jméno Maria. Ježíš, Pán a Spasitel náš, Syn Boží, který z neskonalé lásky k nám slávu Otce nebeského opustil, člověkem se stal, zde v chudobě živ byl, za nás trpěl a umřel, život za nás položil. Proto pravil Jan 10, 17. 18.: „Většíhoť milování nemá žádný nad to, by kdo život svůj položil za přátele své.“ Jan 15, 13. A dal jej sám, dobrovolně, nebtě řekl: „Žádný nebere života ode mne, ale já jej dávám sám od sebe a mám moc jej dáti, mám moc, jej zase vzíti.“ Jan 10, 17. 18. Toť to jméno nejdražší, nejsladší a nejmilejší; ale vedle něho, jako odlesk, jest jméno druhé — Maria. Jedno bez druhého ani mysliti si nelze. Kristus Pán jest jako slunce, které má světlo své samo od sebe; Rodička Boží jest jako

měsíc, kterýž má světlo i krásu svou od slunce — milostná luna.

b) Ano, Maria připomíná nám onu z dávna očekávanou potomkyni Evy, která v ráji již zaslíbena jsouc, napravití měla, co pramáti naše byla zavinila. Ona, hvězda dennice, kteráž zvěstovala, že konec vezme trudná noc hříchu a bludu a že vzejde slunce spravedlnosti, den spásy. Eva stála pod stromem rozkoše a okusila z ovoce jeho, jež chovalo v sobě smrt; Maria stála pod stromem bolesti, pod křížem a okusila z trpkosti jeho; na stromě ovoce, Ježíš Kristus, jež chovalo v sobě život. „A tvou vlastní duši pronikne meč.“ Luk. 2, 35. Maria, Matka Boží, odblesk Ježíše Krista, nejkrásnější květ milosti Boží. A proto přelíbezné, přesladké jest jméno její všem, kdož v Pána Ježíše Krista věří, v něho doufají, jej milují, svého Pána a Spasitele, Syna Božího — všem katolickým křesťanům.

c) Proto také Církev svatá obě ta jména oslavila a ustanovila zvláštní dny památce jejich, aby katoličtí křesťané nikdy nezapomínali těch neskonalých dobrodiní a milostí, jež s oběma těmi jmény spojeny jsou a na ně se váží. Proto slaví je svátkem veřejným, ovšem v neděli; avšak obdařila a vyznamenala je plnomocnými odpustky, nyní na veškerý oktáv rozšířenými,

jichž získati může každý, kdo sv. zpověď skroušeně vykoná, nábožně ku stolu Páně přistoupí, mši svaté s kajícím duchem přítomen jest a na úmysl sv. Otce za blaho Církve vroucně se pomodlí.

§ 242.

Jméno, stáří a původ té slavnosti.

a) Slavnost Jména blahosl. Rodičky Boží, Marie Panny, jest, pokud jméno zvláštních předností nám připomíná, téměř ústřední slavností všech svátků Rodičky Boží a slavívala se dříve, poněvadž židovská děvčátka teprv 15. dne po svém narození jméno dostávala, dne 22. září. (Cherub. Bullor. Rom. T. VII.). Nyní však ustanovena jest na neděli v oktávě Narození Rodičky Boží a obě slavnosti, že takto brzy po sobě jdou, jistě dobře k sobě se hodí a spolu se snášejí.

b) První stopa slavnosti Jména Marie vyskytá se ve Španělech v městě Concha čili Conca, později Cuença v Nové Kastilii, kdež věřící nejprv v hlavním tamě chrámě slavnost tu konali, kteráž r. 1513 i v Římě schválena a potvrzena byla. (Benedikt de fest. p. II. § 152). Papežem Piem V. (1566—1572) na čas zastavena byvši, Sixtem V. (1585—1590) opět zave-

dena jest a Innocencem XI. (1676—1689) r. 1683 na všecku Církev rozšířena.

c) Příčina a původ té slavnosti bylo stkvělé vítězství zbraní křesťanských nad Turky u Vídně r. 1683, čímž hrozná nebezpečí, jež veškeré západní Církvi hrozilo, odvráceno jest. (Gavanti Thes. T. II. p. 238). Věc měla se takto:

Sveřepí Turci, kteříž z veliké porážky, již v námořní bitvě, svedené u Lepanta r. 1571, byli utrpěli a ve kteréž loďstvo jejich zničeno bylo, opět se vzpamatovali, nové útoky činili na Církev a vyznavače Kristovy, zamýšlejíce, kdyby možná bylo, ji úplně zničiti a zkaziti, anebo aspoň, jako na východě, ji docela pod svou moc dostat. Kamkoli přitrhli, vše pálili napořád, křesťany vraždili a tisíce jich s sebou odváděli do zajetí a otroctví. Již měli v moci své všecko téměř Uhersko a 14. července r. 1683 stál vrchní jejich vojevůdce Kara Mustafa se 200.000 muži před Vídní, chtěje stůj co stůj zmocniti se této přední hradby západních zemí křesťanských. Avšak Vídeň hájil statečně velitel města Rüdiger Stahremberg a český pán Čeněk Kaplíř ze Sulevic se 13.000 muži vojska a 7000 měšťanů, při čemž výtečný biskup Leopold Kolonič jim pomáhal, opatřuje Vídeň potravou a horlivě přispívaje při řízení obrany a

označoval se nad míru lidumilným jednáním svým, čině skutky lásky na raněných, vdovách a sirotcích. Osmnáctkrátě odvážili se ukrutní nevěrci útokem hnáti na město a tolikrátě šťastně a se ztrátami velikými odrazeni jsou. Avšak nouze a nedostatek potravy dostupovaly v městě již stupně nejvyššího a odnikud pomoc nepřicházela, aby nepřítel byl zahnán a město osvobozeno, poněvadž v Němcích knížata místo aby byla svorná bývala a Vídni spěchala ku pomoci, sama mezi sebou se svářila a válku vedla, ančť zatím nejen jim, ale veškerému křesťanstvu největší nebezpečí hrozilo. Jediný vojvoda bavorský Max Emanuel odeslal 12.000 mužů na pomoc. Tu konečně polský král Jan Sobieský přitrl se 24.000 muži k Vídni, právě ve chvíli, kdy ohnivá znamení s věže sv.-Štěpánské největší nebezpečí oznamovala. Před Vídní na Lysé Hoře (Kahlenberg) křesťanské vojsko se spojilo. Avšak celkem mohli křesťané všeho všudy 64.000 mužů proti přesile nepřátel do pole postavit.

Dvanáctý den měsíce září ustanoven k bitvě; tu mělo společně udeřeno býti na nepřítele Záhy z rána sloužil zbožný kněz Marco d' Aviano na vrchu Leopoldově mši svatou, při níž sám polský král posluhoval a pak první na posilněnou k nastávajícímu tuhému boji z rukou

jeho Tělo Páně přijal. Císařský dvůr uprchl do Lince a odtud dále do Pasova, neboť Turci již na šest hodin ve vřkolu Vídeň byli obklíčili. Po mši svaté zavolal král syna svého a na rytíře slavně jej pasoval, by takto největší den, jehož dožití minil, zvěčnil a oslavil. Na to, aby vojsko své roznítil a jemu důvěru v pomoc Boží a ve svatou a spravedlivou věc křesťanů vštípil, stana před ním takto promluvil: „Nuže, plni důvěry v pomoc Boží a v mocnou přímluvu blahoslavené Panny a svaté Rodičky Boží, udeřmež na nepřítele!“

Když nepřátelský vojevůdce zpozoroval, že křesťané ve čtyřech liniích táhnou proti němu, dal prve ještě ve svém ležení na 30.000 křesťanských zajatých nemilosrdně usmrtiti a pak, dopustiv se tohoto přeukrutného skutku pohanské surovosti, šel vojsku křesťanskému vstříc. Strašlivá počala bitva; udatně, vytrvale, zoufale bojováno s obou stran. Křesťany pobádala svatá víra jejich a právo spravedlivé; šlo o statky nejdražší, víru a církev, o vlast a svobodu, o blaho duše a těla tolika milionů bratří křesťanských na západě, jejichžto osud spočíval nyní v rukou křesťanských bojovníků u Vídně; činili divy hrdinnosti. — Turkey pobádala mstivost, krvežíznivost a neskročená žádost vlády a zotročení národů křesťanských. Avšak Bůh

spravedlivý, který váží osudy národů, vyslyšel milostivě vzdechy a nářky pravých ctitelů svých a pokořil zpupného, nelidského nepřítele. Štěstí válečné sklonilo se ku zbraním křesťanským. Byla hodina šestá na večer a vítězství usmálo se úplně a stkvěle na vyznavače Ukřižovaného Ježíše Krista a nepřítel čtyřikrát silnější v úplném zmatku na útěk obrácen jest; Vídeň a vše západní křesťanstvo na vždy osvobozeny jsou. 50.000 Turků pobito a všecken tábor v ceně více než 10 milionů zl. ukořistěn. Nepřítel vše zanechal a chtěje uchrániti jen život svůj, prchal do Uher.

Důležitější ovšem než samo vítězství bylo osvobození Vídně a všeho křesťanstva ode jha tureckého; proto na věčnou paměť a z pouhé vděčnosti za toto vítězství, jehož Bůh křesťanským zbraním propůjčil, ustanovil papež Innocenc XI. slavnost Jména Marie a do litanie Loretánské na věčné časy přidáno: „Pomocnice křesťanův — oroduj za nás!“ Mělať slavnost ta býti slavností díků po veškeré Církvi.

d) Jakkoli dle toho, co tuto vypravováno bylo, slavnost Jména Panny Marie novějšího původu jest, přece úcta ku jménu přesvaté Bohorodice, kteráž jí jest základem, spadá do šedé dávnověkosti. Nechceme tuto zkoumati, co papež Benedikt XIV. (de fest. pars II. § 149.)

dle Antonina (p. IV. tit. 15 c. 14) a Christofora (hist. B. V. c. X. 10) vypravuje, totiž že jméno Maria jejím rodičům zjevením nebeským sděleno bylo; avšak jisto jest, že již starší učitelé církevní se snažili jméno Maria vyložit. Vedle sv. Hieronyma (Jarolíma) znamená světlo, svítílnu, osvětlení. Jiní zase odvozují Maria od Mirjam, hořkost mořská. Tak prý nazvána jest Maria, sestra Mojžíšova, že prý právě narodila se, kdy Farao kázal novorozené chlapečky israelské topiti. Když však Israelité, vysvobozeni byvše, suchou nohou Rudé moře přešli, tu prý jméno sestry Mojžíšovy z Mirjam v Maria, hvězda mořská, proměněno jest. I mnozí jiní vykládají jméno Maria tímž způsobem. Avšak správněji prý jsouc vyloženo, znamená mocnou, silnou, vznešenou, též paní a takovou ji ctí a vzývá nábožná mysl. Proto vztahují se sem slova vznešené písně Šalomounovy (6, 3, 9): „Kteráž jest to, jež kráčí hrozná jako vojenský šik spořádaný?“

Za starých časů zřídka kdy dovoleno bylo dáti děvčeti jméno Maria. Když Alfons VI., král Kastilský, choť z maurické krve si zvolil, nedopustil, aby na křtu svatém jméno Maria obdržela. Totéž vypravuje se o polském králi Kazimírovi I. (Bened. de fest. V. II. § 150).

Za dnů našich zhusta, ba téměř nejčastěji

u ženského pohlaví jméno to se naskytá a jest dojista lépe dávatí toto jméno nejkrásnější a nejlíbeznější, než všelijaká jména jiná, novomodní, světská, nic neznamenantící, druhdy vymyšlená, z románů, neboť nejsvětější Panna zůstane vždy nejkrásnějším a nejušlechtilejším vzorem veškerému pokolení ženskému.

§ 243.

Den, smysl a význam, též zvláštnosti
té slavnosti.

a) Na počátku konána slavnost ta v Cuençe ve Španělich vždy ten den po oktávě Narození Rodičky Boží, tedy 16. září. Příkladu toho následovala církev Toletanská a mnoho jiných církví, t. j. biskupství ve Španělich.

b) Avšak některé jiné církve a zvláště některé řehole konaly ji 22. září a to z té příčiny, že židé, jak svrchu řečeno bylo, dívkám teprv 15. dne po jejich narození jméno dávali a 15tý den po narození P. Marie 22. září jest.

c) Řád sv. Augustina (Augustiniani) slavil svátek ten 22. října, poněvadž den 22. září v jejich řeholi jinému svátku zasvěcen byl.

d) Konečně rozkázal a ustanovil papež Innocenc XI., aby svátek Jména Marie po veškeré Církvi tu neděli po svátku jejího narození ko-

nán byl. Gavanti (Thes. S. R. T. 2 p. 238) o tom takto mluví: „V neděli mezi oktávem narození blah. Rodičky Boží koná se slavnost téže blah. Bohorodice obřadem dvojnásobným větším z nařízení Innocence XI. ze dne 25. listop. 1693, se zvláštními hodinkami a mší, jež později dne 5. února 1694 schválil sbor sv. obřadů (Sacr. Rit. Congr.). Zpočátku svátek ten svěcen býval ve většině chrámův dne 17. téhož měsíce s hodinkami a mší z povolení papežského; avšak na památku znamenitého vítězství, jehož zbraně křesťanské na Turcích vydobily a pro vysvobození města Vídně od přetuhého obléhání, každého roku se slaví po veškeré Církvi, ode všech (věřících) obojího rodu, kdož k církevním hodinkám vázání jsou; avšak nadřečeným obřadem rozkázal, aby slavena byla, nadzminěný papež Innocentius. Nemá se činiti připomínka blah. Rodičky Boží, ani ve 2. nešporách o Nar. bl. Rodičky Boží v sobotu, nemá se činiti připomínka Jména P. Marie (S. R. C.).

e) Ve významu svém jest slavnost Jména Marie ústřední slavností všech svátků Marianských. Chce totiž Církev, bychom jméno panské Matky Páně proto v uctivosti měli, že úctu její od její osoby a uznání jejích zásluh od jejího jména dělití nelze jest; pročez věřící

povzbuzování bývalých, aby i o tomto svátku zásluh Rodičky Boží i jejího poměru k Vykupiteli svému sobě vděčně připomínali. Zvláště pak jest nám radostnou vzpomínkou, že mocná přímluva její pomáhá k vítězství nejen nad sveřepými nepřátely církve, ale i naší duše a dopomáhá ku vítězství nad tělem, světem a ďáblem — a ke koruně slávy věčné.

f) Co se zvláštností týče, jest slavností v Církvi dvojnou, druhé třídy, bez oktávu a má své zvláštní hodinky a v missalu svou mši. Mohou též o této slavnosti, jak svrchu již dotčeno jest, plnomocné odpustky získány býti a může téměř zde řečeno býti, co by o slavnosti nejsvětějšího Jména Ježíš řečeno býti mohlo.

Hlava pátá.

Slavnost růžencová Rodičky Boží.

§ 244.

Jméno a původ té slavnosti.

a) Slavnost nejposvátnějšího růžence blah. Marie Panny (festum sacratissimi rosarii B. Mariae Virginis) koná se nyní po veškeré Církvi a jest původu mnohem pozdějšího, než bratrstva růžencová, a vůbec pobožnost sv. růžence v Církvi zavedená.

b) Původ její jest tento: Když roku 1571. Turci s velikou mocí do západní Evropy se valili a Církvi Kristově vyhlazením hrozili: stalo se právě 7. října, první neděli téhož měsíce, že Jan Rakouský (Don Juan) v kruté bitvě na moři u Lepanta nedaleko Korinthského zálivu nad loďstvem jejich zvítězil; na památku toho a na důkaz vděčnosti, poněvadž vůbec se věřilo a pevně za to mělo, že pouze na přímlovu Rodičky Boží onoho vítězství dobyto, založil papež Pius V., kterýž ze řehole Dominikánské byl, zvláštní slavnost, nazvanou: Festum Mariae de Victoria, t. j. Panny Marie

Vítězné. Žeť pak onen vítězný den první neděle v říjnu byla, o kteréžto bratrstvo růžencové, slavné konajíc průvody, všudež růženec se modlilo: změnil dvě léta na to papež Řehoř XIII. dne 1. dubna 1573 jméno slavnosti té a nazval ji „růžencovou“, potvrdil officium či hodinky a nařídil spolu, aby po všech kostelích, kdekoliv by buď oltář, anebo kaple ke cti sv. růžence se nalézaly, první neděli měsíce října slavnost svatého růžence se konala. Papež Klement X. rozšířil ku žádosti královny Marie Anny slavnost tuto brevem ze dne 26. září 1671 i na Španěly a všecky k nim příslušící země. Císař Leopold však ucházel se u papeže Innocence XII. o bullu, kterouž by slavnost tato po veškerém křesťanstvu se zavedla; a papež Klement XI. vydal ji r. 1716., když císařské vojsko Karla VI. dne 5. srpna (Panny Marie Sněžné) r. 1715. Turky u Temešváru porazilo, na kterýžto den bratrstvo růžencové v Římě právě průvod konalo a Matku Boží za pomoc proti Turkům vzývalo. Téhož roku musili Turci též upustiti od dobývání ostrova a pevnosti Korfu a obléhání zrušiti, osmý den po Nanebevzetí Rodičky Boží Klement XII. rozšířil hodinky sv. růžence na všecku Církev. Papež Benedikt XIII. učinil potom ještě ně-

které přídavky v církevních hodinkách čili v breviáři.

§ 245.

Smysl a význam té slavnosti.

a) Význam slavnosti sv. růžence není dle úmyslu a ducha sv. Církve žádný jiný, než připamatování, že velmi prospěšno jest a užitečno, Rodičku Boží u vezdejších potřebách za pomoc vzývati. Tak píše mezi jiným papež Klement XI. ve zřizovací bulle z roku 1716: „aby srdce věřících ku nejslavnější Panně tím mocněji se roznítla a milostí, nebem udělených, památka nikdy nevyhynula.“

b) Modlitba růžencová není sice v přísném smyslu předmětem této slavnosti; avšak chceme zde zkrátka promluvit o všem, co k růženci náleží.

§ 246.

Podstata růžencové pobožnosti.

a) Podstata růžencové pobožnosti záleží v tom, že nejprv se říká apoštolské vyznání víry čili „Věřím v Boha“, základ veškeré pobožnosti; neboť především má modlíci se míti živou víru, základ veškerého života; „bez víry nelze

Bohu líbiti.“ (Žid. 11, 6). Pak následuje „Otčenáš“ čili „Modlitba Páně“, nejpřednější a nejkrásnější ze všech modliteb; třikráte „Zdrávas“, do kteréhož se vsouvají po slově „Ježíš“ věty:

I. Při růženci *radostném*:

1. kterýž v nás víru rozmnožiti račiž;
2. kterýž v nás naději posilniti račiž;
3. kterýž v nás lásku roznítiti račiž.

II. Při růženci *bolestném*:

1. kterýž rozum náš osvítiti račiž;
2. kterýž vůli naši napraviti račiž;
3. kterýž naši paměť posilovati račiž;

III. při růženci *slavném*:

1. kterýž myšlení naše pořádati račiž;
2. kterýž naše slova řídití račiž;
3. kterýž naše skutky spravovati račiž.

Následuje 15 desátek. Sloveť pak desátek jeden „Otčenáš“ a 10krát „Zdrávas“ s chvaloslovy svaté Trojice po něm. V každém desátku se jedno z tajemství, vzatých ze života Ježíše Krista anebo Rodičky Boží po slově Ježíš přidává a po veškerý desátek se opakuje.

b) Lid se obyčejně jen pět desátek modlí a mnozí vynechávají tajemství; ale tím právě vypouštějí věc hlavní a podstatnou a modlitba stává se velice jednotvárnou; někde místo tajemství „Sláva Bohu Otci“ se říká. Avšak nic jiného, než jak předpisy Církve káží, přidávati

se nemá; ano i za dušičky lépe jest, celý růženec obětovati.

c) Vetkávání tajemství děje se po slově Ježíš, připojením věty vztažným zájmenem. Jest 15 desátek, tedy i 15 tajemství rozdílného obsahu.

Prvních pět obsahují tajemství vtělení Ježíše Krista a jsou tyto:

1. Kteréhož jsi, Panno, z Ducha svatého počala;
2. s kterýmž jsi Alžbětu navštívila;
3. kteréhož jsi, Panno, v Betlémě porodila;
4. kteréhož jsi v chrámě obětovala;
5. kteréhož jsi v chrámě našla.

Těchto pět tajemství nazývá se tajemství radostná; odtud první třetina veškerého růžence slove růženec radostný. Druhých pět obsahuje hlavní tajemství z utrpení Ježíše Krista, a jsou tato:

1. Který se za nás krví potil;
2. který za nás bičován byl;
3. který za nás trním korunován byl;
4. který za nás těžký kříž nesl;
5. který za nás ukřižován byl.

Tato slovou bolestná a po nich druhá třetina růžence bolestný.

Obsahem tajemství třetích jsou oslavení Ježíše Krista a Rodičky Boží; a jsou tato:

1. Který z mrtvých vstal;
2. který na nebe vstoupil;
3. který Ducha svatého seslal;
4. který Tebe, Panno, na nebe přijal;
5. který tě, Panno, v nebi korunoval.

Tato slovou slavná a třetí třetina dle nich růženec slavný.

§ 247.

P o d o b a a j m é n o r ů ž e n c e .

a) Aby věřící růžencovou pobožnost způsobem svrchu uvedeným tím snáze a svědomitěji konati mohli, používají nástroje, který se též od té pobožnosti růžencem nazývá. Jsou kuličky, navlečené na tkanici, neb i drátkem spojené, které naznačují ty modlitby, z kterých růženec se skládá, a kterých jest tolik, co modliteb.

Avšak třeba věděti, že růžencem nerozumíme ten modlitby způsob, kterým se odříkávají na zrnečkách modlitby svrchu uvedené, aneb i rozličné jiné přidané, nébrž jen ten, jak svatá Církev mnohokrát ve svých ustanoveních se vyjádřila, jímž se ctí Matka Páně 150 Zdrávasy, rozdělenými v 15 desátků. V každém desátku rozjímá nábožná duše o tajemství, jež

právě říká. A tento způsob modlení od sv. Dominika, zakladatele řádu kazatelského, pochází.

b) Jest ovšem známo, že již za prvních dob Církve nábožné duše, jmenovitě mniši a poustevníci, chtíce déle se modliti, anebo jistý počet té které modlitby vyříkati, brávali na pomoc kuličky, kaménky, po každé modlitbě jeden stranou odkládající, avšak to nebyl růženec náš nynější. Tak svědčí Palladius a Sozomenus, dějepisci. Tak modlívala se i sv. Birgitta (8. října), sv. Benedikt, Beda Ctihodný, Petr poustevník (Eremita), mniši sv. Jana Qualberta a jiní. Mohlť ten způsob býti předchůdcem sv. růžence; ale náš nynější růženec jest od sv. Dominika, jak Církev svatá nejednou osvědčila a stvrdila.

c) Říká-li se třetina, nazývá se růžencem vůbec (*rosarium seu sertum precatorium*, modlitební věnec); v druhém případě, kdy říká se celý, slove žaltář (*psalterium*), protože dle počtu 150 žalmů Davidových andělské pozdravení 150krát se opakuje, což tolikéž žalmů zastupuje; proto úplný růženec také žaltář Marianský (*psalterium Marianum*) se nazývá.

d) Látka čili hmota, z níž kuličky se zhotovují, bývá rozličná. Obyčejně bývají kuličky ze dřeva, kosti, kamene, skla i látek jiných, nezřídka ze hmoty voňavé a příjemně pách-

noucí; provázek bývá ze lnu, hedbáví, vlny, ano i kovu (řetízek). Jen se vylučuje hmota, snadno porušitelná, jako jsou foukané, duté perličky ze skla.

e) Důvod, pro který tento modlení způsob a též i nástroj k němu jméno růžence (jakoby řekl: růžového věnce) obdržel, nedá se s jistotou udati. Gavanti (ve svém díle de process. str. 12.) praví: „Jako mezi zahradními květinami růže zvláště vyniká a první zajímá místo pro vznešenou leposť svou a krásné barvy, pro půvabnou vůni a blaživé účinky, kteráž působí: rovněž tak růženec mezi všemi pobožnostmi první zajímá místo pro znamenité přednosti, kterýmiž se stkví.“ Zvláště pak odtud snad jméno to pochodí, že, modlíce se, upomínky ze života Ježíše Krista a blah. Panny jako u věnec uvijíme; a poněvadž upomínky tyto trojího obsahu jsou, radostné, bolestné a slavné, na růži pak podobně tři částky: listí zelené (radost, jaro), trní (bolest, podzim) a květ (slávu, léto) spatřujeme; odtud snad onen modlení způsob nazván byl růžový věnec anebo zkráceně růženec.

f) Růženec se též přirovnává ke koruně, jejížto kruh (objem) jest vyznání víry, patnáct Otčenášů jest tolikéž na ní hvězd zlatých, Zdrávasy pak jsou drahé kameny, jimiž ozdobena

jest. Sem vztahuje se místo blahosl. Alana: „Žaltář Marianský jest koruna slávy, ozdobená drahými kameny zásluh Ježíše Krista a zhotovená ze zlata lásky nejblahoslavenější Rodičky Boží Marie Panny.“

§ 248.

Jiné, růženci podobné pobožnosti.

a) Od růžence zcela rozdílná jest ona pobožnost, kteráž „Corona“ koruna (Corona vel Cappellina) se nazývá, jakož i pobožnost osob světských (nekněží, officium laicorum).

b) Pobožnost, zvaná Corona neb Cappellina, jejížto původcem dle svědectví Bollandistův jest sv. Peregrin čili Pelhřim (3. června), záleží v povinnosti, 33kráte modlitbu Páně, ke cti třiceti tří let Krista Pána a 5kráte pozdravení andělské, k uctění svatých jeho pěti ran, se pomodlití.

c) Pobožnost laikův, t. j. nekněží (denní pobožnost osob světských, officium laicorum), již sv. František z Assisi č. Serafický bratřím nekněžím svého řádu předepsal, zahrnuje dle 3. kapitoly stanov řádu toho (Minoritův totiž a Klarisek; tyto od sv. Kláry z Assisi r. 1224., jimž sv. František podobnou řeholi sestavil a předepsal) v sobě tyto modlitby i jejich po-

řádek; pravíť zajisté: „Laikové nechť se modlí „Věřím v Boha“ a 24 Otčenáše se „Sláva Bohu Otci;“ za 3., 6. a 9., za každou z nich „sedm Otčenášů“ se „Sláva Bohu Otci;“ za nešpory pak 12, za doplněk (kompletář) 7 a „Věřím v Boha“ se „Sláva Bohu Otci.“ Za zemřelé 7 „Otčenášů“ a „Odpočinutí věčné . . .“ a za pochybení (defectus) a nedbalost bratří 3 „Otčenáše“ každého dne.

§ 249.

Původ růžencové pobožnosti.

a) Způsob modlení, jímž jisté modlitby jistým počtem se opakují, jest v Církvi velice starý; padá do 3. a 4. století a vzal počátek ve východních krajinách. Vypravuje se, že již za prvních století křesťanských poustevníci a mniši, kterýžto života způsob na východě a jmenovitě v Egyptě počal (sv. Pavel, Antonín a mn. j.) malých kaménků a jiných znamének užívali, dle nichž se při modlitbách svých častěji opakovaných řídili. Tak vypravuje Palladius ve své „historia Lausiaca“ (tak nazvaná po Lausovi, komorníku císařského dvora, jemuž ji věnoval) a Sozomenus ve svém církevním dějepisu o prvním poustevníku Pavlovi v Egyptě (nar. 228, † 341, památka jeho 15. ledna), že

denně, jako nějakou daň Bohu přinášeje, 300 modliteb konal a že, aby z nedopatření u počtu se nezmýlil, 300 kaménků do klínu brával, z nichž pokaždé jeden stranou kladl, jakmile tu kterou modlitbu byl vykonal; když pak počet kaménků z klína mu vymizel, věděl, že jistou modlitbu tolikráte vyřikal. Totéž vypravuje se o mnichu Makariovi Mladším ve 4. stol. Ošem tyto kaménky nikdo a nikde růžencem nenazýval, neboť pojmenování to jest původu mnohem pozdějšího, ale byly pomůckou k modlení a jaksi předchůdcem nynějšího způsobu svatého růžence.

b) Později nastal obyčej místo žalmů modlívati se jistým počtem „Modlitbu Páně“ a „Pozdravení andělské“, zvláště u těch, kdož literárního umění neznali byli a čísti neuměli. Tak sv. Benedikt z Nursie, zakladatel řádu Benediktinského (nar. r. 480, † r. 543, 21. března) nařídil svým mnichům, aby při práci místo denních hodinek, jistý počet Otčenášů a Zdrávasů se modlili a to dle počtu kuliček, jež na provázku navlečené nosili. — Rovněž tak nařídil sv. opat Jan Qualbert, zakladatel řádu Kamaldolenského v Itálii († 1073, 12. července) svým řeholníkům, kteříž nebyli kněží a latinsky neuměli, aby místo žalmů jistým počtem „Modlitbu Páně“ a „Pozdravení andělské“ stří-

davě srozmáním se modlili. — Též znamenával lid počet modliteb jistými hřebíčky na pásu kolem života připevněnými. Vůbec pak v 11. století vešlo ve zvyk, že řeholníci, aby dle předpisu řehole své doslovně se zachovali, malé kuličky si zhotovovali, kteréž na nit navlékše, při modlení dolů spouštěli, aneb dále posunovali.

c) Avšak způsob modlení, jejž nyní růžencem nazýváme, sv. Dominiku, zakladateli řádu Dominikánského čili kazatelského (nar. 1170, † 1221, 5. srpna) se přičítá a od něho také pochází. (Bened. XIV. de canon. l. 4.) Zavedl jej r. 1208 anebo i dříve, aby totiž ochránil věřících bludu Albigenkých a jiných kacířův, kteříž tajemství vtělení Páně se rouhali. (Dokázal toho P. Echard, Dominikán, nevyvratně. Bibl. scriptor. Ord. Praedicator. t. 1. p. 362, l. 2. p. 271.)

d) Jsou však, kdož počátek nynějšího růžence jiným připisují. Tak D. Luca de Achery a Mabillon (praefat. ad act. ss. Ord. Benedict. saec. V. p. 58.) snažili se dokázati, že tento způsob, modliti se, mnohem starší jest a že již roku 1100 lidu znám a obyčejen byl. — Ještě jiní připisují jej přímo sv. Pavlu, opatu z Monte Ferrato v Lybii, vrstevníku sv. Antonína; jiní zase sv. Benediktu, a ještě jiní ctihodnému Bedovi. — Polydor Virgilius udává, že Petr Pou-

stevník, (příjmím Amienský) za času Urbana II., chtěje národy křesťanské ku křížovému tažení povzbudit (1095), učil je, modliti se žaltář, nazývaný žaltář laikův a ze 150 Ave či Zdrávav sův složený, dotvrzuje, že takový jest obyčej poustevníkův v Palestině. — V hrobě pak sv. Gertrudy di Nivelles († 667) a v hrobě sv. Norberta († 1134) nalezeno jest několik kuliček, navlečených na provázku (šňůrce), jež se zdály býti kuličkami z růžence.

e) Avšak nynější sv. růženec dle svědectví papežův od sv. Dominika pochází. Tak Benedikt XIV. v dekretě „Urbis et Orbis“, když byl rozličné domněnky o původu sv. růžence vyložil, píše (§ 39.) v tato slova: „Proto není-li možno nazvati Blah. Pannu (pokud totiž na světě žila) zakladatelkyní sv. růžence, není-li možno jimi pojmenovati sv. apoštoly a poustevníky, ni sv. Benedikta, ni Petra Eremitu, ni ctihodného Alana de Rupe: sluší za to míti, že zakladatelem pobožnosti té jest sv. Dominik, jak se dočítáme v ustanoveních sv. Stolice“ ...

f) Že pobožnost růžencovou rozšířili bratři kazatelé po veškeré Církvi a že vždy považovali ji za vlastnictví řádu sv. Dominika, jest věcí tak jistou, že nepotřebuje důkazů žádných, ač jich dost podáno v církevních letopisech k roku 1213 n. 18. učeným Jindřichem Spon-

danem; píšeť takto: „Že jsme připomněli si svatého Dominika, nebude zajisté nepřístojno podotknouti, že právě v těch časích, kdy ve Francouzích a Vlaších kacířství Albigenských se množilo..., vymyslel růženec čili žaltář Panny Marie“... — V proslaveném a veleučeneném díle svém „de Servorum Dei beatificatione et Beator. Canonizatione“ (lib. IV. par. 2. cap. 10. n. 21. sqq.) píše (n. 22.) na novo: „Zbožné podání, které vždy bylo a dosud jest v řádě kazatelském, vykládá, že zakladatelem pobožnosti růžencové byl a jest sv. Dominik. A dejme tomu, že opakovati některé modlitby, ba snad i samé Zdrávasy, již před Dominikem bylo ve zvyku bývalo: přec určitý počet 150 Zdrávasův a patnácti modliteb Páně, ke kterým druží se tolikéž tajemství ze života Kristova a rozjímání o nich, zdá se, že jedinému Dominiku právem, jakožto zakladateli přísluší, jakož dovozují učenci ze řádu Dominikánského: Malvenda..., Justin Miechovski, Gravesa, Lezana a mn. j.

g) I slavný sv. otec nynější, Lev XIII., dvakráte po sobě prohlásil sv. Dominika zakladatelem pobožnosti růžencové; poprvé 1. září 1883 v Encyklice „Supremi Apostolatus officio“ praví: „Svatý Dominik velkodušně za Církev katolickou bojovat začal, nedůvěřuje

zbraním, nébrž té hlavně modlitbě, kterou růžencem nazval a první sám zbudoval a skrze své duchovní syny daleko široko rozšířil.“ Po druhé pak v dekretě „Urbis et Orbis“ de dato 10. pros. 1883, kdež takto dí: „K ochraně a posile bojující Církve vzbudil milosrdný Bůh Dominika Guzmanu, převznešeného to řádu kazatelského zakladatele a otce, který té modlitbě nejvíce důvěřoval, kterou svatým růžencem nazval a sám první zbudoval.“ — Jest tedy nade vší pochybnost jisto, že sv. růženec od sv. Dominika pochází.

§ 250.

Bratrstvo svatého růžence.

a) Svatému Dominiku přičítá se též založení bratrstva růžencového (*fraternitas Sanctissimi Rosarii*). Založil je, jak zbožná pověst vypravuje, ku zřejmému rozkazu Rodičky Boží, když totiž roku 1212. o obrácení bludařů Albigenských pracoval. Bývá vypodobněn na obrazech, kterak jemu klečícímu Rodička Boží, majíc božské dítě na rukou, růženec podává. Později, roku 1460., praví se, že Alanus z Rupe je zase obnovil.

b) Bratrstvo samo jest dvojího způsobu:

1. Bratrstvo růžence obyčejného. Údové

tohoto bratrstva se zavazují, týdně 15 částek, z nichžto každá z 10 „Zdrávasů“ sestává, se vymodlití a první neděli každého měsíce ku správě Boží jíti, a ku stolu Páně přistoupiti.

2. Bratrstvo růžence ustavičného č. věčného. Jest spolek, v němž členové se zavazují, v ustanoveném sobě čase modlití se růženec tak, aby dnem i nocí modlitba ta k nebesům se vznášela, nejsvětější Panně ku chvále a křesťanům ku pomoci byla. — Zakladatelem či původcem jejím jest Fr. Petronius Martini, dominikán, r. 1635. v Bononii. Měšťané a lid Bononský hlásili se k ní houfně a brzy nebylo v Evropě místa, kde by byla neznáma bývala. Mezi jinými byl jejím členem sám papež Urban VIII. který každý rok dne 22. května od 11. do 12. hodin v noci růženec se modlíval. Jeho příkladu následovalo po veškerém světě tisíce a tisíce zbožných křesťanů.

3. V obvyklých průvodech musili členové obou bratrstev se účastniti. — Z dovolení papežského těší se kanonicky zřízené bratrstvo růženecké z toho zvláštního práva výhradního, že všechny odpustky, výhrady a práva, které bratrstvu tomu na tom neb onom místě jsou udělena, náleží všem bratrstvům na veškerém světě. (Cfr. Summarium Innocentii XI. cap. 1. num. 2. et 3.). Kdyby tedy dnes svatý Otec

dovolil nějakých odpustkův čili výsad bratrstvu římskému: udělil jich zároveň bratrstvu Pražskému, Olomouckému, vůbec všem, kanonickým zřízeným. Papež Sixtus IV. (1471—1484) nadal všecky, kdož růženec nábožně se modlí, odpustky 5 let a 40 dní.

§ 251.

Růženec, pravidlem modlitebním.

Růženec v katolické Církvi za pravidlo a normu modlitební (formulář) doporučen jest nejen pro pobožnost domácí, ale i veřejnou; bullami papežskými vyzván jest lid, aby se jej modlil veřejně, při službách Božích, průvodech, poutích a jinde. Tak učinil sv. Otec Lev XIII. bullou o růženci danou 14. září 1893, v níž vděčně uznává zvláštní ochranu, již se mu dostalo od nejsvětější Panny. Mezi jiným praví dále, že trojí zlé ohrožuje společnost lidskou: „nechuť ku střídmemu životu ve skromnosti a pracovitosti, bázeň před utrpením a zapomínání života věčného. Zlé první vede za sebou vymizení domácí kázně, stálé měnění služby; dělníci šmahem opouštějí hospodáře, utíkajíce do agitačního (bouřivého) života. Radostná tajemství ze života v Nazaretě mohou býti lékem proti tomu zlému. Tajemství bolestná jsou pak

lékem proti zlému druhému, vyhýbání-se utrpení sebevraždou. Konečně tajemství slavná jsou stálou upomínkou na život věčný.“ Svatý Otec končí napomenutím, aby věřící tvořili hojně bratrstva růžencová.

a) V pobožnosti domácí lid obyčejně se modlí jen třetí díl růžence a i tu délkou času se ustálilo jisté pravidlo vzhledem k tajemstvím, kdy totiž, v kterou dobu roku církevního která tajemství říkati se mají. Jest pravidlem: od první neděle adventní až ku hromnicím modliti se růženec radostný; od hromnic až do bílé soboty bolestný, v ostatní pak části roku slavný. Kde však pravidelně se modlívali, tu je v pondělí a ve čtvrtek radostný, v úterý a v pátek žalostný, ve středu, v sobotu a v neděli slavný.

b) Teď při veřejných pobožnostech v chrámu Páně růžence za modlitební vzor čili formulář zhusta se užívá, zvláště kde bratrstvo jest a kde kněz do dopolední pobožnosti jej zavedl a sám s lidem jej koná. Nyní pak sv. Otec Lev XIII. nařídil, aby veškerý měsíc říjen zasvěcen byl blah. Rodičce Boží, královně nejposvátnějšího růžence. Zvláště v neděli a ve svátek má býti odpolední pobožností růženec před vystavenou nejsvět. Svátostí, litanie Loretánská a sv. požehnání.

V novější době zde onde vešlo ve zvyk,

po prvním pozdravu andělském, jakož i po prvním Otčenáši v každém desátku kratičké rozjímání o každém tajemství připojovati, což jest velmi prospěšné a chvalitebné. (Viz Iren. Haid, Jos. Strasser, Fr. Filip Konečný ve spise: Sv. Růženec a j.).

§ 252.

**K t e r a k p o b o ž n o s ť s v. r ů ž e n c e c t i -
h o d n a j e s t.**

Růženec je způsob modlení velmi prospěšný a chvalitebný a tudy i nejvýš ctihodný; neboť:

a) nejen že se skládá z našich nejpřednějších a nejkrásnějších modliteb, jako jsou: Věřím v Boha, Otčenáš, Zdrávas, Sláva Bohu Otci ale i přemnohými bullami, dekrety, brevy papežskými již od staletí stvrzen, schválen a věřícím opět a opět jak ku soukromé čili domácí, tak ku veřejné pobožnosti doporučen jest. Abychom z přemnohých o sv. růženci výrokův papežských uvedli aspoň některé, odvoláváme se ku slovům papeže Pia V., svatého, kterýž dí: „Duchem svatým, jak zbožně se věří, nadchnutý blah. Dominik, způsob snadný a všem přístupný a velice zbožný, modliti se a Boha prositi, Růženec čili Zaltář téže blahosl. Marie Panny nazývaný . . . vymyslíl.“ (S. Pius V.

„Consueverunt Romani Pontifices,“ 17. Sept. 1569). Blahé paměti papež Pius IX. (Decret. S. C. Indulg. 12. Maji 1851 a 22. Januar. 1858) hojnými odpustky (jakož i před ním přemnozí papežové učinili) nadal všecky, jednotlivé osoby i bratrstva a společnosti, kdožby sv. růženec nábožně se modlili. Zvláště pak nynější sv. Otec Lev XIII., snaží se, nebes Královnu sv. růžencem uctíti, věda, že v dobách těžkých právě tím způsobem ne nadarmo vzývána byla. Tak praví ve své encyklice ze dne 24. pros. 1883: „Nejenom tedy zbožnosti soukromníkův, ale i o veřejných dobách (svátcích) velice přiměřeno jest, aby ten modlení způsob totéž ctihodnosti místo zaujal, jež dlouho držel, ještoť jednotlivé křesťanův rodiny toho nesnesly, aby jeden den růženec se nemodlily. Proto z těchto důvodů všech napomínáme, aby denní růžence obyčej zbožně a stále zachovávaly; a rovněž prohlašujeme, že toho si přejeme, aby v hlavním chrámu každé diecése denně, ve farních chrámech pak o dnech svátečních (nedělích a svátcích) modlíván byl.“ Rovněž tak činí týž sv. Otec ve své encyklice ze dne 22. září 1891, kdež připomíná, jako již dříve byl činil, aby věřící lid Rodičku Boží růžencem ctil, a to zvláště nyní, poněvadž více než kdy jindy strasti

rozličné a mnohé na Církev naléhají. Ejhle, jak ctihodný ten modlení způsob jest! —

b) Avšak modlitbou tou má Církev zřetel i k těm, kdož čísti neumějí a přece déle modliti se chtějí. — Jakkoli veliký jest duchovní prospěch, jehož dobře sestavené modlitební knihy poskytují: nesmíme přece zapomenouti, že vše zahrnující láska matky Církve ani těch zanedbávati nesmí, kdož delší chvíli na modlitbách a v pobožnosti strávití chtějí, ale pro kteroukoli příčinu modlitebních knih užívati nemohou. Ač za dnů našich již málo těch se nalézá, kdož čísti neumějí; jsou však slepci a staří lidé, i krátkozrací; i tací, kdož rozjímáním o svatých pravdách po delší dobu sami zaměstnávají se nedovedou; i k těm hleděti třeba. Prosté, srozumitelné, krátké modlitby jsou ona křídla, na nichž mysl zbožných a prostých duší k nebes Pánu se povznáší a před ním déle v nábožné zanícenosti trvá. Ano i vzdělaný s pozorností dojistá mnohem větší modliti se bude, když řeč srdce svého dle jistých, v paměti utkvělých modliteb řídí, než když mysl jeho v temných, nejasných citech, jako lehká na vodách loďka, bez určitého cíle semotam se kolísá a zmitá.

To-li dobře uvážíme, musí růženec i s toho stanoviska, jsa modlitebním formulářem v takých poměrech výborně vyhovujícím, velice mi-

lým a vítaným býti; a proto nejen ti a tací ale i nejvýtečnější muži a osoby nejvýše postavené, jako papežové a biskupové, císařové a králové, státníci (Windthorst) a učenci, ano i vojevůdci (Radecký) a vojínové byli horliví pěstitelé sv. růžence. Třeba jen ohlédnouti se po sbírce příkladů.

— Blažen, kdo přání matky Církve naslouchá a dle něho se řídí; avšak proti růženci mluvití, aneb dokonce jemu se posmívati, jak mnozí rozpustilci a nevědomci nezřídka činí, byloby dojista nejvýš nerozumné a bezbožné. Slavný a učený biskup, Jan Michael Sailer, praví (ve svých Beiträge zur Bildung des Geistl. 2. B.): „Mně aspoň, dí, jest školní chlapec, řemeslnický chasník, vesnický hoch, kteří v kostele mravně klečící a růženec v rukou držíce, oči na oltář upřené mají, mnohem milejší a příjemnější, než týž školní chlapec, týž řemeslnický chasník, týž vesnický hoch, kteříž bez růžence, ruce v kapsách zastrčené majíce, v kostele o zeď podepření stojí, semotam zevlují, očima a duchem těkají a všudež jen obraz hrubosti a nevzdělanosti poskytují.“

c) Nepraviž nikdo (mluvíme proti těm, kdož namítají), že neslušno jest, modlitby Pánu Bohu odpočítávati. Má-li ten který modlení způsob, kterýžby i slepce, i neumělého poutal, přimě-

řeným býti, musí v opakování jedné neb více modliteb záležeti, jež v jistý pořad sestaveny jsou. Chtíce něčeho dosáhnouti, ne jednou, ale mnohokrát prosíme. Toho-liž upřítí nelze, patrně, že jen takový způsob v lidu utkvěti může, v němž na jisto postaveno jest, kolikráte a v kterém pořádku jisté modlitby vyřikány býti mají. Kdyby povšechně se řeklo, že užitečno jest, vícekrát obvyklé modlitby opakovati, jistě takového účinku by nemělo, jako když určitý počet a pořad se stanoví.

d) Hledíce i k veřejné pobožnosti, jest růženec velice prospěšný a vzdělávající a lid rád se jej modlí, zvláště kněz-li sám pobožnost řídí. Užitečno bývá, jestli před růžencem a po něm přiměřené modlitby se říkají a mezi ním i nábožná rozjímání o tajemstvích se konají; to hlavně proto, aby veškerá pobožnost v pouhé prázdné a jalové odříkávání známých modliteb beze všeho ducha pohnutí a vniterného vzdělání neuběhla. —

§ 253.

Některá pokynutí.

a) Aby věřící lid růženec zamiloval a s láskou a vroucností se jej modlíval, obeznámí moudrý správce duchovní ovečky své prostým

a srozumitelným způsobem s naukou a pravým ponětím o modlitbě a zvláště o růženci; dá jim i dobré navedení, jak má člověk nejen ústy, ale i srdcem a to zvláště a přede vším se modlit; totiž, když Boha si představíme všudy přítomného, když živě si připomeneme jeho velebnost, lásku, dobrotivost, moudrost..., když vzpomeneme neskonale lásky Ježíše Krista; když přemýšleti budeme sami o sobě, o svých duchovních potřebách; když zbožné city svrchané úcty a důvěry k Bohu, touhu po nebi, po pravých, nepomíjitelných statečích v sobě vzbudíme a oživíme...; což vše může duchovní správce dobře na růženec obrátiti; zvláště pak dobře vysvětlí věřícím svatá tajemství růžencová.

b) Promluví častěji o růženci, doporučí jej, jak jednotlivci, tak rodině, k domácí pobožnosti, a to každého dne večer, a když ne jindy, tedy aspoň v sobotu, v svatvečer nedělní; ukáže, jak krásné a povzbuzující, jak dojemné a pohnutlivé jest, když otec a matka shromáždí své děti, hospodář čeleď svou a s nimi růženec nábožně se modlí. Lásky, radost, pokoj a požehnání spočívá na rodině té, na domě tom.

c) Přidrží se duchovní správce u věci té předpisů svaté katolické Církve, kteráž růženec nyní i do veřejných církevních pobožností

uvedla a jemu zvláště měsíc říjen, t. j. nejsvětější Rodičce Boží, královně sv. růžence zasvětila; avšak proto růženec snad místo jiné, Církví předepsané anebo schválené pobožnosti zaváděti nesmí, lečby sám, v čele bratrstva růžencového stoje, jmenovitě o dnech nedělních a svátcích, mimo obvyklé odpolední služby Boží s členy bratrstva a i jiným lidem růženec se modlil. Slušíť zajisté, jedno činiti a druhého neopomíjeti.

d) Uveď často i příklady horlivých ctitelů sv. růžence, jichž v životech svatých a sbírce příkladů hojnost najdeš.

Hlava šestá.

O některých menších svátcích blah. Rodičky Boží nezasvěcených.

§ 254.

1. Slavnost Panny Marie Ochranné.

(Festum Patrocinii B. Mariae Virginis.)

a) Jest věci přirozenou, že, kdo slab jest, ohlíží se po pomocníku; a kdo za něco prosí, nemoha sám toho dosáhnouti, ohlíží se po někom, kdoby za něho se přimluvil. Tak činíme i my vzhledem k našemu spasení. — Víme, že jsme slabí tvorové, bídni a křehcí, a že snadno klesáme na cestě života, že mnoho milostí od Pána Boha potřebujeme; ale sami cítíme se býti nehodni, aby Bůh nás vyslyšel; i ohlížíme se po ochranci, po přimluvci.

Každý má svého svatého patrona, jehož ochraně se poroučí, jehož jméno na křtu svatém byl obdržel; k němu volá, toho vzývá. Avšak nemůžeme míti mocnější přimluvy a lepší ochrany, mimo Pána Boha, nad onu, kteráž slove a jest Matkou Boží, blah. Pannu a Rodičku Boží Marii. A na té pravdě zakládá

se Marianský svátek v Církvi, kterýž se nazývá Panny Marie Ochranné (Patrocinium B. M. V.).

b) Slavnost Panny Marie Ochranné anebo slavnost její přímlyvy u Boha konala se nejprv ve Španělich; kdy však počátek vzala, nedá se s jistotou udati; nalézají se pouze jeden dekret „Sboru svatých obřadů“ ze dne 6. května 1679, jímž slavnost tato se schvaluje.

c) Papež Benedikt XIII. († 1730) rozkázal, aby slavnost ta dne 3. listop. ve všech chrámech bývalého papežského státu se slavila. Poněkud později povolil ji též ve všech císařských zemích a zvláště ve Španělich; ponechal však na vůli každého biskupa, kterou neděli v listopadu pro ni ustanoviti by chtěl. U nás slaví se obřadem dvojným větším (sub ritu duplici majori) v neděli po oktávě slavnosti Všetech Svatých.

d) O významu této slavnosti praví papež Benedikt XIV. (de festis Mariae F. II. c. 173.) takto: „Tato slavnost na katolické zásadě se zakládá, že totiž blahoslavená Panna na nebi za nás se modlí a oroduje, kterážto přímlyva žádnou Ježíši Kristu nečiní urážku; neboť ačkoli On (vlastně) veliký jest mezi Bohem a lidmi prostředník: přece, když blahoslavená Panna za nás se modlí: ve jménu jeho prosí

a nejinak, než skrze něj všeho dosahuje, a také přímluva Marie moc má největší a mocnější jest, než všech ostatních svatých.“

e) A toť jisto, nebo kdo jest bližší trůnu Božímu, než Rodička Boží? koho Bůh ze všech tvorů svých nejvíce miluje? Matku Syna svého. Proto nazývá ji sv. Filip Neri „všemohoucností prosebnou,“ kteráž u Boha všeho vyžádati může a kteréž Bůh ničeho neodepírá. Ó vzývejmež ji; slavme důstojně svátek Panny Marie Ochranné a jisti budme, že nám přímluvy své neodepře, ni teď, ni v hodině smrti.

§ 255.

2. Slavnost nejčistějšího Srdce blah. Rodičky Boží.

a) Původ a den té slavnosti. Slavnost nejčistějšího Srdce blah. Rodičky Boží (festum Purissimi Cordis B. M. Virginis) povstala před 200 léty v zemi francouzské. Papežové Klement X. a Benedikt XIV. ji schválili a Pius VII. r. 1805 pro mnohé diecése ji potvrdil.

b) Zvláštností nemá do sebe žádných, pouze mši a hodinky. Roku 1836 povstalo v Paříži při chrámu Panny Marie Vítězné ku poctě Srdce blah. Panny Marie bratrstvo, jež také u nás místem se ujalo a známo jest pod jmé-

nem: „Bratrstvo Nejsvětějšího Srdce Pána Ježíše a Panny Marie“. Koná se obyčejně 3. neděli po sv. Duchu.

§ 256.

3. Slavnost Bolestí Rodičky Boží.

Mimo slavnost a památku Sedmibolestné Rodičky Boží koná se ještě semotam v Církvi slavnost Panny Marie Bolestné (festum Dolorum B. M. V.) a to 3. neb 4. neděli měsíce září; jest slavností dvojnásobnou větší (duplex majus) a má svou mši a hodinky. Tak aspoň v některých biskupstvích v Italii a též u nás. (Viz officia propria Sanctorum dioeceseos Bellunenensis et Feltrensis).

§ 257.

4. Slavnost Mateřství blah. Rodičky Boží.

Druhou neděli v říjnu koná Církev památku Mateřství blah. Rodičky Boží (festum Maternitatis B. M. V.) a jest slavností dvojnou větší. Jest upomínkou požehnaného stavu, v němž přesvatá Panna se nalézala, když Slovo tělem se učinivši dle přirozeného způsobu a řádu ve svatém životě jejím od početí až do ra-

dostné doby narození Syna Božího, Spasitele světa spočívalo; ale též mateřské péče a lásky ku Synu již narozenému a odrůstajícímu. Vzor křesťanským matkám, zvláště v době stavu požehnaného a vychovávání dítek.

§ 258.

5. Slavnost Čistoty blah. Rodičky Boží.

V Církvi zavedena jest ještě zvláštní slavnost, památka totiž svatého života nejsvětější Panny, čili slavnost čistoty blah. Rodičky Boží, hlavně panenské čistoty (festum Puritatis B. M. V.). Jest slavností dvojnou větší (f. duplex majus) a koná se u nás buď 5. neděli v říjnu, anebo, tato-li neděle není, 22. října.

Hlava sedmá.

B) O slavnostech Marianských v době posvatodušní nezasvěcených.

I. Slavnost Obětování blah. Rodičky Boží.

§ 259.

J m é n o a p ů v o d t é s l a v n o s t i .

a) Slavnost Obětování blah. Rodičky Boží (festum Praesentationis B. M. V.) přišla z východu do západní Církve, avšak nikoli před 14. stoletím a nebyla nikdy slavností významnější (první třídy). Dle starého podání byla Maria hned v prvním mládí věku svého v chrámě obětována a potom několik let, než se s Josefem Spravedlivým zasnoubila, v chrámě ve službě Boží chována, tam, jak zbožná pověst praví, pod dozorem kněží vychována jest. Dle Evodia a jiných (histor. eccl. Nikephor. lib. II. c. 3.) byla prý tehdáž 3 léta stará a dle prvoevangelia Jakobova (Fabr. Cod. Apocryph. N. T. I. p. 85.) dostávala prý tehdáž, zdržujíc se ve chrámě, skrze anděly potravu svou. Avšak na bezpečnějším, byť ne dějepisném základě

spočívá událost Obětování sama. (Canisius de Deipara Virg. l. 1. c. 12.; Suarez in III. par. Thom. tom. II.; disput. 7. quaest. 29.; Baronius in not. ad Martyrol. sub 21. Nov. etc.).

b) Žádaliť sice zákon pouze na prvorozených chlapcích, by Hospodinu v chrámě obětování, za ně oběť přinesena a oni takto vykoupeni byli; avšak i s děvčátky smělo tak se státi. Již pak i písmo svaté Starého zákona (2. Mojž. 38, 8.; Soud. 11, 39.; 1. Sam. 2, 22.) samo zmiňuje se, čehož i Josephus Flavius dotvrzuje (starožitn. V. 10. I.), že dívky, slibem panenství vázané, Pánu před stánkem sloužily. (Srovn. II. Král. 11.; II. Chron. 22, 11. o Josobě). Avšak budiž tomu jakkoli; slavnost Obětování Rodičky Boží ve chrámě podrži vždy přece významu svého; neboť může též, k čemuž i modlitba téhož dne poukazuje, za slavnost nevinného mládí Rodičky Boží a její odevzdání se Duchu svatému pokládána býti.

c) Na východě dříve slavena byla, než u nás; a byla tam známa pod jménem „Uvedení Rodičky Boží do chrámu“ (Introductio Virginis Mariae in templum); anebo „Vstup Marie do chrámu“ (ingressus Mariae in templum). Dle Simeona Metaphrasta povstala prý r. 730 v Cařihradě.

V aktách 2. sněmu Nicejského r. 787 na-

lézají se patrně známky její; a mínění těch, kdož myslí, že nedlouho před II. sněmem Ni-cejským vůbec po veškeré říši řecké zavedena byla, jest velice pravdě podobno. Jisto však jest, že dle konstituce císaře Imanuela Kom-nena, kterýž roku 1143 na trůn byl dosedl, byla slavností po veškeré říši již vůbec zná-mou. (Balsamon in Nomocan. Phot. lit. 7. c. 1.).

d) Z východu dostala se na západ, kdežto první stopy její vyskytují se v r. 1374 a to ve Francii za panování Karla V., kterýž nejen ve své zámecké kapli ji konati kázal, nébrž i na papeži Řehoři XI.; tehdáž v Avenioně sídlícím, toho vymohl, že ji učinil slavností pro všecku zemi platnou (Baron. in not. ad Martyrol.; Martene de antiq. disc. c. 34. n. 42.; Bolland. T. VIII. Maj. p. 110.). Dle toho nebyla však slavností nařízenou (de praeepto), nébrž spíše právem vyhrazenou (privilegium) a pouze fran-couzské zemi povolenou. Avšak r. 1470. povolili Pius II. a Pavel II. na žádost a prosby saského vojvody Viléma, by i v Sasích slaviti se směla a rozkázali, by jako v řecké církvi 21. listopadu se světla. Roku pak 1464. pro veškeré Německo nařízena jest a arcibiskup Mohučský, Adolf, v létech 1468 a 1469 ji za-vedl.

e) Za papeže Pia V. (1566 – 1572) pozdvihl se odpor proti ní; avšak ne tak proti slavnosti, jako spíše proti církevním hodinkám téhož dne, kteréž starořeckého původu byly. Proto věc ještě jedenkrát vyšetřována jest a výsledek toho složil papež Sixtus V. v bullu „Intemeratae“ (neporušené) dne 1. září 1585, kterouž slavnost ta pro všecku západní Církev s týmž starým řeckým textem v hodinkách, avšak přiměřeně změněným, naporučena jest. Papež Klement VIII. ty církevní hodinky schválil a stvrdil. Zůstala pak jen slavností soukromou (festum chori) Benedikt. de fest. p. II. § 182.

§ 260.

V ýznam slavnosti té a její zvláštnosti.

a) Význam slavnosti té jest, že Maria záhy již z mládí Bohu se zasvětila, ano i věčné panenství mu slíbila; avšak to zakládá se na pouhé pověsti, jež z podvržených knih vzata jest. Písmo svaté o tom nemá ničehož; ano naopak vypravuje, že Josefovi zasnoubena byla, ačkoli pannou navždy zůstala. Následování hodna jest v panenství svém a ve své odevzdanosti Bohu, t. j. v panenství a zbožnosti.

b) Zvláštností církevních nemá slavnost ta

do sebe žádných; jest slavností dvojnou větší (duplex majus); má svou mši a své hodinky a světí se 21. listopadu. — Následkem té slavnosti stalo se semotam zvykem, že nově narozené dítky, hlavně při úvodu matky do chrámu, na oltář se kladou a tak Pánu Bohu obětují; avšak to, dle rozkazu Církve, díti se nemá a nesmí. Spíše dovoleno jest a tu a tam se také děje, že kněz, když byl matku uvedl a modlitby nad ní vyříkal, dítko na lokty bere a přiměřenou modlitbu nad ním říká, s přáním, by je Bůh chránil, aby anděl strážce při něm stál, aby rostlo a prospívalo, jako malý Ježíš, nejen v létech (na těle), ale i v lásce a moudrosti (na duši) před Bohem a před lidmi, k čemuž i zvláštní přiměřené modlitby v knihách obřadních se nalézají, jako v nejnovější knížce pro Čechy:

„Všemohoucí, věčný Bože, který jsi jednorozeného Syna svého na loktech nábožného Simeona ve svatém chrámě svém přijmouti a představití ráčil, pokorně svoláváme milosrdenství tvé na dítě toto, aby svatým křtem do Církve tvé přijato byvši, jednou po životě ve zdejším také ve svatém chrámě slávy Tvé představeno býti zasloužilo“. Skrze téhož Ježíše Krista, Pána našeho. Amen.

§ 261.

2. Slavnost Matky Boží z hory Karmel čili slavnost škapuliřová.

I. Jméno té slavnosti.

a) Slavnost tato nenáleží k těm, kteréž se na skutečné udalosti ze života přesváté Panny zakládají, nébrž k těm, jež nám její stálé obcování a spojení s bojující Církví připomínají.

Slavnost Rodičky Boží z hory Karmel (Festum B. M. V. de Monte Carmelo, anebo: Solemnis Commemoratio B. M. Virginis de Monte Carmelo) byla nejprv papežem Sixtem V. r. 1587 jedině řádu Karmelitánskému dovolena, poněvadž přísným vyšetřováním se dokázalo, že Bůh na přimluvu blah. Panny Marie i způsobem zázračným mnohými a velikými milostmi obdařiti ráčil horlivé ctitele její v řádě a v bratrstvu Karmelitánském. Papež Pavel V. rozmnožil pro řád ten slavnostní hodinky; až konečně papež Benedikt XIII. r. 1726. (S. R. C. 24. září 1726) ji pro všecku Církev nařídil a 16. den měsíce července pro ni ustanovil. (Benedikt XIV. de fest. l. II. § 78).

Jméno své vzala odtud, že ze řehole Karmelitův na všecku Církev se rozšířila, kteřížto tvrdí, že již za časů apoštolských klášter na

hoře Karmel měli, což ovšem na zbožné pověsti se zakládá, ale dokázati se nedá. (Papebrock, Bolland. m. April. T. 1.).

b) Slove též slavnost škapulířová; a pod tímto jménem zaznamenána jest v kalendářích dne 16. července. Pojmenování to pochodí prý odtud, že šestému generálu téhož řádu Karmelitův, kterýž slul Simon Stock*), v Anglii, při modlitbě Rodička Boží se zjevila a jemu škapulíř t. j. svrchní roucho (od scapula, lopatka, plece) darovala, slibujíc, že, kdo v rouchu tom zemře, věčným ohněm trpěti nebude. Launoy (opp. tom. II. p. 2.) vidění toho popírá, Benedikt XIV. však je hájí. (De fest. p. II. § 176.).

§ 262.

II. Stáří té slavnosti.

a) Původ slavnosti té padá do 12. století; nebo touž dobou povstal řád Karmelitův či Karmelitánův. Karmel vykládá se úrodnost, že pohoří to úrodné, orostlé bylo. — Vypravuje se, že křižák jeden, rytíř, jménem Berthold z Kalabrie, což jest nejjižnější kraj Italie, v krvavé bitvě vroucně Boha prosil za vítěz-

*) Odtud prý tak nazvaný, že pomnohá léta ve starém vyhnilem dubě prý přebýval, sebe zapíraje a tak tuhý život veda. Chmelíček Cestopis I. str. 89.

ství a zavázal se slibem, že mu bude vděčně sloužiti v řeholi, když ho při životě zachová a křesťanům vítězství udělí. I stalo se tak; proto, věren slibu svému, složil zbraň a odešel na horu Karmel, kdež u jeskyně Eliášovy s desíti společníky vystavěl chýše ku bydlení, roku 1156., kteréžto chýše později přeměnily se v klášter. — Svědkem události té jest Jan Fokas, kterýž roku 1185. pouť do Palestiny vykonal a ji popsal; a zmínku učiniv též o jeskyni Eliášově, doložil, že před trochem let tam připutoval mnich v rouše kněžském, šedinami cti-hodný, rodilý z Kalabrie (Berthold), když se mu byl prý prve prorok Eliáš zjevil; a že na místě tom s několika společníky vystavěl věž a kostelíček. (Bollandisté, Papebrock.). Od pohorí Karmel nazývali se Karmelitány.

Prvním představeným jejich jmenuje se týž rytíř Berthold; druhým Brokard, kterýž vyžádal sobě od Alberta, patriarchy Jerusálémského, řeholi, dle níž by se řídili. Týž předepsal jim, r. 1209., řeholi přísnou, skládající se ze 16 článkův, kteráž velela jim úplnou chudobu, bydlení v různých chýškách způsobem poustevníků, zdržení-se všech masitých pokrmů, přísné posty, mlčení od nešpor až ku hodinám druhého dne, ruční práci a domácí kázeň. Papež Honorius III. r. 1224. ji potvrdil. — Sv. Ludvík,

král francouzský, který s křižáckým vojskem byl přišel až na pohoří Karmel, povolal Karmelitánův do Evropy a to nejprv do Francie a daroval jim roku 1259. v Paříži klášter. Odtud pak po ostatní Evropě se rozšířili*).

b) Že se věnovali zvláště službě Rodičky Boží, dokazuje modlitba, kteráž se koná téhož dne a ve které se praví: „Bože, který jsi rád blah. Rodičky Boží Marie názvem Karmelu ozdobil.“ Mnichové tito také nejprv slavnost ke cti Rodičky Boží zavedli, avšak z počátku jen mezi sebou, ve své řeholi, na památku založení a určení svého řádu, čehož i římský breviář dosvědčuje v 6. lekci těmito slovy: „Tolikerymi a tak velikými dobrodiními rád když obohacen byl, slavnou blahoslavené Panny

*) Odvozují však Karmelitáni rádi původ svůj z doby ještě starší. Známo jest ovšem, že již proroci Eliáš a Elizeus a j. na hoře Karmel se zdržovali; až dosud ukazuje se tam jeskyně Eliášova. Avšak v církv. hodinkách téže slavnosti se vypravuje, že nábožní mužové, kteříž od starodávna po způsobu proroků na hoře Karmelu živi byli, za času Krista Pána a sv. Jana Křtitele na příští Spasitelovo připravení byvše, pravdu sv. evangelia poznali a ji s radostí přijali. Mužové tito ctili prý potom velice i Matku Pána Krista a vystavěli jí ke cti na onom místě, kde byl Eliáš spatřil tajemný obláček, předobraz to Panny Marie (3. Král. 8, 44.) kapli, při kteréž Bohu přísným životem sloužili a královně nebes vroucí úctu vzdávali Nazývali se „Bratři blah. Panny Marie na hoře Karmel.“ Z počátku žili způsobem poustevníkův, později však spojili se a vedli život společný. Tak povstala řehole Karmelitánův. Chmelíček I. str. 488.

připomínku stálým obřadem ustanovil, aby ku slávě téže Panny každého roku konána byla.

c) Teprv papež Benedikt XIII. (S. R. C. decret. 24. září 1726.) učinil ji slavností, pro všecku Církev závaznou a platnou. Od té doby koná se vždy 16. července a má svou mši, jakož i své hodinky a jest slavností dvojnásobnou větší. V obecné mluvě slove slavnost škapulířová.

§ 263.

III. Svatý škapulíř a jeho význam.

By význam slavnosti Matky Boží z hory Karmel, aneb, jak lid říká, slavnosti škapulířové lépe pochopen byl, třeba především říci, co škapulíř jest.

a) Škapulíř (latinsky „scapulare“ či „scapularium“) jest původně roucho mnišské, z úzkého kusu sukna anebo jiné látky zhotovené, jež na hábitě svrchu se nosí, plece a prsa pokrývá a po obou stranách, z předu i v zadu, jako hábit dolů splývá. Starší mniši užívali škapulíře jen při ručních pracích a nosili je mnohem kratší. (Scapula, lopatka, plece).

b) Škapulíř původně nosili jen Karmelitáni, jimž byl i zvláštním vyznamenáním. Papež Jan XXII. nejen že povolil škapulíř nositi, ale

i zvláštními odpustky jej nadal, což i jiné řády pohnulo, aby si škapulíř na svaté Stolicí vyžádali. Ano, utvořila se znenáhla i úplná bratrstva světských osob, jejichž zakladatelé i členové malý škapulíř na svém těle pod svrchními rouchy s obrázkem Rodičky Boží nosí a její ochraně se odporučují.

c) Proto může sv. škapulíř věřícím z toho ohledu se schvalovati, by nosíce jej, k uctění Rodičky Boží a k následování jejího svatého života tím více povzbuzováni byli, nikoli však že by od něho jakousi zázračnou moc v nebezpečnostech a potřebách života očekávat mohli, ačtě mocen jest Bůh, i tím způsobem nám pomoci skytati, i zázrakův činiti.

3. Slavnost posvěcení chrámu Matky Boží Sněžné.

§ 264.

Původ, stáří a jméno té slavnosti.

Slavnost posvěcení chrámu Matky Boží Sněžné (Festum Dedicationis S. Mariae ad Nives) zavedena jest na památku založení a posvěcení zvláštního chrámu v Římě, zvaného „Svatá Maria Sněžná“ (Sancta Maria ad Nives). Původ

téhož chrámu vypravuje se v církevních hodinkách takto:

a) Za času papeže Liberia (352—366) žil v Římě šlechtic (patricius), jménem Jan, se svou manželkou; byli bez dětí. Jsouce zámožní, ustanovili se na tom, jmění své obětovati Rodičce Boží, avšak nevěděli, kterakým způsobem. I prosili nejsvětější Pannu, aby sama jim ráčila dáti znamení, kde a jak by jmění své jí ke cti vynaložiti měli. Tu spadl v noci, ze 4. na 5. srpen, v době, kdy v Římě největší vedra panují, na vrchu Exquilinském sníh a pokryl vrchek jeho; zároveň pak zjevila se Janov, v noci ve snách blahoslavená Panna a pravila by na témž místě, ježby sněhem pokryto bylo, jí ke cti chrám vystavěl; což zbožní manželé, ti s pomocí papeže Liberia také vykonali.

Tato podivuhodná událost nalézá se též v některých velmi starých pergamenových breviářích zaznamenána, jichž jednoho až dosud v Parmě, městě v Itálii, jiného od Eremitův (poustevníků či řeholníků) sv. Augustina se užívá. Též velmi staré rukopisy, jež v římských archivech se chovají, zmiňují o věci té, kterouž nejen spisovatelé, jako Baronius (in not. ad Mart.), Fulvius Říman (l. II. c. 6.), Sigonius (Tom. I. de occid. Imper.) a j., ale i papežové, jako Mikuláš IV., Řehoř IX. a Pius II., jako

věc pravdivou rovněž vypravují. (Benedikt. de fest. p. II. § 90. 93. 94.). Na základě této události slavnost ve 14. století nejen na veškeré město Řím rozšířena, ale papežem Piem V. (1566—1572) po vší Církvi zavedena jest.

b) Proto se nazýval chrám ten též chrámem papeže Liberia. Slove též chrámem papeže Sixta, poněvadž Sixtus III. (432—440) chrám ten, když již se rozpadal, opět obnoviti dal. Z počátku nazýván jest ten dům Boží také u jesliček Páně (ad praesepe Domini), protože jesle, v nichž Spasitel narodiv se ležel, jedním papežem tam přeneseny jsou. Později teprv název „P. Marie Sněžné“ (ad Nives) se ustálil a to z důvodu svrchu uvedeného. Nyní však také, a to obyčejně, nazýván bývá u Panny Marie Větší (ad Sanctam Mariam Majorem), vlasky: Santa Maria Maggiore.

c) Slavnost Posvěcení chrámu „Matky Boží Sněžné“ připomíná se již v 13. století; ve 14. pak nejen ve chrámě tom, ale u veškerém Římě slavena jest; papež pak Pius V., změniv modlitbu (oraci), některé odpovědi (responsoria) a čtení (lekce), ji, jak již praveno, celé Církvi naporučil. (Benedikt. op. de fest. Beatae p. 2. c. 79—97.).

d) Slavnost Matky Boží Sněžné jest slavnost dvojnásobná větší, avšak jen soukromá

v Církvi (chori), nikoli veřejná (fori), a připadá vždy 5. srpna; má svou mši i své hodinky.

4. Slavnost Marie Panny, pod názvem Matky milosrdenství čili od vykoupení zajatých.

§ 265.

Jméno, původ a stáří té slavnosti.

a) Slavnost tato má několik jmen, jež však všechny jeden a týž smysl více méně do sebe mají; tak slove:

1. Slavnost Rodičky Boží od vykoupení zajatých (festum Mariae de redemptione captivorum), kteréžto pojmenování zároveň veškerý smysl a význam té slavnosti vyjadřuje, jak dále se objasní.

2. Rodičky Boží, Matky milosrdenství (festum Mariae de Misericordia); směřuje rovněž ku významu slavnosti.

3. Festum Mariae de Mercede t. j. slavnost Marie ze mzdy čili zaplacení; avšak merces (zásluha) znamenalo (dle Dufresne-a) totéž co misericordia, t. j. milosrdenství, zásluha, almužna; proto jest význam jeden a týž.

4. Slove též konečně „slavností Marie z almužny“ „na vykoupení zajatých.“ V církev-

ních kalendářích slove krátce: „Festum B. M Virginis de Mercede.“

b) Původ slavnosti té zakládá se na trojím zjevení, jímž Nejsvětější Panna třem věhlasným mužům: Petru Nolaskovi, Raimundu z Pennaforte a Jakubu, králi Arragonskému, rozkázala, by založili řád, jehož účelem by bylo, z nasbíraných almužen zajaté a v tureckém otroctví držané křesťany vykupovati. Řád ten skutečně byl založen a slavnost „Marie od vykoupení zajatých“ nejprve v něm konána*), pak po Španělech a Francii; posléze však, na rozkaz papeže Innocence XII. (1691—1700) na všecku Církev rozšířena jest.

c) Význam slavnosti té jest patrný z toho, co právě jsme pravili. Matka Páně dojista má útrpnost s nešťastnými a trpícími a tedy i s ubohými zajatými, jejichž osud druhdy býval hrozný a nejvýš politování hodný. Snášeliť zajetí dvojí, těla i duše. Těla, že byli v cizině, spoutáni okovy na těle, v otroctví, snášejíce všemožné strasti tělesné, nezřídka i okovy;

*) Později řád přituzen tím, že členové řehole té v případě nedostatku peněz i sami musili za zajatého v otroctví zůstat, aby mohl býti propuštěn (sv. Felix z Valois, 20. listop.). Sluli též Trinitáři od trojí barvy: bílé, červené a modré; nosili bílé roucho a na něm červenomodrý kříž (pap. Innocenc III.). Sluli též Mathurini, od prvního svého kláštera při chrámě sv. Mathurina v Paříži.

duše, že zbaveni byli útěchy své víry a svého náboženství, své bohoslužby a že nalézali se v nebezpečí, svedenu býti a od víry své odpadnouti. Proto založila přesvatá Boží Rodička řeholi, jejíž úkolem bylo, navrátiti zajatým nejprv svobodu těla, sbíráním almužen a vykupováním jich z rukou nevěřících, pak ale též svobodu duše, poučováním a skýtáním útěchy. — Jest vždy 24. září a slavností dvojnásobnou větší.

5. Slavnost Panny Marie Vítězné.

§. 266.

Původ a jméno té slavnosti.

a) Původem této slavnosti bylo vítězství křesťanův nad Turky u Lepanta v Korintském zálivu pod vedením Jana Rakouského (Don Juan d' Austria), 7. října, první to neděli téhož měsíce r. 1571. Poněvadž vůbec tehdáž veškeren svět katolický přesvědčen byl, že jedině Matka Boží mocnou přímluvou svou k onomu vítězství přispěla: založil papež Pius V. na věčnou toho pamět zvláštní slavnost, nazvanou „Panny Marie Vítězné“ (festum Mariae de Victoria).

b) Poněvadž však oným vítězným dnem

byla první neděle v říjnu, o kteréž bratrstvo růžencové, slavné konají průvody, všude růženec se modlilo: změnil dvě léta později papež Řehoř XIII. dne 1. dubna 1573 jméno slavnosti té a nazval ji slavností růžencovou, takto se slavností sv. růžence ji spojiv; stvrdil hodinky a nařídil zároveň, aby po všech chrámech, kdekoliby buď oltář neb kaple sv. růžence se nalézaly, první neděli měsíce října slavnost „sv. růžence“ čili svátek „Panny Marie Vítězné“ se konala. (Viz slavnost růžencovou.)

6. Slavnost Portiuncula čili B. Mariae ab Angelis.

§. 267.

Původ a jméno té slavnosti.

a) Dne 2. srpna připadá památka posvěcení chrámečku (kaple) Panny Marie, jejíž otcové Benediktini svatému Františku, zakladateli řehole Františkánské, byli darovali a kterýž nedaleko rodiště jeho, Assisi, se nalézal. Ze kaple ta byla skrovná, říkalo se jí „Portiuncula,“ což jest částečka, podílek (portio). Zde velikému světcu, sv. Františku, ukázali se za doby noční, kdy v nábožné modlitbě a hlubokém rozjímání pohroužen byl, u vidění Spasitel Ježíš Kristus a přesvatá Matka jeho Maria, obklíčení zástu-

pem andělův; odkud pojmenování: Rodičky Boží od andělův (B. Mariae ab Angelis).

b) Aby místo, jemu plné milosti, stalo se pramenem milostí i jiným, vyžádal, jak se vypravuje, sv. František na svaté Stolici odpustkův všem, kdož by na tom místě, skroušeně ze hříchů se zpovídajíce, nábožně se káli. Zádost jeho papež Honorius III. vyslyšel a r. 1223. plnomocných odpustkův chrámečku tomu udělil, čímž ovšem to místo všeobecně milým a pamětihodným se stalo.

c) Později odpustky ty na chrámy všech tří řádů sv. Františka (Františkánů, Kapucínův i Minoritů) rozšířeny jsou a v zemích, kde by žádných nebylo, i jiné chrámy, zvláště farní, jimi jsou poděleny. Známý jsou (pod) jménem: „Slavnost čili odpustky svaté Porciunkule.“ V některých biskupstvích na 1. neděli měsíce srpna ustanoveny jsou.

d) Odpustky tyto mají tu zvláštnost do sebe, že mohou tolikráte získány býti, kolikráte věřící týž chrám Páně a v týž slavnostní den navštíví, když sv. zpověď vykoná, ku stolu Páně přistoupí a předepsané odpustkové modlitby na úmysl sv. Církve se pomodlí. (S. R. C. 22. Febr. 1847). Nábožní věřící snaží se obyčejně získati plnomocných odpustkův nejprv pro sebe, pak ale též trpícím duším v očistci!

neboť dle učení Církve i jim prospěti mohou, ta-li pobožnost s tím úmyslem nábožnými dušemi se vykoná. „Modlete se za sebe vespolek, abyste spaseni byli,“ řekl Spasitel.

7. Slavnost Panny Marie Egyptské.

§. 268.

Původ a jméno její.

O slavnosti Panny Marie Egyptské (festum Mariae Egyptiacae) může zde jen tolik řečeno býti, že dekretem Sboru svatých Obřadů (Sacr. Rit. Congreg.) r. 1682. pro království Neapolské povolena byla. Trvá jen svolením papežským (ex indulto apostolico) a nemá žádného zvláštního významu do sebe. Založena jest na památku útěku blahoslavené Panny s božským dítětem do Egypta před úklady Herodesovými. Původ vzala v Neapoli, pro kteréžto město i zemi r. 1680. potvrzena a na 9. den měsíce dubna ustanovena jest byla.

Pozn. U nás se rozumí Marií Egyptskou svatá kajicnice, jejíž památku konáme 3. dubna.

8. Slavnosť Panny Marie pod názvem: Matka milostí.

§. 269.

D e n t é s l a v n o s t i .

Pro mnohé, ba nepočetné milosti, jichž se věřícím přimluvou Blahoslavené Rodičky Boží dostalo, ustanovena jest slavnosť na počesť její pod názvem: „Blahoslavené Rodičky Boží, Matky milostí“ (festum B. M. Virginis, titulo Gratiarum); den, v němž se koná, jest 1. neb 9. den měsíce června.

9. Slavnosť sedmi radostí Blah. Rodičky Boží.

§. 270.

P ů v o d j e j í .

Svátek sedmi radostí Panny Marie byl ku žádosti Jana V., krále Portugalského, r. 1745. ustanoven a to ku počtě sedmi radostí Marie Panny, jež ona sama dle nábožné pověsti sv. Mechtildě zjevila. Jsou pak tyto: 1. když jí anděl přinesl poselství; 2. když božského Syna v Betlémě porodila; 3. když mudrcové jemu se klaňeli a dary obětovali; 4. když jej, tři dny jej hledajíc, konečně v chrámě našla; 5. když se

jí božský Spasitel, vstav mrtvých zjevil; 6. když na nebesa vstupoval; a 7. když jí a sv. apoštolům Ducha svatého seslal, anebo (dle jiných) když sama vzata byla na nebe. Tolikéž se čítá i radostí, jichž Nejsvětější Panna požívá na nebesích.

Slavnost tato jest slavnost soukromá pro horlivé ctitele Marianské. Svaté čtení téhož svátku vzato jest ze Star. zák. z knihy Ecclesiast. 24, 14--16.; evangelium pak jako na slavnost Nanebevzetí blah. Rodičky Boží.

10. Sobota, den Marianský.

§. 271.

Původ soboty čili svatvečera nedělního, zasvěceného nejsvětější Panně, Rodičce Boží.

a) Dle Mikrologa, Gavantiho, Merata a j. povstala myšlénka, sobotu č. svatvečer nedělní Rodičce Boží zasvěcovati (tak jako neděli Bohu Hospodinu, dies Dominica) prý již v 8. století. Jmenovitě uvádí se Jan Damascenský, Alkuin, učitel Karla Velikého, papežové Řehoř II. a III., že byli původci a rozšiřovateli toho zbožného obyčeje. Hodinky, zvané malé (officium parvum B. M. V.) ke cti Rodičky Boží prý již kardinál

Damiani před r. 1056. nařídil, jak Baronius dotýká. Ve spise kardinála Damianiho praví se, že sobota proto Marii Panně zasvěcena jest, že Kristus (Moudrost, Sophia) si ji za svůj stánek vyvolil a v ní, tajemstvím vtělení svého, jako v přesvatém loži spočíval.

b) Původně zařízení toto jen pro řehole, mnichy a jeptišky určeno bylo. Avšak na sněmě Clairmontském r. 1095 papež Urban II. na všecku Církev věc rozšířil. Vztahem k tomu praví Gavanti ve svém díle *Thes. rit. tom. 2. p. 264.*: „Urban II., papež římský, na sněmu klermontském v Gallii r. 1095. konaném ustanovil, by hodinky bl. Rodičky Boží, již od některých mnichův v sobotu navštěvované (konané), i od klerikův (světských duchovních) se konaly, kteréžto hodinky již na onom sněmu všem klerikům předepsané, později s takovou horlivostí rozšiřovány jsou, že i sami laikové, t. j. osoby světské, je navštěvovali.“

Vzhledem k této věci poslední třeba jest doložiti, že již cirk. sněm Toulousský (Tulus) r. 1229. can. 25. všem křesťanským hospodářům a hospodyním, peněžitou pokutou hroze, za povinnost ukládá, každou sobotu č. svatvečer nedělní ku počtě Rodičky Boží chrám navštěvovati; odkudž až dosavad zachovala se místy,

zvláště ve větších městech, v sobotu odpoledne pobožnost „Marianská“.)

§ 272.

Důstojnost slavností Marianských.

a) Katolík ctí v nejsvětější Panně matku Vykupitele svého. Každé vzpomenutí na ni jest zároveň vzpomenutím na Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, v jehož jméně každé koleno klekati má nebeských, zemských i pekelných.

*) Guilielm. Durand. (rat. dív. off. l. 4. c. 1.) takto pravi:

1. První a hlavní příčina jest, že druhdy v Cařihradě, když před jedním obrazem bl. Rodičky Boží visela záslona, kteráž jej zakrývala a šestého dne (v pátek) po nešporách záslona odstupovala, nikdo jí nehýbal a k nebi se nesla, tak že veškerý obraz od lidu viděn býti mohl; v sobotu však (za doby nešpor) večer táž záslona sestupovala a obraz zakrývala, jako dříve a to až zase k následující ferii šesté (ku pátku). Kterýmžto divem stanoveno jest, aby téhož dne vždy hodinky o Rodičce Boží zpívány byly.

2. Druhý důvod jest, že v sobotu po smrti Ježíše Krista všecka víra v jediné přesv. Panně spočívala. Gavanti dotýká thes. tom. 2. pag. 50.: kterýžto důvod však od mladších bohoslovcův a právem se zavrhuje.

3. Že sobota jest jako vchodem (dveřmi) ke dni Páně (neděli), jímž se naznačuje život věčný.

4. Čtvrtý důvod jest, aby slavnost Matky se slavností Páně, kteráž jest slavnost Synova, se spojila;

5. aby byl svátkem ten den, v němž Bůh ode všeho díla odpočíval; odpočinul však v Marii, jako ve stánku svém. — Jak mnoho váhy každý z těchto důvodův do sebe má, o sobě zůstavujeme.

b) Jest Matka Páně vzorem svatého života a mocnou přímluvkyní u Boha. Důvody to dostatečné k úctě její.

c) Přátí jest, aby lid o úctě Rodičky Boží dobře byl poučen a k ní povzbuzován.

Rozdíl pátý.

O svátcích andělův a svatých.

§. 273.

O úctě andělův a svatých vůbec.

a) Církev Boží trojí způsob pocty rozeznává; první nejvyšší či svrchovaný, pouze Bohu příslušící; slove klaněti se; zevně jeví se pokleknutím; druhý, příslušný Rodičce Boží, již nade všecky svaté ctíme a vzýváme; třetí pak, nejnižší, náleží andělům a všem ostatním svatým a blaženým duchům vůbec. O všech těchto třech způsobech již svrchu pojednáno jest; tuto ješě něco o úctě andělův položíme.

b) Církev svatá v úctě má vše, co svatého a vznešeného jest. Mimo Boha, svrchovaného Pána nebes i země, a mimo Matku Páně, kteráž trnu Božímu nejblíže stojí, jest veškeren obor nebeský pln duchů svatých a blažených, v nichž sláva a velebnost Boží se obráží, rovněž i svrchovaná blaženost, a kteříž patřice na tvář Boží, t. j. Boha poznávající, v témž právě patření nejvyšší slast a blaženost nalézají a pocítují. „Hna jsou nebesa slávy Tvé! — Mně

pak příliš uctění jsou přátelé tvoji, ó Bože; příliš utvrzeno jest knížetství jejich.“ Ž. 138, 17.

c) Poněvadž pak Bůh sám je vyznamenal, poctil a oblažil za jejich lásku a věrnost, již zachovali ve všelikých zkouškách a strastech, ovšem jen zase pomocí Boží: sluší zajisté, aby i Církev na zemi je ctíla a úctu svou jim přiměřeným způsobem na jevo dávala.

d) Jsou pak prostory ty nebeské plny jednak duchův čistých a blažených, již nikdy na zemi nebyli, ale od počátku hned vyššími, dokonalejšími bytostmi (bez těla) stvoření jsouce, hned od počátku blaženosti věčné požívali, kteréž si ovšem též, jak zjevení Boží o tom nás poučuje, zkouškou zasloužiti musili. Církev svatá nazývá tyto věrné a v dobrém navždy utvrzené duchy stvořeními duchovními (spiritualem creaturam), jinak anděly, od řeckého angelos, což jest zvěstovatel, sluha, posel; poněvadž zvěsti, poselství přinášeli a Bůh jich za sluhy své užíval. „Zdaliž nejsou všickni andělé služební duchové, posláni k službě pro ty, kteříž obdrží dědictví (spasení)“? Žid. 1, 14.

e) Mimo anděly jsou nebesa plna blažených duchův lidských, kteří přestávše zkoušky, strasti a svízele toho světa, buď zde již ze všech poklesků a skvrn, anebo na věčnosti (v očistci)

se očistili a takto hodni shledáni jsou, aby, vesedše do slávy věčné, patřením na tvář Boží se těšili a z ní věčnou, nezkalenou, ano tu nejčistější blaženost vážili. Mnohé z nich dobrotivý Bůh již zde na zemi divy a zázraky oslavil, jež Církev ovšem také, po patrných důkazech Božích, zvláště ctí a velebí, ustanovivši dny ku památce jejich a modlitby na počest jejich složivši (svátky svatých). O úctě svatých vůbec již svrchu pověděno bylo.

f) Vedle toho, co tuto jsme řekli, rozpadá tento pátý hlavní rozdíl v části dvě, z nichžto první pojednávati bude o svátcích andělův a druhá o svátcích svatých.

Část první.

O svátcích andělův.

Hlava první.

O andělech vůbec.

§ 274.

O tom, kdo andělé jsou a že jsou.

a) Andělé (řecky *angeloi*, zvěstovatelé, poslové, vyslancové Boží, od *angellein*, zvěstovati) jsou netělesné (beztělé) osobní bytosti, jež vyšším poznáním t. j. lepším rozumem a vyšší mocí t. j. lepší, silnější vůlí nadány jsou, než člověk.

b) Čistě hmotný názor o světě, všebožectví, jakož i bohoslovné rozumenství (*rationalism* jich sice, dle základních názorů svých, neuznává; avšak hlubší a zdravější mudrctví soudí, že bytosti, jejichž život zcela duchovní jest, možny jsou. Ovšem přímo věc dokázati se nedá; avšak střízlivá soudnost shledává věc býti zcela rozumnou a tudý možnou, že andělé jsou. Rovněž s pojmem o všeobecném řádu světovém, o moudrosti, dobrotě a svatosti Boží docela

dobře se srovnává, že veškeré toto viditelné a nejvyšší moudře spořádané tvorstvo člověkem nikterak nekončí, nýbrž že to převeliké prostranství, jež mezi člověkem a Bohem jest, bytostmi vyplněno jest, jež vyšší a dokonalejší jsou, než člověk a jež, bez těla jsouce, vyšším poznáním, lepší vůlí a světlejším citem (láskou) jsou obdařeny a jež duchy (čistými, pouhými), aneb dle písmá „anděly“ nazýváme. (Wetzer a Welte „Engel“).

c) Čeho rozum náš takto důsledně se domýšlí, toho úplnou jistotu podává nám zjevení Boží; neboť v písmě svatém jak Starého, tak Nového zákona přemnoho míst se nalézá, kdež zřejmě o andělech se mluví. Proto také Církev na písmu a ústním poňání (stálé víře) učení své zakládajíc, vždycky věřila a učila, že andělé jsou, že jich jest veliký počet, že jest mezi nimi rozdíl (řády) a že mnozí i k ochraně lidí ustanoveni jsou (andělé strážní). Jen libovolný, velice neblahý nevěrecký výklad viděl v nich bytosti pouze smyšlené a zosobnění (personifikaci) vlastností Božích. (Gnostický, kacířský to názor o aeonech.)

d) Že Mojžíš stvoření viditelných věcí na nebi a na zemi s velikou určitostí a dle pravého pořadu vypravuje, o andělech však a o bytostech duchovních při stvoření zmínky světa

nečiní: vedlo k domněnce, že o andělech ničeho nevěděl a že učení o nich teprv později povstalo; avšak tento „důvod z mlčení“ (argumentum a silentio) není pravý a nemá váhy; neboť Mojžíš velmi zhusta ve svých knihách o andělech mluví a tím patrný důkaz dává, že o andělech věděl a že o jsoucnosti jejich přesvědčen byl. Tak Gen. 16, 7. (Hagar); Gen. 18, 19 . . . (Lot vysvobozen ze Sodomy); Gen. 22, 11. (Anděl zadržel Abrahamovi ruku); Gen. 28, 12. (Jakobův sen); Gen. 32, 1. (Jakob andělem posílněn, když měl bratru svému Esauovi jíti vstříc) a m. j.

e) I v Novém zákoně zhusta vypravuje se o zjevech andělských; tak: anděl zvěstoval vtělení Syna Božího; anděl varoval a poučoval sv. Josefa, pěstouna, ve snách; andělé přistoupili a sloužili Pánu Ježíši, když (po pokušení) opustil jej ďábel; anděl přinesl útěchu od Otce nebeského v zahradě Getsemanské; anděl odvalil kámen ode dveří hrobových; o Nanebevstoupení Páně ukázali se andělé v rouše bílém; anděl vysvobodil Petra ze žaláře atd.

f) Jakkoli pak stvoření viditelného světa hlavně první božské osobě se připisuje: přece i ve stvoření duchových bytostí druhá i třetí božská osoba účastenství měly. Sv. Pavel Kol. 1, 16. dí: „Nebo skrze něho, Ježíše Krista,

stvořeny jsou všechny věci;“ a Jan 1, 3.: „A skrze Slovo všechny věci učiněny jsou a bez něho nic není učiněno, co učiněno jest.“ A při stvoření „Duch Boží vznášel se nad vodami.“ Gen. 1, 2.

g) Naskytá pak se otázka sama sebou: kdy, kterou dobou, Bůh anděly stvořil? Někteří, i sám sv. Augustin, myslí, že na začátku, když řekl Bůh: „Budiž světlo!“ Avšak čtvrtý sněm Lateranský (1215. c. 1.) řekl vůbec, že říše duchův před říší hmoty stvořena byla. Důležitější jest, v které podstatě a s jakou přirozeností Bůh je stvořil? a o tom v postupu dalším.

§ 275.

O podstatě a přirozenosti andělův

a) Nehledíce ani ku jménům, jež andělům se přikládají a jimiž i úřad a vznešenost jejich se naznačuje, jako: svatí, Elohim (bohové, nevlastně tak řečeno), děti (synové) Boží, síly trůnové, panstva a t. p.: vysvítá vyšší přirozenost jejich již z umístění, jež mezi Pohem a lidmi zaujímají, jakož i z porovnání, jež sv. Pavel k Žid. 1, 2—14. mezi nimi a Synem Božím činí. O andělech zajisté dí: „Kterýž činí anděly své duchy a služebníky své plamen ohně“ (1, 7.); k Synu pak: „Trůn tvůj (Bože)

trvá na věky věkův; berla pravosti jest berla království tvého.“ 1, 8.

b) Tato jejich vyšší přirozenost záleží v tom, že jsou duchové pouzí, netělesní, nic hmotného do sebe nemající (Žid. 1, 14.; Sk. ap. 23, 8.). Jestli Abrahamovi, Lotovi, Tobiašovi a jiným v lidské podobě se objevili: nebyla tato podoba jim přirozená a jejich vlastní, nébrž z dopuštění Božího anebo z vůle Boží jen na čas přijatá (*corpus adscititium*), aby s lidmi k nimž od Boha poslání byli, obcovati mohli. Již dříve církevní otcové: Ignatius, Lactantius, Athanasius, Basilius a jiní, jakož i veškerá Církev (Conc. Nic. II. act. IV.; Conc. Later. IV. c. 1.) zřejmě se vyslovili, že andělé bytosti, žádného těla nemající, tedy duchové jsou; a někteří-li sv. otcové, jako: Justin, Irenej, Caesarius a jiní jim tělo přikládají, nemíní takové, jako my máme, nébrž jisté vzduchové (*aetherické*).

c) Mimo pouhou duchovost a netělesnost záleží přednost a vyšší přirozenost andělův v jejich vyšším a dokonalejším poznání a v jejich lepší a mocnější vůli. Co se božských úradků a řízení světa týče, jest jejich poznání hlubší, jasnější a rozsáhlejší, než poznání lidské (srovn. Zach. 1, 9—19; 4, 5.; Dan. 9, 22.; Mat. 24, 36.; Luk. 15, 10.; Sk. ap. 23, 9.; 1. Pet. 1, 12; Tim.

5, 21.); avšak přece vždy jen potud, pokud Bůh jim sdělití chce; i pro ně jsou tajemství (1. Petr. 12.; Mar. 13, 32.); ani oni neznají budoucnosti. (Mat. 24, 36.).

A jako s poznáním, rovněž věc se má i s jejich vůlí a činností. Jakkoli tato převelikou býti se jeví (Exod. 13, 2. prvorozenstvo, pobité v Egyptě; jiný vojsko Sennacheribovo poráží . . .) a žalmista sám je hrdinami síly nazývá (102, 2.): přece síla jejich není silou tvořící; jen potud mocni jsou, pokud Bůh dovolí, aneb pokud rozkáže jim; moc jejich omezena jest mocí Boží; vůle jejich vůlí Boží. A jako andělé, pokud přirozených sil jejich se týče, vyššími vlastnostmi a dokonalostmi nadáni jsou, než člověk: rovněž i co do mravné stránky dojista též ve svatosti a spravedlnosti výše než člověk stojí a stvoření jsou. Římský katechismus o té věci vyslovuje se takto (P. I. c. 2. qu. 17.): „Mimo to přírodu duchovou a nesčíslné anděly, kteřížby Bohu sloužili a vždy jemu přítomni (po ruce) byli, sám z ničeho stvořil, jež potom podivuhodným milosti své a moci darem obohatil a ozdobil.“ Dle poslední této dokonalosti jsou andělé v povaze své bytostí dobré a v podstatě bytostí svatých a proto se též svatými nazývají. (Deut. 33, 3.: Ž. 89, 6.; Dan. 8, 15.; Jan 5, 1.; 15, 15. a jiných více.)

d) Avšak tato svatá a dobrá povaha, jsouc prostým darem milosti Boží, nenáležela podstatně k bytosti jejich, nýbrž oni musili, rovněž jako člověk, pro dobré samovolně se rozhodnouti, aby věčné blaženosti si zasloužili. Zjevení Boží o té věci nás ujišťuje a praví, že jedna část ve zkoušce obstála a v dobrém (svobodnou vůlí svou) tak navždy utvrzena jest, že dřívější mravná jejich povaha stala se ctností a svatost přirozeností, čili, že dřívější předmětná jejich svatost a spravedlnost stala se podmětnou, dle čehož ovšem andělé, jsouce duchové nesmrtelní, jen v lásce Boží, t. j. ve všem dobrém a šlechetném si oblibují. (Luk. 20, 36.; 2, 13.; Mat. 18, 10.).

e) Jiná pak část andělův ve zkoušce neobstála; Lucifer, vůdce andělův vzpurných a proto též nejvyšším ďáblův zvaný (Mat. 12, 24.) nechtěl podrobiti se (Zjev. 12, 10.; 1. Tim. 3, 6.); odvrátili se, jak sv. Augustin praví, od Boha a obrátili se k samým sobě; proto pravil Spasitel o ďáblu, že „v pravdě nestál.“ Jan 8, 44.

§. 276.

Mnoho-li jest andělův?

a) Jak veliký jest počet těch andělův, kteříž ve zkoušce obstáli, tedy dobrých a blažených, nedá se určití; vším způsobem jest počet jejich veliký; sv. otcové myslí, že větší, než nevěrných; mluví písmo sv. o plucích andělův (Mat. 26, 53.) a mnohých tisících (Ž. 67, 18.); o tisíckrát tisíci, o desettisíckrát stotisících (Dan. 7, 10.) a myriádách andělův (Deut. 33, 2.; Žid. 12, 22.). Dle sv. Ambrože myslí mnozí učitelé, že počet andělů se má ku počtu lidí, jako 99 ku 1; ovce zbloudilá v podoběnství o dobrém pastýři (Luk. 12, 32.) znamená prý pokolení lidské, oněch pak 99 ovčí, jež nezbloudily, anděly.

b) V tomto svém nečíslném počtu tvoří andělé rozličné sbory čili kůry; Církev učí, na základě písma, že jest mezi nimi rozdíl; proto také mínění přívržencův slavného Origena, dle něhož všickni andělé sobě rovni jsou a dle podstaty, síly, mocnosti, žádného rozdílu mezi nimi není, Církev na 2. sněmu Cařihradském r. 553. (can. 2. et 14.) zavrhlá. Písmo sv. samo k tomu poukazuje, že jako v přírodě, rovněž v říši duchů rozdíly a stupně Stvořitelem samým naznačené a ustanovené jsou; neboť mluví o Che-

rubínech a Serafínech (Isai. 6, 2.), silách (Ef. 1, 21.; Řím. 8, 38.), trůnách, knížatstvech, panstvech (Ef. 1, 20. 21.; 3, 10.; Kol. 1, 16.; Řím. 7, 38.), mocnostech (Jud. 6.), archandělích (1. Thess. 4, 15.; Jud. 9.) a andělích (1. Pet. 3, 22.), tak že stanovení devatera knrů andělských dle Dionysia Areopagity dokonce libovolným a bezpodstatným není.

c) Těch devět řádů č. kurů andělských dělí se obyčejně v tyto tři sbory hlavní č. svatořády (hierarchie): 1. Serafíni, Cherubíni, trůnové (Seraphim, Cherubim, Throni); 2. panstva, síly, mocnosti (Dominationes, Virtutes, Potestates); 3. knížatstva, archandělé, andělé (Principatus, Archangeli, Angeli); avšak nemožno jest naprosto, o každém z těchto svatořádů, anebo o těchto rádech, t. j. o jejich povaze, moci a přirozenosti něco jistého a bezpečného pověděti, poněvadž zjevení Boží o tom ničehož nesdělilo nám, jakož i sám sv. Augustin o té věci takto se vyjadřuje: „Myslím a nepochybuji, že andělé v něčem od sebe se liší; v čem však se liší, nevím“ (Cf. lib. ad Orosium c. 11.); Irenaeus pak praví býti gnostickým bludem, něco určitého o andělích a jejich rádech tvrditi. (Staudenmaier Dogm. III. 224.). Tolik však nade vši pochybnost jistým býti se zdá, že andělé (v užším smyslu toho slova) nejnižší, avšak

nejčtetnější třídu tvoří, Serafini pak nejvyšší, dle počtu však nejméně čtetnou a že, čím vyšší posloupnost a řád, tím menší počet jejich bytostí a že tedy důstojnost jejich a četnost obráceným poměrem k sobě se mají.

d) Mimo to, že se za to má, že archandělé za ochrance národů a obcí Bohem ustanoveni jsou, vypravuje písmo svaté o třech, kteří zvláštní, viditelné k lidem na zemi posláni měli a to Gabriel, kterýž se objevuje býti zvěstovatelem radostných poselství (Dan. 8, 16.; 9, 21.; Luk. 1, 19. 26.); Rafael obnovitelem tělesného zdraví (Tob. 3, 25.; 6, 16.; 12, 15.); a Michael, ochrancem Israele a přemožitelem Satanovým. (Dan. 10, 13. 21.; 12, 1.; Zjev. 12, 7.).

§. 277.

K čemu andělé stvoření jsou?

Učel andělův plyne ze čtverého poměru, v němž postavením svým se nalézají a to: k Bohu, k sobě, k lidem a ku přírodě, t. j. ku všemu míru.

a) Hledíce na poměr jejich k Bohu, žijí andělé u vroucím, osobním společenství s ním; a poměr jejich k němu jeví se neskonalou láskou, která vše, co Bůh aneb pro Boha není,

od sebe odmítá; naprostou oddaností, pokornou podřízeností, dokonalým a radostným sebe jemu obětováním, pevnou vírou, nezměnitelnou poslušností, hlubokou úctou, neustálým díkůčiněním, vroucím jemu se klaněním, jakož i ustavičnou chválou, stálým ho oslavováním, svatou radostí a nadšeným ho velebením a jemu prozpěvováním. (Staudenmaier, Dogm. III. 236.)

b) Poměr jejich k sobě záleží v tom, že, ač jsou v rozličné řády rozděleni, přece vespolek tvoří jednu říši duchovou. Co do poznání a vůle, jsou v nejužším ducha spojení; avšak nikoli tak, aby se mysli, že řád podřízený bere poznání své ze řádu nad sebou stojícího; aniž pak pochopiti a vysvětliti se dá, kterakým způsobem sobě se sdělují. Nesmějí však též, ač sluhové Boží, za nevolné, nesvobodné nástroje pokládání býti, což již tím se vyvrací, že jsou duchové, t. j. osoby, mající svobodnou vůli; avšak vůle jejich s vůlí Boží úplně souhlasí, tak že nic jiného nechtějí, než co Bůh chce; jejich poslušnost jest radostná, dokonalá.

c) Poměr *třetí* jest ten, že, jsouce duchové živí, t. j. v stavu milosti Boží, i blaha i bolu člověčenstva vroucně se účastňují; znajíce zajiště velmi dobře úmysl Boží, všecky lidi spasiti, s ním se stotožňují a po vůli Boží jemu napomáhají. Při tom však netřeba mysliti, že

Bohu, aby úmyslu svého dosáhl, takovýchto prostřednických bytostí potřebí jest; nikoli, Bůh jich nepotřebuje, aniž kdys potřeboval; ale jest jeho neskonalá láska, kteráž i mimo sebe chtěla míti bytosti šťastné a blažené, kteréžby, souhlasíce se svatou vůlí jeho a ji konajíce, skrze něho a v něm šťastny a blaženy byly; a to jsou andělé; a proto shledáváme, že při všech důležitých dobách zjevení Božího andělé prostředníky úmyslů Božích býti se objevují. Již na počátku, kdy Bůh svět tvořil, přítomni byli andělé, jásajíce a Boha oslavujíce (Job 38, 4. 7.); anděl musí konati smutnou službu, když první rodičové zhřešivše, vyhnáni byli z ráje (1. Mojž. 3, 23. 24.). Za doby proroků andělé též zhusta se objevují (3. Král. 13, 18.; 19, 1—9.; 4. Král. 1, 13—15.; Dan. 14, 32—39; 8, 15—20. a t. p.); zvláště pak činnými býti se osvědčovali ve svatých dějinách, když čas se naplnil a vykoupení lidstva uskutečnovati se počalo (srovn. Luk. 1, 8. nn.; 1, 26 až 39.; Mat. 1, 18—22.; 2, 13—16.; Luk. 2, 7 až 13.; 2, 13—15.; Mat. 4, 11.; Luk. 22, 43.; Mat. 8, 2—5.); andělé jsou též pomocníky apoštolův v prvotné Církvi (Sk. 8, 26.; 10, 1. 8. 13. 15.; 5, 18—21.; 12, 5—12.; 24, 22—26); konečně objeví se andělé též při všeobecném soudu, posledním to ději dějin lidstva. (Mat. 25, 31.)

d) Čím takto andělé jsou v celku a vesměs pokolení lidskému, tím anděl *strážce* jest jednotlivci (Ž. 91, 11. 12.; Žid. 1, 14.). Že dítkám k ochraně přidáni jsou andělé strážní, vysvítá ze slov Spasitelových a sv. Mat. 18, 10. — Dle některých míst písma svatého (Gen. 14, 7.; 48, 16.; Ž. 33, 8.; 90, 11.; Job 23, 33.; Sk. 12, 15.), jakož i dle mínění mnohých sv. otců (Basilie, Chrysostoma, Hilaria, Ambrože, Bernarda, Tomáše Akvinského a j.) stojí prý i každý odrostlý člověk pod ochranou jistého (svého) anděla strážce, aspoň spravedlivý a každý, kdož řízení Boží pozoruje a o něm přemýšlí, sám ze své zkušenosti, že věc tak se má, přisvědčí.

e) Činnost pak andělů strážných rozeznává se dvojí: záporná a kladná. Dle oné snaží se odvrátiti vše, co by jak duchovnímu, tak tělesnému blahu člověka škoditi mohlo; dle této snaží se vésti duši člověka ku spasení povzbuzováním, vnukáním dobrých úmyslů, napomínáním, útěchou, posilou; též mají radost andělé když duše lidská od zlého se odvrací a v dobrém prospívá a se utvrzuje (Luk. 15, 10.); jakož opačně z pobloudění lidí se zarmucují a jsou též hlasateli a vykonavateli trestů Božích nad nimi. (Sk. 12, 23.)

f) Čtvrtý jejich poměr jest ku přírodě. Hledíce ku věci té, jsou, dle mínění starších boho

slovců, rozličné části přírody (světa), jako na př. byliny (Orig. in Num. hom. 14. n. 2.), zvířata (Herm. Past. vis. II. 1. 2. 5.), rozliční národové a (části) díly světa pod zvláštní ochranou andělův; způsob však, jímž se světem hmotným se stýkají, nedá zevrubněji se stanovití a proto nám naprosto neznám jest.

278.

Že úcta andělův rozumna a chvalitebna jest.

Že úcta andělův rozumna a chvalitebna jest, vysvítá z důvodův těchto:

a) Vše, co velikého, vznešeného, svatého a Bohu podobného jest; vše, co Bohu slouží a sloužíc člověčenstvu prospívá, úcty hodno jest; to vše o andělech se říci může a proto, berouce věc se stanoviska čistě rozumového, úcta jejich rozumná a chvalitebná jest.

b) Církev na základě zjevení Božího a samých slov Kristových v anděly vždy věřila a je v uctivosti měla; tak Hermas (Past. lib. II. Mand. 6, c. 2.) dí: „Duch pravosti tichý jest a stydlivý, tichý a pokojný. Když tedy na srdce tvoje vstoupí, mluví napořáde s tebou o spravedlnosti, o stydlivosti, o čistotě, o dobrotivosti, o odpuštění, o lásce a pobožnosti. Ty

věci když vstoupí v tebe, věz, že anděl pravosti s tebou jest; tomuto tedy andělovi věř a skutkům jeho“; a dále na témž místě ku konci praví: „Dobré jest, následovati anděla pravosti. Budeš-li ho tedy následovati a skutkům jeho důvěřovati, žíti budeš Bohu a kdožkoli věří skutkům jeho, žíti budou Bohu.“ Sv. Basil Veliký (hom. in ps. 33.) takto píše: „Každému v Krista věřícímu anděl jest přítomen, jestliže ho převrácenými skutky od sebe neodežeme. Nebo jako kouř zahání včely a smrad zapuzuje holubice: rovněž odhání anděla, našeho života strážce, hřích, jenž jest mnohého slzení hoden a vydychuje výpar dusivý.“ Sv. Řehoř Veliký (in hom. sup. evang.). „Jedenkaždý, jestliže bližního od nepravosti odvracuje; jestliže dbá, k dobrému jednání ho povzbudit; jestliže věčné království aneb věčnou pokutu bloudícímu zvěstuje...: v pravdě andělem se stává.“ Rovněž tak sv. Jan Zlatoústý (lib. de virginit. cap. 12.); Augustin (de dilig. Deo c. 3.) a mn. j.

c) Důvody zvláštní, jež pro úctu andělův mluví, jsou v krátkosti tyto: 1. Jsou duchové vyšší a dokonalejší, než naše duše; nemají těla; nebo „tělo, kteréž porušení bere, obtěžuje duši“ (Moudr. 9, 15.); „duch těla a kostí nemá.“ (Luk. 24, 39.). 2. Mají lepší, bystřejší rozum, jemnější cit a lepší vůli. Písmo svaté samo vždy o an-

dělich mluví jako o bytostech, rozumem, dobrou vůlí a každou jinou dokonalostí hojně obdařených a nad nás povýšených a přirovnává jejich ušlechtilost a krásu ku drahému kamení (Ezech. 28.) a jiných ještě užívá obrazů, aby vypoodobnilo vznešenost a dokonalost jejich. Zvláště pak o nich učí, že jsou Bohu bližší a na něho tváří ve tvář patří (Mat. 18, 10.); že jsou duchové čistí a neposkvrnění (Mat. 22, 30.); že jsou průvodčí Syna Božího (Luk. 9, 26.); že vědí, co zde na zemi se děje (Luk. 15, 7.); že se Bohu vroucněji klanějí, než my lidé (Isai. 6, 3.); že vši možnou horlivostí vykonávají vůli Boží a že u veškerém konání svém jedině a pouze vůli Boží se řídí a spravují. (Dan. 7, 10. — Jirsík dogm. str. 254. nn.). 3. Bůh sám anděly tak vysoce poctil a vyznamenal; slušno tedy, abychom i my je ctili. 4. Jsou duchové dobří, nás milují, o blaho naše, časné i věčné, péči mají a všech osudů našich vroucně se účastňují (1. Mojž. 19, 17.; Tob. 12, 12.; Zjev. 8, 3—4.) a sv. Augustin ve svých „samomluvách“ píše o andělich: „Donášejí k Bohu lkání, i také úpění naše, aby obdrželi nám milostivého smilování dobrotivosti Boží.“ 5. Za nás u Boha prosí a naši modlitbu mu předkládají (Tob. 12, 12.). 6. Přispívali k našemu spasení, jako: archanděl Gabriel, andělé při narození Páně, v za-

hradě Getsemani, o nanebevstoupení Páně a jindy. 7. Jsou nám ke službě ustanoveni. (Žid. 90, 11. 12. — Žid. 1, 14.; též Mat. 18, 10; Luk. 15, 7.; Mat. 1, 20.; 4. 11.; Žid. 2, 7. a mn. j.

d) Jestliže někteří uvádějí místa z písma (Zjev 22, 8. 9.; 19. 10.) a ze sv. otců, kteráž proti úctě andělův mluvití se zdají: třeba věděti, že místa ta mluví jen proti přílišné úctě jejich čili proti klanění-se jim, což jedině Bohu přísluší. Klaněti se jim, ovšem nepřístojno by bylo, neboť nejsou bytosti božské a jak svrchu praveno, lidské modlitby jen Bohu přednášejí a za lidi u Boha prosí. Jestliže však někteří křesťanští otcové v prvních stoletích, mluvíce o úctě andělův, pravili, že třeba býti opatrnými: činili tak, že měli zřetel ku slabosti mnohých pohano-křesťanův a se báli, by tito do pohanské úcty duchův (geniův) zpět neupadli. Později, kdy víra křesťanská upevněna byla, tato bázeň ovšem pominula a již od 3. a 4. století vyskytují se v dějinách Církve stopy úcty andělův a slavností konaných na počest jejich, jako: Slavnost všech andělů Božích, zvláště andělů strážných, slavnost sv. Michaela archanděla, Gabriela, Rafaela.

§ 279.

Kterak se andělé vyobrazují?

a) Co se způsobu týče, jímž andělé se vyobrazují, jest velice rozmanitý a Církev na II. sněmu Nicejském (787. act. V.), kdy jednalo se o účtě obrazův v době obrazoborství, zřejmě dovolila, anděly vyobrazovati a to v té podobě, jak se objevovali, tedy lidské.

b) Obyčejně tedy vypodobňují se v postavě lidské a rodem mužským; ne proto, že snad téhož rodu jsou, aniž, jsouce duchové, nemají rodu žádného; ale proto, aby se vyznačilo, jak velikou sílu mají (že silni jsou, jako muži). V postavě sličných jinochů, k naznačení ochotnosti a radosti, kterouž rozkazy Boží, nenepodobni zdravému a sličnému (křepkému) jinochu, plní, jakož i, by věčná jejich mladost a nesmrtelnost, radost a blaženost, již požívají, se zobrazila. Křídla pak, lehounký vlající oděv a bosé nohy, po způsobu lehkonožných běžců, značí ochotnost a rychlost, s jakouž rozkazy Boží plní.

c) Vyobrazují se též s harfami a jinými nástroji hudebními, by se naznačilo, jak neustávají, chválu Bohu Hospodinu prozpěvovati; též s pozouny, by se znázornil úkol jejich o soudném dnu (Mat. 24, 31.; 1. Kor. 15, 32.). Též se

jim dává do rukou kadidlnice, na význam, že naše dobré skutky, jakož i modlitby, jako vonné kadidlo před trůn Boží donášejí; se zlatým pásem kolem beder a v rouchách bílých, by čistota, nevinnost a neporušenost duchovní jejich přirozenosti tím se znázornila; dále též s odkrytou hlavou, sklopenýma očima, sepjatýma rukama, svislýma křídlyma, skloněnýma kolenoma, by se vyznačila hluboká úcta, svatá pokora, čistá láska, jižto Bohu se klaní a nejvyšší oddanost projevují.

d) Někdy-li se vyobrazují též s křížem na čele, anebo s nástroji umučení Páně, jež v rukou drží: tedy to neznamená nic jiného, než hlubokou úctu, již ku Pánu Kristu Ukřižovanému se nesou a radost, již mají ze spasení lidského. (Srovn. křesť. dogm. Staudenmaier, Klee, Dieringer . . . Piper, mythologie a symbolika křesť. umění.)

Hlava druhá.

O svátcích svatých andělův.

§ 280.

O svátcích sv. andělův vůbec.

a) Ne mnoho jest do roka svátků sv. andělův, ačkoli v písmách svatých častěji o nich zmínka se činí. Veřejný č. zasvěcený svátek jest jenom jeden, t. svatých andělů strážných a ten se nekoná všedního dne, nýbrž v neděli mimo ten máme svátky nezasvěcené tyto čtyři: 1. sv. Michaela; 2. sv. Rafaela; 3. sv. Gabriela a pak 4. Zjevení sv. Michaela archanděla.

b) Nyní o každém zvlášť.

§ 281.

A) *Veřejný č. zasvěcený svátek sv. andělův, t. j. slavnost svatých andělův strážných.*

a) Slavnost sv. andělů strážných slove: „Festum angelorum Custodum“; též „angelorum tutelarium“; také „angelorum propriorum“, t. j. andělů vlastních, jež k ochraně naší vlastní osoby od Boha poslání jsou.

b) Že úcta andělů záhy již v Církvi byla, svrchu pověděli jsme; zde uveden budiž ještě jeden svědek, velice starý a ctihodný, sv. Justin, mudřec a mučedník, ve své 1. obraně I. n. VI., což spadá již do 2. století. Ovšem že pozdější svatí otcové tuto úctu jednak proti pověřčivým názorům hájili, jednak od svrchované úcty Boží rozeznávali (na př. Orig. adv. Celsum lib. VIII. c. 13.; in Ezech. hom. I. n. 7.; Cyprian ep. 77.; Euseb. Dem. Ev. III. 5.; Ambrosius, Augustinus, Basilius etc.); avšak slavnost sv. andělů strážných, jak ji Církev nyní koná, darmo bychom v církevní starobylosti hledali. Spíše býval svátek sv. Michaela archanděla jakousi ústřední slavností a památkou všech nadpozemských duchů blažených. Neboť z modliteb, jež Svátostník (Sacramentarium) sv. Leona I. na onen den ustanovuje, vysvítá, že týž den nejen sv. Michaelu archandělu, ale též ostatním andělům zasvěcen byl; domnění, jež i Baroniem; Leonem Allatiem, Martenem, Bollandistou Sollerem a jinými se stvrzuje.

Nad to Rhabanus Maurus naznačnje se zvláštní jistotou a určitostí slavnost sv. Michaela společnou slavností všech archandělův Božích neboť praví v řeči své o témž dni: „Dobře zařízeno jest nám od svatých otců, abychom, kteříž sv. mučedníkův a vyznavačů po celý rok

rozličné slavnosti konáme, o dnech jejich narození (pro věčnost), když nad smrtí vítězili a k životu věčnému zrozeni jsou, aspoň, byť jedním dnem památku svatých archandělů slavně ctili (konali), abychom, jejichžto pomoci všickni vždy potřebujeme proti starého nepřítele nástrahám, též ve společné schůzi (bohoslužbě) jejich na Pánu žádali přímluvy.“ (T. V. opp. p. 598.)

c) Teprv na začátku 16. století vděčná horlivost věřících v jednotlivých chrámech zapříčinila toho, že slavnost sv. andělů strážných od slavnosti sv. Michaela archanděla se lišila. Španěly učinily počátek a konaly slavnost tu 1. března; Francouzsko následovalo příkladu toho, avšak přeložilo slavnost na první (dle liturgie) prázdný čili volný den po 29. září. Pro tento den slavnost též bullou papeže Pavla V. ze dne 27. září r. 1608. schválena jest, až ji posléze Klement X. r. 1670. všeobecnou a nepohyblivou, totiž slavností druhé třídy s oktávou (fest. dupl. II. cl. cum octava) učinil a ji druhého října slavití velel. Avšak dle papežského svolení čili inaultu koná se, jak římský breviář dí, „ve všech krajích a podřízenostech, jak dědičných, tak jiných, nejjasnějšímu římskému císaři poddaných, v první neděli v měsíci září;“ a tak u nás zůstalo až podnes.

§ 282.

Přiměřenost slavnosti té.

a) Že slavnost sv. andělů strážných duchu křesťanskému úplně jest přiměřena a způsobna, by na ducha věřících blahodárně působila, patrně z významu slavnosti samé. Jmenovitě:

1. připomíná věřícím, že nad nimi ještě jiné bytosti, duchové, vyšší a blaženější jsouž

2. povznáší mysl věřících, by srdcem k tým; duchům blaženým se povznášeli, v duchu s nimi se spojovali, je v lásce Boží, čistotě a plnění přikázání Božích následovali a po rovné blaženosti, t. j. životě věčném toužili.

3. Pobádá táž slavnost věřících, by zvláště svému andělu strážci vděční byli, na přítomnost jeho pamatovali a nekřesťanským životem ho nezarmucovali.

4. Varuje jich zlého a nabádá k dobrému a t. p.

Proto mají věřící slavnost sv. andělů strážných nábožně konati a zvláště dívky přidržovati, aby se ku svému andělu strážci modlily; rodiče mají dívky té modlitbě učit, neboť Kristus Pán zvláště dítkám ochranu sv. andělů zaslíbil. Čtemeť u sv. Mat. 18, 10.: „Viztež, abyste nižádné z maličkých těchto nepotupovali; neboť pravím vám, že andělé jejich v nebesích vždycky

vidí tvář Otce mého, kterýž jest v nebesích.“

b) Zvláštností nemá do sebe žádných; má své hodinky a svou mši. V římské mešní knize položena jest na 2. říjen. Vstup jest ze žalmu 102.: „Chvalte Hospodina všickni andělé jeho ...“ Epištola č. čtení z 2. kn. Mojž. 23, 20—23. a evang. Mat. 18, 1—10.

Místy se staví na oltář soška, představující anděla, pro upamatování věřícím, že se koná památka sv. andělův. Nyní o jednotlivých svátcích sv. andělů.

B) *Svátky sv. andělů nezasvěcené.*

§ 283.

1. Památka a slavnost sv. Gabriela archanděla.

a) Jméno Gabriel jest jméno hebrejské a znamená muž Boží a nikoli síla Boží, jak obyčejně se vykládá; tak i sv. Rehoř, Beda Cti-hodný, sv. Bernard a jiní. Jest jméno jednoho z vyšších andělův, či jak písmo dí, archandělův (andělů panujících, vládnoucích); sámť pravil, že tak slove; Luk. 1, 19.: „Já jsem Gabriel, který stojím před Bohem.“

b) Týž anděl Boží poslán na zemi, aby zvěstoval předůležité věci; tak již ve Starém zákoně poslán jest ku proroku Danielovi v za-

jetí, aby vyložil mu vidění o skopci a kozlu (Dan. 8, 15.) a důležitější ještě poslání, aby sdělil mu proroctví, vztahující se již ku Zákonu novému a ku době příchodní Messiášova o 72 ročních týdnech. (Dan. 9, 20. n.).

c) Zvláště pak zvolen za nástroj Prozřetelnosti Boží v Zákoně novém; tak poslán již ku Zachariášovi, aby přinesl mu radostnou novinu o narození syna, kterýž bude předchůdcem zaslíbeného a dávno očekávaného Messiáše (Luk. 1, 11—20.); a půl léta na to poslán jest do Nazareta ku blah. Panně, aby zvěstoval jí radostné poselství, že vyvolena jest, býti matkou Vykupitele člověčenstva (Vtěleného Slova) a vyžádal její svolení. (Luk. 1, 26—38.)

d) Poněvadž účastenství tak veliké měl týž anděl Boží ve spasení lidstva, kterak by nemělo ctíti jej věřící srdce a lásku a vděčnost jemu prokazovati, an Bůh sám tak velice jej poctil a vyznamenal? Sámť pravil, když Zachariáš udiven mu věřiti nechtěl, že jest Gabriel, t. j. ten, který již proroku Danielovi z rozkazu Božího důležitá a lidu Božímu radostná zjevení byl přinesl a že o jeho blaho pečuje. Pročež i za ochranného anděla národa vyvoleného pokládán byl. (Cfr. Maldonat in Luc. 1, 19.).

§ 284.

Kdy koná Církev památku jeho?

a) Že zvěstování vtělení Syna Božího nejradostnější bylo událostí, jež kdy přihodila se na tváři země a že přeradostnou zprávu tu přinesl archanděl Gabriel; památka pak toho děje v Církvi od pradávna 25. března (9 měsíců před vánocemi) se konala: dojista velmi pěkně umístila sv. Církev památku sv. Gabriela archanděla ten den před tím, tedy 24. března, o kterémžto dnu památka jeho v Církvi se koná a v kalendářích zaznamenána jest, ačkoli pro připadající tou dobou půst v Církvi často na jiný den poodložena býti musí.

b) Co se obřadů týče, nemá nic zvláštního do sebe. Má své hodinky, položené ve starších breviářích na den 18. března, zvláště pro Španěly; u nás pak se koná 24. března. (Viz Propr. Bohem). Má též svou zvláštní mši a to v přídavku mešní knihy římské ke dni 18. března. Vstup ze Ž. 102, 20.: „Dobrořečte Hospodinu všickni andělé jeho: (vy) mocní v síle (Gabriel), jenž činíte slovo jeho ku slyšení hlasu řeči jeho (t. j. jakmile slyšíte hlas jeho); dále verš 1.: Dobrořeč duše má Hospodinu a všecko, co ve mně jest (všecky vnitřnosti mé) jménu svatému

jeho“. Čtení (lectio) jest z pror. Daniela 9, 21—27. a Evang. Luk. 1, 26—38.

V římském missálu jest ještě jeden mešní formulář na týž den a to pro diecési Benátskou; vchod jest jiný Ž. 67, 26. a 2.; čtení a evang. jsou týž.

§ 285.

2. Památka a slavnost sv. Michaela archanděla.

a) Jméno Michael rovněž hebrejské jest a značí: Kdož jako Bůh? (quis ut Deus)?

b) Pokládán za ochránce Israele (národa vyvoleného); tak u proroka Daniela 10, 13. 21.; též dále 12, 1.; a přemožitele roty Satanovy. Zjev. 12, 7.

c) Dle toho pokládán též od některých sv. otců za ochranitele lidu křesťanského; tak Hermas (Pastýř kn. 3. podob. 8. kap. 3.): „Anděl onen dobrý a vznešený jest Michael, jenž panuje lidu tomu (křesťanskému) a řídí ho. On zajisté v srdce těch, jenž uvěřili, vštěpuje zákon a ohleduje ty, jimž dal zákon, zda zachovávali jej“. — Též Řehoř Veliký (hom. 34. in evang. ant. med.): „Michael znamená: kdo jako Bůh? . . . a kdykoli o něco jde, k čemu zvláštní síly a moci třeba, vždy se praví, že byl jest

poslán Michael; aby se již samým činem a jménem dalo na rozum, že nikdo nemůže učiniti, co učiniti může Bůh. Tudiž se také praví, že onen starý nepřítel, jenž svou hrдостí Bohu se vyrovnati chtěl, řka: Na nebe vstoupím, nad hvězdy nebeské vyvýším trůn svůj . . . budu podobný Nejvyššímu. (Isai. 14, 13. 14.): tento odpůrce, kterýž své síle zanechán na konec světa věčnému podlehne trestu, ten že se bude potýkati s Michaelem archandělem, jakož se o tom skrze sv. Jana dí: Stal se boj veliký na nebi; Michael a andělé jeho bojovali s drakem.“

d) Na základě toho, že v písmě svatém zřejmě se jmenuje a že pokládán za ochránce, koná se v Církvi památka jeho a to 29. září.

e) Má své hodinky a svou mši, v níž vchod je týž, jako na den sv. Gabriela archanděla; čtení pak čili lekce ze Zjev. sv. Jana 1, 1—5.; evang. Mat. 18, 1—10.

§ 286.

3. Památka a slavnost sv. Rafaela archanděla.

a) I jméno Rafael jest hebrejské a vykládá se svatými otci lék Boží, na základě písma, že slepého Tobiáše uzdravil; tak sv. Řehoř

Veliký (hom. 34. in evang. ant. med.): „Rafael vykládá se lék Boží, že temnotu slepoty Tobiášovy zapudil, an se jeho očí dotekl, jakoby úřad lékařský vykonával“. Tak i sv. Augustin serm. 226. de temp.

b) Poněvadž i o něm písmo sv. vypravuje, kdež i sám se jmenuje. (Tob. 12, 15.) a se objevuje býti velikým dobroditelem nešťastných, ovšem po vůli Boží (Tob. 3, 25.; 6, 16.; a 12, 15.); tedy i jeho jména a sv. úřadu koná Církev památku a to 24. října.

e) Zvláštností nemá do sebe žádných; má své hodinky a svůj mešní formulář, v němž vstup jest ze Z. 102., jako na den druhých svatých archandělů, čtení pak z knihy Tobiáš 12 6—15. a Evang. Jan, 5, 1—4.

§. 287.

4. Památka a slavnost zjevení se svatého Michaela archanděla.

a) Ještě se slaví v Církvi jeden svátek andělský a to 8. května: Slavnost zjevení se sv. Michaela archanděla (festum apparitionis beati Michaelis archangeli).

b) Dle římského breviáře (viz lekce druhého nokturna) zakládá se svátek ten na jedné zázračné udalosti v Apulii, krajině Italské, na

temeně vrchu Garganského, na jehož úpatí bydlí Sipontinští. Stalo se prý, že ze stáda jednoho Garganského obyvatele býk se vzdálil a po dlouhém hledání v jedné jeskyni nalezen jest. Když pak jeden z tamních obyvatelů, aby býka zastřelil, šíp do něho pustil, střela prý odrazivši se, na střelce zpět letěla. Když pak neobyčejná ta věc nejprv přítomné, pak i jiné strachem a bázní naplnila: Sipontinští nejprv biskupa svého o radu se tázali, který, uloživ jim 3 dny postu a modlitby, pravil, že rozřešení věci na Bohu žádati třeba.

Po třech dnech zjevil se Michael archanděl biskupovi (kde a jak, breviář nepraví) a zvěstoval mu, že ono místo pod ochranou jeho jest a oným znamením že ukázal, že si přeje, aby na onom místě na památku jeho a andělův Bohu služba se konala. Po té biskup vzav některé z měšťanů sebou, ihned k oné jeskyni se vypravil. Když pak ji našel způsobem chrámu ozdobenou, konaje služby Boží, znamenitou ji učinil. Později pak místo ono Bůh mnohými zázraky oslavil. To stalo se za papeže Gelasia I. (492—496). — Nedlouho potom sám papež Bonifác II. (530—532) vystavěl chrám na nejvyšším bodu rejdiště veřejného (Circus Maximus) v Římě a svatému Michaelu archandělu zasvětil, památku pak jeho na 3. den před ka-

lendami říjnovými (29. září) položil, kteréhož dne prý též Církev památku všech andělů Božích koná (nyní sv. Michaela).

c) Nyní 8. květen památce téhož zjevení zasvěcen jest (lectio 6.). Má své hodinky i zvou mši, jako den sv. Michaela archanděla.

Sv. archanděl Michael, jako byl ve Starém zákoně považován za anděla strážného synagogy: rovněž nyní ctěn jest andělem strážným svaté Církve.

Že úcta andělův slušná, rozumná a chvalitebná jest, již svrchu pověděli jsme.

§ 288.

O Svato-Michaelském bratrstvu.

a) Když blahé paměti svatý otec Pius IX. ze všech církevních statků obrán a mnohými svízelemi a strastmi tisknut byl: ujednotili se biskupové čeští, že zarazí bratrstvo (bylo to roku 1861.) pod ochranou Neposkvrněné Rodičky Boží Marie a pod názvem svatého Michaela archanděla, bojovníka za čest a slávu Boží, s tím nábožným úmyslem, aby církevní smýšlení se povzneslo a svatému otci, jehož utrpení, čím dále, více rostlo, útěchy a pomoci se poskytlo.

b) Proto vydán společný pastýřský list, v

němž i účel vytknut, i stanovy uveřejněny jsou. Jsou pak:

1. Účelem bratrstva sv. Michaela jest, modlitbou a dary lásky k tomu přispívati, aby katolické smýšlení oživeno a síleno a svatému otci v Římě, s nímž všickni katolíci u víře spojeni jsou, konati těžký úřad svůj, umožněno bylo.

2. Přednostou tohoto zbožného díla, jež u veškerém biskupství tvoří jeden celek, jest biskupská konsistoř, kteráž věci spolkové řídí.

3. V každé farnosti jest místní duchovní správce anebo jeho zástupce řiditelem bratrstva, kterýž i z osob světských dva neb tři spolehlivé muže si zvoliti může, aby mu pomáhali; má je však, jakož i svého duchovního zástupce, představenstvu dříve oznámiti.

4. Clenem se může státi každý odrostlý katolík, ať muž, ať žena, a bude, když se byl přihlásil, jménem, stavem a bydlištěm do knihy spolkové zapsán, na doklad, že skutečně za člena zapsán jest; může však, kdy mu libo, opět vystoupiti.

5. Povinnosti jsou:

a) Denně Otčenáš, Zdrávas a Věřím za blaho katolické Církve, jakož i za nejvyšší její viditelnou hlavu sv. otce se pomodliti, aby Bůh jej síliti a proti nepřátelům chrániti ráčil; a

b) nějaký milodárek svaté Stolici obětovati. Aby pak toto všem, i nejchudším, možno bylo, nežádá se více, než jeden krejcar měsíčně; tím však nikdo se nenutí, ani zámožnému, by více dal, meze se nekladou.

6. Dárky skrze místního duchovního a dále bisk. vikáře buď měsíčně anebo v určitých lhůtách představenstvu se zasílají, odtud pak do Říma; jména se neuveřejňují. Připojuje se zbožné přání, aby nebes Pán, kterýž vidí i v skrytě, všeliký dárek hojně odměniti ráčil.

7. Aby věřící tím větší duchovní prospěch i pro duši svou z bratrstva měli, vymoženy jsou pro ně u sv. Stolice odpustky, a to:

a) úplné, na den neposkvrněného Početí blah. Rodičky Boží (8. pros.) a o svátcích sv. Michaela archanděla (zjevení 8. května a v den památky jeho 29. září) a v jistý den v měsíci, jež by si členové ve srozumění se řiditelem zvolili. Podmínky jsou: navštívit chrám, sv. zpověď vykonati, ku stolu Páně přistoupiti a za jednotu křesťanských knížat, jakož i za vymytění kacírstev a povznesení svaté matky Církve se pomodliti.

b) Odpustky sto dní všem členům, kdož denně Otčenáš, Zdrávas a Věřím nábožně se pomodlí; a

c) Odpustky 60 dní za všeliký dobrý sku-

tek, kterýž ve smyslu bratrstva se vykoná. Všecky ty odpustky mohou rovněž ve prospěch duší v očistci obráceny býti.

8. Slavnost společná jest ročně tu neděli po Zjevení se sv. Michaela archanděla, nepřipadne-li slavnost sama na neděli. Má býti přiměřené kázání, slavná mše svatá a sbírka dárkův k účelu bratrstva.

9. Zvláštní věci, spolku se týkající, mají skrze místního duchovního správce a vikariátní úřad ústřednímu představenstvu v diecési ihned oznámeny býti; zpráva však hlavní o stavu spolku, počtu členů a t. p. ať se zasílá ku konci každého roku.

Mimo to budtež věřící každé farnosti dne 26. prosince každého roku o spolku poučení, onen společný pastýřský list budiž jim přečten a odpustky ohlášeny; a kromě toho budtež o každé slavnosti bratrstva tu neděli před tím odpustky ohlášeny a lid vyzván, by jich hojně se účastnil.

Část druhá.

O úctě svatých.

Hlava první.

§. 289.

O úctě svatých vůbec.

a) Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista je svrchovaným vzorem života každému křesťanu, ježž neustále na zřeteli míti má, vynasnažuje se, aby ho následoval a na osobě své ve skutečnost uváděti se přičiňoval, by takto, jak apoštol dí, „Kristus utvořen byl v něm, on pak sám připodobněn k obrazu jeho.“ Řím. 8, 29.

b) A v pravdě, již od počátku Církve snažili se vyznavači Kristovi vynikati svatostí a spravedlností života a takto vyhověti křesťanskému povolání svému. Proto také, poněvadž svatost jest svrchovaným úkolem života a povoláním každého vyznavače Kristova, nazývají se první věřící ve spisech apoštolských svatými. (Řím. 1, 7. a jinde.)

c) Dá se mysliti, že jest veliké množství svatých, nám ovšem neznámých. Mnohé z nich oslavil však dobrotivý Bůh mimořádnými dů-

kazy lásky a milosti (zázraky) již zde „na zemi, osvědčil je takto jakožto svoje vyvolené miláčky, a ukázal tím patrně, že i my je ctíti máme.

d) Církev ani papež nečiní svatých, nýbrž Církev jen zkoumá a přesvědčuje se, zdali ten neb onen, jejž lid ctí a jemuž svědectví svatého života dává, skutečně také svatý život vedl a zdali jej Bůh také svatým bytí osvědčil; t. j. zdali divy, jež na něm, anebo, kdy vzýván byl, ku přimluvě jeho na jiných se staly, skutečně také pravými zázraky jsou, čili nic. A to právo Církvi přísluší a příslušetí musí; neboť jí a najmě hlavě Církve přísluší vrchní pastýřský úřad, jenž jí od samého Krista Pána svěřen jest. Papež tedy nečiní svatých; on pouze prohlašuje výsledek přísného onoho zkoumání, a na základě toho činí výrok, že ten neb onen nábožný věřící zasluhuje, aby v Církvi veřejně ctěn byl, anebo, že ctěn býti může, poněvadž Bůh svrchovaný sám jej uctil a důkazy zvláštní své lásky a milosti na něm projevil. Sluje pak všecken ten postup věci kano-nický proces, t. j. právní provedení na základě církevních zákonů; a koná se velice přísně a se vši možnou opatrností, jak také vážná a svatá věc tato právem vymáhá a zasluhuje. Na základě výsledku bývá pak osoba ta buď za

svatou anebo blahoslavenou prohlášena (canonisatio; beatificatio; sanctis vel beatis adscripta, adnumerata; in canonem sanctorum vel beatorum redacta).

Jest tedy bláhová všeliká námitka a křivá všeliká útržka, jež zvláště od protestantův se slýchá, že prý Církev katolická sama svaté si dělá. Sám Bůh je činí, onť je osvědčuje a oslavuje; a Církev posuzuje jen, zda-li na základě podaných důkazův veřejné úcty v Církvi zasluhují, čili nic. — Protestanté sice neuznávají a nectí svatých, ani Matky Boží, nazývajíce úctu svatých modlářstvím a spílajíce katolíkům modlářů; avšak nikdo rozumný nepopře, že ctnost a osvědčená svatost života úcty zasluhuje; nuže, a u svatých o nic jiného neběží. Že pak Církev připouští svaté za přímlovu vzývati, jest věc zcela přirozená; neboť koho Bůh zvláště oslavil a svým milým býti osvědčil, o tom souditi se dá, že Bohu skutečně milým jest a že prosbu jeho spíše vyslyší, než prosbu hříšného člověka. Že pak svatí a světice Boží o potřebách našich zevrubné vědomosti mají a tudíž i naše modlitby a prosby dobře znají, není pochybnosti, nechať již dle učení bohoslovců vědomostí těch nabývají prostřednictvím andělů, ať přímým a zvláštním zjevením Božím, ať tím, že patřice na tvář Boha vševědoucího, v něm všecko nazírají a dokonale poznávají.

Poznámka. Kanon t. j. řídítko, měřítko, slove ta část při mši svaté, která se nikdy nemění a která při každé mši svaté jedna a táž jest; v té jsou modlitby před pozdvihováním a po pozdvihování, v nichž mnozí svatí se jmenují. Jména ta bývala za starých časů (prvotní církve) napsána na zvláštních tabulích (dyptichách, též triptichách) a o službách Božích veřejně se čítala. Bývaly tabule ty trojí: živých, o Církvi zasloužilých osob, hlavy Církve, biskupa; v Pánu zesnulých a svatých čili oslavenců Božích; znázorněn tu trojí stav Církve čili článek víry o obcování svatých. Když pak později missál upraven jest, dostala se táž jména i do missálu a to do té části, kteráž slove kanon (pravidlo), aby svatí a všickni pravověrní s námi, Krista obětujícími, se spojili (obcování svatých). Každá církev měla své dyptichy a tedy svá jména, t. j. jména těch, jež zvláště v tamní církvi Bůh oslavil. My, jsouce katolíci Římští a vzavše bohoslužbu z Říma, máme v kanonu jména těch svatých, kteří zvláště v Římské říši ctěni bývali. Odtud znamená rčení, že někdo byl „do kanonu vřađen“ tolik, jako že byl za svatého prohlášen.

Hlava druhá.

O úctě svatých zvlášť.

§. 290.

A) *Svátky světců starozákonních.*

a) Ze světců starozákonních hlavní jest památka našich prvorodičův, Adama a Evy na štědrý den, 24. prosince. Památka jejich položena jest vhodně na den před hodem Božím vánočním, jak již svrchu pověděno.

b) Z ostatních svatých starozákonních nekoná Církev památku nižádného slavnostním způsobem; jen jich připomíná (commemorationes), jako: Amosa, proroka a mučedníka, jehož památku slaví 31. března; též Micheáše, rovněž proroka mučedníka, 15. ledna; Eliáše, proroka, 20. července; Jonáše, proroka, 21. září; Zachariáše, proroka, 5. listopadu; bratří Makchabejských, mučedníkův, 1. srpna a t. d.

c) Zvláště pak si připomíná a ctí Církev památku těch, kdož s Matkou Páně a tedy i s Pánem a Spasitelem naším, ovšem podle těla a člověčenství, v blízké příbuznosti stáli, jako: Zachariáš a Alžběta, teta Matky Páně, a jejich

syn, Jan Křtitel, jehož Spasitel sám prohlásil býti největším mezi syny lidskými; pak Joachim a Anna a dcera jejich, přectnostná a přechistá Rodička Boží, Maria Panna, kteréžto svaté osoby s Kristem Ježíšem pospolu slují Rodinou Páně.

d) Z těchto koná Církev památku nejprv Zachariáše, otce sv. Jana Křtitele, 5. listopadu; má svou zvláštní modlitbu, i tichou před Sanctus (secreta) i po přijímání (postcommunio) v mešní knize; mše jest „ex communi.“ Sv. Alžběty snad téhož dne.

Sv. Joachima, otce Rodičky Boží, tu neděli v oktávě Nanebevzetí blah. Panny; má svou mši i své hodinky.

Sv. Anny, 26. července; má též svůj zvláštní mešní formulář a své hodinky. Býval druhdy svátek zasvěcený; avšak za času císaře Josefa II. zrušen jest; pro mnohost však osob ženského rodu, jež si rády jméno svaté Anny na křtu sv. přikládají, světí se až dosud zhusta týž den a bývá polovičním svátkem. — Ucta ku sv. Anně byla od pradáвна v Církvi; výmluvný Jan Damascenský (or. 2. de nativitate B. Mariae) zvláště ji velebí, přirovnáváje ji ku známé Anně Starého zákona, matce Samuelově. Hlavní myšlenku ve své chvalořeči (panegyriku) zahrnuje v tato slova: „Slušno zajisté a nejvýš

důstojno jest, abychom chválili tu, kteráž božskou dobrotivostí obdržela zvěst a takové a tak vznešené ovoce nám vydala, z něhož sladký Ježíš vyšel.“ Císař Justinian dal r. 550. v Cařihradě pod jejím jménem vystavěti chrám; roku pak 710. bylo tělo její z Palestiny do Cařihradu přeneseno, od kteréžto doby mají také některé chrámy na západě její ostatky. Vyzývána bývá zvláště od manželův a vyobrazována, jak dcerušku svou Marii v zákoně Páně vyučuje.

e) Nejslavnější ze všech světců starozákonních jest sv. Jan Křtitel, předchůdce Páně. Onť o Kristu Pánu netoliko slovem svědčil, ale i prstem naň ukazoval, jak Církev v hymnu o něm pěje; a jakkoli Starému zákonu náleží, přece takorůzka jednou nohou stojí v Zákoně novém. Jméno Jan, latinsky a řecky Joannes, est původu hebrejského a znamená lásku, milost, dar Boží; tedy jako by řekl Bohdan.

Poněvadž Spasitel sám pravil jej býti největším mezi syny lidskými (Mat. 11, 11. 14.), a že Jan Křtitel, vyvolen a napřed určen jsa Prozřetelností Boží za předchůdce Páně, zasáhal mocně činností svou do dějin vykoupení, slavila záhy Církev památku jeho, a to najisto již od 5. století. (Augusti hom. 287. 292.; též Maxim. Taur. serm. 60.); avšak, jak ze starých

řeči vysvítá, konala Církev 24. června památku nejen jeho narození, ale i jeho smrti, a sněm Agath. (od r. 506. can. 14.) čítá slavnost sv. Jana Křtitele ku největším dnům slavnostním. Jak známo, jest sv. Jan Křtitel jediný, jehož památku narození na tento svět Církev svatá koná, poněvadž předřízen a posvěcen byl ze života matky své. — Později však konala se též památka jeho mučednické smrti a ustanovena jest na den 29. srpna, a slove Stětí sv. Jana (f. decollationis beati Joannis Baptistae). Obojí den má své hodinky a svou mši. Velmi záhy nastal obyčej před svátkem sv. Jana zapalovati ohně nazvané Svatojanské (Theodoret. Comment. in 4. Reg. 16, 3. I. p. 540.); avšak později vydány jsou proti nim zákazy. (Conc. Trull. can. 65.).

Poznam. Až dosud zapalují se v mnohých krajinách u večer před sv. Janem Křtitelem na vrchách ohně zvané svatojanské, přes něž mladí lidé (chlapci a hcši) skákají, do kouře dobytek honí a s tím rozličné pověry spojují. Znal je již Vilém Durandus, spisovatel 13. století; jen že tehdaž prý v noci zapalovány jsou, což nyní s večera při soumraku se děje. Kterak povstaly a co znamenají, nedá se více zjistiti. Slovník naučný str. 1149. tvrdí na-prosto, že jsou původu pohanského, a staříci

naši zapalovali je prý na počest boha slunečného, když totiž slunce v čas letního slunovratu dostoupilo nejvyššího stupně na obloze nebeské. Starý církevní zákoník ruský „Stoglav“ popisuje ten obyčej: Házeti hořící hlavně (košťata) do výšky znamená prý, že slunce, dosáhši nejvyššího stupně, opět klesati počíná. — S večerem tím až dosavad ještě jiné pověry spojeny jsou. Ve smyslu křesťanském pokusili se mnozí věc tu vykládati slovy Písma a to Jan 1, 8.: „Nebyl on světlo, ale aby svědectví vydal o světle.“

B) *Svátky světců novozákonních.*

I. Svátky sv. apoštolův a evangelistů.

§ 291.

Svátek sv. apoštolů Petra a Pavla.

a) Památka sv. apoštolů Petra a Pavla jest jediný svátek apoštolský veřejný čili zasvěcený a koná se v Církvi již od nejstarších dob. Nemýlíme se dojista, tvrdíme-li, že, když mučedníci a žáci apoštolští: Ignatius, Polykarp a jiní hned po své mučednické smrti od věřících u veliké úctě držáni jsou: dojista i nejpřednější z apoštolův, ukončivše slavně dráhu života svého

a korunovavše ji slavným mučednictvím, rovněž v neméně úctě u všech věřících chováni byli.

b) Slavností vysokého stupně, konanou vždy 29. června, objevuje se nám býti památka svatých knížat apoštolských již od polovice 4. století, tak že ani největší slavnosti Páně vyšším stářím vykázati se nemohou. Svědectvími naprosto jistými toho jsou zajisté řeči (homilie) sv. Řehoře Nazianského, Nyssenského, Maxima Turinského, Ambrože, Lva Velikého a jiných jež téhož dne měli.

c) Důvody, proč tento den slavněji než jiné dny apoštolské se konal, jsou najisto tyto: že sv. Petr hlavou Církve byl božským zakladatelem Církve samým ustanovenou; a co sv. Pavla se týče, že nám o činnosti jeho více než o ostatních známo jest. A přednost tato se uznává až dosavad; neboť, kdežto jiné svátky apoštolské, dříve veřejné, učiněny jsou soukromými, byl tento jediný podržen.

d) Že památka obou těchto apoštolů jednoho a téhož dne se koná, pochodí odtud, že oba téhož dne v městě Římě smrt mučednickou podstoupili. Proto nalézají se oba tito apoštolové na starých obrazech nejvíce spolu vypočtení, jakož i chrámy obyčejně jim oběma spolu zasvěceny bývaly. Nyní pak stala se táž slavnost jaksi hromadnou slavností všech sv. apoštolů

(*Commemoratio omnium sanctorum apostolorum*), poněvadž svátky ostatních sv. apoštolů nejsou již svátky veřejnými, nýbrž jen soukromými (nezasvěcenými).

e) Slavnost sv. knížat apoštolských jest v Církvi slavností velice vznešenou a slaví se s vigilií a oktávou (slavnost dvojnásobná, první třídy, s oktávou.) Za starších časů sloužíval papež toho dne dvě mše svaté, jednu u sv. Petra ve Vatikáně a druhou u sv. Pavla mimo hradby (*Baronius nota ad Martyrol. diem 30. Junii*); avšak tento obyčej zanikl již před 12. stoletím, a proto trvá ta dvojnásobná slavnost, která dříve jedním dnem se konávala, nyní v římském obřadu po dva dny.

f) Prvního dne, hlavní to slavnosti, hledí se zvláště ku sv. Petru; v hodinkách a ve mši, tak i epištola a evangelium, ačkoli slavnost rovnou měrou i sv. Pavlu náleží; tomuto však věnovány jsou hodinky a mše dne druhého, jako slavnost následující, čili poloslavnost; slove „Připomínkou sv. Pavla“ (*Commemoratio sti Pauli*). Tím však nemá ani jednota slavnosti dne předcházejícího býti rušena, ani jeden apoštol před druhým přednost míti.

g) Mimo to, že téhož dne mají oba nejslavnější apoštolé veškerou Církvi vděčně uctění býti, má slavnost tato ještě význam slavnosti

svatovlády (hierarchické) v katolické Církvi; pročež také v Římě, středu církevního a svatovládního života, s neobyčejnou slávou a okázalostí se koná. Tak na př. osvětluje se ohromná kopule Svatopetrská a papež uděluje slavné požehnání městu a světu (*benedictio urbis et orbis*).

h) Že sv. Pavel s Petrem spojen jest, nic neruší na významu tom; nebo Pavel, veliký apoštol národů, který na mnohých místech biskupská sídla založil a nejenom sám přednost Petrovu v Církvi uznával, ale i Církve jím založené k tomu měl, aby ho uznávaly, zastupuje jaksi veškero biskupstvo.

i) Mimo tuto slavnost společnou má ještě každý z těchto dvou apoštolů některé dny, zasvěcené památce důležitých událostí ze svého života; tak: dne 18. ledna „slavnost sídla sv. Petra apoštola v Římě“ (*festum Cathedrae sancti Petri Apostoli Romae*), t. j. založení biskupské stolice v Římě; dne 22. února téhož v Antiochii Syrské; 1. srpna sv. Petra v okovech (*sti Petri ad vincula*); 25. ledna Obrácení sv. Pavla (*Conversio sti Pauli*). — Jak se vypodobňují, známo jest: sv. Petr s klíči, knihou, kohoutem, někdy obráceným křížem; sv. Pavel s mečem a knihou: význam těch příznaků jest každému znám.

§ 292.

Svátky ostatních sv. apoštolů.

a) V Církvi Páně oslavuje se mimo sv. Petra a Pavla též památka všech ostatních sv. apoštolů, a to obyčejně o sobě; pouze dvakrát jsou ještě dva spolu: sv. Filip a Jakub (mladší) a Šimon i Juda. Svátky apoštolů Páně jsou po veškeren rok rozděleny, tak že téměř každého měsíce památka některého z nich se koná. Památné ty dny bývaly druhdy svátky zasvěcenými, nyní však jest dnem zasvěceným pouze svátek sv. Petra a Pavla. Ostatní jsou svátky druhé třídy a jen sv. Jan Evangelista má svou oktávu. Mají každý své hodinky a svou mši. Dle pořadu roku církevního připadají takto:

1. V adventě sv. Tomáše, příjmím Blížence (Didymos); jest to onen apoštol, který věřiti nechtěl, že Kristus Pán vstal z mrtvých. Kázal na východě v rozličných krajinách, v Medii, Persii, Karamanii, Hyrkanii, Baktrii a jiných a přišel až do východní Indie. Od něho tam odvozují Nestoriáni (křesťané Tomášovi, Tomáševci) původ svůj. Že zemřel smrtí mučednickou a že ostatky jeho ve 4. století v Edesse chovány a vysoce ctěny byly, v tom téměř všickni staří se shodují. Dle Martyrologia římského byl v Kalamíně (Meliapur ve Východní

Indii) na rozkaz králův kopími proboden; od-
tud tělo jeho do Edessy a pak do Ortony
v Itálii přeneseno jest; památka toho přenesení
jest v seznamu mučedníkův římských 3. čer-
vence. Latinská (Římská) Církev slavi památku
jeho 21. prosince, řecká 3. června.

2. Sv. Jan, apoštol a evangelista, miláček
Páně, jenž při poslední večeři hoden byl na
prsou Páně spočívati; jemuž Pán, umíraje na
kříži, nejdražší co měl, doporučil, Matku svou;
jí pak jeho, místo sebe, za syna. Byl nejmladší
z apoštolů, bratr Jakuba staršího a panic; též
jediný, který zemřel smrtí přirozenou, dosáhnuv
vysokého stáří, ačť mučení a pronásledování
neušel. Byl jedním z prvních apoštolů Páně a
hned následoval pozvání jeho, věrným zůstáváje
potom navždy, i v nejhroznější době utrpení,
kdy druzí se rozprchli. Následoval Mistra až
do domu radního, až pod kříž; proto požíval
vždy zvláštní úcty. Církev koná památku jeho
27. prosince a staví jej co nejbližše nebes králi,
poněvadž nejen slovem, ale i perem (svými
spisy) o něm svědčil. Jest slavností druhé třídy
s oktávou.

Zvláštní památka koná se v Církvi na
den sv. Jana Ev., že se žehná víno a posvěcené
potom věřícím ku pití podává v některých
krajínách s přáním: „Pij lásku sv. Jana“ (bibe

amorem sancti Joannis). Též lidé do chrámu víno si přinášejí a posvěcené potom doma pijí. Obřad tento nezdá se v Církvi býti velice starým, neboť ve starých obřadních formulářích o něm nikde zmínka se nečiní. Trvá (dí Gretser de bened. l. 2. c. 38.) podáním (existit ex traditione). Zakládá se prý na zázračné události ze života sv. Jana.

Když totiž sv. Jan biskupoval v Malé Asii, v Efesu, a tamní pohany na víru křesťanskou obracel, nabídl se mu jeden vzácný pohan, jménem Aristodémus, že v Krista uvěří a pokřtí se dá, jestliže Jan říši vína jedem napuštěného bez uškození vypije. Sv. Jan, pamětliv jsa slov božského Mistra: „A pak-li by co jedovatého pili, neuškodí jim“ (Mar. 16, 18.) a z lásky k duši, aby ji zachránil, vzal číši, požehnal sv. křížem a vypil, a nápoj neuškodil mu. Na památku této události žehná se víno a pije; a sv. Jan vypodobňuje se též s kalichem, z něhož had vylézá. Proto také Církev, žehnajíc víno, modlí se a prosí Boha, „aby ráčil nás ode vší úhony těla i duše zachovati a těm, kdož z tohoto vína píti budou, časného požehnání uděliti a je do života věčného uvoditi“. Patrně, že tím připomíná Církev hlavní povinnost naši, totiž lásku k Bohu a k bližnímu,

jížto sv. Jan jest vzorem a kterou až do pozdního věku svého slovy i skutky kázal.

Dne 6. května jest ještě jeden svátek sv. Jana, totiž „před branou latinskou“ (sti Joannis ante portam latinam); ustanoven jest na památku, že v druhém pronásledování Církve Boží, za císaře Domiciána, i sv. Jan do Říma volán jest a tam před branou latinskou do kotle s vařícím olejem hozen, odkud zdráv a neporušen vyšel, načež na ostrov Patmos vypovězen jest.

3. Sv. Matěj (Mathias), dříve ze 72 učedníků Páně, potom na místo Jidášovo zvolený apoštol. Kázal evangelium Kristovo v Judsku a v Kappadocii, později v Nubii a Abyssinii, a zemřel smrtí mučednickou. Ostatky jeho přinesla sv. Helena, matka Konstantina Velikého, do Říma; část jich chová se nyní v Římě v chrámě Matky Boží Větší a část v Trevirech. V katolické Církvi koná se památka jeho 24. února, v roce přestupném 25.; v církvi řecké dne 9. srpna.

4. Sv. Filip a Jakub Mladší. Památka jejich koná se 1. května.

Sv. Filip pocházel z Betsaidy; byl hned na začátku, když Pán Ježíš od sv. Jana Křtitele odcházel, k apoštolskému úřadu povolán a přivedl též hned svého přítele Nathanaele (Bar-

toloměje). Dle Theodoretta (ad Ps. 116.) kázal ve Frygii, dle jiných v Hoření Asii a Skythii. Svorně vypravují staří, že v Hierapoli smrtí mučednickou život svůj dokonal ve stáří 87 let; byl totiž ukřižován a vise na kříži ukamenován. Tělo jeho nalézá se nyní v Římě. Řekové konají památku jeho 14. listopadu; římská Církev 1. května, spojujíc ji se svátkem sv. Jakoba Menšího.

Sv. Jakub Mladší, syn Kleofášův (Alfeův) a Marie, sestry Matky Páně; tedy bratranec Ježíše Krista; proto také bratrem Páně zván. Stal se v Církvi znamenitým; Pavel nazývá jej (Gal. 2, 9.) s Petrem a Janem sloupem Církve; byl prvním biskupem Jerusalemským, od křesťanů i Židů vážen a pro svou neúhonnost spravedlivým zván. — Když apoštolé se rozešli, byl ustanoven, aby zůstal v Palestině (Jerusalémě) a tamní církve jakožto vrchní pastýř spravoval. Činil tak horlivě až do své smrti, kteráž se r. 63 udála. Byl totiž z rozkazu vysokého kněze Anána, když prokurátor Festus byl zemřel a nástupce jeho Albinus ještě na cestě byl, s některými vzácnými křesťany z nenávisti na smrt ukamenováním odsouzen, kterýžto ortel byl na něm ihned vykonán. Poněvadž pak, kamenován jsa, hned nezemřel, valchář jeden palicí svou do smrti jej ubil; proto

s palicí se vyobrazuje. Dle jiných byl s chrámu svržen a potom teprv ubit. Proto snad do nedávna bylo po vlasti naší zvykem, na den sv. Jakoba (1. máje) s vysokého místa (na př. se štítu domu některého) shazovati ověnčené zvíře (obyčejně kozla) a je potom na zemi dobíjeti.

Že Církev katolická koná památku obou těchto apoštolův zároveň, stalo se proto, že ostatky obou papežem Pelagiem téhož dne v basilice dvanácti apoštolův v Římě uloženy byly. V noci Filipo-Jakubské (posledního dubna, před 1. květnem) bývaly rozličné pověry prováděny, jakož až dosud téměř po všech krajinách vlasti naší bujná mládež let čarodějnic napodobuje a provádí.

5. Sv. Jakub Větší (s. Jacobus Major), 25. července; byl syn galilejského rybáře Zebedea a matky Salomy, bratr evangelisty sv. Jana. Jakub a Jan náleželi k prvním učedníkům Páně, jež on při rozličných případnostech vyznamenal (Mar. 1, 29.; 5, 37.; Luk. 8, 51.; 9, 28). Spasitel sám nazval je Boanergés čili syny hromu, čímž, dle vykladačů, se naznačiti měla rázná jejich povaha. Byliť mužové síly a osvědčovali v pravdě mužnost a sílu (Luk. 9, 51—56; Mat. 20, 20—23; Mar. 10, 35—40.). Apoštolská činnost jeho byla znamenitá, ježto Herodes Agrippa ještě před sv. Petrem kázal jej zatknouti

a mečem popraviti, aby se, jak Písmo dí, Židům zavděčil (Sk, 12, 1—3.). To stalo se nepochybně r. 42., kteréhožto roku i Petr z Jerusalema prchl. Církev koná památku jeho 25. července.

6. Sv. Bartoloměj (Bartholomaeus, t. j. syn Tholomaeův čili Tholmaiův). Všickni vykladači za to mají, že Nathanael a Bartoloměj jedna a táž osoba jest, ačkoli Jan Bartoloměje nejmene, nébrž jen Nathanaela; avšak praví o něm, že Filipem k Ježíši přiveden jest (1, 45.). Kázal evangelium v rozličných krajinách východních a přišel až na hranice Indie; ač že touto Indií šťastná Arabie anebo země Jemen rozuměti se má. Odtud odešel do severozápadní Asie, kdež v Hierapoli Frygické s Filipem se sešel. Kázal též v Lykaonii a Armenii Větší, kdež i smrt mučednickou podstoupil. Byltě v městě Albanopoli za živa z kůže svlečen a pak obráceně ukřižován jest. Dle Theodora Lectora daroval císař Anastasius jeho ostatky městu Durasu v Mesopotamii; dle Řehoře Turonského přišly před koncem 6. století na ostrov Lipari u Sicilie, odtud r. 809. do Beneventu a posléze (dle Baronie) r. 983 do Říma, kdež v porfyrovém pomníku v chrámě téhož svatého na ostrově řeky Tibery odpočívají. Památka jeho koná se v Církvi 24. srpna.

7. Sv. Matouš, apoštol a evangelista (s. Matthaeus, příjmím Levi), syn Alfeův, před svým apoštolstvím celník v Kafarnaum. Povolán byv slovy: „Pojď za mnou“, ihned opustil vše a šel za Ježíšem Kristem. Zdá se, že po smrti Páně ještě dlouho v Palestině působil a potom k jiným národům se obrátil. Podání kladě jeho apoštolování do Šťastné Arabie, kde i smrtí mučednickou zemřel. Byl oštěpem u oltáře proklán, anebo (dle jiných), u oltáře sekerou stát. Církev slaví památku jeho 21. září.

8. Sv. Šimon a Juda Tadeáš. Sv. Lukáš nazývá Šimona zelotes, t. j. horlitel; sv. Matouš a Marek zovou ho Kananejským. Příjmí „horlitel“ značí jeho horlivost pro zákon Boží a „Kanejský“ značí totéž, nikoli že byl snad z Kaany Galilejské neb Kanaanu. Pocházel dle Theodoretů ze Salima, pokolení Zabulon neb Neftali. Dle Nikefora (2, 40.) kázal v Egyptě, Severní Africe a na ostrovech Britských; dle jiných s Judou Thaddaeem v Persii a Babylonii, což pravdě podobnější jest; odtud památka jejich v Církvi téhož dne. Byl v městě Suaniru ukřižován. Památka jeho s Judou Tadeášem koná se v Církvi 28. října.

Judas, též Lebbaeus neb Thaddaeus zvaný což dle hebrejštiny znamená „srdnatý“, „zmužilý“, byl bratr Jakoba mladšího (Luk. 6, 15.

Sk. 1, 13.) a tudíž bratrancem („bratrem“) Páně. Hlásal slovo Boží v Judsku a Galileji, v Samařsku a Idumaei, posléze v Arabii, Syrii, Mesopotamii a Persii; konečně v Edesse a Assyrii; když pak odtud se vracel, podstoupil smrt mučednickou někde ve Fenicii, buď v Bejrutě neb Aradě.

9. Sv. Ondřej (s. Andreas) z Bethsaidy, syn Jonášův a bratr Petrův, první z apoštolův Páně (protokletos, první povoláný). Dle Origena kázal ve Skythii, dle Hieronyma též v Achaji (Řecku); dle jiných snad ještě na jiných místech. Zemřel v Patrasu v Achaji na kříži polehmém (X, crux decussata). Roku 357 bylo tělo jeho přeneseno do Cařihradu do chrámu sv. apoštolův, odtud pak, snad as r. 1204, když Cařihrad skrze Franky byl dobyt, dostalo se do města Amalfi v Italii, kde až dosud odpočívá. Částky z něho mají i jiné chrámy, jako v Miláně, Nole, Brescii. V Církvi slaví se 30. listopadu.

10. Dne 15. července slaví Církev ještě jeden svátek apoštolský, „Rozeslání apoštolův“ (Divisio apostolorum). Podání vypravuje, že svatí apoštolové, dříve než se do všeho světa rozešli, losem prý svět mezi sebe rozdělili, kam by kdo jíti a kde sv. evangelium hlásati měl. (Alzog děj. círk. §. 49.) Dříve však, než se rozešli, sestavili křesťanům vyznání víry,

aby věděli, co věriti a čeho se držeti mají; odtud vyznání to slove „apoštolským vyznáním víry.“ A to jest základem všem pozdějším vyznáním víry. Že by každý sv. apoštol jeden článek víry byl přidal, na pravdě se nezakládá. Rozchod apoštolův stal se as roku 12. po Nanebevstoupení Páně. Počátek svátku toho klade se, jak Durandus z Mende (*Rationale div. offic.* 7, 15.) svědčí, do druhé polovice 13. století.

Jiní kladou za základ té slavnosti rozlišení kostí sv. knížat apoštolských Petra a Pavla, kteréž se stalo prý za papeže Sylvestra I. a císaře Konstantina Velikého ve 4. století. Durandus vypravuje takto: Když byl císař Konstantin Veliký ke cti obou sv. apoštolův v Římě chrámy vystavěl a papež Sylvester kosti jejich od sebe rozlišiti chtěl: přispěl mu prý nebeský hlas ku pomoci, řka: „větší náleží kazateli, menší rybáři,“ — a toho hlasu poslušen jsa, ustanovil prý papež jedny pro chrám sv. Petra, druhé pro chrám sv. Pavla.

b) Všickni svatí apoštolové mají své odznaky, s nimiž se vypořádávají a dle nichž se poznávají; jsou to buď nástroje mučednictví, anebo odznaky úřadu jejich. Tak na př. sv. Petr má klíče, knihu, kříž, kohouta, loď; knihu, že psal dva listy; kohouta, že Krista zapřel a hlasem ptáka toho ku pokání povzbuzen byl.

Tak i sv. Pavel, i ostatní sv. apoštolé mají odznaky své; evangelisté dle začátku svých evangelií.

§ 293.

Svátky sv. evangelistů a jiných světců, kteří v Církvi též jménem apoštolů poctěni jsou.

a) Čtyři jsou evangelisté; avšak dva z nich, Matouš a Jan, náležejí k apoštolům, a o nich svrchu již promluveno jest; zbývá sv. Marek a Lukáš.

b) Církev ctí památku i těch, kdož, jsouce žáky apoštolskými, nejen slovem, ale i písmem království Boží šířili a jmenovitě život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista popsali. K těm náleží přede vším sv. Marek, anebo lépe Jan Marek (Joannes Marcus) zván (Sk. 12, 12. 25.), syn jisté Marie, kteráž v Jerusalemě dům měla (Sk. 12, 12.). Konal s Pavlem a Barnabášem první apoštolskou cestu na ostrov Cypr, z Perge však se od nich zpět do Antiochie Syrské a dále do Jerusalema vrátil. Později s Barnabášem konal úřad apoštolský na témž ostrově Cypru. Když však Pavel poprvé v Římě uvězněn byl (as r. 61—63.), stál mu k ruce a poslán od něho ve věcech evangelia do Asie.

Evangelium své psal pod dozorem Petrovým (proto slove vykladačem Petrovým) a od něho byl též poslán do Alexandrie v Egyptě, kdež patriarchální čili biskupskou stolicí založil. Dle Hieronyma tam také pochován byl; r. 815. však Benátčané ostatky jeho do Evropy přenesli a v nádherném chrámě svém (svatého Marka) na hlavním oltáři uložili. Zemřel smrtí mučednickou byv od pohanů městem smýkán a ukamenován. Památka jeho koná se 25. dubna

c) Důležitým se stanoviska svatých obřadů jest processí čili průvod na den sv. Marka.

Kajicný průvod ten zavedl papež sv. Řehoř Veliký nastoupiv úřad svůj, aby vyprosil na Bohu odvrácení moru, který v Římě po veliké povodni r. 590 vypukl, a i jeho předchůdce Pelagia a přemnoho jiných křesťanů zachvátil.

Jak z modlitby sv. Řehoře o úmrtnosti (de mortalitate) se jeví, konán později průvod proti moru jakožto „litanie sedmitvárná (litania septiformis)“ tímto způsobem: Věřící vycházeli ze sedmi rozličných chrámů římských, rozděleni od sebe po stavích. Tak ůte se: „Litanie (průvod) duchovních (klerikův) vyjdiž od chrámu sv. Jana Křtitele; litanie mužův od chrámu bl. mučedníka Marcella; litanie mnichův od kostela mučedníkův Jana a Pavla; litanie služebnic Božích od sv. Kosmy a Damiana; litanie

manželek (žen vdaných) od kostela bl. prvo-mučedníka Štěpána; litanie vdov od chrámu bl. mučedníka Vitalisa; litanie chudých a dětí od kostela bl. mučednice Cecilie.“ Na den sv. Marka vycházeli však všickni věřící z téhož domu Božího: „Z chrámu bl. Vavřince mučedníka, kterýž se nazývá Luciin, vykročivše spěchejme ku sv. Petru, knížeti apoštolskému, vroucně Boha zpěvy a duchovními písněmi vzývající.“

d) Účelem průvodu na den sv. Marka uvádí se toto: „Věřící mají Boha za odpuštění svých hříchů prositi, jemu za obdržená dobrodiní děkovati, jej za milosrdenství prositi a živě si připomínati, jak ve všech života potřebách na Boha spoléhati a k němu jedině se utíkat máme.“ (Cfr. Alcuin de lit. mag.). Vším způsobem však má při něm převládati smysl kající; odtud fialová barva jak při mši, tak při průvodu (korouhve fialové); odtud i modlitby, jež k důvěře v Boha povzbuzují (též čtení Jak. 5, 16. . . . Luk. 11, 5. nn.). — Jen v kostelích, kde sv. Marek jest patronem, běře se mše při průvodu ze svátku sv. Marka (S. R. C. 23. Maji 1603.). Byť pak svátek sv. Marka na jiný den se přenesl, odbývá se processí přece téhož dne. Kdyby však památka sv. Marka připadla

na hod Boží Velikonoční, odloží se processí na následující den třetí, totiž na úterý.

e) Tento průvod nazývá se, aby se rozeznával od průvodů o dnech prosebných, průvod větší (*Litania major*), ony pak průvody menší (*litaniae minores*). Takto nazývány již za času Řehoře Velikého; proč, nesnadno určit; snad že více lidí k němu se scházelo, anebo, že se snad dále šlo, než obyčejně. (Binterim IV. sv. 1. díl str. 573.). Vším způsobem nemá toto pojmenování žádné důležitosti do sebe, neboť již synoda Mohučská od r. 813. pojmenovala i průvody prosebných dní týmž jménem. Jinak bývá nazýván též „*Litania Romana*“, poněvadž ta pobožnost po ostatní Církvi z Říma se rozšířila.

Poznámka. Promluvíme tuto ještě něco o posvátných průvodech v Církvi vůbec a o průvodech dnů prosebných zvlášť: Průvody čili processí (*supplicationes s. litaniae*) k tomu jsou, abychom tělesného i duchovního dobrého na Bohu vyprosily. Jsou velice staré (S. Chrysost. orat. contr. lud. et theatr.; s. Basilius ep. 207. al. 63.; S. Ambros. ep. 40. ad Theodos. n. 14.). — Nejznamenitější z nich a Církví předepsané jsou průvody na den sv. Marka a o třech prosebných dnech po páté neděli po velkonocích.

Průvody o prosebných dnech pocházejí

z Francie, od sv. Mamerta, biskupa Vienne-
ského, kterýž je byl nařídil a také konal, když
tamní krajina mnohými pohromami stihána
byla. Nyní se konají u veškeré Církvi. Účel
jejich jest týž, jako o průvodu sv. Marka. Tyto
dny prosební slovou též křížovými, od kříže,
který při nich napřed se nese. Mše v missálu
jest táž, jako o průvodu sv. Marka. V mimo-
řádných případnostech a z vyššího rozkazu neb
svolení může se při nich i nejsvětější Svátost
nésti; děje-li se to, slove ten průvod bohonos-
ným (řecky theoforický).

Mimo průvody tuto uvedené mohou i mi-
mořádné průvody nařízeny býti; jako bývá na
př. o milostivém létě (byl r. 1875.), nebo v čas
moru, války, velikého sucha a jiných pohrom
zemských.

Způsob, kterým průvody ty se konají, jest
obřadní knihou předepsán. Cestou prozpěvují
se litanie o Všech Svatých. Na den sv. Marka
a ve dny křížové koná se u nás čtvero zasta-
vení; při každém se čte začátek evangelia je-
dnoho ze čtyř evangelistů, na význam, že e-
vangelium do všech světa úhlů se hlásalo, a že
všemohoucí Bůh veškero tvorstvo na všech
světa stranách řídí a zachovává. Po čtení evan-
gelia koná kněz modlitbu, ve kteréž prosí, aby
Bůh na přimluvu sv. evangelistů nás vyslyšeti

a úrodu zemskou od pohrom chrániti a jí požehnati ráčil; načež kropí a žehná lid i osení.

Korouhve č. chorúhve (od choros, sbor, znak sboru), jež o průvodech obyčejně napřed se nesou, mají původ od prvního křesťanského císaře Konstantina Velikého (r. 311.). Hlavní jeho korouhev slula labarum, se začátečnými literami slova Christos $\times^P$ svrchu a příční žerdí způsobem kříže. Odtud kříž na korouhvích, že jen pomocí kříže do nebe se dostaneme; kříž jest vůdcem k nebi; obrazy svatých na korouhvích mají povzbuzovati nás, bychom po příkladu jejich za Kristem kráčeli a v životě ho následovali.

d) Svátek a památka sv. Lukáše, evangelisty (Lucas čili Lucanus). Sv. Lukáš pocházel ze Syrie (Antiochie) a byl povoláním svým lékařem; dle dějepisce Nikefora též malířem; proto se též vyobrazuje s obrazem Rodičky Boží. Čítá se ku 72 učedníkům Páně. Jsa původně pohan, přestoupil na židovství a odebral se do Palestiny. Když Pavel poprvé do Evropy šel, zdržoval se Lukáš v Troadě a doprovodil odtud apoštola do Filippi (v Makedonii) odtud pak (ale po druhé již cestě apoštolově do Evropy) zpět do Jerusalema a zůstal potom stálým společníkem jeho. Pod jeho dozorstvím psal též

své evangelium i skutky apoštolské. Hlásal evangelium v Dalmacii, ve Vlaších, v Makedonii. Dle Baronia (k roku 61.), který k jiným starým spisovatelům se táhne, zemřel Lukáš v městě Patras v Achaji (Řecku) smrtí mučednickou. Církev slaví památku jeho 18. října.

e) Jsou ještě jiní svatí muži, jež Církev ctí jménem apoštolů, jako: sv. Barnabáš, příbuzný a průvodce sv. Pavla na první apoštolské cestě jeho (11. června); Timotheus a Titus, žáci sv. Pavla; onen byl biskupem v Efesu (24. ledna), tento na Kretě (6. února), i jiní. Všecky svátky jejich, mimo mši svou a hodinky nemají nic zvláštního do sebe.

2. Svátky svatých mučedníkův.

§. 294.

a) Pán a Spasitel náš, Ježíš Kristus, položil život za pravdu; bolestný a potupný kříž jest odznakem jeho. Praviltě sám: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne.“ (Mat. 16, 24.) Předpověděl i apoštolům, že zde na světě nátisk míti budou; ano, že přijde hodina, kdežto každý, kdo je zabije, domnívati se bude, že by tím Bohu sloužil; ale to učiní, pravil, že nepoznali ani Otce, ani mne. Jan 16, 2. 3. A skutečně

také všickni sv. apoštolé, vyjma sv. Jana, položili život za Ježíše Krista a pravdu jeho.

b) Jejich příkladu následovali přemnozí jiní. Zvláště první tři století poskytují obraz hrdinného zápasu pravdy se lží, světla se tmou, svatého, křesťanského života s pohanskou rozmařilostí a nevázaností, ačkoli Církev není nikdy bez boje a každá doba má své hrdiny, své mučedníky; a tak i doba naše; neboť peklo neustává nikdy bojovati proti nebi, hřích a zlošť proti ctnosti a svatému životu.

c) Máme přemnoho hrdin, Bohu díky, ve svaté Církvi, kteří pravdivost učení Kristova krví svou zpečetili. Slovou v Církvi mučedníci a jsou přemnozí obojího rodu. Cizím slovem (řeckým) slovou martyres, což znamená svědkové pravdivosti svaté víry křesťanské (testes fidei). Více již člověk pravdivosti té které věci dosvědčiti nemůže, než když život za ni položí; toť to nejdražší, co člověk má zde na světě; nic dražšího z časných věcí dáti nemůže. Proto bývali tací svědkové Církvi vždy velice ctěni a u vděčné paměti chováni. Památka jejich umučení a smrti každého roku v Církvi se opakovala a slula dnem narození (natalitia) pro slávu věčnou; na jejich hrobích oltáře stavěny a nejdražší oběť přinášena; sluly „memoriae“ — památky, též martyria (mučennictví);

ostatky jejich (reliquiae) do oltářů kladeny; odtud spodek oltáře slul tumba, rakev; k nim i pouti konány (stationes, zastavení, štace); též dějiny jejich umučení zaznamenávány jsou a ve shromážděních čítány (acta Martyrum, martyrologia); hymny jim na počest skládány a chvalořeči k jejich oslavě, zvláště o výročních slavnostech, konány jsou.

d) Úcta k nim byla veliká již za živa, ještě větší po smrti; a nebylo divu, že lid věřící k nim láskou a úctou zahořel; nebo přehrozná a přeukrutná byly muky, jež snášeti musili, a zdá se, jako by peklo samo bylo štvalo převrácené mysli pohanův, aby nových a nových muk vynalézali. Dokladův o tom poskytují hojně „děje sv. mučedníkův“ (Acta martyrum) a rozličná „Martyrologia,“ (u Řekův Menologia zvaná); též sbírky životopisů a mučednictví jejich *).

*) Sem spadají tyto spisy; Rainart, Acta primorum Martyrum sincera et selecta ex libris cum editis, tum Mss. collecta, eruta vel emendata, notisque ot observationibus illustrata. Parisiis 1689. in fol. — Též jeho spis: Historia persecutionis Vandalicae (Victor Vitensis). — Dále: Steph. Evod. Assemani: Acta ss. Martyrum Orientalium et Occidentalium, též do češtiny přeloženy: Pravé dějiny sv. mučedníkův východních; podle P. Zingerle přeložil Ant. Dudík, kněz diecése Olomúcké. Dědictví Cyrillomethod. č. 4. rok 1858. Utrpení a smrt některých sv. mučedníkův prvních tří století. Od Šim. Bernarda Vrány. Nákladem Dědictví svatojanského. R. 1840, „Životy Svatých“ od Hu-

§. 295.

Zasvěcený svátek sv. Štěpána.

a) Hned po radostném hodů Božím vánočním koná Církev slavnostným způsobem památku sv. Štěpána, prvního krvosvědka Božství Kristova a pravdy křesťanské.

b) Stephanos jest slovo řecké a znamená věnec, korunu; též korunu cti a slávy, již vítězové u Řekův v národních hrách (zápasích) korunováni bývali. Právě přiměřené jméno pro hrdinu, který první pro Krista život položil; proto slove též „Protomartyr,“ „prvomučedník.“

c) Sv. Štěpán byl jedním ze sedmi jahnů (diakonů) a bývá jmenován prvním; nepochybně že byl z nich nejznamenitějším; Písmo svaté také o něm dí, že byl „muž pln víry a Ducha svatého“ (act. 6, 5.), což o žádném z ostatních nepraví, a což viděti jest také ze života a počínání jeho. Velmi vhodně Církev sv. položila památku jeho hned po Narození Páně, že nejen slovem, ale i krví svědčil o Božství Kristovu; velmi důstojně stojí tedy první v družině jeho. Sv. Bernard nazývá svátek sv. Štěpána, jako i následující dva, svátky provázejícími (festum

gona Jana Karlíka, vydané týmž Dědictvím jakož i „Církev vítězná“ od Fr. Ekerta, „Církevní rok“ B. M. Kuldy. — Wiesemanova Fabiola; Newmannová Kallista a j.

concomitans) a praví, že Církev moudře tak ustanovila. (Op. vol. II. p. 72.) Sv. Štěpán svědčil slovem a krví; sv. Jan slovem a písmem, a Mláďátka jen nevinnou krví svou. Dle Augustiho (1. Bd.) vyjadřuje staré rčení spojení obou svátků (Narození Páně a sv. Štěpána) takto: „Včera narodil se Kristus na zemi, aby se dnes narodil Štěpán v nebi.“

d) Slavnost sv. Štěpána v Církvi jest velice stará, starší na východě, než na západě; neboť již Řehoř Nyssenský, Eusebius z Emisy a sv. Jan Zlat. zanechali nám řeči o této slavnosti; ano, mluvíť o ní již spisovatel apoštolských konstitucí (kn. VIII. c. 33.); původ její jest tedy třeba hledati v církvi východní.

e) Na západě začala konána býti nejprv v Ankoně. Sv. Augustin (serm. 223. al. 32. de div.) vypravuje, že jistý plavec z Italie, který již v Krista věřil a v Jerusalemě pokřtěn byl, právě k tomu se naskytl, když sv. Štěpán byl kamenován, a že kámen, který o loket sv. Štěpána se odrazil a dále odletěl, zdvihl a na památku u sebe schoval; vyšším vnuknutím potom rozkázáno mu, aby týž kámen v Ankoně uložil, což prý bylo podnětem, že tam slavnost sv. Štěpána dříve konána jest, než jinde. Avšak dalšího rozšíření nabyla slavnost teprv nalezením ostatků sv. Štěpána.

f) Toto nalezení klade se na rok 415. a Církev koná paměť této události dne 3. srpna (festum inventionis sancti Stephani protomartyris — slavnost nalezení sv. Štěpána). Dle vypravování sv. Augustina (o Městě Božím kn. 22. hl. 8.), který za pravdivost jeho ručí, byl jistý kněz, jménem Lucian, ponuknut viděním, aby hrob sv. Štěpána u Jerusaléma hledal. I učinil takto a našel jej skutečně; Gamaliel totiž (Sk. 5, 34. a 22, 3.) vzal ostatky ukamenovaného Štěpána a pochoval je na statku svém blíže Jerusaléma. Roku 415. kopal nadzminěný kněz Lucian na témž místě a našel ostatky ty. Na kameně, který hrob přikrýval, stálo hebrejsky jméno Stephanos. Když pak biskup Jan Jerusalemský věc pilně byl ohledal, přeneseny ostatky do Jerusaléma, do chrámu na hoře Sioně; některé pak částky byly darovány chrámu v Kafargamale, kde onen Lucian knězem byl.

g) Z Jerusaléma přinesl potom r. 416. španělský kněz Orosius, Lucianův přítel a spolubojovník proti pohanství a kacířům Pelagianům, několik částek těchto ostatků do Spaněl a Gallie a hledíce jednak k divům, jež úcta sv. Štěpána v zápětí měla, jednak k řeči biskupa Fausta z Rhegia (Rhiez) můžeme souditi, že již tehdaž

památka sv. Štěpána slavnostným způsobem konati se počala.

h) Dvě léta později obržela i Afrika mnichem z Jerusaléma přicházejícím částky ostatkův sv. Štěpána, načež následkem nových divů v Uzale, Utice, v Hipponě a na jiných místech přiměřená slavnost nařízena jest. (Binterim V. 1.). Slavnost tato nalézá se ve starých kalendariích Karthaginském a Polemia Sylvia; ve Svátostnících Leona, Gelasia a Gregoria, jakož i v gothickém missále, kterýž nad to má zvláštní požehnání, „lidu o slavnosti sv. Štěpána,“ z čehož patrně, že slavnost tato náležela ku slavnostem hlavním. Byť v ustanoveních Bonifaciových o ní zmínka se nečinila, nalézá se přece u Chrodeganga z roku 762., v slavnostním kruhu synody v Cáchách z roku 809. a v kapitulariích Basilejského biskupa Hetta z r. 822. (Marzohl a Schneller, Liturg. IV. str. 175.)

i) Slavnost sv. Štěpána jest slavnost veřejná, dvojnásobná, II. třídy, s oktávou; avšak od polovice II. století spojuje se s touto slavností též připomínka všech ostatních sv. mučedníků (Commemoratio omnium sanctorum martyrum), bezmála z toho důvodu, aby památka všech sv. mučedníkův s památkou vůdce jejich se spojila.

k) Připomenouti jest též (Slovn. cír. Wetzer

etc. X. str. 362.), že v některých krajinách, na př. ve Švýcařích, na den sv. Štěpána podává se věřícím svěcené víno k pití se slovy: „Pij statečnost sv. Štěpána ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ — O tomto zbožném obyčeji mluví se sice v některých sbírkách církevních žehnání (benedikcí) (Einsiedeln 1685, Kempten 1705, u Gelasia); avšak žádná obřadní kniha církevně ho neschválila; Pasovský biskup Oldřich zakázal jej přímo. (Conc. Passov. a. 1470, c. 38.) Zdá se, že zbožný obyčej ten přenesen jest ze slavnosti sv. Jana; či má jim tam víno znamenati snad sílu?

§ 296.

Svátky ostatních sv. mučedníkův.

a) Církev svatá čítá preveliký počet sv. mučedníkův, jež možno přirovnati hvězdám na nebi. Avšak jako na hvězdnatém nebi mnohé hvězdy většími se zdají býti a jasněji se třpytí než jiné: tak i mezi svatými mučedníky hned od počátku byli mnozí, kdož zvláštní hrdinností a hlubokostí víry se vyznačovali, a proto více, než ostatní, ctěni byli, zvláště, čím době apoštolské byli bližší. Ku nejznamenitějším světcům nejstarší doby náležejí tito:

1. Sv. Klement Římský, třetí nástupce sv.

Petra; zemřel as roku 103. za císaře Trajana, 23. listop. na Krimu, č. Chersonesu Taurickém, ponořem do moře, kotvicí o hrdlo uvázanou.

2. Sv. Ignác, biskup Antiochenský v Syrii; císařem Trajanem odsouzen a do Říma poslán, aby v amfítheatru (Colossaeum) lité zvíři předhozen byl; což se také r. 107. stalo. Památka jeho koná se 1. února. Slove též Theophoros, t. j. Bohonositel.

3. Sv. Justin, mudřec a mučedník, z rozkazu císaře Marka Aurelia Antonína, filosofa, r. 167. v Římě stat. Památka jeho obnovuje se každého roku 13. dubna.

4. Sv. Polykarp, biskup Smyrenský, žák sv. Jana a poslední žák apoštolský; r. 166. ve ve Smyrně pálen a na konec proboden. Slaví se 26. ledna.

5. Sv. Irenej (Irenaeus), biskup Lugdunský (Lyon); sešel za Septimia Severa smrtí mučednickou v Lugduně, roku 202. Památka jeho 4. července; psal řecky, jsa rodem Řek.

6. Sv. Cyprian, biskup Karthaginský, okrasa biskupův a Církve; za císaře Valeriana r. 258. v Karthagině stat. Dokonal slavný život 12. října.

7. Zvláště znamenité jest mučednictví sv. Vavřince (Laurentius), jahna římského, průvodčího a přísluhovatele papeže Xysta II.

byltě za času císaře Valeriana r. 258. v Římě za živa upálen. Památka jeho slaví se 10. srpna a jest slavností dvojnou, druhé třídy, s oktávou.

8. Dotkneme zde ještě sv. Blažeje (s. Blasius), biskupa a mučedníka, poněvadž v den památky jeho zvláštní požehnání se udílí. Sv. Blažej byl biskupem v Sebastě v Armenii a podstoupil smrt mučednickou as r. 316. Byl sťat. Památka jeho 3. února.

Požehnání, jež o jeho svátku věřícím se dvěma posvěcenými a křížem svázanými voskovicemi se udílí, zakládá se na události ze života téhož světce, dle které zázračně uzdravil pacholíka, jemuž rybí kost v hrdle byla uvázla a kterýž v nebezpečenství smrti se nalézal (dle Metaphrasta). Vzyván bývá proto v bolestech a nemocích hrdla. Požehnání záleží v tom, že ty dvě svíce věřícímu pod krk levicí křížem se drží, pravice pak nad hlavu se klade, při čemž toto požehnání se říká: „Na přímluvu blahoslaveného (svatého) Blažeje, biskupa a mučedníka, uchovej tě Bůh od nemoci hrdla, i ode všeho jiného zlého ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého. Amen;“ při čemž věřící na konec sv. křížem se žehná. Svíce ty ovšem dříve se světí způsobem v obřadní knize obsaženým.

9. Ku sv. mučedníkům čítají se konečně

také ona nevinná dívka, jež brzy po narození Páně, na rozkaz ukrutného Herodesa, z náručí matek vyrvána a ukrutně usmrcena jsou. Ač bez zásluhy své smrt podstoupila: přece Církev je ctí, předpokládajíc, že jejich vlastní krev, nevinně prolitá, je očistila; proto je postavila také Církev do komonstva nově narozeného, nebeského krále. Památka jejich koná se 28. prosince a jest slavností dvojnásobnou, druhé třídy, s oktávou; Církev nazývá je též vhodně kvítka mučenická, anať o slavnosti jejich pěje (zpěv ku chválám): „Zdráva buďtež kvítka mučennická, jež na samém prahu (počátku) světla pronásledovatel Kristův zničil, jako vichr zkvétající růže.“

Mimo tyto koná Církev po veškerý rok památku ještě přemnohých svatých mučovníkův.

3. Svátky svatých vyznavačův.

§ 291.

O vyznavačích vůbec.

a) Téměř od nejstarších dob rozeznávaly se v Církvi *dvě* třídy svatých a světic Božích. Byli to

1. *mučedníci*, o nichž jsme nyní jednali, a
2. *vyznavači* (confessores).

Někdy rozeznávaly se tři sbory svatých, při čemž apoštolové zvláštní sbor tvořili.

b) Vyznavači sluli původně ti svatí, kteří za doby pronásledování křesťanskou víru před soudci srdnatě vyznali, neutrpěvše žádného tělesného týrání, jmenovitě nepodstoupivše smrt. Brzy však ponětí slova se rozšířilo, a slovem tím, jmenovitě když pronásledování Církve bylo pominulo, naznačovány jsou i ty svaté osoby mužského rodu, jež hlubokostí víry, velikou nábožností a dokonalou mravností, jakož i velikými zásluhami o víru a člověčenstvo (láskou křesťanskou) se vyznamenávaly. A v tomto smyslu stalo se slovo vyznavač v Církvi panujícím; jím tedy rozumí se nyní všickni svatí mužského rodu, vyjma mučedníky.

c) Jméno vyznavač může z věci samé odvozeno býti; opírá se však též patrně o slova Páně (Mat. 10, 32.): „Kdožkoli mne vyzná před lidmi, toho i já vyznám před Otcem svým, jenž jest v nebesích; kdožby pak zapřel mne před lidmi, zapřímť i já ho před Otcem svým, kterýž jest v nebesích.“ Církev připomínajíc sobě svaté vyznavače snaží se tím všecky dobré, zbožné a dokonalé údy svoje v milé paměti a vděčné lásce u potomních křesťanů zachovati. Sem náleží:

1. ti, kdož, jako obrancové víry (apologeti),

anebo církevní otcové (patres ecclesiastici) učestností a vědou Církev hájili a víru Kristovu šířili;

2. kdož nauku spásy k jiným (pohanským) národům nesli a ji hlásili (missionáři), aneb jako sloupové Církve v dobách nevěry a bouře jí hájili a uhájili;

3. muži a jinoši, kteří zvláště svým svatým a neúhonným životem, pravou nábožností a vznešenou ctností víru osvědčovali a v srdcích svých bližních upevňovali.

d) Jestliže Církev rozeznává nad to: vyznavače biskupy (Confessores Pontifices), vyznavače nebiskupy (non Pontifices) a učitele (Doctores): nečiní to proto, jakoby snad jedni více úcty zasluhovali, druzí méně, ježto soud o nich přísluší Bohu a nikoli nám; ale činí tak, aby jednak stav jejich zde na světě, jednak rozličné zásluhy jejich naznačila; neboť vedle papežů, králů a knížat stojí též rolníci, chudí mniši a žebráci. Tu rozhoduje tedy vnitřní cena a vyšší zásluha.

e) Úcta ku sv. vyznavačům nejevila se tak záhy v Církvi, jako ku sv. mučedníkům; avšak tomu netřeba nikterak se diviti, poněvadž mučednictví stálo ovšem výše a za prvních dob hlavně k němu se hledělo; neboť svatost a bezúhonnost za tehdejších dob příslušela ne jed-

nomu, ale mnohým, ne-li všem. Proto jen na mučednících jevila se svatost tehdáž u vyšším stupni a okázaleji. Na jejich hrdinnosti spočívalo takoruka zachování Církve, a úcta k nim chovala v sobě velikou mravní sílu, která jiných věřících ku podobné rekovnosti podněcovala.

f) Přece však potkáváme se dosti záhy v Církvi i s úctou sv. vyznavačův. I svatí apoštolé zajisté nejen proto, že pro Krista zemřeli, byli ctěni, ale že apoštolé byli. Také bylo hned od počátku ukazováno nejen k mučednictví svatých, ale též ku svatosti života jejich a ta byla lidu za vzor před oči stavěna. Tak úcta vyznavačů byla zahrnuta již v úctě mučedníkův.

Avšak již od 3. století nalézají se ve spisích otcův církevních doklady úcty svatých; tak Origenes (de orat. c. 11.; in Cant. 4, 4.; contr. Cels. 1. 8.) již mluví o přimluvě všech svatých Božích; též Cyprian snaží se, touž úctu jak mučedníkům tak vyznavačům získati (c. 37 ad Presbyt. et Diac. de zel. et liv.). Více pak svědectví naskytá se od 4. století. (Hieron. ep. 108 ad Eust. — Vita s. Hilarii. Sozom. 3, 14.). Zvláště úcta k nejsvětější Panně a Matce Boží v této době na povrch vystupuje. — Víme též na západě o sv. Martinu, biskupu Turon-

ském, že, jakmile zemřel, po veškeré francké říši ctěn, ano veškerou zemí za ochrance jejího zvolen byl; též den jeho úmrtí byl po veškeré Francii způsobem svátečním slaven. Od té doby stala se úcta sv. vyznavačův všeobecnější až s úctou sv. mučedníkův téměř v jedno splynula.

g) Vyšší úcta sv. vyznavačův počíná dobře a případně ukončením pronásledování Církve Kristovy od pohanů, poněvadž tou dobou zevní bouře přestaly a tišší církevní život zavládal, čímž ovšem příklad tichých ctností a vzor svatého života tím více ceny nabýval. Do prvních století křesťanských spadá též, že i starozákonné osoby do úcty svatých zahrnuty byly. Že ku veřejně úctě toho kterého světce v Církvi náleží, aby dříve buď za svatého (kanonisace), anebo blahoslaveného (beatifikace) prohlášen byl, známo jest.

Někteří sv. vyznavači požívají úcty u veškeré Církvi, jiní jen v jistých zemích. K těm, již u veškeré západní Církvi všeobecné úcty požívají, náleží hlavně ti, kteří do římské bohoslužby (liturgie) přijati byli a tak v paměti všech navždy zachováni jsou. Může též býti, že ten onen svatý (buď mučedník, neb vyznavač) vyznamenán jest v té které zemi svátkem veřejným, jinde soukromým a obyčejným; to závisí na tom, je-li patronem země, čili nic.

§ 298.

O svátcích svatých vyznavačů zvlášť.

a) Většina svátků v roce, ovšem neveřejných (festa chori) jsou svátky sv. vyznavačů; ano, vyjma Vše Svaté, nemáme ve vlasti naší ani jediného svátku zasvěceného na počest některého svatého vyznavače. Jaksi polovičním svátkem, ale dobrovolným u lidu, jest den svatého Josefa, a i ten náleží spíše do Starého zákona, než do Nového. Jest slavností dvojnásobnou, první třídy a býval až do času císaře Josefa II. svátkem veřejným. Úcta jeho v Církvi ovšem velice slušná a spravedlivá jest. Zvýšil ji ještě blahé paměti svatý otec Pius IX., prohlásiv jej za ochrance veškeré sv. Církve Páně, dekretem 8. prosince r. 1870. Důvod k tomu byl, že Prozřetelnost Boží sv. Josefa k tomu ustanovila, aby byl nejen živitelem, ale i ochráncem tělesenství Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. A ježto v Kristu Pánu veškerá Církev takoruka zahrnuta byla, stal se proto sv. Josef i ochráncem veškeré Církve. V Čechách je sv. Josef patronem zemským od r. 1654, kdy stavové na sněmu shromáždění vyplnivše přání císaře a krále Ferdinanda III., zvolili jej ochráncem království Českého, na poděkování za získaný mír po ukončení války třicetileté

b) Mimo svatého Josefa staly se ještě některé jiné svátky sv. vyznavačův u nás zobecněnými; tak sv. Martina, slavnost dvojnásobná větší. Že nejen v Anglicku, ale i u nás vešlo v národní zvyk, o sv. Martině pečenou husu na stole míti, nikomu není neznámo. Podkovy č. rohlíky svatomartinské pekou se na památku, že světec ten za mladých let byl vojínem a sloužil na koni.

c) Sv. Mikuláše, biskupa v Myře, v Lykii v Malé Asii; památka jeho koná se dne 6. prosince svátkem v Církvi dvojnásobným; má svou mši, i své hodinky.

Sv. Mikuláš (řecky Nikolaos, vítězitel, přemáhatel lidu) byl živ ku konci třetího a na začátku 4. století; za Diokleciana a Maximiána přetrpěl pronásledování a žalář, až Konstantinem Velikým vysvobozen jest. Byl též na prvním všeobecném církevním sněmu v Nicaei (r. 325) mezi oněmi 318 biskupy, kteříž podepsali dekret proti kacíři Ariovi a zesnul brzo na to v Pánu. Tělo jeho přineseno do Vlach, do Bari v Apulii, kdež velice ctěn jest a pouti z daleka k němu konány. Že jest obyčejem i u nás, o sv. Mikuláši dětem nadílet dárky, zakládá se na krásném a šlechetném skutku svatého biskupa, dle něhož udílel tajně oknem chudému otci peníze, aby své tři dcery provdati mohl,

by počestnými zůstanouce, na špatnou cestu nepřišly. Též chodívali večer před sv. Mikulášem mladíci za Mikuláše ustrojení s komonstvem po rodinách, aby zkoumali děti, zdaž se modlí, čili nic; uměly-li, bývaly obdarovány; ne-li, bývaly vymrskány; avšak národní obyčej ten zanikl již téměř, an také pro mnohé nešvary a rozpustilosti, jež při něm nezřídka se dály, i samými úřady zapověděn byl.

d) Mimo tyto jsou znamenití vyznavači ještě čtyři nejhlavnější sv. otcové a učitelé západní Církve: sv. Augustin, biskup Hipponský v Africe, 28. srpna; sv. Ambrož, biskup Milánský, 7. pros.; sv. Jarolím či Hieroným, nejucenenější kněz své doby, 30. září; a sv. Řehoř I. Veliký, papež (590—604), 12. března. Dále sv. Lev I. Veliký, papež (440—461), 11. dubna; sv. Bernard, opat, 20. srpna; sv. Tomáš Akv., 7. břez., sv. Anselm, sv. Bonaventura, a mnoho jiných.

§ 299.

4. Svátky svatých panen a vdov.

I z rodu ženského ctí Církev svatá přemnoho osob, jež buď mučednictvím neb svatým životem se vyznamenaly. Můžeme je rozvrhnouti v tyto čtyři třídy:

1. Svaté panny a zároveň mučednice, které s palmou vítězství nad mukami též lilii své nevinnosti neporušenou zachovaly; vítězství jejich pokládáno za stkvělejší, čím větší útoky na nevinnost jejich od pronásledovatelů činěny byly. Ty požívaly v Církvi zvláštní úcty a váhy a bývaly chvalořečmi velice oslavovány; tak dí sv. biskup Cyprian o nich (de hab. virg. B.): „Tyť jsou květiny Církve Kristovy, krása i ozdoba milosti duchovní, outličká jarost, ne-
tknuté a čisté nádoby cti i chvály, a obraz Boží, jenž nese podobu svatosti Páně.“ Sem náleží sv. Kateřina, 25. listop.; sv. Barbora, 4. pros.; sv. Markéta, 20. července; sv. Anežka, 21. ledna; sv. Cecilie, 22. listop.; sv. Lucie, 13. pros.; sv. Dorota, 6. února a mnoho jiných.

2. Svaté panny, které sice smrti mučednické nepodstoupily, ale panenstvím svým Bohu se zaslíbily a panenský stav bez porušenosti až do smrti zachovaly, věrně mu sloužíce a svatý život vedouce, ať řeholnice, ať neřeholnice. Ty a také byly v Církvi vždy nad jiné světice, vyjma mučednice, ctěny a váženy. A vším právem připisuje se čistotě zvláštní důstojnost; neboť uzpůsobuje člověka, aby patřil na tvář Boží („Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou“), a vynucuje každému, i spustlému člověku, úctu a obdiv; proto dí kniha

Moudrosti 4, 1. 2.: „Ó jak krásné jest čisté pokolení s jasností; nesmrtelná zajisté jest památka jeho; neboť i u Boha známé (ve cti) jest, i u lidí.“

Úplná, dokonalá čistota jest následováním života andělského, a proto slove též andělskou čistotou; jest předuchvácením nebeského života, kde nikdo (dle výroku Páně) se nežení, ni nevďává. V tomto smyslu uváděli apologeti, t. j. obrancové víry prvních století čistotu pohanům za důkaz pravdivosti učení Kristova, velebíce ji svrchovanými chválami, a Církev sama dávala jí na základě Písma svatého vždy přednost před stavem vdovským i manželským. (Conc. Trid. sess. XXIV. can. 10., vztahem k 1. Kor. 7, 8; 32. 34.). Sem náleží sv. Teresie, 15. října; sv. Klára, 12. srpna; sv. Angela Merici, 31. května; sv. Kateřina Sienská, 30. dub. a mnoho jiných.

3. Svaté ženy a vdovy, které buď v manželském anebo vdovském stavu Pánu Bohu věrně sloužily a v ctnosti a svaté víře život svůj dokonaly, jako: sv. Alžběte, 19. listop.; sv. Hedvika, 19. října; sv. Anna, matka Rodičky Boží, 26. července a více jiných.

4. Konečně svaté kajicnice, které dřívější poklesky života svého horlivým pokáním a kajícím životem až do smrti oplakávaly; pří-

klady jsou: sv. Maří Magdalena, 22. července; sv. Marie Egypťská, 3. dubna a jiné.

5. Svátky svatých patronův.

§ 300.

O svátcích sv. patronův vůbec.

a) Svatí v nebi majíce s věřícími na zemi obcování, prospívají jim svými zásluhami i přímlovami u Boha. Avšak jednotliví světcové stojí některým národům, zemím, městům, řeholím, osobám a ústavům blíže, než jiní, a požívají tudíž od nich jakožto ochránci či patronové jejich větší úcty.

b) Jsme údové jednoho těla (Řím. 12, 4. 5.; 1. Kor. 12, 12—36.; Ef. 4, 25.; 5. 30.), jehož hlavou jest Kristus. Cyprian uzavřel s Korneliem smlouvu (ep. 57. cfr. de bapt. Chr.), dle kteréž si slíbili, že i na onom světě se milovati a přítel za přítele přimlouvati se budou. Tak i u jiných sv. Otců (Basil. hom. 20. et 26.; Gregor. Naz. orat. in s. Cyprian.; in Athan. et Basil.; Ambros. de vid. c. 9.; Chrys. hom. 66.; Hieron. a j.), kdež myšlénka o přímlově svatých ještě určitěji naukou, životem (theoreticky i prakticky) vyjádřena jest.

c) Především třeba zmíniti se o patronech

zemských. Již pohané měli ochranné bytosti, genie a hrdiny (héroy). Vyznamenali se který muž láskou a dobrotivostí k lidu svému: stavěny mu pomníky a chrámy; on mezi bohy vřaděn a ctěn; v nebezpečnostech vzýván; a myslilo se, že pomoci může (Plutarch. vita Themistocl. c. 15.; Liv VIII. 10.). — Tak i u Konfucia, tak i ve Starém zákoně. Chtěli-li židé, aby Bůh je vyslyšel, žádali, aby rozpomněl se otců jejich (U Jerem. 15, 1.) Přímluva Mojžíšova a Samuela vyvolenému národu zvláště mocnou býti se praví a 2. Makk. 15, 12—24. vidí Judas u vidění vysokého kněze Oniáše, kterak za lid svůj se modlí, a osobu, o níž Oniáš dí, že jest Jeremiáš prorok: „milovník bratří a lidu israelského; tenť jest, kterýž se mnoho modlí za lid.“

d) Svatí působí a žijí mezi lidem nejen milostí, kterou od Boha obdrželi, a tím, že jsou vzory křesťanského života a věrnými následovníky Ježíše Krista, nýbrž stojí věřícímu lidu tím blíže a lnou k němu tím větší láskou, čím více lid je ctí a miluje. A zajisté nedá se mysliti, aby svatí v životě lepším na nebesích nestarali se o vinici Páně, kterou zde na světě s takovou horlivostí byli vzdělávali. Již sv. Lev I. Vel. praví, „že zvláštních ochrancův modlitbami podporováni býti máme.“ Tak byli záhy ve středověku za zemské patrony ctěni:

sv. Martin, sv. German, sv. Hilarius, sv. Remigius, sv. Medard a mnozí jiní. Patrně, že národové za své patrony si volili a ctíli ty světce, kteří z lůna jejich vyšli, mezi nimi žili, k Bohu, ctnosti a víře je vedli, mnohá dobrodíní jim prokazovali, a posléze i v lůně národa svého zemřeli; zvláště, když Bůh ještě zázraky je oslavil a na jejich přímlovu lidem mnohá dobrodíní prokazoval. Tak ctí se sv. Jan Nepomucký a sv. Václav v Čechách, sv. Cyrill a Method na Moravě (i jinde mezi Slovany), sv. Hedvika ve Slezsku, sv. Štěpán král v Uhrách, sv. Leopold v Rakousích, sv. Bonifác v Němcích, sv. Ludvík ve Francii, sv. Patrik a sv. Malachiáš v Irsku, sv. Ambrož a sv. Karel Borrom. v Lombardii, sv. Kazimír, sv. Stanislav biskup a sv. Stanislav Kostka v Polsku atd. Křesťanští národové jsou přesvědčeni, že tito jejich ochránci (dědicové) nejvíce za ně u Boha orodují a že o blaho národů svých největší péči mají.

e) Mimo celé národy a země mají i jednotlivá města, ústavy, spolky, vojsko, své ochránce čili patrony, jež zvláště ctí a za přímlovu, pomoc a ochranu vzývá. Každý jednotlivec má též svého patrona, jehož jméno, obdržev je na křtu sv. anebo při sv. biřmování, nosí. — Církev zapovídá u vzývání sv. patronů všeliké nadužívání a chce úctu jejich vůbec jen na roz-

umnou míru omezenu míti; nepůsobí svatí mocí svou, nýbrž mocí Ježíše Krista; a proto zůstaň úcta jejich vždy svrchované úctě Boží podřízena; jakož i důvěra budiž vždy a všude skládána nejprv v Boha, pak v Rodičku Boží a posléze ve svaté. Jestliže kdes nemírnost u věci té zavládla, budiž rozumným způsobem na pravou míru uvedena, dle známého pravidla: „budiž odstraněno nadužívání, zůstaň užívání moudré“.

§ 301.

Svatí patronové čeští a svátky jejich.

a) Dobrotivý a milostivý Bůh vyznamenal záhy národ náš. Sotva Čechové na víru křesťanskou obrácení byli, vzbudil jim Bůh veliké světce, kteří na věčné časy zůstanou chloubou a ozdobou Církve katolické. Sem náleží přede vším:

1. Sv. Václav, kníže, mučedník a dědic země České. Památka jeho jest v Čechách svátkem zasvěceným a koná se každého roku dne 28. září, v den to mučednické smrti jeho. Záhy po smrti jeho rozšířila se úcta k němu po národě českém a trvá až dosavad. Kterak velice národ český tohoto svatého patrona si zamiloval, viděti z toho, že vše, co mu milé a drahé, nazval a nazývá až dosavad svatováclavským: korunu,

jazyk, zemi, bibli a t. p. — Slavnost dvojnásobná, první třídy, s oktávou.

2. Druhý svátek veřejný v Čechách jest sv. Jana Nep. 16. května. Sv. Jan jest chloubou národa českého; onť byl prvním mučedníkem v Církvi pro tajemství zpovědní. Úcta jeho v lidu kvetla prve, než za svatého prohlášen jest, a rozšířila se daleko za hranice vlasti do jiných zemí, ano i do jiných dílů světa. Za svatého prohlášen 19. března 1729 papežem Benediktem XIII. — I tento svátek je rovněž, jako předešlý, první třídy, dvojnásobný, s oktávou.

3. Na Moravě slaví se dne 5. července památka sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Metoděje jakožto svátek zasvěcený. Sv. Cyrill zemřel dne 14. února 869 v Římě. Sv. Metoděj, arcibiskup moravský, zemřel dne 6. dubna 885 na Velehradě.

b) Mimo tyto zasvěcené svátky sv. patronův českých oslavují se u nás svátky nezasvěcenými (festa chori) ještě tito svatí patronové:

Sv. Vojtěch, druhý biskup český a rodilý Čech ze starého šlechtického rodu Slavníkův na Libici u Poděbrad. Sešel smrtí mučednickou u pohanských Prusův 23. dubna r. 997. a téhož dne koná se také památka jeho. Jest slavnost dvojnásobnou, první třídy, s oktávou;

sv. Prokop, opat slovanského kláštera na

Sázavě, 4. července. Byl r. 1204. Innocencem III. za svatého prohlášen. Slavnost dvojnásobná první třídy;

sv. Josef, pěstoun Páně, dne 19. března. Slavnost dvojnásobná;

sv. Vít, muč., 15. června. Slavnost dvojitá 1. třídy, s oktávou;

sv. Sigismund neb Zikmund, král vyznavač, 2. května, 2. třídy;

sv. Kosmas a Damian, bratři mučedníci, 27. září; dvojnásobná větší;

sv. Benedikt, opat, s bratřími, 12. listop. dvojnásobná větší;

sv. Norbert, opat a biskup, 6. června; dvojnásobná větší;

sv. Ludmila, kněžna a mučednice; pramáti sv. Václava a dědička země české, 16. září; slavnost dvojnásobná 1. třídy;

blahosl. Anežka Česká; 2. března; dvojnásobná.

Na Moravě blahosl. Jan Sarkander, kněz a mučedník, dne 17. března.

Ve Slezsku sv. Hedvíka, vévodkyně, dne 17. října.

§ 302.

Slavnost Všech Svatých.

a) Církev katolická oslavivši postupem roku památku všech těch nebešťanů, jež Bůh zvláště oslavil a hlava Církve mocí jí danou na základě nezvratných a nepopíratelných důkazův za svaté neb blahoslavené prohlásila, připomíná na konec roku církevního, a to v posledním měsíci (vždy 1. listop.) všech svatých a blahoslavenců ještě jedenkrát; nejen těch, jejichž památku postupem roku již byla slavila, ale zvláště i těch, kteří jsou nám neznámi. Bylo by ovšem smutné, kdyby jenom tolik duší bylo spasení dosáhlo, co jich v seznamech svatých se nalézá; a proto koná Církev zvláštní památku všech svatých a světic Božích vůbec, zvláště těch, o nichž nic nám známo není. Děje se to o slavnosti Všech Svatých (*festum omnium Sanctorum*) způsobem slavným a svátkem veřejným. Svátek ten jest slavností první třídy, dvojitou a s oktávou.

b) Církev činí to právem a důstojně, neboť svatost a ctnost zaslужuje vždy a všude úcty; ta obráží se na svatých zvláště a nalezla v nich výrazu svého. Nejenom ti svatí, kteří nám známi jsou, milovali nás, ale i ti (a těch jest mnohem více), kteří nám známi nejsou; i ti prospívali

za živa lidem a přimlouvají se v nebi za ně; a proto zasluhují ovšem, abychom je také ctili a milovali.

c) Původ slavnosti Všech Svatých v Církvi jest tento: Již ve 4. století slavívali Řekové první neděli po velikonoci společnou památku všech sv. mučedníkův a ostatních svatých; důkazem toho jest řeč sv. Jana Zlatoústého na tento den. Avšak v západní Církvi teprv papež Bonifác IV. (607–614) stal se původcem této slavnosti. Byltě totiž papež tento od císaře Phokasa darem obdržel pohanský chrám v Římě, zvaný Pantheon, jenž postaven byl na počest všech pohan-ských bohů a bůžků, kteří v Římě ctěni byli. Odtud i jméno tohoto chrámu Pantheon, to jest všebožnice. Chrám tento proměnil papež na památku vítězství náboženství křesťanského nad pohanstvím v křesťanskou svatyni a zasvětil ji Rodičce Boží a všem svatým mučedníkům, čímž položil základ ku slavnosti Všech Svatých.

d) Slavností v Církvi všeobecnou stal se svátek Všech Svatých teprv v polovici 9. stol., od kteréžto doby byla slavností první třídy s oktávou. Hodinky papežem Piem V. téměř veskrz přepracovány jsou; a Řehoř III. již r. 731. ustanovil ji na první listopad, a to vhodně, neboť jest zahrnutím téměř všech svátků sva-

tých; prvního dne posledního měsíce v roce církevním.

e) Slavnost Všech Svatých poskytuje věřícím příležitost, aby rozkaz apoštolův: „Komu, čest, tomu čest“, v hojné a vrchovaté míře plnili. Žádnému z vyvolených Božích nemá popírána býti úcta, jež mu náleží; toť hlavní a základní myšlénka slavnosti Všech Svatých. Kromě toho mají věřící, oslavující všechny svaté, státi se v plné míře účastnými toho požehnání Božího, jež obcování svatých jim přináší, a žádati společně všech nebešťanů za přímluvu; a to jest druhá stránka této slavnosti.

Dále slouží svátek Všech Svatých ku vznešenému oslavení Církve, poněvadž rozvinuje před očima našima úplný obraz církevního života, boje a zápasu, i všech utrpení a vítězství Církve ve svatých a světicích Božích. Posléze jest mocnou pobídkou všem nám pozůstalým, abychom koruny slávy věčné rovněž všim úsilím se domáhali; neboť kynou nám ze slávy nebeské takové duše blažené, které v týchž poměrech žily, jako my, a snad s většími ještě nesnázemi a strastmi zápasiti musily, než my. Mocně ozývá se téhož dne a volá do duše nám známé slovo sv. Augustina: „Mohli-liž ti a oni, proč ne i ty?“

f) Se vznešeným významem této slavnosti

shoduje se též její obřadní (liturgická) úplnost a krása. Jest slušná a spasitelná, poněvadž tím Církev živě pronáší, že ctí a sobě váží všelikých duší spravedlivých, byť si jich svět ani nevšímal; nad to staví věřícím na oči živé vzory ctnosti a dokonalosti křesťanské, kteréž je tím mocněji k následování vyzývají, čím podobnější jsou okolnosti života jejich k poměrům života svatých, ježto svatí tytéž nesnáze, boje, překážky, táž protivenství přemáhati musili, jako my, ano větší ještě a s milostí Boží zvítězili, kterážto milost Boží i nám se skytá a kyne.

Slavnost Všech Svatých má svou vigilií, kteráž věřících ku slavnosti připravuje a rozpkládá. Mše ve vigilií jest přiměřena a dobře klade za druhou modlitbu orace o Duchu svatém. Z krásné liturgie slavnostní poukazujeme zvláště k antifonám, odpovědím (responsoriím) a čtením druhého nokturna s překrásnou písní (hymnus: Placare, Christe, servulis); ze mše pak ke Vstupu (introitu), modlitbě (kollektě), epištole a evang. Veškerá oktáva pak vyznačuje se zvláště lekcemi 2. a 3. bdění (nokturna).

§ 303.

Památka a slavnost všech věrných zemřelých.

a) Obcování svatých zahrnuje v sobě ne-
toliko svaté v nebi a věřící na zemi, ale též
duše věřících v očistci, t. j. duše těch, kteříž
sice v pravé víře a v milosti Boží zemřeli,
avšak ze svých hříchů buď úplně se neočistili,
anebo za ně na světě se nedokáli a tudý věčné
slávy a blaženosti až dosavad nepožívají a v
očistci trpí.

b) Příhodně koná se památka jejich hned
po slavnosti Všeck Svatoých, abychom, rado-
vavše se předešlého dne se svatými v nebesích,
nezapomínali těch, kdož, ač dobří a věrní, přece
až dosavad udůstojeni nebyli, přijatu býti do
sboru blažencův a patřiti na tvář Boží. Tu
mocněji, než jindy, volá k nám Spasitel: „Ra-
dujte se s radujícími, plačte s plačícími!“ Tu
vzpomenouti máme duší v očistci modlitbou,
almužnou a zvláště obětí mše svaté. Váže nás
k tomu především: a) sv. víra; článek o obco-
vání svatých. Jsmeť jedno tělo Krisovo; trpí-li
jeden úd, trpí tělo všecko; třeba léčiti i jeden
úd a jemu pomáhati, aby všecko tělo zdrávo
bylo. Váže nás k tomu: b) láska; láska vymá-
há lásku, a láska jen láskou splacena býti mů-
že; dále c) i cit vděčnosti; čím jsme, jsme ne

sami sebou, ale těmi, kteří na věčnost nás předešli; též *d*) cit úcty ku zemřelým vůbec, zvláště k údům Kristovým; *e*) cit žalu a smutku ztrátou těch, kdož nám milí a drazí byli a *f*) cit touhy: bychom jedenkrátě opět s nimi se shledali; posléze *g*) cit soustrasti a útrpnosti, ještoť nevíme, kteraký jest osud jejich a kteraký bude jednou podíl náš. Pročež mocně doléhají téhož dne slova Písma k nám: „Smilujte se, smilujte, aspoň vy, přátelé moji; neboť ruka Páně dotkla se mne!“ a 2. Makk. 12, 46.: „Svaté a spasitelné jest, za mrtvé se modliti, aby hříchů svých sprostěni byli.“

c) Obřady v den památky všech věrných duší jsou tyto:

1. Již o slanosti Všech Svatých na večer konají se hodinky za zemřelé (officium defunctorum);

2. na den všech věrných duší slouží se zádušní mše svatá u oltáře ozdoby zbaveného a černým sukrem pokrytého, na němž hoří šest žlutých voskovic;

3. před oltářem jest tumba, t. j. rakev na marách, přikrytá přikrovem, jakoby mrtvý v ní se nalézal. To vše připomíná, že pobožnost ta se koná za mrtvé, jimž ovoce té svaté oběti zvláště se přivlastňuje.

4. Po mši sv. zpívá se při tumbě „Libera“

(osvobodí) a „Dies irae“ (na den hněvu), čímž se připomíná živoucím smrt a poslední soud, aby, majíce před sebou touž budoucnost, zemřelých tím vroucněji pamětlivi byli.

5. Potom kněz, přioděn pluviálem, přistoupí k tumbě a volaje: „Kyrie eleison“, vzývá spravedlivého Soudce za milosrdenství; potom vzbuzuje věřících k modlitbě slovy: „Pater noster“, kropí a okuřuje tumbu a prosí, aby Bůh těch zesnulých, kdož křestem svatým k jeho věrným se přihlásili, v očistci potěšením svým občerstviti ráčil. Kouř z kadidla znamená modlitby za zemřelé, by jako vonné kadidlo před trůn Boží vstoupily, aby je Bůh milostivě přijmouti ráčil. Krůpěje vody svěcené jsou jednak slzy kající, jednak slzy útrpnosti. Kněz končí: „Odpočinutí lehké dejž jim, ó Pane! A světlo věčné ... Odpočiňtež v pokoji! Amen!“ (Staň se!).

6. Často koná se průvod po hřbitově, při němž kněz kropí hroby svěcenou vodou, by dobrotivý Bůh krůpěje slitování svého na zemřelé vylíti ráčil. Sbor pak pěje při tom, jako o průvodu pohřebním 50. žalm: „Smiluj se nade mnou, ó Bože“, a lid zpívá: „Odpočiňtež v pokoji . .“ Po návratu do chrámu končí pobožnost vzýváním Rodičky Boží: Zdrávas královno a příslušnou modlitbou; pak zpěvem: Ani-

mas fidelium „Duše věřících, jež jsi k sobě povolati ráčil.“

7. Téhož dne i věřící velmi rádi a zhusta navštěvují hroby svých milých a drahých, aby v lásce jich pamětlivi jsouce, za ně modlitby k Bohu konali; zdáť se jim, že u hrobu, v němž ostatky jejich odpočívají, jim jsou blíže a že s nimi úžeji se spojují, když navštíví místo, kde tělesná schránka jejich odpočívá. I pohled na rov a pomník, i svaté místo samo (hřbitov) mocněji ku srdci mluví a k pobožnosti napomíná. A obyčej tento mámnoho dobrého a spásitelného do sebe. Tím zajisté oživuje se láska ku zesnulým, uvádí se živě na paměť smrti a věčnost, a vzpomínka ta brání mocně hříchu dle slov moudrého Siracha 7, 40.: „Ve všech skutcích svých pamětliv buď na poslední věci své a na věky nezhřešíš.“

8. Jest v obyčeji též, ozdobovati hroby zesnulých kvítím a věnci a rozžíhati na hrobích jejich voskové svíce, sloupky a lampy. Kvítí připomíná život a brzkou smrt. Jako květ, zvláště v podzimu, brzo vadne, tak život člověka. Zesnulí jsou uvadlé kvítí, zvláště kdož v mladosti a síle života zemřeli. Rovněž svíce jest obrazem života; jako svíce, hoříc, pomalounku se krátí a jí ubývá: tak i každým dnem života člověka. Toho pamětlivi budme smrti.

Spasitel dí: „Bděte a modlete se, neb nevíte dne, ani hodiny.“ Svíce za umrlé připomíná též plamen a muky, jež duše v očištcí snášeti musejí a kteréž nás k útrpnosti pozbuzovati mají; nebo jestliže malý plamének, ba jiskra, již tak nás pálí, že jich bez značných bolestí snést nemůžeme: čím více páliť bude plamen očištcový a plamen zlého svědomí? — Připomíná též světlo života věčného, po němž duše v očištcí touží a my rovněž toužiti máme. Proto voláme: A světlo věčné ať jim svítí! Totéž znamenají i lampy, jež se rozžihají a na hroby staví.

Jest též obyčejem, i dítkám kupovati téhož dne svíčky anebo sloupky, aby si je rozžihaly a před nimi se modlily za dědečka, babičku, otce, matku, bratra a t. p. Nejen že nikdo proti tomu ničehož nebude namítati, ale věc schválí, věda, že tím dítky záhy k tomu se vedou, aby osob sobě milých a drahých vzpomínaly, by láska a vděčnost ku zesnulým v srdci jejich se budila a ony, i co této věci se tkne, k dobrému vedeny byly. Jen budiž skutečně zbožný účel ten s obyčejem tím spojen a dítě naň upozorněno, aby věc nezůstala pouhou hračkou. Mimo to třeba míti na děti pilný pozor, by ohněm nestalo se neštěstí.

d) Vzpomínati na věrné zemřelé a slaviti památku jejich, jest srdci našemu přirozeno.

Původ slavnosti všech věrných zemřelých připisuje se sv. Odilu, opatu Kluniackému (Cluniacum, znamenitý druhdy klášter v Burgundii, nyní Clugny), kterýž r. 998. pro všechny kláštery své kongregace ji na onen den ustanovil a konati velel. Někteří spisovatelé tvrdí, že byla konána již dříve ve Španělsích a také v klášteře Kluniackém. Slavnost tato zakládá se na památce zemřelých vůbec a sv. mučedníků zvlášť, kteráž vždy v Církvi konána jest. Sv. Augustin odporučí matku svou, sv. Moniku, modlitbám věřících; a Tertullian z 2. stol. dí, že náleží ku povinnostem vdovy, aby v den úmrtí svého manžela modlitby konala a oběť přinesla. — Zdá se, že, poněvadž slavnost tato srdcem lidským tak mocně hýbe, sama u veškeré Církvi znenáhla se rozšířila. Protestanté, kteří ji při začátku reformace jako mnoho jiného dobrého a srdci lidskému blízkého zavrhli, nyní opět ji zavádějí; nyní zase konají (nedůsledni jsouce ve svých zásadách) všeobecnou slavnost za zemřelé. Máť pak naše slavnost, dle praxe církevní, byť předpisy o tom ničeho nevěděly, celou oktávu. Proto se nezřídka ve chrámech po všecken týden koná pobožnost za zemřelé, při níž veliké množství světél hořívá. Tu mizí rozhraní mezi životem tímto a životem po-

smrtným, a duše naše pociťujíc sladkou touhu po životě lepším, zalétá do vlasti nebeské.

§. 304.

Slavnost Posvěcení chrámu Páně.

a) Církev koná každého roku ještě jednu slavnost, kteráž slove: Posvěcení chrámu Páně (*festum Consecrationis seu Dedicationis ecclesiae*), a koná ji slavnostním, svátečním způsobem, t. j. v neděli.

b) Výraz „posvěcení chrámu Páně“ naznačuje trojí věc: 1. úkon posvěcení některého chrámu; 2. všecky obřady, jež s úkonem tím spojeny jsou, a 3. výroční památku posvěcení chrámu Páně. Nám jde tuto pouze o poslední dvě věci.

c) Slavnost posvěcení chrámu P. slove též slavnost věnování (*dedicationis*), též den zrození (*natale*) téhož chrámu (*dies natalis ecclesiae*). Starobylost této slavnosti dosvědčují Eusebius (h. e. I. X.); Ambrož ep. 22. ad Marcell.; Athanasius, apol. ad Constant.; i Augustin ep. 269. al. 251. ad Nobil. etc., kteříž všickni dosvědčují, že den posvěcení chrámu P. již od nejstarších dob v Církvi slavnostním způsobem a každého roku konán byl. — Hledíce k významu jejímu, bývala za starých časů tak ve-

liká, že žádná s větší slávou a okázalostí se nekonala. A to právem; neboť chrám nově postavený jest místo (statio, stanice) mnohými cběťmi dobyté, kteréž zaručuje lidu církevní milosti, z čehož všickni mohou a mají se radovati. — Chrám jest střediskem duchovního života v osadě, z něhož pramen milosti Boží na všecky, ano i na budoucí pokolení vytékati má; a této duchovní radosti mají účastniti se všickni; jest zevní vzpomínkou a znamením úmluvy s Bohem, a úmluva ta žádá dosvědčení Církve, t. j. aby Církev úmluvu tu schválila, ji stvrdila a posvětila; a proto není věci jen nahodilou, že právě biskup vykonavatelem (minister) téhož svěcení jest. Jím totiž, nositelem moci apoštolské, má nový chrám i s osadou do ústrojí (organismu) Církve svaté vřaděn býti. Držíme-li v mysli tento význam posvěcení chrámu Páně a pokládáme-li ji takorča za křest veškeré osady, anebo za den duchovního zrození: pochopíme i důvod, pro který Církev svátek ten tak slavně světí. Pro osadu jest slavnost ta slavností prvé třídy s oktávou a jest nadána též odpustky. O obřadech, jež se při svěcení chrámu Páně dějí, náleží promluvíti jinde. Ovšem že každé osadě zůstává výroční den posvěcení chrámu Páně dnem památným, neboť chrámem Božím dostalo se jí

největšího dobrodiní; proto nařizuje také Církev, aby po všech chrámech každého roku „výroční den posvěcení chrámu Páně“ slaven byl.

d) Výroční den slavnosti posvěcení chrámu Páně (*dies anniversarius dedicationis*) může ovšem jen v oněch chrámech slaven býti, kteréž biskupem posvěceny čili konsekrovány jsou; kde se ví, že chrám konsekrován není, přestává slavnost. Pouhé požehnání (*benedikce*) domu Božího nemá ni oktávy, ni výroční slavnosti. Slavnost má býti na výroční den konsekrace; poněvadž pak záhy v Církvi všelijaké zlé zvyky mezi věřícími se zahrnily a týž den nestřídmostí a nemravnými veselostmi nezřídka zneuctíván byl: zavedeno jest zde onde, co již r. 1536. církevní sněm Kolínský byl ustanovil: „A poněvadž o slavných dnech, jež zvláště posvěcení chrámů věnovány jsou, obyčejně nedůstojné věci se dějí, tak že se zdá, jakoby lid hlavně pro hostiny se scházel: zdálo se nám ustanoviti, aby v našich diecésích o jistém dnu v roce, v němž slavnost posvěcení v našem stoličném chrámu se koná, i ve všech ostatních chrámech, mimo město naše Kolín ležících, táž slavnost zároveň se konala.“ (Gerbert Vet. Lit. Alem. P. II. *disqu.* VI. n. 2.). V předešlém století bylo totéž nařízeno v diecésích Basilejské a Kostnické. U nás ve státech rakouských

ustanovena jest slavnost Posvěcení chrámu Páně každého roku na třetí neděli v říjnu.

e) Co se týče stáří této slavnosti, bývala konána již v chrámě, Konstantinem Velikým v Jerusalémě vystaveném. (Sozom. h. e. l. II. c. 26. — Nikeph. l. VIII. c. 50.). Byť i jisto nebylo, že hned od počátku ve všech chrámech se slavívala: jest přece velice pravdě podobno, že tak bylo; snad i v té věci spravovali se křesťané dle vzoru starozákonního. Jan 10, 22. — I tento den jest od Církve důstojností odpustky a liturgií (jest 1. třídy s oktávou; má své hodinky a svou mši jako in die natalis Ecclesiae) vyznamenán a jeví se též zevně tím, že v chrámě na 12 místech, kde stěny (dle počtu dvanácti apoštolův) od biskupa svatým křížmem pomazány jsou, 12 světel hoří, že prápory se vystaví, chrám zelení a chvojí se ozdobí, což již papež Řehoř I. Vel. znal, a že i doma týž den radostněji a slavnostněji se koná.

f) O významu této slavnosti platí, co již svrchu jsme řekli, totiž, že chrám Páně jest velikým pokladem osady, že jest zřídlem milostí a střediskem duchovního života a rovněž i zevnějším pojídlem s veškerou Církví. Poukázáno k tomu, že dle obřadu posvěcení chrámu Páně, k čemuž i hodinky směřují a hledí, chrám, t. j. hmotné stavení před očima víry

mizí a že obec v něm shromážděná objevuje se býti členem veliké rodiny, kteráž přibyték svůj má ve veliké Církvi Boží. A s tohto stanoviska musí též věc uvažována býti, jestli v celém biskupství světi se též svátek posvěcení stoličného chrámu Páně (*anniversarium dedicationis ecclesiae cathedralis*). I tento svátek jest pro všecku diecési svátkem dvojnásobným první třídy; avšak oktáva odbývá se pouze v stoličném chrámu samém. Rovněž tak věc se má, když veškerá Církev pobožnost svou v jedno místo soustředí a památku posvěcení jistých chrámů, veškeré Církvi památných koná. Takovými uvádějí se v Martyrologiu římském: Rodičky Boží u Mučedníkův, v Římě 13. květ.; sv. Martina v městě Tours (Turonium) ve Francii, 4. července; sv. Petra v okovech, v Římě, 1. srpna; P. Marie Sněžné, v Římě 5. srpna basiliky Nejsvět. Vykupitele v Římě, 9. listop.; basiliky sv. Petra a Pavla v Římě, 18. listop. — V pravdě veliká a vznešená myšlénka jest základem, když veškeré biskupství k sídlu apoštolského svého náměstka hledí a svazek, jím s Církví upevněný a uzavřený obnoviti se snaží; a ještě větší a vznešenější myšlénka zajisté leží za podklad tomu, když všechny církve (diecése), veškerá sídla apoštolská, hledí ku společné matce všech církví, k Římu, a v je-

dno se spojují se zastupitelem moci nejvyšší, náměstkem Kristovým, nástupcem sv. Petra, hlavou Církve. I objevuje se tu všecka Církev Páně, po všem světě rozšířená, býti velikým domem Božím, podivuhodným chrámem Páně, jehož všechny části ze živých kamenů se skládají a jehož hlavou úhelní jest sám Ježíš Kristus. Toť to velikolepé, podivuhodné, živé ústrojí Církve, to ten dóm Boží, skládající se ze samých obrazů Božích, duší nesmrtelných, krví Kristovou vykoupených, v němž dojista jedině důstojno, aby Bůh sídlil a Ježíš Kristus, živý král, uprostřed svých milých a drahých, za něž nejdražší krev jeho tekla. Avšak v této zázračné stavbě, k níž každý katolický křesťan ne zásluhou svou, ale milosti Boží náleží, má kamenem býti živým, užitečným a prospěšným, který by k celku, k okrase veškerenstva přispíval, nikoli však kamenem urážky, který by snad všecku stavbu hyzdil a rušil; nebo jen tak může vyplňovati úkol svůj a nadíti se, že jedenkrát i na věčnosti bude členem té oslavené Církve Boží, jejíž předchůdkyní a obrazem jest Církev Páně na zemi.

§. 305.

Z á v ě r e k.

1. Veliká a podivuhodná jest Církev Páně na zemi; veliká a podivuhodná ve svém ústrojí, u veškerém spořádání svém. Tak jeví se býti i v roce církevním. Shlédli jsme rok církevní ve všech částech jeho adventem počínaje až na konec, dle tří hlavních hodů Božích: vánočního, velikonočního a svatodušního. Uvažovali jsme o službě Boží přímé, o svátcích Páně; a nepřímé, o svátcích Matky Boží a svatých. Viděli jsme, kterak Církev nižádné příležitosti neopomíjí, aby na duše sobě svěřené blahodárně působila, je na poslední cíl jejich pamtovala a k němu je vedla. Snažíť se, bohoslužbou posvěcovati života jejich a tak k životu věčnému je připravovati; avšak mají též věřící spolu s Církví v roce církevním živi býti, t. j. mají hlasu jejímu naslouchati, služby Boží navštěvati a jich ku posvěcení svému používati.

2. Rok církevní jest obrazem dějin lidstva; čtyři neděle adventu jsou obrazem čtyř tisíc let před narozením Páně; čas od vánoc až do nanebevstoupení Páně představuje dobu pozemského života Ježíše Krista; doba pak od nanebevstoupení Páně, vlastně od hodů Božího Svatodušního až na konec roku církevního, jsou

další dějiny člověčenstva, jmenovitě trvání a rozšiřování se Církve Boží až do posledního děje světového, jenž jest všeobecný soud a konec světa. K tomu poukazuje Církev i tím, že položila na poslední neděli po sv. Duchu evangelium o posledním soudu.

3. Avšak i život každého křesťana zvlášť zobrazen jest rokem církevním. Narození Páně a mládí Ježíše Krista připomíná mu též narození a mládost jeho. Práce a utrpení Spasitelovy mají mu na mysl uváděti i práce, obtíže a strasti jeho stavu, povolání a pozemského života. Vzkříšení a nanebevstoupení Páně má mu připomínati též jeho budoucí vzkříšení a snad i oslavení, rád-li totiž s Kristem trpěl; nebo „jestliže jsme s Kristem trpěli, spolehn s ním i oslaveni budeme.“ — Seslání Ducha svatého a neděle po sv. Duchu až na konec mají připomínati mu trvání života jeho, jakož i to, že tento život svůj milostmi Ducha svatého, t. j. sv. svátostmi posvěcovati má, jakož i Duch sv. apoštolův byl posvětil a je milostmi obdařil. — Konec pak roku církevního má pamatovati katolického křesťana i na konec života jeho, který snad brzy, snad neočekávaně se přiblíží; nebo „každému usouzeno jest, jednou umříti a potom bude soud.“ (Žid. 9, 27.)

Vědouce to, snažme se tudíž, abychom dle

úmyslu sv. matky Církve v každém roce církevním tak živi byli, jak ona žádá, velí a jak nás vede, jsouce jisti, že dobře nás řídí a dobře spravuje; abychom takto jeden rok po druhém, dokud dobrotivý Bůh nám života popřává, věrně mu sloužili po všecky dny života svého; nebo tak jen můžeme očekávati, že i na věčnosti budeme jedenkrát slaviti veliký a radostný rok Páně, nemající konce na věky.

Zprávy

o Dědictví sv.-Janském.

1. Přehled údů v roce 1894.

Zakladatelů jest	7
Spoluzakladatelů	62
Údů první třídy	30
Údů druhé třídy	135
Údů třetí třídy	28112
Úhrnem	28346

Mezi těmi jest údů *stálých*:

a sice rodů	5752
škol, obcí, bratrstev a knihoven, konven- tů a spolků	1173
údů duchovního stavu	3061

 Členy stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškeré údstvo očekává, mezi oktávem sv. Jana Nep. oběť mše svaté za živé i mrtvé údy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní údové nekněží s týmž nábožným úmyslem v naznačeném čase přítomni budtež mši svaté. U brobu sv. Jana Nep. v Praze koná řiditel Svatojanského Dědictví v den 15. května v 8 hodin slavné zpívané rekviem za všechny v Pánu zesnulé údy, kteroužto pobožnost založil a nadal v Pánu odpočívající kanovník strážce Václav Pešina rytíř z Čechorodu, druhdy redaktor Dědictví Svatojanského.

II. Poučení o přístupu nových údův a odbírání knih.

O vzniku Dědictví připomínáme novým údům toto: Ant. Hanikýř, narozen v Praze dne 21. října 1753, býv. Jesuita, pak kaplan v Sedlci u Votic, v Klokotech, Jindř. Hradci a exposita v Čiměři, posléze na výslužbě v Plané a v Táboře, umínil sobě roku 1829 na památku první stoleté slavnosti vyhlášení Jana Nepomuckého za svatého založiti ústav, jímž by dobré, vzdělavatelné knihy v jazyku českém, již vázané, v ceně levné vydávány byly. O řízení závodu toho požádal roku 1831 kníž. arcibiskupskou konsistoř v Praze. Položiv jakožto základ 1000 zl. ve stříbře vyžádal sobě, aby podnik nesl jméno: „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“ a veškeré obecenstvo aby k přistoupení vyzváno bylo. Dotčený zakladatel zemřel v Táboře dne 15. března 1833 v 80. roce věku svého a byl na tamnějším hřbitově pochován, kdež mu nákladem Dědictví pomník byl postaven. Po dosaženém potvrzení vstoupilo Dědictví roku 1835 v život a ze zrnka horčičného vzrostlo v mohutný strom i bylo od slavné paměti papeže Pia IX. dne 13. března l. P. 1855 apoštolským požehnáním a pro oktáv Svatojanský plnomocnými odpustky obdařeno.

Ze stanov klademe sem následující poučení:

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze

přistoupiti hodlá, nechť poštovní poukázkou a-
nebo ve vyplaceném psaní (franco) aneb jinak
příležitostně s nápisem: „*Řiditelství Svatojan-
ského Dědictví v Praze*“ své jméno a příjmení,
pak svou osadu farní a biskupství (diecési), ku
kterémuž přináleží, udá, zároveň i peníze zašle
nebo vloží. Vklad za úda třetí třídy obnáší je-
dnou pro vždy 10 zlatých rak. měny; za rod,
školu, obec, spolek, knihovnu platí se jednou
pro vždy 20 zl. *)

2. Každý nově přistoupivší úd ať si *lístek*
na odebrání knih dobře uschová a následují-
cího roku, jakož i potom v budoucích letech po
velikonoci od svého velebného správce ducho-
vního podepsati dá. Na tento lístek může si pak,
žije-li úd v Cechách, knihu v knihkupectví B.
Stýbla v Praze na Sv.-Václavském náměstí (býv.
koňském trhu) č. 786-II. vyzdvihnouti, jen že
musí připojiti 3 kr. r. č., kterýžto peníz při-
sluší za práci a obálku. Pro údy v Olomúckém
arcibiskupství platí totéž, jenže knihy své vy-
bírají v knihkupectví Eduarda Hölzla (Helcla)
v Olomúci; údové pak Brněnského biskupství

*) Jména nových údů, kteří k Dědictví sv.-Janskému
přistoupili a jiná téhož Dědictví týkající se návštějí ohla-
šujeme v časopisu „*Blahověst*“, jenž vychází letos již 45.
rok, třikrát za měsíc, totiž dne 5., 15. a 25. každého mě-
síce. Na „*Blahověst*“ předplácí se v knihkupectví B. Stýblo
v Praze, Václavské náměstí č. 28. a sice na celý rok s po-
štovní zásylkou pouze 3 zl. 50 kr.

necht se o knihy své hlásí v dvorním c. a k. knihkupectví Karla Winikra v Brně. Ostatním údům v jiných diecésích zasílají se knihy přímo z Prahy od ředitelstva. Kdož by však žádal, aby mu knihkupec knihu poštou zaslal, připoj mimo ony tři krejcarey, knihkupci náležející, ještě 6 krejcarů na kolkovaný poštovský list průvodní.

3. Přestěhuje-li se některý úd z Čech na Moravu aneb odeběře-li se z Brněnského biskupství do Olomúckého aneb naopak, ať to ve vyplaceném listu (franco) oznámí Řiditelství, kteréž mu nový lístek na odbírání knih pošle, aby mu pak v příslušném knihkupectví vydány byly.

4. Poněvadž odebírací či podílný lístek může v ztrátu přijíti neb i ukraden býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jistém místě, ku př. v modlitební knížce, zaznamenej; pakli skutečně ztráta se udála, Řiditelství o nový lístek požádej s připojením 20 krejcarů, poplatku to za vydání listu nového, a 10 kr. na poštovní výlohy, tedy úhrnem 30 kr. Připomínáme však že kdyby se napotom pohřešovaný lístek zase našel, týž žádné platnosti více nemá.

5. Když *umřel* úd, žádáme snažně pozůstalých přátel, aby, když si na jeho lístek knihu *posledního* roku (třeba i po smrti úda) vybrali, úmrtí toho úda na lístek ten poznamenali a do-tyčnému knihkupectví vydali aneb poprosili

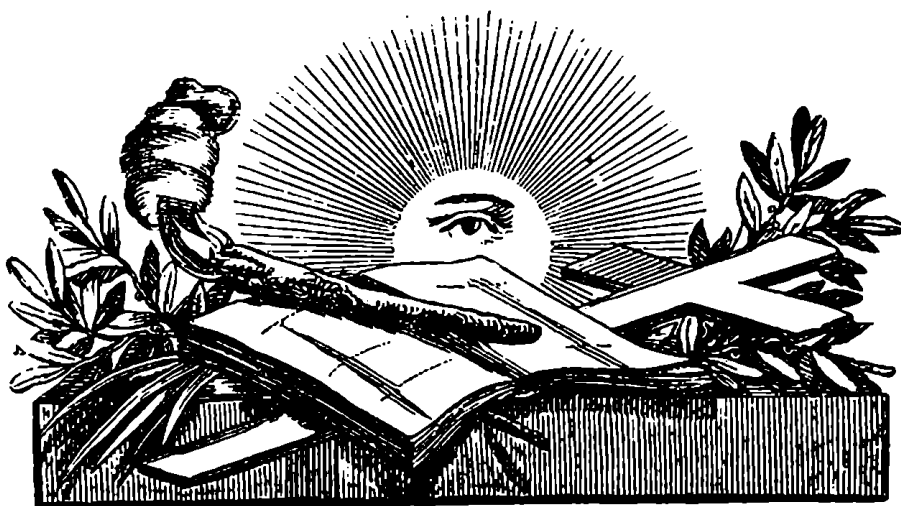
svého pastýře duchovního, aby lístek ten nejdůstojnější arcib. *konsistoři* aneb *řiditeli* Dědictví zaslal. Jména zemřelých údů Dědictví uveřejňují se v podílu každého roku.

6. Rod se bere, pokud jméno se neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dívky pak jejich, *jiné* jméno již nesoucí, nemají práva tohoto: rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko vklad (10 zl.), vydávají se knihy jenom do úmrtí jednoho z nich. Tolikéž, spojí-li se v jeden vklad bratr s bratrem nebo sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž *první* jest napsán na přijímací listině (diplomu).

8. Při členech pohlaví ženského, kteří provdáním *jiného jména* nabyli, budiž, kdykoli za nový lístek žádají, udáno jméno jejich rodové (po otci), jelikož jinak nebývá možno jména v matrice naléztí a lístek vydati.

Připomínáme, že správa Dědictví Svatojanského rozdělena jest v ten způsob, že *řiditel* Dědictví přijímá vklady nových údů, žádosti o knihy, o duplikáty diplomu a podílné lístky, jež podpisuje atd.; *redaktor* pak Dědictví vede péči o vydání knih, pročez se redakci jenom *rukopisy* dávají, vše ostatní budiž zasíláno: *Řiditelství* Dědictví Svatojanského v Praze, na Hradčanech.

III. Seznam údů

Svatojanského Dědictví v Praze,

kteří během roku 1894 aneb již dříve zemřevše, Ředitelství teprv letošního roku oznámeni byli.

I. V Čechách.

1. V arcidiecési Pražské.

Černý Václav v Bubnech.

Diršmílová Josefa v Radnicích.

Doležalová Anna v Dolinkách.

Dp. Doležal Emanuel, os. děkan na odpočinku v Praze.

Frydl Antonín v Radouši.

Hájková Barbora v Lobečku.

Havelka Jan v Oborách.

Hladíková Anna v Černém Kostelci.

Jarolímek Matěj v Jablané,

Junkr Josef v Rokycanech.

Vdp. Kacerovský Antonín, síd. kanovník v Staré
Boleslavi.

Karoušek Emanuel ve Vinoři.

Koucká Marie v Dol. Přívorech.

Kraftová Františka v Rokycanech.

Nováková Anna v Mokřanech.

Oudlenský Vincenc v Novém Kolíně.

Panochová Ludmila z Velké Vsi v Praze.

Paryzek Eman. v Komárově.

Penz Frant., v sklenné huti Preitensteinské.

Pokorná Marie v Dolíně.

Seidl Jindřich z Přestic v Praze.

Šafránek Josef ve Vraném.

Šafránková Marie v Sedlci.

Šícha František v Praze.

Vyskočilová Josefa ve Vel. Lohovicích.

Úhrnem 25.

V Kladsku.

Franz Antonín v Nēm. Čermné.

Kurschatko Frant. v Slaném.

Rokytenská Anna v Nēm. Čermné.

Scheffel Hugo v Nēm. Čermné.

Scheffel Jan v Nēm. Čermné.

Schirlo Frant. v Nēm. Čermné.

Úhrnem 6.

2. V Budějovické diecési.

Abelesová Rosalie v Petrovicích.

Beerová Anna v Klenči.

Boháčová Kateřina v Soběslavi.

Bozděchová Markéta v Domažlicích.

Burešová Josefa v Domažlicích.

Čandlová Marie v Oboře.

Dlabač Jan v Podčápech.

Dřevňovská Marianna v Hor. Újezdě.
 Havlát Josef v Bělčicích.
 Hurská Kateř. v Chlumnech.
 Chaloupková Magdal. v Novém Vesci.
 Jarolím Jakub v Suché.
 Dp. Klika Josef, farář v Svojšicích.
 Kopáček Frant. v Posobicích.
 Krtek Václav v Černovicích.
 Lekečková Barbora v Tisově.
 Lencová Josefa v Uhlíři.
 Máchová Marie ve Vlčetinci z. r.
 Michálek Josef v Týně nad Vltavou.
 Michálek Martin v Posobicích.
 Panušková Barbora v Říští.
 Pixová Antonie, provd. Hudcová v Týně nad
 Vltavou.
 Rezková Kateřina v Kloubu.
 Seitler Ant. v Jarošově.
 Sládek Frant. ve Vodňanech.
 Steidllová Salomena v Domažlicích.
 Špačková Kateřina v Zelči.
 Stípek Václav v Malém Lomci.
 Tkalcová Marie v Kožlí.
 Zahálka Jan v Dešné.
 Zabušová Marie v Týně nad Vltavou,
 Úhrnem 31.

3. V Králohradecké diecési.

Dp. Arnošt Josef, ředitel chlap. semináře v
 Hradci Králové.
 Dp. Böhm Josef, farář v Čestíně.
 Burýšek Josef v Pavlově.
 Dp. Čížinský Antonín, farář v Jásené.
 Dlouhá Anna v Ústí nad Orlicí.
 Dusil Jan v Dobrušce.
 Filip Jan v Budách.

Hronovská Anna v Bohuslavicích.
 Kyllarová Františka v Bystrci.
 Dp. Lacina Antonín, farář v Lochenicích.
 Dp. Mucha Josef, farář v Ohnišťanech.
 Novotný Josef v Roudném.
 Paukrtová Dorota v Ústí nad Orlicí.
 Policar Frant. v Dolní Cerekvi.
 Pospíšil Frant. v Roztokách.
 Pošta Frant. v Netřebě.
 Pour Frant. ve Velké Jiřici.
 Rubka Frant. v Ústí nad Orlicí.
 Rokos Frant. v Bohdánči.
 Svobodová Marie v Ronově.
 Voborník Jiří v Pohoří.

Úhrnem 21.

4. *V diecési Litoměřické.*

Cítek Václav v Raděticích.
 Dp. Černý Antonín, farář v Šopce.
 Číhař Václav na Mělníce.
 Jelen Antonín v Dubanech.
 Jirounková Marie v Semilech.
 Kosová Marie v Turnově.
 Martinovská Alžběta v Hrušově z. r.
 Nováková Barb. v Semilech.
 Vojtišková Anna, rozená Novotná v Ličném.
 Úhrnem 9.

II. Na Moravě.

5. *V arcidiecési Olomúcké.*

Adamčíková Rosalie v Kravaři.
 Adamová Mariána ve Vanovicích.
 Belková Veronika v Hošicích.

Bitronková Veronika v Drškovicích.
 Bouchal František v Oseku.
 Černošková Anna v Senici.
 Čermáková Klára v Kyselovicích.
 Černý Frant. v Prostějovicích.
 Černá Marie Anunciata, sestra řehole sv. Dominika v Řepčíně.
 Dohnalová Kristina ve Věžkách.
 Doležalová Barbora v Těšeticích.
 Donátová Marie v Slavkově.
 Forejtková Františka v Drahlově.
 Gogalín Frant. v Kravaři.
 Grygarčíková Johanna v Štěpánkovicích.
 Hadamčíková Johanna v Oldřšově.
 Halfarová Petrolína v Štěpánkovicích.
 Haplová Kateřina v Ohrozimi.
 Hartmann Fabián v Komárově.
 Herberová Kateřina v Palhanci.
 Hitzelbergrová Augusta ve Vel. Újezdě.
 Hřívnová Genovefa v Těšeticích.
 Hudečková Rosalie v Hrabíně.
 Chaloupková Marie Anna v Dětkovicích.
 Chmelařová Františka v Nebošticích.
 Chvátalová Kateřina v Němčicích.
 Janíková Petronila v Beršově.
 Jakubit Matěj v Pyště.
 Jorka Jakub v Studené z. r.
 Krátký Antonín v Daskabátě.
 Kunstková Teresie v Sucholasci.
 Laga Jan v Mařaticích.
 Lamlová Marie v Křenovicích.
 Langrová Františka ve Vel. Újezdě.
 Machanová Anna v Starém Jičíně.
 Malina Jan v Popovicích.
 Michalská Anna v Kravaři.
 Močíčka František ve Veskách.

Navrátilová Eleonora v Cakově.
Navrátilová Josefa v Litovli.
Navrátilová Terezie v Samotíškách.
Nevřela Josef v Štěpánkovicích.
Obstánková Marie v Jakteře.
Ravelka Jan v Komnatě.
Pešatová Cecilie ve Frýdlantě.
Pika František v Sucholasci.
Potomák Jan v Popovicích.
Podškupka Frant. v Podolí.
Procházková Marianna v Litovli.
Prokš Josef v Hošicích.
Příchal Alexandr v Kravaři.
Raiman Karel v Kravaři.
Roháč Josef v Dluhonicích.
Roháčová Františka v Dluhonicích.
Roubal Josef v Divokách.
Rychtová Anna v Laštovičkách.
Sikorová Alžběta v Opavě.
Dp. Stančík Jan, farář ve Vlkoši.
Stašek Frant. v Popovicích.
Svoboda Josef v Dluhonicích.
Svobodová Antonie v Dluhonicích.
Svozil Jiří v Ustíně.
Šustek Antonín v Částkově.
Timelová Genovéfa v Kútech.
Ubrichtová Františka v Jakteře.
Ulrychová Kateřina v Jarkovicích.
Valentová Anna ve Vanovicích.
Vančuříková Veron. v Bilnici.
Vaněk Frant. v Senici.
Vichereková Apolonie ve Velešově.
Vitásková Tekla v Závadě.
Vítečková Viktorie u sv. Kateřiny u Opavy.
Vyhnálek Tomáš v Litovli.
Vytrásalová Markéta v Droždíně.

Zapletalová Rosalie v Silimově.
 Zimroščíková Eufemie v Nebošticích.
 Ženčák Tomáš v Kožušanech.

Úhrnem 78.

6. *V diecési Brněnské.*

Fojtl Rudolf v Újezdě u Brna.
 Hamerský Benedikt v Broslavci.
 Dp. Klíma Josef, č. kons. rada a farář v Bystrci.
 Nešpor Antonín v Hruškách.
 Novotná Viktorie v Želči.
 Dp. Poláček Frant., farář v Břeclavě.
 Pospíšil Frant. v Želči.
 Prokeš Jan v Žebětíně.
 Rek Cyril v Sobotovicích.
 Smrž Josef v České Hešné.
 Soutorová Eva v Třešti.
 Šmídová Františka v Nebovidech.
 Sváb Frant. v Pohořelicích.
 Triml Josef v Padochově.

Úhrnem 14.

Tedy úhrnem všech v Pánu zesnulých údů,
 pokud letos Ředitelství oznámeni byli, 184, kte-
 řízto modlitbám živoucích odporučeni budteží

Modleme se:

Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli,
 dušem služebníkův a služebnic svých odpuštění
 všech hříchů rač dáti, aby prominutí, kteréhož
 vždycky žádali, pobožnými prosbami dojíti mo-
 hli. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dejž jim, Pane, a světlo

věčné ať jim svítí. Ať odpočívají v pokoji.
Amen.

IV. Milodary pro Dědictví Svatojanské v roce 1894.

1. Král Jan, soukromník v Hranicích	
na Moravě	zl. 50.—
2. Vinkler František v Dřevohosticích	
na Moravě	zl. 1.—
3. Peck Antonín, učitel	zl. 3.—
Úhrnem . . .	zl. 54.—

Na přimluvu svatého Jana Nepomuckého
račiž odplatiti, ó Pane, všem Dědictví Tvému
dobře činícím, pro jméno Tvé životem věčným.
Amen.

V, Příspěvky spoluúďů Dědictví Svatojan- ského na chrám sv. Víta v Praze v roce 1894.

1. Člen Dědictví čís. 11689	zl. 5.—
2. Člen Dědictví čís. 19146	zl. 1.—
3. Svobodová Klára ve Zborovicích .	zl. —20
4. Dostálová Anna ve Zborovicích .	zl. —10
5. Paidar Jan v Dražinově, odkaz .	zl. 5.—
Úhrnem . . .	zl. 11.30

VI. Dary na kapli sv. Jana Nep. na mostě Karlově v Praze r. 1894.

1. Kotrbelec Karel, ctitel sv. Jana	
v Babicích u Nechanic	zl. 5.—
2. Pecuch Martin ve Velkých Hošti-	
cích ve Slezsku	zl. 5.—
Úhrnem . . .	zl. 10.—

VII. Knihy Svatojanského Dědictví.

Z knih Svatojanským Dědictvím vydaných jsou tyto na skladě:

Bible Česká čili Písmo svaté Starého i Nového Zákona (podíl č. 75 a 76 za rok 1888 a 1889) a sice:

I. *nové* vydání písmem *latinským* prodává se

a) celé Písmo sv. (Nový i Starý Zákon) v *jednom* svazku vázané v tuhých deskách za 1 zl. 50 kr. r. m.

b) celé Písmo sv. (Nový i Starý Zákon) vázané v tuhých deskách ve *dvou* dílech čili svazcích za 1 zl. 60 kr. r. m.

1. *Pozn.* Pouze jeden díl tohoto Písma sv. o sobě se neprodává.

2. *Pozn.* Písmo sv. Nového Zákona, latin-kou tištěné ve *formátě dvanáctky*, (otisk to z II. dílu velké bible Dědictvím vydané) jest úplně rozebráno.

II. *staré* vydání *švabachem*, obsahující v jediném svazku celé Písmo sv. Starého i Nového Zákona, velký oktáv, stran 1433, prodává se za 1 zl. r. m.

Postilla aneb výklady a rozjímání na evangelia nedělní a sváteční od Dr. Innocencia Frencla.

Díl I. za 50 kr. r. m.

Díl II. za 50 kr. r. m.

Díl III. za 80 kr. r. m.

Díl IV. za 50 kr. r. m.

Všecky 4 díly Postilly dohromady prodávají se za 2 zl. r. m.

Kancionál. Díl I. a II., nyní 2 zl.

Hlas varhan. Díl I. a II. obsahuje dokonalý průvod varhan ke všem písním v Kancionálu obsaženým, nyní za 5 zl.

 K žádosti důstojných úřadův farních, ředitelů kůrův a členů Dědictví povolí Ředitelství při dílech „Kancionálu“ i u „Hlasu varhan“ ještě větší srážku, t. j. nižší cenu, jakož i při jiných knihách v tomto seznamu obsažených, zvláště když by se více výtisků odebralo. Tímto způsobem bylo by lze „Kancionál“ za nepatrnou cenu po osadách rozšířiti, tak že by se v každé domácnosti ke cti a chvále Boží zpívalo a společné služby Boží nábožným zpěvem veškeré osady oslavovaly.

Duševní zábava. Sbírka povídek, (podíl č. 44 za r. 1859) za 40 kr.

Příběhy Starého Zákona a jim připojené nábožné rozjímání pro lid křesťanský. Podíl č. 55 za r. 1870 s obrázky; str. 482 za 1 zl.

Příběhy Nového Zákona a jim připojené atd. Podíl č. 58 za r. 1873 s obrázky; str. 329 za 1 zl.

Goffine-a Leonarda Postilla. Přeložil Jan V. Desolda. Díl I. (neděle a svátky Páně); čís. 61. Str. 530. Cena 70 kr.

Goffine-a Leonarda Postilla. Přeložil Jan V. Desolda. Díl II. (svátky svatých); čís. 62. Str. 274. Cena 50 kr.

Drahé kameny z koruny sv. Vclavské čili Životy Světců, Blahoslavených a domněním Svatých národa Českoslovanského. Díl I. jest rozebrán.

Drahé kameny z koruny sv. Václavské, t. Životy Světců, Blahoslavenců a domněním Svatých národa Českoslovanského. Díl II. s obrázky. — **Sv. Vojtěcha hrob a ostatky na hradě Pražském.** Na památku nalezení těchto ostatků dne 15. března 1880 sepsal Jan Křt. Votka. Podíl č. 67 za r. 1880. Oba spisy, str. 617, za 80 kr.

Obrazy z dějepisů Církve Páně. Sepsal Tomáš. Novák. Podíl č. 54 za r. 1869. Díl I. za 60 kr.

Obrazy z dějepisů Církve Páně. Sepsal † Tomáš Novák. Díl II. — **O svatém biřmování.** Podíl č. 63 za r. 1877. Cena obou spisů 60 kr.

Dějiny diecése Pražské. Národní dům Český v Římě. Sepsal a vzdělal Dr. Kl. Borový. Podíl č. 59 a 60 za r. 1874 za 70 kr.

Sv. Jan Nepomucký. S ocelorytinou. Sepsal Dr. Klement Borový. — **Základní pravidla katol. vychování.** Zčeštil Jan Frant. De-

solda. Podíl č. 64 a 65 za r. 1878. Oba spisy za 1 zl.

Památky Staroboleslavské čili: Prvotní vývoj a význam úcty Svatováclavské v Čechách. Sepsal Jan Křt. Votka. S obrázkem sv. Václava a 7 jinými dřevořezbami. Podíl č. 66 za r. 1879. Cena **80 kr.)***

Trnová koruna. Historický obraz z třicetileté války. — **Pan Odolan Pětipeský.** Historická pověst z třicetileté války a vojen Tureckých. Od V. Beneše Třebízského. Podíl č. 68 za r. 1881. Str. 487 s 2 obr. Cena **60 kr.**

Duchovní cvičení pro dospělé i pro mládež vzdělanější. Sepsal Fr. *Srdínko*, síd. kanovník starobylé kollegiatní kapitoly v Staré Boleslavi atd. Podíl č. 69 za r. 1882. Str. 347 s mnohými obr. v textu. Cena **40 kr.**

Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlav. městě král. Českého. Sepsal František *Ekert*, kaplan u sv. Voj-

*) Menší spis téhož druhu jest „**Stará Boleslav** ne starší poutní místo v Čechách.“ Vydal Fr. *Srdínko*, sídelní kanovník kolleg. kapitoly v Staré Boleslavi. S ocelorytinou a 8 obrázky v textu. str. 120, za **30 kr.**

těcha v Praze. Svazek I. S 2 fototypickými obrázky. Podíl č. 70 za rok 1883. Str. 479. Cena 70 kr. — Sv. II. s 2 fototypickými obrázky. Podíl č. 71 za rok 1884. Str. 515. Cena 70 kr.

Jubilejní kniha. K oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Methoděje, jakož i k oslavě 50-letého trvání Dědictví Sv. Jana Nep. vydaná. S první částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 72 za r. 1885. S obrázky. Stran 448 a 285. Cena 70 kr.

Otcové a děti. Povídka z venkovského života; napsal Vojtěch *Pakosta*. S 5 obrázky. S druhou částí matriky údů Dědictví. Podíl č. 73 za r. 1886. Str. 686. Cena 60 kr.

Cesty missionářské, které Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou vykonali *Huc* a *Gabet*, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži. Zčeštil Karel *Jindřich*. Podíl č. 74 za r. 1887. S obrázky. Str. 683. Cena 70 kr.

Z města a ze vsi. Povídky od Aloise *Dostála*. Podíl č. 77 za r. 1890. Str. 596. Cena 50 kr.

Rok Marianský. Vzdělal Frant. *Musil*. — **Odpušky.** Napsal Josef *Hůlka*. Podíl č. 78 za rok 1891. Str. 1032. Oba spisy za 80 kr.

Cirkev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích. Díl I. Napsal *Frant. Ekert*. Podíl č. 79 za

rok 1892. Str. 527. S obrázky. Cena
2 zl. r. m.

Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Bo-
žích. Díl II. Napsal *Frant. Eckert*. Podíl
čís. 81 na rok 1894. Cena 2 zl. r. m.

Katolická Mravouka. Napsal Th. Dr. *Karel Lev*
Řehák. Podíl č. 80. za rok 1893. Cena 2
zl. r. m.

Poznámka. Život Ježíše Krista od *Neu-*
mana, taktéž:

Životy, utrpení a skutky Svatých a Světic Bo-
žích od *Karlika*,

Vůdce hříšníků Ludvíka Granadského a Čermá-
ková rodina od *Ehrenbergra* jsou již úplně
rozebrány.

V Praze, 10. dubna 1895.

Dr. Kl. Borový,

praelat školastik metrop.
kapitoly u sv. Víta na hradě
Pražském, ředitel Dědictví
Svatojanského.

Frant. Srdínko,

síd. kanovník kurat kolleg.
kapitoly ve Staré Bolesla-
vi, redaktor Dědictví Sva-
tojanského.